595		Neoman Salomon N… ványának, Király József kom… ban lévő irataiban szerepel. — *des Komorner Goldschmiedes K…*
	Nr. 594	Filigránművű csat… Sal…

Neoman Salamon
Ötvös Dunaszerdahel
Königsgötvj. 98. l.

TRÜBNER WILHELM. Keresztre-feszités.

Neoman Salamon

Otvös

Kőmagyotvj. 595. n.

Nep, Stephan

XVIII. 7.

Kolozsvári asztalosok

2. l.

T. T.

Európa

Film [illegible] és [illegible] vállalat

Budapest

V. ker [illegible]

Nepauer

épitèsz

l.

Rokolay 36 cl.

nyláki

ratuan. — A vármegye főjegyzője, Návay Lajos, aki mint tudod, a mi felettes hatóságunk, közölte velem, egyelőre csak magánuton, a kaszinóban, hogy összeférhetetlennek tartja hirlapirói és közhivatalnoki müködésedet. Választanod kell tehát, vagy rendőrfogalmazó maradsz, vagy hirlapiró. Be kell látnod, hogy egy alárendelt tisztviselő nem mondhat véleményt az ujságban a vármegye alispánjáról meg főjegyzőjéről, nem figurázhatja ki hivatali és közéleti müködésüket.

Ezután a polgármester ur kijelentette, hogy a vármegye főjegyzője személyesen is óhajt velem beszélni és hogy másnap jelentkezzem a vármegyeházán Návay Lajosnál.

Borzasztó lecke volt ez, forgott velem a világ és ugy éreztem, hogy az események végül az anyámat fogják igazolni. Másnap ünneplőbe öltözködtem és átmentem a megyeházára, bejelentettem magamat Návay Lajos főjegyző urnak. A főjegyző ur azonnal fogadott és aránylag igen barátságosan, az ő ismeretes gyors beszédével megismételte azt, amit előző nap a polgármestertől már hallottam.

Nepauer Kristóf budai építőmester

A budai Szt. Anna tpl. homlokzati tervét Hamon Kristóf halála után Nepauer Kristóf módosította, olyan elemeket alkalmazott, amelyek a pesti tpl. építészetet jellemzik.

Budapest története III. Akad. kiadó 1975 Bp.

726. old.

Nepauer Máté

Bővítette 1775-78 között az I. Fő n.
30-32 sz. a. kapucinus templomot.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Sexikon, Budapest
1973. 13351

5201

Nepauer Máté

és Niedermeyer munkája a budai Várnegyed Iskola lépcsője /1778/

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973 1335 l

1441

Nepauer Máté

1733-70 között épitette a II. Mártirok u.
23. p. a. templomot

Berza László, Bernát György, Erdei
Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Buda-
pest 1973 1335 l

1341

Nepauer Máté

alkotta a belvárosi templom copfstílusu szentély boltozatát a 18. sz. végén.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 1335 l

1098

Nepauer Máté

épitette a II. Föntca 90 sz. Flórián kápolnát. /1756-60/

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 13351

3351

Neupauer Máté

1754-ben két termet az I. Matthyány tér szt. Anna templom plébániahágához épit.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 1335 l

96 l

Nepauer Máté

Kőműves, építőmester 1749-ben budai polgár, 1759-68 főcéhmester, számos mű alkotója.

Bevza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 13351

8401

Nepauer Máté

és Niedermayer Xav. Ferenc ácsmester épitették a.q. I. Iskola lépcsőt. (1778)

Bezza László, Bernát György, Erdei Ferencsbb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 1335

4841

Nepauer Máté

mostohaapja Hamon Mihálynak, ki

Krístóf fia.

Berzo. László, Bernát György, Erdei

Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest

1973. 13351

4221

Nepauer Máté

A budai Városháza mai formájának
a kialakítására 1770-1772 között került sor
N. M. vezetésével.

Budapest története III. Kp. Akad. kiadó 1975

737. old

Nepauer Máté (1719 k. – 1792)

1748 óta a Batthyány téri Gt. Anna tpl. építője, a plébániát keleti végén dél felé nyúló rövid sarokszárnyakkal bővítette.

Régi Házak Pest-Budán. Főszerkesztő: Pereházy Károly Müszaki Kiadó Bp. 1976.

56. old.

Nepaner Máté 1

Az újlaki templom Zivitelezését a tervező → Hamon Kristóf halála után 1748. tól kezdve irányította

Budapest története III.Akad.kiadó 1975 Bp. 227.old.

Nepauer Máté 3

A más korábban felépült tabáni tpl-nak nemcsak a hamlokzati tilépzése fűződik névéhez, hanem a bővítése is.

Az 1750-es években Buda legjobban foglalkoztatott tpl. építő mestere volt.

Budapest története III.Akad.kiadó 1975 Bp. 227.old.

Nepauer Mátyás

4

1752 - 1770 között épült fel műve, az ágostonrendi templom az Országúton. Ez az első olyan alkotása, amelynél nem támaszkodhatott korábbi tervek v. korábbi épületek.

Budapest története III. Akad. kiadó 1975 Bp. 227. old.

5

Nepauer Máté

alkotása a vízivárosi Fő utcában levő Flávián Zápolna is, amelyet 1759-1760-ban épített. Az ő nevéhez fűződik az óbudai zsinagóga is, amelyet a mai Lajos utcai zsinagóga helyén 1767 és 1769 között építettek

Budapest története III.Bp.Akad.kiadó 1975

228. old.

Nepauer Máté

6

Minden valószínűség szerint
az ő munkájával épített fel 1776-1777-ben
a városi tanácsnok új rendházat.

Budapest története III. Bp. Akad. kiadó 1975

228. old.

Nepauer Mátyás építőmester

1773-tól Nepauer Mátyás
építőmester tudajdonában volt az I. Hess A.
tér 3. sz. ingatlan

Régi Lázak Pest-Budán. Főszerkesztő: Perehazy Károly
Műszaki Kiadó. Bp. 1976.

30. old.

Nepauer Mátyás, építész

L.: Behr Lajos

K. J.: Van Budán .... 3.

ESTI HIRLAP, Bp. 1975. dec. 8.

Nepauer Mátyás építőmester

1773-ban ~~azo~~ az ő tulajdonába ment át

a budavári „Vörös sün" ház (Hess A. tér 3.)

Gábor István: A vörös sün-ház

Budapest 1979/1. 39.o.

Neomann

könyvkötő

XVIII. n.

l.

Romhányi

86. l.

III.

Mosolyogva Smile! meghívjuk

MONTY CANTSIN? AMEN!

ki- és felforgató sötétszemüveges utazó ellenszellem (Toronto – New York – Montreal)

A NEOISTA?!
NÉVKONSPIRÁCIÓ
FALUSZÉLI HYPER-
HÁLÓZATÁT
ELLENKÉPVISELŐ
TRANSZFORMÁCIÓS
MÉDIA IRODÁK
VILÁGÁBAN SZÉTSZÓRT
IDEIGLENES HIVATALI
HELYISÉGEINEK EGYIKE
MEGDERMEDT
ÁLLAPOTBAN AZ
IDŐSZÁMÍTÁS MEGSZŰNTE
UTÁNI KORBÓL
című kiállításának
megnyitójára

AVATÓ NÉMASÁG
1997. június 27., 6 óra

FOGADÁS
1997. július 7., 6 óra

PROTOKOLLÁRIS KOKTÉL
PARTY ÉS KÖNYVMÁGLYA
Részt vesznek
az Opál Színház tagjai
és a Neoista?! Hálózat
kollaboránsai

BLACK-BLACK GALÉRIA
Budapest IX.,
Balázs Béla utca 20.

A KIÁLLÍTÁS MEGTEKINTHETŐ 1997. JÚNIUS 27. ÉS JÚLIUS 13. KÖZÖTT, MINDEN NAP 6 ÓRAKOR

Külön köszönet: Neoista?! Nagykövetség, Merz Alap, Artpool, Tilos Rádió

BLACK BLACK GALERIA

A nyáreleji NEOISTA?! PUCCS-ban a kísérleti ellen-művészetek rendlebontó cyber-nomád és gyökértelen kollaboráns erői vesznek részt az Egyesült Államokból, Kanadából, Európa számos országából és Magyarországról. Hipno-erotikus komolyzaj koncertek, transz-techno para-performanszok, egzotikus utcai műakciók, meglepetésszerű plasztikus intervenciók és interpublikus előadások jelzik majd a naplementés neoista?! terminális invázió emissziós spektrumát. A Városligettől az Ady-szoborig, a Black-Black Galérián át a Hunnia Moziig és a Bárkáig változó reális és mesterséges hadszíntereken játszódik le ez a szenvedélyes, messianisztikus és polemikus zűrzavart produkáló exhausztív ezredvégi totál-esemény, melyet a neoizmus?! hamis prófétája, a művészet le- és megtagadását hirdető egykori honfitársunk, a kanadai emisszárius Kántor István alias Monty Canstin AMEN! vezényel.

Kántor 1976-ban hagyta el Magyarországot, majd a párizsi metróban volt énekes-koldus. A Neoista?! Összeesküvést Észak-Amerikába való emigrálása után indította el, amely hamarosan futótűzként terjedt az underground hálózatokban. Két évtized elmúltával a Neoizmus?! az egész világot behálózó legradikálisabb újítószellemű és decentralizált mozgalom, mely magába foglalja az összes létező, létezett és eljövendő filozofikus mozgalmak eszméit és nyelvezetét, ugyanakkor mindent megtagad és kiokád, beleértve önmagát is. A hetvenes évek vége óta különböző formákban gyakorlati és szellemi utakon terjed, mint ellenfilozófia, transzkulturális összeesküvés, független kommunikációs hálózat, radikális művészeti fórum, egocentrikus megújulás, biotechnológiai szexorgia, totális életmód... stb.
A Neoizmusnak?! nincs doktrínája, se definíciója, vagy másképpen fogalmazva: millió egymásnak ellentmondó definíciója és doktrínája van...

Vepauer Mátyás

l.

Medvey 13. l

34. l.

Nepauer Mátyás

épitômester Buda

l.

Bónisné Vác

75. l. 76 l.

ros polgármestere

BUDAPEST 94 SLP 20 16 XI/7 4 XI

...iványi Endre

...ünvész urnak

Budapest

XI., Lágymányosi ut 16

mintája — 17060

Nesnera Ida

KMTais 1940. Agyermek

Baba, terracotta
Duzzogó, bronz
Nehéz lépés, gipsz

BUDAPEST
93 DEC 2021
LKb
LKb

Neppauer Mátyás

budai szent Anna
templom

vród
2

Jajmegszent
54. l.

558. szám. — Dutka 18—27. l. (Képe 19. lap — Lázár: Könyvismertetés. MM, XIII 1937., 64. l. — Lepold—Lippay 58. l.

RÓMAI DIADALMENET, (202. kép)

XV. századi olasz karton után flamand műhelybe készült. Rokon darab a müncheni Lenbach gyüjteményben.

Gyapjú, 367×360 cm.

Az Ipolyi-gyüjteményből.

Radisics Jenő: Az Ipolyi gyüjtemény fal kárpitjai és keleti szőnyegei. Művészi Ipar II., 1887., 170. l. — Radisics Ipolyi 96. szám — Szendrei: Néhai Ipolyi Arnold gyüjteménye, AÉ, VII., 1887., 345. l. — Czobor Ipolyi Arnold emlékezete. Bp. 1889., 14. l. — Ipolyi Biharvármegye 60. vagy 363. szám.—

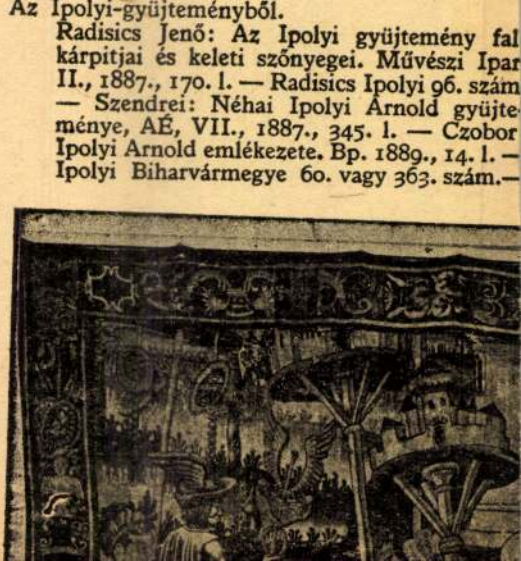

Nepauer Mátyás
épitész

újlaki templom
Hamonnal együtt.

vód
v
Jajmegnent
59. l.
35. tábla.

Nepauer Maté

épisen

ind

Bulimus 118 l

XXXVIII

Nepauer (Nöpauer)

Máté

lásd

R

Bertalan kiscelli

frin. templ

31. l. 41. l.

Nepauer

A Vármúzeumba vezető
nép barokk kőlépcső és a
vár magja az ő alkotása
1770–1774. Ő építette át
az épületet is

A Budai Vár, Főv. Idegenforgalmi Hivatal, Bp. 1958

360.

Nepauer MEK

Szentháromság utca 2. Régi budai városháza.

Venerio Ceresola gótikus falak felhasználásával 1692-be épitette az észak-keleti szárnyát Hölbling bővitette 1698-1707 k[illegible]ött. 1723-ban leégett, Mathias Kayr ujraépitette. A Lépcsőház Nepauertől, 1769-ből. Ugyanő akkor bővitette az épületet.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961. 47.l.

mdk

Nepauer - Niedermayer épitészek

/1778/ épitették meg az Ibolya utca Fengelyében a nyitott árkádiveken nyugvó tetővel fedett u. n. Iskola lépcsőt (Barokk)

Gerő László. A Budai Vár
1962 Bp.

37-38. l

M. D. K

NEPAUER epítész

Buda, Táncsics M. u. 7. Erdődy-palota

Gerő László: Építészeti stilusok

Bn. 1957. 90. e.

Nepaner János.

budai építőmester.

a belvárosi plébániatemplomat vezetése mellett 1775-ben Jung József restaurálja.

Városkultura, 1935. febr. 15. 38. old.

Nepauer M. M.D.K.

A főutcai Szent Florian templom tervei szerint készül el 1759-1760 folyamán valamint a Martirak utjan a Ferences templom (1753-1770) terverője is.

Budapest székesfőváros történeti muzeuma kiállitása: Buda, Óbuda, Pest 1800 előtt Budapest 1946. 10 lap.

Nepauer János

épitom XVIII.

cod

Fridbelvtempl

5 l.

Doszkár János és Ferenc

Háztatarozási, építési és átalakitási

vállalata

Budapest.

Iroda:
IV. Veres Pálné-u. 40.
Telefon 117-04

Telep:
IX. Márton-u. 3/B.
Telefon József 8-53.

Nepauer M.
Építész

M.D.K.

A tabáni Szent Katalin templom Nepauer terve szerint
készült.

Budapest székesfőváros történeti muzeuma kiállítása: Buda
Óbuda, Pest 1800 előtt. Budapest 1946. 9 lap.

NEPAUER M

építész

A budapesti Szent Anna templom építője XVIII. sz. második felé

Pogány Frigyes: Beslső terek müvészete Budapest, 1955
Müszaki kiadó 296 1

K. D. K.

NEPAUER N. építési

Buda, Fő u 90. Gör. kat. templom

(1755-1760)

Gerő László. Építészeti stílusok

Bp. 1957. 90. l.

M. D. K

NEPAUER, de epíteti

Régi budai városház (Ceresola 1692) át-
epítése (1766)

Gerő László: Építészeti stilusok

Bp. 1957. 90. l.

MDK

Nepauer Márton pallér + 1792

Schoen Arnold: Buda építőmestereiről töredékek, vázlatok II. A budai építészet mesterei Mária Terézia uralkodásától a Szépitési Bizottság megalakulásáig 1740-1808 Művért 1957. VI. évf. 4. sz. 301. l.

 M. D. K.

NEPAUER Máté építész

XVIII. sz. második tele

Budán telepedett le

Buda, Tabáni rk. templom Forrya (1750-53)

" Vár Erdődy-palota (1750-1769)

" Ferencz t. (1753-1770)

Fő-utca ~~Fl~~ Flórián kápolna (1756-60)

" Hamon Kristóffól meghezdett

Szt. Anna t. (1758-1762)

./.

M. D. K.

NEPAUER Máté építész

Buda, ujlaki pl. t. (1759)

" Városháza lépcsőháza (1769)

" Iskola-lépcső (1778)

Pest, Belvárosi t. szentély javítása

Genthon István: Az egyi líceum 8. l.

MDK

Nepauer Máté, épitőmester
1748-ban özv. Hamon Kristofné pallérja
1749-től mester
+1792

Schoen Arnold: Budai épitőmesterekről töredékek vázlatok.
Müv.Ért.1957, Vi.évf. 4.sz. ~~297~~-301 l.

MDK

Nepauer Máté
építész

Repr: A Szt Anna templom belső tere
a szentéllyel, 1940ben

Zakariás G. Sándor: A budai Batthyány tér
Bp. 1958. 26.o. 17. kép.

Nepauer Máté
építén

és Hamon Kristóf munkái a zirci

ciszter templom és a budai St. Anna

templom.

A magyarországi műv. tört I. 289.
Corvina 1970.

Nepauer Máté

épitómester kőzreműkődésével épült
fel az óbudai Flórián rápolna.

Tóth Endréné; Budapest Enciklopedia,
Budapest, 1970. 463l

821

MDK

Nepauer-Nöpauer Máté kómivesmester

Az újlaki plebánia-templomnak Hamon kómives mester halála után (1748) a bécsi származású Nepauer-Nöpauer Máté kömivesmester folytatta az épitését, amely a legszükségesebb belső fölszereléssel együtt 1759-ben befejeződött.

Dr. Schoen Arnold: Ismeretlen egyházi emlékek Budapesten.
Budapesti Rk. Egyházközségek Tudósitója, 1935. 3. sz. 13.14.1.

M D K

Nepauer Máté

építőmester

mint Hamon Kristof özvegyének pallérja 1748-ben vette ét a Szt Anna templom épitkezésének vezetését. Ugyanabban az évben feleségül vette az özvegyet' budai épitőmester és városi polgár lett. Mint mester 1752-re befejezte a loretói képolnát. 1761-re a toronysisakok rézlemezzel történt boritásával befejezte az épitkazést.

Zakariás G. Sándor : A budai Batthyány tér
B p. 1958. 21-22.o.

Repr: A Szt Anna templom eredeti terve 1740-
U.o. 20.1. 12. kép.
A Szt Anna templom főhomlokzata 1930-ban
U.o. 23.o. 14. kép
A Szt Anna templom alaprajza.
U.o. 24.o. 15.kép.
Főkapuja 1930-ban. U.o. 25.o. 16. kép.

M.D.K.

Nepauer Máté
építész

A régi budai városháza eredetileg földszintes volt és Nepauer a XVIII. század második felében épített emeletet, ugyancsak ő műve a rokokó lépcsőház is.

Dr. Lechner Jenő: Budapest Műemlékei, Bp. 1924.
Kertész K. Róbert: A városok stíluskorszak műemlékei - 132 l.

Nepauer /Maté/ MDK
építész

Az Anna templom plébániaháznak az egykori "Horgonyhoz" cimzett vendégfogadó épületrészéhez két termet épitett 1754-ben-

Zakariás G. Sándor : A budai Batthyány tér
Bp. 1958. 30-31.o.

Nepauer Máté

építész

1775-ben dolgozott az 1725-39 ben Paur által
ujjáépitett belvárosi templomon.

75.o.

Borsos - Sóder - Zádor : Budapest. Bp. 1950.

M. D. K.

NEPAUER Máté építész

Régi budai városháza (Vármúzeum I. Szentháromság tér 2.) bővítése 1796.

(Repr. 91)

Magyar építészet. Bp. 1954. 44. l-65. l.
199. l.

M. D. K.

NEPAVER Máté építész

Bp. I. Táncsics M. u 7. Emeletes lakó-
ház (u. n. Erdődy-ház. 1750-69.

Magyar építészet. Bp. 1954. 65. l.

M. . D. K.

NEPAUER máté építész

Bp. I. Attila krt. Tabáni plébánia. t.
1750-53.

(Kezdi Obergräber K. 1728-36.)

~~Fogsatja N. M. 10~~

Magyar építészet. Bp. 1954. 65. l.

M. D. K.

NEPAVER Máté építész

Bp. I. Iskola-lépcső. Niedermeyer Xavérral, 1778.

Magyar építészet, Bp. 1954. 66. l.

M. D. K.

NEPAUER Máté építész

Bp. Újlaki rk. Templom Hamon Kristóffal 1746–59.

Magyar építészet, Bp. 1854. 66. l.

Nepauer Máté

A budai ferencesek templom és kolostora /Mártirok utja 23 / az ő tervei szerint készült 1753-70 közt az ágostonrendiek számára. Az 1945-ben beszakadt boltozatát, 1947-ben állitották helyre.

226.o.

Repr: a volt ferences templom és kolostor /Mártirok utja 23/ alaprajza.

224.o. 226. kép.

Borsos - Sódor - Zádor : Budapest. Bp. 1950.

- Nepauer (Nö-
pauer)

életrajza

Müller Béla

A buda-vizivá-
rosi Szt Florian
Kápolna. Bp.
1936. 35-tovább
41. l.
és meg számos
hiát lapon.

Nepauer Máté

építész

l. Gerő Bvár

50. l.

Nepauer Mäte

épitett

Gentmüeml

7, 8, 13, 14, 16

(Löbloz), 22, 24, 31,

34, 53. l.

Nöpauer

alatt is

lärd

~~SS~~

Elismer

10.000. kor. azaz Tízezr

Postai átvételekre szóló

a mai napon Kifize

Nepauer
(Neppauer) Máté
építőmester

1773-ban bővítette a
budai várban ban lévő
városházát

Haeufler 1854

I. 287. l.

fényképi felvételek költs
lettel utalványozott 802
gáltatván, elfogadhatónak

Erről a tek. ors

november hó 14-én 624 sz.
van szerencsém felmentvén

Budapest,

Wepauer Máte

BUDAPEST

1.

Wepauer féle fedett lépcső

Bánrévy György: Hogyan idézzünk és közöljünk levéltári adatokat. Levéltári Közlemények, XII-1934, 221-222 l.

Nepauer Máté
épitész

Gen Zak Brest

Mártirok-utja 23. Ferences templom és rendház. Barok. A templom kéttornyu
22.l. homlokzattal, kapuján angyalka kereszttel, fenn Mária szobrával, lenn
balra allegorikus női alak, piramissal, jobbra Szt.Ferenc. Balra egyemeletes és 9 ablakos épület, jobbra barok kapuval és felette cimerrel. A templomban bent Szt.István vértanu főoltár. A rend gyüjteményében: két

23.l. XV.századi táblakép, Kapisztrán fapohara, XV.század, talpas foglalatban.-
Martinuzzi György fakeresztje az alvinci kastélyból.Könyvtár.

Az Ágostonrendiek országuti templomát vsz.Nepauer Máté terve szerint 1753-1770 közt épitették. II.József a ferenceseknek adta. Az 1945-ben beszakadt boltozatot 1947-ben gipszboltozattal helyreállitották.

on kb. 150 cm magas. A Fővárosi Muzeum

emeletes, 4 ablakos, kapualja hevederes

lásos, kapu felett félkörök, kétoldalán
dos kapualj.

zint 7 nyilásu.

ntes, 5 nyilásos, ritka fogu párkány,

dszintes, 8 nyilásos, kazettás kapu,

eletes, 5 ablakos, dongás-vakives kapu-
ülke.

meletes, 7 ablakos, sürüfogas főpárkány,

ásos. Jelentéktelen.

zintes, 5 nyilásos, félpilléres disszel.

ldszintes, 5 nyilásos, félpilléres, fo-
,stilusos fakapu. Romos.

tes, 4 ablakos, felettük disz. Jobbra
zés. Oldalhomlokzat 7 ablakkal: Kacsa-u.

Müller Flórián kápolna

e/el

A Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudomány-Egyetem
Művészettörténeti és Kereszténytörégészeti Intézetének Dolgozatai
(Igazgató: Gerevich Tibor)

40.

pld

MÜLLER BÉLA

A BUDA-VIZIVÁROSI SZENT FLÓRIÁN KÁPOLNA

— 14 KÉPPEL —

BUDAPEST, 1936

I.

Az épités körülményei

1.

Midőn a buda-vizivárosi Szent Flórián kápolnát, a főváros templomépitészetének, kis mérete ellenére is, e müvészi jelentőségü alkotását tanulmányunk tárgyává tesszük, az nemcsak azért történik, mert a budai és a pesti barokk templomok javarészének monografiaszerü feldolgozásával a részletkutatás még ma is adós. Épitőmesterének, Nöpauer Máthénak, a Mária Terézia kori budai barokk épitészet vezető egyéniségének, a kutatás által idáig feltárt kevés számu hiteles alkotásai közé tartozik, ami egymaga is indokolja, hogy tudományos és odaadó részletmunkával hozzuk napfényre keletkezésének még tisztázatlan részleteit.

Helyi szellem, helyi áldozatkészség teremtőereje hozta létre ugy épitészeti megoldását, mint belső diszitését. Ugy ahogy a kápolna ma előttünk áll, a maga egészében itt dolgozó és müködő budai mesterek alkotásának tekinthető. Épitésének története ennek a kornak egy érdekes fejezetével ismertet meg. A mü tervezője még ma is rejtélyes alakja ennek az időnek s igy az ő szelleméhez, stilusához, müvészetének leszármaztatásához ezen alkotáson keresztül közelebb férkőzhetünk.

Magáról a kápolnáról kimeritő tanulmány még nem jelent meg. Akik eddig foglalkoztak vele, megelégszenek a már leközölt és kritika nélkül átvett adatok ismétlésével, ami számos félreértést okozott.

Alapjában véve valamennyien Némethy Lajos alapvető kis vázlatából meritenek, aki Kőgl Ádám jezsuita atya életrajzában[1]) foglalkozik röviden kápolnánk sorsával, amint megállapitható J. F. Miller egykoru feljegyzései[2]) és Luprecht Liber Memorabiliuma[3]) alapján. Az idők folyamán itt-ott elszórtan megjelenő jelentéktelen utalások rendszerint a kutfő megnevezése nélkül, a Némethytől közölt adatok ismétléséből állanak, s igy megállapitásaiknak önálló, tudományos értékük nincsen.

Csak legujabban Schoen Arnold kutatásai nyomán irányult a kápolna felé fokozottabban a tudományos érdeklődés, sajnos későn ahhoz, hogy az épület fölött beteljesedő végzetet elháritsa s megakadályozza a kis egyház berendezésének és müvészi értékeinek széthurcolását. De igy is övé az érdem, hogy a kápolna számos müalkotását az elkallódástól megmentette. Ő mutatott rá elsőizben a kápolna épitőmesterére s részben a benne dolgozó müvészek munkásságára is.[4]) Utána Reh Elemér megállapitásai jöhetnek tekintetbe mint tudományos eredmények.[5]) Tüzetes tanulmány tárgyává azonban ők se tették. Az előbbi csupán a Szent Anna templom történetét tárgyaló munkájának jegyzetei között foglalkozik röviden a kápolna sorsával,[6])az utóbbi elsőizben foglalta össze a Mária Terézia korabeli Pest-budai épitészetet s müvének természeténél fogva részletekbe nem bocsátkozhatott.

Az ujabban a budai gör. kath. magyar egyházközség templomául szolgáló szép kis kápolna megérdemli, hogy a rávonatkozó kutatások eddigi eredményeit az alábbiakban kibővitsük és ujabb adatokkal kiegészitsük.

2.

A Szent Flórián kápolna sorsa szorosan összefüződik Buda egyik legrégibb középületének, a Fő-utcai polgári kórháznak a történetével. Maga a kórházépület már nem létezik; századunk elején bontották le s ma csupán kápolnája áll, melyet valaha a lábadozó betegek lelki épülésére emelt a buzgó magánáldozatkészség.

A kórház keletkezésének szálai a XVII. század végére nyulnak vissza. A törökök kiüzése után az elnéptelenedett Budára főleg külföldről beözönlő és itt polgár-

jogot nyert lakosság részére hamar felvetődik egy kórház építésének a terve, melynek időszerüségét az egyre fellépő járványos betegségek indokolják. Ám hiányzik ehhez a megfelelő tőke. A városi pénztár üres. Ezért a polgárság 1695 március 12-én beadvánnyal fordul a kamarai igazgatósághoz, melyben vázolva egy uj kórház felépitésének égető sürgős voltát, egyuttal a kórházépületek ellátására szolgáló földeket is kérnek. A kérvényezők az u. n. Raitterstadl-t jelölték meg, mint e célra legmegfelelőbb épületet, amelyben már voltak régóta kórházi célokat szolgáló helyiségek, s amelyet kedvező fekvése is alkalmassá tett erre a szerepre. A kérdéses telek ugyanis a Landstrasse mentén feküdt, s ezen előnyös helyzeténél fogva érthető, hogy a választás rája esett. Közelebbi telekkönyvi adatok hiján pontos fekvését nem tudjuk meghatározni. Az előterjesztett kérelem ügyében hamarosan meg is történik a döntés, mely ugy szólt, hogy a Raitterstadl teljes átengedéséről nem lehet szó, csupán annak idáig is kórházi célokra szolgáló helyiségeiről, feltéve, hogy a kórház fenntartását a város vállalja magára. A kamarai kormányzóságnak március 23-án kelt e leiratában foglaltak felett a március 29-i városi tanácsülésen ugy döntenek, hogy az ajánlatot visszautasitják és a kéréstől elállnak.[7])

Öt esztendeig huzódik el a kórház ügye, melynek sorsáról ismét csak egy 1700 március 1-én kelt kormányzósági leiratból értesülünk, amely hirül adja, hogy a kórház épitése végre megindult, az épités költségeit a kamara fedezi s egyben a polgárokat adakozásra szólitja fel, elrendelvén, hogy minden végrendelkező köteles a kórházról utolsó akaratában megemlékezni.[8])

A Raitterstadl további sorsáról nem tudunk.[9]) Ezen a helyen soha fel nem épült.

Minden valószinüség amellett szól, hogy ez a kórház 1695—1700 között a Fő-utcai u. n. Kays. Bauholz-Stadl telkén álló katonai kórházban nyert elhelyezést, illetve azt erre a célra átalakitották és kibővitették. Amig a királyi hivatalokat nem helyezik át Budára, a katonai kórház a Várban talál menedéket a mai helyőrségi templom mellett, a későbbi gránátos kaszárnyában.[10])

Maga a katonai kórház Buda visszavétele után létesült.

Keletkezését teljes homály fedi. Lehet, hogy még a török uralom alatt épült s tekintve azt, hogy a fürdővel szemben állt, nincs kizárva, hogy a törökök is hasonló célra használták. Annyi tény, hogy az 1696-ban készült kéziratos Zaiger már említi.[11]) Pontos telekkönyvi adatok se állnak rendelkezésünkre, amelyek az épités idejére nézve támpontot nyujthatnának, mivel a telek kezdettől fogva a kincstár birtokában volt és igy az épülettömb az u. n. »Haus Gewöhr Prothocollokban« nem fordul elő. A kórház ugyanis a Viziváros északi részén fekvő kincstári telkeken állt, melyek a mai Királyfürdőtől az egykori városfalig, illetve a régi vizivárosi kapuig terjedtek, melyet még 1600-ban épitett Soliman pasa.[12]) A régi katonai kórház igy a Zaiger[13]) tanusága szerint a Landstrasse (Fő-utca) és a Krawathen-Gasse (mai Ganz-utca) sarkán állt. Szemben vele a Duna irányában a vizirondella épülete emelkedett s az innen délfelé húzódó s a Dunáig terjedő beépitetlen telkek szintén a kincstár tulajdonában voltak. Mivel ez a hely kikötésre igen alkalmas volt, 1692-ben itt rendezték be az u. n. Kays. Bauholz Stadlt, melyet utóbb szétrombolt és felégetett a katonaság s azóta sokáig beépitetlen maradt.[14])

Ebben a környezetben talált hajlékot a polgári kórház, melynek épitkezése, amint azt az idézett kormányhatósági leiratból tudjuk, 1700 tavaszán megindult. A kórházépület terjedelmére nézve pontos adataink nincsenek. Csupán Binder 1760-ból való metszete nyujt némi fogalmat inkább fekvését mint külsejét illetőleg.[15]) Megállapitható ezen vedutaképből, hogy a kórház a mai Királyfürdő épületével szemben emelkedett s valószinüleg egy emeletes épület volt. Ezen kórház főutcai frontjának északi végéhez csatlakozott az 1759—60-ban épült Szent Flórián kápolna.

Hivatását, mint polgári kórház, 1786-ig tölti be, mikor is II. József császár rendeletileg megszünteti. Az uralkodó személyesen tanulmányozta a budai kórházi viszonyokat. Meglátogatta a városi kórházban elhelyezett klinikákat is, ahol igen lesujtó tapasztalatokat szerezhetett, mert elrendeli, hogy azokat a Vár termeibe helyezzék át. Erre azonban nem került sor, mert közben más megoldást találnak s a klinikák az egyetemmel együtt 1784-ben átkerülnek

Pestre.[16]) Hasonló szomoru benyomásokat szerezhetett a várbeli katonai kórházban is, és minden bizonnyal ezen utja alkalmával vetődhetett fel egy uj katonai kórház épitésének a gondolata, melynek céljára a főutcai polgári kórházat és annak telkét jelölte ki. Az uj kórház épülete a Fő-utcán a Szent Flórián kápolnától északfelé a Spitaler Thorig, illetve a régi bástyafal mentén, a mai Királyhegy-utcán vonult végig. Alaprajzi elrendezése E alakot mutatott, melynek felső szárához csatlakozott a kápolna epistola oldala.

A kir. Helytartótanács 160, illetve 220 ágyas kórházépületre készitett tervet és költségvetést és az épitkezés lebonyolitását a városi tanácsra akarta bizni. Ezért 1785 november 15-én kelt intimátájával az iratokat átteszi a magistratushoz s nyilatkozattételre hivja fel, hogy a katonai kórház felépitését elvállalja-e? A költségek fedezésére a kincstár átengedné a Várban lévő hat kaszárnyát.[17]) Hosszas tanácskozások folynak ebben az ügyben, mert a határozat meghozatala késik, ugy hogy Karl von Metzner a Helytartótanács nevében 1786 január 17-én sürgeti a döntést és jelentést kér.[18]) Erre a felhivásra a városi tanács január 30-án beterjeszti határozatát, amelyben ugy dönt, hogy elvállalja az épités lebonyolitását a kaszárnyák dijtalan átengedése ellenében s az épitkezés költségeit kitevő 35,496.51 forintot a városi pénztárból fogja kiutalni. Azonban a kórházi ágyaknak 160-ról 220-ra való felemeléséhez szükséges 5,033.12 forint költségtöbbletet, valamint a kórház belső berendezését és további fenntartását a kamarai kincstárra háritja át.[19])

Ezt a megállapodást a kir. Helytartótanács 1786 május 13-án kelt leiratában tudomásul veszi s augusztus 1-én felszólitja a városi tanácsot, hogy a kórház épitéséhez szükséges és a város által fizetendő 35,496.51 forintot a hadikincstárba haladéktalanul fizesse be.[20]) Mivel azonban a városnak pillanatnyilag más vagyona nem volt, mint az eladandó kaszárnyák befolyó vételára, azért már előzetesen lépéseket tesz a kincstárnál, hogy a főőrség mellett levő két kaszárnyát vegye meg, mely vételhez a Helytartótanács 1786 julius 25-én hozzá is járul. Az épületeket Tallher kamarai épitész becsüli fel, kinek megállapitása szerint a

két kaszárnya 34,028.51 forint értéket képviselt. Ezt az összeget a kórház építési költségeinek fedezésére felajánlják s kötelező igéretet tesznek, hogy a még hiányzó összeget mielőbb folyósitják.[21])

Az építkezés szeptemberben már folyamatban van. Ezt bizonyitja az a tény, hogy a szomszédos Sprenger Bad akkori bérlője Solfranck Victoria szeptember 21-én panaszt emel a magistratusnál, mivel az uj katonai kórház építkezése miatt a fürdő csatornáját, mely a Császárfürdőből szolgáltatja a melegvizet, beépitik, s igy az hozzáférhetetlenné válik abban az esetben, ha azon valami javitást kellene végezni.[22]) A városi tanács a Helytartótanácshoz ir át ebben az ügyben, mivel az épitést az itteni katonai hatóság vezeti s felkéri, hogy egy bizottságot küldjenek ki az ügy megvizsgálására s helyszini szemlét tartva intézkedjenek, hogy a csatornát ne épitsék be.[23]) Ezt a helyszini szemlét november 4-én meg is tartják s a jelentést, miután azt a Helytartótanács november 21-i átiratában már sürgeti, be is terjesztik.[24])

1787-ben az építkezés tovább folyik. Március 10-én a Spital-Thor előtt levő kis vámházikót lebontják, mivel az építkezés területén állván, ott utban volt. Ezért kihelyezik a kapu elé s ott ujból felépitik. Kivitelezésével Dankó József kőművesmestert bizzák meg, kinek ezért a munkájáért a város pénztárából 130 forintot folyósitanak s átengedik részére a lebontott épület anyagát.[25])

1787 május 28-án Nicky gróf a Helytartótanács megbizásából a pesti megyéhez ir át s panaszolja, hogy Buda városa még mindig adós 25,496.51 forinttal, mely összegre még a nyár folyamán feltétlenül szükség van, mert különben az építkezés elakad. [26]) A város közben 10.000 forintért értékesiti a Székesfehérvári-kapu mellett levő kaszárnyát. Ez a pénz azonban az építés folytatásához nem volt elég. Rabányi ezredes ujabb összegeket sürget a várostól. Azonban a többi öt kaszárnyát a város megfelelő pénzért nem tudja eladni, ugy hogy kölcsön felvétele nélkül képtelen a még hátralékos összeget előteremteni. A junius 9-i tanácsülésen ugy döntenek, hogy egyelőre 10.000 forintot utalnak ki s utána a további esedékes összeget is folyósitják.[27]) Ilyen előzmények után közli junius 23-án

Pest vármegye Nicky gróf dekrétumát a magistratussal, mely visszair, hogy a kaszárnyákat még nem tudta értékesiteni, a városi pénztár pedig teljesen ki van merülve. Ezért a tanács julius 13-án azzal a kérelemmel fordul Szily József alispánhoz, hogy amig a kérdéses kaszárnyákat értékesiteni tudják, a kincstár folyósitson részükre előleget.[28] A Helytartótanács augusztus 21-én ezt a kérelmet megtagadja, de megengedi a városnak, hogy magánosoktól mérsékelt kamatra 10.000 forintot vehessen fel, amely határozatot az augusztus 30-i tanácsülésen jóváhagyólag tudomásul veszik.[29]) A fizetéssel azonban a további évek folyamán is nehézségek vannak. A város még 1788 november 15-én se tett eleget fizetési kötelezettségének. Schilson kir. administrator, az akkori tejhatalommal megbizott katonai parancsnok erélyes hangon sürgeti a hátralék azonnali lefizetését.[30])

Ehez hasonló hosszadalmas pénzügyi odisszeák közepette közeledik befejezéséhez az épitkezés. Ennek az időpontja még nyilt kérdés. Feltehető, hogy 1788-ban nagyjában kész volt, de még nincs tető alatt. Ugyanis ebben az esztendőben Johann von Baumeister császári épitész százados panaszt emel a városi tanácsnál Niedermayer Xaver budai ácsmester ellen, hogy az a vizivárosi katonai kórházban vállalt munkájának még nem tett eleget.[31]) Miből nyilvánvaló, hogy az épitkezés a fedélszerkezet felállitásánál megakadt. Ugyanebben az időben, 1788-ban, a pesti katonai kórház épitkezése is folyik,[32]) melynek fiókja volt a vizivárosi kórház.

Az épület nagyságára nézve az irodalomban ellentmondások vannak. Schams szerint az épület kétemeletes volt,[33]) ezzel szemben dr. Horn Vilmos német orvos, ki európai utazásáról kiadott müvében[34]) megemlékezik erről a kórházról is, háromemeletesnek mondja, ami nyilvánvalóan tévedés lehet s inkább Schams adatának kell hitelt adnunk. A leirásból kitünik, hogy minden emeleten 8—8, összesen 16 kórterem volt 300 ágyra berendezve. A földszinten lakott az orvosi és kórházi személyzet. Itt volt a gyógyszertár, egy négy kádas fürdőszoba és a hullakamra. Az emeleten külön szülészeti osztályt rendeztek be katonatisztek feleségei részére. Horn doktor, ki 1819-ben járt

Budán, szomoru képet rajzol a kórház állapotáról. Szerinte közel háromszáz betegre van berendezve »s ennek dacára 274 sem fér el benne, ugy hogy egy részük a földön feküdt«.[35] Csakhamar használaton kivül is helyezik. A század második felében átalakitják laktanyává s ettől fogva évtizedeken keresztül mint Flórián kaszárnya él a köztudatban. A Pálffy-téri uj laktanya felépitése feleslegessé teszi. Az épület a környező telkekkel együtt századunk elején a Ganz-gyár tulajdonába jut s hamarosan csákány alá kerül, mivel a meginduló gyárépitkezésnek utjában volt.

E sorsalakulásaiban nyomon kisért két kórházépület házikápolnája volt tehát a kis Flórián templom és csak a véletlennek köszönhető, hogy a lebontás végzetét elkerülte.

3.

A városi tanácsnak régi szándéka volt, hogy a Szent Flóriánról nevezett polgári kórház részére kápolnát emeljen: »pro gloria Dei et solatio miserorum civium«,[36] mint az egykori krónikás mondja. Már a kórház létrejötte óta kisértett ez a terv, melynek megvalósitása sokáig lehetetlennek látszott. A török hódoltságot követő zavaros idők kimeritették a városi pénztárt s igy nem álltak rendelkezésre megfelelő anyagi eszközök, amelyek lehetővé tették volna ennek a tervnek a kivitelezését. Viszont a kórházalapot se lehetett ilyen sulyos költséggel megterhelni.[37]

Budán a XVIII. század első fele nem a játszi életöröm korszaka volt, nem a zenélő órák, fehér parókák, gáláns kalandok önfeledt százada, hanem az életért rettegő magábaszállás, az Istenhez való felemelkedés alázatos világa. A pestishalál sötét árnyéka 1691-ben borul a városra, melyet a Belgrádból és Nisből visszatérő sebesült katonák hurcoltak be s a gyilkos kór szörnyü méreteket öltve terjed a polgárság körében. A lakosság között pánik tör ki s az általános fejetlenségben nem tartják be Kollonich biboros 1692-ben kiadott Pestis Ordnungjának rendeleteit s a járvány ezért mindinkább elharapózik. A városi lakosság a vallás vigaszában keres menedéket a pusztulás elől. A pestis 1709-ben ismét tombol, majd 1738—43-ig tartja rémületben a főváros lakosságát. De a

pestisen kivül sürün pusztitanak egyéb járványok is.[38])

Ebben leli magyarázatát, hogy ezekben az időkben a vallásos rajongás a hit lángjától tüzesitve páratlan nagy és nemes tettekre kész. Az életért való mindennapi rettegés fölött nemes elhatározások és fogadalmak bontják remegve szárnyukat az ég felé s a halál borzalmaitól megkisértett városban a magánáldozatkészség serkentése folytán fogadalmi emlékmüvek, kápolnák és templomok hosszu sora esedezik könyörületet az égtől. Nagy része ezeknek nem volt jelentékeny, monumentalis alkotás, alapitvány hiján sok el is pusztult közülük s épittetőjük nevét elnyelte a feledés homálya. Buda templomépitészetének két alkotása azonban ma is őrzi ennek a nemes áldozatkészségnek az emlékét s mindkét templomnál az alapitó nevét is ismerjük. Ezek közül elsőnek keletkezett Franczin Pál kéményseprőmesternek bőkezüsége révén a krisztinavárosi templom, mely az 1700-ban emelt egyszerü, igénytelen kis kápolnából fejlődött ki fokozatosan s mai alakját 1791-ben Hikisch Kristóf épitőmestertől nyerte.[39]) Ezzel szemben a Szent Flórián kórház kápolnája eredeti formájában ma is fennáll. Christ Antal polgári pékmester nemes elhatározása teszi lehetővé a városi tanács régi tervének valóra váltását, önként ajánlja fel az épités költségeit s végrendeletében a kápolna fenntartására gazdag alapitványt tesz.

Ki volt ez az ember, aki nemes adománya révén Buda városképét egy intim hatásu épülettel tette szebbé és gazdagabbá? A kutatás a válasszal mindeddig adós maradt. Amit idáig tudtunk róla, az édes kevés; puszta nevénél s az alapitás tényénél alig több. Alakját bizonytalanul burkolta fátyolába az idő; amit átélt s ami vele történt, elnyelte a feledés, csak egy maradt vissza dacolva a századokkal — a mü, amely ma is hirdeti, hogy itt élt s tanuságot tesz magas erkölcsi értéke felől. Életéről idáig mit se tudtunk. Kötelességünknek tartottuk éppen ezért, hogy kutatásaink révén erre az életpályára is fény derüljön. Ugy véljük, hogy tanulmányunk nem volna teljes, ha a nemes alapitó élete felett egyszerüen elsiklanánk, habár ez az élet a maga külsőségeiben nem igérhet meglepetéseket. Nyugodt életritmus, munkában és a hit megnyugvásában eltelt hosszu élet, igy lehet röviden

összesüriteni életét. Voltak szenvedések és sulyos sorscsapások is az életében — amint azt látni fogjuk, de élete mégis derült volt és nyugodt, mert a hit sugározta reá szüntelenül fényét és az ut, amelyet bajorországi kicsiny szülőfalujától budai házának halottas szobájáig megtett, nem volt hiábavaló. Egy befejezett, a maga körvonalaiban teljes, igaz élet áll előttünk, ha végigkisérjük sorsfordulatait.[40])

Christ Antal Bajorországból vándorolt Magyarországba, ahol második hazájára talált és több mint egy emberöltőn át üzte itt iparát és fejtett ki áldásos tevékenységet. Szülőfaluja a középfrank területen fekvő kis Wiesethbruck község.[41])

Templomunk nemes alapitójának apja, Christ Tamás, 1685 május 21-én kötött házasságot Gerhaiser Máriával. Ennek a frigynek elsőszülött gyermeke lett Christ Antal, aki 1691 december 8-án jött világra. Még három gyermek születik ebből a házasságból: Sebestyén (sz. 1693 január 18), Anna Margaretha (sz. 1695 julius 25) és Miklós (sz 1696 október 21).

Életének első felét szülei ősi parasztbirtokán tölti. Apját korán elveszti, még kilenc éves sincs, midőn az 1700-ban meghal. Amint felserdül, kitanulja a pékmesterséget s iparát minden valószinüség szerint Arbergben folytatja, mig két öccse Sebestyén és Miklós szüleik birtokán gazdálkodnak.

Huszéves ifju volt Christ Antal, midőn 1710 szeptember 14-én Johann Adam püspök Arbergben felszentelte a Szent Balázs vértanu emlékének ajánlott uj templomot. Ekkor sarjadhatott lelkében az az elhatározás, mely életének dédelgetett álma lesz, hogy ő is templomok épitésével fejezze ki Istenimádatát.

Hogy ez igy volt, hogy ez a vágy tényleg áthevitette egész lelkét, erről tanubizonyságot tesz már szülőföldjén is. Az arbergi templomépitkezésen felbuzdulva eltökéli ugyanis, hogy szülőhelyén, a kis Wiesethbruckban és attól nem messze az u. n. Reisewasen egy-egy kápolnát épit, amelyek emlékét ma is kegyelettel őrzik.[42]) A kápolnák épitési idejét adatszerüen nem ismerjük. Erre nézve Arbergben feljegyzések nincsenek. Joseph Anton Bridacher

arbergi plébános 1834-ből való müve se tud róluk közelebbit mondani, sőt magát az alapitványt is tévesen Christ Antal öccse Nicolaos Christ fiának, Michael Christnek tulajdonitja, amely állitást Christ Antal feltalált végrendelete megdönti. Minden valószinüséggel feltehető, hogy ez a két kápolna 1710—20 között épült Christ Antal sugalmazására s mintegy nyitányát adják későbbi budai templomépitkezésének. Kis, toronynélküli mezei kápolnák ezek egyszerü nyeregtetővel fedve, melyek mindössze tiz személy befogadására alkalmasak. Nem is volt bennük tulajdonképeni oltár, amelyen misézni lehetett volna. Csak néhány fogadalmi kép és pár szobor diszitette belsejüket. A wiesethbrucki kápolnának értékes kincse egy remek késő-gotikus Madonnaszobor, amely valószinüleg az arbergi várkápolnából származik. A két kápolnában istentiszteletet nem tartanak s csak a mezei processiok alkalmával végeznek bennük ájtatosságot. Egyszerü, igénytelen épületek, de a kis Wiesethbruck falucska lelki életének ma is gócpontjai.

Hazájából messze földre szakadva sem feledkezik meg róluk. Életének végén, budai házában végrendeletét irva, lelkében gondoskodó szeretettel fordul a szülőföldjén álló két kis templom felé s gazdag alapitvánnyal biztositja jövő sorsukat, arra az időre, mikor ő már nem lesz a földön. 1757 április 23-án kelt végrendeletének negyedik pontjában szó szerint ezeket irja:

»Weilen in meinen geburts-orth zu Wiesenbrug in der Arberger Pfaar zwey Capellen, eine in Wiesenbrug und die andere auf dem sogenanten Reisewaasn erbauen lassen, so Vermache dahin 200 fl. mit dieser bedüngnus, dass solche meinem Brudern Nicolao Christ sollen überlassen werden von wessen abversteenden Interesse er jährlich am Tag des heil. Blasy oder Thomae 2. heil. Messen lesen zu lassen, denen Armen Leuth 2. fl. auszutheillen dann der überrest des Interesse zu erhaltung gemelte Capellen anzuwenden schuldig seyn; Solte Er mein Bruder aber und meine nächste anverwandte absterben, werden Vorgedachte 200 f und die erfühlung meiner Meynung der dortig Löbl. Obrigkeit heimgestellet, welche hierüber einen Curatoren zu stellen und meine intention zu besorgen belieben wird.«

Christ Antal alapitványának sorsáról a következőket sikerült megállapitanunk. Az örökhagyó óhaját öccse, Christ Miklós pontosan teljesiti. Ő mindvégig az

apai birtokon élt; 1731 április 17-én oltárhoz vezeti Maria Magdalena Haukont, gyerekei születnek s 1769 november 24-én Wiesethbruckban meghal. Az alapitvány sorsának irányitása fiára, Johannes Michael Christre háramlik, ki apja óhajához hiven tesz eleget kötelezettségének. Nem ugy azonban 1765 junius 18-án kötött házasságából származó fia, Josef Christ, akinek apja 1797 április 26-án átadja ősi családi birtokát, amelyre a kérdéses 200 forintot mint megválthatatlan tőkét bekebelezteti, kötelezvén a mindenkori birtokost, hogy Christ Antal végrendeleti intencióit betartsa, vagyis a két kápolnát ezen összegből jókarba helyezze, a szegények között évente két forint alamizsnát osszon széjjel s két szentmisét mondasson. Ezt a megválthatatlan tőkét 1811 március 22-én a telekkönyvbe is feljegyezték. Már Christ József sem teljesitette pontosan az alapitványból folyó kötelezettségét. Házát is eladja s a több mint másfél évszázadon át a Christ család tulajdonában lévő birtok idegen kezekbe kerül, a protestáns Brexle vásárolja meg s igy érthető, hogy az alapitvánnyal járó kötelezettségek kezdenek feledésbe merülni. A kápolnák teljesen leromlanak, nem törődik velük senki. S midőn a ház 1830-ban Wilhelm Metzger személyében ismét protestáns kezekbe kerül, az akkori arbergi plébános, Joseph Anton Bridacher a herriedeni járásbiróságnál lépéseket tesz folyamatba dr. Greiner erndbachi ügyvéd utján, hogy a 200 forint tőke az arbergi templomalapitványnak szolgáltassék ki, ami meg is történt. A tőke kamataiból 1835-ben a kápolnákat restaurálják. Ettől az időtől fogva a Christ-féle alapitványt az arbergi plébánia kezelte és teljesitette az alapitó óhaját egészen napjainkig, mignem a tőke az 1923—24 évi infláció következtében teljesen értéktelenedett. Ma már csak teljesen jelentéktelen maradványok őrzik ennek a nemes adománynak az emlékét.

Midőn Christ Antalhoz a XVIII. század huszas éveinek elején eljut a hir, hogy a törököktől felszabadult magyar fővárosban uj érvényesülési lehetőségek nyilnak meg az ott letelepedők előtt, nem sokat habozik s hazáját elhagyva Budára megy. Két öccse közül Miklós otthon marad s az apai birtokon gazdálkodik, Sebestyén pedig 1721 május 13-án feleségül veszi Walburga Winter

mörlachi parasztgazda leányát és végleg Mörlachban telepszik meg. Wiesethbruckban ezen oldalág leszármazottjai ma is élnek, de már nem az ősi családi birtokon.

Valószinüleg 1722-ben indul Arbergből Budára. Ekkor még nőtlen volt. Adatszerüen először 1723-ban mutatható ki Budán, midőn a március 1-én tartott tanácsülésen a budai polgárok sorába felveszik.[43]) Ekkor már valószinüleg nős volt. Jómodu, vagyonos ember lehetett, mert 1723 április havában megvásárolja 950 forintért a vizivárosi Landstrasse 58. szám alatt levő Wurmféle házat.[44]) Első feleségéről közelebbi adataink hiányoznak. Csak annyit tudunk róla, hogy Katalinnak hivták. A házasságkötés időpontja sem ismeretes. A budai plébániák házassági anyakönyveiben ily értelmü bejegyzés nincs. 1724 május 21-én születik első gyermekük Ferencz Antal, kit Maigrueber János és felesége tartanak keresztviz alá a vizivárosi Szent Anna templomban.[45]) A gyermek rövid élet után, 1725 március 16-án, alig egy éves korában meghal s a ferencesek temetőjében hantolják el.[46]) A következő, 1726 március 20-án született, János József nevü gyermekük is rövid életü lehetett, mert apja végrendeletében örökösei között nem szerepel. Két év mulva ujabb tragikus esemény zavarja meg Christ Antal életét. 1728 május 17-én felesége fiatalon, alig 27 éves korában tüdőgyulladásban meghal.[48]) A polgári temetőben földelik el. A szomoruság árnyéka borul budai háza fölé.

Hamarosan uj házasságban keres és talál vigasztalást. A szokásos negyedévi gyászidő letelte után feleségül veszi Hausrucker András budai szabómester 20 éves hajadon leányát, Anna Máriát.[49]) Christ apósa köztiszteletben álló budai polgár volt, akinek bőkezüsége folytán jutott alapitványhoz 1715-ben a Várból a mai Zsigmond-térre helyezett Szentháromság szobor.[50]) Buda legtehetősebb polgárai közé tartozott, ki még 1701-ben vásárolta meg Zsuzsanna nevü feleségével a mai Fő-utcában Ander Puz és Crines József ingatlana mellett fekvő házát, melyet haláluk után leányuk Anna Mária örökölt. A ház 1742 augusztusában már a Christ házaspár nevén van telekkönyvezve.[51])

Az esküvőt a budai Szent Anna templomban tartják

meg 1728 augusztus 10-én. Zeidlinger József, Lang János Mihály, Helmstrait Sebestyén és Endlein János tanuskodása mellett.[52]) Christ Antal ekkor 37 éves. Második felesége 28 évi házasság után halt meg.

Gyermekük nem született s talán ebben leli magyarázatát, hogy 1741 julius 6-án elhunyt Lang János Mihály budai pékmester[53]) árván maradt leányát, Teréziát, aki különben keresztleányuk is volt, magukhoz veszik és házukban neveltetik.[54])Ez a gyermek egész fiatal korában jutott árvaságra. Anyja Jakuschicz Mária 1731 március 2-án halt meg ifjan, 27 éves korában, 11 évi házasélet után.[55]) Özvegy férje 1731 május 6-án uj házasságot köt Helmstreit Eleonorával.[56]) Első házasságából származó Teréz leányát ekkor veheti magához a Christ család, mert apja 1741 julius 5-én kelt végrendeletében[57]) csupán két bátyjáról tesz említést, akik közül az egyik ferencrendi szerzetes lett s 1750 decemberében a rend bácsi kolostorában meghalt.[58]) Nevelőszülei házában serdül hajadonná a fiatal Lang Teréz. Nevelőanyja 1756-ban kelt végrendeletében még megemlékszik róla szerzetes bátyjával együtt. Nem sokkal utóbb valószinüleg férjhez mehetett, mert Christ Antal végrendeletében már nem esik róla szó. Hugának gyermeke Hoffman Péter János, is Budán telepszik meg s halála időpontjában Óbudán él.[59]) Magához veszi egyik öccsének gyermekét, Christ Simont is, aki, ugylátszik, nála tanulja ki a pékmesterséget s aki 1759-ben már Versecen üzi mesterségét.[60])

Üzlete kitünően jövedelmez. Hamarosan Viziváros legtehetősebb polgárai közé tartozik. A Várban is házat vásárol a főőrség közelében, amely a szent consistorium és a vizivárosi kapu mellett feküdt.[61]) Ezt a házat bérbe adta; osztrák katonatisztek laktak benne. Életének ilyen sorsalakulása közben érlelődik szivében a templomépités gondolata. Táplálja ezen kegyes elhatározását az a nagy templomépitési tevékenység is, amely a XVIII. század első felében Budán megindult s amelynek sorát az 1728—39 közt épült tabáni Szent Katalin templom nyitja meg.

De ezekben az esztendőkben a Viziváros is nagy templomépitkezések szinhelye lesz. 1731-ben kezdik épiteni a vizivárosi ferencesek zárdatemplomát s ez a munka

csaknem egy évtizedig tart.[62]) 1735-ben épül fel Nepomuki Szent János kápolnája, a város költségén és Hoffmann Ignác fürdős hagyományából, mely a szegények házának és kórházának volt a kápolnája s a polgári kórháztól nyugatra, a bástyafal közelében állt.[63]) S öt évvel később indul meg a legnagyobb budai templomépitési vállalkozás, a vizivárosi Szent Anna templom épitkezése, amelyet csak 1762-ben fejeznek be.[64]) 1746-ban pedig az óbudai plébánia templom épitkezése indul meg[65]) s ugyanekkor a budaujlaki plébánia templom épitkezése is kezdetét veszi, melynek mai formáját Nöpauer Máthé adja meg.[66]) Mint utolsó záróakkordja eme nagy templomépitkezések sorozatának, jön létre 1754—1770 között az ágostonrendiek országuti kolostortemploma.[67])

Buda vallásos életére nagy kihatással voltak ezek a templomépitkezések. A hit tüze, amely ilyen nagy alkotásokat inspirált, Christ Antal lelkében is lángot vetett s a nyomában fakadó elhatározás e példákon felbuzdulva már termő talajra talál.

1750-ben tesz ajánlatot a városi tanácsnak, hogy saját költségén felépiti a polgári kórház kápolnáját. A budai magistratus szivesen fogadja az ajánlatot, azonnal átir az esztergomi érseki egyházmegyei hivatalhoz és az épitkezéshez engedélyt kér, előadván, hogy a felépitendő kápolna az egyházra nézve megterhelést nem jelent, mivel az a jövőben a kórházalapból fog jókarban tartatni.[68]) Az engedély csakhamar megérkezik s hosszas tervek és fontolgatások után végre eljön az a nap, mikor az alapitó egy halotti Missale belső oldalára feljegyezheti sajátkezüleg az alapkőletétel örvendetes tényét »Anno 1750 am 30 juni hab ich angefangen zu bauen Antoni Christ in Spittal«.[69])

Az épitkezés hamarosan megindult s Miller szerint[70]) a kápolna 1753-ban már annyira kész volt, hogy május 4-én Szt. Flórián vértanu napján megtörténik a felszentelés, mely alkalommal Preindl Márton Jézustársasági atya, vizivárosi plébános celebrálja benne az első misét.[71]) A kápolna jókarban tartására az alapitó 1754-ben a budai városi hatóság kezébe 9571.36 forintott tett le alapitványképpen.[72]) A kápolna főoltárát 1754 április 1-én consecralja Klobusiczky Xaver kalocsai érsek, elhelyezvén benne Szent Cölesztin

és Szent Purpuratus vértanuk ereklyéit. Ugyancsak ő szenteli fel a Xaveri Szent Ferenc tiszteletére emelt mellékoltárt is, mig a Szent József oltár felszentelésére nézve adataink nincsenek.[73]) Ebből arra lehet következtetni, hogy ezt az oltárt csak jóval később állitották fel.

A kápolna első alakjára nézve ennyit sikerült megállapitani. Epitőmesterének, tervezőjének a nevét nem ismerjük. Valószinüleg szerény, egyszerü épület lehetett, de elég tágas ahoz, hogy miseáldozatot lehessen benne tartani.[74]) Tornya nem volt s épitészeti kiképzése is a lehető legegyszerübb megoldást mutatta. Ebből a szerény kezdetből fejleszti ki a mai formáját Nöpauer Máthé 1759-ben. Ezt a tényt, melyet a kutatás idáig nem vett észre, igazolja az is, hogy 1755-ből már van adatunk, hogy Christ Antal készülődik az épitkezés folytatására: »...iam iterum parat pro coepti hujus aedifici continuatione« — ahogy a korabeli feljegyzés mondja.[75]) Célja, hogy a megkezdett szerény kápolna helyére egy nagyobb, diszesebb kis templomot emeljen. Az épitkezés megkezdésekor a kápolna belső felszerelése Christ házába kerül s annak hagyatéki leltárában fel van véve.[76]) Igy belsejének vázlatos képéről mégis némi fogalmunk van. Diszesebb kivitelben ugyanezt a belső elgondolást ismétli meg az átalakitott uj kápolna is.

Szándékában csak megerősiti az a sulyos csapás, mely 1756-ban éri. Felesége julius 7-én meghal, 47 éves korában. Gyászolva kiséri utolsó utjára a ferencrendiek temetőjébe.[77]) Istenfélő, jámbor nő volt. Tagja a budai vallásos egyesületeknek. Még életében a csepelszigeti Szent Márton[78]) község templomának diszes Mária kegyképet ajánlott fel, amelynek karbantartására végrendeletében nagyobb összeget hagyományoz. De a kórháztemplomról se feledkezik meg. Elrendeli, hogy a birtokában lévő ezüstből egy szentségtartót és egy kelyhet készitsenek. Ezenkivül diszes miseruhákkal ajándékozza meg a kápolnát. Az előbbihez hasonló ezüstkelyhet hagyományoz a vizivárosi ferencesek templomának is.[79])

Christ Antal nyugalmas életét megrenditette ez a csapás. Elvesztve mindent, ami az életét otthonossá és meleggé tette számára, egyedül a vallásban talál enyhülést és vigaszt. Betegen és megtört testtel, maga is földi utjának

végén állva, csupán egy gondolat tölti be életét: a polgári kórház kápolnája, amelyet nagyobb és diszesebb formában akar fölépiteni, hogy egyuttal sirkápolnájául is szolgáljon. Valóban méltó befejezése egy életnek, amely a sors minden vonatkozásában igaz volt és nemes. E tervek közepette készül maga is a halálra. A következő évben, 1757 április 23-án intézkedik földi javai fölött, végrendeletet készit, melyben egyetemes örökösévé a Szent Flórián kórháztemplomot teszi.

1721-ben megnősült és Mörlachban élő öccsének, Christ Sebestyénnek leányát, Anna Máriát magához vette, aki utolsó éveinek támasza lett. Rája hagyományozza főutcai lakóházát, annak berendezésével a sütőjoggal együtt, valamint a Lusthügelen fekvő szőlőt, azzal a kikötéssel, hogy ezért 2500 forintot köteles kifizetni tiz éven belül a Szent Flórián alapnak.

Életének utolsó éveit az épitkezés előkészületei foglalják le. Bár életerői fogynak s 1757 májusában is sulyos betegségen megy át,[80]) annál nagyobb buzgalommal igyekszik befejezni tervét. 1757 november 1-én uj plébános kerül a vizivárosi Szent Anna templom élére, Kőgl Ádám jezsuita atya személyében.[81]) Christ Antal érintkezésbe lép vele s ő lesz az épitkezés lebonyolitásának a fő irányitója. Ebben az időben a Szent Anna templom épitése már befejezéséhez közeledik. Nöpauer Máthé, az épitkezés vezetője, a homlokzat és a tornyok épitkezését kezdi el.[82]) Ilyen formán világos, hogy Kőgl Ádám a kápolna kivitelezésével Nöpauert bizta meg, ki a terveket el is készíti a Christ által megadott elgondolás és tartalmi program alapján. Adatszerü bizonyiték ezen feltevésünket nem támogatja ugyan, de mellette szól maga a templom.

Christ Antal lelkiszemei előtt mind elevenebben ébredhettek fel ifjukori benyomásai és ezek hatása alatt tökéli el, hogy sirkápolnáját, szülőföldjének, a kis arbergi templomnak a mintájára épiti fel. Ezen mintakép alapján születik meg Nöpauer terve, mely a megadott alapkoncepciónak egy teljesen uj, friss alkotó invencióval kiérlelt variánsát adja. De a kápolna belső mint külső plasztikai diszének tartalmi programját is Christ irja elő. Ha végigtekintünk a kápolna szobrain és festményein,

közöttük szülőföldjének nem egy lokális szentjével találkozunk. Arberg az eychstädti püspökség pasztorációja alá tartozott. Eychstädtben, az ősi püspöki városban, könnyen feltehető, Christ Antal is sokszor megfordulhatott az odaözönlő zarándokok ezreivel együtt, akik a 745-ben Szent Bonifác, Szent Wilibald és Suitgar gróf által alapitott várost kezdettől fogva csapatosan keresték fel. A Wilibaldburg alatt —, mely 1725-ig a püspökök székhelye volt, — komoran mered az ég felé románstilü tornyaival a régi Dóm. Itt van Szent Wilibald sirja. A gótikus templomhajóban alusszák álmukat az eychstädti püspökök, akiknek kezdettől fogva temetkező temploma volt a Dóm. A régi város hirnevét nagyban növelte, midőn a Walpurgis apácák kolostor templomában 871-ben elhelyezik Szent Walpurga földi maradványait, aki Szent Wilibald testvére volt, apja pedig a legenda szerint Richard Anglia királya, akinek alakja kőbe faragva a kripta oltárán meg is jelenik. Mellcsontjait magába rejtő sirjából szivárgó csodatevő olaj, a Walpurgenöl, csakhamar a hivők ezreit vonzza oda. Christ Antal lelkére is kitörölhetetlen benyomást gyakorol a csoda ténye. Szent Walpurga mindvégig különösen kegyelt szentje lehetett s emlékét — minden bizonnyal óhaja folytán — a Szent Flórián kápolna egy olajfestménye is megörökitette. De helyet kaptak ott hazájának általa különösen tisztelt vértanui is. Magát a kápolna homlokzatát is hazájának két szentje disziti: Szent Balázs és Szent Miklós vértanu püspökök kőszobrai. Különösen az utóbbi örvend nagy tiszteletnek hazájában. Egyik szent sem olyan népszerü s kivált az északi államokban, hol a hajósok védőszentje. Bizonyitéknak elég, ha a stralsundi városok rengeteg Nicolai templomára gondolunk. Kápolnánk homlokzatán való megjelenését egyuttal az is magyarázza, hogy többek közt a pékek patronusa is. Szent Balázs pedig szükebb hazájának, a kis arbergi templomnak titularis szentje, akinek emlékét messze földre szakadva sem felejti el és örök álma őrizőjéül választja. Mindez okmányi hitelességnél is világosabban jelöli meg a tartalmi program kiindulási pontját. Igy hát valószinü, hogy a kápolna belső dekorátora az ő elképzelésének adott csillogó formát.

Az épület terve hosszas megbeszélések és tárgyalások eredményeképpen 1758-ban már kész lehetett, az építkezés azonban csak a következő évben indult meg. Oka ennek talán az volt, hogy Nöpauer munkaerejét a Szent Anna templom építési munkálatai annyira igénybe vették, hogy munkaprogramjába nem tudta azonnal felvenni. 1759-ben mint tudjuk, már csak a tornyokon folyik a munka s november 12-én a keresztet is feltüzik.[83]) Munkásainak nagy része felszabadul s tavasszal saját irányitása mellett megindulhat az építkezés, az 1751-ben épült kápolna kibővitése és diszes átalakitása.

Azonban az alapitó már nem érhette meg azt az örömöt, hogy utolsó éveinek tartalmat és célt szabó álmát megvalósulva lássa. Az építkezés megkezdésének előkészületei közben, 1759 május 11-én sulyosan megbetegszik. Még ugyanaznap Mayer János György és Gutschwager Antal kiküldött és felkért tanuk előtt pótvégrendeletet készit.[84]) Kezelőorvosai Christian Lieschky és Peter Anton de Nicoletti már nem tudják feltartóztatni a beteljesedő végzetet. Öt napi haláltusa után, 78 éves korában főutcai házában örök álomra hajtja fejét. Halálos ágya mellett gyóntató atyja, páter Cyrillus kapucinus szerzetes vigasztalta és készitette elő a nagy utra.[85]) A halotti szentségek ájtatos felvétele után. Istennel megbékélve távozott a földről.

Temetése május 17-én folyt le ünnepies keretek között. Végrendeletében intézkedett temetéséről is. Az volt az óhaja, hogy holttestét »polgári módon, szokásos pompával, harangozással s a budai jámbor testvérületek kiséretével« az épülőfélben levő kórháztemplomba vigyék s ott ravatalozzák fel.[86]) Igy is történt. Reggel öt órától a temetési szertartás megkezdéséig, délelőtt 10 óráig, összesen husz mise mondatott lelkiüdvéért. A nagyszabásu gyászszertartáson részt vett a városi tanács és a Viziváros összes lakossága, valamint a Budán létező összes vallásos egyesületek, melyeknek az elhunyt életében egyik buzgó tagja volt.[87]) Kőgl Ádám jezsuita atya, viziházi plébános végezte a beszentelést. Holttestét Erhardt József budai asztalos által készitett fenyőfakoporsóban ravatalozták fel a régi kórházkápolnában s annak kriptájában helyezték örök

nyugalomra.[88]) Életében mindég enyhiteni igyekezett a nyomort és segiteni mások boldogtalanságán. Szegényeiről halálában sem feledkezett meg; végrendeletileg meghagyja, hogy a temetésén résztvevő szegény emberek között alamizsnát osszanak szét s a szegényház lakói részére is harminc forintot hagyományozott. A szegények tényleg igaz támaszukat vesztették el benne.

A kripta lejáratát a kápolna hajójában kősirlap jelzi, melynek feliratából ma már csak néhány betü olvasható. Eredetileg ez állt bevésve rajta:[89])

AntonIVS ChrIst
CIVIS hVIas et pIstor
speCIaLIs zeLator
eXstrVCtor et fVnDator
ECCLesIae
sanCto FLorIano
ConseCratae
IVgIter qVIesCIt

Emlékét az uj kápolna felépitése után ékes feliratu okmányon örökitette meg a városi tanács, amely a toronygombban nyert elhelyezést.[90])

A temetést követő napon, május 18-án hirdetik ki végrendeletét s a leltár felvételére a budai tanács id. Mayer János György és Guttschwager Antal szenátorokat küldi ki, mely határozatnak nevezettek május 19-én tesznek eleget.[91])

Végrendeletében ugy intézkedik, hogy a meghatározott hagyományok és terhek levonása után még fennmaradó, a Várban, a mai Disz-téren állt háza, feleségének főutcai szülőháza, öt szőlője, szántóföldjei, továbbá az a 2500 forint, vagy maga a ház, melyet unokahugának hagyományozott, valamint az összes ingóságok és minden egyéb vagyona a budai Szent Flórián kórház általa emelt kápolnájának jusson, azzal a kikötéssel, hogy a tanács tetszése szerint rendelkezhetik az ingatlanokkal, megtarthatja vagy értékesitheti azokat. Ennek fejében köteles nevezett templomot teljesen befejezni, oltárokkal, harangokkal felszerelni.[92])

Fiókvégrendeletében oda módositja fenti, 1757 április

23-án kelt végrendeletét, hogy fennmaradó vagyonából az épülő Szent Anna plébánia templom javára 4 százalék kamat mellett 100 forint kölcsönt folyósitsanak. Továbbá megváltoztatja és megszoritja végrendelete 8-ik pontjában kifejtett szándékát és rendeli, hogy fivérének gyermeke Christ Anna Mária lakóházát 2500 forint helyett 2000 forintért vegye át s a Lusthügelen fekvő szőlő pedig az alapitvány tulajdonába kerüljön. A fenti 2000 forintot csak 4 százalékkal köteles kamatoztatni s magát a tőkepénzt öt éven belül tartozik a templomalapnak lefizetni.[93])

Unokahuga, kit a hivatalos feljegyzések tévesen leányának neveznek, később házasságot köt Zeitlinger, majd Kaosky Frigyes budai pékmesterrel, kinek nevét 1789 április 12-én jegyzik fel a Fő-utca 113. (jelenleg Fő-utca 20. sz.) számu ingatlanra.[94])

A városi tanács 1759 junius 14-én Hacker ácsmester és Nöpauer Máthé épitőmester által felbecsülteti örökhagyó ingatlanait. Becslésük alapján Christ 58 négyszögöles vizivárosi háza 1176 forint, a Várban, a mai Disz-téren állt 160 négyszögöles ingatlana pedig 3312 forint értéket képviselt.[95]) Az előbbi házat nyilvános árverésen eladják és azt kétezer forintért 1759 julius 3-án Rauchegger Mátyás budai polgár veszi meg.[96]) Az eladáshoz a budai magistratus 1759 október 22-én hozott tanácsi határozatával hozzájárul.[97])

Christ Antal bezárult kriptája fölött 1759 nyarán megindul a munka, hogy nyomában megvalósuljon életének oly féltő szeretettel dédelgetett álma s felépüljön gazdag hagyományából a polgári kórház kápolnája, kegyelmet kérve és oltalmat esdekelve az égtől, miként a toronygombba helyezett okmány chronodistichonjai mondják:

»InsIgnIs seMper CeLebra LaVDes FLorIanI
Nos ejus precibus, salvet ab igne Deus.
Festa CoLas soLenne et IaM DIVI FLorIanI
neC fVgIt In SanCtI gLorIa prIMo Deo.«

II.

Az épitész és a mű

1.

A kápolna épitő és tervező mestere Matheus Nöpauer. Neve különböző verziókban jelenik meg a korabeli okiratokon.[98]) Ő azonban nevét állandóan a fenti alakban irja alá. Ennek ellenére az eddigi kutatás mégse ezen a néven tartja nyilván, hanem a másodlagos kutfők deformálódott alakjában s ugy kereszt-, mint vezetéknevét tévesen idézve, helytelenül Nepauer Mátyásnak nevezi, mely név valósággal már meghonosodott irodalmunkban.

Müködésére vonatkozólag gazdag oeuvre-katalógust tárt fel az eddigi kutatás, melyből kitünik, hogy a XVIII. századi budai templomépitészet terén vezető szerepe volt. Alig van Budán templom, melyet müködésével ne lehetne kapcsolatba hozni. Majdnem félszázados tevékenysége alatt rengeteget dolgozott Budán és minden bizonnyal vidéken is. A jövő kutatás feladata lesz erre fényt deriteni.

1719 körül született.[99]) Életének egész első szakaszáról nincsenek adataink. Születési helyét sem tisztázta kellően a kutatás. Nem bizonyos, hogy Bécsben született, mivel Alexander Haideczky Geschichte der Stadt Wien Regestáiban neve nem szerepel. Franciás fonetikával irott neve talán arra vall, hogy elzászi származásu volt. Amennyiben tényleg Bécsben született, mint ahogy a budai tanácsülési jegyzőkönyv 1749 julius 28-i feljegyzése állitja, ugy nyilt kérdés, vajjon fia volt-e Johann Christian Neupauer

bécsi építésznek, aki a XVIII. század elején működött s kinek személye ma is eldöntetlen rejtély a bécsi barokk kutatás előtt.[100]) Ezt a mestert Hg az idősebb Fischer von Erlach legkitünőbb tanitványának tartja, kinek tevékenységét Bécsben pusztán két emlék őrizte meg, az 1721-22-ben Fischer terve alapján épült Rofrano palota és saját háza, a mostani Brenner-palota, mely 1725-ben még az ő tulajdonában volt.[101]) Kérdés, volt-e kapcsolat a kettő között? Az időbeli egyezés mindenesetre megvan. Az állásfoglalást megnehezíti még az is, hogy a mondottakon kivül közelebbi adataink hiányoznak.

Éppen ilyen rejtély Nöpauer Máthé pályafutásának első fele. Mint a hogy genealogiai leszármazása rejtély, ugy müvészi genezise sincs még tisztázva. Nem ismerjük ausztriai szereplését, holott bizonyosra vehető, hogy mielőtt Budán megtelepszik, saját hazájában is tevékeny szerepet játszott. Ismeretlen tehát az átmeneti korszak, az az ut, melyen tehetsége kialakult. Hol, kinél tanult, hitelesen nem tudjuk, de müveinek elemzése világosan mutat rá a mesterre s azokra az élményekre, melyek müvészi fejlődésére nézve sorsdöntő szereppel birtak.

Amint Budán 1748-ban feltünik[102]) már kész mester, kinek izlése és látása megedződött az osztrák »Hochbarock« nagyszerü alkotásain s aki megjelenése után nyomban belekapcsolódik az itt megindult nagy templomépitkezésekbe, melyeknek hire csábitja talán őt magát is Budára, mint annyi más honfitársát, kiket a könnyü és gyors meggazdagodás lehetősége hozott közénk. Érvényesülését egy véletlen is elősegiti. Hamon Kristóf, a század első felének legtekintélyesebb vezető épitőmestere 1748 február 5-én meghal és Nöpauer még ez év tavaszán özvegyénél, mint pallér nyer alkalmazást s ő vezeti tovább az elhunyt mester megkezdett nagy templomépitkezéseit. A 34 éves özvegyet egy hónappal rá, hogy az Hamon posthumus gyermekének életet adott, Nöpauer 1748 julius 20-án feleségül veszi. Ezzel a házassággal budai érvényesülésének alapjai le vannak fektetve. 1749 julius 28-án már megszerezte a budai polgárjogot.[103]) A polgári esküt azonban csak 1753 április 24-én teszi le, többek között Viola Ágoston épitőmesterrel és Fries Gáspár asztalosmesterrel együtt.[104]) 1752-ben a

Potsdamban tartózkodó Janson János későbbi budai kőfaragómester vagyonának kezelőjévé nevezi ki a budai tanács.[105]) Ezt a megbízást 1758-ig tölti be, mikor is nevezett hazatér és április 17-én budai polgár lesz.[106]) Felesége 1764 tavaszán sulyosan megbetegszik, március 14-én végrendelkezik[107]) s tiz napra rá 50 éves korában meghal. E házasságból született három gyermek közül csak az 1752 szeptember 17-én született Mária Terézia maradt életben.[108]) Végrendeletét március 30-án hirdetik ki az örökösök jelenlétében, melyet férje megtámad.[109]) Ami arra enged következtetni, hogy a házastársak idővel elidegenedtek egymástól, mi könnyen megtörténhetett, ha tekintetbe vesszük azt, hogy felesége hat évvel volt idősebb férjénél. Érthető tehát, hogy hamarosan ujabb házasságot köt. 1764 november 5-én a viziárosi Szent Anna templomban oltárhoz vezeti özv. Staudinger Juliát. Ez a házasság gyermektelen maradt. Felesége tulélte őt.[110]) Hamarosan vagyont és tekintélyt szerez magának. Már 1758 augusztus 21-én megvásárolja 1050.12 körmöczi aranyért Aigner Lénárd Terézia nevü leányától, annak a Viziárosban Sollfranck János ingatlana mellett fekvő házát.[111]) Felesége nevén állt a Landstrasse 368. szám alatti s a Johannesgasseban levő u. n. Orglmächer-féle kerti ház.[112]) Ugylátszik ezt az utóbbi épületet nyilvános táncterem céljára akarta átalakitani. Kérelmét azonban 1776 november 15-én Albrecht főherceg a budai városi tanács vélelmezése alapján elutasitja.[113]) Ezenkivül a Várban, az ottani Wienergasseban is volt egy háza.[114])

A budai közéletben is szerepet vitt. 1778 április 21-i tanácsülésen a külső tanácsba Schröger Mátyás halálával megüresedett helyre a hatvanasok közé Merz Péterrel és Amlachner Keresztéllyel együtt Nöpauert is jelölik, kit szótöbbséggel meg is választanak.[115]) 1781 szeptember 11-én kamarai utasitásra a külső tanácsot összevonták a választmánnyal. Ezt a rendeletet 1782 április 23-án végrehajtja a budai tanács. A választmány tagjai között ezuttal is helyet foglal Nöpauer.[116])

Nagy szaktudását Pest városa is értékelte. Az 1772 junius 24-i tanácsi határozatban szakértői véleményt kérnek tőle egy vitás épitési ügyben.[117]) Sőt a pesti épitészetbe is

belekapcsolódik, amennyiben 1775-ben a belvárosi plébánia templom gotikus szentélyének a restaurálási munkálatainál Jung József pesti mestert támogatja.[118])

Ennyi volna az, amit az eddigi kutatás életének külső körülményeire nézve felderitett. Hasonlóan gyér adatok vetnek fényt a cseh származásu Hamon Kristóf pályafutására is. 1693 körül született Pogratizban és már 35 éves, mikor 1728-ban feltünik Budaujlakon, hol Kriechammer Sebestyén kőmüvesmester szolgálatában áll. Az ötvenhét éves mester még ugyanezen az évnek a nyarán meghalt. Árván maradt leányát, Klárát, Hamon 1729 február 27-én feleségül veszi. Tiz gyermeke közül csak elsőszülött fia János Mihály szerez elismert nevet, ki apja mesterségét folytatva, később mostohaapjával, Nöpauer Máthéval együtt közös vállalkozásokat bonyolit le a század második felében.[119]) Az alatt a husz év alatt, melyet Budán töltött, általánosan elismert nevet vivott ki magának. Mégis a kutatás müködésének kevés adatszerü bizonyitékára bukkant. Stilusa is még nehezen körvonalozható, mivel éppen hiteles müvei Nöpauer átfogalmazásában maradtak reánk. Hamont egyik legnagyobb budai vállalkozása, a vizivárosi Szent Anna plébánia templom épitkezése közben éri utól a halál 1748 február 5-én. Nöpauer még 1748 tavaszán átveszi az épités vezetését. Ekkor a templomnak csak a szentélye és alapfalai voltak készen.[120]) Tehát Nöpauernek bő alkalma nyilt Hamon eredeti elképzelését saját stilusának átformáló tüzében uj alakban kiérlelni. Hogy minő változtatásokat ejtett az eredeti terven, arra már rámutattak.[121]) Nöpauer folytatja a budaujlaki templom épitését is, mely Hamon halálakor még szintén befejezetlen volt, csupán a falak állnak, a boltozás, a homlokzat és a torony még nincs kész.[122]) 1749-től kezdve pedig a tabáni Szent Katalin templom átalakitási munkálatait vezeti.[123])

Látni tehát, hogy Hamon halála után, szinte egymaga irányitja Buda templomépitészetét s bár tulnyomórészt Hamon terveit kivitelezte, mégis ezen templomok homlokzatai az ő stilusának átformáló hatása folytán, saját egyéniségét tükröztetik vissza, mint ezt a Szent Anna és az ujlaki plébánia templom eseténél is látni lehet.

A budaujlaki plébánia templom, mint ugyszólván valamennyi budai templom, eredetileg szerény, kis kápolnából fejlődött ki mai formájára. Az Ujlakon élő bajor és württembergi telepeseket már 1705-ben foglalkoztatja templom építésének a terve. Janoschitz Mátyás kamarai követ és neje az épitkezés céljára felajánlják saját házukat, mely a mai plébánialak helyén állott, ugyhogy az épitkezés a közadakozás buzgósága folytán csakhamar megindulhatott s a kicsiny templom 1706 novemberében már kész is volt.[124]) Épitőmesterét hitelesen nem ismerjük. De közel áll a feltevés, hogy a kápolnát, annak későbbi kibővitője Kriechammer Sebestyén épitette. Belsejét egyetlen oltár diszitette, melyen Segitő Szüz Mária képe állt, Janoschitz Mátyás adománya folytán, melyet Falkoner György 1733-ban renovált.[125]) Ez a kép jelenleg a plébánia hivatalban függ. Példaadása csakhamar követésre talált. Az ujlaki polgárok adományai egymást követik s 1710-ben a kis templom felszerelése együtt van. A nagy kedveltségnek őrvendő kis egyházat rövid időn belül két izben is bőviteni kell.[126]) Már 1711 januar elején gyüjtés indul meg a hivek között e célból, melynek olyan sikere volt, hogy a kőmüvesmunkák augusztus 23-ika körül kezdetét veszik. Az épitkezést Hamon későbbi apósa, Kriechammer Sebestyén ujlaki épitőmester vezeti.[127]) Szeptember 21-én a régi templom tetejének elejét lebontják, a templomot hosszában hat, szélességében négy öllel tágitják. 1712 áprilisában Götzer György ácsmester már a harangtornyon dolgozik. Kurtz János asztalosmester elkésziti a templom ajtaját és ablakrámáit, miután a kőfaragó még 1711-ben leszállitotta a kápolna főbejáratának és öt ablakának a kőkeretét. Szeptemberben a templomot kivülről vakolják s uj oromfalat huznak fel a homlokzatra. A szószék májusban a helyén van s novemberben a templomnak uj orgonáját is beszállitják Vörösvárról. Az épitési munkák még ebben az évben befejeződtek s a megnagyobbitott templom 1713-ban teljesen elkészült. 1717 szeptember 4-én szerződést kötnek Kriechammer Sebestyénnel az uj sekrestye felépitésére nézve.[128])

Azonban ez a templom is rövidesen kicsinek bizonyul s ezért 1725 juliusában Kriechammer Sebestyén ujabb át-

alakitási munkálatokba fog.[129]) A templom ezuttal két oldal kápolnával bővül s a templom hajóját is nyolc öllel meghosszabbitják. A két kápolnában egy-egy oltárt emelnek Szüz Mária és Nepomuki Szent János tiszteletére. A templom hajójában két mellékoltár állt Szent Anna és Szent Sebestyén tiszteletére ajánlva. A homlokzat közepére pedig kettős tetejü fatorony került.[130]) A kőfaragó munkákat Straus Márton eszközölte.[131]) Az oltárok foglalatát Stettner Sebestyén festő végezte.[132]) 1727 junius végén az átalakitási munkák befejezésükhöz közelednek, az okmányok tanusága szerint ekkor már a templom padlóját kövezik.

Ujlak lakossága rohamosan növekszik, ugy hogy az egyre gyarapodó hivek tömege számára, a már másodizben kibővitett Segitő Szüz Mária temploma is hamarosan szük lesz. A templomot már az 1731. évi templomszámadások »szüknek és tüzveszélyesnek« irják le. 1731 junius 5-én szerződnek Kair Mátyás városi kőmüvesmesterrel, ki a templomot még a nyár folyamán renoválja.[133]) Kriechammer Sebestyén utolsó munkája volt ez Ujlakon. Közvetlenül a templom befejezése után, 1726 nyarán meghalt.[134]) Örökébe Hamon Kristóf lépett, kinek 1744-ben megbizást adnak, Nöpauer átfogalmazásában ma is létező, uj templom tervének az elkészitésére.[135]) Hamon tervei nem maradtak fenn, de a leirásokból kétségtelen, hogy a templom, az akkoriban befejezéshez közeledő óbudai plébánia templom szerkezeti elgondolását variálta. Az épitkezés előkészületei 1745 január 8-án veszik kezdetét. Az alapkőletétel 1746-ban megtörténik s a kőmüvesmunkák az ősz folyamán — szeptember 26-án — folyamatba tétetnek, Hamon irányitása és Klampfleuthner Mátyás pallér vezetése mellett. Midőn 1749-ben Hamon meghal, az épitkezés irányitását Nöpauer Máthé veszi át,[136]) aki azt Hamon tervei alapján fejezi be. Jelentős változtatásokra nem is kerülhetett sor, mert az épitkezés már a befejezéshez közeledett, csupán a torony, a boltozás és a homlokzat hiányzott.[137]) 1750-ben a templom belső kiképzésén dolgoznak. A huszonnégy pilaszterfő stukkó munkáit Burckhardt György stukkátormester kivitelezi. S még ebben az évben Scherwitz Mátyás befejezi a szentély kifestését.[138]) A munka 1753 december 8-val befejezettnek mondható. 1757 február

28—március 12-ike között lebontják a Kriechammer Sebestyén épitette első templomot, mely a mai plébánia épület helyén állott, ami arra vall, hogy az uj templom belső felszerelése ebben az időpontban már kész volt.[139]) Az uj templomot Sarlós Boldogasszonyról nevezik el, kinek képét Bebó Károly meg is festeti a templom számára.[140])

Nyilvánvaló, hogy az ujlaki templom ugy alaprajzi, mint homlokzati felépitésben szinte édes testvére volt a vele szinte egyidőben épült óbudai Szent Péter és Szent Pál plébánia templomnak, melyet — mint arra Schoen Arnold kutatásai rámutattak — 1744—49 között a felsőpfalzi Neustattból származó, Pesten letelepült Paur János György épitőmester tervei alapján épitenek fel, kinek az épitkezés vezetésében társa volt az osztrák Weitersfeldből származó, szintén Pesten letelepült Pfister András kőmüvesmester.[141]) A magas talapzaton emelkedő, óriás pilasterekkel tagolt homlokzatnak a közepén emelkedő torony adta meg a döntő vertikális hangsulyt, s a toronyhoz simuló orompárkányt akrotérionszerüen alkalmazott két karcsu váza zárta le. Azonban alig épült fel a templom, midőn annak tornya a nedves talaj sülyedése következtében a templom hajója felé annyira elhajolt, hogy le kellett bontani.[142]) Az uj torony azután a templom déli oldalán épült fel Nöpauer Máthé tervei szerint, Bichler János György és Deminger Mátyás pallérok vezetésével.[143]) A munka évekig eltart, mert a torony campanileszerü elhelyezése a homlokzat teljes átépitését vonta maga után. 1759-ben Endl Ferenc kőfaragó a torony ablakkereteivel elkészült. 1763-ban már a homlokzat kőrészleteit faragja. 1766-ban a torony épitése annyira előrehaladt, hogy szeptember havában Reischl Gáspár ácsmester a harangszéket állitja össze. Az átépités munkálatai tehát ebben az évben befejezést nyertek.[144])Az igy homlokzati megoldásában teljesen módosult Hamon-féle terv helyét Nöpauer uj koncepciója pótolta, melynek megoldása követi a tabáni Szent Katalin templom homlokzati képét; ezt az analógiát Jaschke 1810-ből való metszete jól szemlélteti. Ez a templom eredetileg 1732—34 között Obergruber Keresztély tervei alapján épült, az átépitését pedig 1749-től kezdve Nöpauer Máthé tervei szerint hajtják végre.[145]) Ennek az

analógiának — melyre már Reh Elemér is utalt[146]) — már csak halvány tükörképét adja a mai Katalin templom, tekintve, hogy az 1810-i tüzvész után teljesen ujjáépitették s a mai homlokzat pusztán Nöpauer tervének alapgondolatát őrizte meg. Végeredményben mind a két templom a főutcai egykori ferencrendi templom homlokzati megoldásából indul ki, mely stilusanalógiákkal utal a pesti ferencesek zárdatemplomára, ugy hogy feltétlenül *egy* tervező mestert kell e koncepciók mögött sejteni, kinek személyét a kutatás még okmányilag nem tudta megfogni s ingatag attribuciókkal e két alkotást rendszerint Mayerhoffer, Helbling és Hamon nevével kapcsolja össze.[147])

Magát az ujlaki templom homlokzatát magas talapzatra emelt pilaszterkötegek a-B-a ritmusban hármas mezőre tagolják, melyekbe arányosan illeszkednek kétoldalt a szoborfülkék kőkeretei, valamint középen az ivelt vonalmenettel lezárt, finom profilu kórusablak, melynek záróivét erőteljesebb konturral ismétli meg a főbejárat faragott kőkerete. A templom evangéliumi oldalához asszszimetrikusan csatlakozó torony bizonyos fokig megbontja a homlokzat harmóniáját s annak tömegét erősen megnöveli; ugyanezt a funkciót végzi vertikális irányban a közepén kettős vakablakkal tagolt, arányaiban megbontott, ivelt attika. Ez természetesen nem Nöpauer hibája, hanem magában az adott helyzetben rejlett, melyet a módositott terv ötlete vont maga után. Ebből a kényszerhelyzetből adódó veszélyeket Nöpauer tervezőinvenciója könnyedén áthidalta, ugy hogy a benyomás egységét kinos zökkenők nem zavarják. Az adott megoldásban helyesen felismert értéklehetőség kulcsát Nöpauer az asszimmetrikus helyzetek összhangolásában találta meg, mely benyomásában épp annyira nem zavaró képet nyujt, akárcsak a Szent Anna plébánia templom aránytalan tagolásu főutcai oldalfala.

Már teljesen eredeti alkotása az ágostonrendiek Margitköruti zárdatemploma, a mai ferencrendi templom, mely egyben első nagyobb önálló templom épitkezése volt Budán. Az 1707-ben épitett 13 méter széles és 9.5 méter hosszu templom az idők folyamán nem birta magába fogadni az egyre növekvő hivek tömegeit s ezért a rend

1753-ban uj templom épitkezését határozta el. A tervek elkészitésével és az épités vezetésével Nöpauert bizzák meg. 1753 március elején ássák meg az alapokat s az épitkezés a rendház felöli torony felépitésével veszi kezdetét és októberben már el is készült. Clea Godefrid tartományfőnök jelenlétében még ez évben felhuzták a beszentelt harangokat. 1754 márciusában hozzáfognak a másik torony és a templomhomlokzat alapjainak kiásásához s május 5-én fényes ünnepségek keretében leteszik az alapkövet a templom bejárata alá. Az épitkezés meglehetősen soká huzódott; az anyagi források kiapadása késlelteti a befejezést.

A szükséges pénzt csak nehezen tudta előteremteni a hivek áldozatkészsége, ugy hogy a hajó csak 1762-ben készült el. Ekkor lebontják a régi templomot s annak helyén julius 6-án a mai szentélyt kezdik épiteni. Október 7-én helyezték el az alapkövet az evangélium oldalon. Öt évi munka után az épitkezés annyira előrehaladt, hogy 1767 augusztus 27-én a főoltáron megtarthatták a litániát. 1768 február havában a sekrestye és az oratórium is elkészült. Augusztusban a szentély rácsozata is helyén van. Ebben az évben Nöpauer átépiti a rendházat, az eredetileg földszintes zárdára egy emeletet huz. Végre tizennyolc évig tartó munka után, 1770 szeptember 23-án megtörténik az ünnepélyes felszentelés, melyet Zbisko Károly segédpüspök végzett.[148] Nöpauer Máthé és felesége, Staudinger Julia, a templom felszentelése után, 1771 március 8-án 500 forintot adományoz litánia ájtatosságra.[149]

Ez a templom, melyre idáig a kutatás alig forditott figyelmet s melyet csak bizonytalan stiluskritikai attribuciók alapján illesztettek mesterünk munkái közé, most hogy Nöpauer szerzősége kétségtelen, igen érdekesen világitja meg művészetének egész genezisét és rámutat azokra az egyéni stilusjegyekre, melyek oly jellemzően utalnak az ő szellemére a viziváros Szent Anna templom homlokzatán. Feltünő elsősorban a két templom főkapujának teljesen azonos elgondolása. Ennek ötletéből épiti fel a gróf Erdődy palota kapuzatát, melyet Reh Elemér is a helyi művészet kaputipusaitól eltérő speciálisan nöpaueri koncepciónak ismert fel.[150] De feltünő a rokonság a toronyablakok megoldásában is, mely a Szent Anna templo-

mot az ágostonrendiek templomához füzi, ugy hogy ezen analógiák, adatszerü bizonyiték nélkül is megneveznék mesterüket. Jellemző Nöpauer eklektikus felfogására, hogy ezt az alkotását is idegen mintaképek keverékéből hivja életre. A fő ösztönzést mesterünknek itt a felső-ausztriai mondseei plébánia templom homlokzata szolgáltatta, melyet csekély változtatással ugyszólván lemásolt.[151]) De a koncepció kiérlelésében nagy szerepet játszott Johan Michael Prunner apátsági temploma az ausztriai Spital am Pyhrn-ben, mely 1714—30 között épült s amelyet Nöpauer Máthé szintén láthatott.[152]) Ez a két idegen mintakép honi talajból sarjadt benyomásokkal termékenyült meg. Kétségtelen stilusanalógiák bizonyitják, hogy formai részletekben teljesen a pesti pálosok templomához igazodik, mint az a felső toronyszakaszt tagoló, ékalaku páros pilaszterekből, a homlokzatot koronázó timpanon megoldásából, a sokszorosan tört, idegesen tovavonagló kettős párkánykoszoruból nyilvánvaló. Nöpauer első nagy önálló templomépitkezése ez Budán s ime már mutatkozik rajta a helyi szellem átformáló ereje. Lehet, hogy a pesti pálos templomhoz való formai átigazodás a rend határozott kivánsága volt. A barokk korban gyakran előfordult, hogy a megbizó jelöli meg a müvész előtt azt a mintaképet, melynek szellemében óhajtja megvalósulva látni a tervezett objektumot. Itt is ez az eset állhatott fenn. De a rend által megadott igazodás nyomán minő más, egy vérbeli müvész szellemében módosult uj koncepció kelt életre! A pálos templom nehéz, sulyos, massziv, ünnepi barokk pompája helyett karcsu, könnyed, játékos vonalak és formák összecsendülő harmóniáiból épül fel a templom. Meg van bontva a faltömegek tömörsége. A két tornyot kettős párkánykoszoru kapcsolja össze s e vertikális keret között a homoru ivben hajló homlokfal adja a vizirányos tagolást. A magas párkányfalat lezáró háromszögü timpanont térdelő angyalpár koronázza. A magas talapzatra emelt homlokzat tagolását profilos áloszlopok végzik. A középső homlokfal fő hangsulyát a szeszélyesen kanyargó ivelésü kórusablak adja, mely az áloszlopokkal tagolt mezőt teljesen kitölti s amelyet koronázó rocailleszerü stukkódisz

térhatásában még fokoz. Alatta szinte elveszti dominálo jelentőségét az egyszerü kapu, melynek ivelt párkánya jón fejezetü pilasztereken nyugszik, s ennek iránya a záróivvel diagonális elhelyezést mutat. A kapu plasztikai diszitése is a lehető legegyszerübb: mindössze két karcsu váza ad hangsulyt a vertikális irányu architektonikus tagoknak, mig az ivelő párkányon egy keresztet tartó játszi puttó tekint le a belépő felé. A homlokzat középső részének eme levegős megoldásával szemben a vele egybekapcsolt toronyszakaszon zsufoltságot észlelhetünk, amely azonban kellemetlennek semmikép se nevezhető. A két széles profilos áloszloppal tagolt mezőben szinte feszeng a magasra helyezett szoborfülke, mely az alatta levő stukkódisszel koronázott toronyablakkal az adott teret szinte teljesen kitölti.

A homlokzati kép ezáltal markáns, lezáró jelleget nyer. Az egyetlen szoborfülkével diszitett oromfal ismét levegősebb s igy hatásban jól érvényesül a gyermekét ölében tartó Madonna. A felső toronyszakasz két arányos részre oszlik. A felső részt erőteljesen hangsulyozott párkány választja el az alsó toronyszakasztól, melynek tagoló pilasztereivel szemben a felső toronyszakasz mezejét ékalaku pilaszterek keretezik. Ezeken csavart vonalmenetü párkány nyugszik, amelyet gulaalaku toronysüveg koronáz, hasonlóan az ugyanezekben az években épült ujlaki plébánia temploméhoz. A homlokzatnak és a párkányoknak ugyanazt a szenvedélyes, megtört hullámzását, homoru vonalmenetét látjuk itt, melyet Nöpauer bécsi éveiben a Peterskirchen jól megfigyelhetett. Alaprajzi elrendezésben azt a tipust követi, melyet Hamon az ujlaki templomban adott.

1759-ben kezdi el Nöpauer a Szent Flórián kórház kápolnájának ujjáépitését. Itt a faltömegek hasonló megmozditását látjuk, ami arra mutat, hogy az osztrák barokk müvészet példáin érlelődött ki s mély nyomot hagytak benne J. L. von Hildebrandt alkotásai, akiből egyéniségét közvetlenül le kell származtatnunk. Nyugtalan festőisége csak később higgad le, amint a század második felében egyre erősebben lép fel a klasszicizmus áramlata.

Egyházi épitkezésein kivül a világi épitészet terén is

jelentős szerepe lehetett. Működésének ez a része jóformán tisztázatlan. Ilyen irányu tevékenységének pusztán két hiteles emléke maradt fenn, mindkettő a Várban. A Verbőczy-utca 7 sz. alatti egykori gróf Erdődy palotát az ő tervei alapján alakitja át 1750-ben pallérja, Demminger Mátyás.[153] Az egyemeletes palota stilusát érdekesen tükrözi vissza s palotaépitészetének egyetlen idáig feltárt emlékét képviseli. Működésének másik hiteles emlékét őrzi ezen a téren a régi budai városháza, melynek kibővitési és átépitési munkálatait vezette.[154] Ezt az épületet a törökuralom megszünése után 1692-ben Ceresola Venerio császári épitész restaurálta. 1723-ban tüzvésznek esik áldozatul s Kair Mátyás épitőmestertől kapja nagyjában mai alakját. 1769-ben a városi tanács elhatározza az épület kibővitését. A munkálatokat Nöpauer vezeti, ki teljesen a régi épület motivumait fejleszti tovább a homlokzaton. Egyénisége csak az épület uj lépcsőházában bontakozik ki szabadon. A földszintről két ágban induló lépcsősor vezet az emeletre, melynek feláramló erői egy pihenő szakaszon összetalálkozva, annak közepén széles mederben törnek céljuk felé. A fordulóknál kővázakkal diszitett ballusztrád kapcsolódó szalagfonatai kisebb-nagyobb ovális nyilásokat kereteznek a-B-a ritmusban. Hasonló motivum jelenik meg az epreskerti kálvária lépcsőfeljárójának korlátján, amelynek tervező mestere, épitője még ma is vitás és amely az eddig felvetett attribuciók után se jutott el megnyugtató mesternévhez. Hildebrandt szellemiségét érezzük rajta s ez az analógia ismét csak arra mutat, hogy Nöpauer müvészete bécsi hatásokból fakadt.

Nöpauer müvészi sorsalakulásának problémája még az adatgyüjtésnél tart, az utolsó szót müvészetére vonatkozólag még nem mondhatjuk ki, de feltétlenül számolnunk kell azzal a ténnyel, hogy ugy Nöpauer, mint Hamon kész mesterként jönnek Budára s bő alkalmuk nyilt izlésüket hazai mintákon is nevelni.

A fenti müvekkel Nöpauer főalkotásait kimeritettük. Nevével azonban számos kisebb épitkezés kapcsán is találkozunk az egykoru feljegyzésekben. 1754—56 között Schaden János Mihály kőmüvesmesterrel együtt a katonai

erődítmények munkálatait vezeti.[156]) E célból 1754 szeptember 16-án három évre kibérlik a svábhegyi Bruntahlban fekvő kőbányát, évi 12 forint bérért. Mivel azonban szerződésük 1756 végén megszünt, december 26-án azzal a kérelemmel fordulnak a városi tanácshoz, hogy a harmadik esztendőre engedjék ki őket a bérletből. Kérésüket a tanács teljesiti.[157]) 1758-ban már mint Stadt Maurer Meister szerepel. És még ebben az esztendőben kap megbizást Hacker János Mihály városi ácsmesterrel együtt a vizivárosi mészárosboltok mellett levő polgárőrség épületében egy boltozott szoba és egy fogda felépitésére. Julius 24-én a bemutatott tervek és költségvetés alapján ezért a munkájáért 140 forintot utalnak ki.[158]) Ugyanebben az évben még a Bruckbadban is végez javitási munkálatokat.[159]) 1759 szeptember havában Christ Antal várbeli házát renoválja Guttschwager Antal szenátor megbizásából.[160]) 1767-ben a Dunahidnál a budai parton egy épületet emel, amelyért a kamarai hivatal 290 forintot fizet.[161]) 1768 augusztus 24-én Schaden János Mihállyal együtt szerződést köt a budai erődités igazgatósággal a várfalak restaurálására nézve. E munkákhoz szükséges kiutalások biztositékaképpen a két mester leköti a várbeli Wienergasseban álló tehermentes, kétezer forintot érő házát. Ezt a felajánlott kauciót a kérdéses ingatlanokra be is kebelezik.[162]) 1771-ben a katonai tápszerraktár épitkezését bizzák reá. Szeptember 18-án köti meg a szerződést Reischl Gáspár ácsmesterrel együtt a budai Fortifications Local Direction megbizottaival a cs. és kir. katonai tápszerraktárban felépitendő lisztkamrára. Biztositékul vizivárosi házát köti le.[163]) Az ő alkotása még a Vizivárosból a Várba vezető fedett lépcsős folyosó, melyet Niedermayer Xaver ácsmesterrel együtt 1778-ban készit el.[164]) Ezt a még ma is létező lépcsőt, mely az Ibolya-utca végéből indul ki, felsőbb parancsra épitette a város, hogy a naponta kétszer a Vizivárosból a Várban levő iskolákba s az egyetemre igyekvő tanulóifjuság számára a közlekedést megkönnyitsék. A junius 15-i tanácsülés az épitést el is határozza s a kőmüvesmunkák elvégzését 456 forintért Nöpauerre bizzák, az ácsmunkákat pedig 800 forintért Niedermayer Xaver Ferenc vállalja. A szerződést junius

19-én meg is kötik s a tanácsülés még aznap jóváhagyja. A kamarai hivatal a munkára 200 forint előleget folyósit.[165]) 1786-ban Budán egy uj katonai kórház épitését határozzák el, melynek részleteiről az előbbi fejezetben már beszámoltunk. Tudjuk, hogy az épités vezetője Johann von Baumeister épitész százados volt. Adatunk van rá azonban, hogy Nöpauert is foglalkoztatta a munka elnyerése. Ugyanis Hamon Mihállyal együtt azzal a megkereséssel fordultak a városi tanácshoz, hogy az illetékes hatóságoknál eszközöljék ki, hogy az uj vizivárosi katonai kórház épitésére nézve nyilvános pályázatot irjanak ki. A budai magistratus 1786 augusztus 26-i tanácsülésen nem tartja magát ez ügyben illetékesnek s folyamodókat az itteni Genie Directionhoz, vagy a katonai parancsnoksághoz utasitja. A kérvény további sorsát nem tudtuk nyomon követni, de bizonyos, hogy eredménnyel nem járt s a katonai hatóság a saját hatáskörében bonyolitotta le az épitkezést.[166])

Hiteles munkái után sorra kell vennünk azokat az emlékeket is, amelyek az ő szellemére, az ő körére vallanak.

Azokra az összefüggésekre, amelyek a tabáni szerb templomot stilusához fűzik, a kutatás már utalt.[167]) Feltételezhetjük, hogy ezt az 1744-ben épült templomot az ő tervei alapján épitik át az ötvenes években; az 1898. évi gyökeres restauráció után is még erősen emlékeztet Nöpauer szellemére és stilusára. Ha ez igy van, ugy közel esik a feltevés, hogy a pesti gör. kel. szerb egyház Veres Pálné-utcai templomát is az ő tervei alapján épitik át. Ezen megérzésünk mellett, ha nem is adatszerű tények, de érdekes stilusanalógiák tesznek vallomást.

Magán az alacsony talapzatra emelt pilaszterekkel hármas mezőre tagolt homlokzaton nem történt változtatás, de az ezt koronázó ballusztrádos erkélyterrasz, a torony s az ahhoz simuló oromfal megoldása erősen Nöpauer stilusára vall, ki ezen megbizatását akkor kaphatta, midőn a budai szent ágostonrend templomát kivitelezte. Mindkét alkotás az ötvenes években készült s valóban meglepő stilusbeli rokonságot mutatnak, melyek nem csupán felfogásbeli, de formai analógiákban is kifejezésre jutnak. Igy feltűnő a szerb templom toronyablakának stil-

beli egyezése az ágostonrendi templom felső toronyablakával. Sőt a toronyablak szalagfonatos erkélykorlátja szellemben, elgondolásban ugyanazt a tipust képviseli, mint aminőt az ágostonrendiek templomán is láthatunk, azzal a különbséggel, hogy mig az utóbbinál a fal sikjából nem ugrik elő, addig a szerb templomon fokozottabb hangsulyt kap s finom profillal ivelődik az ablak előtt. Igy a kutatás által legutóbb felvetett Mayerhoffer attribucióval szemben[168]) inkább Nöpauer szerzősége mellett foglalunk állást, mivel ennek a mesternek stilusa sokkal jobban körvonalozható, mint Mayerhofferé, kinek egyetlen adatszerü hitelességgel bizonyitott templomtervét sem ismerjük.

Nincs kizárva, hogy őt bizták meg a várbeli klarisszák kolostoruk átépitésével 1753—54-ben.[169]) A fennmaradt árkádos udvar, a lizénákkal tagolt emeleti szakasznak az ablakpárkány alatt elhelyezett s a budai városház lépcsőkorlátjára emlékeztető reliefszerü szalagfonatos disze, valamint az egész megoldásnak bécsies szelleme, hitelesen nem bizonyitható megérzésünket támogatni látszik.

Tekintve azon szoros stilusbeli közösségeket, amelyek ezt az udvari homlokzatot az 1775—76-ban épült, a mai Battyhány-téren álló, egykori Weisses Kreuz fogadó homlokzatának középső rizalitjához fűzik,[170]) mely az előbbihez hasonló szellemben fogant, fenti megállapitásunk következményeképpen ezt az épületet is Nöpauer körébe kell utalnunk. Az eredetileg két külön épületből egyesitett homlokzat okozta, szükségszerüen adott asszimmetriákat Nöpauer itt is könnyed biztonsággal oldja meg, anélkül, hogy bántó divergenciák keletkeznének s a homlokzat diszharmóniáit itt is folyamatos melódiában összhangolta.

A budai kispolgári épületek közül az ő körébe utalható a Pala-utca 8 sz. alatti egyemeletes bérház, mely stilusát tekintve a 18. század ötvenes éveiben épülhetett.[171]) Átlagos, gyenge pallérmunka, melyet bár világok választanak el az előbb emlitett alkotásoktól, mégis a nehézkes volutaszerü konzolokon rizalitszerüen előugró középső szakasz alatti kapubejárat bizonyos szerkezeti rokonságot árul el az ugyanezekben az években épült Erdődy palota és a budai ágostonrend templomának portáléival, az ablakok

pedig a Szent Flórián kápolna, ma már befalazott, oldalbejáratának kőkeretére vezethetők vissza.

Működése ezekben az években a vidékre is kiterjedhetett. Szinte egyidőben a budai jezsuitarenddel fognak templomuk építésébe a székesfővárosi jezsuiták. Kétségtelen stilusjegyek kapcsolják ezt a kéttornyos székesegyházat a budai Szent Anna templomhoz és — mint azt már előttünk Kapossy is észrevette[172]) — az ágostonrendiek margitkörúti templomához. Ez utóbbi változata a székesfehérvárinak, melynek homlokzata 1751-ben készült el. Tekintve azokat a szoros kapcsolatokat, melyek abban az időben a budai és a székesfehérvári jezsuita rendház között fennállottak, valószínünek látszik az a feltevés, hogy a tervek elkészítésével a budai jezsuita templom építőmesterét, Hamon Kristófot bizzák meg, kinek 1749-ben bekövetkezett halála után Nöpauer Máthé módositásaival a homlokzat el is készült. Az analógia olyan közeli, hogy véletlen egyezésről szó sem lehet. Felépitésben, szerkezeti beosztásban ugyanezt a tipust ismétli meg a budai ágostonrendi templom. Különbség csak annyi, hogy szoborfülkéket nem alkalmaz a homlokzaton. Egyébként a falfelületek architektonikus tagolása is azonos, pusztán a pilaszterek elhelyezése van felcserélve a felső toronyszakaszon. Az ékalaku pilaszterpárok a fehérvári templomon a homlokzat emeleti szakaszát tagolják, melyet ugyancsak háromszögü timpanon koronáz, mint azt budai mintaképén is megfigyelhetjük. Továbbá nyilvánvaló, hogy a székesfehérvári jezsuita templom homlokzatának felső lantablakában a budai Szent Anna templom változatát kell látnunk. Az ablak felső záróivénél itt is jelentkezik az a volutaszerüen csavarodott cikornyadisz, amelyet épp ugy megfigyelhetünk a budai Szent Flórián kápolna toronyablakain vagy akár az ujlaki plébánia templom kórusablakán. Ennélfogva ki kell kapcsolnunk a tervezésből Grabner Mihály építőmestert, kinek amugy is csak szóhagyományon alapuló szerepét, kinek müködése és stilusa még teljesen rejtély. Az épitkezésben még csak kivitelező szerepkört sem tölthetett be, miután Schoen Arnold kutatásai folytán tudjuk, hogy ez az ausztriai Khinburgból származó kőmüvesmester csak 1751 február 5-én lépett a székesfehérvári polgárok sorába,

midőn a jezsuita rendház és templom már kész volt.[173])

Ha Nöpauer Máthé szülővárosában, Bécsben keresünk olyan emlékeket, melyek az ő stilusát és szellemét árasztják, ugy elsősorban a Penzingerstrasse 34 sz. alatti egyemeletes barokk palotára kell gondolnunk,[174]) amelynek kaputipusa rokon azokkal a megoldásokkal, amelyeket Nöpauer budai alkotásain ismételten adott, de a homlokzat dekorativ formakincse is teljesen simul az ő stilusához.

Életének utolsó éveiben kifejtett munkásságáról vajmi keveset tudunk. Nagyobb épitkezésekről nincs tudomásunk. Neve csak kisebb, jelentéktelen munkálatokkal kapcsolatban merül fel a korabeli kutfőkben. Igy 1786-ban a budai szegényházban és a polgári kórházban végez javitási munkálatokat; 1788-ban ismét a budai szegényház részére dolgozik; 1785-ben pedig az egyetem épületét restaurálja.[175])

Felesége 1784 julius elején végrendeletet készit, azonban tulélte férjét, kinek halála után 1792 november 2-án ujból végrendelkezik.

Budán halt meg 1792 szeptember 29-én 73 éves korában és az itteni köztemetőben helyezték nyugvóra.[176]) Szeptember 27-én kelt végrendeletét özvegye és első házasságából született leánygyermeke, férjezett Rath Terézia, valamint Reischl Gáspár és Hikisch Kristóf jelenlétében október 5-én bontották fel. Életnagyságu olajportréja tévesen Gelézius pápa neve alatt a margitkoruti ferencrendi zárda emeleti folyosóján látható s valószinüleg akkor készült, midőn az ágostonrendiek templomát és a zárda emeleti traktusát felépitette.[177])

Müködésével ér véget a budai barokk épitészet, amelynek utolsó jelentős képviselője volt. Az utána szereplő mesterek már tulajdonképpen a klasszicizmus követői. Sajátos stilusa uj egységbe forrasztotta a kapott hatásokat. Messzeható irányitó erővel nyomta rá bélyegét Buda templomépitészetére a 18. század második felében. A hazájában átélt hildebrandti tanulságok hazai benyomásokkal gazdagodva, egészen egyéni alkotásokhoz vezettek, melyekben testet ölt a lokális budai barokk.[178]) Stilusa nem maradt hatás nélkül épitész kortársaira.

Igy Hikisch Kristóf épitőmester az ő szellemében alakitja át a krisztinavárosi templomot, mely tulajdonképpen

sikbamerevitett átértékelése a Szent Flórián kápolna alapötletének. Itt már bizonyos klasszicisztikus hangfogón keresztül lehalkult és elveszett az a barokk vonalmelódia, mely annyira jellemző Nöpauer korai alkotásaira. De Nöpauer közrejátszott Székesfehérvár barokk városképének kialakitásában is, amennyiben a Grabner által épitett Szent István templom homlokzatán világosan felénk sugárzik az ottani jezsuita templom formakincsének a hatása.

Nöpauerrel Buda nagy templomépitkezései lezárulnak. Müködésével éri el magaslati pontját a Mária Terézia korabeli budai barokk épitészet s vele lobban ki a kései barokk tüzcsóvája. S bár az egyetemesebb szemléletü müvészettörténeti kutatás szempontjából Nöpauer csak másod-harmadlagos jelentőségü mester, helyi szempontból nézve ő mégis az az Atlas, akinek vállain a budai barokk épitészet nyugszik.

2.

A kis Szent Flórián templom épitkezési munkálatainál tulajdonkép csupán az 1752-ben épült ideiglenes jellegü kápolna átépitéséről volt szó, amelynek bár voltak egyes képei és szobrai, de ugy külső, mint belső kiképzését tekintve, kiemelkedőbb müvészi értéket nem képviselt.

Az épitéshez szükséges hercegprimási engedély birtokában Nöpauer Máthé a felsőpfalzi Weithausból származó Reischl Gáspár ácsmesterrel[179]) együtt 1759 juliusában megkezdi a munkát. Müködésük elsőizben, adatszerüen julius 29-én mutatható ki.[180]) Ettől a naptól kezdve az épités menete világosan bontakozik ki Nöpauer Máthé heti munkajegyzékeiből. Az első »specificatio« tanusága szerint julius 30-án indul meg a munka, melynek első szakasza december 14-ig egyfolytában tart. Egy kőmüvespallér vezetése mellett, hét kőmüvessel és huszonhét napszámossal veszi kezdetét az épitkezés s a munkások száma a következő héten ujabb tizennégy segéddel bővül. Reischl Gáspár két ácslegényt foglalkoztat, akik augusztus 22-én már az elülső tetőszerkezet összeállitását végzik, ami arra vall, hogy a régi kápolna alapfalait felhasználták az épitkezésnél. Szeptember 8-án Reischl nyugtája szerint a tractusra jövő torony fedélszerkezetét teljesen kifaragták, melyen Schenckh János és Blemlhuber György ácslegények dolgoztak.

Az épitkezés gyorsan haladt előre. Októberben már a torony építéséhez fognak. Reischl segédje Dorfner József a torony építéséhez szükséges állványok felállitásán dolgozik, amely október 6-án már kész van. Ebben az időpontban negyvenhat kőmüves és harminchét napszámos dolgozik az épitkezésnél egy pallér vezetése mellett.

November 10-én a terméskőből épült homlokzat kész. A passaui püspökséghez tartozó griessbachi származásu Endl Ferenc kőfaragómester[181]) itt kapcsolódik bele az épitkezésbe elsőizben. Az oromzatra felvont kövek összeillesztéséhez szükséges csatornák kivájását végzi. Az épitkezésnél ebben a hónapban átlag huszonhárom segédet és huszonhat napszámost foglalkoztatnak. December elsején a téli időjárás beállta miatt az épitkezés megszakad. December 4-én még egy napig dolgoztak, de ettől fogva tavaszig áll a munka.

A kápolna ez alatt az idő alatt nagyjából felépült s a sekrestye is kész. A falak, a boltozás, a fedélszerkezet, valamint a torony, a sisak kivételével kész van, ugy hogy Wagner Antal üvegesmester december 5-én elvégzi az üvegezési munkálatokat.

Endl Ferenc kőfaragómesterrel december 1-én irásbeli szerződést kötnek,[182]) melyet a templom gondnoka december 4-én beterjeszt a városi tanácshoz, amely még az az napi tanácsülésen foglalkozik a beadvánnyal s azt jóváhagyólag elfogadja. 1759 december 24-én Endl 519.35 és fél forintot nyugtáz. Tehát a kifizetési jegyzék hitelesiti a szerződést. Ebből nyilvánvaló, hogy a vállalt munkát majdnem teljesen befejezte, mert a fizetést részletekben folyósitják a végzett munka után. Csupán az orompárkányt diszitő két kővázat nem szállitotta még le.

Nöpauer Máthé 1759-ben 19 darab elszámolása szerint 651.34 és negyed forintot vesz fel épitési költségek fejében. Az épitkezés tavaszig szünetelt. Ezt az időt az épitkezés technikai előkészületei töltik ki. 1760 január havában a templom gondnokai tárgyalásokat folytatnak Reischl Gáspár ácsmesterrel a toronysisak elkészitése ügyében, amelyek eredményeképpen a szerződést és a terveket február 15-én jóváhagyás végett felterjesztik a magistratushoz, azoknak sürgős jóváhagyását kérve. A

döntés hamarosan meg is történik, a tanács február 22-én megadja a kivitelhez a beleegyezést.

Most már nincs akadálya, hogy a tavasz beálltával az épitkezést folytassák. A munkálatokat március 17-én meg is kezdik s november 15-ig megszakitás nélkül folytatják. Tulajdonképpen már csak a toronysisak elkészitése, a belső tér, valamint a homlokzat dekorativ kiképzése van még hátra.

Április 28-án szerződést kötnek Georg Preynesser bécsi kereskedővel 500 darab kehlheimi kőlap vételére nézve, amelyet pünkösdig köteles szállitani. Junius 3-án az átvétel megtörténik. Ezzel kezdetét veszi a templom padlózatának lerakása, amely Endl Ferenc kőfaragómester számlájának tanusága szerint junius 22-én már kész lehetett. Május 19—22-ike között javában fedik a tetőt. Christ Antal halálának első évfordulóján a kápolna már áll, de még nagyban dolgoznak belső kiképzésén. Lelkiüdvéért a diszes requiemet s a Szent Flórián nyolcad ünnepét ezért a Szent Anna templomban pontifikálják. Közben a belső pilaszterfejezetek stukkómunkáit végzi Burckhardt György, aki ezzel a feladatával május végére elkészült.

Juniusra a templom belsejének épitészeti megoldása befejezettnek mondható. Ezzel kezdetét veheti a templom müvészi felszerelése és berendezése.

Junius 20-án Staudinger János budai orgonaépitő, ki az ujlaki templom orgonáját is elkészitette,[183]) hat mutációs orgonát szállit a kápolna részére. Majd szerződést kötnek a homlokzat plasztikai kiképzését illetőleg Eberhardt Antal budai szobrásszal. Az ő müve a homlokzaton Szent Balázs és Szent Miklós püspökök kőszobra, a templom kapuja fölötti cimer és két váza, valamint a cirádákkal diszitett zárókő. Ő faragta az Erhardt Antal asztalosmester készitette szószék diszitményeit is.[184])

A kápolna belső berendezése, mint stiluskritikailag megállapitható, Weber József Lénárt tervei alapján került kivitelezésre. Tőle való annak ugyszólván teljes plasztikai disze is.[185]) S valószinüleg vele hozható kapcsolatba a homlokzatot diszitő Szent Flórián szobor, amelyet 1760 julius 28 és augusztus 2-ika között huztak fel Endl Ferenctől kivitelezett kőfülkéjébe.

September 17-én Eberhardt Antal már a torony stukkórészleteivel is elkészült. A padlózás se lehetett ekkor még teljesen kész, mert ebben az időpontban Joseph Dierlinger bécsi kereskedő ujabb 100 darab kehlheimi követ szállit. Augusztusban kezdi el a toronysisak burkolását Hoffmann János Károly budai bádogosmester. A toronygombot Haiss József Antal, a keresztet Gultz Ignác festő aranyozza meg. Még ebben az esztendőben az üvegezési munkákat is elvégzi Fischer János budai üvegesmester s ugyancsak ebben az évben a szentély kovácsolt vasrácsa is a helyére került, amelyet Seeloss József lakatosmester készitett. A templompadokat szintén 1760 folyamán szállitja le a tiroli Hatterwahnból származó s 1752 október 30-án budai polgárjogot nyert Erhardt József asztalosmester.[186]) A főoltár és a két mellékoltár asztalosmunkáit az a Fries Gáspár végezte, ki a székesfehérvári jezsuita templom szószékén is dolgozott.[187]) S ugyancsak ő készitette el a sekrestye szekrényét.

Mindezekből nyilvánvaló, hogy a kápolna 1760 közepén már nagyjában kész és hivatásának átadható volt, ugy hogy julius 3-án már megtartják benne az első litániát. Julius 30-án pedig nagy ünnepségek közepette feltüzik a toronyra a keresztet. A toronygombba elhelyezett ékes kalligrafiáju okmány Christ Antal emlékét idézi, elmondja röviden az alapitás tényét, az épitkezés menetének rövid lefolyását s a városi magistratus tagjainak névsorával és Szent Flóriánhoz esdeklő distychonnal zárul.[188])

Az épitkezés 1760 november 15-vel lezártnak tekinthető. A templom épitészeti kiképzése teljes megoldást nyert, belső müvészi felszerelése azonban még 1770-ig huzódik. Az 1762. évi templomleltár megemlékszik a kápolna Mária kegyképéről, Nepomuki Szent Jánost és Szent Antalt ábrázoló képről, továbbá részletesebben meg nem jelölt festményekről és rézmetszetekről. Közülük néhány még a háboru alatt a helyén volt. Igy két nagy architekturába helyezett bibliai kompozició »Dessinè par Joseph Moritz 783 szignaturával.[189]) A képeknek egy része a Christ-féle hagyatékból került a templomba, akinek hagyatéki leltára számos festményt sorol fel. Halála után ezek egy részét átvitték sirkápolnájába. Tekintve azonban, hogy unokahugára

hagyta lakása berendezését, az igényt formált a képekre is s igy 1762. év folyamán egy Szent Jeromost és egy Szent Antalt ábrázoló képet visszaadnak neki.

1761 junius 20-án Weber József Lénárt leszállitotta az orgona szobrait. Fries Gáspár pedig egy Szent Sirt készit »mit viele Scenes samt der Schlusswand mit Figuren«. Ennek festési munkálatait Gultz Ignác festőre bizzák. Eberhardt Antal ugyancsak még ebben az évben elkészíti a két mellékoltár architektonikus részleteinek kifaragását, nevezetesen azoknak négy egész és négy lizéna fejezetét, négy oromvolutáját s két záródiszét, amelyek november 20-án már készen vannak. Ezenkivül a prágai Jézus gyermek számára diszes szekrényt farag, amelyhez 1762-ben Weber József Lénárt állványt készit. Szintén Weber kap megbizást három kánon tábla, két gyertyatartó s egy kis feszület faragására s tőle származik a két mellékoltár négy ülő puttója is. A mellékoltárok architektonikus diszei közül az ő mühelyéből került ki az oromképek alatt elhelyezett egy-egy kagyló s az oromvolutákat koronázó négy diszes faragásu váza is.[190])

1762 végén a két mellékoltár plasztikai és architektonikus kiképzése teljesen elkészült, ugy hogy 1764-ben Falkoner Ferenc budai festőnél négy oltárképet rendeltek, ki az értük járó 60 forintot október 1-én nyugtázza; a festmények tehát akkor már helyükön voltak.

A kápolna müvészi felszerelésének a munkálatai ettől az időtől kezdve ismét lendületet vesznek. Ez elsősorban Kőgl Ádám jezsuita atyának az érdeme, ki két évi bécsi tartózkodás után, 1762 október 21-től kezdve, ismét átvette a vizivárosi plébánia irányitását és éveken át, 1771-ben bekövetkezett haláláig müértő gonddal és lelkes rajongással vezette ugy a Szent Anna templom, mint a kis Flórián kápolna müvészi kiképzését.[191]) Halálát az annyira szivéhez nőtt két egyház közül legjobban a Szent Anna templom sinylette meg, amelynek tervbe vett faldekorációi közül csak a szentély kupola freskója készült el Vogl György tervei alapján,[192]) mig a templom hajójának elliptikus kupolája s a kórus boltive még ma is disztelenül, freskószomjasan mered a néző felé. Utódainak egyikében sem élt az a müvészi lelkesedés, amelynek rajongó hite

másokat is nemes áldozatokra tudott serkenteni. Kőgl életművét egyik sem fejlesztette tovább, sőt — amint ezt a Flórián kápolna fájdalmas mementója bizonyitja — megőrizni, megbecsülni se tudták.

Kőgl visszatérése tehát igen nagy nyereség volt a kápolna további müvészi kialakitása szempontjából, amelynek munkálatai lankadatlanul folynak. 1766 áprilisában Weber leszállitja a Szent József mellékoltár szobrait, amelyek Nepomuki Szent Jánost és páduai Szent Antalt ábrázolták.[193]) Szeptemberben a főoltár részére további két szobrot készit, amelyek valószinüleg azonosak Szent Lőrinc és Szent Donát szobraival. Sajnos, a főoltár plasztikai kiképzésének egymásutánjára nézve a levéltári adatok meglehetősen cserben hagynak s igy az oromfalat diszitő Szentháromság, a volutákon térdelő két angyal, továbbá Szent Péter és Szent András szobrának keletkezési idejéről és sorrendjéről nem tudunk világos fogalmat alkotni.

A Xaveri Szent Ferenc oltár két szerecsen szobra még 1762-ben került a helyére, ugy hogy a mellékoltárok plasztikai kiképzését az 1766. esztendővel lezártnak tekinthetjük.

Már csak az oltárok aranyozása volt hátra. Ez is hamarosan megtörténik. Az 1767 március 26-án kötött szerződés értelmében a Xaveri Szent Ferenc oltár aranyozásával Grüner János György aranyozót bizták meg, a Szent József oltárét pedig Pichler Sebestyén festő végzi április 14-től junius 28-ig. Augusztus 24-én a szószék aranyozását is elkésziti Grüner János György.

1768-ban Weber uj megbizást kap. A Xaveri Szent Ferenc oltár részére egy kánontáblát és egy állványt készit, a szószék mennyezetének párkányára pedig diszes pajzsot farag.[194]) November 5-ére ezzel a munkájával is kész van. Ezeknek az aranyozását is Grüner végzi el, ki ugyanekkor a főoltár négy átfestett angyalfejét is megaranyozza. Az 1769 julius 11-én kötött szerződés szerint a templom gondnokai szintén őt bizták meg az orgona szobrainak, a sekrestye faragott szekrényének s Fries Gáspár által a Xaveri Szent Ferenc oltár számára készitett

kis fekete szekrényke aranyozásával. Munkájáért kialkudott 100 forintot augusztus 25-én nyugtázta.

Legutoljára kerül sor a főoltár foglalatára és aranyozására. Érthető, hiszen ennek az oltárnak a kiképzése tartott legtovább. Ezt a munkát is Grüner János Györgygyel végeztetik el. A költségek 200 forintra rúgtak. A nyugta tanusága szerint 1769 december 30-án már teljes pompájában állott a főoltár. A még hiányzó oltárkép megérkezésével a templom belsejének diszitése elkészült.

Kőgl Ádám érdeme, hogy a megbizást a bécsi Wagenschön Ferenc — a Szent Anna templom oltárképeinek a festője — kapta meg.[195] A levéltári adatok mérlegelése alapján kitünik, hogy Wagenschön a megbizást Szent Flórián apotheozisát ábrázoló oltárkép festésére 1769-ben kaphatta. A kép rámáját november 9-én Fries Gáspár asztalosmesternél, diszes faragványát pedig Weber József Lénártnál rendelik meg. Mindezek már 1770 október 2-án elkészültek. A kép 1770-ben érkezik meg Bécsből s a portóköltségekkel együtt 79.24 forintba került.[196]

Ezzel a ténnyel a kápolna egy évtizedig huzódó belső felszerelési munkálatai befejezést nyertek, létrehozva igy egy hatásában páratlanul egységes templom-interieurt, amelyhez hasonló az egész 18. századi budai templomépitészetben alig akad.

3.

A római barokk müvészet legnagyobb mestere, Bernini mondja, hogy a nagyszerü müvészi megoldásokat kényszerhelyzetek hozzák létre.[197] Ezt a megjegyzést frappánsan illusztrálja a kis budai templom. Nöpauer az adott kényszerhelyzetnek valóban szellemes megoldását nyujtja, mely e kor budai épitészetében szinte egyedül áll. Az épitendő templom nem öncélu müvészi alkotásnak készült, hanem mint egy kórházépület szerves részét az a veszély fenyegethette, hogy a hozzátartozó épülettömb dominálo hatásától megfosztja és magába szivja. Ezt a veszélyt kétféleképpen kerülte el a mester. Elsősorban a templom vertikális dimenzióinak a hangsulyozásával, amelynek külső méretei a templom belső térhatásához mérten tulzottak. A homlokzat hullámos megoldásával is fölényt biztositott müvének a környező kórházépület sik faltömegeivel szemben. Az adott

kényszerhelyzetben rejlő eme értéklehetőségeket felismerte és kiaknázta s igy a templom homlokzata szükségszerüen nem lehetett sima.

E megoldásnak a gyökerei szorosan kapcsolódnak szülőhazájának müvészetéhez s végeredményben a római barokk müvészetben gyökereznek (S.Carlo alle Quattro Fontane, stb.) s Hildebrandt révén hatásuk messze gyürüzik. Az ausztriai mintaképek közül az 1733-ban, a Schönborn grófok kegyurasága alatt ujjáépült stranzendorfi plébánia templomra gondolunk elsősorban, amelyet Grimschitz stiluskritikai alapon Johann Lucas von Hildebrandt körébe utal[198]) De ezen formai megoldást nyujtja a gróf Stahrenberg család bőkezüségéből 1714—17 között felépült pottendorfi templom Alsóausztriában.[199]) De amig ennél a két alkotásnál Hildebrandt szerzősége levéltárilag bizonyitva nincsen, ugy a seelowitzi templomnál, amely ugyanazt a tipust képviseli, mint a budai Szent Flórián kápolna, Hildebrandt szerzősége kétségtelen.[200]) Szaporithatnók a példákat, amelyek mind a közvetlen hildebrandti orientációt erősitik meg. Ugyanezt az alapgondolatot használja fel Hildebrandt jelentős tanitványa, Johann Mihael Prunner linzi épitőmester a lambergi várkápolna homlokzati megoldásánál.[201]) De Nöpauer ilyen példákat láthatott a világi épitészet körében is a kastélyok középrizalitjainak szerkezeti felépitésére, mint azt J. L. von Hildebrandt ráckevei kastélyán is megfigyelhetjük. Ezt a templomtipust Németországban Johann Balthasar Neumann honositotta meg, mint azt a trieri S.Paulin világosan mutatja.

A főváros közelében az ugyancsak XVIII. századi budakalászi görögkeleti templom ad hasonló homlokzati megoldást.

A három részre tagolt templomhomlokzat tiszta vonalrendszere harmónikus szakaszokban tör a magasba, amelyet csak az erőteljesen kiugró párkány s az ezen nyugvó oromfal finoman megtört horizontális vonala akaszt meg. Felépitését, bár az a barokk legsajátosabb stilgyökereiből sarjadt, mégis bizonyos lehiggadt, klasszikus egyszerüség jellemzi. Itt tehát már jelentkezik az a vonás, amelyet a délbajor rokokó szellemes monografusa, Max Hautmann a rokokó klasszicizmusának nevez. Bár

a homloknézet nyugodt benyomást kelt, addig oldalnézetben — igazi barokk fogás! — egész uj képet kapunk s teljes pompájával virul ki előttünk a homlokzat vonalélete. (1. kép.)

A homlokfal erősen előugró középső része és a homoruan ivelt oldalak szinte teljesen simák, pusztán mélyitett, téglányalaku mezők keretezik, amelyek egészen a talapzatig nyulnak. Ezekben nyernek elhelyezést a fülkeszobrok, az ablakok és a főbejárat, amelyet egykor karcsu vázák és a kórusablakig érő diszes kartus koronáztak. A bejárat felett emelkedő kórusablak szigoruan alkalmazkodik a vertikális épitészeti elemek szimmetrikus rendjéhez és minden szenvedélyes hullámzástól mentes. A felső ablakkeret zárókővel diszitett, lágyan megtört vonalmenete alig, szinte sóhajszerüen hajlik meg a vertikális méreteket hangsulyozó mezőben. Ennél valamivel nyugtalanabb s szaggatottabb az a vonal, amelyet a kapu felső kerete leir. A homoruan hajlitott oldalfalakat egy-egy félkörivben záródó szoborfülke tagolja. Alattuk a bejárattól jobbra és balra, téglányalaku fülkébe mélyitett két kisebb ablak zárja le a a homlokzat kiképzését.

Ennek a nyugodt homlokzatnak ugyszólván egyetlen diszét alkotják a fülkékben helyet foglaló Szent Balázs és Szent Miklós püspökök szobrai, e korszak külső épületplasztikájának értékes alkotásai. Hangulattartalmukkal tökéletesen illeszkednek az épület architektonikus együttesébe. Alakjukon nem érzik magasba ivelő barokk átszellemültség. Szomoru, görnyedt aggastyánok, egy sirkápolna fáradt őrei, kik lecsukló fejjel gyötrődnek talapzataikon, intve a belépőket, hogy a halál hajléka ez, hová imádkozni jöttek. S ezt a hangulatot Eberhardt Antal szobraiban remekül találja el.

Ezekkel szemben egész más lelkiséget áraszt az oromfal diszes, szemöldökpárkánnyal lezárt kőfülkéjében álló Szent Flórián szobra, amely csupa tulfütött izgalom és hangulatdinamika. Mintha az égő épület lángjai átcsapnának a ruháira, égnek és lobognak a redők. Ékalaku pilaszterek keretezik a girland-diszes fülkét s az ötlet szerencsés, mert ez által több levegőt kap a szük térbe szoritott fülke s a lefelé egyre keskenyedő pilasztereken

szinte lebegni látszik a torony. A pilaszterek tetejéről homoruan siklik le kétoldalt az erőteljes párkánnyal koronázott attika, amelyet kőállványon álló karcsu, faragott kővázák zárnak le. A két ékalaku pilaszterre támaszkodó oromfal között félkörivü lendülettel adja meg az átmenetet a Szent Flórián fülkét erőteljesen lezáró szemöldökpárkány s ezt az idegesen megtört vonalritmust tömör és zárt nagyvonalusággal ismétli meg a hullámosan kanyarodó toronypárkány, amelyet a toronyablak záródisze is megismétel. Ezzel átmenetet teremt a két oszlopfő között, erősen kihangsulyozva a torony zárószakaszát, ahol a harangok foglalnak helyet.[202]) Óra nincs a tornyon, helyét félkörivüen képzett, virágmotivumos, palmettaszerü stukkódisz helyettesiti. Eredetileg rézbádoggal fedett toronysisakja arányos harmóniával koronázza a tornyot, amely Buda vedutájának egykor integráns alkotórésze volt s már messziről köszöntötte a hajóval Budára érkező utast.[203]) A toronypárkányról homoruan ivelő alacsony talapzaton nyugszik a finoman domborodó párna s ezt magasbatörő, hangsulyozott párkánnyal lezárt gula koronázza, mely a toronygolyót és a keresztet tartja s csupán egyszerü, geometrikus mezőkkel van tagolva. Formai megoldása tehát lényegre redukáltan teljesen a Szent Anna temploméhoz igazodik, pusztán annak levegős laternaszakaszát nem vette át. A kápolna többi oldala ugyszólván teljesen egyszerü. Sima felületükkel komor szótlansággal illeszkedtek a kórházudvar sivár környezetébe. Egyetlen diszük a faragott kőkeretbe foglalt ablakok s a széles, támkővel diszitett oldalajtó, amely a hajó leckeoldaláról nyilott a kórházudvarra.

Ezen szigoru, inkább a gyászszertartások pompájára emlékeztető hieratikus hangulat után a kápolna belsejében egész más világ fogad. Csupa derü, fény, mosolygó rokokó pompa. A főhomlokzat valóban csak álarc, nem előkészitő nyitány.[204]) (2. kép.)

Maga az alaprajz téglány alaku egységes blokkban van megkomponálva, ennek középső négyzetét alkotja a hajó, amely egyetlen, dongaboltozattal fedett tágas terem, hol a téregység összhangját semmi sem zavarja meg. Négyszögü alaprajzát a közepén egy-egy girland füzéres jón

oszlopfővel diszitett pillérkötegen nyugvó kereszttheveder két részre tagolja, a téregység lényeges sérelme nélkül. Az igy kettéosztott falon jobb- és baloldalt két-két tágas ablak világos, derüs fényözönnel árasztja el a hajót, amelyet tompaszögben megtört, erőteljes párkányra támaszkodó elliptikus diadaliv választ el a félkörivben záródó szentélytől s ennek dominálló szerepét a szentélykorlát előtti lépcsőfok is kiemeli. Ezekhez csatlakozik még az orgonakarzat alatti téglány alaku bejárati rész, amelynek két végében egy kamra s a kórusfeljárat van elhelyezve. A kórus maga háromhajlásu diadalivhez hasonlit, amelynek erősen hangsulyozott középső részét két jón oszlopfővel koronázott pilaszter tartja. Öblösen kiugró mellvédje alatt van a főbejárat, melynek zárókerete kellemes vonallejtéssel ismétli meg a diadaliv középső ivének szárnyalását.[205]) (3. kép.)

A főoltár mögött egy ajtó a sekrestyébe vezet. A kápolna testéhez szorosan csatlakozó kis épület ez, boltives, négyszögü alaprajzzal, nyeregteteje a szentély félmagasságáig ér.

Az egész kápolna belső diszitése a főoltárban éri el végső kicsendülését. A templomhajó csak előkészitője a főoltár pompájának. Érvényesülését hatásosan elősegiti a szentély előtt rézsutosan elhelyezett két mellékoltár. A zöldes és fekete márványt utánzó festett faoltár szinakkordjai között nyert elhelyezést az oltár szobrászati s festészeti disze. Az oromfal közepét a Szentháromságot ábrázoló dombormü disziti. Az oromvolutákon egy-egy szárnyas kerub térdel, mozgalmas, kontraposztikus elhelyezésben, lobogó redözetü ruhában.

Az oszlopok tövében konzolokon szobrok álltak, az evangéliumi oldalt Szent Péter apostol, a leckeoldalt Szent András vértanu fehérre festett, dusan aranyozott faszobra diszitette. Tőlük kissé magasabban, az oltár talapzatát és a szentély pilaszterét egymással összekötő lejtésben az oltárkép vonalmenetét megismétlő bejárati ivek konzóljain Szent Lőrinc és Szent Donát vértanuk[206]) hasonló tónusu szobrai ékeskedtek. A főoltár szobrai szinte szalagszerü füzért képezve kompozicionális kapcsolatot teremtenek s szerves egységbe olvadnak a két mellékoltár négy

álló szobrával, ami kétségtelenül arra vall, hogy mind a három oltárt egy mester tervezte. A főoltár zöldre márványozott oszlopok közötti mezejét Franz Wagenschön hatalmas méretü oltárképe tölti ki, melynek ujjongó szinöröme Szent Flórián apotheozisát ünnepeli. Alatta, lépcsős emelvényen, áll szabadon a menza. Halványzöldre márványozott szarkofág ez, amelynek hajlitott oldaléleit fehér, aranyozott cirádadisz fonja körül, mezőkre tagolt középső részét pedig szeszélyes vonalmenetü fehér antependium ékesiti. Az oltárasztal közepén áll a fából készült fehér, aranytónusban játszó tabernákulum, amely felépitésben emlékeztet a templom homlokzati megoldására. A domboruan előugró középső rész ajtaját aranyozott kehely disziti, amely fölött fehéren, sugárözönben tündöklő Szent Ostya lebeg. Kétoldalt finom iveléssel alászálló, talapzaton nyugvó voluták tartják a tabernákulum párkányát, amelynek két oldalszárnya homoruan törik meg és simul a Szent Flórián oltárkép gazdagon diszitett alsó keretéhez. A tabernákulum tetején a párkány négy sarkáról magasba ivelő voluta egy pontban összefutva, konzolban végződik, amelyen eredetileg arannyal és ezüsttel gazdagon diszitett Mária kegykép állott.

A kápolna hajójában a szentélyhez vezető lépcsők mellett jobb- és baloldalt áll a két mellékoltár, mindkettő azonos architekturáju és nagyjában a főoltár szerkezeti felépitését követi kisebb méretben. A különbség csupán az, hogy az oltár szobrai nem az oszlopok belső oldalán, az oltárkép alatt foglalnak helyet, hanem azokon kivül, a talapzathoz csatlakozó külön konzolokon és igy mintegy keretezik az oltárt. A volutákkal megtámasztott oromfalat festmények fedik s magán a volutákon nem angyalok, hanem karcsu vázák állnak, a menza pedig szorosan csatlakozik a felépitményhez.

A leckeoldalon felállitott mellékoltár Xaveri Szent Ferenc emlékét idézi. Oltárképeit Falkoner Ferenc festette. Fekete márványutánzatu oszlopok és lizénák keretezik a halványzöldes, márványalapu felépitményre függesztett oltárképet, amely a nagy hittérítő agóniáját ábrázolja. A párkányon a voluták alatt kitártkaru puttók ülnek a hivek figyelmét mintegy felhiva az oromfalat teljes egészében kitöltő, diszes aranykeretben jelenésként, a felhők trans-

cendentális világában lebegő Szent Orsolya mártirnő alakjára. A két kép rámája között csavart kagyló motivumos ornamens teremt szerves kapcsolatot. Az oszlopok alján a talapzathoz csatlakozó konzolokon két puzdrás szerecsen gyerek szobra állt. Ehez a kulisszához szorosan hozzá van épitve az oltárasztal, amely homoru ivhajlással megtört, fekete márványszinre festett, lépcsős emelvényen álló koporsó. Ezen az oltáron állt még az u. n. Brünner Mutter Gottes, amelyet egy Rothl nevü budai polgárnő adományozott a kápolna részére.[207])

Az evangéliumi oldalon Christ Antal a haldokló Szent József emlékének állitott oltárt, amely felépitésében szorosan követi az előbbit, csupán plasztikai és festészeti diszében tér el attól. A képek keretei is teljesen igazodnak az előbbi oltárhoz s azok hangulati tartalmával harmonikus kapcsolatok vannak. A puttók itt is erős kontraposztikus tartásban ülnek a magas párkányon s mintegy kapcsolatot látszanak itt is létesiteni a hivők és az oltár között. Az egyik oldalt fordulva, karjait a főoltár felé tartja, mig feje ellentett mozdulattal hajlik lefelé a hivekhez. A másik hasonló tartásban az oromképre mutat, amelynek aranykeretében alexandriai Szent Katalin tünik fel, a mennybolt levegőtengerében, vértanuságának attributumaival. Az oszlopoknál elhelyezett konzolokon páduai Szent Antal és Nepomuki Szent János szobrai álltak, mig a nagy oltárkép Falkoner Ferenc ecsetjének interpretálásában Szent József halálát ábrázolta. Az oltár már nem áll. Az oltárkép a buda-vizivárosi Szent Anna templomba, az oromkép a Fővárosi Muzeumba került. A szószék az evangéliumi oldalon állott s eredetileg a két ablak között foglalt helyet. Puhafából készült s asztalosmunkáját Erhardt József készitette 1760-ban. Az architektonikus diszités Eberhardt kezemüve, a felső párkányt koronázó pajzs kivételével, amely, mint már jeleztük, Webertől való. A szószék elliptikus hajlással ugrik elő a falból, amelyre a templomhajóból sima, mezőkre tagolt mellvéddel ellátott lépcsők vezetnek. A fából készült korlát barna márványt utánoz. Felette, szinte a falból kinőve lebeg a mennyezetes baldachin, amelyet hullámos volutákban végződő három tetőborda koronáz s ezek kupolasze-

rüen fonódnak össze s talapzatul szolgálnak a magasba emelkedő keresztnek. A baldachin párkánya is barna márványt utánoz, melynek alsó peremén szövetet imitáló rojtos girlandszegély fut végig. A szemfényvesztő barokk anyagutánzás minden eszköze igénybe van itt véve. Magát az elliptikus erkélykosarat egyszerű könyöklő párkány koronázza, honnan enyhe volutában végződő három keretelő tag két egyenlőtlen mezőre osztja a mellvéd oldalát. A nagyobbikat fehér mezőben szeszélyes aranykerettel övezett dombormü tölti ki, amely Krisztus példabeszédeiből meriti tárgyát és a magvetőt ábrázolja. A tagoló keretek volutái gazdagon aranyozott, diszes párkányra könyököl-nek, honnan homoruan alálejtő vonallal cirádás gömbben zárul az erkélykosár.

A templom belső diszitésének végső szobrászi kihangzását az orgona szobraiban érte el, amely a főbejárat felett a kórus öblösen kiugró középső ivhajlásában helyezkedett el s amelynek diszes plasztikai elgondolása szintén Webertől ered. Magát a hat mutációs orgonát Staudinger János orgonaépitő szállitotta. Se fénykép, se szóbeli leírás egykori alakját nem örökitette meg. Plasztikai disze mükereskedői forgalomba került, honnan néhány kisebb szobor (dobverő és zenélő puttók) a Fővárosi Muzeumba jutott. Centrális diszét a hárfán játszó Szent Dávid alkotta, amely nemrég egy budapesti magángyüjteményből az esztergomi Keresztény Muzeumba került.[208])

Ez a dekorációs keret az idők folyamán jelentős alkotásokkal nem bővült. A kápolna további sorsa a müvészi felszerelés terén is a lassu pusztulás képét mutatja. Értékei széjjelszoródtak. A festmények közül hetet már 1776-ban a vizivárosi plébániára vittek át.[209]) Buda 1849-i ostroma nem tett benne kárt, pedig ugyanakkor a közeli ferencrendi és a Szent Anna templom homlokzatán az ellenséges ágyuk nagy pusztitást végeztek. A katonai kórháznak laktanyává való átalakitásával, majd lerombolásával jó időre megszünt azt a célt szolgálni, melyre hivatva volt. S midőn 1920-ban a budai magyar görög katolikus egyházközség tulajdonába került, az átvételkor szinte üresen, müértékeitől megfosztva állott.

1. A budai Szt. Flórián Kápolna homlokzata.

Magyar Filmiroda felv.

2. A Szt. Flórián kápolna belseje.

Petrik Albert felv.

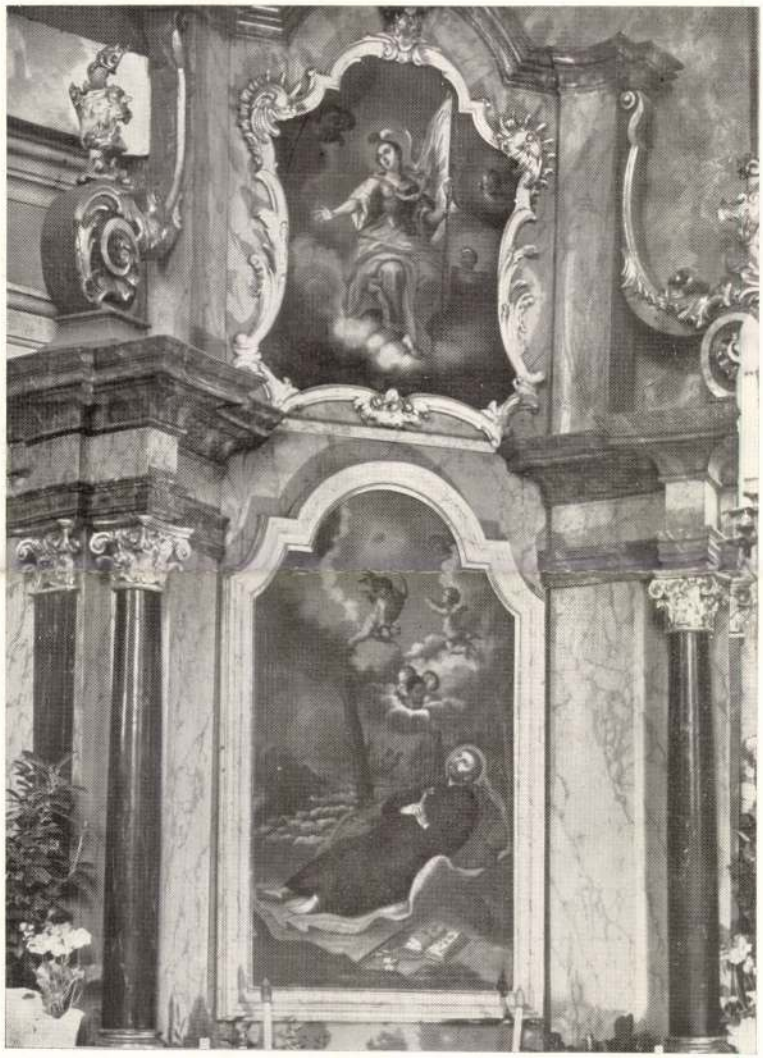

4. Falkoner X. Ferenc: Xav. Szt. Ferenc halála. Szt. Orsolya (oromkép).

Magyar Filmiroda felv.

3. A kápolna orgonakarzata.

Szerzö felv.

JEGYZETEK:

1. *Némethy Lajos:* Kőgl Ádám Jézustársasági tag és budaviziváros lelkész életrajza (1707—1771). Uj Magyar Sion 1878.

2. *J. F. Miller:* Epitome vicissitudinum et rerum memorabilium de urbe Budensi. — Budae. Typis L. Fr. Landerer.

U. a.: Historiografia Ecclesiarum in L. R. ac M. C. Budensi. Kézirat a Magyar Nemzeti Muzeumban.

3. *Luprecht P. Ferenc:* Liber Memorabilium Parochiales Ecclesiae ad St.Annam. Kézirat a vizivárosi plébánia templom levéltárában.

4. *Schoen Arnold:* A budai Szent Anna templom. Budapest, 1930.

5. *Reh Elemér:* A régi Buda és Pest épitőmesterei Mária Terézia korában. Budapest, 1932.

6. Továbbá *dr. Schoen A.:* Ismeretlen egyházi emlékek Budapesten. A Flórián templom és a hárfázó Dávid-szobor. Budapesti rk. egyházközségek tudósitója. 1935. 4. szám, 13. l.

7. *Gárdonyi Albert:* Budai középitkezések a 17. század végén. Historia 1928.

8. *U. a.:* u. o.

9. *Engländerné Brüll Klára:* Orvosok és kórházak Pest-Budán, a legrégibb időktől a városok egyesitéséig. — Budapest, 1930. — 52. l.

10. *Fr. Schams:* Vollständige Beschreibung des königl. Haupt-Stadt Ofen. 1832.

11. *E. Brüll Klára:* id. m. 52. l.

12. *Schams:* id. m.

13. Zaiger über die Wasserstadt. 1695. Kézirat a Székesfővárosi levéltárban.

14. *U. o.* — Értékét a rondellával és a régi várfallal együtt 150 f.-ra becsüli a Zaiger.

15. *J. F. Miller:* Epitome vicissitudinum . . .

16. *E. Brüll Klára:* id. m. 62. l.

17. Szfőv. Lvt. — Locumt. 1786. 558.

18. *U. o.*

19. *U. o.:* Locumt. 1786. 49. sz.

20. *U. o.* Locumt. 1786. 218. sz. és Budai tanácsi jkv 1786.

21. *U. o.:* Locumt. 1786. 218.

22. *U. o.:* Locumt. 1786. 312.

23. *U. o.:* Locumt. 1786. 312.

24. *U. o.:* Locumt. 1786. 464.

25. *U. o.:* Budai tan. jkv 1787. és Locumt. 1787. 47. sz.

26. *U. o.:* Locumt. 1787. 331.

27. *U. o.:* Locumt. B. 1787. 278.

28. *U. o.:* Locumt. B. 1787. 331.

29. *U. o.:* Budai tan. jkv 1787.

30. *U. o.:* Camer. 1788. 146.

31. *U. o.:* Budai tan. jkv 1788.

32. *U. o.:* Budai tan. jkv 1788.

33. *Schams:* id. m.

34. *Dr. Horn Vilmos:* Reise durch Deutschland, Ungarn, Holland, Ita-

lien, Frankreich, Grossbrittanien und Island in Rücksicht auf mediz., u. naturwiss. Institute, Armenpflege u. s. w. — Berlin 1831. Verlag v. Th. Chr. Fr. Enslin I.

35. *Győri Tibor:* Közegészségügyi állapotaink és intézményeink a 19. század első harmadában. Orvosi Hetilap. 1917. 41. szám.

36. Descriptio Parochiarum et piarum Causarum in L. R. Ac Metr. civitatis Budensi existentium Auctore *Joanne Ferdinando Miller* L. R. Ac Metr. civitatis Budensis Notario. Budae, 1755. — Kézirat a Szfőv. Levéltárban.

37. *Némethy Lajos:* id. m. 183—185. l.

38. *Schoen Arnold:* A budavári Szántháromság szobor emlék. Bpest.

39. *Schoen Arnold:* A Budapest-Krisztinavárosi templom. Budapest, 1916.

40. Christ Antal családjának bajorországi vonatkozásaira, valamint az ottani miliőre vonatkozó adatokat *Sebastian Färber* arbergi plébános ur bocsátotta rendelkezésünkre, akinek becses közléseiért e helyen is hálás köszönetünket fejezzük ki.

41. A község a közeli arbergi plébánia filiáját képezi.

42. *Szfőv. Lvt.* Budai Végrendeletek No. 287.

43. *Dr. Schoen Arnold* ur sz. közlése. — L. Szfőv. Lvt. Budai tan. jkv 1723 március 1. »Das Beckher Handtwerkh stellen Antoni Christ von Ahrberg aus dem Aychstettischen gebürthig der nach Kayl. Privilegia seine Jahr gearbeithet, als meister für einen burg Vor und erlegt 13 f 30 xr ad cassam 8 f 30 xr.

44. Szfőv. Lvt. Budai Viziv. tkv. Lib. I. fol. 175.

45. Szt. Anna plébánia templom. Lib. Bapt. 1724.

46. *U. o.:* Lib. Mortuorum 1725.

47. *U. o.:* Szület. anyakvek 1726.

48. *U. o.:* Lib. Mortuorum 1728.

49. Született Budán 1708 május 7-én (Szt. Anna pléb. templom Lib. Bapt.). Négy fiutestvére volt: *Joannes Carolus* született 1694 november 20., ki azonban csakhamar meghal. — *Joannes Carolus* szül. 1699 junius 30-án, akinek keresztapja az a Joannes Baptista Wurm pékmester, kinek főutcai házát Christ Antal vásárolja meg 1723-ban. — Valamint *Joannes Franciscus* szül. 1711 május 8-án. — Volt még egy *Barbara* nevü nőtestvére is. (V. ö. Liber Baptizatorum 1694., 1699., 1705., 1711. Szt. Anna plébánia templom levélt.)

50. *Szokolay Antal:* A budaujlaki rk. egyház. A budapesti ujlaki róm. kath. egyház évkönyvei I. 1926. 53. l.

51. *Szfőv. Lvt.* Vizivárosi tkvek Lib. II. fol. 109.

52. Szt. Anna pléb. templom lvt. Liber Copulatorum 1728.

53. *U. o.:* Lib. Mortuorum 1741.

54. *Szfőv. Lvt.* Budai Végrendeletek I. No. 283.

55. Szt. Anna pléb. templom levéltár. Liber Mortuorum 1731.

56. *U. o.:* Liber Copulatorum 1731.

57. *Szfőv. Lvt.* Budai végrendeletek I. No. 1365.

58. *U. o.:* Budai végrendeletek I. No. 1378.

59. *Szfőv. Lvt.* Inv. Bud. 167.

60. *U. o.*

61. V. ö. Christ Antal hagyatéki jegyzőkönyvét. Szfőv. Levt. Budai templomszámadások 49. doboz.

62. *Schoen A.:* A budai Szent Anna templom.

63. V. ö. *Rupp:* Budapest környékének helyrajzi története. 179. l.

64. *Schoen Arnold:* id. m.

65. *U. a.:* id. m.

66. *Szokolay A.:* id. m. 36. l.

67. *Schoen Arnold:* id. m.

68. *Némethy Lajos:* id. m.

69. *U. a.:* id. m. — A szerző kétségtelenül a Liber Memorabilium egy széljegyzetéből meritette ezen adatát, melyet az említett miseköny kiselejtezésekor vezettek be a következő megjegyzéssel: »Antiquissima forma hujus scripturae, atramenti color dente temporis consumptus, antiquitatem et autenticum autographi testantur.«

70. *J. F. Miller:* Descriptio . . .

71. Némethy szerint tévesen Milkovics Mihály.

72. Bán Sándor vizivárosi plébános jelentése a Christ-féle alapitványról a fővárosi tanácshoz 1908 április hóban. (Szent Anna plébánia templom levéltára.)

73. *U. o.:* Liber Memorabilium...

74. *J. F.* Miller: Descriptio . . .

75. *U. a.:* id. m.

76. *Szfőv. Lvt.* Budai templomszámadások 49. doboz. Kitünik ebből, hogy a kápolnában három oltár állt. Falait különböző, közelebbről meg nem jelölt rézmetszetü képek diszitették. Továbbá egy Szent Antalt és Nepomuki Szent Jánost ábrázoló festmény aranyozott rámában. Plasztikai diszei közül névszerint meg van emlitve a gyermek Jézust ábrázoló szobor és egy Kálvária.

77. Szent Anna pléb. templom levéltár. Liber Mortuorum 1756.

78. Valószinüen a mai Szigetszentmárton községgel azonos.

79. *Szfőv. Lvt.:* Budai Végrendeletek I. No. 283.

80. *Szfőv. Lvt.* Inventaria ac miscellanea magistratualia antiqua 1759. 167. sz.

81. *Luprecht:* Lib. Memorabilium

82. *Schoen Arnold:* id. m.

83. *U. a.:* id. m.

84. *Szfőv. Lvt.* Budai Végrendeletek I. No. 287.

85. *U. o.:* Invent. Bud. 167. 1759. A Szent Anna templom halotti anyakönyveiben téves bejegyzés folytán 70 évesnek van feltüntetve.

86. *Szfőv. Lvt.* Budai Végrendeletek I. 287. 1757.

87. *Némethy Lajos:* id. m.

88. *Szf. Lvt.* Invent. Bud. 1759. No. 167. Számlázva május 16-án nevezett asztalosm. által 12 f 36 x összegben.

89. *Luprecht:* id. m.

90. Konceptusát l. a Szfőv. Lvt. Budai templomszámadások 49. dob.

91. *L. u. o.* hagyatéki leltárt.

92. *Szfőv. Lvt.* Budai Végrendeletek I. No. 287. 1757.

93. *U. o.:* Budai Végrendeletek. I. No. 287. 1759.

94. *Szfőv. Lvt.* Vizivárosi telekkönyvek. Lib.

95. *U. o.:* Invent. Bud. 1759. No. 167.

96. *U. o.:* Budai telekkönyvek. Viziváros. Lib. II. fol. 109.

97. *U. o.:* Budai tan. jkv. 1759.

98. *Schoen Arnold:* id. m., Mesterek adattára. 179. l.

99. *Schoen A.* ur sz. közlése.

100. Erre a körülményre *dr. Reh Elemér* ur hivta fel figyelmünket.

101. *Albert Ilg:* Leben und Werke Joh. Bernh. Fischer's von Erlach des Vaters. Wien, 1895. 733-34. o.

102. *Schoen A.:* id. m. Életrajzi adatok. 175. l.

103. *U. a.:* id. m. Életrajzi adat.

104. *Szfőv. Lvt.* Budai tan. jkv. 1753 április 24.

105. *Szfőv. Lvt.* Budai tan. jkv. 1753 április 2.

106. *Schoen A.:* id. m. 168. old. *Budai tan. jkv.* 1758 április 17.

107. *Szfőv. Lvt.* Budai tan. jkv. 1767 március 30.

108. *Schoen A.:* id. m. Mesterek adattára. 175. l.

109. *Szfőv. Lvt.* Budai tan. jkv. 1764 március 30.

110. *Schoen A.:* id. m. Mesterek adattára. 175. l.

111. *Szfőv. Lvt.* Budai telekkönyvek. Lib. II. 364.

112. *Szfőv. Lvt.* Budai tan. jkv. 1787 november 2.

113. *Schoen A.:* id. m. Mesterek adattára. 175. l.

114. *Szfőv. Lvt.* Budai tan jkv. 1768 szeptember 1.

115. *Schoen A.:* id. m. Mesterek adattára. 175. l. *Reh E.:* id. m. 87. l. *Szfőv. Lvt.:* Budai tanácsi jegyzőkönyvek. 1778 április 22.

116. *Szfőv. Lvt.* Budai tan. jkv. 1782 április 23.

117. *Reh E.:* id. m. 87. l.

118. *U. a.:* id. m. 85. l.

119. *Schoen A.:* id. m. Mesterek adattára. 175. l.

120. *U. a.:* id. m.

121. *Schoen A.:* id. m. 60. l. *Reh E.:* id. m. 83. l.

122. *Reh E.:* id. m. 84. l.

123. *Schoen A.:* id. m. 175. l.

124. *Szokolay A.:* id. m. 32. l.

125. *Szfőv. Lvt.* Budai templomszámadások III. doboz.

126. *Szokolay A.:* id. m. 33. l.

127. *Szfőv. Lvt.* Budai templomszámadások I. doboz.

128. *Szfőv. Lvt.* Budai templomszámadások I. doboz.

129. *U. o.:* Budai templomszámadások I. doboz.

130. *Szokolay A.:* id. m. 34. l.

131. *Szfőv. Lvt.* Budai templomszámadások I. doboz.

132. *Szfőv. Lvt.* Budai templomszámadások I. doboz.

133. *Szfőv. Lvt.* Budai templomszámadások I. doboz.

134. *Schoen A.:* id. m.

135. *U. a.:* id. m.

136. *U. a.:* id. m.

137. *Reh E.:* id. m. 84. l.

138. *Schoen A.:* id. m.

139. *Szfőv. Lvt.* Budai templomszámadások I. doboz.

140. *Szokolay A.:* id. m. 37. l.

141. *Schoen A.:* Az óbudai Szent Péter és Pál plébánia templom. Egyházközségi Tudósító. IX. évf. 47. sz.

142. *U. a.:* A budai Szent Anna templom. 175. l.

143. *Szfőv. Lvt.* Budai templomszámadások III. doboz.

144. *U. o.:* Budai templomszámadások III. doboz.

145. *Schoen A.:* id. m. 175. l.

146. *Reh E.:* id. m. 84—85. l.

147. Budapest als Kunststadt . . . Herausgeg. von Prof. dr. *A. Heckler. Reh E.:* id. m. 57. l. E két templom homlokzati plasztikája ugyanegy mester stilusát mutatja s ez a művész bizonyosan Hörger lehetett.

148. *P. Kaizer Nándor:* A budaországuti plébánia története. »Plébániánk« 1928. évf.

149. *Schoen A.:* id. m.

150. *Reh E.:* id. m. 86. l.

151. *P. Martin Riesenhuber:* Die kirchliche Barockkunst in Oesterreich. 1924. Linz. Taf. 8.

152. *U. a.:* id. m. S. 259. Taf. 5.

153. *Reh E.:* id. m. 85., 86. l.

154. *Schoen A.:* id. m. Mesterek adattára. 176. l. *Reh E.:* id. m. 87. l.

155. *Reh E.:* id. m. 86-87. l.

156. *Schoen A.:* id. m. 176. l.

157. *Szfőv. Levt.* Budai tan. jkv. 1754 szeptember 16.

158. *U. o.:* Budai tan. jkv. 1758 julius 24.

159. *U. o.:* Budai tan. jkv. 1758 augusztus 3.

160. *U. o.:* Inv. Bud. 1759. 167.

161. *U. o.:* Budai tan. jkv. 1767 november 12.

162. *U. o.:* Budai tan. jkv. 1768 szeptember 1.

163. *Schoen A.:* id. m. 176. l. *Szfőv. Lvt.* Budai tan. jkv. 1771 szeptember 27.

164. *Schoen A.:* id. m. 176. l. *Reh E.:* id. m. 87. l.

165. *Szfőv. Lvt.* Budai tan. jkv. 1778 junius 15.

166. *U. o.:* Bud. tan. jkv. 1786 augusztus 16.

167. Képét l. Budapest als Kunststadt. Heraugegeben von Prof. dr. A. Hekler.

168. *Reh E.:* id. m. 56—57. l.

169. Képét l. *Kertész K. Róbert:* A barokk korszak emlékei. Lechner J. szerk. Budapest müemlékei. 1924.

170. Képe u. o.

171. Képe u. o.

172. *Kapossy János:* A barokk menyezetfestés emlékei Székesfehérvárt. Magyar Müvészet. 1930. 144. o.

173. *Schoen A.:* Székesfehérvár 18. századbeli épitőmesterei. Székesfehérvári Szemle. I. évf. 1931. 10-12. szám. 4. l.

174. Österreichische Kunsttopographie. Bd. II. S. 97. Fig. 113.

175. *Szfőv. Lvt.* Budai tan. jkv. 1788 április 9. — *Schoen A.:* id. m. 176. l.

176. *Schoen A.* ur sz. közlése.

177. *P. Kaizer N.:* id. m.

178. *Gerevich T.:* Baukunst des Barok. Mügyüjtő. 1930. 8-9. sz.

179. 1759 január 2-án lett budai polgár. Módlhammer budai polgár özvegyét vette feleségül. 1766-ban a Meinhard-féle ház javitásánál müködik közre. 1769-ben már özvegy. 1768-ban fatelepén két izben is tüz ütött ki. 1767 november 12-én az ujjáépitett budai hid és őrszoba ácsmunkájáért a budai tanács 135 forintot utalt ki részére. 1767 december 4-én a budai Stadt-Breyhaus részére szállitott anyagért 21.48 forintot kap. 1772-ben Hamon János Mihállyal együtt a Waaghaus épitkezésénél dolgozik, mely munkájáért a szerződésszerüen kialakult 430 forintot, az Ober Cammer Amt utján, december 4-én ki is utalta a tanács. Ugyancsak ebben az esztendőben a budai városházán dolgozik. 1786 szeptember 7-én benyujtja 534.34 forintot kitevő költségjegyzékét a városi tanácsnak a Bräuhausban levő Ochsenmühle részére szállitott faanyagért. 1787 november 20-án folyamodik a városi ácsmesteri állásra. Kérését azonban november 23-án a tanács elutasitja, mivel ezen állással kapcsolatos munkákat már kiadta Niedermayer Xaver Ferenc budai ácsmesternek. A városi ácsmester feladata csak az előforduló javitási munkálatokra szoritkozott, az uj épitkezéseknél nem kaptak megbizást, mert ezekre a város mindég pályázatot hirdetett s a megbizást a legelőnyösebb árajánlatot tevő mesternek juttatta. 1787-ben a budai városmajori Lustgebäude átalakitását 398.54 forintért Krantz kőmüvesmester végzi el. Az uj tetőszerkezet elkészitésével julius 25-én Reischl Gáspárt bizta meg a városi tanács, ki ezt a munkát 751 forintért végezte el. 1792-ben II. József császár koronázási ünnepségeire a Kapucinus (mai Corvin) téren emelt diadaliv favázát készitette el 391.23 forintért, Stanislaus von Heppe kir. tanácsos és épitészigazgatónak beküldött jegyzéke szerint. 1788-ban a Várban épitett két uj kapu ácsmunkájáért 383.07 forintot kapott. Ugyanezen évből fennmaradt feljegyzések szerint a Városmajorban végzett munkájáért 25.17 forint kiutalását kéri. 1789 Hornung 5-én a városi tanácshoz folyamodik, hagy a tabáni Bruckbaad mellett saját költségén egy malmot épithessen. A tanács ebben az ügyben helyszini szemlét is tüzött ki. *(V. ö.:* Szfőv. Lvt. Budai tan.

jkvek: 1759; 1766; 1767, 1772, 1786, 1787; továbbá u. o.: Reg. Mag.: 1787. I., II.; 1792. 20.121. No.; 1788. II.; 1789. I.; valamint Bud. tan. ülési jkv.: 1789. Horn. 5.)

180. Az építkezés menetét a Sz.-főv. Lvt. Budai templomszámadások 49. dobozának (1759—1779) okmányai alapján kisértük figyelemmel. A továbbiakban csupán a már közölt adatokra hivatkozunk.

181. Munkásságát és életét ismertette *Schoen A.:* id. m. 157. l. Adatait az alábbiakkal egészitjük ki: 1772 augusztus 31-én 90 forintot utalnak ki részére az általa kivitelezett tabáni pellengérért. (V. ö. Budai tan. jkv. 1772.) 1786-ban a Capillhaus-ban dolgozik, ezért a munkájáért a tanács április 26-án 16.30 frt utal ki. (Budai tan. jkv. 1786.)

182. Szerződés eredeti szövegét l. Budai templomszámadások 49. dob.

183. *Szfőv. Lvt.* Budai templomszámadások I. doboz.

184. *Schoen A.:* id. m. 155. l.

185. *Schoen A.:* id. m. 190. l.

186. *Szfőv. Lvt.* Budai tan. jkv. 1752 október 30. 1768 április 5-én kelt végrendeletét 1768 augusztus 19-én hirdetik ki. Fia Joseph Erhardt folytatja apja mesterségét, kit 1773 január 18-án vettek fel a budai polgárok sorába. (V. ö. Budai tan. jkv. 1768—1773.)

187. *Schoen A.:* A székesfehérvári volt jezsuita templom szószékének mestere. Magyar Müvészet. 1930.

188. *Szfőv. Lvt.* Budai templomszámadások 49. doboz.

189. *Dr. Schoen A.* ur sz. közlése.

190. *Schoen A.:* A budai Szent Anna templom.

191. *Némethy Lajos:* id. m.

192. *Schoen A.:* id. m. 190-191.

193. *Schoen A.:* id. m. 191. l.

194. *Schoen A.:* id. m. 191. l.

195. *Schoen A.:* id. m. 190. l.

196. *Schoen A.:* id. m. 190. l.

197. *Panovsky Erwin:* Die Scala Regia im Vatikan und die Kunstanschauungen Berninis. Jahrbuch der Preusischen Kunstsamlungen 40 Bd. 1919. S. 241.

198. *Bruno Grimschitz:* J. L. von Hildebrandts Kirchenbauten. Wiener Jahrbuch für Kunstgeschichte. Bd. VI. S. 282. Fig. 47. A cikkre dr. Kapossy János ur hivta fel a figyelmünket.

199. *U. a.* u. o. S. 269. Fig. 27.

200. *U. a.* u. o. S. 271. Fig. 35.

201. *P. M. Riesenhuber:* id. m. Taf. 11.

202. A kápolna eredeti harangjairól semmilyen feljegyzés nem maradt fenn. az 1822-i can. visit. szerint két közepes nagyságu harangja volt. A világháboru folyamán ezeket hadicélokra lefoglalták és elszállitották. Csupán egy harangot hagytak meg, melyet Szüz Mária tiszteletére Oetl Antalné, szül. Veczerer Terézia adományából, 1881-ben Walser Ferenc harangöntő készitett. A harangot magát Szüz Mária dombormüves, lebegő alakja disziti s a következő felirás olvasható rajta:

Szeplőtelenül fogantatott szüz Mária
Könyörögj érettünk
Hogy méltók lehessünk
Krisztus igéreteire
Öntötte Walser Ferencz Budapesten
MDCCCLXXXI
Oetl Antalné szül. Veczerer Terézia
adománya.
MCCLV. sz.

203. *Némethy Lajos:* id. m.

204. *Wölflin:* Renaissance und Barock. 1907. 75. l.

205. A kápolna méretei az 1823-i canonica visitatio szerint: »Hujus longitudo 10 orgias 5 pedes, latitudo 4 orgias 1 pedem, altitudo 5 orgias efficit.«

206. Utóbbi két szobor ikonográfiai meghatározását dr. Schoen Arnold ur közölte velünk.

207. Szent Anna plébánia templom levéltára: Canonica Visitatio 1780.

208. Dr. Schoen A. ur sz. közlése.

209. *Szfőv. Lvt.:* Budai templomszámadások I. doboz. Kirchenrechnung von 1. jän. bis ult Xbris 1776. fel is sorolja: S. Joanny Nepom., S. Antony v. Padua; S. Donati Mart.; S. Laurenty Mart.; S. Rosalia Virg.; S. Elisabetha Virg.: S. Francis aus Xavery.

210. Idevonatkozó bibliográfiát l. Szendrei-Szentiványi: Magyar Képzőművészek Lexiconja, Falkoner címszó alatt. Schoen A.: id. m.

211. Szendrei-Szentiványi: id. m. I. Budapest, 1915. 463. l.

212. *U. a.:* id. m.

213. *Szfőv. Lvt.* Bud. tan. jkv. 1792. április 16.

214. *U. o.* Bud. tan. jkv. 1785. január 28.

215. *Schoen A.:* id. m. 118. l.

216. *U. a.:* id. m. 187. l. 65. k.

217. A két festményt publikálta: *E. Hoffmann:* Die Verwendung von Stichen im Kunstbetrieb Ungarns. Mügyüjtő. 1931. 3. sz. 71. l.

218. *Künstle:* Christliche Ikonographie.

219. *Schoen A.:* id. m. 122. l.

220. *Kapossy János:* Barokk művészetünk olasz kapcsolatainak kérdéséhez. Orsz. Magy. Régészeti Társulat évkönyve II. évf. 1923—6. 261. l.

221. *Dr. Schoen Arnold* ur sz. közlése. A vázlat reprodukcióját hozza: Romanus Jakobs: Paul Troger. Veröffentl. der Österr. Gesell. für Christl. Kunst. Chrystall Verlag, Wien, 1930.

222. *Kapossy János:* A barokk menyezetfestés emlékei Székesfehérvárt. Magyar Művészet. 1930. 466. l. Képe közölve: 460. l.

223. *Schoen A.:* A krisztinavárosi templom.

224. *Dr. Schoen A.* ur sz. közlése.

225. *Dr. Schoen A.* ur sz. közlése.

226. *Schoen A.:* A budai Szent Anna templom. 185. l.

227. *Schoen A.:* id. m.

228. Publikálta *Schoen A.:* id. m.

229. *Schoen A.:* id. m., életrajzi adatok. *Nagler:* Neues allg. Künstler Lexicon. München 1851. Verlag von Ed. Fleischmann. 50. old. — *Dr. Constantin von Wurzbach:* Biographisches Lexicon des Kaiserthums Oesterreich. 52. Theil. Wien 1895. Druck und Verlag der K. K. Hof und Staatsdruckerei. — *Graf Franz von Sternberg-Manderscheid:* Beiträge und Berichtigungen zu Dlabacz Lexicon Böhmischer Künstler. 1913. — *Müller-Singer:* Allg. Künstler Lexicon.

230. *P. M. Riesenhuber:* id. m. 574. old.

Wurzbach: id. m. II. kötet.

231. *P. M. Riesenhuber:* id. m.

232. *Szmrecsányi Miklós.* Kracker Lukács szülőhelye és egri siremléke. Magyar Művészet. 1931, 121-2. l.

233. *Kapossy J.:* id. m. 261. l.

234. *Schoen A.:* id. m. 135-59. l.

235. *Schoen A.:* id. m. 155-57. l.

236. *Schoen A.:* id. m. 106. l.

237. *Schoen A.:* id. m. 190-93. l.

238. *Dr. Kapossy János* ur szives közlése.

239. *Schoen A.:* id. m. 192. l.

240. Ezen adatot *dr. Kapossy János* ur szives engedélyével közöljük.

241. *Schoen A.:* id. m. 192. l.

242. *Szfőv. Lvt.* Bud. tan. jkv. 1777 julius 28.

243. *Szfőv. Lvt.* Bud. tan. jkv.

244. *Schoen A.*: id. m. 192. l. Szfőv. Lvt. Budai tan. jkv. 1784. julius 22.
245. *Schoen A.*: id. m. 90. l.
246. *Schoen A.*: id. m. 153. l.
247. *Schoen A.*: id. m. 185-86. l.
248. Képek közölve. *Hekler A.*: A magyar barokk európai helyzete. A főoltár *Szent Péter* és *Szent András*, valamint Haldokló Szent József oltár *Nepomuki Szent János* és *páduai Szent Antal* szobrainak képét l. *Schoen A.*: id. m. 189-191. l.
249. *Schoen A.*: id. m. 92. l.
250. Fényképét l. *Stengl Marianne:* Győr müemlékei. 1932.
251. *Schoen A.*: id. m. 192. l.
252. A szobrot publikálta *Pigler Andor.* A győri Szent Ignác templom és menyezet képei. 1923. 8 t.

Vágbeszterce, 1933 augusztus 5—szeptember 3.

TARTALOM:

I. AZ ÉPITÉS KÖRÜLMÉNYEI.

1. A budai Szent Flórián kápolnára vonatkozó irodalom 3
2. A budai Szent Flórián kórház története 4
3. Az alapitó, Christ Antal pályafutása 10

II. AZ ÉPITÉSZ ÉS A MŰ.

1. Az épitész, Nöpauer Máthé élete és alkotásai . . . 24
2. A Szent Flórián kápolna épitésének története . . . 41
3. A kápolna felszerelése 47

III. AZ OLTÁRKÉPEK ÉS SZOBROK MESTEREI.

1. Falkoner Xavér Ferencz festő 55
2. Wagenschön Ferencz festő 62
3. Eberhardt Antal szobrász 67
4. Weber József Lénárt szobrász 70
Jegyzetek.
Képmellékletek.

Kiadó: Müller Béla. — „Jókai" nyomda részvénytársaság. Felelős: Okos Viktor igazgató.

Nepauer Máté
építén

~ — Hámon Kristóf: St. Anna templom.
/1740-58/ Bp. Repr.

Radó: Magyar építésettört. 237-hép.
Műszaki Kiadó 1971.

Nepauer Máté

építén

~ és Hámon Kristóf műve a Batthyány

téri Szt. Anna templom.

Raab: Magyar építénettört. 190.

Műszaki Kiadó 1971.

Nepauer Máté

MDK

budai épitész

a Buda ujjáéptésén /1690- / dolgozo olasz mestereket a vezetésben német származásu mesterek váltották fel. /Kayr, Hamon, Nepauer/.

66.o.

Borsos - Sódor - Zádor: Budapest. Bp. 1959.

//ń/

Nepauer Máté

MDK

A budai Táncsics Mihály u. 7. sz. házat 1750 körül épitette az Erdődyek számára.

68.o.

Repr.: 200. kép.

Borsos - Sóder - Zádor : Budapest. Bp. 1959.

Nepauer Máté

építész

a Szent Anna templomot /ma Batthyányi tér/ Hó Hamon Kristóf tervei alapján 1740/46 - 46 között épitették, majd Nepauer Máté és Hamon János Mihály fejezte be. /224.225 és 226 kép/.

71.o.

Borsos - Sódor - Zádor : Budapest. Bp. 1950.

M.D.K.

Nepauer Máté, építőmester

építette a budai Szent Anna templomot.

Information Hungary, Szerk. Erdei Ferenc,
Akadémiai Kiadó, Bp. 1968. +kép 897. old.
899. "

NEPAUER Ináti (1725-1792)

Világi főműve a városbeli Erdődi palota, egyházi alkotásaiból pedig a volt jezsuita Szt. Anna templom homlokzata a legkiemelkedőbb.

Aggházy Mária: Magyarországi barokk művészet. Budapest 1960., TIT József A. szabadegyetemének előadásai 42.

N

Nepauer Máté MDK

Bp. Március 15. tér. Belvárosi plébániatemplom.

Homlokzatát Paur György épitőmester ujjitotta meg 1725-39 között.
1775-ben Nepauer Máté és Jung József javitotta a szentélyt.
Toronysisakok Hacker J.A. 1795./Az egyik elpusztult 1945-ben/
Orgonakarzatát Hild József bővitette 1835-ben.

Többször renoválták.

Zakariás G. Sándor: Budapest.Bp. 1961. 112.l.
Repr? 200. kép. A belvárosi templom délről.
199. kép. Belvárosi templom.

M. D. K

NEPAUER Máté építőmester

A budai Ágoston-rendi, később ferences templom és kolostor (Márkirák u. 23.) terve (1752.)

Pest müemlékei II. Bp. 1962. 233,

K.D.V.

NEPAUER Máté építőmester

Budai ferencesek (egykor Ágoston-
rendi) temploma (mártírok u. 23.)
hajó mellékoltárainak tereképít-
mainye

Budapest müemlékei II. Kp. 1962. 236. C.

MDK

Nepauer Máté

Táncsics Mihály u. 7. s . Ház . Volt Erdődy-palota.
Nepauer Máté tervei alapján 1750-69- közt Deminger Mátyás pallér épitette.
1913-ban Behr Lajos erősen átalakitotta.

Homlokzatát 1957-58-ban Dragonits Tamás állitotta helyre.

Repr. 84. kép.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.
50-51. l.

Nepauer Máté MDK

A Kapucinus templom /Fő utca 30-32/ melletti oratoriumot épitette valószinüleg Nepauer Máté. 1849-ben megrongálódott. Feszl Frigyes, Gerster Károly és Reitter Ferenc 1856-ban neogot-romantikus stilusban épitette át. Később Kauser Lipót és Frey Lajos is renoválta.

Zakariás G. Sándor : Budapest.Bp. 1961.

26.1.

M.D.K

NEPAUER Máté építész

A most álló óbudai szinagóga helyén az ábrola tervezett és épített szinagóga áll ott (1467-69)

Budapest müemlékei I[1]. Bp. 1962.

M. D. K

NEPAUER Máté építőmester

Kisebb javítások a Zsigmond téri

szentháromság-szobron 1757, 1762.

Budapest müemlékei II. Bp. 1962. 273.l.

Nepauer Máté

MEK

Fő utca 30-32. Volt Kapucinus templom és kolostor. 1703-16 Linzi Otto kapucinus atya épitette, 1775-78 között valószinüleg Nepauer Máté meghosszabbitotta. ~~1856~~/ 1856-ban Fessl Frigyes, Gerster Károly, és Reitter Ferenc külsejét romantikusán átalakitották. Benoválták még 1875,1886,1892 és 1925.
Homlokzati szobordisze : Szt. Erzsébet, Marschalkó János müve, 1856.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.
25-26.1.

Repr: 40. kép.

MDK

Nepauer Máté

"Iskola lépcső" az Ibolya utca végén.
Épitette Nepauer Máté és Niedermayer Xav. Ferenc ács. 1778-ban.

Repr:. 48. kép.

Zakariás G. Sándor.: Budapest. Bp. 1961.
30.1.

MDK

Nepauer Máté

a tabáni r.k. plébániatemplom tornya 175-1753.

ZAKARIÁS G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.
10.1.

MDK

Nepauer Máté

Szt Anna templom /Batthyány tér/: épitését, melyet Hamon Kristóf 1740 ben kezdett, 1748-tól vezette és és 1762-ben fejezte be Hamon Mihálylyal.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961. 12. l.

MDK

Nepauer Máté

Batthyány tér 7. plébániaházhez 1754-ben két termet épitett déli irányban.

ZAKARIÁS G. SÁNDOR: BUDAPEST. Bp. 1961. 13. l.

13 9

Nepauer Máté

MEK

1773-1784-ig az ő tulajdonában volt a Vörös Sün - ház /Hess András tér 3. /

Repr.: 46. kép.

ZAKARIÁS G. SÁNDOR: BUDAPEST. Bp. 1961.

29.1.

Nepauer Máté

MDK

Repr:

Batthyán tér. Anna templom

7.kép.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.

M.D.K.

NEPAUER báté építész

Szt. Anna templom (1740-58) repr.
(Hámon Kristóffal)

Budai városháza 1772-is építésze.
Si kialakítása

Rados Jenő: Magyar építészettörténet Bp. 1961.

183, 187, 190, 195,

M.D.K.

Rados Jenő: Magyar építészettörténet Dp. 1961.

Nepauer Máté MDK

Ujlaki r.k. Plébániatemplom. Bécsi ut.
A templomot régebbi helyén 1746-ban H a m o r a Kristóf kezdte épiteni, 1748-ban N e p a u e r Máté folytatta és fejezte be/1759/. Toronysisak 1877 Y b l Miklóstól.
Oszlopos barokk főoltár H i c k i s c h Kristóf és Held Frigyes müve 1799. Rajta Cranach Madonnaképének másolata Falconer Ferenc müve.

Repr: Bécsi uti r.k. templom.
128. kép.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.
66.1.

Nepauer Máté

Mártirok 23 utja 23. Ferences templom.
Az ágostonrendiek országuti templomát Nepauer Máté 1753-70 közt épitette. II. József 1785-ben a ferenceseknek adta.
Homlokzatát hleyreállitotta Gerő László 1952-ben.

Repr. 135. kép.

Zolnay László: Budapest. Bp. 1961.

73.1.

Nepauer Máté MDK

Szt. Flóriám képolna /Fő utca 90/.

Épittette Christ Antal pékmester 1756-60 közt N e p a u e r Mátéval. A templomot mai szintre 1936-bam emelték B o r s o s László és F r i e d r i c h Lajos. Helyreállitotta 1958-bam D r a g o n i t s Tamás.

Repr. 130. kép.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961. 69.1.

Nepauer Máté

MDK

építész

Repr.: A tabáni plébániatemplom.

221.o. 221. kép.

Borsos - Sódor - Zádor: Budapest. Bp. 1959

Nepauer Máté

építész

A tabáni plébániatemplomot1728-36 között Obergruber karinthiai kőmüvesmester épitette. Tornyát padid Nepauer Máté /1750-53/. Kupolafreskóit Kimnach László 1890-ben festette.

220.o.

Borsos - Sódor - Zádor: Budapest. Bp. 1959

NEPAUER Máté építész

Szt. Anna templom

Katolikus templomok Magyarországon. Szerk. Dercsényi Balázs. Irta: Török József, Marosi Ernő. Bp. : Hegyi és Tsa., 1991 XLVIII.

NEPAUER Máté

1792-ben ő is felesége Staudinger Júlia
zéri, hogy apósát a negyven éve kalott
Staudinger Lőrincet a budai Zőfarago cék
jegyzene be.

ÉrÉrtud 1998 113-114, 115

2025

dvart körülfogó
engelyében erősen
éprizalittal (a
let előtt végigfutó
nonnal), és kevésbé
alitokkal. A D-i
n nincs erkély és
K-i homlokzat
zsgáló torony
vari homlokzatának
áz, amely benyúlik az
on a torony alsó
izalitot alkot, amelyet
timpanon koronáz, az
los, kovácsoltvas

áspök megbízásából
f Ignaz Gerl, majd
Jakab.

1960

NEPAUER Máté épitómaste

ÉpÉptud 1998/1-2. 113.

NEPAUER Máté építőmester

a budai ferences templom tervezője 1752 + mellékoltárok

ld. a templom monográfiáin feldolgozását

Farbaky. Művtört. Ért 1990 170. skk.

Nepauer Mátyás.

cód

és Jung József

1775-ben a szentélyt javitják.

Palinkásbelvtempl

404. l. K.

~~Hamon Kristóf~~

~~és~~ Nepauer

Mátyás

K

épitették alábbi

forrás szerint

a pesti egyetemi

templomot.

Vesd önze Mayer-

hoffer Andrással

Medvey 34. l.

MDK

Nepauer Mátyás,

a Hamon Kristóf által vezetett épitkezését a vizivárosi Szent Anna templomnak 1760 körül ő vette át. A bejárati szakasz keresztboltozatát csakboltozatra módositotta.

Schoen :Anna Templom. - ? Illusztr. a templ. belseje alaprajz, kereszt ill. hosszmetszet.

MDK

Nepauer Mátyás, ép.

fejezte be a Batthyány -téri Szent Anna-templomot, melynek épitését Hamon Kristóf kezdte meg Vignola-tipusu alaprajz nyomán. XVIII.századi legrokonszenvesebb egyházi épülete Budának. Késöbarokk átszöve a közeledö klasszicizmus erezetével.

GentBpestmüv.
A Szent Anna-templom. 55.1.

Nepauer Mátyás

MDK

A vármuzeum átápitője.
Barokk kőlépcső.
Önarcképe.

36.o.

-: A budai Vár. Bp. 1958. /Szerk: Főv. Idegenf. Hiv./

Nepauer Mátyás

Építész

Vármuzeum /volt budai városháza/ 1702-1710.

256.o.

Székely László /szerk/ : Budapesti zsebkalauz.

Bp. 1969.

Nepauer Mátyás

A Főutcai Szt Flórián kápolna épitője.

226.o.

Hornos - Sódor - Zádor : Budapest. Bp. 1[illegible].

Nepauer Mátyás

MDK

A Batthyány téri Szt Anna templomot olasz mester tervezte , a kivitelezést, Hámon Kristóf majd Nepauer Mátyás vezette.

222.o.

Repr: A t mplom alaprájza.
224.o. 225. kép.

A templ m homlokzata
224.o. 224. kép.

A templ m kupolás belső tere.
225.o. 228. kép.

Borsos - Sódor -Zádor : Budapest. Bp. 1959.

Nepauer Mátyás

építész

tervei szerint épült a
volt Erdődy- majd Hatvany palota
/Táncsics Mihály utca 7/

208.o.

Repr.: 199 és 200. kép.

Borsos - Sódor - Zádor : Budapest. Bp. 1959.

Nepauer Mátyás

MDK

épitész

1773-ban vette meg a már a XIV sz. végén épült "Vörös sün ház"-at. /Hass András tér 3./

193.0

Borsos - Sódor - Zádor: Budapest. Bp. 1959.

Nepauer Mátyás

MTK

A Vármuzeum kőkorlátos lépcsőháza.

192.o.

Repr. u.o. 182. kép.

Borsos - Söder - Zéder : Budapest. Bp. 1959.

M.D.K.

Wepauer Mátyás
építőmester

Hamann Kristóf és fiainak közreműködésével építtette a Batthyány-téri Szent Anna templomot olasz mesterek tervei alapján, ő az alkotója a városi elöljáróságnak is.

Dr. Lechner Jenő: Budapest műemlékei, Bp. 1924.
Kertész K. Róbert: A barokk stíluskorszak műemlékei 128 l.

Nepauer Mátyás
és Venerio Ceresola MDK

Repr.

Vármuzeum.

19.o. III. kép.

Szőllősi Ernő /szerk/: Budapest -Guide illustré.

Bp. é.n.

MDK

Neupauer Mátyás,
Hamon Kristóf,
Hamon János,

közösen épitették a budai /viziváresi/ szt.Anna templomot egy olasz mester tervei szerint.

Lbp. 128.1.

Neupauer Mátyás.
Hamon Kristóf .
Hamon János.

---

közösen épitették a budai /viziváresi/ szt.Anna templomot egy olasz mester tervei szerint.

Lbp. 128.l.

MDK

Neupa uer Mátyás,
Hamon Kristóf ,
Hamon János,

közösen épitették a budai /vizivárosi/ szt.Anna templomot egy olasz mester tervei szerint.

Ö épitette tovább a várbeli I. ker. elöljáróság épületét is.

Lbp. 128.1.

Nepauer Mátyás

budai Szt Anna templom

184. o.

Szekely László /szerk/ Budapesti zsebkalauz.

Bp. 1959.

Nepaner Mátyás

építén

~ tervei nerint ~~épült~~ egészült ki 1772-ben mai a-
lakjára a budai városháza.

Rados: Magyar építészettört. 202.
Műszaki kiadó 1971.

NEPAUER MÁTYÁS

a Vár nagynevű barokk építésze
ő alkotta a Vásmúzeum barokk kö-
lépcsőjét (1770-1774), és építette át
az épületet
műve a Táncsics Mihály u. 7. sz. alatt
található barokk palota, melynek
kapupillérén látható önarcképe

A budai vár Bp., 1958.

Nepauer Mátyás

és Hámon Kristóf épitette a Batthyány téri szt. Anna-templomot.
Budai mesterek

Artner Tivadar: A barokk művészete. Bp. 1968.
Móra k., 129 l., képes.

123. l.

M. D. K.

NEPAUER bányás építőmester

Fő u. 90. Szt. Flórián-kápolna

(1759-1760)

repr.

Budapest müemlékei II. p. 1962. 200, 201. l.

MDK

Nepauer Mátyás, Hamon Kristóf építészek

munkája a budai szt.Anna-templom 1741-61 között.

A magyarországi művészet története I. 436.1.
Bpest, 1961. II. kiadás.

Nepauer Mátyás MDK

kőmüvesmeter

Schoen : Szt. Anna templom 158-159.o.

Nepauer Mátyás építész

Uj Ember.1950.:III.19. 3.old.

Szt.Anna templom restaurálása.

Nepauer Mátyás, építész, 1775, Pest.

Archaeologiai Értesítő

XLV, 1931, 174–186.

Reh Elemér: Adatok a 18. századi építőmesterek működéséhez

Nepauer Mátyás építőmester, XVIII. szd.
Budán.

Archaeologiai Értesítő

XLV., 1931., 283.

Réh Elemér könyvismertetése

Neupauer Mátyás

Hamonn Kristóffal és Jánossal közösen épitette a budai (vizivárosi) szt Anna templomot egy olaszmester tervei alapján. ~~Ata~~ Ő épitette továbbá a várbeli I. fer. elöljáróság épületét is.

Lbp. 128 l.

Helbing Aranka grafikus, H. Ferenc leánya, ~~[illegible]~~ Budapesten ± Gondos tanulmányokra valló színes figurális rajzokat stb. készít.

± a képzőművészeti főiskolán végezte tanulmányait.

Nepauer M

Gen Zak Bpe

Nepauer Mátyás

épitész

Budinis

118 l.

Nagytekintetü

A megbizatásnak megfe
vasgyári főnök, a vajdahuny
Kiss József ideiglenes vár
beterjeszteni bátorkodom.

M.D.K.

Nepauer Mátyás, épitész, Nöpauer

A Budai Szt.Anna templom épitését befejezte Hamon halála után. Önálló müve a Fő utcai Szt.Florián Templom. 438.o.

Kampis Antal: A képzőművészetek

A Kultúra Világa. III. köt. A képzőművészetek, a zene, a szinház és a film. Minerva. 1960. Bpest

M.D.K.

Nöpauer Mátyás, épitész, Nepauer/

A Budai Szt.Anna templom Épitését befejezte Hamon halála után. Önálló müve a Fő utcai Szt.Florián Templom. 438.o.

Kampis Antal: A képzőművészetek

A Kultúra Világa. III.köt. A képzőművészetek, a zene, a szinház és a film. Minerva. 1960. Epest

Nepauer Mátyás

Budán működött. Legjelentősebb műve a Haman Kristóffal együtt épített Anna-templom a Batthyány téren.

Artner Tivadar: Évszredek művészete. Bp. 1965. Gondolat k., 605 l., ill.

342.l.

Matheus Nöpauer,
Nepauer Mátyás, MDK

A szt.Flórián kápolna épitö és tervezö mestere. A XVIII. századi budai templomépitészet terén vezetö szerepe volt. 1719 körül született/Schoen A./. Bizonyosra vehetö, h. mielött Budán letelepszik/1748 -ban tünik itt fel/- saját hazájában /nem bizonyos, hogy Bécsben született, bár a budai tanácsülési jegyzökönyv 1749 jul28.-i feljegyzés állitja/ is tevékeny szerepet játszott.

Müller:Flóriánkápolna. c/el. -1936. 4o.sz. Müvtört.és kerrég.Int. dolgozat. 4-84.l.

Meghívó

A Zádor Anna Alapítvány

2003-2004 évi díjainak átadására

2004. február 27-én pénteken délután 16 órára

a Szépművészeti Múzeum Könyvtárnak olvasótermébe:

Budapest, VI. Szondi u. 77.

Az előző év díjazottja

Gyetvainé Balogh Ágnes

„ Kutatás Nöpauer Mátyás életművéhez" címmel tart előadást, majd rövid fogadásunkra szívesen látjuk kedves vendégeinket.

Marosi Ernő

Mojzer Miklós

NEPAUER, Matyás épitón

~~GYETVAINÉ~~

nek (von hier gebührtig) mondja (3). Valószínűleg Mödlhammer Mátyás I. kőművesnek a fia. Meghalt 1778 május 20-án 49 éves korában és a buda-vízivárosi szent Anna-plébánia halottak anyakönyvében »architectus«-nak van bejegyezve.

Nevük Mödhamer, Medelhamer, Modlhammer változatokban fordul elő. Valószínűleg *Mödlhammer Pál*nak, a salzburgi Neumarktban a 18. század első felében működő szobrásznak a rokonságából valók (4).

Jegyzetek: 1., 2., 3. Buda városi tanácsülési jegyzőkönyv. 1720., 1734., 1757. — 4. Riesenhuber Martin: Die kirchliche Barockkunst in Österreich. 1924. 458. old.

Nepauer Mátyás kőművesmester; született Brünnben (1), meghalt a legnagyobb valószínűség szerint Budán, ahol élete javát töltötte. Sem születése, sem halálozása idejét nem ismerjük. Adataink budai életéről ezek. 1748 tavaszán Hamon Kristóf kőművesmester halála után ennek özvegyénél pallérként szerepel Nepauer Mátyás. Majd 1748 július 20-án már, mint kőművesmester feleségül veszi özvegy Hamon Kristófnét, Klárát, a Vízivárosban Jäger Henrik János kőfaragómester tanuskodása mellett. 1749 július 28-án a budai városi tanács felvette a budai városi polgárok közé (2). Házasságából a Vízivárosban születtek a következő gyermekei: Bernát keresztteltetett 1750 április 8-án és meghalt még ez év június 4-én; Mária Franciska kereszteltetett 1751 február 24-én és meghalt ez év március 11-én; Mária Terézia kereszteltetett 1752 szeptember 17-én. Felesége, Klára, meghalt ötvenesztendős korában, 1764 március 24-én. Másodszor nősült 1764 november 5-én, nőül vevén özvegy Staudinger Júliát (3). Több ízben volt főcéhmestere a budai kőfaragó- s kőművescéhnek, így 1753—1759-ben, 1762—1766-ban és 1768-ban (4). Majd 1775-ben budavárosi hatvanas és 1776-ban a külső tanács tagja (5). 1776 november 15-én Albert főherceg a budai városi tanács véleményezése alapján elutasította Nepauernek amaz 1773 december 24-én kelt folyamodványbeli kérelmét, hogy a már kilenc évvel azelőtt saját kertjében felépített tánctermet nyilvános bálok céljaira használhassa, mivel nincs szükség több redoutra (6).

Feleségül vevén *Hamon Krisfóf* özvegyét, mintegy örökösévé lett a Hamon-féle kőművesmesteri műhely munkálatainak. Így már 1748 tavaszán átvette Hamon Kristóf szerepét a buda-vízivárosi szent Anna-templom építésénél, befejezvén a loretói kápolna építését és hosszú éveken át vezetve e templom hajójának, főhomlokzatának és tornyainak építését, bevégezvén azt *Hamon János Mihály* kőművesmesterrel együtt (Lásd a szöveget és a Levéltári anyag idevonatkozó részeit). Nepauer folytatta s befejezte a Hamon Kristóf által megkezdett buda-újlaki segítő Szűz Mária-templom építését is, amely 1745—1756 között épült; azonban a tornyát, mivel a hajó felé kezdett ferdülni, le kellett bontani s 1765-ben ugyanő építette fel a ma is fennálló tornyot (7). 1749-től működik a tabáni szent Katalin-templom építésénél, 1752-ben annak toronymunkálatait és 1758—1759-ben pedig a plébánialak

épitését vezeti (e templom 1810 szeptemberében tűzvészben elpusztult) (8). 1759—1761 között valószínűleg a saját tervei szerint építette a vízivárosi szent Flórián-templomot, amelynek egyideig ő volt a gondnoka is; e kisigényű templom lényegében változatlanul áll ma is (9). 1764-ben a vízivárosi kapucinusok számára is dolgozik (Caminus lavatorii modificatur) (10). Vigand Rezső szerint a budai Margit-körúti ferencrendi (volt ágostonrendi) templom Nepauer tervei szerint 1767-ben (11); levéltári nyomát eddig nem találtuk, de tény az, hogy e templomnak, amely 1770-ben szenteltetett fel, 1771 március 8-án Nepauer Mátyás vízivárosi kőművesmester és neje, Júlia, litániaájtatosságra 500 forintnyi alapítványt tett (12). Természetesen ahány említett templom építésénél jelezve Nepauer közreműködése, ugyanannyi nyilt kérdés Nepauer tervező vagy csak építésvezető tevékenységének a tisztázására a szent Anna-templom kivételével.

Ez egyházi építkezések mellett résztvett 1754—1756-ban katonai erődítmények munkálatainál *Schaden János Mihály* kőművesmesterrel társulva; 1757-ben a városparancsnok lakását javítja Mayrholdt János Mihállyal együtt; 1771-ben Reischl Gáspár ácsmesterrel a katonai élelmiraktár építését vállalja (13). 1771-ben végezte 9462 forint költséggel a budai városházának, amely három háztelekből állott, egységes emeletre való építését, mert a 78. és 79. számú házrészletek még emelet nélkül állottak és szűknek bizonyultak a szaporodó hivatalok befogadására (14); némi változtatásoktól eltekintve az épület a várbeli Szentháromság-utcában az I. kerületi elöljáróságnak szolgál hajlékul. 1778 június 15-én kötött a budai városi tanács vele 456 forintnyi szerződést egy folyosó befedésére (talán a városházán); 1785-ben pedig a budai városi tanács őt *Mayerhoffer* kőművesmesterrel és Schaufelmacher cserepessel együtt a kamarához utasította az egyetem épületén végzett javítási munkálatai ügyében (15).

Nepauer vezetékneve a következő változatokban fordul elő: Nebaur, Nepaur, Nebauer, Nepauer, Neppauer, Nöbauer, Nöpauer, Neubauer, Neüpauer.

Jegyzetek: 1., 2. Budai városi tanácsülési jegyzőkönyv 1749 július 28.-án: »*Mathias Nebaur* gebürtig von Brünn ein Maurer wird von dem E. E. Handwerckh vorgestellet, und auf seine profession zum Burger angenomben . . .« — 3. Buda-vízivárosi szent Anna-plébánia matrikulái. — 4. Budapest Székesfővárosi Levéltárban Prothocoll Eines Ehrsammen Steinmez und Maurer Handwercks . . . kézirat; jelzése: 1—70. — 5. Schmall Lajos: Adalékok Budapest székesfőváros történetéhez. 2. köt. 273. old. — 6. Budapest Székesfővárosi Levéltárban Registrum . . . Camerae Reg. Hungarico-Aulicae, Numerus Mandati 247. 10. — 7. Protocollum Exemptae Parochialis Ecclesiae et Parochiae Neo-Budensis ad Divam Virginem Auxiliatricem . . . kézirat a buda-újlaki plébánia birtokában. V. ö. még dr. Szokolay Antal szerk.: A budapest-újlaki róm. kath. egyház évkönyvei. I. 1926. 35—36. old. — 8. Budapest Székesfővárosi Levéltár, Templomszámadások 48., 49. számú doboz. — 9. Ugyanott, Templomszámadások 72. számú doboz. — 10. Protocollum seu Historia Domestica Conventus Budensis PP: Capucinorum . . . Tomus I. Kézirat a vízivárosi kapucinus atyák birtokában. — 11. Budapest útmutatója. 1909. 292. old. — 12. Protocollum P. P. Augustinianorum Budensium . . . Kézirat a budai ferencrendi atyák birtokában. — 13. Budai városi tanácsülési jegyzőkönyvek: 1754. okt. 21., 1756. dec 20., 1757. dec. 5., 1771. szept. 24. — 14. Schmall Lajos: A budai régi városház története. Kézirat a Budapest Főv. Nyilvános Könyvtárban. Lásd még Krenner

és Weber címszók alatt. — 15. Budai városi tanácsülési jegyzőkönyvek: 1778. aug. 12., 1785. márc. 30.

MDK

Jung József épitőm. és
Nepauer Mátyás

1775-ben a szentélyt javitják.

Pálinkásbelvtempl. 4o4.1.

MDK

Nepauer Mátyás kömüvesmester

1771-ben végezte 9462 forint költséggel a budai városházának egységes emeletre való épitését.
1778 jun.15.-én kötött a budai varosi tanacs vele 456 forintnyi szerződést egy folyosó befedésére.
1785-ben pedig a budai varosi tanacs a kamarahoz utasitotta az egyetem épületén végzett javitasi munkalatai ügyében.

SchoenAnnatempl. 176.lap

MDK

Nepauer Mátyás kőművesmester

1754-1756-ban katonai erőditmények munkalatainal vett részt Schaden János Mihaly kőművesmesterrel társulva.
1757-ben Reischl Gáspár ácsmesterrela katonai élelmiraktár épitését vallalja.

SchoenAnnatempl. 176.lap

MDK

Nepauer Mátyás kőművesmester

1749-től működik a tabáni szent Katalin-templom építésénél, 1752-ben annak toronymunkalatainal és 1758-1759-ben pedig a plebanialaknal. Természetesen ahány emlitett templom építésénél jelezve Nepauer közreműködése, ugyanannyi nyilt kérdés Nepauer tervező vagy csak építésvezető tevékenységének a tisztázása a szent Anna-templom kivételével.

Schoen Annatempl. 175, 176.lap

MDK

Nepauer Mátyás kőművesmester

Nepauer folytatta s befejezte a Hamon Kristóf által megkezdett buda-ujlaki segitó Szűz Mária-templom épitését is, amely 1745-1756 között épült. Azonban a tornyat, mivel a hajó felé kezdett ferdülni, le kellett bontani s 1765-ben ugyanő épitette fel a ma is fennalló tornyot.

Schoen Annatempl. 175.lap

MDK

Nepauer Mátyás kőművesmester

1748 tavaszán átvette Hamon Kristof szerepét a buda-vizivárosi szent Anna-templom épitésénél Hosszú éveken át vezette e templom hajójának, főhomlokzatának és tornyainak épitését és azt Hámon János Mihály kőművesmesterrel együtt végezték be.

Schoen Annatepl. 175.lap

MDK

Nepauer Mátyás kőművesmester

Feleségül vette Hamon Kristóf kőművesmester özvegyét, s igy örökösévé lett a Hamon-féle kőművesmesteri műhely munkalatainak.
1748 tavaszán átvette Hamon Kristóf szerepét a buda-viziváros szent Anna-templom épitésénél, befejezvén a loretói kápolna épitését.

Schoen Annatepl. 175.lap

MDK

Nepauer Mátyás kőművesmester

Több izben volt főcéhmestere a budai kőfaragós kőművescéhnek, igy 1753-1759-ben, 1762-1766-ban és 1768-ban.Majd 1775-ben budavarosi hatvanas és 1776-ban a külső tanács tagja.

Schoen Annatempl. 175.lap

MDK

Nepauer Mátyás kőművesmester

Brünnben született s legnagyobb valószínűség szerint Budán halt meg, ahol élete javát töltötte. 1748 tavaszán Hamon Kristóf kőművesmester halala után ennek özvegyénél pallérként szerepel Nepauer Mátyás.

Schoen Annatempl. 175.lap

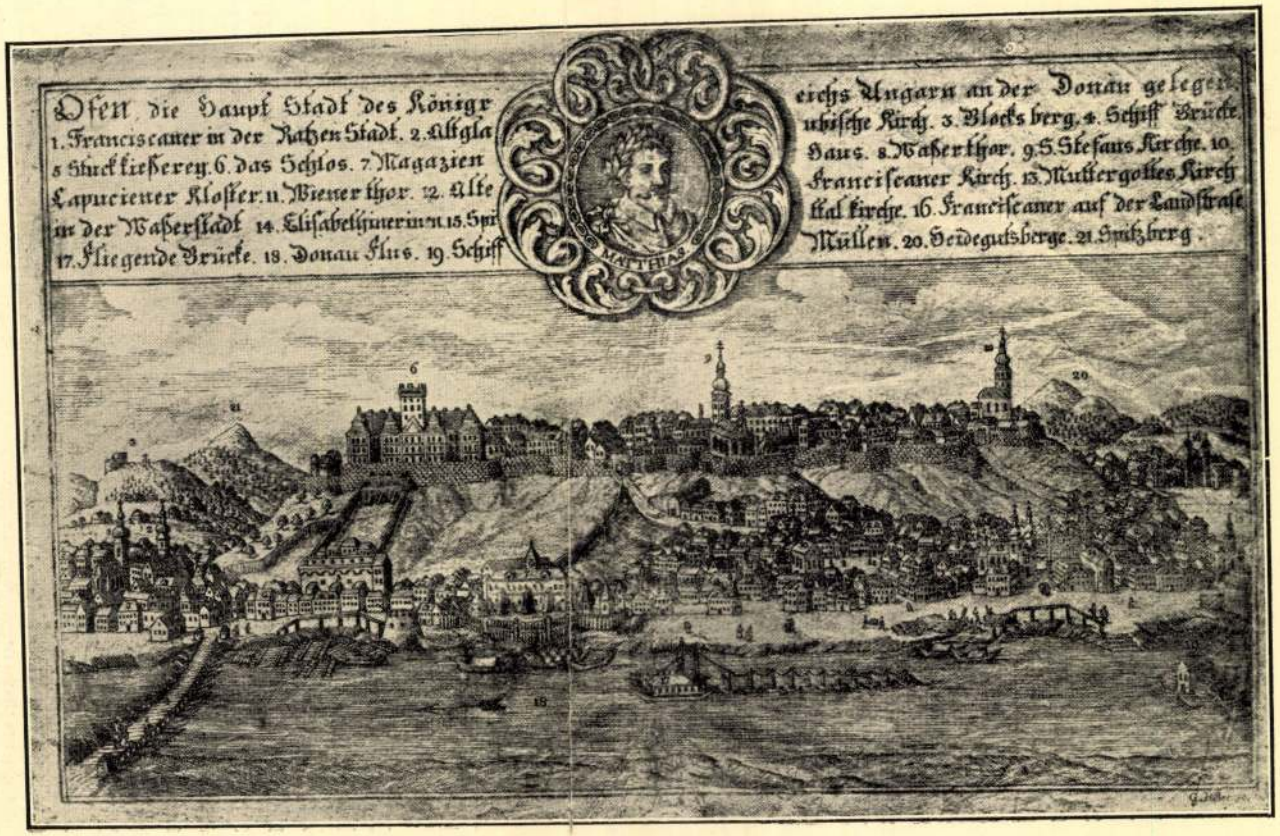

2. Buda 1790 körül,
Hisler.

mellett valószínűleg Nepauer Mátyás tervei szerint 1760-ban lett készen, míg belső felszerelésének a munkája 1770-ig tartott (7); az ágostonrendiek országúti kolostortemploma 1754—1770 között épült, állítólag szintén Nepauer Mátyás terve szerint (8); a buda-újlaki plébániatemplom Hamon Kristóf terve szerint majd Nepauer Mátyás vezetése alatt 1745—1756 között épült fel (9); a buda-kiscelli trinitáriusok kolostortemploma a gróf Zichy-család támogatásával Entzenhoffer János tervei szerint 1747—1760 között épült (10); az óbudai plébániatemplom, ahol eleinte az ágostonrendiek lelkészkedtek, a kamarai kincstár és a gróf Zichy-család segítségével valószínűleg 1746—1750 között létesült (11); a keletről felvett vedutaképből hiányzó, illetőleg a várhegy által elfedett krisztinavárosi plébániatemplomot pedig 1795—1797 között építette Hikkisch Kristóf (12). A városkép koronáját alkotó várhegy királyi palotájába rejtőzve 1769-ben fejeződött be a szent Zsigmond-kápolna építése (13); a várpalotához közelfekvő kármeliták szent József-egyháza már 1733-ban tornyostul fúródott a városképbe, míg a belső berendezése még 1743-ban is munkában állott (14); a városháza kápolnáját 1714-ben építette Hölbling János (15); a Jézus-Társaság birtokában levő Nagyboldogasszony-templom átalakító munkálatai az 1723-i tűzvész után vesznek erősebb lendületet, de belső művészi kiképzése úgyszólván a jezsuiták eltörléséig tartott (16); a klarissza-apácák kolostor-temploma 1743—1748 között épült (17) és a ferencrendieknek a fölmentő ostromban megsérült temploma pedig 1730 táján hozatott rendbe (18).

A különböző anyagi forrásokból táplálkozó egyházi építkezés, amely úgyszólván az egész 18. századot betölti, a fölmentő ostrom romjaiból újjáépülő Budán a nyugati, illetőleg a szomszédos bécsi mintára s hasonlatosságra fellendített világi építkezéssel (19) karöltve számos idegen mestert foglalkoztatott, akik között eleinte felső-olaszországi, majd később szinte kizárólag német és osztrák tartományokból jövő mesterek működnek nagyrészt budai polgárokká honosodva (20), míg a század derekán már honi származású, sőt budai eredetű mesterek is kapcsolódnak bele ennek az építkezésnek a részletmunkáiba, amely a barokknak, a késő barokknak rokokóval, majd copfízléssel megtermékenyített formakincséből meríti esztétikailag ható motívumait. Ez a gazdagterméstű egyházi építkezés bizonyos szerzetesrendek működésének a megszüntetésével a század utolsó két tizedében nemcsak megszűnt, de több rendház és templom világi célokra való átalakításával a városképből eltűntek (2. kép.) a várbeli kármeliták és klarisszák meg a kiscelli trinitáriusok tornyai, amelyek pedig hatásosan gazdagították a városkép mozgalmas sziluettjének változatos vonalát, hiszen már az egykorú költő is abban látja Budának a városkép szempontjából értékes hatóeszközét, hogy az napfényen ragyogó tornyokkal van szépítve', hogy azt, sok költséggel épült templomi szépítik' (21).

Nepauer Mátyás kőművesmester; született Brünnben (1), meghalt a legnagyobb valószínűség szerint Budán, ahol élete javát töltötte. Sem születése, sem halálozása idejét nem ismerjük. Adataink budai életéről ezek. 1748 tavaszán Hamon Kristóf kőművesmester halála után ennek özvegyénél pallérként szerepel Nepauer Mátyás. Majd 1748 július 20-án már, mint kőművesmester feleségül veszi özvegy Hamon Kristófnét, Klárát, a Vízivárosban Jäger Henrik János kőfaragómester tanuskodása mellett. 1749 július 28-án a budai városi tanács felvette a budai városi polgárok közé (2). Házasságából a Vízivárosban születtek a következő gyermekei: Bernát keresztteltetett 1750 április 8-án és meghalt még ez év június 4-én; Mária Franciska kereszteltetett 1751 február 24-én és meghalt ez év március 11-én; Mária Terézia kereszteltetett 1752 szeptember 17-én. Felesége, Klára, meghalt ötvenesztendős korában, 1764 március 24-én. Másodszor nősült 1764 november 5-én, nőül vevén özvegy Staudinger Júliát (3). Több ízben volt főcéhmestere a budai kőfaragó- s kőművescéhnek, így 1753—1759-ben, 1762—1766-ban és 1768-ban (4). Majd 1775-ben budavárosi hatvanas és 1776-ban a küiső tanács tagja (5). 1776 november 15-én Albert főherceg a budai városi tanács véleményezése alapján elutasította Nepauernek amaz 1773 december 24-én kelt folyamodványbeli kérelmét, hogy a már kilenc évvel azelőtt saját kertjében felépített tánctermet nyilvános bálok céljaira használhassa, mivel nincs szükség több redoutra (6).

Feleségül vevén *Hamon Krisfóf* özvegyét, mintegy örökösévé lett a Hamon-féle kőművesmesteri műhely munkálatainak. Így már 1748 tavaszán átvette Hamon Kristóf szerepét a buda-vízivárosi szent Anna-templom építésénél, befejezvén a loretói kápolna építését és hosszú éveken át vezetve e templom hajójának, főhomlokzatának és tornyainak építését, bevégezvén azt *Hamon János Mihály* kőművesmesterrel együtt (Lásd a szöveget és a Levéltári anyag idevonatkozó részeit). Nepauer folytatta s befejezte a Hamon Kristóf által megkezdett buda-újlaki segítő Szűz Mária-templom építését is, amely 1745—1756 között épült; azonban a tornyát, mivel a hajó felé kezdett ferdülni, le kellett bontani s 1765-ben ugyanő építette fel a ma is fennálló tornyot (7). 1749-től működik a tabáni szent Katalin-templom építésénél, 1752-ben annak toronymunkálatait és 1758—1759-ben pedig a plébánialak

Júlia, litániaájtatosságra 500 forintnyi alapítványt tett (12). Természetesen ahány említett templom építésénél jelezve Nepauer közreműködése, ugyanannyi nyilt kérdés Nepauer tervező vagy csak építésvezető tevékenységének a tisztázására a szent Anna-templom kivételével.

Ez egyházi építkezések mellett résztvett 1754—1756-ban katonai erődítmények munkálatainál *Schaden János Mihály* kőművesmesterrel társulva; 1757-ben a városparancsnok lakását javítja Mayrholdt János Mihállyal együtt; 1771-ben Reischl Gáspár ácsmesterrel a katonai élelmiraktár építését vállalja (13). 1771-ben végezte 9462 forint költséggel a budai városházának, amely három háztelekből állott, egységes emeletre való építését, mert a 78. és 79. számú házrészletek még emelet nélkül állottak és szűknek bizonyultak a szaporodó hivatalok befogadására (14); némi változtatásoktól eltekintve az épület a várbeli Szentháromság-utcában az I. kerületi elöljáróságnak szolgál hajlékul. 1778 június 15-én kötött a budai városi tanács vele 456 forintnyi szerződést egy folyosó befedésére (talán a városházán); 1785-ben pedig a budai városi tanács őt *Mayerhoffer* kőművesmesterrel és Schaufelmacher cserepessel együtt a kamarához utasította az egyetem épületén végzett javítási munkálatai ügyében (15).

Nepauer vezetékneve a következő változatokban fordul elő: Nebaur, Nepaur, Nebauer, Nepauer, Neppauer, Nöbauer, Nöpauer, Neubauer, Neüpauer.

Jegyzetek: 1., 2. Budai városi tanácsülési jegyzőkönyv 1749 július 28.-án: »*Mathias Nebaur* gebürtig von Brünn ein Maurer wird von dem E. E. Handwerckh vorgestellet, und auf seine profession zum Burger angenomben . . .« — 3. Buda-vízivárosi szent Anna-plébánia matrikulái. — 4. Budapest Székesfővárosi Levéltárban Prothocoll Eines Ehrsammen Steinmez und Maurer Handwercks . . . kézirat; jelzése: 1—70. — 5. Schmall Lajos: Adalékok Budapest székesfőváros történetéhez. 2. köt. 273. old. — 6. Budapest Székesfővárosi Levéltárban Registrum . . . Camerae Reg. Hungarico-Aulicae, Numerus Mandati 247. 10. — 7. Protocollum Exemptae Parochialis Ecclesiae et Parochiae Neo-Budensis ad Divam Virginem Auxiliatricem . . . kézirat a buda-újlaki plébánia birtokában. V. ö. még dr. Szokolay Antal szerk.: A budapest-újlaki róm. kath. egyház évkönyvei. I. 1926. 35—36. old. — 8. Budapest Székesfővárosi Levéltár, Templomszámadások 48., 49. számú doboz. — 9. Ugyanott, Templomszámadások 72. számú doboz. — 10. Protocollum seu Historia Domestica Conventus Budensis PP: Capucinorum . . . Tomus I. Kézirat a vízivárosi kapucinus atyák birtokában. — 11. Budapest útmutatója. 1909. 292. old. — 12. Protocollum P. P. Augustinianorum Budensium . . . Kézirat a budai ferencrendi atyák birtokában. — 13. Budai városi tanácsülési jegyzőkönyvek: 1754. okt. 21., 1756. dec 20., 1757. dec. 5., 1771. szept. 24. — 14. Schmall Lajos: A budai régi városház története. Kézirat a Budapest Főv. Nyilvános Könyvtárban. Lásd még Krenner

45. Némethy Lajos: Budapest-felsővárosi szent Annáról címzett plébániatemplom rövid történelme. Magyar Állam. 1876. szept. 26-i számában: »A két mellékoltár felett levő ablakokba, és pedig 1873-ban a keletibe és 1874-ben a nyugatiba nagybecsű és remek üvegfestmények helyeztettek, jótevők által összeadott költségen. Előbbi *Führich József* e célra készült rajza után, utóbbit *Kratzmann*, az országos képtár őre rajzolta. Üvegre mindkettőt, *Kratzmann Ede*, előbbinek fia és *Ulke*, a legjobb sikerrel festették.«

A Ttemplom terve

A felépítendő szent Anna-egyház tervrajzának megszerzése körül két olasz eredetű budai kereskedő versengett. A gazdag szenátor és templomatya Bernucca Péter számottevő adomány ígéretével a minoriták brünni templomát ajánlotta a kivitel mintájául, de ajánlata a városi tanács ellenzése miatt dugába dőlt. A később templomatyává lett Locatelli P. Antal pedig húsz tervrajzot hozatott Olaszországból, amelyek közül a jezsuiták a legtetszetősebbet választották kivitelre (1). Minderről úgy a Descriptióban, mint a Historiographiában hallgat az érdemes Miller Ferdinánd városi jegyző, aki a Bernucca-féle ajánlatot megbuktatta; s hallgatnak erről egykorú Diariumukban és Historiajukban a jezsuiták is, akik pedig a kivitelre tetsző tervet kiszemelték. Csak a templom alapítása után 60—70 esztendő elteltével mondja el szájhagyomány (talán Hamon J. M.) alapján e templomterv vitáját, amelyben csak tervajánlók szerepelnek, de tervrajzkészítő szerző nincsen, e templom plébánosa Luprecht Ferenc Liber Memorabilium . . . című alapvető kéziratában (2).

Néhány évvel Luprecht halála után 1822-ben a leutmeritzi eredetű Schams Ferenc, aki rendkívüli érdeklődéssel és úttörő búvárkodással tárta fel Pest és Buda multját és művészettörténeti monumentumait, azt állítja, hogy ennek a valóban szép templomnak a tervét valószínűen a jezsuiták maguk készítették és annak az építését maguk is hajtották végre (3). Mellőzve a Schams művéből merítő Wegweiserek és városi kalauzok erre vonatkozó feljegyzéseit, amelyek érdemileg figyelemreméltó új adattal nem szolgálnak, 1859-ben a tudós Hunfalvy János szerint ezt az egyházat a jezsuiták építették (4). A műtörténetíró Myskovszky Viktor 1865-ben azt írja, hogy a jezsuiták nemcsak e templom tervrajzát készítették, hanem az építést az ő vezetésük és felügyeletük alatt is végezték be; forrásául valószínűleg Schams művét használta (5). Némethy Lajos, aki megírta e templom egyetlen vázlatos monográfiáját, 1876-ban már Luprecht kézirata alapján mondja, hogy Locatelli olaszszármazású kereskedő a jezsuitákkal egyetemben Olaszhonból húsz tervet hozatott, amelyek közül a kivitelben részesített leginkább tetszett a jezsuitáknak (6). Némethy nyomán a tudós tanár, Pasteiner Gyula szerint, aki csak futólag foglalkozott ez egyházzal, Olaszországból szerzett húsz terv közül kiválasztott, de ismeretlen szerzőjű terv alapján 1740-ben kezdték építeni s 1746-ban fejezték be a templomot (7). Pest és

Buda műemlékeit rajongóan kutatva ismertető, hősi halált halt Petrik Albert 1911-ben Pasteiner véleményéhez csatlakozik (8). A főváros barokk műemlékeiről írva Kertész K. Róbert 1924-ben vázlatos rövidséggel fogalmazza meg ez egyházról, hogy azt a jezsuiták építették 1740-ben a zárdával együtt egy olasz mester tervei alapján (9). Molnár László, e templom plébánosa 1925-ben Luprecht elbeszélését tolmácsolja (10). A statisztikus Thirring Gusztáv 1926-ban bizonyosan Némethy nyomán olasz mester tervének mondja e templomot (11). Műemlékeink szorgalmas felkutatásával kiváló érdemű Divald Kornél 1927-ben azt írja, hogy a vízivárosi kupolás templomot harminc, Itáliából hozatott rajzból kiválasztott terv alapján 1740—46 között építették (12).

E vélemények egyik csoportja szerint a jezsuiták voltak a templom tervezői és építői, másik csoportja szerint pedig a templom olasz eredetű terv alapján épült. Hogy a jezsuiták általában nem hozattak kész templomterveket Olaszországból, de a helyi viszonyokhoz alkalmazkodva az esetek túlnyomó számában helyi mesterek és olykor saját társasági tagjaik készítette tervek alapján építettek új templomokat, azt már az alapos tudású Joseph Braun jezsuita atya meggyőző erővel bizonyítgatta mélyreható kutatások alapján (13) és az ő véleményét támogatja a római pápai Gergely-egyetem művészettörténeti tanszékének tudós tanára Carlo Bricarelli jezsuita atya is, aki behatóan foglalkozik éppen a jezsuiták építkezésével (14). Hogy pedig a vízivárosi szent Anna-templom tervét nem a jezsuiták készítették, azt Luprecht elbeszélése dönti el. Ez az elbeszélés, bár a szájhagyomány a két olasz kereskedő tervajánló versenyében és a Locatelli által — tehát nem a jezsuiták által — hozatott olasz templomtervek számában bizonyos költői kerekdedséget árul el és bár más egykorú források, levelek, okmányok hiányában annak tartalma részletről-részletre nem ellenőrizhető, alapgondolata magvában azonban teljesen hitelt érdemlő; és pedig nem a Némethy közvetítésével kialakult véleményeknek a templomterv olasz eredete mellett való egyöntetű állásfoglalása következtében, hiszen senki még stíluskritikailag sem kísérelte meg az olasz eredet lehetőségének az elemzését, hanem a templom szerkezetének összehasonlító elemzése folytán megállapított ama lényeges rokonságánál fogva, amely e templomot az olasz Giacomo Barozzi da *Vignola* (1507—1573) szellemi örökségéhez csatolja, illetőleg annak részesévé teszi.

E templom eredeti, kivitelre elfogadott tervének 1740 márciusából származó másolata (11. kép), amelyet a M. K. Országos Levéltárban találtunk, az egyik felén a templom alaprajzát, a másik felén a főhomlokzat árnyékolt rajzát tünteti fel. És ez a két részletrajz két különböző felfogást mutat; az alaprajz déli rendszerű szerkesztésre, a főhomlokzat északi megoldású kiképzésre vall. Az alaprajz hosszúkás négyszögébe belefoglalt téregységein szembetűnően uralkodik a templomterület centrumát képező s nyujtott

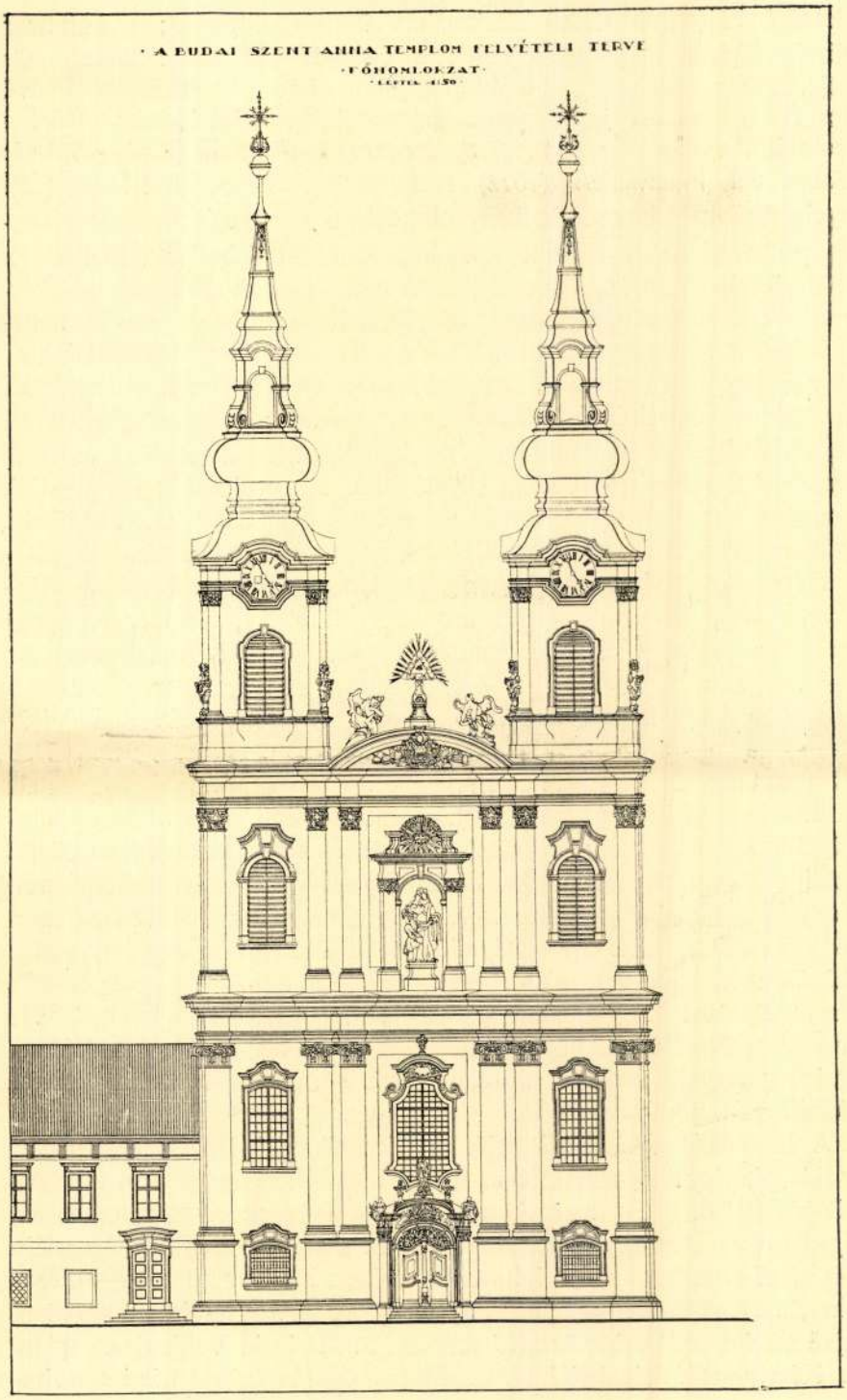

12. A szent Anna-templom főhomlokzata.

nyolcszögű hajó boltozásául szerkesztett kupola ellipszise; e hatalmas kerületű ellipszis nagy tengelyének a csúcsait két olyan kisebb kör alkotja, amely köröknek metszési pontjai a kistengely nagyobb körívű csúcsainak a középpontjait képezik. Ez a fajtájú ellipszis ikertestvére a Vignola által szerkesztett római S. Andrea in Via Flaminia (1552—1554) és S. Anna dei Palafrenieri (1572) templomok kupolaellipszisének (15). A nyolcszögű hajó hosszát keskenyebb bejárati szakasz és szentély, szélességét pedig kétoldalt oltárok számára megfelelő kápolnák tágítják a kisebbterjedelmű római S. Anna dei Palafrenieri templom mintájára emlékeztetve. Összehasonlítván továbbá ez alaprajzi kupolaellipszis kis- és nagytengelyének a hosszméreteit a római S. Anna dei Palafrenieri alapellipszisének a szélességével és a hosszával, úgy elenyészően csekély eltéréstől eltekintve e két templom ellipszisének az arányszámai egyeznek; és így még teljesebbé válik a vízivárosi szent Anna-templom kupolájának a kapcsolata a római S. Anna dei Palafrenieri-templom kupolájával. Ha pedig még egybevetjük a templom eterv szerint felépített szentély és hajó belső terének zömök pilasterrendjét Vignola oszloprendjével, úgy a pilaster-törzsek a Vignola-féle dór és agerendázatok a Vignola-féle ión rendszer arányainak felelnek meg (16). És ezzel eljutottunk a templomterv, illetőleg szerkezet éltetadó magvához, a vignolai gondolat sugallta olasz felfogású templom kompozíciójához.

Így az alaprajz nagyjában és bizonyos részleteiben Vignola építési rendszerének a szellemében készülvén, olasz eredete kétségtelen. Tehát hitelt adhatunk Luprecht elbeszélésének olyan értelemben, hogy Locatelli szerezhetett a vízivárosi szent Anna-templom építéséhez Olaszországból előmintául szolgáló néhány tervrajzot. Hogy aztán a kiválasztott, éppenséggel vignolai szellemű terv alaprajza, amely vignolai szellem legkevésbé volt idegenszerű a budai jezsuiták szemléletére, a helyi körülményeknek megfelelő módosításon esett keresztül, vitán felül áll; hiszen egyrészt annak a vízivárosi telekhez való alkalmazása, másrészt a már meglevő és még quadrum alakban kiegészítendő rezidenciaépületnek a templommal való szerves összeolvasztása s végül a templom elliptikus kupolájú hajójának alaprajzilag nagyobb területű, hosszúkás nyolcszögű alakká való kifejlesztése ezt feltétlenül szükségessé tette.

A hosszúkás nyolcszögű hajó, annak szélességi tengelyében vágott nagy ablakai, négy diagonális falához állított négy oltár és sphaerikus torzfelületű átmenettel kiképzett kupolájának ellipszoidja viszont olyan mozzanatok, amelyek ezt az alaprajzot igen közel hozzák a számos elliptikus kupolájú templommal rendelkező Bécs építőművészetéhez, illetőleg annak egyik egyházához, a szent Florián-templomhoz, amelynek tervezőépítésze ismeretlen. Dernjač szerint a Martino Lunghi tervezte S. Maria in Vallicella-templom szent Károly-mellékkápolnájának az előképe alapján épített bécsi szervita-

13. A szent Anna-templom főhomlokzata.

templomnak egyenes leánya a bécsi szent Florián-templom, amely 1725-ben épült (17). E templom hajója hosszúkás nyolcszög, sphaerikus torzfelületű átmenettel kiképzett elliptikus kupolával lezárva; hosszanti tengelyében dongaboltozatú bejárati szakasszal kezdődik és csegelyes gömbboltozatú szentéllyel végződik; szélességi tengelye irányában két nagy ablak vágva; négy rézsutos falában oltárok számára négy fülkével ellátva (18). A szent Florián-templom emez alaprajzi elrendezése, főleg hajója kiképzésének a módjával — eltekintve egyéb sajátságosan rokon mozzanattól — jól ismeretes lehetett ama mester előtt, aki a vízivárosi szent Anna-templom olasz eredetű tervét átdolgozta. Bár a bécsi szent Florián-templom kisebb méretű, talán igénytelenebb berendezésű, mint a vízivárosi szent Anna-templom és bár az mellékhelyiségeire, külső megjelenésére s középtornyos főhomlokzatára nézve teljesen elüt a mi templomunktól, tagadhatatlan e kettőnek a kompozícióbeli testvérisége. Ez a stílusanalógiai adat, amely, ha nem is elegendő arra, hogy teljes világosságot derítsen az olasz eredetű tervet módosító mesterre, mégis közelebb hoz minket ahhoz az északi származású mesterhez, akinek személy, illetőleg név szerint való meghatározását a tervrajz másik része, a főhomlokzat kompozíciója fogja eldönteni.

Egybevetvén a vízivárosi szent Anna-templom tervezett főhomlokzatának a rajzát a felépített főhomlokzattal (11., 12., 13. kép), azt látjuk, hogy az a szerkezeti elemeket kivéve külsejének dekoratív megjelenésében mélyreható módosításokkal épült fel. A tervrajz főhomlokzatának dekoratív arculata egyfelől túlzsúfolt díszű, másfelől provinciális ízű, de egészben véve ritmusa harmonikusan halkulva összeolvadó az erőteljes talapzattól a választékosan lágy toronysisakokig, amely mérsékletről tanuskodó ízléses sisakok önfeláldozóan símulnak az erősen kiülő párkányzatokkal hangsúlyozott horizontalizmus hangulatához. A dekoratív elemek részeinek kismesteri provinciális íze általános, zsúfoltsága a felső emelet középszakaszában erőltetett, a talapzat fölött emelkedő főemeleten azonban szembetűnően túlzott. A talapzat és főemelet falsíkjának három szakaszát közvetlenül egymás fölött nyugtalanul áttörő parterreablakocska, — emeleti ablak, — szoborfülke kétoldalt, — oszlopos főkapu, — erkélyes ajtó, — hatalmas főablak középütt lényegesen meglazítja e fundamentális tag struktív teherbírását. Ez alapjában véve félig szerkezeti elemek egymástól kellő távolságra szervesen kifejlesztve a falsíkjából és egyensúlyozással kiképezve megnyugtatóan ható dekorációvá válhatnának, azonban ilyen megoldatlanul sűrű egymásfelett szinte egymásbavaló tornyosulással a valóságban csökkentik a szilárd biztonság érzetét és kedvezőtlenül befolyásolják a velük kezdődő esztétikai gyönyörködés megindulását. Ez a fokozott dekorációhalmozás azt az érzést kelti, hogy a főhomlokzat tervét készítő mester egy reá mélyebben ható templomhomlokzat dekorációját sűrítette össze elfogultan sokat akarva, de fegyelmezés nélkül megoldva. A főhomlokzatnak e legmozgalmasabb része

gyüjtőlencse módjára összesűrítve, de naivul fogékony lélek szűrőjén átdolgozva szemünk elé vetiti azt, amit a Brünn melléki obrowitzi premontrei templom kéttornyos főhomlokzatának a talapzata s főemelete tágas, szilárd elrendezéssel magában egyesít, amely templomot 1662—1668 között Paul Wimberger (Weinberger) építőmester építette (19).

E morvaországi kolostortemplom vertikális jellemű főhomlokzata tekintélyes talapzatból, egyetlen hatalmas főemeletből, balusztrádos oromterraszból és két hegyessisakú toronyból áll; dekorációja a szokásos pilaszterek mellett balusztrádokból, ívmezőkből, egy szabadon álló szoborból, két fülkés szoborból és ablakok meg kijáratok alkotta motívumokból van összeállítva. A talapzati tagot kétoldalt ablak, középütt előcsarnokkal kilépő főbejárat élénkíti; a háromszakaszos főemelet pilaszterpárokkal övezett közepét a főbejárat balusztrádos erkélye, arra nyíló ajtóskijárat és e felett magasablak, pilaszterrel közrefogott kétoldali szakaszait pedig egy-egy ablak és felette egy-egy szoborfülke díszíti. Mind e részint szerkezeti, részint dekoratív mozzanatok ornamentumot nélkülőző egyszerű keretekbe foglalva kényelmes távolságban egymástól kedvezően emelik a síma falsík monumentális hatását (20). E lehetőleg leegyszerűsítve megjelenő mozzanatok a vízivárosi szent Anna-templom tervrajzi főhomlokzatának talapzati s főemeleti tagján részletről-részletre díszessé átdolgozva jelentkeznek; a főbejárat erkélyét két oszlop tartja, az erkély balusztrádjának a sarkain vázák állanak, a bejárat, az ablakok, a szoborfülkék gondosan szerkesztett keretekkel és naiv cikornyával ékesek. Az összes vázolt elemek, bár összesűrítve s részleteikben átalakítva, de elrendezésükkel a Brünn melletti obrowitzi templom főhomlokzatát teljesen utánozva, szinte másolva jelentkeznek a vízivárosi szent Anna-templom főhomlokzati tervrajzán. És e kézenfekvő hatásnál, illetőleg utánzásnál fogva bizonyos, hogy az olasz eredetű alaprajz átdolgozása, amelyben a bécsi hatás tagadhatatlan és a főhomlokzat tervezése, amelyen viszont a morvaországi benyomás kétségtelen, olyan mestertől származik, aki személyesen látta, ismerte, tanulmányozhatta a szóbanforgó éppenségel nem nagyjelentőségű osztrák és morva templomokat.

A mester kilétét kutatva a talált tervrajz, amely különben csak másolati példány, nem nyujt felvilágosítást, mert annak jobb alsósarkában levő két betű (11. kép) rongálás folytán annyira elmosódott, hogy abból két határozott betűt megállapítani nyugodt lelkiismerettel lehetetlen. Azonban tudott tény, hogy 1740 márciusában a vízivárosi szent Anna-templom kőműves és építőanyag költségvetését *Hamon Kristóf* kőművesmester készítette, aki abban szorosabb meghatározás nélkül csak alaprajzot és homlokzatot (laut gegenwärtigen Grund Riss und faciata) említ mellékletként, amely rajzmelléklet hiányzik az akta mellől. E templom építéséhez szükséges ácsmunka s faanyag költségvetését ugyanezidőben Hacker János ácsmester készítette, aki azt a kőműves alaprajza s megrajzolt két tornya (lauth Maurer grundt Riss.

sambt gezeugneten Zwey tohrn . . .) meg egyéb vázlata alapján állította össze (21). A levéltári anyagból az is kihámozott tény, hogy Hamon Kristóf kőművesmester haláláig (1748 febr.) vezette e templom építését és pedig pallér segítségével. Ez az okmányokban murarius, Maurer, Maurermeister gyanánt szereplő Hamon Kristóf a csehországi Pogratizban született és a kőművesmesterséget, az építést és az épülettervezést az akkor szokásos vándorlási idő alatt tanulta meg valószínűleg Csehország, Morvaország és Ausztria nevezetesebb városaiban ; 1728 körül, mint mesterségében képzett kőműves Budán telepedett meg, ahol 1732-ben vagy 1733-ban felvétetvén a kőművescéhbe, megkapta a mesterjogot. Különben neveltetése, ifjúsága, mesterségében való kiképzése s 1740-ig terjedő időből való munkássága még ismeretlen. Ez évben indult meg a vízivárosi szent Anna-templom építése, amelynél ő első ismert, alapvető munkát végzett. Abból a tényből, hogy ő csinálta e templom költségvetését egy mellékelt alaprajz és főhomlokzatterv szerint, hogy az ácsmester az ő tervrajzára hivatkozik a saját költségvetésében, hogy ő vezette kezdettől fogva az egyház építését, továbbá abból a körülményből, hogy az ő haláláig más kőművesmesternek még csak a neve sem fordul elő e templom számadásaiban, hogy azidétt Budán ókívüle az eddig felkutatott adatok szerint nem működött származási helyére nézve olyan kőművesmester, akiről magától értetődően feltehető a maga nemében értékes, de városa határain túl alig nevezetes, kevésbé ismert bécsi meg obrowitzi templom alapos ismerete, majd abból a két stíluskritikailag megállapított adatból, hogy az alaprajzon bécsi hatás, a főhomlokzaton pedig obrowitzi forrás öltött új alakot, amely hatáshoz és forráshoz könnyen juthatott az akkor még közös birodalmat alkotó cseh-, morva-, osztrákföldön egy csehországi származású kőművesmester és végül abból, hogy Hamon tervezte és kezdte építeni 1745-ben a budaújlaki plébániatemplomot (22), az a meggyőződésünk, hogy Hamon Kristóf dolgozta át a vízivárosi szent Anna-templom olasz eredetű alaprajzát egyfelől és ugyan ő tervezte annak főhomlokzatát másfelől.

Ez állításunkat még más bizonyság is igazolja, amelyet egy másik kőművesmesternek e templomnál való szereplése szolgáltat. A kőművesmester szó nem a mai csak iparost jelentő értelemben veendő, mert az akkori kőművesmesterek között számos mai értelemben vett építőmester (Baumeister), építész (Architekt) akadt, akik azonban csak akkor használhatták az építőmester vagy építész címet, ha valamely udvar, város vagy hivatalos testület azzal felruházta őket. Hamon halála után ugyanis az anyagiak híjján befejezetelenül maradt szent Anna-templom építését *Nepauer Mátyás* kőművesmester folytatta, aki viszont a morvaországi Brünnben született. Élete folyása s munkássága Budán való feltűnéséig ismeretlen ; 1748-ban pallérként merült fel Hamon Kristóf özvegyénél ; majd ez év július 20-án feleségül vevén az özvegy kőművesmesternét, átvette Hamon Kristóf mű-

14. A szent Anna-templom főbejárata.

helyét és megkezdett építkezéseinek, úgy a vízivárosi szent Anna-templom, mint a buda-újlaki plébániatemplom építésének a folytatását (23). Amidőn 1753-ban a szent Anna-templom folytatólagos építése a főhomlokzat falazásával megindult, Nepauer a főhomlokzatot (12. és 13. kép) saját átalakító módosítása alapján építette s díszítette arra az arculatra, amelyben azt ma látjuk. Meghagyván nagyjából a főhomlokzat talapzatának, főemeletének és felső emeletének a méreteit, meg pilaszterrendjének az elhelyezését, elejtette a főbejárat vázás balusztráddal ékes erkélyét és az erkélyre nyíló kijárást és helyébe az Olmütz mellett fekvő Heiliger Berg premontrei temploma 1737-ből származó portáléjának a hatása alatt a meghagyott két oszloppal olyan kapuzatot (14. kép) tervezett, amelynek kétoldali párkánya a Remény és a Szeretet ülő szobraival, középső ívelt párkánya pedig a Hit álló szobrával ékes (24); megváltoztatta az összes ablakok arányait, kereteit és némileg módosította azok elhelyezését és megváltoztatta az összes pilaszterfejeket; törölte a főemelet két szobrát és azok fülkéit; egyszerűsítvén a felső emelet szent Anna-szoborcsoport fülkéjének a dekorációját, elejtette a szoborcsoport felett naivul ható értelmetlen mellszobrot; elhagyta továbbá az oromzat I H S kartussal díszített tympanonját és helyébe relief számára ívmezőt szerkesztett, amelynek párkányán két térdelő angyal

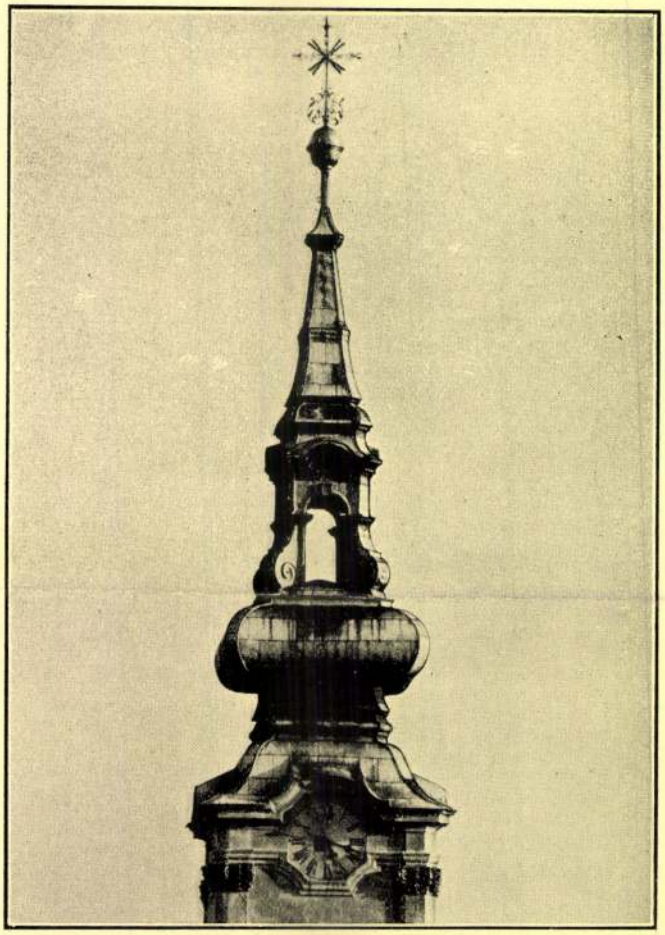

15. A szent Anna-templom toronysisakja.

hódol a középre helyezett Istenszemének ; és végül megnyujtván a tornyok emeletének a vertikalizmusát és vázákkal díszítvén a tornyok sarkait, törölte azok zárttestű, lágyvonalú sisakjait és finommívű, laternával áttört, könynyedén égbefúródó karcsú sisakokat (15. kép) tervezett helyükbe. A kapuzat után legfeltűnőbb, de egyúttal legszerencsésebb változtatás az oromívmező beiktatása s kivált a finoman stilizált toronysisakok kompozíciója. És ez az oromívmező az obrowitzi premontrei templom oromtetőterraszának a hátfaláról való s e toronysisakok szintén az obrowitzi premontrei templom alaprajzilag négyszögű, lejtős alapfedélzetből, duzzadó hagymatagból, szellős laternából és merészen keskenyedő gúlából szerkesztett símafelületű toronysisakjainak finomízlésű dísszel fűszerezett utánzatai. Nepauer brünni származású volt és így jól ismerte a szomszédos premontrei templomot ; Nepauer átvette Hamon műhelyének a hagyatékát és a hagyatékból megismerte Hamon forrását ; tehát Nepauer tudatosan merített Hamon főhomlokzatának egyik ismert forrásából, amidőn reászerkesztette az obrowitzi premontrei templom díszmentes, csupasz toronysisakjai nyomán a vízivárosi szent Anna-templom főhomlokzati tornyaira annak leghatásosabb díszét, a két toronysisakot, amelynek jólérthető közeli visszhangja a vízivárosi ferencesek (ma Erzsébet-apácák) templomtornyának továbbfejlesztett sisakja (25).

Bár sem Hamonnak az olasz eredetű alaprajzot módosító munkájáról, sem Hamonnak a főhomlokzatot tervező működéséről, sem Nepauernak a Hamon-féle főhomlokzatot átalakító tevékenységéről nincsen írott forrásunk, jóllehet továbbá a kutatás mai állása szerint sem Hamontól, sem Nepauertől nem ismerünk olyan építményt, amelynek a tervét Hamon biztos művének vagy Nepauer saját szerzeményének okmányokkal bizonyítva tarthatnók és noha végül még nem ismerjük egyéni stílusuk — ha volt ilyen — karakterisztikus profilját, amelyből némi következtetést vonhatnánk szóbanlevő munkájukra, mindamellett a vázolt adatokból észszerű eredményként úgy találjuk, hogy a vízivárosi szent Anna-templom olasz eredetű, Vignola-típusú alaprajzát Hamon Kristóf módosította kivitelre, hogy annak főhomlokzati tervrajzát Hamon Kristóf tervezte s hogy a Hamon-féle főhomlokzat tervét Nepauer Mátyás módosította mai arculatára.

Jegyzetek: 1. Bernucca Péter 1737-től volt városi tanácsos és e templom gondnoka ; eltemettetett pedig 1758 június 26-án a vízivárosi ferenceseknél. Locatelli Péter Antal pedig 1765-ben volt a vízivárosi Szent Anna-templom gondnoka.

2. Luprecht Ferenc három helyen elszórva mondja el e tervrajz-történetet; lásd a Levéltári anyag X. Extructio Ecclesiae, A. R. P. Ignatius Pretelli, s Franciscus Weiss fejezeteit.

3. Schams, Franz : Vollständige Beschreibung der königl. freyen Haupt-stadt Ofen in Ungern. Ofen, 1822. 162—164. old. Pfarrkirche zur heil. Anna.

4. Hunfalvy, Johann : Pesth und Ofen nebst Umgegend. Pesth, 1859. 125—126. old. Pfarrkirche zur H. Anna.

5. Myskovszky Viktor : A budai vízivárosi plébániatemplom. Vasárnapi Ujság. 1865. 31. szám.

6. Némethy Lajos: Budapest-felsővárosi Szent Annáról címzett plébániatemplom rövid történelme. Magyar Állam. 1876. szept. 26-i számában; különlenyomatban is megjelent.

7. Pasteiner Gyula: Az építés Budapesten. Az osztrák-magyar monarchia írásban és képben. Magyarország III. kötet. 1893. 98—100. old.

8. Petrik Albert: A régi Buda-Pest építőművészete c. munka 1909-ben megjelent első kötetében még nem szól a templomtervről, de az 1911-ben megjelent harmadik kötet 18. oldalán már reátér.

9. Kertész K. Róbert: A barokk stíluskorszak műemlékei. Lechner Jenő szerk.: Budapest műemlékei. 1924. 128. old.

10. Molnár László: A Szent Anna-plébánia és templom története III. Egyházközségi Lap a Szent Anna Plébánia Egyházközség közlönye. 1925. 2. szám.

11. Thirring Gusztáv: Budapest részletes kalauza. 1926. 153. old.

12. Divald Kornél: Magyarország művészeti emlékei. 1927. 219. old.

13. V. ö. Joseph Braun: Die Kirchenbauten der deutschen Jesuiten. I—II. th. Freiburg im Breisgau. 1908—1910. több helyét.

14. A vízivárosi szent Anna-templomra vonatkozó római kutatásaink közben 1927 júliusában két izben értekeztünk Carlo Bricarelli jezsuita atyával a jezsuita építkezések római kapcsolatairól azzal a végső eredménnyel, hogy a budai jezsuiták nem hozattak Rómából sem egy, még kevésbé húsz templomtervet.

15. V. ö. Hans Willich: Giacomo Barozzi da *Vignola*. Strassburg. 1906. c. könyvét. Willich »Oval«, »eiförmig« kifejezései nem szabatosak a S. Anna dei Palafrenieri-templomra vonatkozólag, mert annak elliptikus alaprajzú hajója elliptikus kupolával van lezárva. Már pedig a tojás, a tojásdad és az ellipszoid, az ellipszis úgy alakilag, mint szerkezetileg különbözik egymástól. Az ovális csak a legnagyobb átmérővel, a hossztengellyel, az ellipszis pedig minden átmérővel felosztható két egyenlő, azonos félrészre, mivel az ovális gyujtópontjai különböző, az ellipszis gyujtópontjai pedig egyenlő távolságban vannak a középponttól és így tovább.

16. A vízivárosi szent Anna-templom oszloprendje arányainak az összehasonlítását *Müller Pál* építész végezte, aki vázlatos elaborátumában ezeket írja: »1. A külső homlokzati rendszerek oszlopai egymás fölött a *Vignola*-féle dór, ión és korinthusi schemán alapulnak, azonban a két utóbbi 18 és 20 modulus helyett, valószínűleg perspektív okokból 18^5 és 22 modulussal. Természetesen az oszlopfejeket a tervező teljesen szabadon és függetlenül a rendszertől alkotta meg. — 2. A gerendázat és oszlopszékarányok is nagyon jól megfelelnek ennek a rendszernek. — 3. A hajó belső terének oszloprendje nagyon zömök és *arányában* az oszloptörzs dór, a gerendázat iónnak felel meg. — 4. A gerendázat egyes részeinek a vizsgálatánál azt látjuk, hogy a gerendázat egyes részei (alulról felfelé) minden egyes emeletnél és a hajónál bent is az *ión* oszloprend folytonos arányában vannak kifejlesztve (eurythmia). Az I. emelet 3 : 4 : 5-ös primitivebb aránya és a torony 6 : 7 : 9 aránya között van a földszint 4 : 5 : 7-es arányával, amelynek a belső oszloprend 4 : 5 : 7 aránya ad visszhangot. — Így tehát látjuk, hogy az egész templomkompozició Vignola alapján (közvetve, vagy nem? ez más kérdés) indul ki és pedig az alaphang az *ión* rend rythmusa. Az egyes részletek képzése meglehetősen szabad és az oszlopfők — különösen a külső homlokzaton — finom kéz munkája. — 5. Primitivebb illetőleg helyesen: sablonosan akademikusok az oltár és a főbejárat oszloprendjei, tehát későbbiek is. Ezek már a francia klasszicista érzésből adnak sokat. A domináns azonban itt is Vignola.« Hálás köszönetünk érte.

17. Josef Dernjač: Die Wiener Kirchen des XVII. und XVIII. Jahrhunderts. Wien. 1906. 9., 20., 23. old.

18. Alfred Schnerich: Wiens Kirchen und Kapellen. Wien. 1921. 156. old. Schnerich és nyomában Martin Riesenhuber is (Die kirchliche Barockkunst in Österreich. Linz a. D. 1924. 396. old.) téved, amikor a szent Flórián-templom alaprajzát »von ovalem Grundriss«-ban állapítja meg az első, és középterét »elliptischer Zentralraum«-nak mondja a másik, mert annak a hajója alaprajzilag hosszúkás nyolcszög elliptikus kupolával fedve.

19. August Prokop: Die Markgrafschaft Mähren in kunstgeschichtlicher Beziehung. IV. Bd. Wien, 1904. 1037—1038. old.

20. Amíg a római S. Anna dei Palafrenieri- s a bécsi szent Flórián-templommal való kapcsolatokat helyszíni szemlélődés alapján állapítottuk meg, addig az obrowitzi premontrei templom részeinek a hatását csak a Prokop által közölt (IV. Bd. 1298. számú) kép alapján konstatáljuk.

21. Lásd a Levéltári anyag I. 1. és 2. számát.

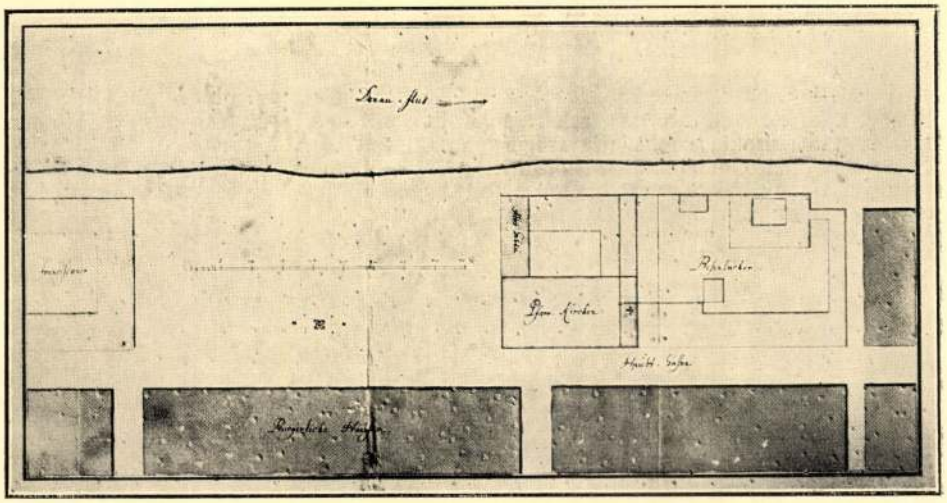

16. A budai Felsővásártér 1740-ben.

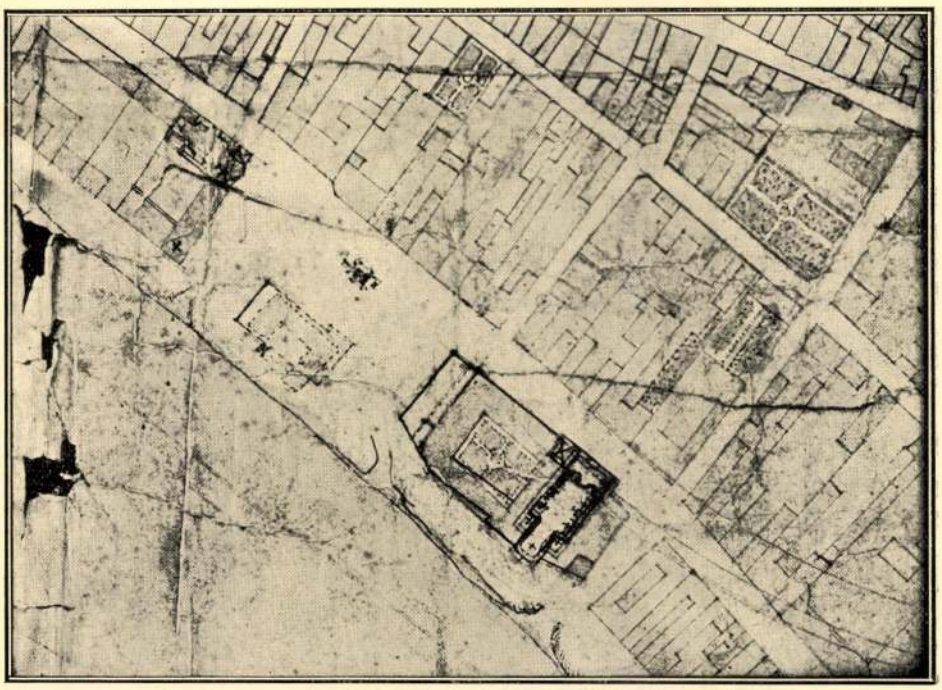

17. A budai Felsővásártér 1746—1750 között,
Matthei.

22. Dr. Szokolay Antal szerk.: A budapest-újlaki róm. kath. egyház évkönyvei. I. 1926. 36. oldal. Különben v. ö. a Mesterek adattára *Hamon Kristóf*-ról szóló fejezetét.

23. V. ö. a Mesterek adattára *Nepauer Mátyás*-ról szóló fejezetét.

24. Aug. Prokop: Die Markgrafschaft Mähren ... idézett műve IV. kötetének 1112. oldala s 1393. számú ábrája.

25. A budai ferencesek birtokában levő Protocollum Conventus S. Francisci Budae kézirat I. kötete szerint a vízivárosi stigmatizált szent Ferenc-templom tornya 1742-ben befejeztetett; sisakja azonban négyszögű gúlaalakú volt, amint azt *Binder* János Fülöpnek 1761-ből származó budai látképe is bizonyítja. Tehát mostani toronysisakja a szent Anna-templom toronysisakja nyomán csak 1761 után készült, amire vonatkozólag azonban a Protocollum nem nyujt felvilágositást.

A TEMPLOM ÉPÜLETE

A vízivárosi szent Anna-kápolna létesítésétől a szent Anna-templom építéséig eltelt tizenhat esztendő alatt bőséges idejük és alkalmuk volt úgy a jezsuita atyáknak, mint a városi magisztrátus tagjainak és a híveknek, hogy a jövendő plébániatemplom célszerű s hatásos elhelyezéséről megfelelően gondoskodhassanak. Ebben a városrészben, amelynek a forgalma a Duna irányával párhuzamosan haladó Fő-utcában (eleinte Landstrassen, majd Haubt-Gassen) bonyolódott le, azidétt már két templom emelkedett; délen a kapucinusok 1716-ban felszentelt és északon a ferencesek 1731—1740 között nagyjából felépült zárdatemploma (1); mind a kettő főhomlokzatával és főbejáratával az Ország-útra fordult; a kapucinusoké az utca nyugati oldaláról és a ferenceseké az utca keleti oldaláról kiemelkedő profiljával élénkítette az alacsony házak övezte Ország-út vedutáját. Főhomlokzataik azonban a nem széles Ország-út frontjában éppen csak tömegükkel érvényesültek, de alig hathattak nagyobb előteret feltételező főhomlokzati arculatukkal. Ez a feltétlenül szembetűnő negatív körülmény semmi esetre sem kerülhette el a vízivárosi plébániatemplom építőinek a figyelmét, akik a kapucinusok és ferencesek zárda-templomai között szándékoztak építeni olyan templomot, amelynek plébániai hivatásánál fogva nemcsak helyrajzilag célszerűen, de elhelyezésével is hatásosan, a figyelmet magára keltően kellett emelkednie.

Ennek a feltétlen hatásnak a feltétele kedvezően kínálkozott a szent Anna-kápolna épülete mellett elterülő Felsővásár-tér (Obere Marckh) (16. és 17. kép) hosszukás négyszögű területében, amelyet keletről a Duna folyama, északról a ferencesek zárdája, nyugatról a Fő-utca házsora, délről pedig a plébániául szolgáló rezidencia határolt és amelynek középtengelye nyugati végében a térre nézve emelkedett az Immaculata-szoboremlék (2). Ez a három oldalról zárt tér a Duna felé szabadon nyílva enyhén lejtősödött a folyam árjáig, hatalmas perspektívát nyitva éppen keletről, ahol a nap fényözöne támad. A jezsuiták mellőzvén a templomszentély hagyományos keletelését, a Felsővásár-tér délnyugati sarkába szánták a templom főhomlokzatát meg főbejáratát, a Fő-utca frontjába pedig a templom oldal-

Vepauer Mátyás

építőmester.

Lásd

Bánhegyen. 221. l.
222. l.

Nepauer Mátyás

Könnüves

lásd okv.

Schoenhoggan

14 – 19. l.

lásd

Leveltári Közlemények

1934. évf.

Holdtölte — ÖZSÉB **SZERDA** *Utolsó n.* — CH. FRANCISKA, SÁMUEL

21

NAGYBOLDOGASSZONY MÁRIA **CSÜTÖRTÖK** TIMÓT, MENYHÉRT

22

JOAKIM, ÁBRAHÁM **PÉNTEK** BENITI FÜLÖP, FARKAS

23

JÁCINT, ANASZTÁZ **SZOMBAT** BERTALAN

24

Nőpaner Máté

épitőmester

lásd

Schoen

MAGYAR MŰVESZET
1936. 335. 1.

A

MÜEMLEKEK ORSZAGOS BIZOTTSAGANAK,

B u d a p e s t .

Nepauer Mátyás

l

Bónisné Vác 18. l

76. l.

Nepauer Mátyás

építőmester

Ivód

Kapu 12. l.

NEPAUER (*Nebauer, Nopauer, Nözaur*) *Mátyás*, építőmester, * Bécs 1725 körül, † Buda 1792(?), hol 1749. lett mesterré. 1749—59-ig működött a tabáni Szt. Katalin templom építésénél. 1749—62. Hamon Kristóf utódaként Hamon Jánossal építette a buda-vízivárosi Szt. Anna és befejezte az újlaki plébánia templomot. 1759. valószinüleg tervezte és építette a budai Fő-utcai Szt. Flórián, 1754—70. között a budai ferences (előbb augusztinus) templomot, 1750. a budai Werbőczy-u. 7. sz. alatti Erdődy (ma Hatvany-palotát). A budai városházára (ma I. ker. elöljáróság) 1771. emeletet épített; u. i. tőle való a rokokó lépcsőház is.

E. G II 189 l

Hadjárat.

E lapon a honvédek küzdel
az osztrák dragonyosokkal. Az e
tat, kik közül az egyik lováról
középütt:

V. Armee-Bulle

alól középütt: Verlags-Eigenth.
427. Vervielfältigung v
leiró szövegének kezdete: Nach
fejezése: Der Feldmarsch
Leopoldstadt, um diese

Szines kny., r

Nepauer Mátyás (1

mód Rēh. 65. l. kül. Bécsben.

1749-ben vették fel a budai céhbe. Budának a XVIII. század második felében legtöbbet emlegetett és legtöbbet foglalkoztatott mestere volt. Alig lépett a mesterek közé, a vízivárosi szt. Anna templom építése várt rá, melynek 1749-ben, amikor Hamon Kristóf meghalt, csak szentélye és lerakott alapfalai állottak. A munka lassan haladt előre s 1762 ig, a befejezés időpontjáig, Nepauer az alaprajz kivételével, amelyen alig változtathatott, meglehetős módosításokat végzett mesterének ereeleti fordits

terven. Előképe a pesti pálos
templom volt. A dekorációban, a
részletekben s az építészeti elemek
áttekinthető egymásmellé-helye-
zésében jut tudása jobban kifeje-
zésre. Ugyanezek Hamon megkez-
dett művét, az újlaki plébánia-
templomot is Nepauer fejezte
be, még jobban ragaszkodva az
eredeti tervhez, mert itt már csak
a boltozás és a hondokrat elké-
zítése volt még hátra. Azonban
Nepauer nem számított a nedves
talaj súlyedésével s az eredeti-
leg középen állott torony már
annyira veszélyeztette a templom
hajóját, hogy azt 1757-ben le
kellett bontani. 1765-ben került
az új torony a déli oldalra,
melynek felállításakor az itt dol-
gozó pallér, Deminger Mátyás
egyik beadványában azt írja,

Nepauer Mátyás (2

hogy mellőzve mesterének tervét, az egyedül épitette fel. Az akkori templomatyák azonban megcáfoljak Denninger állitását. Nepauer a tabáni Szt. Katalin templomnál is, melynek csak átalakitási munkálatait végezte, 1749-52 között hasonló megoldással helyezte el a tornyot.

Nepauernek teljesen eredeti alkotása a viziváros Szt Flórián templom a Fő-utcában (1759.)

1775-ben a pesti belvárosi templom omladozó középkori szentélyének helyreállitására, mint legnagyobb tekintélyt, öt hivják meg, hogy Jung József pesti mestert támogassa munkájában

fordítv.

A várbeli Verbőczy u. 7. szám
ma báró Hatvany-palota Neu-
panert nevezi mesterének. A ki-
vitelezést Neupauer Deminger
Mátyásnak engedte át. (1750.)
1769-ben N. végezte a budai
régi városháza kibővítését. Lé-
nyegesebb átépítés csak az udvar
felől történt, ahol Neupauer
új lépcsőházat emelt. Felsőbb
megbízásból 1778-ban a várba járó
tanuló ifjuság kényelmére Nieder-
mayer Ferenc Xavér ácsmesterrel
együtt felépíti a Vízivárosból fel-
felé vezető fedett lépcsős folyó-
sót. Hivatalos építőmestere volt
Budának, aki nagy tiszteletben
állott mindhét város előtt, mert
1778-ban külső tanácsosnak is

Nepauer Mátyás (3

megválasztották a Pest városa
pedig 1772-ben egy vitás épí-
tési ügyben tartott vizsgálatnál
Nepauert is meghívta Hamon
Jánossal együtt véleményezésre.
Körülbelül 1792-ben halt meg.

Réh 83–87. l.

Nepauer Mátyás

1750-ben épitette a Werbőczy u. 7. sz. alatti Erdődy (ma Hatvany) palotát

irod

Genth. Budapest 153. l.

Nepauer Mátyás

emlitve

Réh 14.l.

Sz. II.III.

A pécsi

Nagyontisztelendő

Dr.Szőnyi Ottó pánai t.kamarás urna

a M.O.B.előadója

Budapest.

VI.Aréna-ut

Dunántúli Pécsi Egy

A budai városházát azonban nem ő épitette. Lásd Czeschá, Hölbling és Barbier alatt.

Nepauer Mátyás

szt Anna templom Budán

szód

=

Genth. Budapest. 151. l.

Nepauer 1732–1734 ben átalakította a tabáni szt Katalin templomot és 1754–1770 között épitette a budai ferences (előbb augusztinus) templomot.

Genth. Budapest 151. l.

1754–1770 között ugyanesak fenti épitette a szerb-utcai pesti szerb templomot.

u. o. 152. l.

Nepauer Mátyás

budai építőmester

nem Brünnben

született, mint ahogy

ezt Schoen Arnold

ista, hanem Bécs-

ben. A születési év

jó.

Schoen Arnold dr

Nóbeli Közlése

1934. ápr. 10.

Ó Budán

Nepauer Mätzen

läsd

Reh

14, 64-66, 79

83-88.

Nebauer Mátyás

Kőműves

1757. Buda

Miller 166. l.

Lásd még Nőzauer

és Nopauer alatt.

A fenti a végleges

helyesírás.

Hatvan - utcza Debreczenben VII. 169.

Nöpauer Mátyás

épitette 1759–1760
bem a bpeski vízivárosi
Flórián kápolnát.
Pairs Ödön:
Az Ert. 1938
máj. 22.

Nopauer Mátyás

ez helyetlen olva-
sása

Nözaur-nak

l. ott.

1855: ből való

H. K. monogramm (beszterczebányai emlékérmen

VII. 233, 236, 239

Nözaur Mátyás

Kőmüves mester

A budai kőmüvesek
1749-ben avatta mesterré
Meghalt 1792 szept. 29.

Mesterkönyv.

Békestöv. Muzeum
1088. lt. sz.

1749
25
1724

Halászi h. n. VII. 231

— i. farellenőr VII. 231.

— i. Rossó 1742-ből VII. 233

— i. Rossó a XVIII. n.-ből VII. 233

Nepauer Mátyás, építőmester 1749–1792. Budán, hol 1775. a hatvanas, 1776. tól a kutsó tanácsi tagja volt. Az 1740-es években Hamon Kristóffal és Jánossal épitette a budai (vízivárosi) sz. Anna templomot. 1774. emeletet épitett a budai városházára (ma I. ker. elöljáróság épülete), mefnek kellemes hatásu sokoko lépcsőhá zá is tőle való.

MÁJUS

9

Neppauer Máté

ejszaki

lásd a budai városházra
vonatkozólag
Ceresolát

írod

Petrik 1909. 60.1-

..... nevü munkás igazolta

a müvezető aláírása.

ezem:

y helyettesének
sa.

Endrényi Imre, Szeged.

Nepauer Máté

1751. Mária Terezia budai fartorkodása alatt rézt vett a városörségben.

Duray 99. l.

Egyptom F. 246.

Ujságszelvény-vállalatok

1902. deczember 31.

Az „Observer" ujságszelvény-vál
beküldi az 1902-ben szállitott szel
nyekért járó összegről nyugtáját
(69/903.)

1903. január 29.

A C. Freyer Söhne ujság-szel
vállalat ajánlata külföldi uj
czikkek gyüjtésére (66/903.)

1903. február 3.

A főtség megküldi az Observer
az 1902-ben szállitott szelvények
(69/903.)

Nepauer Máté

A budai városház eredeting földszintes épület volt melyre a második emeletet a 18. sz. második felében fenti épitette fel. Az ő munve a kedves hatásu sokoló képesőhaz is.

Lbp 132 l.

Ellenőrző évbetű pozsonyi ötvösmüvelen

V. 100 – 101.

Nepauer Máté

1774. emeletes épület
a budai városházán.

Duray 78 l.

Esztergomi főegyházmegyei könyvtár

V. 310.

Neppauer Máté

lásd

Bmk 99

..... nevü munkás igazolta

a müvezető aláírása.

élyezem:

vagy helyettesének
áirása.

— Endrényi Imre, Szeged.

Nepauer, Mátyás,

Könnvesmester

1749–1792.

Budán

Sbudaikö

189. l.

Horváth Ödönd.: Rózsagatás

biró I. 108.

~~Nepau~~

1904. II. 26.

Arad.

segély elszámolás sürgetése. (151/1904.)

Nepaner Mátyás

Kőnüves

1775. a hatvanas tanács, 1776. a kül-
ső tanács tagja Bu-
dán

Schmall L, Adalékok

Bp 1899 II. 273

~~Állatfej bronzból, római IX 117~~

Neppauer Mátyás

épitőmester írot

M. V. A budai
városház. Vas Ujs
1865. 348 l. Eppel

Nepauer Nöpauer
Máté

bécsi származásu kő-
műves mester, Hamon
Kristof tervei szerint
1759-ben fejezte be a
buda-nyiaki plébá-
niatemplom épitéses

Schoen Arnold dr:
Ismeretlen egyházi em-
lékek Budapesten.
Budapesti Rk. Egy-
házkörsegek Tudósitója
1935. 3. sz. 13. l.

N

Nagyméltóságu
Méltóságos
Nagyságos K.

MÜEML

Hivatalból
díj átalányozva

Nepauer Máté

l.

Schoenbelvaros

8. l –

T. 6238.

nen látjuk a tó vizétől körülvett
rost és erődöt, az előtérben
köti le figyelmünket, a melyhez
ül:

1 cm.
in trefflich erquickte Königreich.

Nöpauer Máté

l.

Schoen Buda és Óbuda

6. l. 7. l. 8. l. (többször)

9. l. többször 10. l.

Budapest V. 163.

Nöpauer Máté

építész

† 1771

l.

Schoen Buda és Óbuda

3. l.

Nőpauer Máté

építőmester

l. Schoen A. cikhét

Budapest Rk. Egyházi

körségek Tudósítója

1935 4. n. 13. l.

könyvtáramban

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni.
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 435418

Nöpauer Máté

l.

Schoenkabáni

2. l. 3. l.

4. l.

Budapest III. 167.

Nöpauer Máté

építőmester

1763

1.

Tanulmányok Bp.

múltjából.

VII. 11. l - 24. l.

Nepauer – Nöpauer

Máté

Könnvesmester

rod

Schoen Arnold dr =

Ismeretlen egyházi

emlékek Budapesten –

A buda-nyiaki örök-

nicesi. Budapesti Rk.

Egyházkörségek Tudó-

sítója. 1935. 13. l –

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni.
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Patria" r. t. Budapest — 435418

Nepauer Máté

építész

Buda 1774

vrod

Rupp Jakab

Buda-Pest és Környéke-
nek helyrajzi köré-
Pest 1868. 227 l.

Ilona Rupicska

La porcellana ungherese

Bpa 1942. 16° pp 33 tavv. XXVII

Nöpauer Máté

könnvesmester

l.

Scholnkrisztinavárosi

y. l.

~~Vattnian lelet~~ VI. 84.

Nepauer (itt Nöpauer)

Máté

1752

l.

Gerő László

A 150 éves krisztina-
városi templom.

Budapest 1947.

328. l.

készülő ré
található v

Mint
felvett **ven**
Budapestr
— *Bakody*
mányokat
tanársegéd
leti kutatá
gyekre vo
szakos köz
tanulmány
industrielle
mát, részt
alatt álló e
tott több i
falvi Farka
diumokat é
iparművész
Kunstgewe

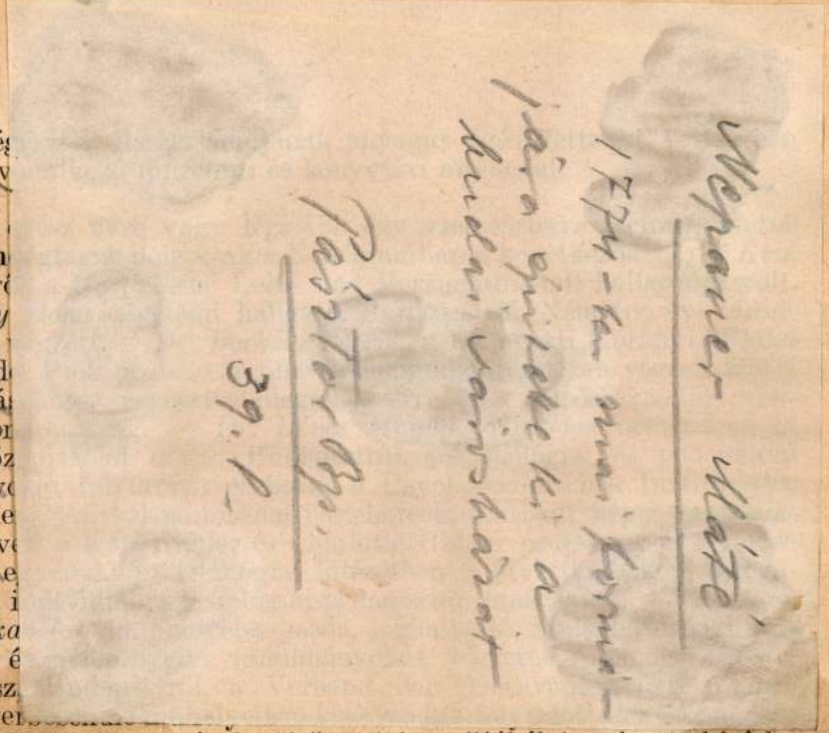

szettanhallgató (középkori plasztika), — *Halász László* karnagy (bécsi Volksoper), — *Koszorús Ferenc* vezérkari százados (német nyelv), — *dr. Messó Antal* ügyvédjelölt (német jogi nyelv), — *Miklóssy Dezső* okleveles gazda (mezőgazdasági kérdések), — *dr. Móra Mihály* joggyakornok (összehasonlító végrehajtási eljárásjog), — *Nagy Zoltán* szigorló bölcsész (osztrák litográfia), — *Neuhold János* főiskolai hallgató (Hochschule für Welthandel utolsó évfolyama), — *dr. Oláh Gábor*, a budapesti Országos Közegészségügyi Intézet serológiai osztályának vezetője (állatorvosi intézmények), — *Remete László* ev. lelkész (filozófia), — *Perlaky Mihály* vezérkari százados (német nyelv), — *Samu Béla* szigorló mérnök (repülőtechnika), — *Schneider Béla* jogszigorló (nemzetközi jog), — *dr. Sereghy Emil* ezredorvos (sebészet), — *dr. Szentes Ferenc* tanársegéd (geológia), — *Tormay Tamás* kereskedelmi akadémiai hallgató (tanfolyamlátogatás).

A külföldi vendégtagok közül egész évig, vagy legalább egy szemeszterig időztek a Kollégiumban a következők: *dr. Angelini Domenico* (Róma), a bécsi egyetemen az olasz nyelv lektora és a bécsi Gruppo Universitario Fascista di Vienna titkára. Két éve vendégtag. Egyetemi habilitációjára készül a nemzetközi jogból. — *Coomara Rohini* (Cambridge), cselló- és énektanulmányokat végzett a bécsi Konserva-

Nepauer Matyás

épitom. XVIII-sz

wód

Pig Müvel

534. l.

1946 JANU

Óra	HÉTFŐ **21** Ágnes sz. vt.	KEDD **22** Vince vt.	SZERDA **23** Raimund	CSÜ T
8–9				
9–10				
10–11				
11–12				
12–1				
1–2				
2–3				
3–4				
4–5				
5–6				
6–7				

Jegyzetek

Nepauer Mátyás

Irod
2

La Rosée

23. l.

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni,
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 435418

Nepauer Mátyás

XVIII-sz

d.

A Pesti Városháza

1937 3-sz. 24. l.

Nepauer Mátyás

könnves

1775-től hatvanas
polgár, 1776-tól a
külső lanán tagja

Schmall

II. 273. l.

11.

p e s t. folyó számlában a **Hazai Bank Részvé**

Kelet	É

Veparer Mathias

laid

Hekler Budapest

51. 63 — 66, 69. l.

~~Pécs VII 157~~

Nepauer diátyás

l.

Historia 1931. IV.

1–2. n. 80, 81. l.

Nepauer Mátyás

XVIII. sz

wód

z

Hekler Ung

104. l.

Postaláda

$^1/_4$ évi

Fizetendő 190.....tól havi.....kor.....fill. részletben.

8617. Korvin Testvérek, Bpest.

Nepauer Mátyás

épitész

d

Gent Bpest nuv

55, 57 l.

x

nprimé

Ksága

Budapest IX

Högyes Endre-u 10

Nepaur Matyás

irod
z

Lechner 1940

180 l.
184. l.

Nepauer (Nöpauer)

Mátyás

építész

lásd

Fallenbüchl Ágostr

98 – 102. l.

Képpel

Fallenbüchl szerint
idezi Müller Bélát,
ki Nepauert állandó,
an Máténár írja, ez-
zel szemben F. mégis folytonos
Mátyásról beszél

Müemlékek Országos Bizottságának

Budapest.VI.

Állatkerti ut 1.

Nepauer Mátyás

Lendai építőmester

l.

Arch. Ért. 1931

185. l.

A'. 149(7).

Nepauer Mátyás

l. Schoenkörpvásoh

125-l.

Nepauer Mátyás

épitom

l. Péter II

43. l

Nepauer Mátyás

tabáni Szent Katalin-templomátalakítása 1742

ferencesek Országuti temploma Budán 1754-70.

budai szent Florián-templom 1759

budai szent Anna-templom befejezése

ujlaki templom Hamon J. M-nel együtt 1767-ben ujra épült

Bierbéptört

200. l.

Jelmagyarázat:

1 = Balpart.
2 = Jobbpart.
3 = 1892. junius 13.
4 = 1880. augusztus.
5 = 1893. julius 20.
6 = Dévénytől—Bőősig 3·00 *m.*-res, Bőőstől lefelé 2·75 *m.*-res } vizállásnak megfelelő vizszin.
7 = 1880. október.
8 = 1895. szeptember 28.
9 = A szapi alapra vonatkoztatott s a Hegedeös-féle 1893/94. évi lejtezésből számitott régi 0 viz.
10 = Az 1881/83. évi Linzboth—Dolecskó-féle eredeti hosszanti szelvényből átvett régi mederfenék.
11 = 1894. évi mederfenék.
12 = 1883. január.
13 = 1891. augusztus 16.
14 = 1891. október 6.
15 = 1893. november 17.
16 = 1882. február.
17 = A szabályozás előtt közvetetlenül felvett mederfenék.

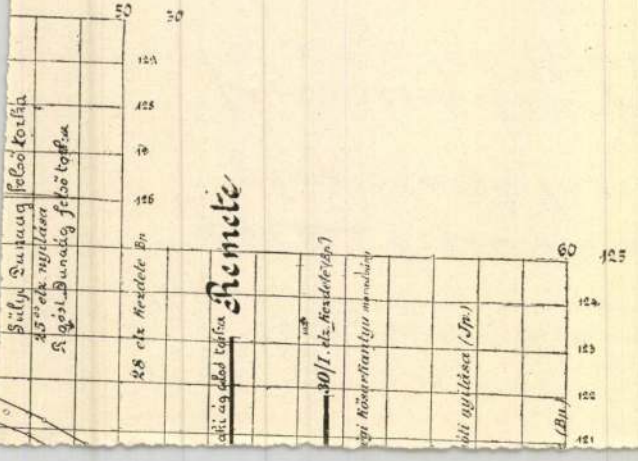

Nepauer Mátyás

pesti szerb templom
1754–70.

l.

Bierbéptört
197. l.

Erdődy-palota
Budai, 1750.

u. o. 198. l.

Budai városháza
u. o.

a1
a2
a3
a4
a5
a6
a7
a8
a9

Nepauer Mátyás

épitom

Les Pbreg

73, 74. 81. l.

IRODALOM

JEGYZET

Neupauer Mátyás

l. Hor Bp.

37, 46, 79, 80, 82,
83. l.
69, 74, 85,
92, 94. t.

KASSA, KOSSUTH LAJOS-U. 14.

TELEFON : 28-23.

Tek.

Europa Lapterjesztő Rt.,

Budapest.

1310. SZUMAKSZŐNYEG, három nagy ko
blaue Medaillons. XIX. Jh. 210×29

1311. NAGY FERRAHANSZŐNYEG, her
530×390 cm.

1312. U. N. LENGYELSZŐNYEG, szines
és arabeszkes tükrét keskeny keret
Perzsa, 1600 k. — S. g. Polentepp
der Figdor Aukcion.) Persisch, um 1

1313. SIRÁSZSZŐNYEG, három medaillo
in lebhaften Farben. 278×155 cm.

1314. SIRÁSZSZŐNYEG, kék tükrében n
ein viereckiges Medaillon. 240×150

1315. ALAKOS KIRMÁNSZŐNYEG, tük
mit Volkszene. XIX. Jh. 220×140

1316. SZAMARKANDSZŐNYEG, vörös t
Samarkandteppich, im roten Spieg

1317. BELUDZSISZTANSZŐNYEG, négy
viereckige Rosetten. XIX. Jh. 235

1318. SIRÁSZSZŐNYEG, vörös medaillon

nafülkével. XVIII. sz. — Ladik Gebetteppich, mit roter

lapon rozettás kerettel. XVIII. sz. — Anatolischer Gebet
nbordüre. XVIII. Jh. 150×124 cm.

imafülkével, fehér boltmezőjében virágos disz, sárgaalapu
Ghiordes Gebetteppich, rote Nische, weisses Bogenfeld mit
nde XVII. Jh. 165×115 cm.

ött alapon perzsa rajzzal. — Seidenteppich, mit Gold duch-
×135 cm.

ött alapon állatalakokkal. — Seidenteppich, mit Gold durch-
m.

rében medaillon és négy madár. XIX. sz. — Korassan-
lon und vier Vögel. XIX. Jh. 200×128 cm.

ös imafülkével. — Anatolischer Gebetteppich, mit kleiner

afülkével. XIX. sz. — Anatolischer Gebettepich, mit roter

Nepauer Mátyás

építőm.

XVIII. sz

l. Bierbjezniták

31. l.

32. l.

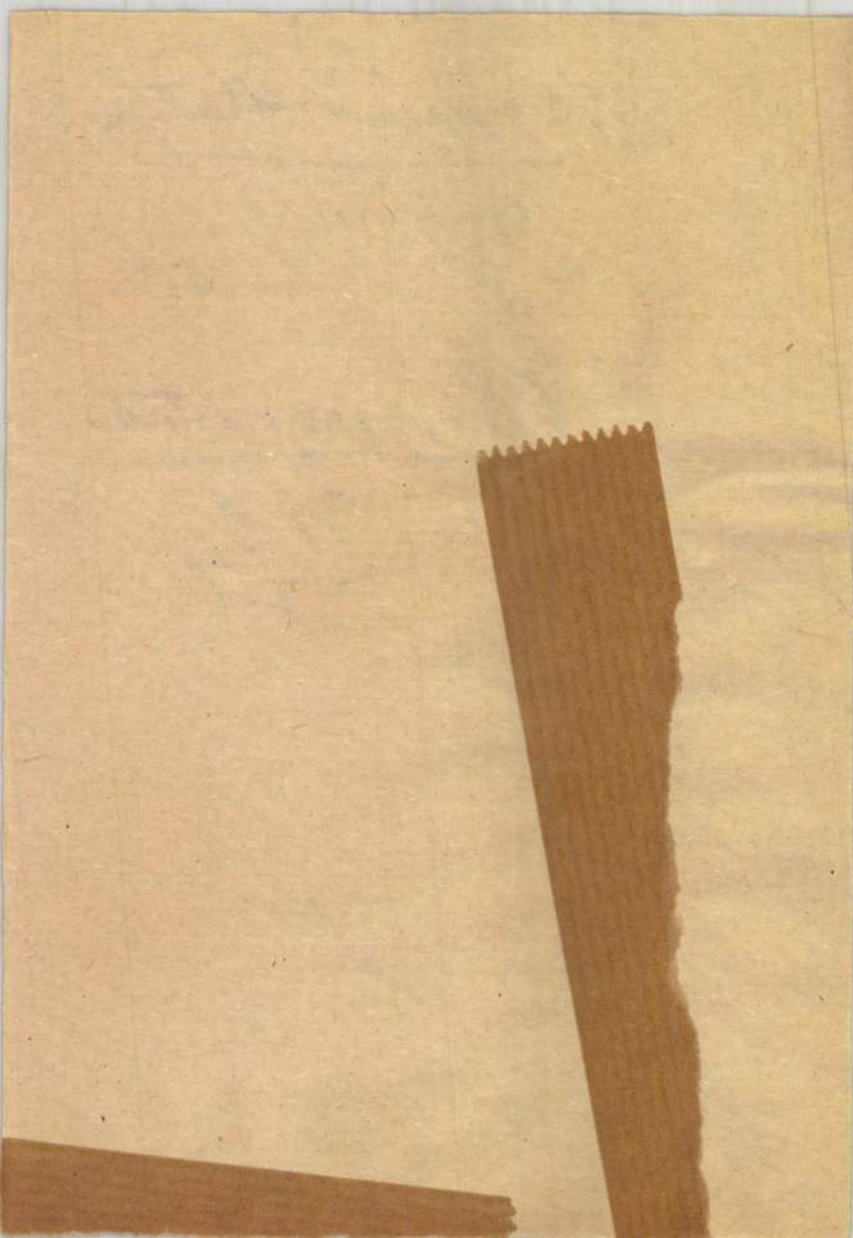

kamataival, merjük mondani: a kétszeresével számol be

lanatban legtöbbre értékeljük az ő békés, szelíd lelkületét. „Boldogok a békességszerzők, mert ők V: 9.). És bételt rajta a Nemzetek Apostolának legszebb k ismert legyen minden ember előtt:

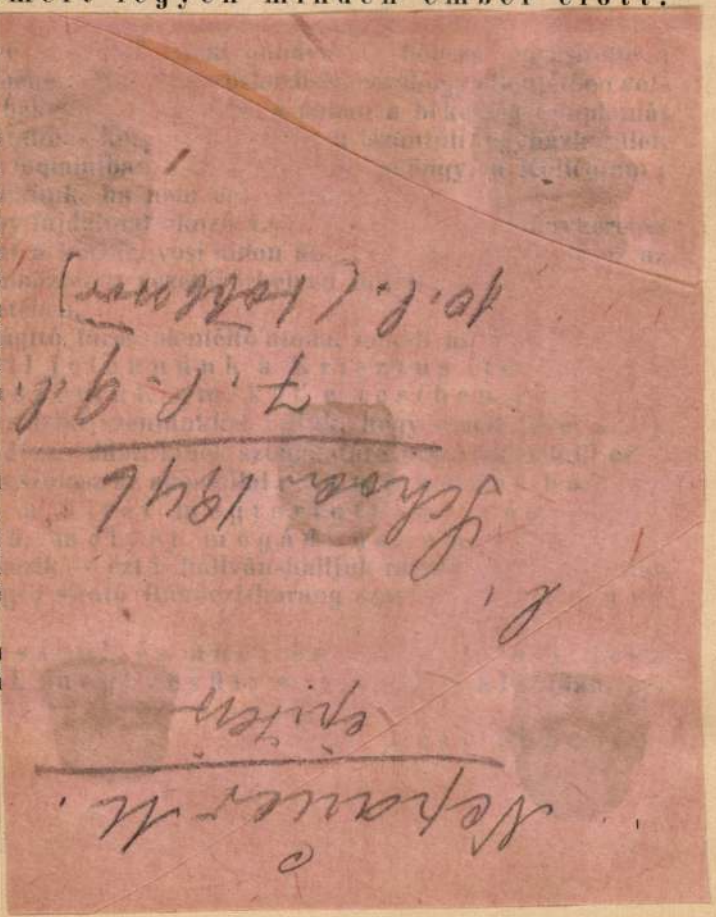

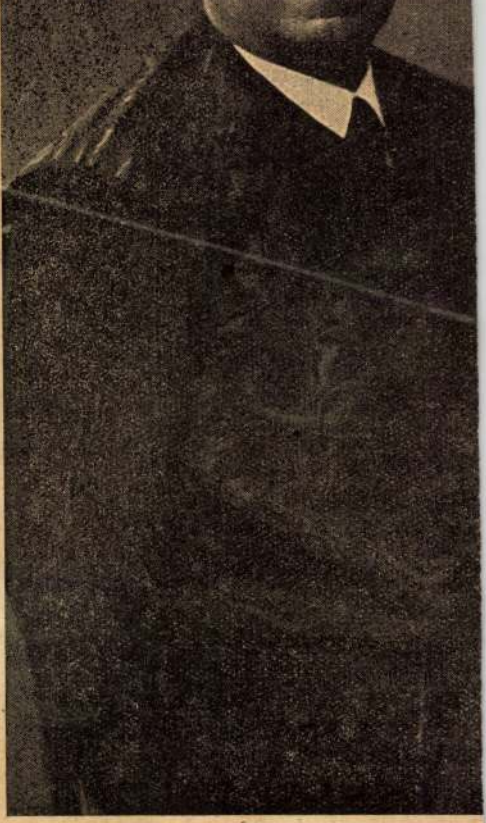

MAKLÁRY K

A TISZÁNTÚLI REFORMÁTUS EGY

1876—193

Nepauer Mátyás

Építész

Arad

MMÉE Kötl

1933. 10. l.

M. KIR. KÖZPONTI ILLETMÉNYHIVATAL
BUDAPEST, I., VÁR.

..... szám.

BUDAPEST 1928 JAN. 26. 13. 1

Műemlékek orsz. Bizottsága Elnöksége
Budapest.
IX. Hőgyes Endre u. 10.

Hivatalból.
Díj átalányozva.

..... ker., ... utca ..... sz.

Nepauer Mátyás

Nepauer Mátyás 4, 6, 41, 42, 43, 58, 60, 61, 64, 70, 82, 88, 160, 176—177, 204, 205, 210, 213, 231, 239

Schoen Anna temple.

fák, Napsütés stb.) mutatták. Azok a kérdések, melyekkel foglalkozott, szükségképpen az impresszionizmus felé vitték. A természet szeretetteljes vizsgálata a bastien-lepagei fínom formáktól és világos tónustól a nagyszabású előadáson keresztül, színeit felszabadítva megérttette vele a naturalizmus utáni törekvéseket. Izgatta a tiszta festőiség problémája s megoldását az impresszionizmus körén belül kísérelte meg.

Az új század legelején festette első érett pleinair képeit, mit sem tudva Szinyeinek egy nemzedéknyi távolból átködlő tettéről. Időbelileg kétségtelenül negyedszázaddal a francia eredmények mögött haladt, de a késést feledteti, hogy logikusan jutott el e pontra s a felmerülő problémát önállóan oldotta meg. Csak a feladat volt közös, a teljes megvilágítás természetbeni hatásának vizsgálata. Pálfordulásról vagy éppen elvek szegreakasztásáról nem lehet beszélni. Ferenczy művészete zökkenő nélkül haladt tovább, célként továbbra is változatlanul a „kolorisztikus naturalizmus

portam ingrediendi ad sinistram posito, asservatur. Eadem haec egregia Benefactrix paulo tardius etiam Ambonem, seu Cathedram concionatoriam suis sumptibus ex ligno qvidem, sed per modum marmoris affabre exstrui curavit.

Campanae omnes quatour, quae hodiedum utramque turrim Ecclesiae eleganti, et consona harmonia animant, expensis Civitatis fusae, et anno 1774. 13-a Nov. ab. Eppo. et Praeposito majori Vaciensi N. Szalbek benedicta seqventi die, idest 14.-a Nov. ad turrim attractae sunt tres minores, et 15.-a Nov. maxima, quae omnes pro Solenni Sacro cantato 19-a Nov. quae in diem Domini incidit, prima vice pulsatae sunt. Nomina sua, inscriptionesque, si campanae istae inspectae fuerint, ipsae subministrabant.

Anno circiter 1779. Baptisterium ex rubro marmore, quod in Sanctuario Ecclesiae prope Sacristiae portam stat, curatum est expensis ejusdem Ecclesiae ; prius enim omnes proles in Sacrista baptisabantur, qvamvis hic mos majoris commoditatis gratia etiam hodie adhuc obtineat.

Anno 1784. sublatis PP. Carmelitis in Praesidio, eorum Organum in 600 flnis pro parochiali Ecclesiae S. Annae emptum est, vendito Positivo, qvo haec Ecclesia olim utebatur. Cum autem Organum hoc successu temporis destrui coepisset, et praeterea sua machina, quae in uno corpore composita erat, lucem ex majori Musicorum chori fenestra in Ecclesiam incidentem, notabiliter impedivisset, anno 1800. A. R. D. Franc. Luprecht, pro eo tempore Cooperator, et Administrator ejusdem Parochiae partim suis impensis, partim ex pijs Civium collationibus circiter in 800 flnis reparari, et in duas alas, quem admodum hodie videre est, separari curavit.

Parochia haec, stante adhuc Societate, tanquam filialis considerabatur, quae in omnibus gravioris momenti negotijs ab ordinationibus praesidialis Parochiae, qvamdiu hanc PP. Soc. J. administrabant, dependebat. Hinc factum est, ut, si quae major Solennitas, aut publica Supplicatio in Praesidio fuit, ex Aquatica processio sursum deducta, et praesidiali populo conjuncta fuerit. Tandem anno 1786. excussa hac subordinatione, prima Theophorica Processio in Aquatica ducta est, omniaqve jura, et privilegia indepedentis Parochiae revindicata sunt.

... A tempore pestis, Budae grassantis, quantum meminisse licet, ex Socte. J. Superiores, et hujus Parochiae Administratores erant seqventes : P. N. Praindl, P. Jos. Reck, P. N. Teuffl, P. Adamus Kögl, P. Jos. Bácsmegyei, P. Petrus Matzer, et P Jos. Richard ... Successorem adhuc in vivis habuit A. R. D. Franciscum Luprecht, qvi anno 1803 die 11-a Dec. installatus, Parochiam hanc hodie administrat.

Eventus Varij.

Anno 1738, et 1739 Pestis Budae grassabatur ... Hoc tristi tempore Ecclesia parochialis clausa fuit, et Divina in Statuam B. M. V. quae Ecclesiam respicit, servabantur. .

Anno 1763 die 28-a Junij hora matutina post 5-tam Terraemotus tam vehemens fuit, ut dejectis ex tecto imbricibus, et caminis omnis ad domum parochialem ingressus praepeditus fuerit ; praeterea fornices domus fissi, et cumprimis intra portam principalem muri ades dilacerati erant, ut in eorum fissuras brachium humanum commode imponi potuerit.

Anno circiter 1779 noctu circa horam 2-dam terra iterum ... commota est ...

Anno 1770 festo Portiunculae, idest, 2-a Aug. fulmen intra duas turres Ecclesiae parochialis decidit, ibiqve decussa lapidea, hincinde tristia in Ecclesia reliqvit vestigia, cumprimis vero in S. Francisci Xav. ara, qvam penitus deauravit, peperit tamen, liqvefactis plumbeis commissuris, vitro, sub qvo ad pedem arae Statua ejusdem morientis Sancti inclusa erat.

Anno 1775 mense Febr. dissoluta glacie in Danubio tanta subsecuta est exundatio aqvarum, ut istae in parochiali Ecclesia ad St. Annam usq ad mensam Altaris majoris, foris autem in principali platea usq ad manubrium portae exterioris, per qvam ad Sacellum Lauretanum ingressus est, ascenderint.

Anno 1789, et 1795 iterum, soluta glacie Danubiali, duae erant eluviones, sed minores, qvam illa anni 1775-ti ; interim tamen Crypta Ecclesiae superficie tenus aqvis repleta est, scamna in Ecclesia natare coeperunt, in principali platea navigatum est, nec alter ad cubicula parochialia, qvam navicula, qvae ad tertium usq gradum appulit, ascensus patebat ...

... Antequam puncta hac Historia Domus parochialis inserantur, ad accuratius determinandos quosdam annos, praecipue eos, qvibus vox *circiter* apposita est, necessaria erit adhuc qvaedam superrevisoria investigatio. Fontes hujus investigationis esse possunt seqventes : Archivum Civitatis, et Exc. Reg. Hung. Aulicae Camerae, cujus libri, et manuscripta omnia praedicto Collegio de anno in annum consignari debebant, post abolitionem Soctis deposita est : Matriculae Domus parochialis, ex qvibus perfectior ordo

sibi mutuo succedentium Administratorum, et tempora qvorundam notabiliorum eventuum erui possunt: Liber Currentalium, in qvo tempus omnium Regiarum innovationum tum in Divinis, tum in temporalibus, in hac Parochia factarum, indubitatum reperietur: Protocolla, qvae apud Curatores Ecclesiae asservantur, docebunt statum activum, et passivum hujus Ecclesiae parochialis: Historia Domus et veteres Matriculae PP. Franciscanorum, et Capucinorum, qvi omnes, anteqvam haec Parochia erecta fuisset, jam in Aqvatica existebant: deniq freqvens consultatio cum Senioribus Parochianis, qvi ad integritatem, et dilucidationem hujus Historiae majus, et uberius lumen suppeditare possunt.«

X.

Liber Memorabilium Parochialis Ecclesiae ad St. Annam. Folió, bőrkötés. Több száz nem mindig számozott oldalra terjedő kézirat a budavízivárosi szent Anna-plébánia levéltárában. *Szerzője Luprecht P. Ferenc* (1768—1814), aki 1793 március 1-től első káplánja, majd 1803 október 1-től haláláig plébánosa volt a buda-vízivárosi szent Anna-templomnak. Liber Memorabilium... című munkáját, amelyet ékes kalligráfiával szerzett 1803—1811 között, önéletrajzát is megírván benne, plébánosutódai is folytatták hézagosan, hanyagul, Luprecht gondosságának híjjával és kevés megbízhatósággal. Jelen kivonatos másolatban Luprecht eme Buda 18. századi művelődéstörténetére nézve becses anyagot nyujtó művének csak a tanulmányunk forrásául szolgáló történeti vonatkozású részeit és utódainak néhány megrostált adatát közöljük. Szinnyei József Magyar írók élete és munkái című munkájában (VIII. köt. 140—141. old.) Luprechtről írva nem említi e kéziratát.

»*De origine Ecclesiae*

... anno 1686 Ecclesiam in praesidio ad Assumptam per S. Stephanum aedificatam, per Matthiam corvinum renovatam, per turcas ruinatam, noviter Augustissimus Imperator Leopoldus restauravit, et ad illam providendam Georgius Szechényi Archieppus Colocensis deinde Strigoniensis anno 1687 collegium Academicum Societatis Jesu ibidem erexerat et fundaverat. PP: hujus Societatis non solum curam animarum in Praesidio adminstrant sed etiam ad Aquaticam descenderunt, et munere suo fungebantur in Sacello, cui paulo post capucinorum claustrum adnexum est.

Cum igitur anno 1693 effective R. R. Patres Capucini Budam inducti fuissent, illi a 12 Februarii anni 1693 curam animarum sub Inspectione tamen Superioris Jesuitarum, qui solus et unicus Parochus per tota Buda fuerat, in Aquatica urbe exercuerunt, delegata utique sibi facultate per Jesuitas, Matriculas ipsas Jesuitis resignare debebant. Anno 1702 die 16 Januarii R: P: Thomas Raczpassany (1) Parochiam in Aquatica administravit. Num ille in collegio Arcensi resederit, num vero apud Capucinos habitaverit, prorsus ignoratur (2). Videntes successive R: R: Patres Societatis Jesu nimie populum christianum in Aquatica accrescere, judicarunt expedire, ut ex gremio illorum, proprius Administrator Aquaticae urbi tradatur. Hinc... anno igitur 1718 die 28 Augusti... R: P: Georgius Kovatschits (3) claustrum Capucinorum ingressus est, et obtenta... approbatione Parochalia peragere incipiebat, cujus capellani PP: Capucini erant.

Cum autem continuo Aquaticae urbs se magis, ac magis extenderet... statuerunt Patres Societatis Jesus, ex suo gremio distinctam Parochiam, in Aquatica erigere, locumque talem aptum quaesiverunt, qui recte in medio esset. Opportune in dicto Bomben Placz (4), ubi globi tormentarii asservabantur, erexerat familia Forstmeyeriana magnam domum ad contignationem, quae adhuc videtur in angulari cubiculo parochi

1. Helyesen: Raspasani.
2. A saját házában lakott a Vizivárosban.
3. Petrinus áldozár volt és nem jezsuita atya.
4. 1724-ben még Felsővásártér azaz Obere Marckh.

et laterali senioris Capellani, ac inferius in schola I. Normali. In inferiori tractu popina, ac diversorium fuerat pro condescendentibus nautis. In superiori tractu sala magna cum 9 fenestris magnis fuerat, ubi cives saltus, et distractiones suas servarunt. Penes pro comedentibus et ludentibus cubiculum separatum fuit, quod nunc senior capellanus incolit. Vocabatur hoc *Diversorium ad Anchoram*, uti etiam in cubiculis Parochi adhuc in tabulato Anchora apparet.

Anno igitur 1723 Amplissimus Magistratus Budensis hanc domum a Forstmeyer emit, et eidem insuper aliam civicam, nunc Hirschmaniana dictam donavit (5). Ad hanc domum eodem anno 30 Novembris se tres Patres ex Societate Jesu receperunt (6). Invenerunt illi hanc domum in angulo aedificatam ad contignationem, sed versus frontispicium templum solum protractam nam penes Danubium Asseribus incinctum spatium pro allitibus fuerat. In superiori tractu ex Sala duo cubiculo fecerant, et tertium alioquin paratum remansit. Insuper 4. cubiculum habebant, ubi nunc conservatorium ciborium est, et ibi ubi gradus ad chorum ascendunt secessus fuerant. Inferius ubi nunc prima schola est in angulo scilicet, ibi primum sacellum in honorem S : Annae erexerunt. Imago parva S. Annae in cubili Parochi pendet. In hoc sacello omnia divina, et parochialia munia exercebantur. Sed utique exiguitas loci vix 300 homines capere potuit . . . (7)

2. Exstructio Ecclesiae

Tandem . . . factum est ut anno 1740 partim liberalitate Amplissimi Magistratus, partim ex collatione fidelium lapis fundamentalis pro hac Ecclesia est positus. Erant tunc Administratores hujus Parochiae P : Franciscus Weiss, P : Ignatius Pretelli, P : Franciscus Perger. Volupe videre fuit, quomodo plebs devota suis curribus lapides, arenam, et calceni devexerint gratuito, quomodo multi murarii, et mercenarii gratuito per certas dies opera sua Deo altissimo detullerint. Foderunt primario profunda Sanctuarii fundamenta, et Sanctuarium actu existens perficere conati sunt. Et quia in fundamentis Aquam copiosam invenerunt, hinc integra saxa cum viva calce in copia, et sine parsimonia injecerunt. Volebant quidem versus navimauream (:sic dictum diversorium:) longitudinem templi magis extendere, sed dominus domus Pösenbacher cum suis domesticis sclopetis repletis in muro stabat, et minabatur trajectionem illius, qui vel medio passu fundamenta extendere auderet. Hinc factum quod illius potentissima familia utcunque misere defecerit. Sanctuario ex solidis lapidibus sic aedificato, deficiente pecunia, navis Ecclesiae ex Asseribus structa est, ad populum contra aeris injurias tuendum. Cui insistebat parva turricula tribus campanullis instructa. Sanctuarii Architectus *Christophorus Hamon* fuerat.

Paulo post dum plus pecuniarum ad cassam intrasset ; et insuper plura legata pro sacris facta fuissent, contractis insuper debitis ; aedificii sacri exstructio continuata fuit. Fundamenta profundissima viva calce, et saxis repleta sunt. Fundamenta turrium vero palis ligneis firmissimis ob aquae copiam inhaerent, et crassitudine ultra orgiam excedunt. Hanc molem exstruxit Architectus *Mathaeus Nepauer*. Formular aedificii D : Locatelli Mercator ex Ittalia adferri curavit. Erant quidem plana elegantissima Ecclesiarum Ittalicarum aut 20 adlata, sed recte hocce Patribus Societatis Jesu praeplacuit.

Immortuo Mathaeo *Nepauer* (8), qui jam latera templi perfecerat, et turres fere ad condignam altitudinem evexerat : Architectus *Michael Hamon*, et cupulam navis Ecclesiae, et turres ad perfectionem perduxit, et sic tandem Ecclesia ad consumationem talem qualem venit, postquam intermedio aedificii tempore ter in periculo incendii fuisset.

Et sic exstructa Ecclesia Parochialis S : Annae anno 1746 die 21 Julii . . . solemniter benedicta est . . . (9)

. . . Administrator Josephus Rek, anno sequente 1747, Lauretanum Sacellum exstrui, et instrui curavit.

Sed plurimum ad perfectionem hujus templi, illius Successor *Adamus Kögel* Superior et Administrator contulit . . . ita ut hic vir omni jure meritissime Pater, ac fundator hujus Parochiae dici possit . . .

Integra ergo Ecclesia ad perfectum et exaedificatum statum (:sine interna instructione:) pervenit anno 1758. hoc ipsum Inscriptio in frontispicio templi denotat :

HanC aeDeM pII CLIentes Annae posVere.

. . . Sub Kögel cupula Ecclesiae, et elegans cupreum tectum turrium perfectum est.

5. Az adás-vételi szerződés kelt 1724 június 2-án.
6. Valóban csak az istentiszteletet kezdték 1724 novemberében és egyelőre csak két jezsuita atya költözött a rezidenciába.
7. Az 1740 február 9-i városi tanácsi felirat szerint alig ötven lélek fért be e kápolnába. Különben az épület leírása nem helytálló, lásd a szent Anna-templom története c. fejezet 9. jegyzetét.
8. Nepauer még 1785-ben is munkálkodott ; halála ideje ismeretlen.
9. Ekkor csak a kész szentély áldatott meg.

3. Structura ipsa Ecclesiae

Ecclesia haec ex solidissimis materialibus per totum aedificata est, tecta imbricibus, exposita quadratis lapidibus marmoreis.

Habet duas turres elegantes, a lateribus frontispicii eminentes, et cupro tectas.

Sanctuarii longitudo est 6 orgiarum et 2 pedum, latitudo 5 orgiarum et 2 pedum et 6 digitorum, Altitudo 8 orgiarum.

Sanctuarium cupulam habet pictam repraesentanten SS. Trinitatem per Angelos adoratam, et 4 Evangelistas : pictura haec ab artificibus nimium laudatur, tam propter delicatos, et durabiles colores, quam propter graphicam artem.

Cancelli ex ligno molli sunt, et conformiter arae incolorati.

In Sanctuario duo chori spatiosi exurgunt, aliquantum eminentes, et omnibus accessibiles, unus supra sacristiam, quorsum quotidie homines ascendunt. Alter supra sacellum Lauretanum, ubi Sepulchrum Christi et aliae Ecclesiae res conservantur, honoratiores claves sibi curarunt et conniventiam parochorum in confluxu populi, illuc ascendunt.

Stalla nulla sunt, neque Thronus Eppalis, sed pro qualitate Pontificantis major, vel minor numerus sellarum exponitur.

Chorus Musicorum utcuncque parvus in fine Ecclesiae supra portam principalem Ecclesiae situatus est ; et per magnam fenestram tam chorus, quam Ecclesia illuminatur.

Navis Ecclesiae habet in longitudine 14 orgias 5 pedes. In altitudine 9 orgias 3 pedes, in latitudine 10 orgias et 1 pedem, est structurae recentioris.

In fine navis Ecclesiae duo chori spatiosi sunt, ex solidis materialibus.

Navis ipsa in rotundam formam aedificata cupulam magnam habet, quae instar radiorum flavo colore picta est : Et in medio cupulae horrologium inauratum prominet, ubi indices inaurati horam aequaliter cum horrologio in turri indigitant. Campanulae vero pro sono in foramine supra chorum Musicorum pendent.

Turres Ecclesiae cum cupula in altitudine 30 orgias habent. Frontispicium cum turribus latitudinem 11 orgiarum 2 pedum.

Quaevis turris habet fenestras majores 7 et mediam, et superius in cupula 4 minores. Fenestrae majores usque annum 1800 nullis Schalu provisae erant. Hinc cum continuo imber, et nives intro ruerent, factum est, ut campanile in turri Epistolae totum computruerit, cum maximo periculo campanarum lapsus. Hinc per Asciarii Magistrum Ponier novum campanile factum est anno 1800. et ad illud defendendum nova Schalu, per Antonium Reischel attracta sunt, sed etiam ista Schalu nimium laxa admodum parum turrim defendunt . . .

Infra Sanctuarium et navim Ecclesiae est crypta.

Portas Ecclesia quatuor habet. Principalem unam, alteram per sacristiam, tertiam e regione per Sacellum Lauretanum . . ., quartam infra turrim in Sacello S : Annae, ad quam ingressus ex ambitu inferiori Parochiae patet.

Sacristia una est, satis magna et sufficienter instructa.

Ecclesia sat lucida est, et nova tota, Numeroso tamen civitatis populo recipiendo insufficiens.

Anno 1806 die 22 Septembris hora 9 vespertina terrae motus magnus crucem ex turri versus plateam principalem sitam dejecit . . . 20 Novembris . . . crux nova attracta, et imposita fuit, per Antonium Reischel Asciarium Magistrum . . .

4. Renovatio Ecclesiae

. . . Dum igitur novus Parochus Franciscus Luprecht curam hujus templi susciperet anno Domini 1803 primo illius intentio illuc tendebat, ut haec Ecclesia perpurgeretur, et renovetur . . .

Insignis civis hujus Parochiae, dives insuper, Religionis cultor, *Christophorus Hikiss* Commembrum exterioris Senatus, Architectus et murariorum Magister, jam dudum voluit monumentum sui grati erga matrem Ecclesiam animi, palam testari, cum fere omnes Budenses Ecclesias ille jam renovaverit, et Ecclesiam Christianopolitanam exaedificaverit (10). Hinc ille se solus obtulit, quod accedente modico in pecunia juvamine paratus sit totum hocce negotium in se suscipere, eo magis, quod nos jam prius cum diversis Ittalis templorum purgatoribus satis sumptuosos contractus fecerimus, ad evitandum pegmatum exstructionem . . (11).

Post festum S : Annae illico Sanctuarium interne coeperunt inalbare, et quidem trinis vicibus, quia admodum nigrum fuit, choros interiores passim tunc purgarunt, dum ob pluviam foris laborare prohibebantur, prius tamen pegma parvum in funibus pendens

10. V. ö. *Schoen A.:* A budapest-krisztinavárosi templom. 1916.
11. 1804 április 3-án megindult a renoválás lényeges módosítás nélkül.

attraxerunt, et picturam in sanctuario medulla panis purgarunt et cum firneiss incolorantes antiquam picturam reviviscentem fecerunt, ac alios colores renovarunt.

Sed etiam Arcularius *Frank* aram magnam purgare, et renovare coepit . . .

Circa initium Septembris incoeperunt navim perpurgare . . . cum hoc labore finem Octobris anni 1804 parati erant.

Interim . . . conduximus Arcularium, et in aliis artibus artificem, *Franciscum Frank*, qui scivit artificiosum Firneiss componere, quo, postquam prius aram, et statuas bene purgasset, et aqua abluisset, totum marmor et aurum illiniverat . . . successive omnes aras, et omnes imagines muscarum excrementis, et pulveribus, ad abominationem infectis renovavit et perpurgavit. Finem operi ante festum Omnium Sanctorum anno 1804 imposuit.

Solvimus D. *Hikiss* 1400 Fl. et Franko 416 Fl. . . .

5. Ara Major, sive Principalis

Parato ut superius sub N. 2 enarratum est Sanctuario hujus templi, illico Patres Societatis curam adhibebant, ut major ac decentior ara, quam in cubili steterat erigeretur, curarunt igitur magnam S : Annae imaginem pingi, quae repraesentat S : Annam, quomodo suam sanctissimam filiam instruat. Et antiquam parvam imaginem ad cubile Parochi pro aeterna memoria appendebant.

Aram ipsam ex ligno molli, sat amplam, tabernaculo magno provisam, et sculpturis ornatam extruxerunt, et Imaginem ad murum supra tabernaculum appenderunt et pro suo posse exornarunt exspectantes Benefactores, qui opus hocce perficerent.

Vixit tunc in hac urbe a benefaciendo, a vera et non fucata religione notissima, per suam stirpem nobilissimam clarissima Comitissa vidua, Excellentissima *Elisabetha Zichy*, quae pariter piissimum et dignissimum hujus Parochiae Aadministratorem Adamum Kögel admodum colebat, et nimium diligebat, qui omni septimana apud eandem prandere debuit,

Postquam idem Kögel magnis laboribus, curis, expensis reliquas aras aedificasset. et ad hunc splendorem perduxisset, allocutus est praefatam Comitissam »Excellentia Vestra pietatis, ac Religionis documenta ac monumenta, jam in omnibus Budensium Ecclesiis abundanter reliquit, nulla Ecclesia, nullum Sacellum tam exiguum inveniri potest, ubi non expensis Suae Excellentiae opus aliquot insigne Deo dicatum exstaret. Vetero-Budensis, Patrum Trinitariorum, Patrum Augustinorum Ecclesia maxima ex parte opus Suae Excellentiae est. Franciscanis in arce, ac monialibus Franciscanis in Aquatica ac Capucinis, erecta sunt altaria ex thesauris tantae benefactricis, cur igitur Ecclesia matri illius Beatissimae Mariae dicata a tanto beneficio excluderetur, quam toto corde, ac flagrantissimo cultu Excellentia Vestra a juventute coluit.« Permota piissima Comitissa his verbis non solum exstructionem pomposissimae arae promiserat, sed etiam peritissimos artifices illico advocavit, ut planum conficiant de aliqua tali opere erigendo, quod et Majestate divinae, et gloriae tantae benecfactricis, et diuturnitati temporum accomodatum maneret.

Anno igitur 1771 ultimo vitae anno dignissimi Administratoris Kögel, sumptibus Excellentissimae Comitissae Zichy profunda fundamenta ex crypta aedificata sunt, quibus ex lapidibus, et tegulis solidissime totius arae moles superstructa est. Repraesentat haec ara templum Jerusolimitanum, normale ex sepulchro Christi desumptum est. In medio est statua S : Annae, quae suam sanctissimam filiam manu tenens, in templo Patri coelesti offert. Habet sibi ad latus S. Joachim, S. Elisabeth et S : Zachariam, inferius magis est David, et suprata bernaculum Arca Domini inaurata. Superius est oculus Providentiae Divinae per Angelorum choros adoratus.

Tota haec ara bene, et artificiose marmorisata est, et copioso auro exornata, tabernaculum ex muro exstructum, intus incoloratum, utcunque humidum est.

Cupulam Sanctuarii eadem occasione Excellentissima Comitissa pingi curavit (12). Totum hocce Majesteticum opus anno 1771 incoeptum, post triennium anno 1773 circa festum S. Annae perfectum, nullum Patribus Societatis Jesu solatium adferre potuit, cum eodem anno haec Societas sublata sit. Caeterum si P : Kögel vixisset, si Societas necdum cassata fuisset, Ara haec multo pomposior evasisset. Hac occasione cancelli remoti sunt ad finem Sanctuarii, nam antea ab porta Sacristiae, usque portam Lauretanam protendebantur.

Haec ara magna ut sub N. 4. descriptum renovata est per Arcularium Frank an :1804.

Portatile arae majoris consecratum est anno 1764 die 15 Julii per Illustr. Dominum Carolum Szalbek, Dei et Apostolicae sedis gratia Eppo Nemesino, qui inclusit reliquias SS. Primi, Celsi et Maximi Martyrum . . .

12. Nem özvegy gróf Zichy Miklósné, hanem a városi tanács fedezte a szentélykupola freszkóköltségeit 1772 decemberében.

6. Credentia

In sanctuario prope magnam aram, in cornu epistolae est credentia, instar mensulae. Erat ibidem appensa imago pulchra B. M. Virg. infantem suum lactantis. Verum hoc anno 1804 illa occasione dum imago dolorosae matris ad aram crucis exponeretur, ad Lauretanum Sacellum transtullimus, et illuc ex ara Crucis Imaginem Brunensis B. Mariae collacavimus . . . In mensa stat Jesulus sub vitro comode ornatus . . .

7. Ara S: Aloysii Nro. 1.

In sanctuario est ara tota lignea, sed eleganter incolorata S : Aloysii, per A R P Adamum Kögel ad hunc elegantem statum perducta. Imago arae est artificiosa. S. Aloysium orantem, est se castigantem in Innocentiae statu repraesentans. Inferius est imago S. Stanislai, duo Angeli, ardentia corda servant. Portatile die 14 Martii anno 1757 consecravit Excell. D. Franciscus Archieppus Colocensis, et Bachiensis, et in es inclusit Reliquias SS. Martyrum Candilii et Marciani . . .

8. 2da Lauretana Ara N. 2.

Lauretanum Sacellum anno 1747 per R. P : Josephum Rek S. J. . . . erectum est ; et ad modernum statum deductum. Ille hanc statuam Lauretanam B : M : Virg : Laureto adferri curavit. Haec statua benedicta, et ad statum genuinam attacta, quidquid ad autotypon accedit, solemniter exprimit. Tota structura hujus sacelli, cum genuino sacello Lauretano, uticum ara *perfectam* similitudinem habet. Statua B. M. Virginis diversas vestes habet, et statutis temporibus diversoe induitur . . . Portatile consecravimus ad M. D. Glo : et Reliquias SS. MM. Laudati et Pacifici imposuimus die 8 Augusti anno 1779 . . .

9. Ara Immaculatae Conceptionis B. M. V. N. 3.

Ad cornu epistolae prima ara occurrit Immaculatae conceptionis. Imago principalis Leobii per A R P : Kögel curata (13), ob elegantiam et artificium, in cupro prodivit, nam Beatissimam matrem in pietatis, ardentissimaeque charitatis affectu ita depingit, ut omnes aspectu hujus imaginis aedificentur . . . . Inferior imago est S : Barbarae, Laterales vero S : Catharinae, et Apolloniae, pariter per artifices Leobii pictae (14), duo Angeli et 4 candelabra aram exornant. Portatile . . . consecravit Alexander Barkocz M : E : Colocensis Praepositus major anno 1750 die 25 Novembris, et reverenter imposuit Reliquias SS : Martyrum Grati, et Victoriae.

10. Ara: Francisci Xaverii Num. 4.

Ara S Francisci Xaverii una ex antiquissimis illico exstructa fuit, dum opus Ecclesiae perficeretur, videtur fuisse ara votiva, in gratiarum actionem exstructa, quod intercedente hoc sancto, cui universa Buda solemne votum fecerat anno 1739 saeva pestis grassari cessaverit (15). Sed haec ara ad modum pauperem, et desolatum prospectum exhibuit. Pendebat imago S. Francisci Xaveriin illa, eundem repraesentando, quomodo justitiam divinam exoret, ut piis cultoribus, ibidem in diversarum nationum vestibus depictis, clementiam et veniam elargiatur : Asservatur nunc haec imago in Sacristia . . . (16).

Tandem R P : Adamus Kögel hanc aram ad illum perduxerat splendorem, in quo nunc videtur. Imago ipsa repraesentat S. Franciscum morientem . . . (17). Penes imaginem stant duae inauratae statuae S. Joannis Nepomuceni et S. Caroli Boromaei. Superior imago S. Angelum custodem exprimit. Inferius est imago Auxiliatricis B. Mariae Virginis . . .

Haec imago insuper eleganter, ad aedificationem picta est.

Infra aram est Sepulchrum S. Francisci, in quo ille indutus jacuit, sed sub Regulationibus Josephi 2. haec statua auferri debuit. Verum anno 1804 die 1. Novembris occasione renovatae arae, denuo haec statua illuc collocata est . . . Penes aram pendent 2 imagines S : Sebastiani et S : Rochi.

Portatile . . . consecravit Excell. D. Franciscus Archieppus Colocensis die 14 Martii anno 1575, et imposuit Reliquias SS : Martyrum Canduli et Marciani . . .

Dum . . . anno 1804 ara haec renovaretur, quaedam virgo senex, et servilis apud molitorem Kietreiber Catharina Pfürstingin imaginem dolorosae matris Szasziniensis Pestini a 30 florenis pingi curavit, ut haec imago in credentia exposita cultum passionis dominicae promoveret . . .

13—14. E képeket nem Leobenben festették, hanem 1765-ben Wagenschön Ferenc festette Bécsben.

15. Ez oltárképpel együtt 1740-ben készült még a szent Anna-kápolna számára s innen került a szent Anna-templomba.

16. Ennek helyébe 1757 júliusában a Vogl Gergely festette képet helyezték.

17. Ezt a képet 1768-ban Wagenschön Ferenc festette.

11. Ara S. Mariae Magdalenae Nro 5.

Etiam haec ara, laboribus et curis A. R. P : Kögel exstructa. Principalem Imaginem S. Magdalenae praesefert, Viennae pictam, quae ob artificium admirationem omnium pictorum excitat. Inferius est imago S. Petri flentis et poenitentis, ex latere S. Antonius de Padua, et S. Franciscanus Solanus. Imago S : Magdalenae, per humorem resoluta, . . . anno 1804 per *Falkoner* (t. i. József Ferenc) pictorem gratuito renovata est.

Portatile consecravit Excell. D. Franciscus Archieppus Colocensis die 14 Martii 1757, et imposuit Reliquias SS : Martyrum Canduli et Marciani . . .

12. Ara S: Stephani Regis Nr: 6.

Ad cornu Evangelii ara uti per principalem portam Ecclesiae intratur, e regione arae S. Magdalenae est ara S. Stephani. Imago S. Stephanum suum filium Emericum Deo offerentem repraesentat, pariter Viennae picta est. Et tota ara per P : Kögel curata inferius est imago S. Ignatii, in lateribus S. Ladislai, et Leopoldi.

Portatile consecravit Illustr. Carolus Szalbek Eppus Nemesinus 15 Julii anno 1764, imposuit Reliquias SS. MM. Primi, Celsi et Maximi.

13. Ara Crucis Nro 7.

Ara crucis pariter antiquissima est, et illico cum exordio Ecclesiae exstructa sed admodum in desolato statu. Crucifixus ex Assere, cum duabus statuis pariter ex Assere, qui nunc in Sacristia cernitur ornamentum arae effecit. Donec A. R. P : Kögel magnis sumptibus, et curis hanc aram ad modernum elegantem statum perduxisset.

Crucifixus ex ligno fabricatus bene inauratus est, penes stant statuae B. Maria Virginis, et S : Joannis, crucifixus globo insistebat, cui serpens circumvolutus est, qui nunc in choro laterali asservatur.

Superius est imago S : Michaelis Archangeli. Inferius Imago Brunensis, vel potius Chentohoviensis, seu nigra aureo vestitu ornata. In lateribus imagines Adami et Evae. Portatile consecravit Illustrss : Carolus Salbek Eppus Nemesinus die 12 Martii anno 1767.

. . . senex Kreützweger duas pyramides ex ebore affabre factas anno 1805 ad aram hanc donavit, repraesentant in columnis sanctos stantes, quia vero nimium parvae erant, hinc Domina Kietreiberiana, nata Mayerfy eodem anno curavit ex speculis majores pyramides, interne propria manu auro exsuebat. Agnos Paschales, a Patre Puchner acceptos, et ad medium pyramides ex ebore

Dum haec ara anno 1804 renovaretur, quaedam virgo senex et servilis apud molitorem Kietreiber Catharina Pfürstingin imaginem dolorosae B. Mariae Virginis Szaszinienses Pestini a 30 flor : pingi curavit — (uti sub N. 10 enarratum) — die 7. Decembris anno 1804 Parochus Luprecht cum curatoribus templi hanc imaginem ad aram crucis posuit . . .

Anno 1806 die 30 Augusti ante festum Angelorum Catharina Pfürstingin altare inferius curavit excindi, et vitrea tabula muniri, imposuit statuam Christi in sepulchro jacentis, quae prius in sa cello S : Annae pro veneratione exposita erat, constitit haec res Anno 1806. 15. Septembris parva statua inaurata S. Magdalenae curata per Catharinam Pfürstingin, ad pedes crucifixi collocata est.

14. Ara Cordis Jesu Nro 8.

Ara penes cathedram Imaginem SS. Cordis Jesu repraesentat, curata est per P. Kögel maximo cultore cordis Jesu. Inferius est imago S. Josephi. In lateribus S. Thadaei, Peregrini, et Philippi Nerei.

Portatile consecravit Carolus Salbek consecratus Eppus Nemesiensis anno 1764 die 15 Julii, imposuit Reliquias SS. MM. Primi, Celsi et Maximi.

15. Fons Baptismatis.

Fons baptismatis est in sacrario prope portam Sacristiae anno 1774 procuratus, ex rubro marmore, una parte aqua baptismatis conservatur, parte altera proles baptizantur, aqua vero ad foramen per totum lapidem factum, in terram se defluendo perdit. Fons superius cuprea cupula tegitur . . .

Anno 1806 die 8 Decemb. Ad R. D : Amadaeus Rosenfeld Dioec : Czanadiens : Presb : desuper Jesum per Joannem baptizatum, ac bene inauratum apponi curavit. Constitit illum hoc opus 90 flor

16. Cathedra.

Erat initio exigua ex ligno exstructa cathedra in pavimento Ecclesiae subsistens, et rubra bysso incincta (18). Anno 1774 Excellentissima Comitissa Elisabetha Zichy

intra Sanctuarium et navim templi, in cornu Evangelii, curavit murum perfringi, gradus strui, et modernam cathedram aedificari. Est quidem ex ligno, sed bene elaborata, pulchre marmorisata, et multo auro ornata. In hujus cathedrae tectulo, locatus est Agnus Dei cum vexillo libro insistens, et paululum infra Angelus signa Passionis, utpote calicem, et crucem manu tenens. In ipsius vero cathedrae facie exteriore tres genii, fidem, spem et charitatem repraesentant. Circa circum ex scriptura historia de bono Pastore, et de Seminatore insculpta est. Ascensus ad illam patet ex Atriolo Sacristiae.

Sacellum S. Annae

Anno 1806 die 30 Augusti statua flagellati et coronati Salvatoris illuc collocata est per Catharinam Pfürstingin . . .

Anno 1806 die 13 Septembris Domina Bergeriana illuc donavit statuam Immaculatae B. M. Virginis . . .

6 Decembris ex antiqua ara magna, nova exstructa est, in qua nunc pompose Salvator colitur.

17. De Campanis

Habuit initio Ecclesia haec tres exiguas campanas, quarum maxima vix 3 centenarios appendebat. Priusquam turres aedificatae essent, ante portas Ecclesiae in ligneis palis pendebant, postmodum vero ad turrim attractae sunt, et ibidem usus illarum usque ad annum 1774 perduravit . . . haec . . . antiquae campanae ad Pomasz venditae sunt.

Anno igitur 1774 . . . per campanarum fusorem hujatem *Ioannem Bruner* sumptibus Ecclesiae quatuor sequentes campanae fusae sunt.

Campana prima . . . appendit 29 centenarios, et 63 libras, habet elegantissimum sonum, et est hucusque prima Budae, consecrata est in honorem S. Annae, et Elisabethae, habet hanc Inscriptionem: MetropoLIs, CIVItas BVDae CVraVIt — vocabatur Elisabeth, quia hoc nomine Excellentissima Comitissa Zichyana gaudebat, sperabant enim cives, quod haec Comitissa hanc campanam sit solutura, hinc eandem etiam primario in festo S: Elisabethae pulsarunt. Verum Comitissa nihil solvit, offensa de sublato ordine Societatis Iesu priori anno, in cujus favorem aram magnam exstruxerat . . .

Campana secunda . . . appendit 17 Centenario et 50 libras. Consecrata est in honorem S. Iosephi, et Donati — habet sequentem Inscriptionem: Laetare MetropoLIs resonat popVLI BVDensis ConneXa pIetas. — habet et haec campana amoenum sonum . . .

Campana tertia . . .appendit 9 Centenarios et 59 libras. Consecrata est in honorem SS. Petri, et Pauli. — habet sequentem Insriptionem: HanC zeLVS pIetasqVe MagIstratVs BVDensIs feCIt. — . . . sonus est elegans, simillimus chorali tyraviensis campanae.

Campana quarta . . . est 5 Centenariorum 70 librar: Consecrata est in honorem S. Stephani regis et Francisci Xaverii. HanC noVaM Ioannes BrVner feCIt, fVDIt, eLaboraVIt. His . . . accedit campanula agonizantium 90 librarum.

Omnes quatuor campanae simul pulsatae elegantissimam harmoniam efficiunt, tonus maximae campanae D est, et una ab alia intono tertiae distat, et sic pulsus nostrae Ecclesiae inutraque civitate ob harmoniam primus erat (19).

Omnes has quatuor campanas anno 1774 die 13 Novembris consecravit Illustr. ac R. D. Carolus de Salbek . . .

18. Organum

Ecclesia haec exiguo, sed bono provisa fuit organello . . . successu temporis venditum est . . . Habebant in fortalitio Patres Carmelitae insigne, et famosum organum . . . Hic ordo anno 1784 per Imperatorem Josephum cassatus est . . . Anno igitur 1784 organum istud sexcentis florenis 600 fl: emptum ad nostram Ecclesiam translatum est . . . Anno 1807. 1. Novembris Positivum novo marmoreo colore, unacum statuis per Franciscum *Thaller* incoloratum est, constitit 25 florenos (20).

19. De Confessionalibus, et Scamnis

Confessionalia initio ordinaria aut solum sellae reclinatoriae in Ecclesia, et Sacristia stabant. Successu temporis Adamus Kögel 4 elegantia confessionalia exstrui curavit, sunt ex molli ligno, flavo tincta colore . . .

Scamna initio exigua ex molli ligno in templo stabant, postmodum ex duro ligno scamma 24 curata sunt . . .

18. 1746 decemberében készült.

19. Kettő közülök hadi célokra használtatott fel 1916-ban. V. ö. *Kádár Lehel:* A harang metamorfózisa. Budapesti Hirlap 1916 július 30.

20. V. ö. *Isoz Kálmán:* Buda és Pest zenei müvelődése I. kötet. 1926. 46—49. old.

20 De Sacristia.

... In Sacristia armaria tria sunt, elegans unum, anno 1773 curatum ... Aliud pulchrum armarium magnum ex quaercu fabricatum pro conservatione rerum sacrarum anno 1804 die 4 Julii Dominus Franciscus Kietreiber molitor Magister ... Parocho Luprecht donaverat, qui illud ad tertium parochiale cubile imposuit ... Hocce armarium per laicum fratrem Patres Trinitarii in cellis Marianis ad vetus Budam fieri curarunt ... in medio erat statua B. Mariae induta, stabat hoc in Sacristia illorum. Dum ordo iste per Josephum 2. cassatus fuisset, Antonius Kietreiber molitor magister, parens Francisci illud a 200 florenis emit, et puellae illius vestes in illo conservabant.

22 Sepulchrum Domini.

Antiquum sepulchrum Christi quod in Parasceve erigi solet non adeo splendidum erat, constabat illud ex frontispicio et magno arcu, ac lateralibus duobus in quibus prospectus aedificiorum depictus erat, erigebatur illud in Sacello Lauretano ad ferreas crates versus ipsam aram Lauretanam.

Dum cassarentur ordines Carmelitarum, et Trinitariorum, a primis ... curator templi levi pretio Sepulchrum Domini pro nostra Ecclesia emit, aderant multi picti masculi, passionem Domini repraesentantes. Sed etiam Domina Altenburgeriana aliud Sepulchrum a Trinitariis emerat. Sed quia Parochus Richard, Christum in sepulchro jacentem utpote superfluum, cum nostra Ecclesia proprium habet, accipere noluerit, Hic Christus Monialibus donatus est. Anno 1784 omnia sepulchra per Josephum 2. sublata sunt ...

... anno 1806 ... Luprecht ... novum Sepulchrum denuo ad Lauretanum sacellum fieri curavit... Constitit: Arculario *Francisco Frank* qui illud delineavit, et fecit ac antiqua incoloravit 174 flor. Pro duplicato inaurato radio 60 flor. Pictori *Francisco Taller* 110 flor. Vitriario pro globis et lampadibus 21 flor.

(Novum Sepulchrum Domini anno 1862 factum, et imprimis ex pensis et liberalitate prouti religioso zelo Ecclesiae donatum p. D. Bernardum Miller Philosophiae Doctorem, et Pharmacopiae proprietaium, alias meum dilectum cognatum ; pictum vero per meum nepotem *Petrum Ráth*, et quidem sine omni remuneratione. Jos. Ráth parochus.)

23. Fata tristia Ecclesiae.

Anno 1738, et 1739 Pestis grassabatur. Ecclesia clausa fuit, Divina ad statuam B : Mariae Virginis in foro servabantur...

Anno 1763 die 28 Junii hora matutina 5 terrae motus tam vehemens fuit, ut dejectis ex tecto imbricibus, et caminis ingressus ad parochialem domum impeditus fuerit. Ecclesia magnum damnum passa ...

Anno 1770 festo Portiunculae fulmen intra duas turres Ecclesiae parochialis decidit, ibique decussa statua lapidea, hinc inde tristia in Ecclesia reliquit vestigia.

Anno 1775 Mense Februaria dissolata glacie in Danubio tanta subsecuta est exundatio aquarum, ut istae in parochiali Ecclesia ad S. Annum usque ad mensam altaris majoris, foris autem in principali platea usque ad manubrium portae exterioris, per quam ad sacellum Lauretanum ingressus est, ascenderint ...

Anno 1789 denuo aquae post solutionem glaciei in tantum accreverunt, ut Ecclesia ad unum pedem aquis repleta fuerit ...

Anno 1799 magna in Martio soluta glacie exundatio, omnes gradus ad aram majorem aqua tegebantur ...

Anno 1806 die 22 Septembris h : 9 Vespertina, paccatissimo tempore magnus terrae motus ortus est, qui fere per 30 Secundas duravit concussiones tam vehementes erant, ut crux ex turri ... ad tectum Ecclesiae ruit, et perfracto tecto supra fornicem penes horologium, illico ad ingressum ad turrim ruit ...

1830. Ecclesia undis Danubii repleta erat ...

1838 jam mense Januario Ecclesia inundata erat ... a 4 Martii usque ad 17-am Ecclesia undis Danubii exposita erat, aqua horrendam altitudinem adtigit nempe 11 pedum ... quin imo sanctuarii statuae in magna ara existentes in aqua haerebant, stratum Ecclesia percussa erat, scamna devastata et ex integro destructa, septem arae inversae nimirum S. Aloysii, B. M. V. seu Immaculatae Conceptionis, S. Francisci, S. Magdalenae, S. Joannis (21), S. Crucis, et S. Stephani, hinc stratum novum poni debuit, scamna ex inferiori parte novitus murari, quatuor arae cum annutu venerabilis officio emansere, tum ut sumptibus parcat, tum vero ut Ecclesia in spatio lucretur—duae vero nimirum S. Francisci et S. Crucis ex lapidibus erectae sunt cum magno onere Cassae Ecclesiae,

21. Szent Jánosnak nem volt oltára, a Szent Szív oltára értendő.

per qualibet ara soluti sunt 285 f. Conv Moneta nonnisi Lapicidae. — pictori autem, qui has duas aras renovavit 200 f. Conv Moneta-Arculario pro renovatione 360 Conv Murariorum Magistro 900 Conv . . .

Inter funestissima Ecclesiae fata referri meretur devastatio ejusdem permagnae molis jacula occasione expugnationis arcis budensis (t. i. 1849-ben) magno numero ex arce projecta-quae damna Ecclesia exterius perpessa est, circa circum muri et turres Ecclesiae aperte loquuntur — tectum Ecclesiae fere ex integro dirutum, non absimiliter etiam organum, — cupula navis Ecclesiae globis perforata, quorum explosiones imagines, aras laterales, scamna, fenestras dirum in modum devastarunt . . . Ne autem funestis fatis mox finis imponatur, successit mense Martio 1850 exundatio Danubii . . . (Sterbeczky Kamill bejegyzése 1861-ből.)

Fata laetiora Ecclesiae

. . . Anno 1771 Principalis ara splendide aedificata.
Anno 1774 Campanae elegantissimi soni attractae.
. . . 1799 Organum pomposum curatum.
Anno 1804 Ecclesia renovata.
Anno 1805 Per Imaginem dolorosae B. M. Virginis ditata.

Anno 1805 Per Illustrissimum Eppum Suffraganeum, et Vicarium Martinum Görgey solemniter consecrata, 4 Augusti Dominica 9 Pentecostes, et quidem innocenti occasione Ill. Eppus Patrocinio Ecclesiae S. Annae pontificaret, Adamus Schrayer Parochus Josephinae urbis Pestini concionem de Dedicatione habuit, Eppus stupuit non esse consecratum templum, illico in octava illud dedicavit . . .

Anno 1806 die 20 Novembris crux per terraemotum 22 Septembris dejecta denuo sine omni infortunio, ad turrim versus plateam sitam attracta est.

Anno 1838-o ara S. Francisci et S. Crucis ex lapidibus positae, et ex integro emendatae, perin si etiam casu quo aquae venirent, firmae stabunt.

De Crypta

Crypta cum exstructione Sanctuarii, illico sub Sanctuario, et Sacello exigua exstructa fuit, sed insignis hujus Ecclesiae fautor, et Exstructor Adamus Kögel, zelosus Administrator anno 1767 novam magnam cryptam infra navim Ecclesiae fodi, et exstrui curavit. Cumque nova cryptarum regulatio a sua Majestate emanasset, porta ad cryptam ex templo cassata est, et nova foris ad Sanctuarii posteriorem partem perfracta est . . .

Sepultura ad cryptas anno 1785 per Josephum 2. interdicta est, sed mortuo Josepho 2. 1790 denuo homines ad cryptam sepulti sunt . . .

Biographiae Parochorum

1-us Admodum Reverendus Dominus *Thomas Raspassany* (22).

Docente matricula anno Domini 1702 die 16 Januarii . . . Raspassany primus hujus Communitatis animarum curator fuerat. Vicarius quidem relate ad Patres Societatis Jesu, veri nominis Parochus, relate ad Aquaticam — Origine Ittalus, fors illius parentes, aut cognati Budae habitarunt . . . Laboravit in vinea hac Domini 16 integris annis, vir dignissimus, ut ob ardentissimum amorem erga Deum, et erga Beatam Annam futuram hujus Communitatis Patronam primus fuerit a Deo electus Parochus. Nonsolum ex fide digna relatione, sed etiam ex illius testamento, et Donatione Patribus Soc. Jesu facta patet, quam ardenter ille cupiverit, ut sub honore Sanctae Annae distincta erigatur Ecclesia, ac specialis pro populo Aqaticensi Parochia . . . Finivit suam laboriosam, plenam vitam anno 1718 30. Maji . . .

6-tus *A. Rever*: *Pater Ignatius Pretelli* (23).

. . . vir zelo Dei plenus, qui proventus pro aedifacanda Ecclesia collegit, et pestiferis serviendo, animam suam pro ovibus tradidit, anno 1736 circa finem Octobris hanc parochiam ingressus est. Firmiter hic sibi proposuit omnem conatum in id impendere, ut tandem amplissimus Magistratus ordines pro aedificanda Ecclesia faciat. Hinc eatenus diversa Concilia cum ditioribus civibus, et cum Dominis Senatoribus contulit. Vixit tunc in Aquatica vir pius, et probus, nec non aestimationi communi conspicuus, magnusque Parochiae tenellae fautor *Joannes Petrus Bernucca*. Mercator dives, et urbis hujus Senator, hic utpote Ittalus, et per continua itinera experientia multiplicis scientiae ditatus, plana diversa pro exstruenda Ecclesia collegit. Maxime vero eidem placuit Structura pomposa Minoritarum Ecclesiae Brunensis, ad hanc normam et nostram

22. 1700 december 31—1718 május 30.
23. 1736—1740 szeptember 11.

aedificare intendit. Interim dum ex una parte consulitur, ex altera tergiversatur, divina inscrutabilis justitia acerbissimo flagello, crudeli peste miseros incolas urbis hujus visitat. . .

Feliciter superato infausto, pestifero anno gratias Deo egit . . . Anno igitur 1740 magno cum jubilo lapis fundamentalis pro hac Ecclesia positus est, sicque magnos labores hujus viri magno eventu Deus coronavit . . . Circa finem . . . Augusti . . . Administrator Pretelli . . . lecto affixus, ingravescente morbo, omnibus Sacramentis provisus, piissime anno 1740 die 11. Septembris ex febri maligna cum maculis rubris, Creatori suo animam charitate (cujus victima fuerat) inflammatam tradidit, aetatis suae 42. anno . . .

Defuncto Ignatio Pretelli Cooperator ad hanc Ecclesiam *Franciscus Weiss* (24) per unum annum administrationem hujus Parochiae suscepit. Utique satis commendatus, per zelum, quo tempore Pestis curam animarum hic loci exereuerat, sub illo ulteriora consilia de continuanda Ecclesiae structura collata sunt. D : Bernucca absolute ursit, ut haec Ecclesia ad normam Minoritarum Brunensium exstruatur, et in hunc finem 25,000 florenorum ex sua Massa resolvere voluit. Verum Judex civitatis D : Cetto, et consul Sautermeister, maxime vero Notarius Miller huic Plano se opposuerunt, exhac ratione, quod immanis haec structura profundissimis fundamentis indigeat, quae ob periculum aquae tam profunde fodi nequeunt. Hinc offensus Bernucca etiam oblatam pecuniam dare noluit. Hinc partim Magistratus aliquam Summam dedit, partim pecunia a Raspasany legata, partim ex collectis civium, alia conflata, in operarios insummebatur, qui profundissima fundamenta fodiebant . . .

10. Admod. Rev : Pater Josephus Rek (25).

Regimen Parochiae hujatis 1 Novemb anno 1744 suscepit vir in Societate magnus, a doctrina, et pietate clarus, activitatis magnae Josephus Rek. Vix limina Parochiae ingreditur, jam aedificium Ecclesiae accelleratis conatibus, et laboribus, dirigente Architecto *Mathae Nepauer* (26) ex omnibus lateribus assurgit, sicque ex imperfecta navi Ecclesiae tamen Sanctuarium pro usu aptatur et hinc inde imperfecta latera Asseribus clauduntur. Quare anno 1746 die 21 Julii hanc semiperfectam Ecclesiam per A. R. Patrem Gabrielem Graff Rectorem Collegii arcensis, obtenta eatenus licentia benedici curavit, ut solemnitas S. Annae ad novam aram per eundem curatam in novo templo ad commune solatium Aquaticensium celebrari possit. Quia vero Superior eximius cultor Beatissimae Matris exstitit, hinc totam curam convertit, ut in honorem hujus Virginis Sacellum Lauretamum erigeretur, ad cujus perfectionem senex Rodliana plurimum contulit . . .

Ut autem etiam proventus Ecclesiae accedant, illius consilio et opere parva Crypta anno 1747 cum Sacello exstructa fuit . . . postquam octo annis indefesse hanc Ecclesiam rexisset, pro proemio, et majoribus laboribus anno 1752 in Octobri ad collegium arcense translatus est, ut ibidem officio Rectoris fungeretur . . .

15. A R : Pater Adamus Kögel (27).

Advenit 1 Novembris anno 1757, et sub gubernio tanti viri, ac Sacerdotis status totius parochiae aliam formam splenditiorem obtinuit, et structura Ecclesiae optato fini appropinquavit. Architectus *Nepauer* fornicem, et turres consummare incoepit, parites undique incincti, chori exstructi, et sic anno 1758 Ecclesiae structura perfecta exstitit, ita ut anno 1759 die 12 Novembris inter communem applausum piorum civium cruces ad turres attractae fuerint . . .

Anno 1760 pariter 1 Julii Sacellum S. Floriani ad perfectum statum devenit, ita ut 3 Julii primario divina ibidem celebrata sint, et 30 Julii crux ad turrim attracta est . . . (28).

Sub felicissimis hujus magni viri auspiciis, bis prosperrime regebatur Ecclesia nostra ab anno scilicet 1757 usque 1760. et ab anno 1762 usque 1771 per completos undecim annos . . .

Quidquid ad consummationem Ecclesiae, ad exstructionem altarium conferre potuit, fecit. Omni anno peregrinationes, ad Austriam, et Styriam suscepit, ibidemque in ditioribus Abbatiis et claustris, necnon apud benigniores Magnates, magnas pecuniae Summas emendicavit, quo adjutorio ad tantam elegantiam templum nostrum exsurrexit, sed etiam Budensium ditiorum animos ad liberaliores collationes disposuit . . .

---

24. 1740 szeptember—1741. november 1.
25. 1744 november 1—1752 november 1.
26. Tévedés. Nepauer csak Hamon Krsitófnak 1748 februárjában bekövetkezett halála után vezette a templom épitését.
27. Elsőizben 1757 november 3-tól 1760 október 19-ig volt plébános, másodszor pedig 1762 október 21-től 1771 október 11-én bekövetkezett haláláig.
28. A buda-vizivárosi szent Florián-templomot értsd.

Sub illo anno 1759 turres nostrae perfectae, et anno 1762 die 4 Novembris fornix magnus in templo clausus, et Crypta sub toto templo prolongata . . .

Anno 1764 . . . aram elegantem Beatae Matris Immaculatae erigi curavit . . .

Anno 1768 2. Januarii paratam Cryptam novam solemniter benedixit . . .

Anno 1770 persvasit Comitissae Zichyanae, apud quam acceptissimus, saepius prandium sumpsit, ut nostram Ecclesiam visitaret. Quae etiam 29 Junii hic divinis interfuit, et illico haec Ecclesia eidem in tantum complacuit, ut mandatum de erigenda nova Ara maxima, necnon de cathedra dederit, quae paulo post obitum Magni hujus Administratoris perfecta est . . .

Obiit . . . 11 Octobris anno 1771.

16. A R P: Josephus Baczmegyei (29)

. . . successit in Superioratu 29 Octobris anno 1771. . . Sub illo ex Kögliano inducto ordine multa reducta sunt, fundamenta tamen pro magna ara struenda posita . . .

17. A R P: Petrus Matzer (30)

Anno 1772 cum 1. Octobris, vir doctus Petrus Matzer parochiam hanc regendam accepit, jurium parochialium magnus propugnator, omnia sub eodem bono ordine decurrebant . . .

Interim sub hoc Superiore ara nostra major ex gratia Comitissae Zichyanae ad perfectum statum venit, et constitit 9000 florenos, insuper Campanae modernae magnae anno 1774 ad turrium attractae sunt.

Sublato ordine cessavit etiam Residentia hujas . . . Mansit hic Petrus Matzer in Officio Cooperatoris, et concionatoris usque 1-mam Aprilis anni 1775, tunc per Suam Eminentiam Parochus Comaromiensis denominatus est . . .«

29. Helyesen: Bácsmegyei, 1771 október 29—1772 október.
30. 1772 október 1—1775 április 1.

sambt gezeugneten Zwey tohrn . . .) meg egyéb vázlata alapján állította össze (21). A levéltári anyagból az is kihámozott tény, hogy Hamon Kristóf kőművesmester haláláig (1748 febr.) vezette e templom építését és pedig pallér segítségével. Ez az okmányokban murarius, Maurer, Maurermeister gyanánt szereplő Hamon Kristóf a csehországi Pogratizban született és a kőművesmesterséget, az építést és az épülettervezést az akkor szokásos vándorlási idő alatt tanulta meg valószínűleg Csehország, Morvaország és Ausztria nevezetesebb városaiban ; 1728 körül, mint mesterségében képzett kőműves Budán telepedett meg, ahol 1732-ben vagy 1733-ban felvétetvén a kőművescéhbe, megkapta a mesterjogot. Különben neveltetése, ifjúsága, mesterségében való kiképzése s 1740-ig terjedő időből való munkássága még ismeretlen. Ez évben indult meg a vízivárosi szent Anna-templom építése, amelynél ő első ismert, alapvető munkát végzett. Abból a tényből, hogy ő csinálta e templom költségvetését egy mellékelt alaprajz és főhomlokzatterv szerint, hogy az ácsmester az ő tervrajzára hivatkozik a saját költségvetésében, hogy ő vezette kezdettől fogva az egyház építését, továbbá abból a körülményből, hogy az ő haláláig más kőművesmesternek még csak a neve sem fordul elő e templom számadásaiban, hogy azidétt Budán őkívüle az eddig felkutatott adatok szerint nem működött származási helyére nézve olyan kőművesmester, akiről magától értetődően feltehető a maga nemében értékes, de városa határain túl alig nevezetes, kevésbé ismert bécsi meg obrowitzi templom alapos ismerete, majd abból a két stíluskritikailag megállapított adatból, hogy az alaprajzon bécsi hatás, a főhomlokzaton pedig obrowitzi forrás öltött új alakot, amely hatáshoz és forráshoz könnyen juthatott az akkor még közös birodalmat alkotó cseh-, morva-, osztrákföldön egy csehországi származású kőművesmester és végül abból, hogy Hamon tervezte és kezdte építeni 1745-ben a budaújlaki plébániatemplomot (22), az a meggyőződésünk, hogy Hamon Kristóf dolgozta át a vízivárosi szent Annatemplom olasz eredetű alaprajzát egyfelől és ugyan ő tervezte annak főhomlokzatát másfelől.

Ez állításunkat még más bizonyság is igazolja, amelyet egy másik kőművesmesternek e templomnál való szereplése szolgáltat. A kőművesmester szó nem a mai csak iparost jelentő értelemben veendő, mert az akkori kőművesmesterek között számos mai értelemben vett építőmester (Baumeister), építész (Architekt) akadt, akik azonban csak akkor használhatták az építőmester vagy építész címet, ha valamely udvar, város vagy hivatalos testület azzal felruházta őket. Hamon halála után ugyanis az anyagiak híjján befejezetelenül maradt szent Anna-templom építését *Nepauer Mátyás* kőművesmester folytatta, aki viszont a morvaországi Brünnben született. Élete folyása s munkássága Budán való feltűnéséig ismeretlen ; 1748-ban pallérként merült fel Hamon Kristóf özvegyénél ; majd ez év július 20-án feleségül vevén az özvegy kőművesmesternét, átvette Hamon Kristóf mű-

gyüjtőlencse módjára összesűrítve, de naivul fogékony lélek szűrőjén átdolgozva szemünk elé vetiti azt, amit a Brünn melléki obrowitzi premontrei templom kéttornyos főhomlokzatának a talapzata s főemelete tágas, szilárd elrendezéssel magában egyesít, amely templomot 1662—1668 között Paul Wimberger (Weinberger) építőmester építette (19).

E morvaországi kolostortemplom vertikális jellemű főhomlokzata tekintélyes talapzatból, egyetlen hatalmas főemeletből, balusztrádos oromterraszból és két hegyessisakú toronyból áll; dekorációja a szokásos pilaszterek mellett balusztrádokból, ívmezőkből, egy szabadon álló szoborból, két fülkés szoborból és ablakok meg kijáratok alkotta motívumokból van összeállítva. A talapzati tagot kétoldalt ablak, középütt előcsarnokkal kilépő főbejárat élénkíti; a háromszakaszos főemelet pilaszterpárokkal övezett közepét a főbejárat balusztrádos erkélye, arra nyíló ajtóskijárat és e felett magasablak, pilaszterrel közrefogott kétoldali szakaszait pedig egy-egy ablak és felette egy-egy szoborfülke díszíti. Mind e részint szerkezeti, részint dekoratív mozzanatok ornamentumot nélkülöző egyszerű keretekbe foglalva kényelmes távolságban egymástól kedvezően emelik a síma falsík monumentális hatását (20). E lehetőleg leegyszerűsítve megjelenő mozzanatok a vízivárosi szent Anna-templom tervrajzi főhomlokzatának talapzati s főemeleti tagján részletről-részletre díszessé átdolgozva jelentkeznek; a főbejárat erkélyét két oszlop tartja, az erkély balusztrádjának a sarkain vázák állanak, a bejárat, az ablakok, a szoborfülkék gondosan szerkesztett keretekkel és naiv cikornyával ékesek. Az összes vázolt elemek, bár összesűrítve s részleteikben átalakítva, de elrendezésükkel a Brünn melletti obrowitzi templom főhomlokzatát teljesen utánozva, szinte másolva jelentkeznek a vízivárosi szent Anna-templom főhomlokzati tervrajzán. És e kézenfekvő hatásnál, illetőleg utánzásnál fogva bizonyos, hogy az olasz eredetű alaprajz átdolgozása, amelyben a bécsi hatás tagadhatatlan és a főhomlokzat tervezése, amelyen viszont a morvaországi benyomás kétségtelen, olyan mestertől származik, aki személyesen látta, ismerte, tanulmányozhatta a szóbanforgó éppenségel nem nagyjelentőségű osztrák és morva templomokat.

A mester kilétét kutatva a talált tervrajz, amely különben csak másolati példány, nem nyujt felvilágositást, mert annak jobb alsósarkában levő két betű (11. kép) rongálás folytán annyira elmosódott, hogy abból két határozott betűt megállapitani nyugodt lelkiismerettel lehetetlen. Azonban tudott tény, hogy 1740 márciusában a vízivárosi szent Anna-templom kőműves és építőanyag költségvetését *Hamon Kristóf* kőművesmester készítette, aki abban szorosabb meghatározás nélkül csak alaprajzot és homlokzatot (laut gegenwärtigen Grund Riss und faciata) említ mellékletként, amely rajzmelléklet hiányzik az akta mellől. E templom építéséhez szükséges ácsmunka s faanyag költségvetését ugyanezidőben Hacker János ácsmester készítette, aki azt a kőműves alaprajza s megrajzolt két tornya (lauth Maurer grundt Riss.

14. A szent Anna-templom főbejárata.

helyét és megkezdett építkezéseinek, úgy a vízivárosi szent Anna-templom, mint a buda-újlaki plébániatemplom építésének a folytatását (23). Amidőn 1753-ban a szent Anna-templom folytatólagos építése a főhomlokzat falazásával megindult, Nepauer a főhomlokzatot (12. és 13. kép) saját átalakító módosítása alapján építette s díszítette arra az arculatra, amelyben azt ma látjuk. Meghagyván nagyjából a főhomlokzat talapzatának, főemeletének és felső emeletének a méreteit, meg pilaszterrendjének az elhelyezését, elejtette a főbejárat vázás balusztráddal ékes erkélyét és az erkélyre nyíló kijárást és helyébe az Olmütz mellett fekvő Heiliger Berg premontrei temploma 1737-ből származó portáléjának a hatása alatt a meghagyott két oszloppal olyan kapuzatot (14. kép) tervezett, amelynek kétoldali párkánya a Remény és a Szeretet ülő szobraival, középső ívelt párkánya pedig a Hit álló szobrával ékes (24); megváltoztatta az összes ablakok arányait, kereteit és némileg módosította azok elhelyezését és megváltoztatta az összes pilaszterfejeket; törölte a főemelet két szobrát és azok fülkéit; egyszerűsítvén a felső emelet szent Anna-szoborcsoport fülkéjének a dekorációját, elejtette a szoborcsoport felett naívul ható értelmetlen mellszobrot; elhagyta továbbá az oromzat I H S kartussal díszített tympanonját és helyébe relief számára ívmezőt szerkesztett, amelynek párkányán két térdelő angyal

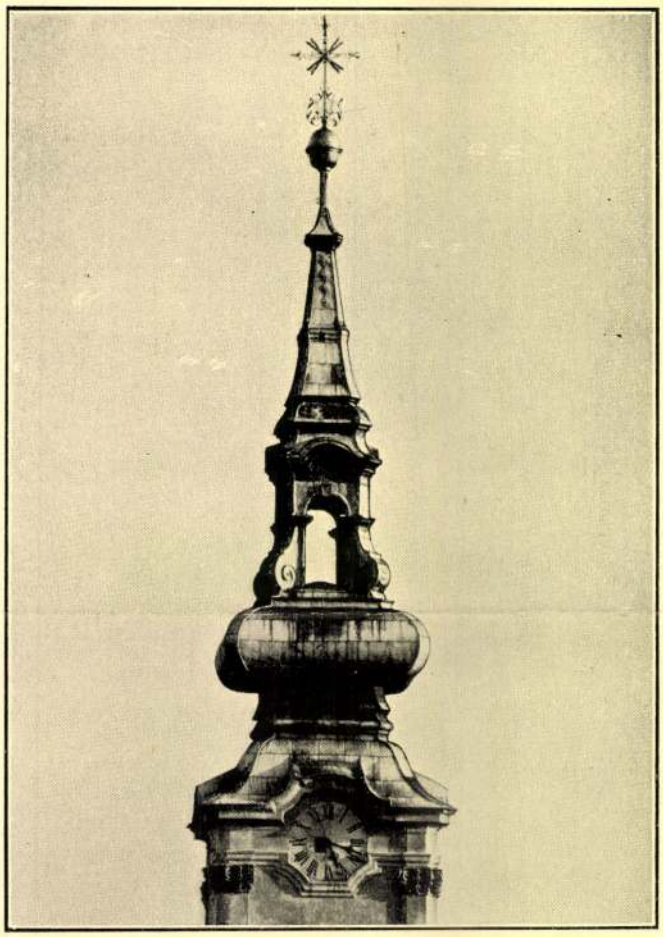

15. A szent Anna-templom toronysisakja.

hódol a középre helyezett Istenszemének ; és végül megnyujtván a tornyok emeletének a vertikalizmusát és vázákkal díszítvén a tornyok sarkait, törölte azok zárttestű, lágyvonalú sisakjait és fínommívű, laternával áttört, könynyedén égbefúródó karcsú sisakokat (15. kép) tervezett helyükbe. A kapuzat után legfeltűnőbb, de egyúttal legszerencsésebb változtatás az oromívmező beiktatása s kivált a finoman stilizált toronysisakok kompozíciója. És ez az oromívmező az obrowitzi premontrei templom oromtetőterraszának a hátfaláról való s e toronysisakok szintén az obrowitzi premontrei templom alaprajzilag négyszögű, lejtős alapfedélzetből, duzzadó hagymatagból, szellős laternából és merészen keskenyedő gúlából szerkesztett símafelületű toronysisakjainak fínomízlésű dísszel fűszerezett utánzatai. Nepauer brünni származású volt és így jól ismerte a szomszédos premontrei templomot ; Nepauer átvette Hamon műhelyének a hagyatékát és a hagyatékból megismerte Hamon forrását ; tehát Nepauer tudatosan merített Hamon főhomlokzatának egyik ismert forrásából, amidőn reászerkesztette az obrowitzi premontrei templom díszmentes, csupasz toronysisakjai nyomán a vízivárosi szent Anna-templom főhomlokzati tornyaira annak leghatásosabb díszét, a két toronysisakot, amelynek jólérthető közeli visszhangja a vízivárosi ferencesek (ma Erzsébet-apácák) templomtornyának továbbfejlesztett sisakja (25).

Bár sem Hamonnak az olasz eredetű alaprajzot módosító munkájáról, sem Hamonnak a főhomlokzatot tervező működéséről, sem Nepauernak a Hamon-féle főhomlokzatot átalakító tevékenységéről nincsen írott forrásunk, jóllehet továbbá a kutatás mai állása szerint sem Hamontól, sem Nepauertől nem ismerünk olyan építményt, amelynek a tervét Hamon biztos művének vagy Nepauer saját szerzeményének okmányokkal bizonyítva tarthatnók és noha végül még nem ismerjük egyéni stílusuk — ha volt ilyen — karakterisztikus profilját, amelyből némi következtetést vonhatnánk szóbanlevő munkájukra, mindamellett a vázolt adatokból észszerű eredményként úgy találjuk, hogy a vízivárosi szent Anna-templom olasz eredetű, Vignola-típusú alaprajzát Hamon Kristóf módosította kivitelre, hogy annak főhomlokzati tervrajzát Hamon Kristóf tervezte s hogy a Hamon-féle főhomlokzat tervét Nepauer Mátyás módosította mai arculatára.

Jegyzetek: 1. Bernucca Péter 1737-től volt városi tanácsos és e templom gondnoka ; eltemettetett pedig 1758 június 26-án a vízivárosi ferenceseknél. Locatelli Péter Antal pedig 1765-ben volt a vízivárosi Szent Anna-templom gondnoka.

2. Luprecht Ferenc három helyen elszórva mondja el e tervrajz -történetet; lásd a Levéltári anyag X. Extructio Ecclesiae, A. R. P. Ignatius Pretelli, s Franciscus Weiss fejezeteit.

3. Schams, Franz : Vollständige Beschreibung der königl. freyen Haupt-stadt Ofen in Ungern. Ofen, 1822. 162—164. old. Pfarrkirche zur heil. Anna.

4. Hunfalvy, Johann : Pesth und Ofen nebst Umgegend. Pesth, 1859. 125—126. old. Pfarrkirche zur H. Anna.

5. Myskovszky Viktor : A budai vízivárosi plébániatemplom. Vasárnapi Ujság. 1865. 31. szám.

6. Némethy Lajos: Budapest-felsővárosi Szent Annáról címzett plébániatemplom rövid történelme. Magyar Állam. 1876. szept. 26-i számában; különlenyomatban is megjelent.

7. Pasteiner Gyula: Az építés Budapesten. Az osztrák-magyar monarchia írásban és képben. Magyarország III. kötet. 1893. 98—100. old.

8. Petrik Albert: A régi Buda-Pest építőművészete c. munka 1909-ben megjelent első kötetében még nem szól a templomtervről, de az 1911-ben megjelent harmadik kötet 18. oldalán már reátér.

9. Kertész K. Róbert: A barokk stíluskorszak műemlékei. Lechner Jenő szerk.: Budapest műemlékei. 1924. 128. old.

10. Molnár László: A Szent Anna-plébánia és templom története III. Egyházközségi Lap a Szent Anna Plébánia Egyházközség közlönye. 1925. 2. szám.

11. Thirring Gusztáv: Budapest részletes kalauza. 1926. 153. old.

12. Divald Kornél: Magyarország művészeti emlékei. 1927. 219. old.

13. V. ö. Joseph Braun: Die Kirchenbauten der deutschen Jesuiten. I—II. th. Freiburg im Breisgau. 1908—1910. több helyét.

14. A vízivárosi szent Anna-templomra vonatkozó római kutatásaink közben 1927 júliusában két ízben értekeztünk Carlo Bricarelli jezsuita atyával a jezsuita építkezések római kapcsolatairól azzal a végső eredménnyel, hogy a budai jezsuiták nem hozattak Rómából sem egy, még kevésbé húsz templomtervet.

15. V. ö. Hans Willich: Giacomo Barozzi da *Vignola*. Strassburg. 1906. c. könyvét. Willich »Oval«, »eiförmig« kifejezései nem szabatosak a S. Anna dei Palafrenieri-templomra vonatkozólag, mert annak elliptikus alaprajzú hajója elliptikus kupolával van lezárva. Már pedig a tojás, a tojásdad és az ellipszoid, az ellipszis úgy alakilag, mint szerkezetileg különbözik egymástól. Az ovális csak a legnagyobb átmérővel, a hossztengellyel, az ellipszis pedig minden átmérővel felosztható két egyenlő, azonos félrészre, mivel az ovális gyujtópontjai különböző, az ellipszis gyujtópontjai pedig egyenlő távolságban vannak a középponttól és így tovább.

16. A vizivárosi szent Anna-templom oszloprendje arányainak az összehasonlítását *Müller Pál* építész végezte, aki vázlatos elaborátumában ezeket írja: »1. A külső homlokzati rendszerek oszlopai egymás fölött a *Vignola*-féle dór, ión és korinthusi schemán alapulnak, azonban a két utóbbi 18 és 20 modulus helyett, valószínűleg perspektiv okokból 18^5 és 22 modulussal. Természetesen az oszlopfejeket a tervező teljesen szabadon és függetlenül a rendszertől alkotta meg. — 2. A gerendázat és oszlopszékarányok is nagyon jól megfelelnek ennek a rendszernek. — 3. A hajó belső terének oszloprendje nagyon zömök és *arányában* az oszloptörzs dór, a gerendázat iónnak felel meg. — 4. A gerendázat egyes részeinek a vizsgálatánál azt látjuk, hogy a gerendázat egyes részei (alulról felfelé) minden egyes emeletnél és a hajónál bent is az *ión* oszloprend folytonos arányában vannak kifejlesztve (eurythmia). Az I. emelet 3 : 4 : 5-ös primitivebb aránya és a torony 6 : 7 : 9 aránya között van a földszint 4 : 5 : 7-es arányával, amelynek a belső oszloprend 4 : 5 : 7 aránya ad visszhangot. — Így tehát látjuk, hogy az egész templomkompozició Vignola alapján (közvetve, vagy nem? ez más kérdés) indul ki és pedig az alaphang az *ión* rend rythmusa. Az egyes részletek képzése meglehetősen szabad és az oszlopfők — különösen a külső homlokzaton — finom kéz munkája. — 5. Primitivebb illetőleg helyesen: sablonosan akademikusok az oltár és a főbejárat oszloprendjei, tehát későbbiek is. Ezek már a francia klasszicista érzésből adnak sokat. A domináns azonban itt is Vignola.« Hálás köszönetünk érte.

17. Josef Dernjač: Die Wiener Kirchen des XVII. und XVIII. Jahrhunderts. Wien. 1906. 9., 20., 23. old.

18. Alfred Schnerich: Wiens Kirchen und Kapellen. Wien. 1921. 156. old. Schnerich és nyomában Martin Riesenhuber is (Die kirchliche Barockkunst in Österreich. Linz a. D. 1924. 396. old.) téved, amikor a szent Flórián-templom alaprajzát »von ovalem Grundriss«-ban állapítja meg az első, és középterét »elliptischer Zentralraum«-nak mondja a másik, mert annak a hajója alaprajzilag hosszúkás nyolcszög elliptikus kupolával fedve.

19. August Prokop: Die Markgrafschaft Mähren in kunstgeschichtlicher Beziehung. IV. Bd. Wien, 1904. 1037—1038. old.

20. Amíg a római S. Anna dei Palafrenieri- s a bécsi szent Flórián-templommal való kapcsolatokat helyszíni szemlélődés alapján állapítottuk meg, addig az obrowitzi premontrei templom részeinek a hatását csak a Prokop által közölt (IV. Bd. 1298. számú) kép alapján konstatáljuk.

21. Lásd a Levéltári anyag I. 1. és 2. számát.

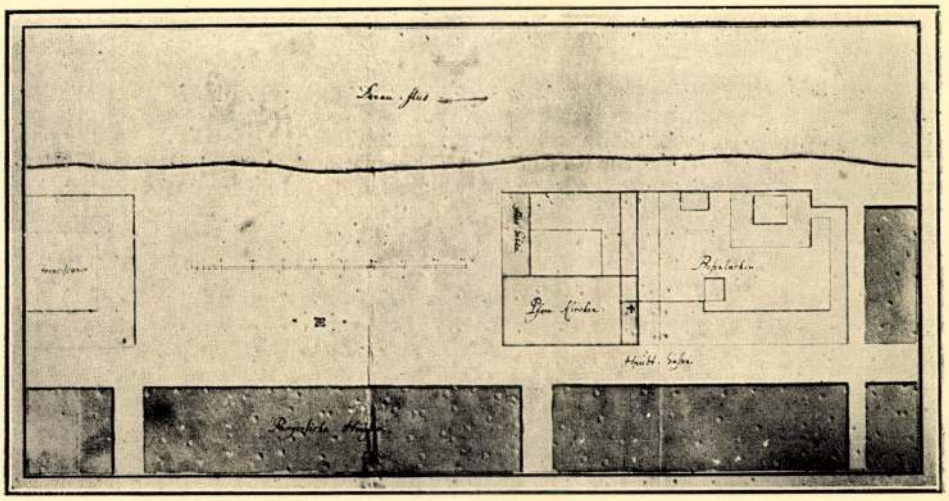

16. A budai Felsővásártér 1740-ben.

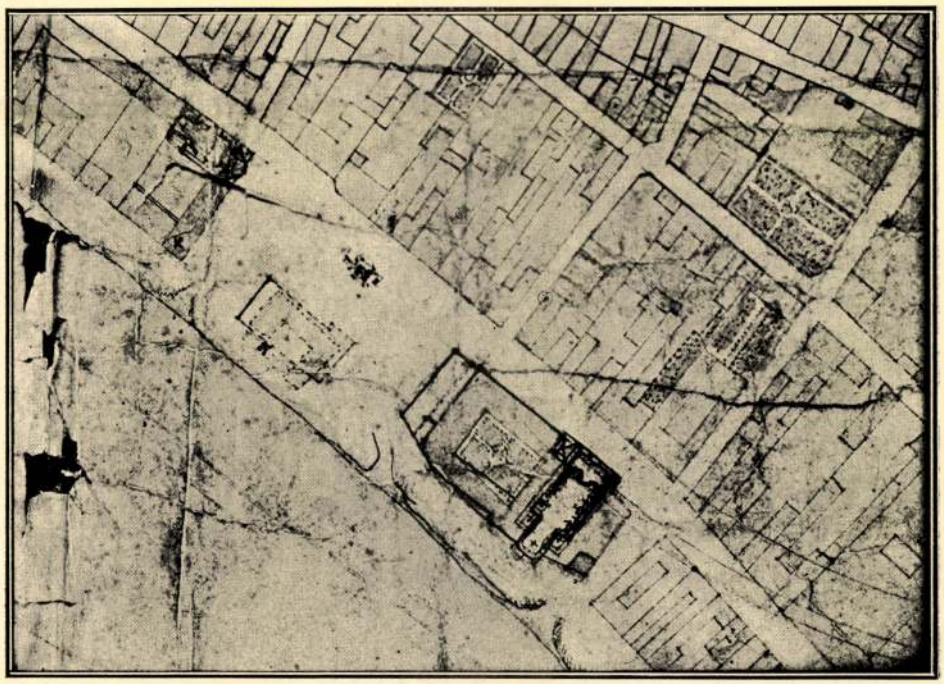

17. A budai Felsővásártér 1746—1750 között,
Matthei.

22. Dr. Szokolay Antal szerk.: A budapest-újlaki róm. kath. egyház évkönyvei. I. 1926. 36. oldal. Különben v. ö. a Mesterek adattára *Hamon Kristóf*-ról szóló fejezetét.

23. V. ö. a Mesterek adattára *Nepauer Mátyás*-ról szóló fejezetét.

24. Aug. Prokop: Die Markgrafschaft Mähren ... idézett műve IV. kötetének 1112. oldala s 1393. számú ábrája.

25. A budai ferencesek birtokában levő Protocollum Conventus S. Francisci Budae kézirat I. kötete szerint a vízivárosi stigmatizált szent Ferenc-templom tornya 1742-ben befejeztetett; sisakja azonban négyszögű gúlaalakú volt, amint azt *Binder* János Fülöpnek 1761-ből származó budai látképe is bizonyítja. Tehát mostani toronysisakja a szent Anna-templom toronysisakja nyomán csak 1761 után készült, amire vonatkozólag azonban a Protocollum nem nyújt felvilágosítást.

A TEMPLOM ÉPÜLETE

A vízivárosi szent Anna-kápolna létesítésétől a szent Anna-templom építéséig eltelt tizenhat esztendő alatt bőséges idejük és alkalmuk volt úgy a jezsuita atyáknak, mint a városi magisztrátus tagjainak és a híveknek, hogy a jövendő plébániatemplom célszerű s hatásos elhelyezéséről megfelelően gondoskodhassanak. Ebben a városrészben, amelynek a forgalma a Duna irányával párhuzamosan haladó Fő-utcában (eleinte Landstrassen, majd Haubt-Gassen) bonyolódott le, azidétt már két templom emelkedett; délen a kapucinusok 1716-ban felszentelt és északon a ferencesek 1731—1740 között nagyjából felépült zárdatemploma (1); mind a kettő főhomlokzatával és főbejáratával az Ország-útra fordult; a kapucinusoké az utca nyugati oldaláról és a ferenceseké az utca keleti oldaláról kiemelkedő profiljával élénkítette az alacsony házak övezte Ország-út vedutáját. Főhomlokzataik azonban a nem széles Ország-út frontjában éppen csak tömegükkel érvényesültek, de alig hathattak nagyobb előteret feltételező főhomlokzati arculatukkal. Ez a feltétlenül szembetűnő negatív körülmény semmi esetre sem kerülhette el a vízivárosi plébániatemplom építőinek a figyelmét, akik a kapucinusok és ferencesek zárda-templomai között szándékoztak építeni olyan templomot, amelynek plébániai hivatásánál fogva nemcsak helyrajzilag célszerűen, de elhelyezésével is hatásosan, a figyelmet magára keltően kellett emelkednie.

Ennek a feltétlen hatásnak a feltétele kedvezően kínálkozott a szent Anna-kápolna épülete mellett elterülő Felsővásár-tér (Obere Marckh) (16. és 17. kép) hosszukás négyszögű területében, amelyet keletről a Duna folyama, északról a ferencesek zárdája, nyugatról a Fő-utca házsora, délről pedig a plébániául szolgáló rezidencia határolt és amelynek középtengelye nyugati végében a térre nézve emelkedett az Immaculata-szoboremlék (2). Ez a három oldalról zárt tér a Duna felé szabadon nyílva enyhén lejtősödött a folyam árjáig, hatalmas perspektívát nyitva éppen keletről, ahol a nap fényözöne támad. A jezsuiták mellőzvén a templomszentély hagyományos keletelését, a Felsővásár-tér délnyugati sarkába szánták a templom főhomlokzatát meg főbejáratát, a Fő-utca frontjába pedig a templom oldal-

NEPAUER MÁTYÁS

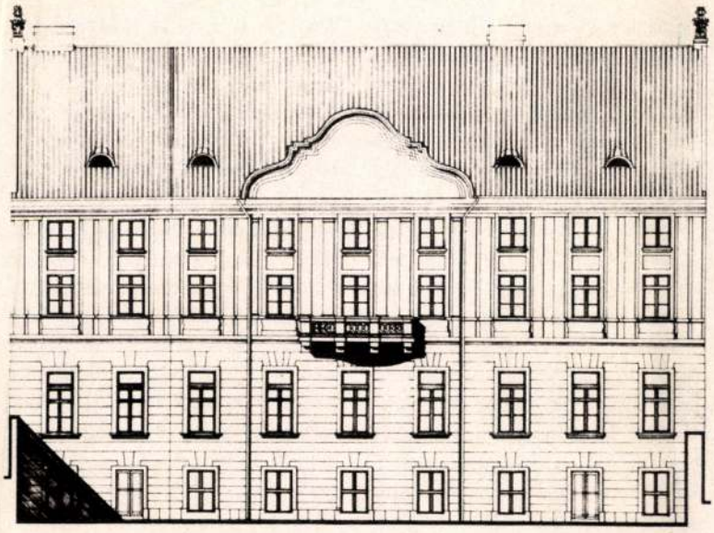

Az Erdődy-palota 1750 körüli állapotának rekonstrukciója (keleti homlokzat)

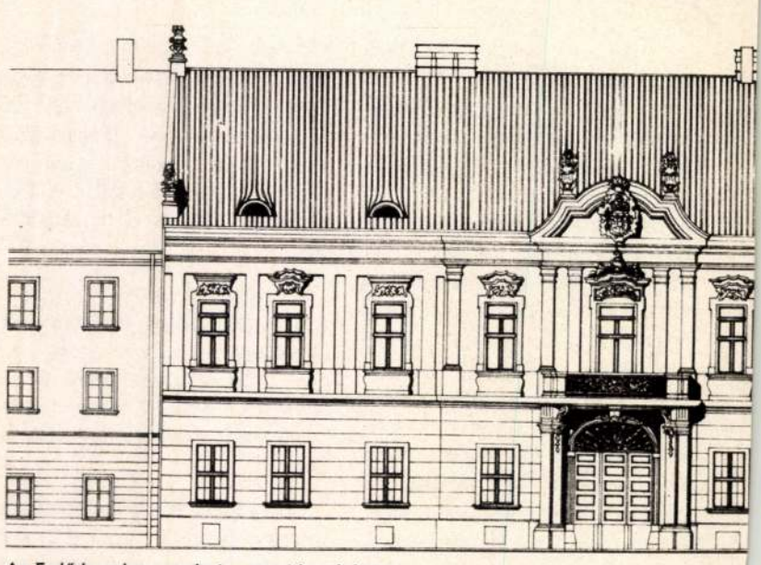

Az Erdődy-palota eredeti nyugati homlokzata

Zenetudományi Intézet a

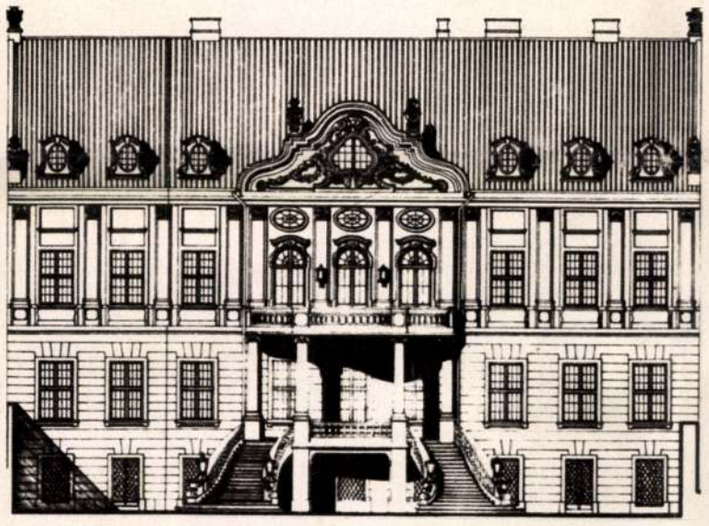

Az 1912-ben átépített Hatvany-palota keleti homlokzata

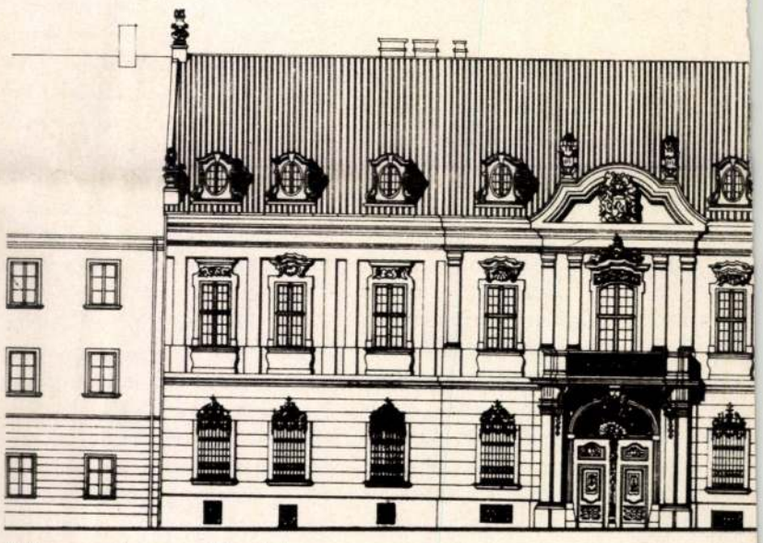

A Hatvany-palota nyugati homlokzata

Az MTA Zenetudományi Intézete székházának terve (keleti homlokzat)

A székház nyugati homlokzatának terve (Tervező: Mandel Tamás, Lakóterv)

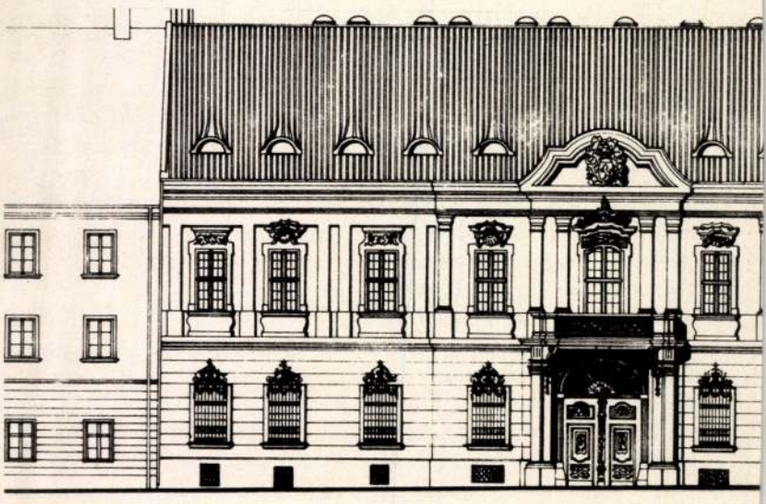

Budapest 1975/9

za volt: egy kerület jövőjének megtervezéséhez nem elég azt tudni, melyek a lakosság alapvető érdekei és igényei, milyen általános szükségletek kielégítésére kell irányulnia a munkának; azzal is tisztában kell lenni, hogy milyen rész-érdekek szabnak itt-ott igényeket, hogy konkrétan hol és mire van a legnagyobb szükség, hogy a helyi életmód és a szokások milyen elvárásokat támasztanak az ellátással, a kommunális fejlesztésekkel, a közlekedéssel stb. szemben. Ezt viszont csakis az emberekkel konzultálva, tapasztalataikra támaszkodva lehet kihámozni egy kerület életéből. A várostervező nem tudhat többet a helyszínen élő ezreknél.

Így, ilyen érvek alapozták meg a csepeli rendezvénysorozatot, amelynek keretében a lakosok tekintetüket a jelen szükségletei és a jövő követelményei felé fordították.

Dehát mi is történt tulajdonképpen?

A közös fejtörés eredménye

1974 novemberében és decemberében 25 városfejlesztési ankétot rendeztek a kerületben, amelyek egy konferenciát voltak hivatottak előkészíteni. Kilenc ankétot a lakóterületen tartottak – ezekre röplapokkal hívták meg az embereket –, négy összejövetelre a kerület üzemeiben, intézményeiben került sor, tizenkét ankéton pedig a lakóbizottságok tagjai, a népfront bizottságai, a KISZ-szervezetek titkárai, az ifjúsági klub tagjai és a kerületi pártbizottság tagjai találkoztak. Külön összehívták a pedagógusokat, az egyházi személyiségeket és a kisiparosokat is. Az ankétokon 1920 csepeli lakos jelent meg, közülük 300-an nyilvánítottak véleményt.

Volt mihez hozzászólni, hiszen minden ankéton tartalmas vitaindító hangzott el. Ebben az előadók ismertették a kerület fejlődésének eredményeit, s a célt, hogy Csepel olyan munkásvárossá váljék, amelynek minden része kulturált lakókörzetben helyezkedik el; hogy sok vonatkozásban – pl. a zöldterületek nagyságát és a közösségi rendeltetésű objektumok nagy számát illetően — példát is mutathasson. Ez a fejlesztési elképzelés megragadta a résztvevők fantáziáját. A csipcsup ügyeket félretéve, nagy felelősségérzettel, a népgazdaság lehetőségein belül maradva, gyakran kezük munkáját is felajánlva szóltak hozzá az előadáshoz.

A felszólalásokat elemezve, méltán érdekelhet bennünket a fő szempont: mi újat adtak, milyen lehetőségekre hívták fel a figyelmet? Néhány példa is igazolja, hogy a csepelieknek éles a szemük.

A terület városközpontjának építése folytatódik; még nem késő talán, hogy itt a zsúfoltságon enyhítsenek. Hiszen nem hagytak helyet parknak, játszótérnek, a 16 tantermes iskola is igen szűk területen épült fel. Más: kicsik a házgyári lakások, pedig Csepelen sok a többgyermekes család. Kiderült, hogy a fővárosi 52 négyzetméteres átlaggal szemben Csepelen az új lakások átlagos területe mindössze 47,49 négyzetméter! Fájó gond a szellőzés hiánya, a zárt konyhák problémája . . . Hiszen itt minden harmadik, negyedik család – a szanálás következtében – kertes házból költözött a gyári házakba. Bírálták, hogy kevés csepeli maradhat a kerületben; egyszerűen nem értik, mi a ráció abban, hogy innen Újpalotára, Újpestről meg Csepelre költöztetnek családokat. Figyelmeztettek, hogy az 1975 végéig felépülő házakba azokat helyezzék el, akik a következő lakásépítő ütem területén laknak; hadd maradjanak Csepelen, ahová az életük, a munkájuk köti őket.

Az ilyen és más megvalósítható javaslatok – épüljön szálloda; a zöldterületeken, játszótereken, a házak között állítsanak fel művészi alkotásokat; avassanak emlékművet a csepeli 22. vörös ezrednek – már bekerültek a tanács tervei közé. Mint az a javaslat is, hogy a jövőben a csepeli tanács ne adjon el telket a rendelkezésre álló kevés állami és tanácsi tulajdonú földből.

A lakosság áldozatkészsége

Sok szó esett az ankéton a csepeli kertvárosról és a Királyerdőről. Belátták, hogy e területek csatornázása hosszabb távon sem oldható meg; de ez nem indok a tétlenségre. A lakosság hajlandó járdát, utat építeni saját erőből, ha ezt a tanács segíti. S ugyancsak kész több vízelvezetőt kiépíteni, segíteni a szikkasztók karbantartását. Felrótták: sok Királyerdőre szánt pénz ment pocsékba, mert rosszul építették meg az utakat, járdákat.

Sokan szóvá tették a kerület kedvezőtlen iskolai és egészségügyi helyzetét. Csepelen a tantermek kihasználtsági foka máris 190 százalékos. És figyelembe véve a kedvező demográfiai változásokat, 1980-ig több mint 60 tantermet kellene felépíteni ahhoz, hogy az iskolai zsúfoltság ne növekedjék tovább. Kérték, hogy a főváros kiemelten kezelje Csepel iskolaügyét, hiszen a fizikai dolgozók gyermekeinek alapképzése forog kockán. Az egészségügy? A IV. ötéves tervben épült egy kis rendelő — de a lebontott helyett . . . Az ankétok résztvevői azt kívánták, hogy a kerület vezetői a jövőben a lakásépítéssel egyenlő fontosságú feladatnak tartsák az iskolai és az egészségügyi intézmények bővítését, építését.

Sorolhatnánk tovább a példákat. Számtalan közérdekű javaslat hangzott el pl. a kereskedelmi ellátás és a közlekedés javítására is. Nem csupán a csepeliek kényelmét szolgáló javaslatok voltak ezek, hanem olyanok is, amelyekből kitűnt: a kerület lakossága felelősséget érez egész Budapestért. Szóltak arról, hogy mennyire káros a Duna, a levegő szennyezése – holott délről Csepel védelmi övezete lehetne a fővárosnak. A Csepel és Budapest közötti jobb összeköttetés elősegítené, hogy az itt termelt, friss élelmiszerek árusításával a délpesti lakosságot is kiszolgálják. És ami a fő: kevés olyan javaslat hangzott el, amelynek megvalósításából ne kértek volna részt a csepeliek. A városfejlesztési ankétokon született elhatározások egyik eredménye volt az a kommunista vasárnap, amikor ezer lakos részvételével sok kilométer járda épült meg.

Ilyen tartalmas, ezreket megmozgató előkészítés után került sor az I. csepeli városfejlesztési konferenciára. A „Csepel: kulturált lakókörnyezetben, munkásváros!" jelszó alatt egybegyűlt tanácskozásra a lakosság és a társadalmi szervezetek képviselőin kívül meghívták a főváros vezetőit, a kerületi létesítményeket tervező, beruházó és kivitelező vállalatok irányító szakembereit is, akik külön kiadványban kapták kézhez az ankétok tapasztalatainak leírását, a javaslatokat, a javaslattevő személyek nevével együtt. A konferencia mérlegelte, értékelte és a feladatok nyelvére lefordította az ankétokon elhangzott 300 felszólalást. Majd azzal a felhívással fordult a kerületi tanácshoz és a pártbizottsághoz: tegyen intézkedéseket a lakosság közérdekű javaslatainak a realizálására.

Válasz minden javaslatra

Külön értékelte a városfejlesztési ankétok tapasztalatait a kerületi pártbizottság, és azok tanulságait máris hasznosítja a kerületfejlesztés politikai ellenőrzésében, pártirányításában, a nagy jelentőségű kerületi munkálatok koordinálásában. A pártbizottság felkéri a tanácsot és a népfront kerületi bizottságát, hogy minden egyes javaslattevőnek válaszoljon elképzelése megvalósításáról, vagy annak lehetőségeiről.

Ez utóbbi intézkedésnek két haszna is lehet. Az egyik: a közügyben szót emelő kerületi lakosnak jólesik majd tapasztalnia, hogy nem hiába cselekedett; javaslatát komolyan veszik, számon tartják. A másik: a válaszadási kötelezettség arra szorítja a kerületi szerveket, hogy érdemben foglalkozzanak a javaslatokkal. Nem kétséges, hogy ez a munkamódszer elengedhetetlen tartozéka a demokratizmusnak is, a lakosság további aktivitása biztosításának is.

Az ilyen városfejlesztési ankétok, úgy hisszük, alkalmasak arra, hogy a helyi szervek feltárják a valóságot, együtt tervezzenek a lakossággal és elnyerjék az emberek támogatását a várospolitikai célok megvalósításához. A nyílt várospolitika a tömegek informálásának, a lakossági tapasztalatok hasznosításának nélkülözhetetlen eszköze. Ahogyan ezt Csepelen csinálták és csinálják, az mindenképpen figyelemre és követésre méltó.

Komornik Ferenc

Várban

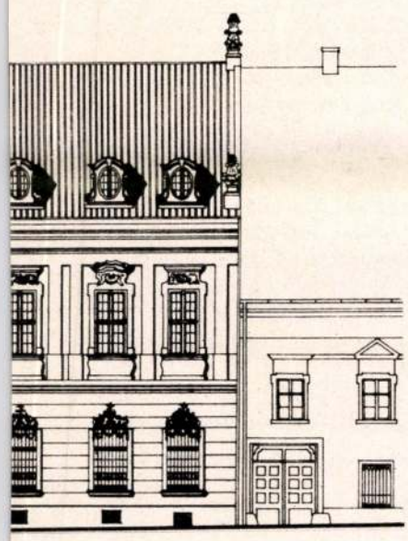

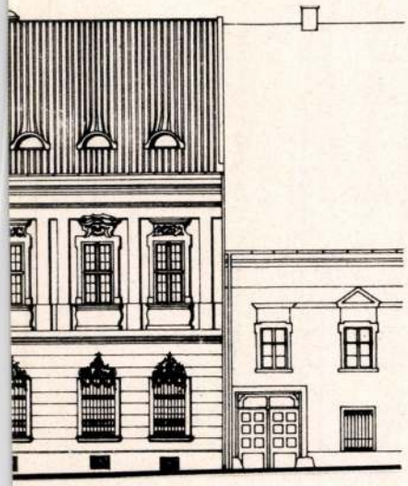

1969. január 1-től a Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézetté minősítette a korábbi Bartók Archívumot, majd az 1973/74. év fordulóján szervezetileg egyesítette vele az Akadémia Néprajzkutató Csoportját is.

Ezzel az átalakulással új szakasz kezdődött a Bartók Béla és Kodály Zoltán személyes munkájával elindított, majd mások által továbbfejlesztett zenetudományi kutatásban. A kutatómunka annyira összetett feladattá vált, hogy annak zenei, nyelvi, történelmi stb. anyagát ma már csak tudományos intézeti keretben lehet felmérni, feldolgozni. Az Intézet feladata kibővült a több kötetre tervezett „Magyar Zenetörténet" című munka szerkesztésével, a népzene és néptánc kutatásával, zenetörténeti múzeum és szakkönyvtár létesítésével. A feltárt anyag bemutatása, publikálása, zenei és filmfelvételek elkészítése, közreadása, általában a tudományos anyag hozzáférhetővé tétele, széles körben történő megismertetése nemcsak szervezeti, hanem technikai átalakulást is követelt az Intézettől. Ezért volt szükség arra, hogy az Intézet megfelelően kialakított, jól felszerelt épületbe kerüljön.

A Zenetudományi Intézet a Táncsics Mihály u. 7. sz. épületben kap most új otthont. A műemlék palota átalakítása — az ismert „zenélő udvar" körül — nemsokára befejeződik.

*

A budai Várnegyednek ezt a gazdag díszítésű palotáját Erdődy György gróf (1674—1759) építtette. Magas rangja — országbíró volt, aki a helytartótanács elnökét, a nádort távollétében helyettesítette — lehetővé tette számára, hogy az egykori Szent Márton utcában (egy részét Zsidó utcának is nevezték) olyan nagyméretű, reprezentatív palotát emeljen, amely gazdagságával kitűnt a környező polgári házak közül.

A palota tervezője Nepauer Mátyás volt, aki Bécsben született (1719) és mint Mária Terézia korának annyi osztrák építésze, ő is Magyarországra jött, elsősorban templomot építeni. 1789-ben már budai céhmester volt, aki résztvett a tabáni Szt. Katalin és a Fő utcai Szt.Anna, valamint Szt. Flórián templom építésében. A Mártírok útján álló Ágoston rendi, országúti kolostortemplomot (Ferences templom és Zárda) ugyancsak ő tervezte. Komoly megbízásnak számított az egyik legősibb grófi családnak, az Erdődyeknek budai palotaépítése is.

A palota helyén valamikor két középkori ház állott, amelyek Budavár visszafoglalásakor rombadőltek. Erdődy 1743-ben vette meg a palota telkét Rabel Ádám János kőfaragómestertől.

A telek keleti — Dunára néző — oldalát kettős várfal határolja. A belső fal a tatárjárás után készült és a külső, későbbi eredetű fallal együtt valószínűleg falszorost zárt magában. Ebben a falszorosban vezetett fel a Várnegyed egyik útja, amely a Duna partján meghúzódó Szent Péter külvárost a Várnegyeddel kötötte össze.

Az Erdődy-palota hátsó szárnyának homlokzati fala a belső várfalra, illetve az azt hordozó sziklaperemre épült. A palota oldalsó szárnyai a telekhatáron állottak, így egy zárt belső udvar keletkezett. Az emeleti helyiségeket függőfolyosón át lehetett megközelíteni.

Az egyemeletes épület udvarára boltozatos kapualj vezet, ennek oldalához csatlakozik a reprezentatív háromkarú lépcső.

Az épület utcai homlokzatán a középső, kissé kiugratott rizalit keretezi a kapubejáratot, amelyet a barokk kor ízlésének megfelelően Nepauer erőteljes architektúrával hangsúlyozott.

A kapu kétoldalán konzolos pillérköteg hordja az első emeleti erkélyt, amely fölött pillérekkel alátámasztott dús oromzat keretezi a címert. Az ablakok kőkeretesek; az emeletiek szemöldökpárkányának váltakozóan vízszintes illetőleg hajlított vonala és a szemöldökpárkányok alatti mozgalmas dekoráció tovább gazdagítja a homlokzatot.

A keleti homlokzat négyszintesnek hat, mert a terepadottságok miatt a pinceablakok itt nagyobbak lehetnek, az emeleti ablakok felső sora pedig ugyanazon helyiségek magas bevilágítását szolgálja. A középső erkély és a nagy ívesvonalú oromzat hangsúlyozza a középtengelyt.

A palotát 1912-ben báró Hatvany Lajos vásárolta meg, és 1913-ban Behr Lajos építésszel átépíttette. A változtatás lényege az volt, hogy megszüntették az udvari függőfolyosót, helyette a keleti szárnyban új traktus és új lépcsőház létesült. A dunai homlokzat régi erkélyét egy nagyméretű, oszlopos, emeletes erkélyrendszer váltotta fel. A földszinti teraszról kétkarú lépcsőt vezettek le a hátsó kertbe. A neobarokk stílusú átalakítás során az asztalosmunkát újjal pótolták, a kapuszárnyakat is kicserélték, az ablakokra fehérre festett zsaluszárnyakat szereltek. Az udvari homlokzat legfelső ablaksorát befalazták és mint vakablakokat hagyták meg.

A második világháború alatt elpusztult a keleti erkélyrendszer, megsérült a főlépcsőház. 1970-ig az üpületben általános iskola működött, így a belső terek újból átalakultak, illetve elvesztették eredeti rendeltetésüknek megfelelő régi formájukat.

*

1970-ben az épületet a Magyar Tudományos Akadémiának utalták ki, azzal a céllal, hogy benne a Zenetudományi Intézet kapjon otthont.

Az épületben szükségszerűen jelentkező átépítés programja egyrészt a műemlék megmentését és az eredeti állapotot leginkább megközelítő restaurálását, másrészt az Intézet működéséhez szükséges korszerű belső átalakítást írta elő. A megadott tervezési program kettős célt szolgált. Meg kellett teremteni a tudományos munkához szükséges feltételeket, ugyanakkor biztosítani a közönség számára az Intézet életébe való betekintést, a tudományos munka zavarása nélkül.

Az Intézet dolgozói a helyreállítandó díszlépcsőn át jutnak az irodákhoz, a könyvtárba és a hangversenyterembe, a közönség pedig az udvaron át közelítheti meg a kiállítótermeket, az emlékszobákat és az üléstermet. Ez utóbbi kisebb koncertek, zenei hangfelvételek céljaira is alkalmasak.

Az épület kettős szerepkörének megfelelő építészeti megoldás nehéz feladatot rótt a tervező Mandel Tamás építészmérnökre (Lakóterv). El kellett helyeznie az épületben a zeneelmélettel, zenetörténettel, zenepszichológiával, népzenekutatással foglalkozó csoportokat, a Bartók Archívum, valamint az igazgatás helyiségeit, és a technikai csoportok munkahelyeit is. Helyet kellett adni a fonotékával ellátott könyvtár-olvasónak, a lemez-szalagtárnak, a lehallgató és lejátszó helyiségeknek, a hangszermúzeumnak, a hangversenyteremnek és az ahhoz szükséges stúdióknak, végül a közönséget szolgáló ruhatárnak, büfének, dohányzónak is. Ezenfelül az épületet korszerű fűtéssel, szellőzéssel, az egészségügyi kívánalmakat kielégítő helyiségekkel kellett ellátni.

Ha a terveket tanulmányozzuk, feltűnik, hogy az épület átalakítása magasságban és mélységben történt; vagyis az eredeti hom-

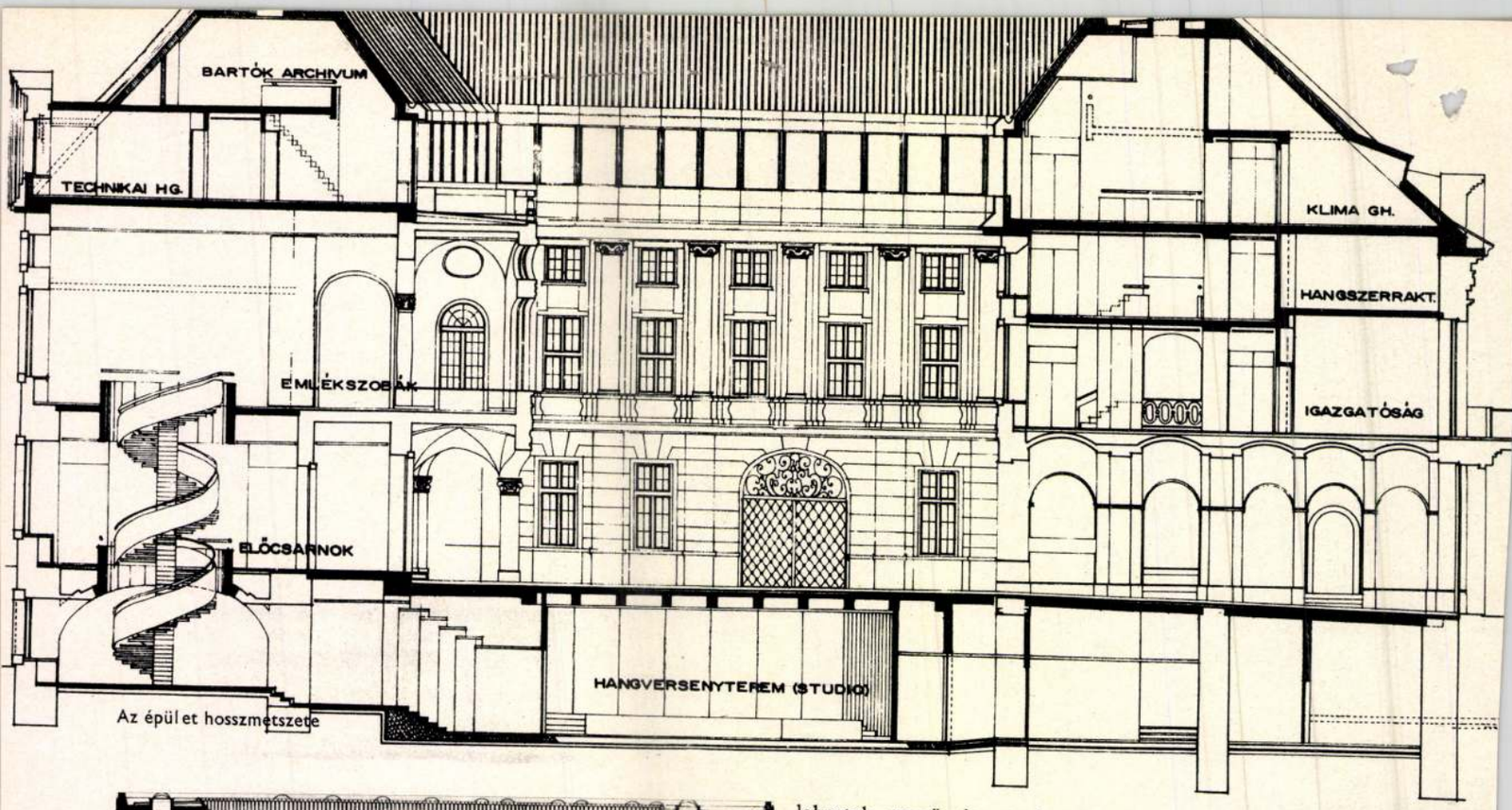

Az épület hosszmetszete

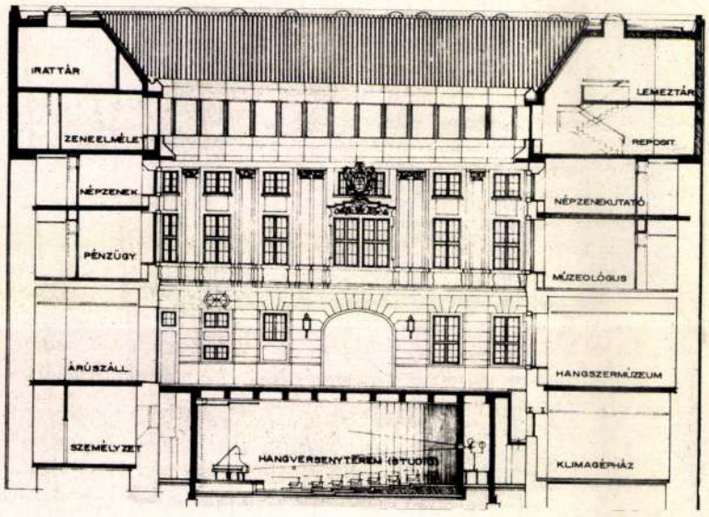

Az épület keresztmetszete

lokzatok megőrzése, a keretek megtartása mellett belső és tetőtérbeni emeletépítésekkel, s az alagsor korszerű kialakításával oldotta meg a tervező a sokrétű feladatot.

Az udvar megtartásával, illetőleg visszaépítésével sikerült úgy elhelyezni a mintegy 100 férőhelyes ülés- ill. hangversenytermet, hogy a zenélő udvar is megmaradjon. Az udvar felé tekintő homlokzatok képét nem zavarja a tetőtéri új emeletek ablaksora. Az épület négyszintessé változik, az eddigi alapterület tetemes kibővítésével.

Mindehhez szükség van az elpusztult födémszerkezetek teljes kicserélésére, a fedélszék újjáépítésére, új lépcsők, felvonók létesítésére és megfelelő gépészeti berendezésekre.

A homlokzatok helyreállításánál természetesen nem lehet megkövetelni az eredeti barokk architektúra teljes rekonstrukcióját. Ám ez nem is lehet igény, hiszen az 1913-as neobarokk átalakítás is hozott maradandó értékeket; s ugyanezt várjuk a most folyó — és reméljük, rövidesen befejeződő — átépítéstől is.

Dr. Radnai Lóránt

Az alagsor tervrajza

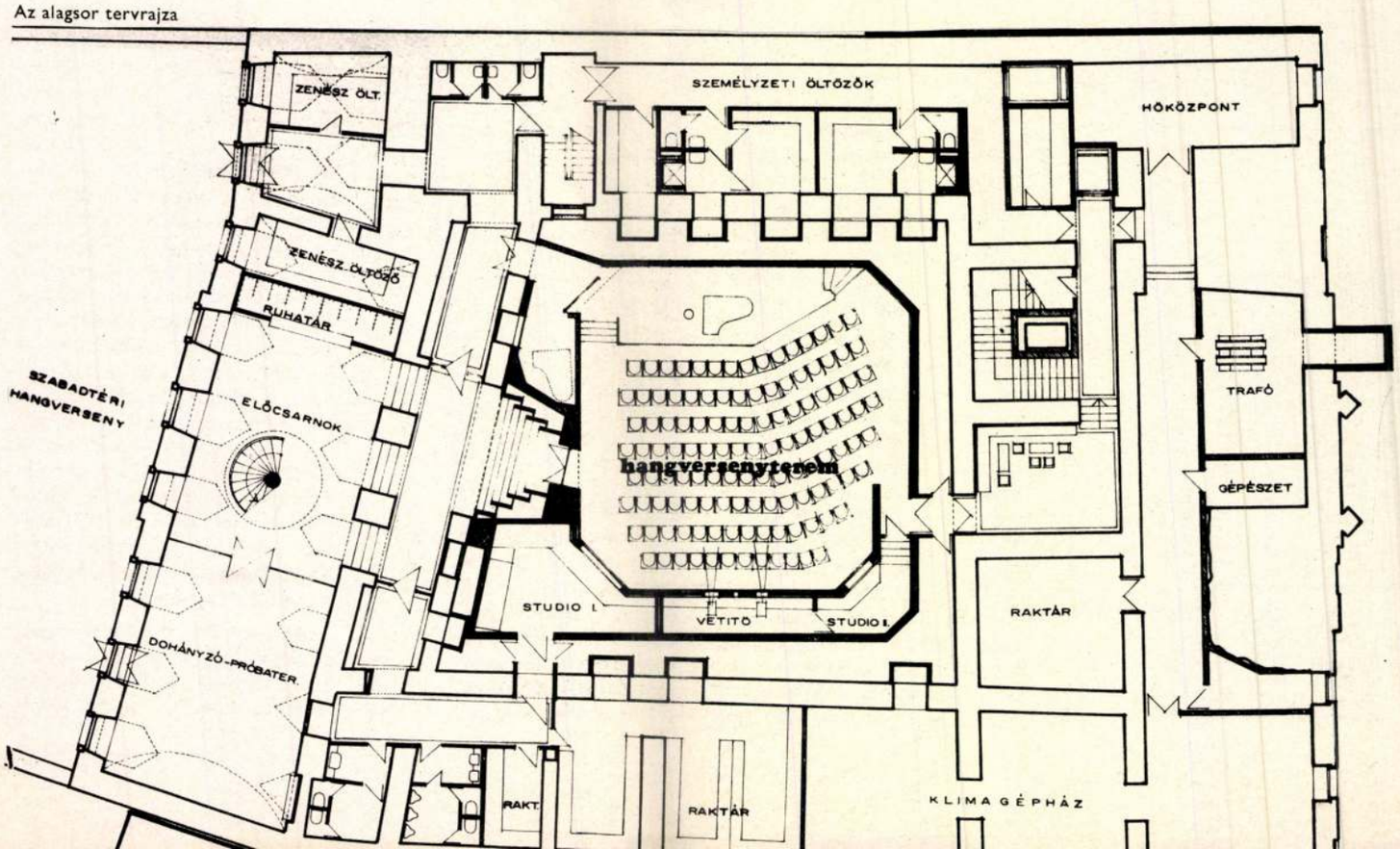

Nepauer Mátyás

Tervei alapján, Dekinger Mátyás épí-
tette fel az I. Tanácsics Mihály utcai Erdő-
dy palotát.

Tóth Endréné: Budapest Enciklopé-
dia, Budapest, 1970. 463l

731

Nepauer Mátyás

tervezte 1770-74 között a bp-i budai Városháza bővitett pármyépületét.

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970. 463 l

381

Nepauer Mátyás

Servei alapján képüll a budai Városházának emeletre vezető lépcsőháza.

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970. 463 l

39 l

Nepauer Mátyás

a XVIII. század végén a Belvárosi templom oltára fölé copf stiluskon új boltozatot epített.

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970. 463 l

32 l.

Nepauer M.

és Hamon L. tervei alapján épült
fel az óbudai újlaki templom, 1746-66.

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia,
Budapest, 1970. 463l

261.

Nepauer M. –

és Hamon M. tervei alapján épült fel a Budai Szent Anna templom (1740–58).

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970. 463l

261.

Nepauer M.

Tervei alapján épült a bp-i Mártírok útján levő ferences templom (1753–70).

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia. Budapest, 1970. 463 l

261

M. D. K.

NEPAUER Mátyás építész

A vámegyed Vízivároson felöli lip-
csói 1778.

Preisich Gábor: Bp. Városépítésének
története .... Bp. 1960. 36. l.

M. D. K.

NERAUER kábyás építész

Buda, Vár. Erdődy-palota (Táncsics M. ús 7.) 1750.

Preisich Gábor: Bp. városépítésének története. ... Bp. 1960. 30. l.

Nepauer Mátyás MDK

épitész

Schoen:Anna templ. 6.o.

ek. D. K

NEPAUER Mátyás építész

Budo, Flórián téri templom 1753.

Nyilaki plibániatemplom befejezése

elődje: Hamon Kristóf (1745–1756)

Szent Anna templom, Hamon utódaként (1740–1761)

Budo, városháza emeletráépítés (1770–74

Preisich Gábor: Bp. városépítésének

története .... Bp. 1960. 24., 28, 29., l.

NEPAUER mányás építőmester M.D.V.

Szt. Rókus-kápolna (Alvinczi út Bimbó út sarok) renoválása Reischl Gáspár ácsmesterrel (1763.)

Budapest müemlékei II. Bp. 1962. 275. e.

Budapest műemlékei II. Kp. 1962.

Nepauer Mátyás MDK

kőmüvesmester, 58.o.

Scoen: Szt.Anna templom

MDK

Nepauer Mátyás, épitész

A pesti belvárosi plébánia templom szentélyének helreállitása 1775 pestre hivták, hogy Jung József pesti mestert támogassa munkájában Réh Elemér szerint.
A szentély copf stilusu boltozata 1775

Gerő László: A pesti belvárosi plébánia templom
Müemlékeink Bp.1956, 29, 30 l.

Nepauer Mátyás
1725 körül -1792 MDK
épitész

A budai Szt Anna templom Hamon K és
/Na Nepauer Mátyás budai mesterek alkotása.

Magy.Müv. Tört. I. /szerk. Dercsényi/ 390.o.

Alaprajz repr.: 374.o. 288. kép.

NEPAUER Mátyás építőmester XVIII. szd. elsőfele MDK.

Tóth Andrásné Polónyi Nára: A mérnöki szervezet kialakulásának előzményei Budán és Pesten. Tanulmányok Bp. múltjából, 1956, XI. köt. 80. l.

K. D. K.

NEPPAUER Mátyás építész

A Király-fürdő tetkének osztásakor Aigner Leonhard lányától vesz egy telekrészt 1768-ban

Építés- és Közlekedéstudományi Közb. 1957. 1-2.

Borsos B.: A Király fürdő. 83. l.

az ő felfogása szerint kapta /elözöleg Hamon Kristóf szerint is/ épitészeti alakját a viziváros Szent -Anna templom.
Szent Flóriám kisebb terjedelmü temploma Chri Christ Antal pékmester alapitásából is való-szinüleg az ő tervei szerint 1760-ban lett készem.

Eckhardt Sándor: Post-Budai Barokk. -Magyar Szemle 1931 XI.k. 2.sz. 205-206.old.

M.D.K.

Nepauer Mátyás, építés

alaritotta át az 1740-61 között
épült budai Szt. Anna templom-
nak Hamon Kristóftól származó
főhomlokzati tervét

Dr. Dercsényi Mária: Centrális barokk
templomok a Dunántúlon.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.
1940. 74. köt. 91. old.

MDK

Nepauer Mátyás és Jung József

1775-ben a szentélyt javitják.

Pálinkás belvtempl. 4o4.l.

MDK

Nepauer Mátyás

Medvey 34.1.

NEPER, Franz, pozsonyi kőművesmester

F. N., bürgerl. Maurermeister, 6 hónapos fia meghalt. (1809, 470 l)

Preßburger Zeitung
(Gentner)

MDK

Johann Nepomuk Ender, bécsi festöm.-
akad. tanár
1793-1854

Keresett arckép festö volt. Gr.Széchenyi Istvánnal hosszabb külföldi utazásra ment. - Pécsett a székes-egyház Szent Borbála oltárképét és a Boldogasszony képét festette. Azonkivül a M.Tud.Akadémia cimerképét, magyar föurak és ország.gyülési hires szónokok arcképeit.
/Irod. Lyka Károly:Magyar Müvészet. 1800-1850.362.l./

Koday Ernö: Weber Henrik.
Doktori Értekezés. 79.sz. Müv.Tört. és Ker. rég. Int.
Bp.1943.

19—20. szám. LXVIII. kötet. Budapest, 1934 május 13.

A MAGYAR MÉRNÖK- ÉS ÉPÍTÉSZ-EGYLET KÖZLÖNYE

OFFIZIELLES ORGAN DES UNGARISCHEN INGENIEUR- UND ARCHITEKTEN-VEREINES

BUDAPEST, IV., REÁLTANODA-UTCA 13—15.

ALAPÍTÁSI ÉV: 1867 TELEFON: AUTOMATA 853—30 GRÜNDUNGSJAHR: 1867

Mellékletei: „A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönyének Havifüzetei". Hozza a „Magyar Ipari Szabványosító Bizottság" hivatalos közleményeit és szabványtervezeteit.

TARTALOM: Az antiszeptikus technikai fák jelentősége. *Dr. Schilberszky Károly.* 121. l.
SZEMLE: Göcsej földje, népe és népművészete. *T. I.* 122. l.
SZAKIRODALOM: Könyvismertetések, bírálatok. Rovatvezető: *Dr. Lósy-Schmidt Ede.* — Franciaország ipara és iparpolitikája 1870—1914-ig. *Feyér Gyula.* 123. l. — A cséplési szemveszteségek vizsgálati módszerei. *Marusák Dezső.* 124. l.
EGYLETI KÖZLEMÉNYEK: Huszka József †. *Vámos Ferenc.* 125. l. — A Magyar Értelmiség közös érdekeinek védelmében. 125. l. — Az 1924. évi müncheni útépítési kiállítás. 125. l. — Jegyzőkönyv a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet pécsi osztályának 1934. évi február hó 4-én Pécs szab. kir. város közgyűlési termében lefolytatott IV-ik évi közgyűléséről. 126. l. — Az út-, vasút- és hídépítési osztály 1934 március 13-án tartott ülésének jegyzőkönyve. *Dr. vitéz Vásárhelyi Boldizsár.* 127. l. — Az út-, vasút- és hídépítési osztály 1934 április 5-én tartott ülésének jegyzőkönyve. *Dr. vitéz Vásárhelyi Boldizsár.* 128. l. — A vízépítési szakosztály 1934 január 16-iki ülésének jegyzőkönyve. *Lászlóffy Woldemár.* 128. l. — A vízépítési szakosztály 1934 január 23-iki ülésének jegyzőkönyve. *Lászlóffy Woldemár.* 128. l.
TECHNIKA ÉS KÖZGAZDASÁG: Öntöttvas tagozott kazánok fűtése hazai daraszenekkel. *Dr. Halmos Károly.* 129. l.

Az antiszeptikus technikai fák jelentősége.[1]

DR. SCHILBERSZKY KÁROLY

Resumé. L'auteur rapelle que récemment, depuis la guerre mondiale, les dégâts par de différents champignons — qui détruisent les bâtiments — deviennent de plus en plus fréquents. La putrification des bois se rapporte à une double cause: 1. à la négligence autour de la production et la manipulation des bois techniques; 2. â l'emploi inadmissible des bois pendant la construction. Dans le premier cas on doit se rapporter aux différences des abattages hivernaux et estivaux, qui sont ainsi en intime jonction avec l'intégrité, la stabilité et la durée des bois. Dans la téchnique des constructions, ce sont les bois infectés par des champignons, ainsi que les bois pénétrés d'humidité et surtout le manque de la dessiccation totale des planches qui jouent un rôle prépondérant. Pour la manipulation antiseptique des bois de bâtiments l'auteur tient pour désirable de réaliser des établissements de conservation, comme cela est déjà depuis longtemps mis en oeuvre pour les poteaux télégraphiques, les traverses de chemin de fer, et les bois de mines.

Az emberiség őstörténelmi kora óta, a barlanglakások igénybevétele után a fa bizonyult a legrégibb és egyik legalkalmasabb építkezési anyagnak. Mindazonáltal az érdekeltek körében sokan még manapság sem, avagy nem eléggé ismerik a fának romlásra vezető viselkedését és ezzel kapcsolatos tulajdonságait. Ennek kell betudni azt, hogy a különféle fanemek sokoldalú és speciális alkalmazhatóságának ellenére gyakran merülnek fel olyan hátrányos jelenségek, amelyek nem válnak a technikai alkotások előnyére, sőt a legsúlyosabb károkat idézhetik elő. A fának általánosan ismeretes romlási állapota a korhadás, amelynek első etappja összefügg a döntési évszakkal. Nemcsak a népi tapasztalások, hanem az erre irányított exakt kísérleti megfigyelésekből is megállapítható, hogy a februári döntésű fákon szórványosan már megjelennek az olyannyira elterjedt *Lenzites*-gombák típusos kalapos termőtestei, melyeknek száma fokozatosan, a júniusi döntésű *fenyőfákon éri el* maximumát. Az augusztusi döntés után pedig e gombák ismét csökkennek és a szept.—januári döntésűeken szinte teljesen hiányzanak. Tehát bizonyos meghatározott döntési hónapok azok, amikor ezek, a korhadást megindító gombák fejlődni képesek. Legrosszabb hónap ebből a tekintetből a június, a legjobb időszak ellenben az őszi és a téli. Nagy szerepe van ezenfelül a fadöntések mellett annak is, hogy a fa lekérgezett (hántolt), vagy kérges döntésű-e. Az utóbbiak t. i. a nyirkos erdei talajon feküdvén, közben hónapokig életben vannak, aminek bizonyságául a tavaszi nedvkeringés megindulásakor rejtett alvórügyeik ki is hajtanak, de egyszersmind a korhadási gombák hatásának is ki vannak téve. Ezzel szemben a hántolt fákon azoknak autonóm élete megszűnik. Ennek következtében gyorsan kiszáradnak, úgy hogy a tavaszi kihajtás teljesen elmarad és a korhadási jelenségek is jóval csekélyebbek. Mindezekből az tűnik ki, hogy a döntési időszaknak a lucfenyő és a jegenyefenyő tartósságára, illetve az épségére jelentős befolyása van. Ezt a befolyást azonban nem szabad túlbecsülni; ez csakis akkor nyilvánul meg teljes mértékben, ha a hántolt fa közvetlenül a döntés után kerül felhasználásra. Ha azonban a fa a döntés után szárazon van raktáron, akkor a nyári és téli döntésűek korhadékonysága közötti különbség jelentékenyen csekélyebb.

Az illetékes, hivatott építészeti szakkörök előtt eléggé ismeretes, hogy a világháborús időszak óta feltűnően elszaporodtak azok a mérhetetlen károkat okozó különféle épületgombák, amelyek többnyire az új építkezéseknek igen gyakran már első—második esztendejében jelentkeznek, még pedig mind a köz-, mind a magánépületeken. Ennek az oka egy részről — mint fentebb láttuk — a fatermelés körül elkövetett mulasztásokban, de még inkább a technológiai munkálatok és a raktározás terén előforduló konszolidálatlan állapotokban rejlik, amenyiben a jelen korban tapasztalható felületesség és gondatlanság bizonyos tekintetben erre az ipari szakmára is reányomta a maga bélyegét. Ennek a jelenségnek többféle körülménye szerepel tényező gyanánt, amennyiben az erdei fadöntéstől kezdve egészen addig, amíg az épületfák az építkezés színhelyére eljutnak, egymást követő etappokban ismételten ki vannak téve gombafertőzések lehetőségeinek.

Bizonyos esetekben fokozzák és siettetik továbbá a hibás faanyag következtében előállott korhadási kártételeket az építkezés technikája folyamán elkövetett többrendbeli mulasztások, egyebek között a falakba épített faanyagoknak (gerendák, ajtó- és ablaktokok) elszigetelés, illetve fertőtlenítés nélkül való felhasználása, ami tapasztalásom szerint még a szellős padlásokon is kétségbeejtő állapotoknak válhat a kiindulási pontjává. Tudnivaló, hogy a biológiai szempontból egymástól elütő épületgombák nagyobb részének a meleg és a huzatos levegőnek való kitettség egyik lényeges elhárítója, amivel szemben azonban a rendszerint még nedves falba épített gerendavégeken a gombák kedvező fejlődési és továbbszaporodási körülményekre találnak s ezekről a romlási gócpontokról a fertőzés a távolabbi részekre is átterjed. Ezért elengedhetetlen legalább a befalazandó gerendafejeknek fungicid anyagokkal való antiszeptikus kezelése.

Az építkezési munkák folyamán továbbá — a csapadékos időjáráson kívül — gyakran egyéb, elkerülhető átnedve-

[1] Előadatott a Magyar Mérnök- és Építészegylet mű- és házépítési szakosztályainak dec. 4-ikén tartott ülésén.

sedési lehetőségek is tapasztalhatók, amelyekre a reális építési szabályoknak szükségszerűen tekintettel kell lenniök. Az épületek gombásodásának — tapasztalás szerint — a legfőbb kútforrása a padlózatra felhasznált nedves deszkaanyag, valamint gyakori esetekben a padló alatti átázott, nyirkos alapzati feltöltési anyag (homok, salak, murva), amely még a száraz padlófákat is veszélyezteti. Súlyosbítja a helyzetet az az eljárás, midőn a vakpadlózat fenyőfájának teljes kiszáradása előtt rakják le a tölgyfaparkettet, vagy a linoleumburkolást, amely szinte hermetikusan zárja el a vakpadlót a szárító levegőtől; előbb a fülledésnek, majd pedig a gombafertőzési lehetőségnek teszi ki, kivált, ha a deszkák már eredetien is betegek voltak. Valamennyi veszélyes épületgomba-faj közül a házigomba *(Merulius lacrymans)* az egyedüli, amely jelentékenyen rombol és amellett gyorsan terjeszkedik; gyökeres kiirtása pedig tetemes költséget emészt fel és csak a legnagyobb szakavatottsággal érhető el.

A reális építkezést a gombásodástól az immár bevált, különféle fakonzerválási szerekkel való előzetes kezelés teljesen megbízhatóan mentesíti. Annyi bizonyos, hogy az antiszeptikusan kezelt faanyag igénybevétele bizonyos fokig — az építkezés összköltségeihez viszonyítva azonban csekély százalékban — drágább ugyan, de a teljes megnyugváson kívül megóvja a tulajdonost azoktól a gondoktól és netalán felmerülő későbbi jelentős kiadásoktól, amelyeket a házigomba rombolásai okozni szoktak, egyrészről az eredeti faanyag tönkretétele folytán, valamint az ezt követő új anyaggal való helyrehozatali munkák költségei miatt. Ismételten fordultak elő esetek, amikor a kezeletlen fa miatt bekövetkezett gombásodási rombolás után — post festa — a legszigorúbb antiszeptikus eljárás foganatosításával voltak kénytelenek megbízni a gombairtó vállalkozót, holott ez már az építkezés folyamán elkerülhető lett volna. Hogy a fakonzerválás nem jelenthet túlságos árkülönbözetet, az megokolható azzal, hogy a legtöbb megbízható antiszeptikus szer alapjában véve sem drága — lévén némelyik gyártási melléktermék —, valamint azzal is, hogy már néhányszázalékos (a szerek minéműsége szerint 2—5%-os) oldatokban is erélyes fungicid hatást fejtenek ki.

Régebben a házak gombásodás elleni megóvását az építőipar úgyszólván kizáróan a szárazsági rendszabályok szigorú betartásával igyekezett elérni. Csakhamar kitűnt azonban, hogy egyesegyedül a szárazság útján való védekezés bizonyos gombásodási lehetőségekkel szemben nem nyujt biztos eredményt, ezért utóbb rájöttek arra, hogy a legmegbízhatóbb óvóintézkedés csakis a megfelelő kémiai anyagok igénybevétele lehet. Ámbár igaz, hogy az egészséges és légszáraz fának gondos felhasználása rendes körülmények között nem okoz gombásodást (a faanyag nyirkossági foka ne haladja túl a 15%-ot), mindazonáltal még a lakások háztartási teendőinél is (padlósúrolás, vízvezeték) szinte elkerülhetetlenül fordulnak elő olyan ázások, amelyek miatt már nem egy esetben bekövetkezett a gombásodás. A házigombáról pedig ismeretes, hogy ahol életképes — ámbár kezdeties — állapotban jelen van, ott a továbbterjeszkedésének nincsen akadálya, mivel élő micéliuma (gombafonálzat) a fa cellulóze-anyagának kémiai bomlása folyamán széndioxidon kívül vizet is termel:

$$(C_6 H_{12} O_5 + 13\,O = 6\,H_2 O + 6\,C O_2).$$

Ez a termelt víz olyan mennyiségű, hogy a házigomba-telepek felületén cseppek alakjában szivárog elő és elegendő ahhoz, hogy az útjában levő száraz fát átnedvesítve, a micélium továbbhaladását lehetővé tegye.

Ezidőszerint nagyon sokféle fakonzerváló szert propagálnak a kereskedelmi forgalomban, amelyek elterjedten használatosak; ezek között azonban némelyiknek csak igen kismértékű, vagy múlékony természetű antiszeptikus hatása van, ezért megfelelő hozzáértés nélkül egyáltalában nem ajánlatos bármelyiknek is az igénybevétele. Vannak t. i. olyan gombaölőnek hirdetett, hangzatos nevű *titkos szerek* is, amelyek ámbár hatásukban fungicidek, azonban fizikai tulajdonságaiknál fogva a fából aránylag rövid idő mulva elillannak és ennek folytán az utóbb jövő fertőzések megakadályozására többé nem alkalmasak. A szaprofita gombáktól eredő fakorhadás biológiai folyamata és az antiszeptikusoknak ezzel szemben gyakorolt ellenhatása biokémiai szempontból igen komplikált, melynek a helyes felismerése és pontos megállapítása mykologiai és kémiai szakismeretek, valamint az ezeken alapuló céltudatos és rendszeres kísérletezések nélkül nem oldhatók meg.

Az ideális antiszeptikus fakonzerváló szereknek az alábbi követelményeknek kell megfelelniök: 1. magasfokú fungicid hatóképesség; 2. ne rombolja, ne roncsolja a fának szöveti szerkezetét (pl. kénsav); 3. vízben való oldékonyság; 4. a vízben oldhatatlan kátrányolajok csak megfelelő eljárású emulgálás után használhatók; 5. nehéz kilúgozhatóság; 6. a telítőanyag könnyen és egyenletesen hatoljon a fába; 7. az antiszeptikum ne legyen illanó természetű. Olajos, vízben oldhatatlan antiszeptikum vízzel való egyszerű keveréssel nem juthatnak egyenletesen a fába; mivel azonban az antiszeptikumnak egyenletes eloszlása fő követelménye a fa védelmi kezelésének, azt előbb emulzióba kell vinni. A megfelelően elkészített emulzió (Rütgen-féle eljárással) elég állandó és emellett behatoló képessége jó. Azonban nem minden olajos antiszeptikum ad jó emulziót; kivált a nehéz olajok még nagyobb mennyiségű emulgátorral (kolofónium, arabmézga) sem adnak megfelelő emulziót.

A technikai téren használatos fák antiszeptikus védelmét Németországban már régebben messzemenő gondossággal megszervezték. Az ezt a célt szolgáló fatelítő intézmények (államiak, közhatóságiak és magán-vállalatok) összes alkalmazottai szakszerű, speciális kiképzésben részesülnek. A legjobban bevált fakonzerváló védőszereket tökéletes (belső) fatelítésekre használják, amit zárt kazánokban, vakuumalatti nyomásos eljárással (katlan-impregnálás) végeznek. Bizonyos esetekben teljesen megfelelő a forró antiszeptikus folyadékokban való alámerítési (submersiós) eljárás. Kívánatos volna nálunk is, hogy a technikai használatra szánt fák fertőtlenítve kerüljenek a piacra, aminek előfeltétele az, hogy megfelelő telítőtelepeket közületi vagy vállalati alapon létesítünk.

A távíró-póznák és a vasúti talpfák szakszerű fertőtlenítése nálunk a m. kir. postaigazgatóság és a m. kir. államvasutak igazgatósága részéről már régi idő óta be van vezetve, az erre létesített fatelítő-telepek (Püspökladány, Újdombóvár) rendszeresen működnek. Ugyancsak nagy jelentősége van a fakonzerválásnak az alábbi célokat szolgáló faanyagok felhasználásában: 1. fahídak,, 2. közutak fakorlátai, 3. utcai faburkolatok, 4. bányafák (tatabányai, pécsbányatelepi és ózdi) telítőtelepei. Sajnos, éppen a legsúlyosabb gombakároknak kitett, magasépítési célokat szolgáló technikai faanyagok nem részesülnek ezideig még megfelelő védelmi kezelésben.

SZEMLE.

Göcsej földje, népe és népművészete.

Egyletünk geodéziai, mű- és középítési szakosztályainak február 9-én tartott ülésén *dr. Fára József* vármegyei főlevéltárnok ezen a címen mutatta be élvezetes előadásban számos vetített képpel Zalamegye egyik jellegzetes vidékét, *Göcsejt*. Ez a hegyes-völgyes, sok erdővel borított vidék Zala vármegye nyugati részén, a Zala, Válicka, Kerka vizei és Zalalövőt Zalabaksával összekötő, még a római időkből származó országút között van. Mintegy 1100 km² területét 90 község tarkítja. 191.000 hold földjéből 68.000 hold a szántó, ugyannyi az erdő, a többi rét és legelő.

Göcsejt színmagyarok lakják. Őseink a honfoglaláskor a székelyekkel rokon néptörzset telepítettek ide, hogy az országot megvédjék idegen nemzetek betörései ellen. Azóta különállóan élt és fejlődött ez a nép. Nem igen keveredett más népekkel. Hegyes-völgyes vidékét tatár és török ritkán pusztította, azért nem volt arra szükség, hogy idegenből más népet is telepítsenek ide. Igy őrizte meg Göcsej a régi nyelvet, a régi szokásokat és sok értékes néprajzi emléket.

Az előadó először színes képeken bemutatta Göcsej változatos vidékét, fontosabb helyeit, közöttük Zalaegerszeget,

tőkének szemszögéből végrehajtott vizsgálat is igen érdekes jelenségeket vetít szemeink elé. A szerző azonban nem elégszik meg a termelési viszonyok elemzésével, hanem gondosan szemügyre veszi az értékesítés problémáit is. Itt különösen leköti figyelmét a nagykereskedelmi árak alakulásának markáns jelensége, mely szerint az árak 1870-től 1896-ig javarészt eső irányzatot mutatnak, amikor is az áralakulási irány megfordul és a világháború kitöréséig a ciklikus mozgásokról nem szólva, általánosan emlekedő irányzatú áralakulás lesz uralkodóvá.

Franciaország két nagy iparágának helyzetét, a vas-ipart és textil-ipart részletesebben megvilágítja a szerző.

Franciaországot hatalmas érckincse egyenesen praedestinálta arra, hogy hatalmas vasipar keletkezzék földjén. Igaz, ugyan, hogy a szénben szegény Franciaország részére a vas előállításához szükséges koksz előteremtése nagy gondokat okozott. Igen jellemző, hogy míg a nyersvas előállítására fordított összes kiadásokból Angliában 38.5%, Németországban pedig csak 40.7% esik a tüzelőszerköltségre, addig ez a százalékos érték Franciországban 52.9%-ra rúgott.

Mérhetelenül érdekes tanulságokat rejt magában a francia textiliparnak, de különösen a francia selyemiparnak gondos vizsgálata is. Érdekes jelenségnek jutunk nyitjára, ha a selyemlefejtő, selyemsodró és selyemszövő iparnak települési viszonyait vesszük szemügyre. A selyemfeldolgozásnak ezt a három fázisát követve ugyanis megállapíthatjuk, hogy a selyemfeldolgozásban minél közelebb fekszik valamely iparcikk a készáruhoz, annál kevésbé igyekezett a kérdéses iparcikket előállító iparág a selyemtenyésztés centrumát alkotó Rhonevölgye közelében elhelyezkedni. Szerző rámutat arra az érdekes befolyásra is, amely azáltal nyomta rá bélyegét a francia iparra, hogy az egész idő alatt a női divatnak irányítója volt.

Részletesen tárgyalja a szerző azokat a módszereket is, amelyekkel a francia jogrendszer igyekezett az ipar életébe irányító jogszabályokat felállítani. Vizsgálatának tengelyében az iparszabadság gondolatának elemzése fekszik, amelyet ezenkívül megvilágít a korlátozások tükrében is. Véleményét a francia jogrendszerről a következőkben foglalja össze:

> A francia jogrendszer őszintén és igazán elment az iparszabadság elveinek védelmében addig, ameddig elmehetett, ha nem akarta volna az egyéb közérdekű szempontokat kielégítetlenül hagyni. Joggal mondhatjuk, hogy ha ez a jogrendszer a szabadosság kinövéseit meg is kívánja nyírbálni, nem vállakozik a szabadság korlátozására. Jellemzője ennek a jogrendszernek, hogy az ipari képesítés intézményét nem vezeti be és tartózkodik minden olyan intézkedéstől, mely az iparososztály részére az államban előnyösebb helyzetet biztosítana. A jogrendszer, miként az előzőkben láttuk, nem merev s ha kell, alkalmazkodik a technikai haladás gondolatához. Az a nagyszerűen átgondolt jogi ágazat pedig, mely a közszolgáltatások ügyét van hívatva rendezni, valóban büszkesége lehetne minden jogrendszernek.

Helyesen világít reá a szerző arra, hogy az iparpolitika tárgyalása nem lenne tökéletes, a vámpolitikának az ipari életet érdeklő kérdései figyelmen kívül hagyásával. Ebből a célból gondosan megvizsgálja a francia külkereskedelmi mérleget, majd hosszasan foglalkozik a vámszínvonal mérésének kényes problémájával.

A munkának utolsó fejezetét a szerző az ipari szervezés és iparpártolás kérdéseinek ismertetésére szánja. Különös gonddal foglalkozik az ipar kartellszerű szervezkedéseinek kérdésével, mely vizsgálatnak kapcsán igyekszik megrajzolni annak a sajátos francia kartelljogi fogalomnak a kereteit, amely a *Comptoir*-ok formájában alakult ki Franciaországban. Ezenkívül részletesen ismerteti a kartelljogi gyakorlatot is, amely különösen a büntetőtörvénykönyv 419, 420 és 412 §-ai, valamint a magánjogi törvénykönyv 1.131 és 1.133 §-ai alapján fejlődött ki. A munkát a francia közvetlen iparpártolás, iparoktatás, kiállításügy és kísérletügy problémájának ismertetése zárja le.

Mindig azt vallottuk, hogy a mérnök generációk s különösen az ipari tevékenység szervezésére és igazgatására hivatott gépészmérnökök és vegyészmérnökök nevelése szempontjából igen fontos volna, hogy gazdaságtörténeti előadások keretében ne csak a klasszikus nemzetgazdasági iskolák képviselte irányzatokkal ismerkedjenek meg, hanem részletesebb áttekintést kapjanak éspedig oknyomozó és összehasonlító módszerek szerint azoknak az országoknak legújabbkori, a gépkorszak kibontakozásával összeeső gazdasági s különösen ipari fejlődéséről, amely országok akár gazdasági strukturájuknál, akár gazdasági kapcsolataiknál fogva saját fejlődésünk útjainak kifürkészése szempontjából a legtöbb tanulságot nyujtják.

Szerzőnek fent csak vázlatosan ismertetett műve az első ilyen természetű munka, amely a hazai könyvpiacon megjelent. Értékét szemünkben nem csupán az adja meg, hogy egyik gazdasági strukturájában hozzánk hasonló és nyersanyagellátás szempontjából is hozzánk elég közel álló ország ipari fejlődésének és iparpolitikájának legújabb korszakáról számol be, hanem oly kartársunk tollából került ki, akinek az ipari termelés tényezői s az iparpolitika főbb irányai felől tiszta képe van s így a rendelkezésre álló anyagot eleitől fogva helyes csoportosításban és megfelelő kritikai érzékkel tárgyalta.

Csak azt kívánhatjuk, hogy mentől több hasonló tárgyú és célzatú munka jelenjen meg a magyar könyvpiacon s e tekintetben a külföldi kollégiumok fiatal tudósai számára igen érdekes programm volna adható, — Műegyetemünkön pedig az ilyen tárgyú előadások jussanak minél előbb szóhoz.

Feyér Gyula.

A cséplési szemveszteségek vizsgálati módszerei. Irta: *Vladár Endre* okl. gépészmérnök, keszthelyi gazdasági akadémia r. tanár. Budapest, 1933 „Patriá" irodalmi vállalat és nyomdai rt. (8⁰ alak, 64 oldal, 7 táblázattal és 4 ábrával.)

Az elmult 15 esztendő alatt sokat hallottunk és olvastunk a cséplési szemveszteségekről. Értékes tanulmányok jelentek meg e veszteégek nagyságáról és okairól, valamint a csökkentésükre alkalmas teendőkről, azonban a legfontosabb kérdés, a szemveszteségek mérésének problémája eddig még nem került felszínre. Pedig a cséplési szemveszteségek számszerű mérésének nagy jelentősége van nemcsak tudományos kutatásoknál, a cséplőgép-szerkezetek továbbfejlesztése szempontjából, hanem a méréseknek gyakorlati fontossága is van a cséplőgépek jóságának és használhatóságának megítélésénél. Nagy hézagpótló munkát végzett tehát a szerző, amikor a kitűzött célra alkalmas, gyakorlatilag is bevált mérési módszereket és eljárásokat dolgozott ki, és azokat rendszerbe foglalva a szakemberek rendelkezésére bocsátotta.

A cséplőgépek sokféle szerkezetűek, a bennük végbemenő aprítási és feltárási folyamatok meglehetősen bonyolultak, úgy, hogy a szemveszteségnek egyetlen mérőszámmal való kifejezése több nehézségbe ütközik. Szerző érdeme, hogy olyan elvi módszereket dolgozott ki, melyek segítségével a szemveszteség valódi mértéke gyakorlatilag használhatóan megállapítható. Módszerének legfőbb jellemzője a látszólagos és valódi szemveszteség elmélete. E szerint a kicsépelt terményben levő törött szemekből és a szálas anyagban maradt szemekből előálló veszteségnek súlyban megadott nagyságát csak látszólagos veszteségnek tekinti és ennek a látszólagos veszteségnek gazdasági értékét nevezi valódi veszteségnek. Ugyanis a gazdasági érték, tehát a valódi veszteség nagysága különböző aszerint, hogy a csépelt terményt kenyérmag gyanánt, vagy vetőmag gyanánt, vagy takarmány gyanánt akarjuk-e értékesíteni.

Vladár könyve a különböző természetű és jelentőségű részletveszteségeknek megállapítására, valamint ezen veszteségek különféle gazdasági értékeinek kiszámítására praktikus eljárásokat és táblázatokat ád, egyedüli hátrányául csak az róható fel, hogy az egyes tényezők kiszámítása felsőbb matematikai ismereteket kíván.

Nagy jelentőségű a könyv két utolsó fejezete: a cséplési költség minimumának meghatározása, valamint a dobveszteségek minimumának meghatározása. Ugyanis a cséplődob és a kosár közti távolság változtatásával a szemveszteség nagysága szabályozható. Már most a cséplőgép szerkezetéből, valamint a cséplési munka természetéből folyik, hogy a szemveszteséget bizonyos határon túl csak egyre fokozódó áldozatokkal és költséggel tudjuk mérsékelni. Fontos tehát annak a megállapítása, hogy a cséplés gazdaságossága szempontjából meddig indokolt ezeknek a veszteségeknek a csökkentése. Szerző ebbe a megállapításába is beleviszi mint novumot, a gazdasági érték fogalmát, tehát a csépelt termény más és más gazdasági értékének megfelelően a minimális kosártávolságra is más és más értéket kap.

Vladár Endre könyve tehát eléggé nem értékelhető fontos hivatást tölt be. Egyszerű és világos okfejtéssel, könnyen érthető példák kidolgozásával minden szakképzett gazda kezébe adja annak lehetőségét, hogy cséplési eredményeit saját maga megjavíthassa.

Marusák Dezső.

a vármegye székhelyét, Novát, Göcsej középpontját, Söjtört, Deák Ferenc szülőhelyét, Lentit, Csonkamagyarország egyik legnagyobb faipari telepét, ahol a régi vár maradványai is láthatók még.

Majd részletesen foglalkozott a göcseji faluval. A göcsei nép apró községekben lakik, rendszerint egy utcás települési helyek.

1. ábra. Zebecke község házsora.

Az *1. ábra* például a *Zebecke* község egyik házsorát ábrázolja, csupa fából épült, zsuppal fedett, elöl félkontyos ház, melyek között igen sok 200 év előtti eredetiségében áll még.

Göcsej nagy erdőségeivel a fakultúra hazája, ezért házait, épületeit rendesen teljesen fából készíti. A félkontyos tető által szabadon hagyott homlokzatot deszkafal zárja el, mely dúsan van díszítve faragásokkal és festéssel.

A ház összes helyiségei, istálló, pajta vagy egy sorba épül, vagy L esetleg U alakban megtörve. De vannak az udvart teljesen körülzáró, erődítményszerűen megépített házak is.

A ház mellett az udvar felőli oldalon van a pitvar, vagy tornác, melynek oszlopai rendesen ugyancsak faragással vannak díszítve.

A kis göcseji faluk nem mindegyikében van templom, hanem egyszerűbben vagy több dísszel épített harangláb hordja a község harangjait. A göcseji ember vallásos lelkületének kifejezői az utak mellett mindenütt látható keresztek. Régen mind fából készültek, díszes faragással s csak a minden régit lebecsülő modern kor honosította meg e téren is az iparszerűleg gyártott művészietlen malter- és betonépítést. Meglepően szép faalkotás *Nemesnép* községben lévő óriási harangláb.

2. ábra. Harangláb Nemesnép községben.

Az 1793-ban épült hatalmas tölgyfaalkotmány a messze ázsiai pagodák képét varázsolja a magyar égbolt alá.

Az előadó befejezésképen néhány változatos képben bemutatta Göcsej legnagyobb helyét, *Zalaegerszeget, Deák Ferenc* közszereplésének egyik fontos színterét.

Az előadáson bemutatott mintegy száz felvételt és diapozitívot *Serényi Árpád* zalaegerszegi fényképész készítette, akinek gyönyörű művészi felvételeit külföldi folyóiratok is sokszor közlik s aki nemzetközi fényképészeti kiállításokon is sok elismerésben részesült.

Teljes elismerés illeti Zalavármegye Iskolánkivüli Népművelési Bizottságát, hogy élén *Bődy Zoltán* alispánnal fáradságot és áldozatot nem kímélve, összegyűjtötte ezt a szép anyagot s ezzel sok pusztulásnak indult értékre hívta fel a figyelmet. Az eddigi munka azonban tulajdonképen még csak a lelőhely felfedezése és a nyersanyag kibányászása. A részletkutatókra vár az a feladat, hogy ebből a nagy anyagból értékes drágaköveket csiszoljanak ki. *T. I.*

SZAKIRODALOM.

Könyvismertetések, bírálatok.

Rovatvezető: Dr. LÓSY-SCHMIDT EDE egyleti könyvtárnok.

(Az ismertetésre szánt könyveket lehetőleg két példányban, úgyszintén az ismertető kéziratokat is szíveskedjenek a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Könyvtára, illetőleg a rovatvezető címére: Budapest, IV. ker., Reáltanoda-utca 13—15. szám. II. em. küldeni.)

Franciaország ipara és iparpolitikája 1870-től 1914-ig. Irta: dr. vitéz *Guothfalvy Dorner Zoltán.* Közgazdasági könyvtár XIII. kötete. Kiadja a Magyar Közgazdasági Társaság, Budapest, 1931. 322 oldal.

A könyv a szerző franciaországi tanulmányútjának gyümölcse, aki a helyszínen könyvtárakból, feljegyzésekből, jelentésekből és számos kiváló gyakorlati és elméleti szakemberrel folytatott megbeszéléséből igyekezett tárgyáról egységes képet adni. A terjedelmes munkát rövid méltatás keretében még vázlatosan is nehéz ismertetni, ezért ehelyütt csak néhány kiragadott részletével foglalkozunk.

A szerző fejtegetéseit a vezető eszmeáramlatok és politikai események ismertetésével kezdi meg. Jól mondja, hogy „az eszmeáramlatok hatása, jóllehet minden nemzet politikájában érezhető, kétszeres erővel nyomja rá bélyegét a francia gazdaságpolitikára. Ennek igazolására elég, ha a francia lélek arra a közismert tulajdonságára utalunk, mely abban nyilvánul meg, hogy a gyakorlati eszmék megvalósításakor az eszmei, sőt metafizikai alapokat és célokat is vizsgálni kívánja." Ezután elvonultatja előttünk azokat a nagy vezető eszmeáramlatokat, amelyek az invidualizmus, szocializmus és intervencionizmus szemszögéből igyekeztek a gazdasági életre befolyást gyakorolni. Hosszan időzik a szerző a nemzeti gondolat mellett, amely különösen a tárgyalás alá kerülő korszak második felében mind határozottabb vonalakkal kezd kibontakozni.

Ezután hosszú fejezetben a gazdasági helyzetképet festi meg, figyelve arra, hogy az ipart érintő problémákat a tárgyalás során élesebb színekkel körvonalozza. A szorosabb értelemben vett gazdasági vizsgálatok előtt a francia népességre annyira jellemző, lassú szaporodással kapcsolatos jelenségek kerülnek a szerző bonckése alá. Az elnéptelenedéssel kapcsolatban szerző felveti a kérdést, hogy az iparosodás közrejátszott-e abban, hogy ez a káros jelenség az egész vizsgálati időszak alatt észlelhető volt? Részletes vizsgálatai során megállapítja, hogy az ipart ezen a téren különösebb vád nem érheti, hiszen elsősorban azokban a megyékben volt észlelhető az elnéptelenedés jelensége, amelyekben a mezőgazdasági lakosság túlnyomó.

A nemzeti vagyon 1870-től a világháborúig imponáló méretekben gyarapodott. Amíg ugyanis 1870-körül *Foville* Franciaország nemzeti vagyonát 151 milliárd frankra becsüli, addig a világháború előtti esztendőben ez az érték már eléri a 223 milliárd frankot. Ebből az értékből ez alatt az időszak alatt az ipari — igen jelentős részt követelt magának. Pedig az 1870 utáni esztendőkben a francia tőke-piac a hazai tőkeszükséglet kielégítésén kívül sok külföldi hiteligényt is kielégített. A francia részről külföldre irányuló tőkekihelyezéseket nem csak egyedül politikai szempontok irányították, hiszen a magasabb kamatozás fejében nem csak Oroszországba, hanem még a gyűlölt német versenytársnak is jelentős tőkéket bocsátottak rendelkezésére.

A szerző végigvezet az összes fontosabb ipari településeken, gondosan végigvizsgálva azoknak nyersanyag, szállítási és munkásproblémáit. Természetszerűen különös fontossággal domborodik ki eme vizsgálatok során az északkelet-franciaországi nagy iparvidék, valamint a Páris környéki ipari település, nemkülönben Lyon selyemipara és Kelet-Franciaország vasércfeldolgozó települése.

A termelési főtényezőknek, a természetnek, munkának és

MDK

Nepp József, [grafikus:]

Oxidia c. rajzfilmjét mutatják be Miskolcon. (A III. filmfesztivál műsorán.)

Molnár S. Pál: Járt úton 8.

NÉPSZABADSÁG, Gy. 1966. máj. 17.

1968 MÁJ

1021

Gusztáv — 52 film hőse

Mulatságos magyar rajzfilmsorozat

A legsikerültebb storyt bemutatják Cannes-ban

Született: Budapesten, a Pannónia Filmstúdióban.

Életkora: 45 év.

Szelemi szülőatyja: *Nepp József* filmrendező.

Foglalkozása: Nincs. (Éppen azért, hogy mindennel foglalkozhasson.)

Különös ismertetőjele: bohócorr, mindössze két szál haj és feltűnően rövid lábak.

Így festene Gusztáv, a humoros magyar rajzfilm alak személyi lapja.

— *Hogy született Gusztáv?* — érdeklődtünk a budapesti Pannónia Stúdió celluloidillatú műtermében, két felvétel között, Nepp József filmrendezőtől.

— Szerettünk volna sorozatot készíteni a legköznapibb és a leggyakoribb hibákról — mondotta a fiatal, de máris sikeres rendező. — Az eredeti és egyúttal gondolati cím ez volt: „Emberek vagyunk". Ehhez kerestünk főhőst, akivel minden filmben más történhet. Nem különös ember, nincs rendkívüli tehetsége. Lényegében ő egy — a sok millió magyar állampolgár közül. A hétköznapok kedves hőse.

— *Milyen Gusztáv természete?*

— Gusztáv lényegében próbababa. Ahogyan azt a különféle, az éppen divatos ruhákba öltöztetik a kirakatrendezők, ugyanúgy ruházzuk fel mi is Gusztávot különféle jellemekkel. Az első filmet én csináltam. Címe: „Gusztáv, az állatbarát". Azután más rendezők jöttek. Volt olyan kollégám, aki Gusztávot vadászni küldte. Én csak az első filmeket rendeztem, azóta munkaközösség készíti a sorozatot. Mindig más. Akinek éppen friss ötlete, jó forgatókönyve van. Egy rendező nem is bírná. Már éppen a harminchatodiknál tartunk. Létrehoztunk egy Gusztáv-dossziét, ez az „aranyalapunk". Harminc ötletet gyűjtöttünk össze benne, de ehhez egyelőre nem nyúlunk. Ez csak tartalék. Egy sorozat ugyanis nem állhat meg. Folytatni kell. Megkönnyíti helyzetünket és ez egyúttal a Gusztáv népszerűségét is jelzi, hogy áramlanak a Pannónia Filmstúdió dramaturgiájára az ötletek. Ismert írók és ismeretlen mozinézők egyaránt küldenek javaslatokat.

— *Mennyi idő alatt készül egy-egy Gusztáv-film?*

— Két hónapig tart a rajzok elkészítése. Egy hónap a felvételek és az utómunkálatok ideje. Kilencven napig dolgozunk, hogy azután öt percig láthassa Gusztávot a közönség a moziban.

Gusztáv lefogy

— *Meddig folytatják a sorozatot?*

— Ötvenkét filmet szeretnénk készíteni, Előreláthatólag 1967 első negyedében jutunk el odáig. Ez szerepel a gyártási tervünkben. Akkora azonban a siker itthon és külföldön, hogy lehetséges a további folytatása is. A Gusztáv filmek népszerűek a mozijainkban, hogy a sorozat legjobbja képviseli a magyar rövidfilmgyártást Cannes-ban, az idei nemzetközi filmfesztiválon. Már eddig is sok külföldi nézőt megnevettetett a 38 különféle kalandba keveredett magyar rajzfilmhős. Gusztávnak már tapsoltak a Szovjetunióban, az Egyesült Államokban, a Német Demokratikus Köztársaságban, Romániában, Finnországban, Olaszországban, Franciaországban és Belgiumban. Gusztáv tehát lassanként beutazza a világot. Munka közben mi is megszerettük kómikus, de néha mégis sajnálatraméltó főhősünket. Úgy beszélünk róla, mintha élne. „Hallottad" — kérdeztem egyik reggel a zeneszerzőnket — „Gusztáv válik". „Szegény, mi lesz vele? Nem unatkozik?" „Nagyon. De vett egy autót. Szombaton kirándulni megy a Balatonra." Így alakul, kerekedik Gusztáv újabb kalandja. Sok ember szavaiból, képzeletéből. Akár a mese. Ezért is ilyen népszerű.

Gusztáv premier planban

MOLNÁR KÁROLY

CSONGRÁD MEGYEI HIRLAP
Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

Nepp József

Jau

CSONGRÁDI PETŐFI—SZEGEDI SPARTACUS 1:1 (1:1)

Szeged, vezette: Hodroga. Cs. Petőfi: Kurucz — Borda, Magony, Bánfi — Oláh II., Mészáros — Szebeni, Hajdú, Szántai, Pozsár, Nemere. Spartacus: Kádár I. — Temesvári, Portörő, Hódi — Varga I., Dunai — Balogh, Gerendeli, Varga L., Tutrai, Szanka.

Csak az első 20 percben volt élénk az iram. A csongrádiak az 5. percben kihasználták a védelem megingását, s megszerezték a vezetést: Szebeni a kifutó kapus mellett gurította a labdát a hálóba (1 : 0). A gól után a hazaiak támadtak, főleg Tutrai volt veszélyes közöttük, aik a 20. percben egy 20 méterről küldött lövéssel ki is egyenlített (1 : 1). Szünet után ellaposodott a játék, mindkét csapat nagy hibaszázalékkal szőtte támadásait. A hajrában a Spartacusnak volt még egy gólszerzési alkalma, de Balogh nagyerejű lövését Kurucz a kapufára öklözte. A Petőfi tizenegye javuló játékkal, megérdemelten szerzte meg az egyik pontot annak ellenére, hogy még mindig a védelme volt a lényegesen jobb csapatrész.

MAKÓI VASAS—OROSHÁZI KINIZSI 1:0 (1:0)

Makó, 400 néző, vezette: Klimon. A gépgyáriak: Gyüge II. — Huba, Rácz, Láncz — Alk, Köteles — Gyüge I., Tóth I., Kádár, B. Kovács. Dalkó felállításban játszottak. A két gyors szélső és az újból csatasorba állt B. Kovács révén a Vasas támadott többet, de gól csak a 30. percben esett, amikor B. Kovács egyéni játék után védehetetlen gólt ragasztott az orosházi kapuba (1 : 0). Utána is a hazaiak maradtak mezőnyfölényben. A második félidőben a Kinizsi vezetett több támadást. Igaz, ehhez hozzájárult az is, hogy a 66. percben Túri felvágásáért Alkot kiállította a makói csapatból a játékvezető. Tóth és Kádár hátravonásával a hazaiak megerősíteték védelmüket, s tíz emberrel is tartani tudták az eredményt. Jók: Gyüge II., Huba, Rácz, Láncz, illetve Fiam, Szűcs, Túri. A játékvezetői hármas egészen jó teljesítményt mutatott a vitatott kiállítás ellenére is.

A szentesiek nyerték a megyei rangadót

SZENTESI KMTE—
SZEGEDI ÉPÍTŐK 2:1 (1:0)

Szentes, 800 néző, v.: Agócs (Szolnok). KMTE: Gágyor I. — Lindák, Szanda, Gágyor II. — Tihanyi, Gerendi — Kulcsár, Gazsi, Pethő dr., Olasz, Bozi. Jó iramú, szinvonalas mérkőzésen nyert a KMTE, 2:0 arányú hazai vezetés után kicsit lelassitott a csapat, amit az Építők ki is használtak, s szépitettek. Gólok: Gazsi, Bozi, illetve Szekeres. Jók: Szanda, Tihanyi, Gazsi, illetve Molnár, Szekeres.

H. MEDOSZ—
H. HONVÉD 1:1 (1:0)

Vásárhely, 500 néző, v.: Kocsondi. MEDOSZ: Bakos — Nagy A., Banga, Juhász — Nagy S., Szilágyi — Szabó P., Rischák, Boros, Hecskó, Czeglédi. Honvéd: Békefy — Erdei, Kockás, Oszlács — Béni, Rárósi — Halupa, Szathmári, Ricsán, Kovács, Filipszky. A Honvéd kezdett jobban, a másik oldalon, Szilágyi előtt nyílt az első gólszerzési lehetőség. A 32. percben Rischák átadását Boros a hálóba fejelte (1:0). Szünet után is nagy küzdelem folyt a pályán — inkább az, mint játék —, a 60. percben Ricsán a tizenhatosról gólt fejelt a meglepett Bakos kapujába! A MEDOSZ-ból Boros, Rischák és az újonc 16 éves Szabó játéka dicsérhető, a Honvédból Kockás, Béni és Szathmári játszottak jól. Ifjúsági: Honvéd—MEDOSZ 2:1.

UTC—DOROZSMA 1:1 (1:0)

Dorozsma, v.: Kormányos. Gólok: Varga L., illetve Sza-

Kézilabda-er

NB I női:

Győri Textiles—Csepel 6:11 (5:4). TFSE—Makói VSE 17:3 (8:1). Ózdi Kohász—VM KÖZÉRT 8:8 (5:5).

A bajnokság állása

1. Ózd	4	31:25	7
2. FTC	4	20: 7	6
3. TFSE	4	36:18	6
4. Bp. Spart.	3	26:16	6
5. Pécsi B.	3	18:15	5
6. VM. KÖZÉRT	4	28:26	5
7. Csepel	4	33:23	4

Vízilabda:

Sikeres rajt a

A vízilabda OB II vasárnap megkezdett bajnoki mérkőzésein jól mutatkoztak be a megyei csapatok, győzelmet aratott a H. MEDOSZ és a KMTE is. A szentesiek kétgólos hátrányban voltak már, amikor magára talált a csapat, s megfordította az eredményt, a vásárhelyiek pedig tartalékosan szerezték meg első győzelmüket Budapesten.

H. MEDOSZ—
TIPOGRÁFIA
5:4 (2:1, 1:2, 1:0, 1:0)

1965 MÁJ. 1.
1021

Gusztáv kalandjai

Rajzfilmsorozat felnőtteknek • Kellemetlen útitársak
Készül a következő 13

Gusztáv a parkban

Gusztáv, drága — mondja a cím, s öt perc alatt bebizonyosodik, hogy Gusztáv valóban drága. A parkban sétál, amikor a mellékelt rajzon is látható külföldi megkéri, hogy segítsen rendbehozni kocsiját. Gusztáv készséggel segít, de csak illő honoráriumért: a legelemibb, leghétköznapibb szolgálatoknak is jól megkéri az árát. Így indul *Nepp József* ötperces rajzfilmje, a *Gusztáv, drága*, amely az abszurdumig végigviszi azt a gondolatot: *mi lenne, ha mindenben és mindenütt érvényesülne a főhős anyagias mentalitása.*

HÁROM ELSŐFILMES RENDEZŐ

Ez a rövidfilm csak egyik darabja a 13, egyenként ötperces részletekből álló *Gusztáv-sorozatnak*, amely a Pannónia Stúdió rajzfilmcsoportjának most befejezett, nagyszabású munkája.

— *Felnőtteknek készült a Gusztáv-sorozat, tehát azt a művészi utat járja, amelyet a modern rajzfilm hazai megteremtői: Macskássy Gyula és Várnai György alkotásai tapostak ki* — mondja Nepp József, aki a sorozat tizenhárom filmje közül hármat rendezett, s további négy film készítésében működött közre. — A Gusztáv-sorozat rajzfilmstúdiónk rendezőinek eddig talán legjelentősebb, közös vállalkozása: a Macskássy—Várnai-duó két filmje mellett *Dargay Attila* hármat rendezett belőle, s a sorozatban készített műveivel startolt a pályán három fiatal elsőfilmes rendező: *Temesi Miklós, Jankovics Marcell* és *Szabó Sipos Tamás.*

KÖZÖS GONDOLAT

— Az azonos főhősön kívül mi teszi sorozattá az egyes filmeket?

A sorozat minden egyes filmje apró-cseprő, törvényekbe nem ütköző, mégis bosszantó, kellemetlen emberi fogyatékosságokat figuráz ki. A *Gusztáv és a köztulajdon* például arról szól, milyen vandál módon bánnak a nyilvános telefonfülkékkel, a parkok virágaival, és más közintézmények berendezéseivel azok, akik otthon kínosan pedánsak és szőrszálhasogatóan rendszeretők. A *Gusztáv plusz egy fő* — kellemetlen útitársak komikus kalandja a vonaton.

— Mikor láthatjuk a moziban a filmsorozatot?

— *Egyetlen, közös műsorban nem vetítik majd,* hiszen fárasztó lenne, s az egyes filmek nem is úgy készültek, hogy együtt kelljen megnézni az egész sorozatot. Külön-külön, nagyfilmek kísérő műsoraként kerülnek a mozik vásznára. (Néhányat már be is mutattak.) A későbbiekben mind a tizenhárom Gusztáv-filmet vetíti majd a tévé.

KÜLFÖLDI SIKER

Gusztáv kalandjainak nemcsak itthon van sikere: *a külföldi filmátvevő bizottságok is nagy tetszéssel és örömmel fogadták és máris számos ország megvette a sorozatot.* A Pannónia Filmstúdió ezért elhatározta, hogy *még az idén újabb tizenhárom Gusztáv-film készül.* (A „balszerencsés" 13-as számot egyébként a nemzetközi forgalmazás igénye indokolja: minden külföldi filmsorozat az 52 — az év ötvenkét hete — osztószámaiból: 26 vagy 13 kisfilmből áll.)

(zs)

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

ESTI HIRLAP

A NYÁRI BUDAPEST KULTURÁLIS

Érdekes
a szabadtéri színpadokon

David Ojsztrah, Jan Kiepura, Eggerth Márta a Margitszigeten ✦ Mario és a varázsló a Körszínházban Dalida és Vico Torriani a kiscelli kastélykertben

A főváros nyári kulturális programjáról adott tájékoztatást ma délelőtt *Hantos János, a Fővárosi Tanács végrehajtó bizottságának elnökhelyettese.* Bevezetőül hangoztatta, hogy amióta megszűntek a Margitszigeten az operaelőadások és a többi szabadtéri színpadról is hiányoznak a színvonalas produkciók, jogos a nyári kulturális program kritikája. A Művelődésügyi Minisztérium kezdeményezésére,

a Fővárosi Tanács átvette a Margitszigeti Szabadtéri Színpadot. Hetek óta folyik a tatarozás; június végére a színpad üzemképes lesz.

A Városmajori Szabadtéri Színpadon is elkészültek már az új öltözőépületek, a *Bartók Színpad* tatarozását is részben elvégezték, a nézőtér rendbe hozása még folyamatban van, a *Vörösmarty kertmozi* pedig felkészült hetvenmilliméteres filmek vetítésére.

Az elnökhelyettes ezután a nyári műsorterveket ismertette.

A Margitszigeti Szabadtéri Színpadon fellép a pécsi balett, ha sikerül az időt egyeztetni, az Alexandrov-együttes, valamint Jan Kiepura és Eggerth Márta.

Műsorukban továbbá *húsztagú magyar balettegyüttes,* és magyar énekesek működnek közre. A modern szimfonikus dzsessz-hangversenyt *Donát Jenő,* a philadelphiai szimfonikus zenekar karnagya vezényli majd. Részleteket adnak elő *a My fair Lady című musicalból. Tárgyalások folynak David Ojsztrahhal, szerepel egy délamerikai együttes, amely Peru, Columbia és Venezuela legjobb táncosaiból és zenészeiből alakult.* A Fővárosi Operettszínház három előadás tart,

Budapesti show-t mutat be és szerepel a Honvéd Művészegyüttes.

A Bartók Béla Szabadtéri Színpadon tartják a MÁV Szimfonikusok *Bartók—Kodály-estjét,* négy alkalommal hangversenyt, tizenöt alkalommal a *Fővárosi Operettszínház* operett előadását. *Behár György és Hajdu Júlia* szerzői estje, a *Magyar Rádió* rendezésében magyar nótaest, vidám műsor, négy gyermekműsor, augusztus 20-án ünnepi műsor és 92 filmelőadás is lesz a színpad műsorán.

A Városmajori Szabadtéri Színpadon hangversenyeket tartanak a MÁV Szimfonikus Zenekar közreműködésével. Tizennégy alkalommal az Állami Bábszínház tart gyermekelőadást.

A Kulich Gyula Színpadon szerepel majd a győri és a kaposvári színház, egy lengyel gitáregyüttes. Hangversenyt ad a mátészalkai cigányegyüttes. Vidám zenés játék kerül színpadra *Papp László* közreműködésével.

A Körszínházban július 16-án kezdik meg Thomas Mann Mario és a varázsló, továbbá a Fiorenza című egyfelvonásos előadássorozatát. A Károlyi-kertben az Országos Filharmónia ad 16 alkalommal hangversenyt.

A kiscelli kastélykertben pedig négy alkalommal a Filharmónia hangversenyez. Az Országos Rendező Iroda a Kisstadionban lépteti fel Dalidát és Vico Torrianit. Augusztus 20-án nyílik a Petőfi Irodalmi Múzeum „A magyar könyv húsz éve" című kiállítása.

A tájékoztatót Hantos János azzal a bejelentéssel fejezte be, hogy már most megkezdik az előkészületeket a szabadtéri színpadok jövő évi műsorainak biztosítására, s ennek érdekében megalakítják a fővárosi szabadtéri színpadok igazgatóságát.

(—ts)

M.D.K.

Nepp József rajzfilm tervező

A "Gusztáv-sorozat uj kalandját rajzolja.
Fényképfelvétel a művészről munkaközben.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1966 márc. 11.
X. évf. lo. sz. 2. lap

Nepp József, [grafikus] MDG

„A Gusztáv-rajzfilmek szülőatyja."
Alibi c. története.

György, István: Kérek egy jó utazit! 11

NÉPSZABADSÁG, Sp. 1967. jan. 1.

MDK.

Nepp József

Rajzfilmjeiről

Filmvilág 1966 szept.7.

MDK.

Nepp József M.D.K.

A Gusztáv filmek egyik alkotója

k.a.: Gusztáv ~~karrierje~~világkarrierje
39 film után uj sorozat készül

Magyar Nemzet 1966. dec. 31. 4.1.

M.D.K.

Nepp József

Foky Ottó rajzfilmrendezővel együtt készitett-
"Ellopták a vitaminomat" és "Bizonyos jóslatok"
c. rajzfilmjük Fesztival-dijat nyert.
Körmendi Judit: "Titán baba és a többiek" cim-
mel ir a Pannonia Filmstudióban müködő müvé-
szekről.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1968. aug. 31.
35. sz. lo. lap

M.D.K.

Nepp József

Körmendi Judit: "Curriculum vitae" c.-el, "Üzenet a jövőből. Nepp József uj rajzfilm-sorozata" - alcimmel beszél a 13 részből álló sorozat bemutatásáról.
Két rajz "A Mézga család két tagja" cimmel.
Repr.-ók.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1968. nov. 2.
44. sz. 15. lap

M.D.K.

Nepp József

"Ne ingereld az egeret" c. rajzfilmjéről ir a lap "Jó mulatást,68" cimmel, s beszámol arról is, hogy a müvész Dargay Attila és Jankovich Marcell müvészekkel együtt készitette "Gusztáv kikapcsolódik" c. rajzfilmet.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1968. ápr. 2o.
16. sz. 13. lap

Nepp József

A hatvanyolcadik filmején dolgozik (Gustav)

Magyar Hilap, Ábel Péter, Min dolgozat a rajz és bábfilmeret? 968, jul. 6.

Nepp József leveleiből

■ *Nepp József* a rajzfilm „nagy öregje". Rémes kimondani, együtt jártunk a főiskolára.

Amikor 1993 végén újraindítottuk a *Magyar Iparművészet* folyóiratot, megkíséreltük a szakma különféle ágazatainak áttekintését, hogy némileg feltérképezzük a több évtizedes szünetet – lemaradást. Egy ilyen próbálkozás persze sosem lehet teljes, de az bizonyos, hogy eddig méltatlanul bántunk a rajzfilmmel. Most is csak jelezzük létének fontosságát. Amikor Nepp József neve felmerült a szerkesztőségi értekezleten, boldogan vállaltam, hogy interjút készítek vele. Hosszan beszélgettünk a csodálatos kertben, amely ma már, évtizedek múltán valóságos őspark lett..., de ebből cikk nem született. Kezdtem zavarba jönni – vajon mit írjak egyik legrégebbi barátomról? Azután úgy döntöttem: semmit.

Magyar és nemzetközi Ki Kicsoda 1996: Nepp József rajzfilmrendező. Csepel, 1934. június 23. Sz.: *Nepp Mátyás, Martonovics Anna.* Nős, 1958, *Erhardt Magda.* T.: *Iparművészeti Főiskola,* díszítőfestő, 1952–57. É.: 1957–61 a *Pannónia Filmstúdió* hátterese, 1961– rendezője. Az Iparművészeti Főiskola animációtanára volt két ízben. Foglalkozott filmzene-szerzéssel, háttérfestéssel, animációval, forgatókönyvírással. Balázs Béla-díj (1967), érdemes művész (1974), kiváló művész (1981). Főbb művei: *Gusztáv*-sorozat, *Szenvedély* (1961), *Mese a bogárról* (1963), *Oxidia* (1965), *Öt perc gyilkosság* (1966), *Mézga*-sorozat (1970, 1977–78), *Dr. Bubó*-sorozat (1971–73), *Hófehér* (1984), *Gréti* (1987), Kb. 30–40 óra film készítésében vett részt...

Az 1973-as *Új Filmlexikon* 111 sort ír róla.

Szóval nem írok RÓLA semmit, elővettem a leveleit, ezekből közlök részleteket, kellő indiszkrécióval, viszont így igazán hitelesen. Íme:

❦

„Megkaptam első, de nem utolsó közös (?) írásunkat, azért írtam kérdőjelet, mert szerintem ezt te írtad, legfeljebb én is jelen voltam, ugyanis én még most sem tudok ilyen intelligensen fogalmazni, amint ez ebből a levélből is kiderül. Én egyébként jobban emlékszem a Charon, vagy Káron című művünkre, amelyhez még rajzoltam is. Ez a mű a Jóistenke különös kegyelme folytán nem került megvalósításra, mert még ma is szégyellnénk magunkat, akkora marhaság. Azóta valamivel nagyobb fontosságot tulajdonítok a humornak, és egy csipettel kevesebbet annak, hogy leleplezzek, megbélyegezzek valamit, rámutassak valamire, kioktassak valakiket stb...." (1976)

❦

„Én már ötvenéves múltam és a nyugdíjig jó esetben két filmet csinálhatnék még, tehát teljesen reménytelen, hogy megtanulhassam ezt a szakmát. Ha én egy művész lennék, akkor éjjel-nappal forgatókönyvekkel bombáznám a főnökeimet, és alig várnám, hogy mondanivalómat világgá kiálthassam. Ezzel szemben én egy alkalmazottnak érzem magam, akinek van annyira tág mozgásköre, hogy kinyafoghassa magát a nemszeretem feladatok elől. Inkább valami mást csinálok, hogy hasznomat lássa a vállalat. Most például hátteret festek Attilának a Cigánybáró (Szaffi) című filmjéhez. Aztán meg kell majd írni egy tévésorozatot, és ha pénzt is sike-

Ferenc, Orosz István, Bányai István, Hernádi Tibor, Cakó Ferenc (nagyon remélem, hogy nem sértem meg őket azzal, hogy „ama bizonyos alkalom" kapcsán tanítványaimnak tituláltam őket). Miközben a stúdióvezetés alig titkolt célja az volt, hogy a tanfolyamok révén meggyorsítsuk a stúdió fölkészülését az iparszerű gyártásra (a csúcsévben, 1976-ban 750 percnyi animációs filmet gyártott a Pannónia!), a magam részéről mindig figyelembe vettem tanítványaim érdeklődését és tehetségének irányultságát, ambícióit és hajlamait. Pedagógiai elveim legalábbis a felszínen egybe látszottak esni a stúdió „kultúrpolitikájával". Ezek a következők: az egyediség tudatos támogatása a sokféleség érdekében és kölcsönös tisztelet a „másság" iránt. Szakmai másságról beszélek (ne feledjük, a mondott időszakban a Pannónia monopolhelyzetben volt, és a 30 évnél idősebb magyar szakmabeliek ma is szinte kivétel nélkül egykori „pannóniások" közül verbuválódnak minden hazai és külföldi stúdióban).

Mindez mintha már a múlté lenne, és minket, mai főiskolai tanárokat kritikusaink idejét múlta alakoknak tekintenek, mondván, úgy tanítjuk a szakmát, mint 20 évvel ezelőtt. Ez, úgy tűnik, igaz, de a nemzetközi adatok alapján állítom, hogy az animáció akadémikus képzése *önmagában* soha nem lesz képes eredményesen kiszolgálni a piaci elvárásokat. Legfeljebb annyiban, amennyiben a főiskolai, egyetemi oktatás általában képes fölkészíteni a hallgatókat a való életre időtlen idők óta. És ez nem baj. Legfeljebb, a pénzéhes befektetők és forgalmazók, valamint készséges kiszolgálóik szempontjából. Nem is a főiskola feladata, hogy teljesen alávesse oktatási céljait az ipar *pillanatnyi* érdekeinek. Merem állítani, hogy hosszú távon az ipar is akkor jár jól, ha független szellemiségű, sokoldalú szakembereket képzünk. Még a legsikeresebb stúdió is előbb-utóbb rászorul arra, hogy szellemében és stílusában megújuljon. (Erre az utóbbi években művészileg erősen hanyatló Disney cég megújulási programja lehetne a példa. A kutatásra és fejlesztésre mindig áldoztak a fejlett ipari társadalmakban; és ha már az iparbárók szemüvegén át nézzük, mi más az animációs művészet, mint a „cartoon" kísérleti laboratóriuma?) Arról nem is beszélve, hogy a

Fotó: Lugosy Ágnes

Jankovics Marcell / Marcell Jankovics

trendek előbb-utóbb megváltoznak, véget fog érni Hollywood harmadik aranykora is, s hogy az iparszerű filmgyártás ismét megújuljon, „kívülről" kell ihletet kapnia.

Visszatérve a jelenbe, jelenlegi hallgatóinknak *ezen* a piacon, *ebben* az iparban kell megélhetést találniuk. Éppen ezért olyan köztes megoldásokat keresek, melyek figyelembe veszik a főiskolai oktatás lehetőségeit *és* az ipari elvárásokat. Hiszem, hogy az alábbi javaslatok hasznosak lehetnek mindkét oldal számára.

1. Megszigorítanám a felvételi vizsgákat, különös figyelemmel a jelentkező rajztudására nézve.

2. Előnyben részesíteném azokat a jelentkezőket, akik már dolgoztak animációs stúdióban, esetleg munkahelyi ajánlásuk vagy előszerződésük is van.

3. Jó lenne, ha ennek az előszerződésnek a keretében a stúdió dolgoztatná a hallgatót – a nyári szünet alatt.

4. Ugyanakkor abban korlátoznám a hallgatókat, hogy a főiskola mellett az előbb említett okok miatt mint profik végezzenek munkát (a másod- és harmadéveseket legalább).

5. Módot találnék viszont arra, hogy a főiskolai feladatok között legalább egy olyan legyen (főcím, klip, reklám), amelyet külső megrendelő finanszíroz. De ez ne a „pad alatt" készüljön, hanem a főiskola tudtával és tervező tanár segítségével. (Ez hasznos lenne a vizsgafeladatok magas költségei miatt is.)

6. Helyesnek tartanám, ha a szakok összeolvasztása helyett a szakok hallgatóinak a tanszéken belül módjuk lenne legalább egy-egy félévet járni más szakokra. Hogy az animációs szak hallgatói a grafika, a fotó, a számítógép és a video szakosokkal együtt is tanulhassanak.

7. Általánosságban: jobban megkötném a hallgatók kezét. Több konkrétabb feladatot adnék nekik, olyanokat, amelyeknek „alkalmazott művészeti" jellege van. Tapasztalatunk szerint, minél szabadabban dolgozik a hallgató, annál több időt emészt föl a feladatvégzés, és egy olyan időrabló tevékenység esetében, amilyen az animáció, amúgy sincs soha elég ideje a hallgatónak.

A felsorolt elképzelések közül többet kipróbáltunk már a gyakorlatban, de nem szisztematikusan és hivatalosan. Vegyes sikerrel, aminek sok oka van, olyanok is, amelyeket nem áll módunkban befolyásolni (magas költségek, az állandóan változó oktatási rendszer, a számítógépes animáció előretörése stb.). Mindenesetre tanulságos áttekinteni eddigi tevékenységünket. Ki fog derülni, hogy a „szabad művészet" oktatásától folyamatosan haladunk az „alkalmazott művészet" oktatása felé. (Ez nem feltétlenül elveink feladása: hiszen nemcsak a primitív és olcsó televíziós sorozat – a „szombat délelőtti szemét", ahogy Amerikában mondják – számít „alkalmazott" animációnak, hanem a magas művészi színvonalú, eredeti és drága reklámfilm is. Csak sajnálhatjuk, hogy ilyenből oly kevés készül hazánkban.)

Javaslataimmal nem kívánok változtatni az oktatás jelen pozitív aspektusain, csak azt szeretném elérni, hogy meg tudjunk teremteni egy tudatos és konstruktív párhuzamosságot, amely egyrészt folyamatosan ellensúlyozza a nemkívánatos hatásokat, másrészt azonban igyekszik mindig megfelelni a változó igényeknek.

Hiszem, hogy a cartoon-stílus kiüresedésével a filmipar hamarosan rákényszerül arra, hogy ismét megbecsülje az animációs művészetet, már csak financiális okból is. Ezért hiszem, hogy a főiskolai animációs oktatásnak is van célja és értelme: egyfelől segít megalapozni a hazai iparszerű animációsfilm-gyártást a megváltozott körülmények között, másfelől a művészek újabb és újabb nemzedékeinek közreműködésével ismét életre kelti a valamikor világhírű magyar animációt.

JANKOVICS MARCELL
animációsfilm-rendező

rül kapnunk hozzá, akkor meg is kell majd csinálni a filmeket. Addig is kapom az alapfizetésemet…

Ennyit a művészetről, a céljaimról, a perspektívámról. Ha elmegyek nyugdíjba – ez a remény éltet –, akkor realista csendéleteket, tájképeket fogok olajjal festeni, ha lesz pénzem festékre."

„Ja igen, és itt van ez az öregedés is! Hát most mit szólsz, hogy megöregszik az ember, szerkesztő úr. Nemrég még ott ettem a szilvás gombócot nálatok és megismerhettem személyesen Korniss Tituszt és lapozgathattam a rajzokat, meg a reprókat, meg voltunk a Kassáknál, és most meg itt van.

Annak idején te meséltél Sade Justine-jéről, azóta sikerült elolvasnom, sőt meg is van franciául. Mit mondjak, nagyon érdekes rajzfilmet lehetne belőle csinálni. De amikor elmeséltem a főnökömnek, nagyon lehangolódott. Azt mondta, hogyha sikerül valami producert találni hozzá, akkor ő nem ellenzi az elkészítését, de persze ne is álmodjak, hogy erre állami dotációt kaphatok. Na jó, én nem is álmodtam erről, nem vagyok őrült, de az kicsit meglepett, hogy nem nagyon érdekel senkit, akinek eddig mondtam. Így aztán úgy néz ki, hogy ebből se lesz soha semmi. Bár a kollégák lelkesek lennének. Úgy képzeltem, hogy jelmezes állatszereplőkkel csinálnánk. A Justine liba lenne, a férfiak meg vaddisznók, görények, farkasok stb. Mégis máshogy veszi ki magát, ha egy liba mellét sütögetik, mint ha egy nőét. Nem tudsz véletlenül húszmillió forintot szerezni?" (1986?)

„Viszont, ha még egyszer az életben építenék – nem fogom tenni!!! –, soha kétszinteset, pláne még több szinteset nem építenék. Még a pince is a földszinten lenne. Az ember nem zerge, hogy egy pár zokniért is fokokra hágjon.

Persze, nem szeretem a farmernadrágot, mert kemény és meleg és túl hideg télen, de nem kell rá vigyázni, mert utálja az ember, és ez jó." (1988)

„Persze lenne más tennivalóm is. Például zongorázni. Talán említettem néhányszor, hogy vettem egy kis elektromos zongorautánzatot, amelyen mímelni lehet a zene-előállítást. Csaknem teljes egy percig képes vagyok úgy viselkedni rajta, ami gyakorlatlan hallgató számára azt a benyomást kelti, mintha tudnék zongorázni, csak kicsit hibásan. Ám van igazi munkám is. Otthoni feladat, olyan, amiért nem szoktak fizetni, csak ígérik.

Megindult, vagy meg fog indulni a TV3 csatorna és ennek lenne esetleg egy kétbetenkénti tízperces báb- (Muppet Show-szerű) műsora, amely híradó-paródiákról szólna. Én azzal a feltétellel vállaltam a próbálkozást, hogy nem politizálhat a műsor, csak hülyéskedhet, és akkor is egy képzeletbeli ország, képzeletbeli tévéműsora, képzeletbeli figurákkal. Ők beleegyeztek, de gyanakszom, hogy esetleg – mivel többen írnák – beleírnak politikát is. Ebben az esetben azonnal kiszállok." (1993)

„Tizennyolc éves koromig egyetlen árva előítéletem sem volt. Most már annyi van, hogy nyolc-tíz politikai programot is lehetne kifejleszteni belőlük. Természetesen nem veszem őket – magamat – komolyan, mert még pislákol a maradék józan eszem. Az egyik ilyen előítéletem – nem túl régi, tán tizenkét éves, az amerikai tömeg-életforma utálata. Emlékszel a háború utánra? Jazz, négerek, Durdilly és Revlon rúzs, Hersheys csokoládé, nejlonharisnya, Camel és Lucky Strike cigaretták… és FILMEK! Téli szerenád, Tarzan, egész évben farsang, Öten voltak, Csillagok parádéja, Angyalok a tűzvonalban, Z. a fekete lovas, Stan és Pan és az isteni Rita Hayworth! Fenntartás nélkül imádtam minden megnyilvánulását a győzteseknek, a nyugati győzteseknek. Aztán, nem túl régen, valami megroppant bennem. Jöttek ezek a McDonald'sok, a Lee-k és Levi Straussok, a colák, a baseballsapkák, a rock and rollok, a managerek, a public relationok, a különböző shopok és centerek, a marketing, az évente változó karosszériák, a dömpingek, a „valtdiznik", a botránylapok, az IFOR, az F-16…, és még lehetne mondani …" (1996)

Nepp József rajztervei / József Nepp's drawings

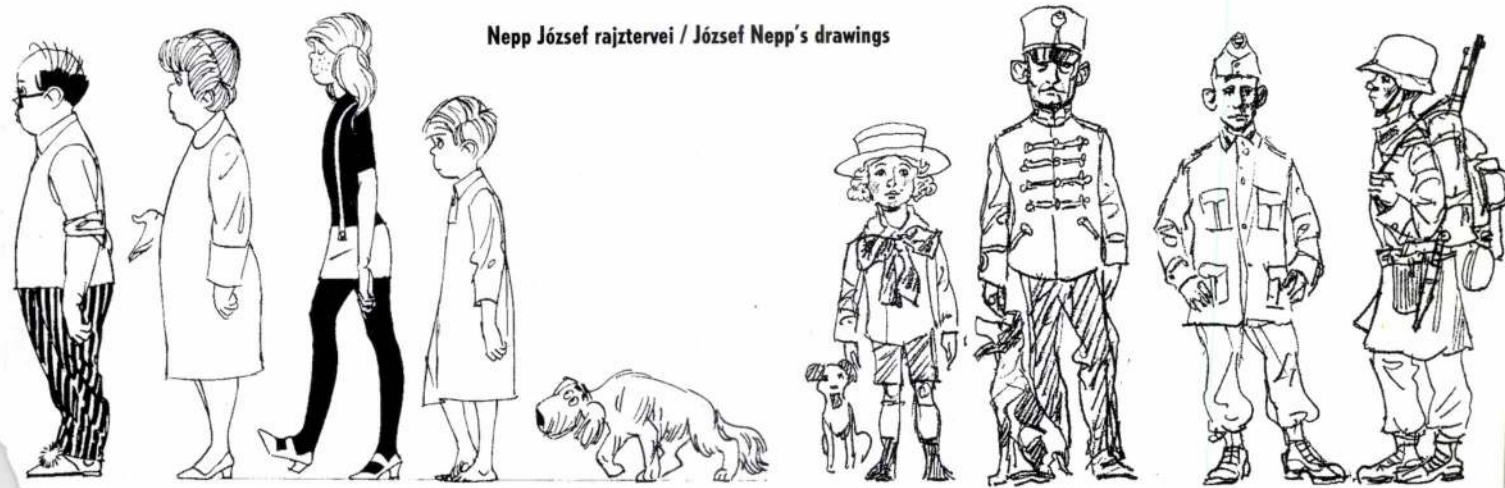

„Amit Disney-ről és bűntársairól írsz, az sajnos igaz. Valamikor mennyire szerettem őket! De most ebben az amerikai kultúráradatban és offenzívában (rock, farmer, hamburger, film, cola stb.) már európai ízek és ízék után vágyom. Sajnos nagyon ügyesek. Nézegetem a Notre Dame-i toronyőr werkfilmjét… (mellesleg micsoda ötlet a Notre Dame-i toronyőrből filmet készíteni?) És már hányadszor! Szóval nézegetem, és hát tele vannak komputerrel, fiatal szakemberekkel, akik már jobban értenek hozzá, mint a Kilenc Nagy Öreg (Milt Kahl, Eric Larson, Al Dempster, Ollie Johnston, Ward Kimball, John Lounsbery, Frank Thomas, King Hall, Les Clark… és a többiek). Szóval ezek szakállasok, harmincévesek és nagyon ügyesek. Jobbak, mint az öregek. És az egész világot elárasztják nyúlós, nyálkás filmjeikkel, mint a házatlan csigák. És elhódítják *a közönségünket! Akár a Magyar népmesék elől is. Félre ne érts! Messze távol áll tőlem mindenféle nacionalizmus, még a magyar is! De az ember (én) szeretett volna békén megöregedni és csinálgatni két-három évenként egy filmet, vagy valami tévésorozatot, aztán ezek berobbantak és ingyen adták a filmjeiket a Magyar Tévének, csak vetítsék le műsoridő alatt a Johnson and Johnson bébikozmetikai készítményeikről szóló reklámfilmjeiket, meg a Pampers Babyt. És jöttek a Gumimacik, a Csipetcsapatok, az Aladdinok, hogy a kolera esne beléjük. Annyi van belőlük és olyan erőszakosan és garanciálisan meg vannak csinálva, hogy a gyanútlan átlagnéző képtelen ellenállni nekik, akár a Barbie-babának. »Olyan akarok lenni, mint ő!"« – sóhajtozik egy kislány a reklámfilmjükön. És ez is a cél! Aztán két év múlva kitalálják a Gwendolyn babát, meg a többit. Csak apuka pénztárcája meg legyen vágva.*

Mondd, öregkorára az ember ilyen lesz? Ilyen gyűlölködő, zsörtölődő, utálkozó, irigy, elégedetlen? És végtelenül unja már az egész cirkuszt?" (1997)

„Tavaly októberben leírtam, hogy munka-megkeresésben volt részem; hatban. Természetesen mind a hatot elvállaltam, holott mindegyik teljesítéséhez egy-egy év kellett volna, úgy általában. És magamban kíváncsian vártam, hogy hány valósul meg véglegesen, és hányat kell majd sajnálkozva lemondanom. (Valami kegyes hazugságot kitalálva.) Nos, örömmel jelenthetem, hogy sikerült lelkemet makulátlan tisztaságban megőriznem! Nem fogok a hazugság – mégoly kegyes hazugság! – bűnébe sem esni! Ma mondtam le az utolsót a hat közül. Némelyik bejött, némelyikben dolgoztam is valamennyit, de ezek sem valósultak meg, némelyik felkérést nem is erősítették meg, és ezt az utolsó kis szegénykét meg lemondtam csak úgy, fásultságból, hangulattalanságból, szürkeségből. Nem volt hozzá kedvem. Szóval hat szék közül estem a pad alá. Nem mintha sajnálnám, amióta nyugdíjas vagyok, stabilnak érzem a gazdasági hátteremet. És most még valameddig tart jelenlegi munkám is. Utána pedig, ha el nem pénecolom: a Justine. Mostanában divat, hogy a producerek úgy próbálnak megbízást szerezni, hogy ajánlati anyagot csináltatnak – ingyen! – az alkotókkal, és ha nem jön létre a megbízás, sajnálkozva tárják szét a kezüket…" (1997)

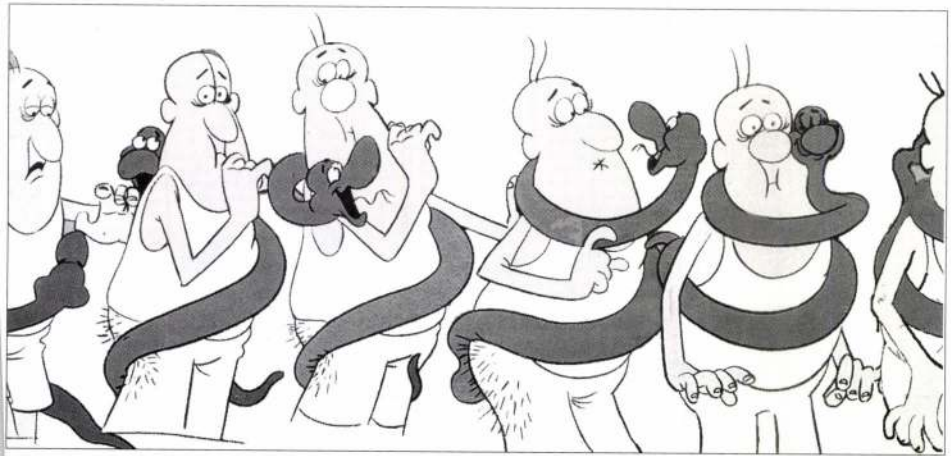

És most, az idézetek után még pár sor. Természetesen ez a néhány rövid szemelvény nem adhat korántsem teljes képet Nepp rendkívül színes egyéniségéről, elképesztő képi fantáziájáról.

Egyszer régen elmesélte nekem a *Betörő az albérlőm* című filmet, amelyet még akkor nem vetítettek nálunk a mozikban. A mese szenzációs volt, hosszú, részletes, izgalmas, szinte láttam minden képét… jóval később láttam a filmet a moziban. Mondanom sem kell, meg sem közelítette az elbeszélést. Nepp volt a jobb.

Ezekben a napokban több festményárverés van Budapesten, nézem a katalógusokat. Néhány százezerért kelnek el közepes festmények. Nepp, az amatőr, jobb.

Vajon miért, honnan ez a kishitű szerénység? Ebben a nagypofájú, gátlástalan világban; annál rokonszenvesebb. (És remélem persze: kap még sok esélyt!)

MEZEI GÁBOR
belsőépítész

Nepp József

Nepp József: - Film, Színház, Muzsika, 1967. ápr. 21.

Az 1967. évi magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája /Művtört.Ért. 1970. 1.sz. 68-107. l./

83. l.

M.D.K.

Nepp József

Rajzfilm-terv

Teremtők és teremtmények
Öt perc gyilkosság / repr.
Zay László: A sokneve névtelen
Ünnepélyes rajzfilm-bemutató lesz februárban
Magyar Nemzet 1967. jan. 8. ~~xxx~~ 10.l.

NEPP JÓZSEF

Dizseri : Kockáról kockára,
a magyar animáció krónikája 1948- 1998

16.o.

Sixteen **Memory/Monument**

James E. Young

What have monuments and memory to do with each other? "Every period has the impulse to create symbols in the form of monuments," S. Giedion has written, "which according to the Latin meaning are 'things that remind,' things to be transmitted to later generations. This demand for monumentality cannot, in the long run, be suppressed. It will find an outlet at all costs" (Giedion 1958, 28). This is still true, I believe, which leads me to ask just what these outlets and their costs are today. Indeed, the forms this demand for the monumental now takes, and to what self-abnegating ends, throw the presumptive link between monuments and memory into fascinating relief.

This meditation on monuments and memory explores the ways both the monument and our critical approach to it have changed over the course of the twentieth century, the ways the

Nepp József
rajz-filmes

„Öt perc gyilkosság" c ~~[illegible]~~ rajzfilmje

Magyar Gyula: Egy kezdő rajzfilm-só jegyzete
Ú. Írás, Bp. 1969. V. 96-97

MDK

Nepp József, [grafikus]

4 Gusztáv-filmek egyik tervezője.

Rajza: az Esti Hírlapot olvasó Gusztáv

Repr.

–bel–: Két feleség és nevelő:

póz 2

ESTI HIRLAP

Bp. 1966. dec. 8.

Nepp József M.D.K.

A bogár címmel háboruellens bábfilmen dolgozik

Napló

Magyar Nemzet 1963. augusztus 17. 4.1.

M.D.K.

Nepp József

Az animációs filmek kategoria díját nyerte az "Öt perc gyilkosság" c. filmjével.
A miskolci Rövidfilmfesztiválról Körmendi Judit számol be.
/Arról nem beszél a cikke, hogy a filmet a mű vész maga tervezte-e, de általában a rajzfilm tervezők mindegyike maga rajzolja, illetve tervezi munkatársai segitségével a rajzfilmeket./

Film Szinház Muzsika, Bp. 1967. juni. 2.
XI. évf. 22. sz. 14-15 lap

M.D.K.

Nepp József

/Iparművészeti/

Filmdiszlettervezőnek jelentkezett a/Főiskolán -mint a müvész elmondja- de diszitőfestést, üvegfestőtechnikát, mozaiktervezést tanult. Főiskolai diplomamunkája Machiavelli: Mandragora c. müvének bábfilmváltozata volt. Első rajzfilmje a dohányzás elleni "Szenvedély" cimmel készült, amelynek forgatókönyvét is őmaga irta. a "Gusztáv-film" sorozatokat Jankovics Marcellal és Dargay Attilával közösen készitik. A müvész fényképét hozza a lap.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1967. ápr. 21. XI. évf. 16. sz. 31. lap

Nepp József

A Mézga-sorozat c. rajzfilm folytatásán dolgozik a müvész.
A lap bemutatja az "Ez évi" c. rajz-jelenetet a filmből.
Repr.
"Életre kelt tárgyak, rajzok, ötletek" c. közlemény.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1971. febr. 27.
XV. évf. 9. sz. 12-13. lap

Nepp József

Rajzfilmeket készit, film novellákat ir, a Pannonia Filmstudió müvésze,-közli a lap a rajzfilmekről szóló beszámolójában.

Film Szinház Muzsika, Bp. 197o. aug. 29.
XIV. évf. 35. sz. 11. lap

Nepp József M.D.K .

Bogár. c. rajzfilm

Napló .

Magyar Nemzet 1965. november 28. 7.1.

Nepp József M.D.K.

Holnaptól kezdve , rajzfilm

K.^.: Rajzfilm , 1963.

Magyar Nemzet 1964. március 22 13.1.

Nepp József

M.D.K.

A Szenvedély c. kisérleti rajzfilm alkotója

Zay László: Rajzfilmművész-képzés kezdődik az Iparművészeti Főiskolán

Magyar Nemzet 1961. október 27. 4.l.

NEPP József

N.DK.

Rajzfilm a dohányzásról

Három új rajz- és bábfilm

Magyar Nemzet 1961. december 5. 4. l.

MDK.

Nepp József

Gusztáv a soron kivül c. illusztrációja

Filmvilág 1965 V.16.lap -

Nepp József

M.D.K.

„Szenvedély" (repro)

Barsári: A mesék bivodalmában

Nők Lapja, 1962. május 5 – 6 lap

Nepp József, grafikus MDG

Szinszonalas művekkel szerepel.

Tamás István: Tárlat a stúdióban 8. l.

Bp. 1962. máj. 24.

NÉPSZABADSÁG

130

de. D. K

NEPP József

Folytatja a Szenvedélyben megkezdett kisember-történetéket, ezúttal az alkotatlanságot állítja fellen-

Sérre

Zay László: Egy kiállitás igéretei
Fiatalok a rajzfilm-müteremben

Magyar Nemzet 1962. junius 2.4.1.

M. D. K.

NEPP József a. festő

„Szenvedély" rajzfilm

Naseó

Magyar Nemzet 1962. április 3. 4.l.

M.D.K.

Nepp József

Tervezte és rendezte az "Öcsi és a varézsló" cimü bábfilmet.

Képek-Hirek c. rovatban
Film Szinház Muzsika. Bp. 1962. febr. 23. VI. évf. 8. sz. 38. lap.

Nepp József

A rajz fontos elem Nepp filmjében, az „Öt perc gyilkosság"-ban. Itt minden figura más és más típus, azt érzékelteti: ki miért és milyen módon gyilkol. A rajz bravúros illusztrációja a forgatókönyv szövegének. Dramaturgiai szerepe is van: az elfogó, majd újraéledő vonal teremt kapcsolatot a jelenetek között. (emlitve)

Vadas József: A mozgófilmek állóképeiről.

Filmvilág, Budapest, 1977. márc. 1.

Nepp József

Petőfi Sándor: János vitéz c. költeményéből készitett szines rajzfilmhez a mozdulattervezést végezte Ternovszky Béla és Jankovics Marcell müvésztársaival együtt.

Élet és Irodalom, Bp. 1973. ápr. 28.
XVII. évf. 17. sz. 8. lap.

Nepp József

Figura tervei az „Oxidia" c.
filmhez a 2. oldalon

Nepjaink 1966 junius 1

Nepp József rajzfilmrendező

A Magyar Népköztársaság Érdemes Művésze c. kitüntetéssel jutalmazták, közli a lap: "Díjak, kitüntetések - 1974" címmel.

Élet és Irodalom, Bp. 1974. ápr. 6.
XVIII. évf. 14. sz. 2. lap.

Nepp József - Ternovszky Béla

A Zágrábban rendezett animációs filmek fesztiváljén a két müvész alkotása, a "Modern edzésmódszerek" c. film a legjobb forgatókönyv diját nyerte el.
A film egy jelenetét bemutatja a lap.
Repr.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1972. juli 15.
XVI. évf. 29. sz. 18. lap.

Nepp József, rajzfilm-művész

Ifj. Újvári László rajzfilm-rendező, az adásban elmondja, hogy nagyon jó tanárai voltak: Nepp József, Jankovits Marcell, Dargai Attila. –
Nepp Józseftől tanulta a naturális és hagyományos animációhoz közelebbi mozgatást és a klasszikus rajzfilm készítés alapelemeit.

Válasz

1983. VII. 27. Petőfi 16.40 (Gné).

NEPPEL, Andreas, Eszterházai hercegi órás

A.N., hochfürstl. Eszterházyscher Schloss-Uhrmacher zu Eszterház, kastély- és toronyórákat készít és javít évek óta. Három új ezekből a raktárában van. Hirdetés. (1828, 1093 l)

Preßburger Zeitung
(Genthon)

Mérai Béla
N

MNK

szerepelt a győri tárlaton/máj 12-22/.

b.a.:Pedagógus képzőművészek megyei tárlata.
Kisalföld 1963. máj. 17.

NEPPER Joseph muranica M.D.K.

Szeged

2 sodal

1952)

Müvért. Kaposy János: Épitők, szobrászok, festők
és grafikusok Magyarországon 1828-ban 137.l.

M.D.K.

NEPPER Georg murarius

Hódmezővásárhely

3 sodal

1952)

Művért. Kapossy János: Épitők, szobrászok, festők és grafikusok Magyarországon 1828-ban 137.l.

Nepper György

kömüvesmester

Hódmezővhely

l.

Kiss Ilmvozücs

20. l.

5488

M.O.K.

NEPPER Mathias

murarium magister

Temesvár

10 szobal

1952)

Művért. Lapossy János: Építők, szobrászok, festők és grafikusok Magyarországon 1828-ban 137.l.

mdk

Néprajzi Muzeum

szép Kuzsuiból képek: 69, 70, 71. lapon

Dajaszaszyné Dietz Vilma: A mezőkövesdi kuzsu
Néprajzi Muzeum Évkönyve: 69, 70, 71.-l.
1956. év.

1021

TÍZ RÖVIDFILM

Világszerte sokkalta több rövidfilm készül, mint amennyit a mozik a játékfilmek mellett be tudnak mutatni. Évek óta problémája ez a magyar filmgyártásnak és filmforgalmazásnak is; a nemzetközi fesztiválokon kitüntetett kiváló művek sem jutnak el minden esetben a közönség széles rétegeihez.

Ez a gond késztette a Pannónia Filmstúdió vezetőit arra, hogy önálló műsorban mutassák be tíz legújabb alkotásukat. De nemcsak a gyakorlati meggondolás fűzi össze ezeket a filmeket: az egyórás műsor valósággal programja a sokféle formában kísérletező művészeknek.

Gusztáv, az immár hazánk határain túl is ismert rajzfilm-hős kalandjainak három új epizódja szerepel a műsorban; mind a három azt bizonyítja, hogy megteremtői, *Nepp József*, *Dargay Attila*, és *Jankovics Marcell* még számtalan új ötlettel tudják gazdagítani ezt a mindig más és más alakban felbukkanó, és mégis annyira ismerős figurát, aki valamennyiünk emberi gyengeségeit, hibáit tükörként tartja elénk. A most bemutatott három történet, a sportőrületről szellemes torzképet rajzoló *Gusztáv és a világbajnokság*, a társadalmi konvenciókat és kötöttségeket ironikusan bemutató *Gusztáv és a szeretet ünnepe*, a hozzá nem értő, mindent önmagukhoz mérő vezetők káros tevékenységét kegyetlen szatírába foglalmazó *Gusztáv módosít* kiemelkednek a sorozatból.

Nepp József Öt perc gyilkosság című filmje, az egyre nagyobb tért hódító bűnügyi történeteket parodizálja. Az öt perces időtartamba beleséríti a gyilkosságoknak mindazon elképzelhető és elképzelhetetlen módozatait, amelyeket a pihent agyú krimiszerzők valaha is kitalálhattak. Miközben jól szórakozunk, alaposan kiismerjük és megunjuk a különféle gyilkosságokra épülő olcsó izgalmakat. *Várnai György* és *Macskássy Gyula* műve, a Tíz deka halhatatlanság kesernyés alaphangú, hallatlanul mulatságos, és ugyanakkor meghatóan lírai történet. A kis Pegazus története, »akit« szárnyai miatt az egyszerű lovak kicsúfolnak és kinevetnek, »aki«, bárhová vesse is a sors, nem tud beleilleszkedni a rendbe, mert szárnyai újra és újra elragadják, és végül mint használhatatlan, a vágóhídra kerül — egy költői gondolat megfogalmazása.

Kovásznai György érdekes filmje, a Napló, a fiatalság életigenlő líráját fogalmazza képekké, színekkel és formákkal teremtve hangulatot a kifejező fényképek köré. Erőteljes mű, hatása tagadhatatlan, de művészi eszközei nem minden esetben meggyőzőek. Ugyancsak a fotó és a rajz kontrasztját használja ki *Szoboszlay Péter*, a Ha én felnőtt volnék című mesében: a gyermekrajzok tündérvilágában az irigyelt felnőttek a fénykép realitásával jelennek meg.

Nepp József és *Foky Ottó* filmje, az Ellopták a vitaminomat, egészen más, mint az eddig ismertetett filmek. Az alkotók a tárgyakat ruházzák fel sajátos karakterrel, egyéniséggel; a tárgyakkal játszatnak le egy bűnügyi históriát, amely már csak különös szereplői miatt is — két kesztyű, egy zseblámpa, egy elaggott cipő — önmaga mulatságos paródiája.

A Pannónia Filmstúdió ezzel a jólsikerült összeállítással lehetőséget adott arra, hogy a közönség egy műsorban nézhesse végig a közkedvelt, de kísérőfilmként gyakran elsikkadó műveket.

(csik)

VEI

Jean-Paul Rappeneau elmondja:

Hogyan lesz a gyávaságból bátorság?

Beszélgetés közben ritkán derül mosolyra az arca, pedig egyik legfőbb életprogramja az emberek mulattatása.

— Tíz évvel ezelőtt még komorabb voltam — mondja. *— A komoly témák vonzottak. Drámai hatású filmre készültem akkor is, amikor egy ellenállási történet gondolata kezdett el foglalkoztatni. Vígjáték lett belőle, sőt komédia. Láthatólag a kívánt hatást így értem el jobban.*

Jean-Paul Rappeneau élete első önálló rendezéséről, az Élet a kastélyban című filmjéről beszél Budapesten, a Royal-szálló halljában. A mi fővárosunkban is napok alatt átütő közönzönségsikert aratott ez a szellemes vígjáték.

— Párizsban valósággal ostromolták érte az emberek a mozit. Amit ekkor éreztem, több volt a siker öröménél. Ezt nem egyszerű megmagyarázni. Én egy típust, egy réteget akartam ábrázolni a filmemben, a politikától visszahúzódó, a mindig valamire várakozó francia polgárt... Arra is számíthattam, hogy majd megsértődnek és elfordulnak a filmemtől. De nem. Akármennyire is bohózatba oltott stílusban mutattam meg, hogyan lesz a gyávaságból bátorság, a visszahúzódásból tettrekészség, az érintettek komolyan vették, úgy látszik a lelkük mélyén mégiscsak ott lappang bennük az aktivitás vágya. Csakugyan volt egy nagybátyám, aki a megszállás idején ifjú volt még. Udvarolt, megnősült mással nem törődött. Amikor aztán az OAS terrorakciói megkezdődtek váratlanul fellobbant harci szellemmel lépett fel ellenük.

Harminchárom éves, de a világsiker már nem szokatlan élmény számára hiszen ő írta a Zazie a metróban, a Riói kaland, a Magánélet, az Arzén Lupin forgatókönyvét. Így készült iga zi életcéljára, a rendezésre.

— Az új hullámmal érkezettekhez tartozónak érzem magam. Chabrol Truffeau, Goddard is úgy jöttek, hogy egyszerre összeroppantják a tradíciókat. Elvetették a forgatókönyvet, csakis az életet, az ihletet, az improvizációt tartották irányadónak, a teljes

Magyar karmo

[13.00–18.00 Elnök: Szijártó Zsolt]

13.00–13.30 Kántor Judit: **Egyedi és etnikus elemek Balázs János művészetében**

13.30–14.00 Szuhay Péter: **Hagyományok konstruálása a roma képzőművészetben**

14.00–14.30 Wilhelm Gábor: **Jimmie Durham a múzeumban. Indián művészet és etnikai identitás**

14.30–15.00 Sz. Kristóf Ildikó: **Kié a 'hagyomány' és miből áll? Az *Indigenous Studies* célkitűzései az amerikai indián felsőoktatásban**

15.00–15.30 Berek Sándor: **Cigány/roma identitáskonstrukciók**

15.30–16.00 Biczó Gábor: **„Hazaszeretet". A hagyomány, eredetiség és identitás fogalmainak rekontextualizálása Paul Rabinow gyakorlati tudománykoncepciója nyomán**

16.00–16.15 **KÁVÉSZÜNET**

16.15–16.45 Nagy Károly Zsolt: **Homrogd nem volt, hanem lesz. Hagyomány- és identitáskonstrukció egy csereháti faluban**

16.45–17.15 Feischmidt Margit: **Autenticitás koncepciók az Erdély körüli diskurzusokban**

17.15–17.45 Bódi Jenő: **A természet és a hagyomány értelmezései egy Somogy megyei természetvédelmi szervezet törekvéseiben**

17.45–18.00 Fejős Zoltán: **Zárszó**

H–1055 Budapest
Kossuth Lajos tér 12.
tel.: 473 2400 *fax:* 473 2401
web: www.neprajz.hu

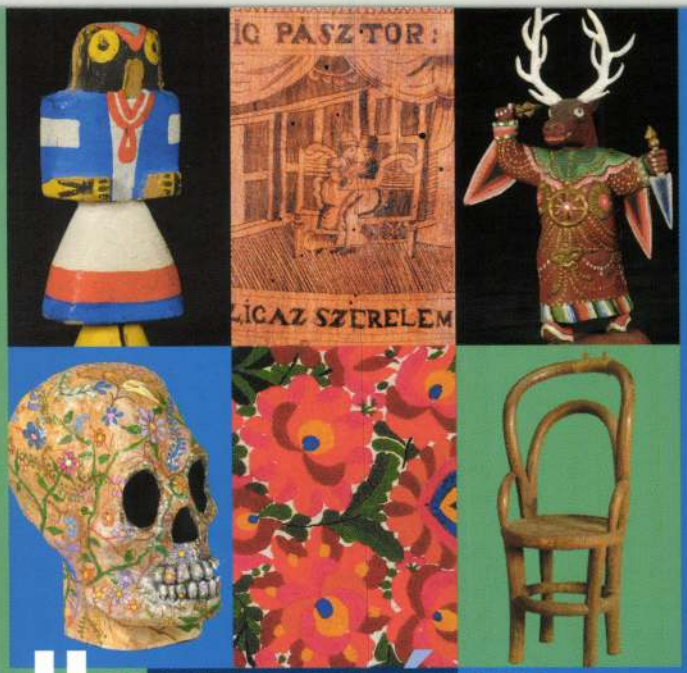

Hagyomány és eredetiség

Konferencia a Néprajzi Múzeum (Budapest) és a PTE BTK Kommunikációs Tanszéke (Pécs) szervezésében

Néprajzi Múzeum
Museum of Ethnography

Budapest, Néprajzi Múzeum
I. emelet 105-ös terem

2004. szeptember 9–10.
10.00–18.00

A konferencia az *Eredeti, másolat, hamisítvány: tárgyak párbeszédben* című kiállítás kísérőrendezvénye.

2004. szeptember 9., csütörtök (10.00–18.15)

9.00–10.00 **REGISZTRÁCIÓ**

[10.00–12.00 Elnök: Fejős Zoltán]

10.00–10.30 György Péter: **A múzeum és az autenticitás mítosza**

10.30–11.00 Frazon Zsófia: **Eredetiség-vizsgálatok. Séta a múzeum laboratóriumában**

11.00–11.30 Fejős Zoltán: **A tárgyfotó – eredeti, másolat, hamisítvány?**

11.30–12.00 Katona Edit: **Eredeti-másolat-hamisítvány egy kalotaszegi hímzéstípus történetében**

12.00–13.30 **EBÉDSZÜNET**

[13.30–18.15 Elnök: György Péter]

13.30–14.00 Rákai Orsolya: **Eredetiség és/vagy egyéniség? Egy tisztázatlan kritikai értékelő fogalom nyomában**

14.00–14.30 Lakner Lajos: **Irodalmi ereklyék, hagyomány, identitás**

14.30–15.00 Gyuricza Eszter: **Eredetiség és hagyomány a Széchenyi-kultuszban**

15.00–15.15 **KÁVÉSZÜNET**

15.15–15.45 Vörös Miklós: **Az eredeti márka**

15.45–16.15 Gráfik Imre: **Kézjegy. Kézműves hagyomány mint védjegy**

16.15–16.45 Szilágyi Dániel: **Dilemma. Az eredetiség problémája a táncházakban**

16.45–17.15 Vályi Gábor: **Eredeti kiadások, utánnyomások, válogatás-lemezek és hangminta-alapú zene. Hagyomány és eredetiség a bakelit-galaxisban**

17.15–17.45 Pusztai Bertalan: **Rivalizálás, autentikusság, 'márkázás'. Megalkotott hagyományok és turizmus**

17.45–18.15 Régi Tamás: **Hagyomány és eredetiség a kelet-afrikai tárgyi kultúrában**

18.15–19.15 **FOGADÁS**

2004. szeptember 10., péntek (10.00-18.00)

[10.00–12.00 Elnök: Biczó Gábor]

10.00–10.30 Heltai Gyöngyi: **Az operett eredetmítoszai és a politika**

10.30–11.00 Gálosi Adrienne: **Átöröklés. Az eredetiség és a reprezentáció problémájának összefonódása az 1980-as években**

11.00–11.30 Havasréti József: **„Mindig csak képeket" – az eredetiség szótárai a magyar neoavantgárd kritikai fogadtatásában**

11.30–12.00 Bodó Balázs: **Underground művészet városi terekben: a stencil és matrica kultúra Budapesten**

12.00–13.00 **EBÉDSZÜNET**

UDVARHELYI GALAMB-BUGOS NAGY KAPU.

kokat mutatja be a múzeum a közönségnek. Ezek közül a legnagyobb *Flesch* Aladárnak, a volt yokohámai főkonzulnak gyüjteménye, a mely túlnyomó részében japán, keletindiai s perzsa templomi felszereléseket és iparművészeti tárgyakat foglal magában, azután *Döhring* Károly sziámi udvari épitész gyüjteménye.

Az ujonnan berendezett stilszerű egyiptomi szobában a múzeumnak legújabb kincse, a *Beck* Fülöp Kairóban élő hazánkfia ajándékából való húsz darab teljesen ép múmia szolgál meglepetéssel a látogató számára. A múmiák, melyek a pharaók birodalmának minden korszakát képviselik, részben fakoporsóikban, részben kibontva láthatók s a misztikus sárga világításban úgy érezzük magunkat, mintha egy négyezeréves piramisba léptünk volna be, a hol a legősibb emberi kultura halott emlékei ébresztik fel bennünk a régiek iránt való végtelen csodálatot.

Nehány kisebb ujdonságon kívül, mint a milyenek a keletindiai iparművészet tárgyai, a gold nép mágusainak, a sámánoknak bemutatásai, az éjszaki vidékek vadászatának több plasztikus modellje, legérdekesebb a múzeumnak szintén legújabb keletű új magyar terme, a hol egységes összeállításban találjuk meg a magyar néprajzi kutatások másfél évi szerzeményét. A magyar terem egyik sarkában talált elhelyezést a balkáni népek ethnográfiájára vonatkozó gyüjtemény is, a melyet az aktualitás minden bizonyára a múzeum leglátogatottabb helyévé fog tenni.

Az új gyüjteményeknek eme sorozata mellett a régiek is természetesen a látogatók rendelkezésére állanak, úgy hogy a néprajzi múzeum csaknem kétszeresére bővült ki egyszerre s ez a nagyszabású szaporulás mindenesetre jelentékenyen közelebb hozta a múzeumot a külföldi hasonló intézetek szinvonalához.

Sz. K.

ÁKOM-BÁKOM.

Szép őszi délután a Margitsziget egyik szelid hajlásu sétányán ülök, a fehérre kenczézett padon, a két könyököm hátratettem a pad hátára, a jobblábomat, a melyen a nadrágot feljebb rántottam, a bal térdemre biztam, könnyű botom a jobbkezemben ügyetlen, szándéktalan ingásokat végez. A hogy csendesen üldögélek, érzem, hogy ebben az órában van egy kis szerepem a mindenségben, a fák közé ebbe az őszi képbe kell ez a magános fehér pad és egy magános valaki, a ki igy elereszti magát a padon és félrehajtott fejjel szomorkodik, mert gondolkozik. Ha messziről nézném magamat, azt hinném, gondolkozom és szomorú vagyok a hervadás közepén, de hogy egy pillanatra számonkérem agyamat és szivemet, rájövök, hogy gondolat és bánat nélkül ülök itten, mintha csak rá lennék pingálva erre a néma tájképre, s komolytalan csodálkozással nézem a tiszta kék ég alatt a fák bágyadt arany kontyát s a lehullott levelek drága, nemes szemetjét a földön. Bevallom önöknek, ha ki nem nevetnek, micsoda felfedezést tettem mostanában: hogy őszszel a fáról lehullanak a levelek. Végtelen, leirhatatlan hatással van rám a természetnek ez a tüneménye, olyan málé szájjal nézem, mintha most látnám először, mintha se tavaly, se tavalyelőtt se sohaelőtt nem lett volna igy, mintha az idén esne meg először, hogy a zöld falevél megsárgul, elgyengül a szára s egy angyalian halk és titokzatos pillanatban elszakad az ágról és lehintázik a földre, mint az elejtett czigarettapapir, valami nem utánozható finom neszt hallatva, mikor a földet éri. Mi az: ősz? Ősz... ősz... ez volna a bánat nevelőnője, ez az a sápadt, szakállas zenész, a ki fojtottan gordonkázik a lelkekben, ez az a feketeruhás, keskenyajku lelkész, a ki a halálról prédikál az embereknek? Csodálatos. Nézegetem a zöld gyepet, a fák tetejét meg a leveleket a földön, milyen szép, milyen szép, mint egy virágzás, mint a természet ünnepi kendője, mintha ez a sárga lenne a levelek igazi szine, milyen boldogok, hogy elérték, miután tavasz óta türelmesen zöldeltek ezért a gyönyörű czélért. Van-e más czélja a fa levelének, mint hogy szép legyen és nem most a legszebb, ebben a mondhatatlan finom sárga, rozsda és arany sejtelmek

valahol ittam egyszer valami régi, drága franczia bort, bágyadt édességü s rejtett tüzet csillogtató bort, ennek a bornak az ize mint emlék sóvárog bennem, egy kortynak, egy percznek emléke, a miknek zamatja, hangulata, elérhetetlen édes vágya, homályos kéje oly andalító és örökre kifejezhetetlen. Ennek a bornak hervadt levél-szine volt, italban is a legszebb szin volt. Mi a hervadt levél szine... nem látjátok a vigasznak, a tisztaságnak, a derünek, a megfinomult örömnek a szinét? Nem ez az elmerült ábrándnak a szine, nem ilyen szinü lehet a megkönyebbült sohaj, nem ez a szine a boldogság sejtelmének, nem ilyen szint láthatnak lehunyt szemeik előtt azok, a kik végtelenül szeretik egymást? Ősz... ebben az órában tisztán érzem, hogy a természetnek ez a pár nap a teljessége, ez a legboldogabb ragyogása, pünkösdje, vigassága. Gyökerek furcsa futása a föld alatt, a fatörzs kérge, hajszálcsövesség a fában, ágak rejtelmes rendü rajza, egész élete a fának ezekért a mámoros szép napokért van, mikor zöld koronájából tündéri jutalom gyanánt arany korona lesz s a nap gyengéd, hizelgő sugárzásában kiragyogja magát. Oh, nem kell sokáig boldognak lenni, elég, elég, a megdicsőült lomb elbágyadt mosolylyal szórja le lassan arany leveleit.

Magam vagyok a csendben s egy különös koppanás rezzent meg: a vadgesztenyefa ejtett az útra egy kemény, ragyogó vadgesztenyét. Elém gurul, a szemem fut vele, míg meg nem áll a gesztenye. Tekintetem a földön sétál tovább, a pad előtt s egyszerre máson kezdek tünődni, mindenféle furcsa huzások látszanak itt a pad előtt az apró kavicsos porban. Erősebb huzások és egy kicsit tovább egészen halvány, vékony huzások. Ezen a padon ma vagy tegnap egy férfi meg egy nő ült beszélgettek, s a férfi a botjával, a nő a napernyőjével vagy esernyőjével piszkált a földön.

Azt mondja a férfi:

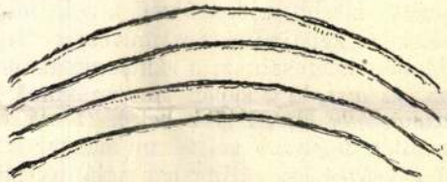

Ki nem rajzolt ilyen félköröket a pálczájával a pad elé? Mi a szövege ezeknek a félköröknek itt előttem? Talán közömbös dolgokat mondott a férfi, ismerősökről, szinházról, vagy az időről beszélgettek, csak a sziv hullámzott s a bot rajzolta. Asszonyom... ha tudná... hallgasson meg... higyjen nekem...,

A nő:

Kottavonalak, hangjegyek nélkül. Mit jelentenek? Nem... nem... nem... ezek a férfiak mind egyformák... nem... nem...

A férfi áthúzgálta félköreit:

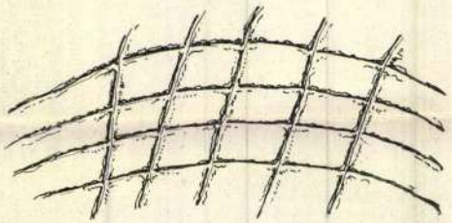

Gondolta: most, most, megmondom neki, a szivedet akarom, az életemet adom, szeretlek...

A nő is tovább rajzolt:

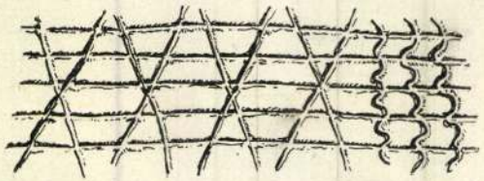

Higyjek neki? Oh, ha beleláthatnék a lelkébe... Vigyázok magamra... Isten tudja... oh, boldognak lenni... mi lesz velem...

Mi lesz velük? Honnét jöttek ide, kicsodák, hová mentek? Vajjon boldogok? Vagy elrontották egymás életét? Milyen misztikus ez az ügyetlen huzgálás a földön, a mit itthagytak, ki tudná tünődő, tétova lelkünknek ezeket a hieroglipháit elolvasni, a melyeket a porba irunk, ottfelejtünk és tovább sétálunk?

Gyönge szél jön, leveleket sodor a rajzon végig, alig látszanak utána a vonalak. Milyen furcsák ezek a levelek. Egy párnak a vége felgörbült, mint a gácsér rucza farka, sok apró levél meg teljesen összegöngyölődött, mint a lakodalmi levesbe való csiga, egy nagy sápadt vadgesztenye-levél olyan formájú, mint a női kéz, mikor a zongora billentyűire szállt...

Szép Ernő.

A NÉPRAJZI MÚZEUM ÚJ GYŰJTEMÉNYEI.

A Nemzeti Múzeumnak a városligeti Iparcsarnok helyiségeiben elhelyezett néprajzi osztályában a múlt héten nyitották meg az újabban feldolgozott gyűjtemények kiállítását, a melyek között első helyet foglal el a gróf Zichy Jenő-féle gyűjtemény. Ennek a gyűjteménynek újabb keletű részét a tudós kutató eredetileg a fővárosnak hagyományozta, azonban adminisztrativ okok miatt a főváros kénytelen volt lemondani a gyűjtemény kezeléséről s letétbe helyezte a néprajzi vonatkozású tárgyakat a Néprajzi Múzeumban, a hol azok a régebbi Zichy-féle gyűjteséket kiegészítve, egy hatalmas szobát töltenek meg érdekes és rendkívül értékes változatossággal.

Zichy Jenőt kutatásaiban a magyarság rajongóinak az a régi vágya vezette, a mely az őshaza és a magyar vándorlások ó-kori történetének felderítésére irányult. Azt remélte, hogy a keresett nyomokat legkönnyebben a Kaukázusban találja meg, a melynek vidéke ideig-óráig valamennyi kelet felől nyugatra hűzódó népnek tartózkodó helye volt s ma is számos apróbb nép, régi népek maradványai lakják. A Kaukázust már ő előtte is sok kutató kereste fel, de ezek úgyszólván semmiféle lényeges néprajzi adatot nem gyűjtöttek össze, nem vizsgálták meg a népeket és alkotásaikat a tárgyi ethnographia szempontjából s ezért Zichy Jenőre túlságosan is nagy feladat hárult, mikor a kilenczvenes évek közepe táján útra kelt azzal a szándékkal, hogy a Kaukázus néprajzi felkutatásával megkeresi az ősmagyar hazának s a magyarok vándorlásainak nyomait. Nem találta meg, a mit keresett, de utazása nem volt eredménytelen s azok a gyűjtemények, a melyeket Kaukázusban, Bokharában, Szamarkándban való jártában és később a harmadik khina-japáni expedíciója alkalmával összegyűjtött, teljességükben és értékességükben igazán páratlanul állanak.

JAPÁN BUDDHASZOBROK A FLESCH-FÉLE GYŰJTEMÉNYBŐL.

Czéljainak megfelelően, Zichy Jenő elsősorban a kaukázusi népek kulturájának tipikus megnyilvánulására fordította figyelmét, építkezési tipusokat figyelt meg, felkutatta az ősfoglalkozások munkaeszközeit, a háziipar termékeit, a fegyverzeteket s a most rendezett kiállításban szerves képpé látjuk összeolvadni a gyűjteménynek számtalan érdekesnél-érdekesebb tárgyát. A kaukázusi népek valamennyije képviselve van, hagyományainak, képességeinek százféle megnyilvánulásával s a felhalmozott anyag érdekes összeállítása távolról sem hasonlít a múzeumoknak megszokott, túlságosan is száraz rendszerességgel való berendezéséhez. A himzések, szőnyegek, különböző faragványos díszítések, a fegyverek díszítései és damaszkolásai nemcsak néprajzi, hanem iparművészeti szempontból is érdekes meglepetések s bámulatba ejtenek művészi és leleményes kivitelükkel, a milyent igazán alig várhat az ember a Kaukázus czivilizálatlannak hitt apró-cseprő törzseitől.

A Zichy-szobának különös érdekessége s talán legértékesebb része az a fegyvergyűjtemény, melyet Zichy Jenő japáni utazása alatt gyűjtött össze s a melynek számos olyan tárgya van, mely a legnagyobb ritkaságszámba megy s az európai múzeumokban alig található meg. Zichynek sikerült a japán fegyverkezés minden stádiumából egypár reprezentáns tárgyat megszerezni s a kiállított, felöltöztetett japán lovagok hosszú időre visszamenőleg pontosan bemutatják a japán fegyverkovácsok fejlett művészetének alkotásait. A mi első pillanatra szembetűnő, az, hogy a régi japán fegyverek, pánczélok hasonlíthatatlanul erősebbek, nehezebbek, vaskosabbak voltak, mint az európaiak s már ebből is érdekes következtetéseket lehetne levonni e csodálatos faj természetrajzára vonatkozólag.

Úgy a japán, mint a kaukázusi gyűjteményeket szemléltető módon egészítik ki *Wuttke* Károly müncheni akadémiai festő olajfestményei, a ki mindhárom útjában elkisérte Zichy Jenőt s pompás képekkel és vázlatokkal pótolta azt, a mit a leirások és a gyűjtemények nem nyújthatnak. Az egész anyag rendezve van előttünk s a laikus ember számára is érdekes és élvezhető alakban van összeállítva, de azért természetesen a részletes tudományos feldolgozás még hátra van, mert még hosszas összehasonlító tanulmányozásnak kell megelőznie a néprajzi következtetések levonását.

A Zichy Jenő-féle gyűjteményeken kívül még több ujonnan berendezett kiállító helyiség is nyilt meg a néprajzi múzeumban, a melyekben az újabb beszerzéseket és ajándé-

A GRÓF ZICHY JENŐ-FÉLE GYŰJTEMÉNYBŐL.

«HAMUPIPŐKE»

A MAGYAR KIR. OPERAHÁZ UJDONSÁGA OKTÓBER 26-ÁN.

Az összehasonlító világirodalomtörténet nagyszámú olyan mesét ismer, a mely — sokszor változatlanul, sokszor csak főbb vonásaiban — számos különféle nemzet néptörzsei közt él. A «Hamupipőke» meséje is ilyen: mi magyarok a tót «Pepejka» nevétől adtuk a hősnőnek nevét, a kit a német népmese «Aschenbrödel»-nek nevez; de az olaszok egyik legnagyobb zeneszerzője: Rossini, «La Cenerentola» czimű operát irt róla, s ezóta (ha ugyan előbb nem!) a franczia «Cendrillon»-t, Perrault mesehősnőjét, egész Itália is szereti. A magyar nemzet szinműirodalma csak most kebelezte be a bájos népmesét; *Bakonyi* Károlynak köszönhetjük, a ki egész meséjét úgyszólván készen találta a nép száján; ő ügyesen megjelenetezte, de az énekszövegül szükségelt verseket már *Farkas* Imre és *Gábor* Andor irták meg *Buttykay* Ákos fölényes zeneszerző-tehetsége számára. Így született meg az új «mesejáték 3 felvonásban», a melyet zeneköltője a Király-szinházhoz nyújtott volt be, de azután, magasabb becsvágytól vezérelve, onnan visszavont és művésziesebb feldolgozásban a Magyar Királyi Operaháznak adott át. Itt került szinre a múlt hét szombatján, őszinte nagy tetszés mellett. A szereplőket a szerzőkkel együtt hivták ki a függöny elé mindegyik felvonás után öt-hat ízben; úgy, hogy hinni szeretjük, mikép ez a szép siker igen sokáig hű marad a darabhoz.

Pista (Toronyi) és Hamupipőke (B. Kosáry Emma).

Mi legalább nagyon tudtunk gyönyörködni az I. (és III.) felvonás szinhelyében: a gonosz mostohának magyaros szinekkel díszített, ódon karosszékkel bútorozott lakában; a II. felvonás alatt a czukorsüveg alakú hórihorgas, fátylas «fövegekben», az elevenzölddel és aranysárgával ékes királyi teremben, sok fantasztikus öltözékben — s még inkább a gonosz mostoha pompásan alakított idősecske leányaiban, a vén fejjel szerelmes «országbáró» tekintélyt sugárzó s mégis nevetséges alakjában, az inaskodó szomszéd Pista gyerek igaz érzelmességében, de mindenekfölött az édes-bájos Hamupipőke szende, karcsú, szépséges és üde alakjában, a melyet a boldog zeneszerző fiatal felesége: *Buttykayné* Kosáry Emma, költői gyöngéd érzelmességgel testesített meg. A zsákmányra (az ifjú királyra) éhes férjvadász leánynép és szülék — milyen parodisztikus, milyen keserűen kaczagtató jelenség voltak!

A jóizűen irott, sikerült élczekkel is tarkított szöveg azonban nem olyan kizárólagosan kötötte le figyelmünket, mint a szinházi év első ujdonsága, a «Királyfi és királyleány». A magyar ujdonságban tisztára lehetetlenség volna, a zenét, minden ütemét, észre nem venni. Buttykay — mint már első komoly műveiből meggyőződtünk: a Cisz-moll szimfoniából, meg a szinpompában ragyogó «Salammbo»-suite zenekarából, — jelentékeny tehetség: van is mit mondania, eredeti dallamai és feltűnő s mégis természetes modulácziói (összhangátolvadásai) mindig nagyon szép öltönyben, érdekes, édes hangszinekben is jelennek meg; operettszerű keringői és egy-egy (ritkán) régibb műre emlékeztető mozzanata, ép oly művészi polifoniába, sok-szólamúságba vannak öltöztetve, mintha nem is elillanó mesealakok, hanem nagyképű, tragikus eshetőségekkel fenyegető hősök szigorú tetteit ábrázolnák. Azaz: az izig-vérig művész zeneköltő nem birja megtagadni magát még akkor sem, mikor a bájos mese könnyűlábú, lepkeszárnyú dallamokra ihleti. Dicsérni, magasztalni tudjuk érte — annál inkább, mert szép hangzás, sokféleség, jellemző lejtés, a szöveg szellemének, hangulatának megszólaltatása és újszerűség bájol el zenéjében; a birálóképesség nélküli, csak élvezni jött közönség felségesen is tölti el estéjét a «Hamupipőke» előadásán; — de a kritikus, a ki gondolkozva, összehasonlítva néz és hallgat mindeneket: kénytelen észrevenni, hogy a teljesen magyar formában előadott mese zenéje nagyrészt nem magyar; s ez a stilustalanság egy kissé elrontja örömét. A különben elsőrangú zeneszerző a magyarsággal annyira nem törődik, hogy a szöveg törvényeit figyelmen kivül hagyva, ilyen hangsúlyú zenét irt:

nincsen a ki RÁLYnak;
hátam mö GÖTThagyok;
bo CSÁSsatok;

eszébe sem jut, hogy a jó közönség az ilyesmin meg fog botránkozni. Ez: óriási hibája; igaz, hogy egyéb hibája nincs, a mi magában még nem erény — de viszont jó tulajdonságainak száma: légió.

A darab nagy sikere egészen természetes. A czímszerep hordozója, Buttykayné, fiatal, kezdő, de igazi művésznő; van szive, tud játszani — s van hangja, bájos, iskolázott, fel a magas *C'''*-ig tisztán csengő, egész megjelenése rátermett a rokonszenves főszerepre. Az ifjú királyt *Környey* Béla igen szépen énekelte; az országbáró komikumával *Kertész* Ödön ellenállhatlanul hatott; az egyszerű, tiszta érzésű Pista legényt *Toronyi* Gyula (az Operaház új tagja) olyan szépen alakitotta és énekelte, hogy nyilt szinen megtapsolták. A házsártos mostohát *Berts* Mimi nagy önmegtagadással, leányait *Ambrusné* s a komikának született *Bársony* Dóra, pompásan játszották. Az öltöztető tündérek stb. méltatására, sajnos, nincs helyünk. *Kerner* István karnagyot, a ki egyébiránt az Operaház legnehezebb feladatait szokta vállalni, nagy rész illeti a szép sikerből.

Őszintén örülünk, hogy magyar mű aratott ilyen sikert az Operaházban. Reméljük: az intéző hatalmaknak ezentúl több bizalmuk lesz a magyar művekhez.

K. I.

A kamarás (Zolnai), a király (Környey) és az országbáró (Kertész.)

A mostoha (Berts Mimi) és két leánya (Ambrusné és Bársony Dóra).

Balogh Rudolf fölvételei.

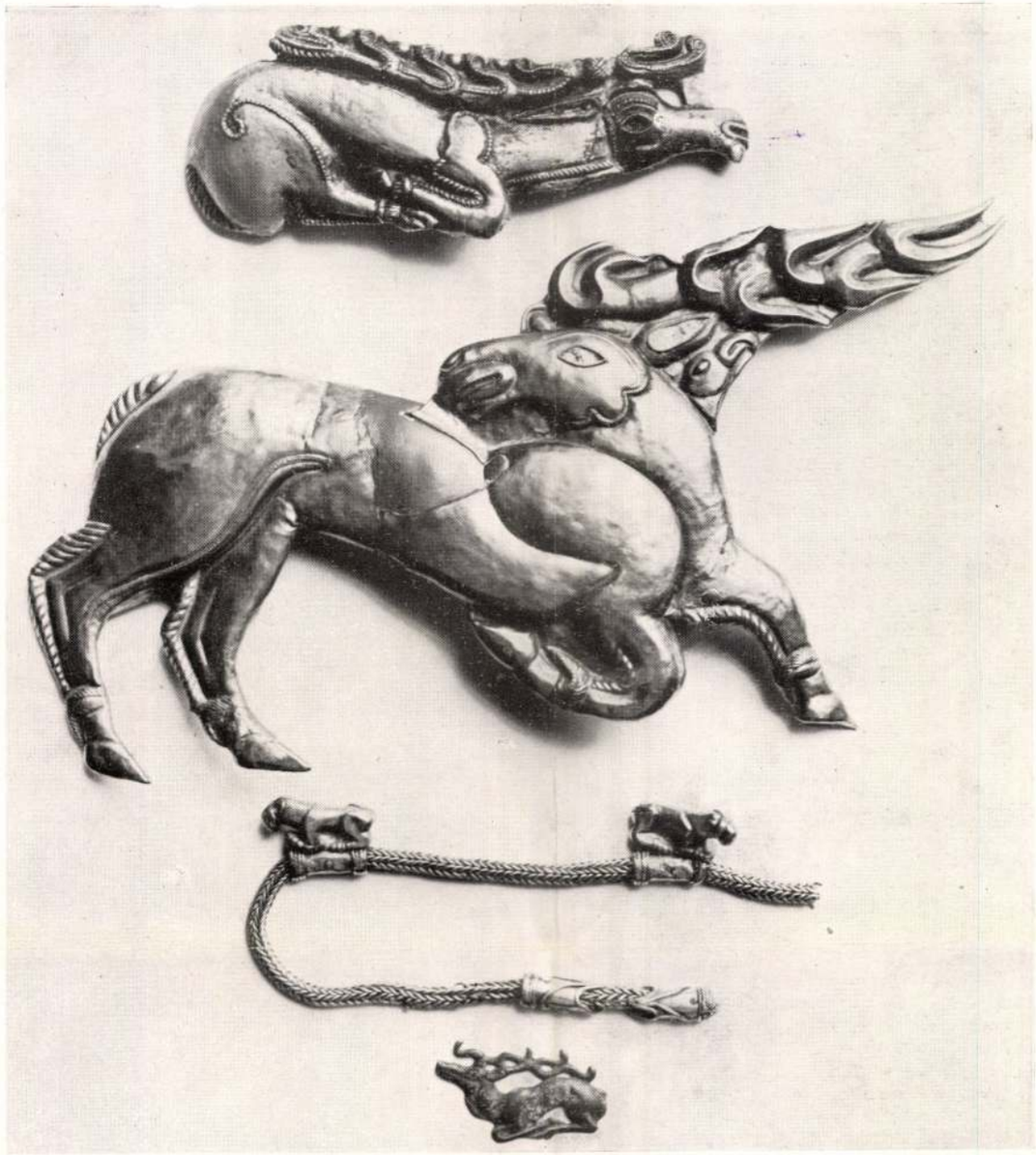

Szkítha emlékek. Kr. e. VII—IV. sz. Fent: a tápiószentmártoni, alatta a zöldhalompusztai aranyszarvas és az ehhez tartozó aranylánc, ez alatt szibériai bronzszarvas. Lent: magyarországi szkítha csörgő. Altaividéki bronztükör, bronz vadkecske kubánvidéki (?) dísztárgyról. — Skythische Denkmäler. VII—IV. vorchristliches Jahrhundert. — Scythian relics VIIth — IVth centuries B. C.

Lásd e tárgyról Fettich Nándor cikkét a Győző-féle művészlekiéonban.

MAGYAR IPARMUVESZET

1935.

8. szám. E füzetben Felvinczi Takács f. [illegible]

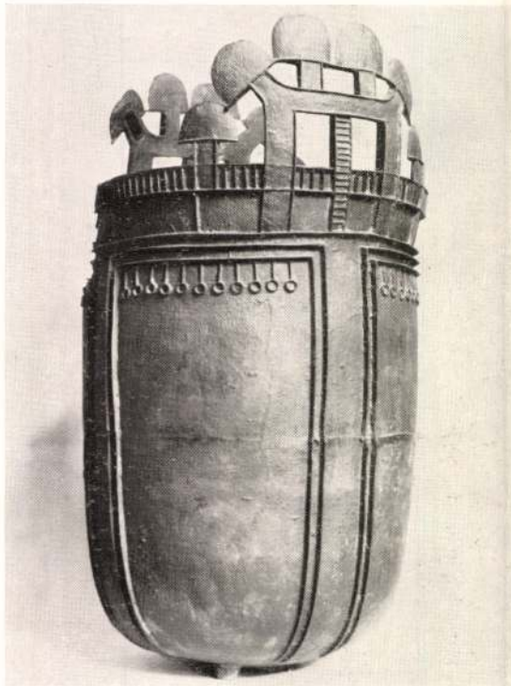

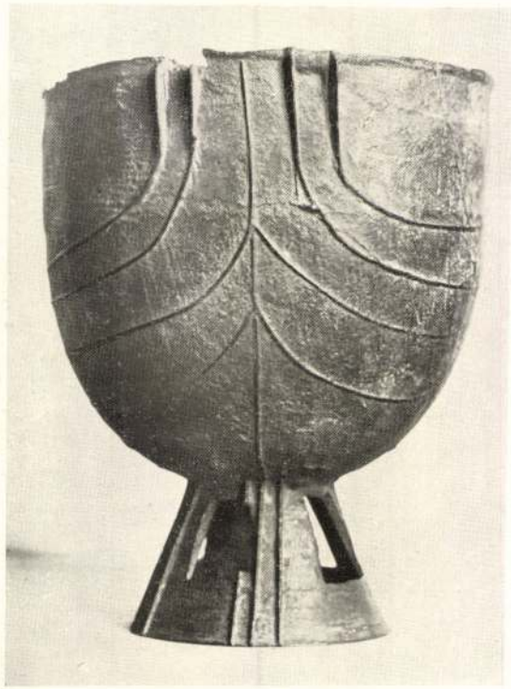

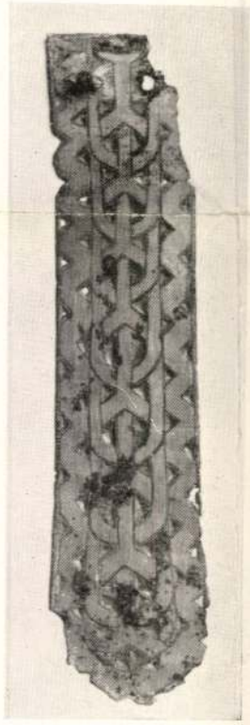

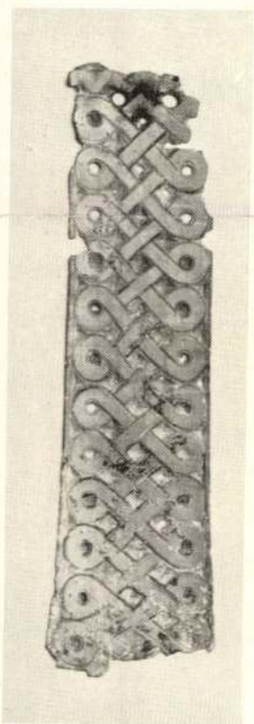

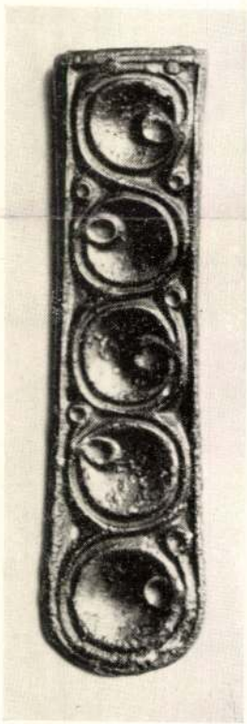

Fent balra : Bronz áldozati edény a hunn korszakból. Lelőhelye Törtel. Fent jobbra : Bronz áldozati edény az Ordos-területről. Lent : Ezüst szíjvégek vésett dísszel és öntött bronz szíjvégek Magyarországról a népvándorlás korából. — Oben links : Opfergefäss aus Bronze aus dem Zeitalter der Hunnen. Oben rechts : Opfergefäss aus Bronze aus dem Ordos-Gebiet. Unten silberne Riemenzunge mit graviertem Ornament und gegossene Bronze-Riemenzunge aus Ungarn vom Zeitalter der Völkerwanderung. — Above left : Bronze sacrificial vessel from the age of the Huns. Above to the right : Bronze sacrificial vessel from the Ordos territory. Below : Silver girdlependants with carved ornaments and cast bronze girdle pendants, from Hungary, age of the migration of peoples.

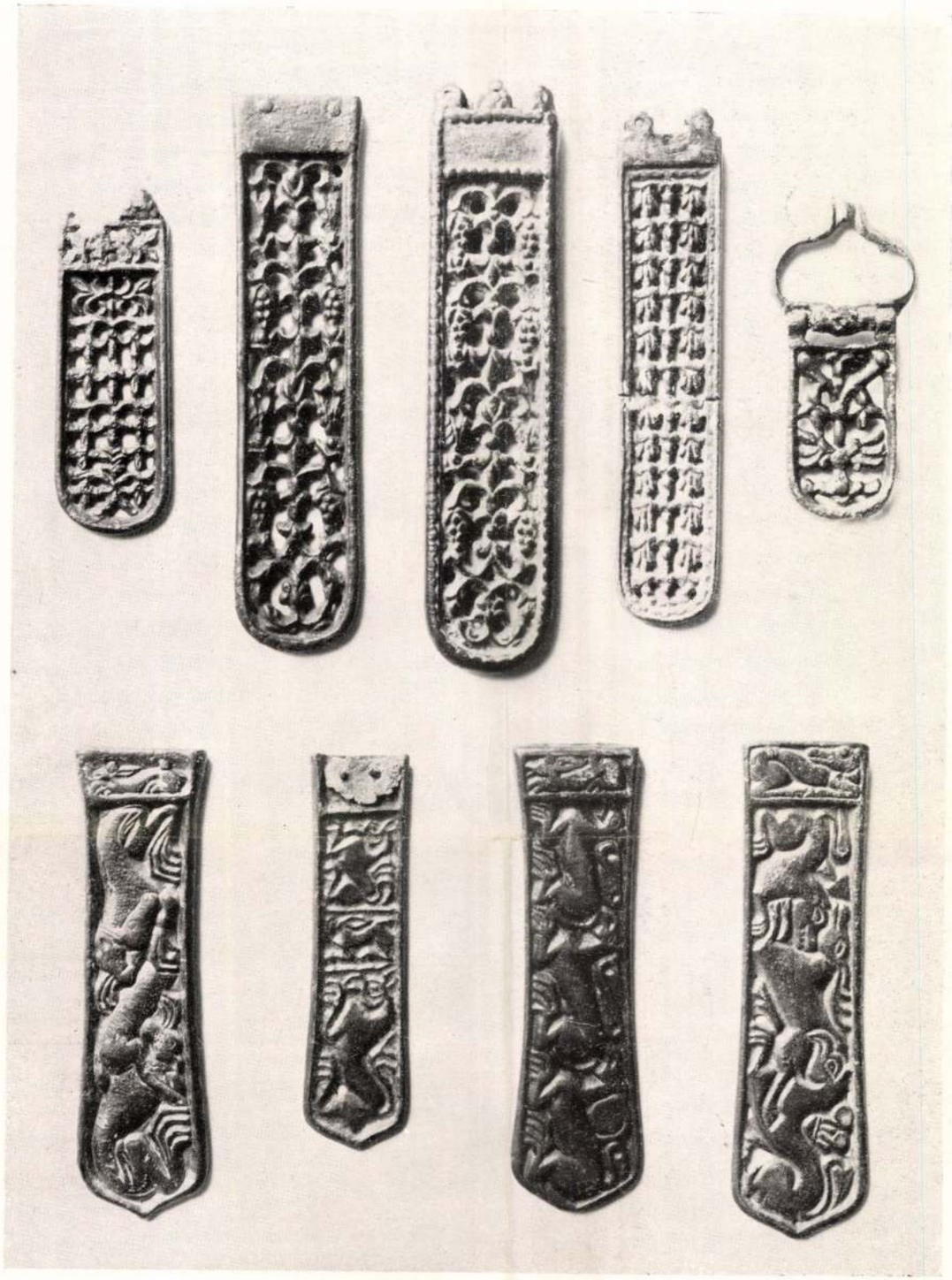

Öntött bronz szíjvégek Magyarországról a népvándorlás korából (IV—VIII. sz.?). A felsősorban a jobbszélső a szentesi, az alsósorban a legkisebb a debreceni Déri Múzeum tulajdona. A többi a Magyar Történeti Múzeum tulajdona. — Bronzene Riemenzungen aus Ungarn vom Zeitalter der Völkerwanderung (IV—VIII. Jahrh.?). — Cast bronze girdlependants from Hungary, age of migration of peoples (IVth—VIIIth century?).

Honfoglaláskori (magyar pogánykori) leletek. Két ezüst tarsolylemez (a baloldali galgóci, a jobboldali szolnok—strázsahalmi lelet), alattuk baloldalt palmetta (tarcali lelet), a középen és jobboldalt szíjvég és palmetta (benepusztai lelet), ezüst sodrony nyakravaló, korongalakú veret (solti lelet) és két áttört művű korong (a jobboldali sarkadi lelet). — Funde aus Ungarn aus der Zeit der Landnahme (ungarische Heidenzeit). Zwei silberne Säbeltaschen-Platten, in der Mitte und rechts: Riemengehänge und Palmette, Halskette aus Silberdraht, scheibenförmiger Beschlag und zwei durchbrochene Scheiben. — Finds from the age of the conquest of the country (Hungarian heathen age). Two silver sabre-tash plates, underneath to the left palmette in the middle and to the right girdle pendants and palmette silver torque disk-formed fitting and two open-work disks.

akik azt a munkát, amit az ember mint galériás végez, értékelni tudják. Érdeklődnek az ember iránt. Másrészt az ember maga is tesz lépéseket. Tényleg nem volt egy magyar sem a *Documentán. Jan Hoet*ot évek óta ismerem. Felhívtam, és beszéltem vele arról, hogy noha ő járt Magyarországon, a *Documentának* mégsincs egyetlen magyar résztvevője sem. Elgondolkodott a dolgon, majd Sugár Jánost választotta. Tőlem csak a kezdeményezés indult ki. Vagy El-Hassan Róza az *Apert*ón. Ezeket a dolgokat nem szabad túlhangsúlyozni. Ez egyszerűen hozzátartozik ahhoz, hogy egy jó galériás tesz valamit a környezetéért.

Nyugaton az emberek legtöbbször túlterheltek. A kurátorok benne élnek egy hatalmas rendszerben, elárasztják őket az információk, és számukra igencsak fárasztó lenne Kelet-Európába utazgatni. A Magyarországgal kapcsolatos információs rendszerek egészen rosszak. Akad ugyan néhány csatorna, de ki az, aki Magyarországról tájékoztatja a nemzetközi sajtót? Hogyan tudhatja meg valaki Frankfurtban vagy Gentben, hogy mi van Magyarországon?

Mi a véleményed a kelet-, illetve a nyugat-európai művészek professzionalitásáról?

Én személy szerint mindenkit profi művésznek tartok, aki jó alkotásokat hoz létre.

Milyennek látod a művészet helyzetét Kelet-Európában, Nyugat-Európában és Amerikában? Hogyan alakul a jelenlegi átstrukturálódás a művészeti életben?

Nyugaton számos galéria és múzeum bezárt. Egyes múzeumok arra kényszerültek, hogy bizonyos munkafeladatokat csökkentsenek, a nyitva tartási időt lerövidítsék, Amerikában pedig néhány múzeumot, amelyeket magánszemélyek szponzoráltak, egyszerűen fel kellett számolni. Kereken megmondom, hogy a számos galéria közül, amelyek Nyugaton az utóbbi öt évben bezártak, a legtöbbért nem kár. Ötlet, fejlesztés, következetes munka és intelligencia nélkül űzték a műkereskedelmet. Mégis sajnálom, hogy így történt. Attól félek, hogy Kelet-Európában a művészeti élet nagyon nehezen tud majd fejlődni. Hosszú időre van szükség, minthogy ez nemcsak pénzkérdés. Vannak projektek, amelyeket egészen kevés pénzzel is meg lehet valósítani, csak az a baj, hogy közben múlik az idő és a művésznek ennie kell, lakbért kell fizetnie, és bár gyakran minimális költségekről van szó, ezeket is fedezni kell valahogy. Sajnos a kelet-európai országokban szinte teljesen hiányzik az a pénz, ami ide folyhatna, és csak nagyon lassú fejlődésre lehet számítani.

Milyennek látod a jövőt, és milyen tanácsokat tudnál adni a magyar művészeknek, galériásoknak és kurátoroknak?

Hosszú időn át következetesen kell dolgozni. Nem elegendő valahol egy projektet létrehozni és egyetlenegy művésszel egy kiállítást rendezni. Az adott művésszel három-öt éven át kell együttműködni, mindig újra és újra bemutatni őt és a hírét ébren tartani. Ez befektetést kíván, sok esetben nem is annyira pénzt, mint hihetetlenül sok energiát. Csak ez fizetődik ki. Amit a művészért teszünk, azt úgy tegyük, hogy sokoldalúan tudjon hatni, hogy kapcsolatokat teremtsen, hogy azok az eszközök, amelyeket alkalmazunk, a befektetett energia és az ötletek széles körű véleménycserét, szélesebb kibontakozást eredményezzenek. Ne csak üldögéljünk a galériában, hanem tájékozódjunk, létesítsünk kapcsolatokat.

Miért vagy egyedül?

Annak idején sokan terveztek Budapesten vagy Prágában galériát nyitni. Európa mindkét részében azt hitték, hogy ez ilyen egyszerűen megy. Most aztán mindkét helyen némi csalódottság tapasztalható, és emiatt számos projekt megvalósítása elmaradt.

A nyugatiak egyszerre csak a recessziótól, a csökkenő eladásoktól bonyolultabbá vált struktúrákban találták magukat, és jelenleg valamennyien azzal vannak elfoglalva, hogy ezeket a struktúrákat, amelyekben dolgoznak, valamiképpen fenntartsák, hogy ne kelljen bezárniuk, és ne veszítsék el a munkájukat. Az ok ebben keresendő.

HANS KNOLL

A LUDWIG MÚZEUMRÓL

Néray Katalinnal beszélget Hajdu István

Az egyetlen, csak kortárs művészettel foglalkozó magyar gyűjtemény a Ludwig Múzeum, melyről 1987-88 körül oly sokat, ma pedig alig beszélnek. Néray Katalin, a múzeum igazgatója nemcsak munkatársakkal nem rendelkezik, de konkurenciával sem.

S ez egyáltalán nem jó. Ha egy intézmény egyedül van, mindenki igyekszik rátelepülni, az összes kívánság és vágy oda irányul. A Ludwig Múzeum nem oldhatja meg a máig is hiányzó magyar kortárs gyűjtemény problémáját, mert hiszen nem is lehet feladata. Az én elképzeléseim szerint itt a magyar művészet csak mint a nemzetközi kontextusba illesztett rész szerepelhet, és lényeges is, hogy egy összehasonlításban megjelenjen, de nem vehetjük át egy olyan gyűjtemény szerepét, amelyben a teljes keresztmetszet megjelenik. E pillanatban, ha valaki meg akar ismerkedni a XX. századi magyar művészettel, tucatnyi helyre kell elmennie, hogy megtehesse. Sokáig az állami kultúrpolitika akadályozta meg a kortárs múzeum létrejöttét, egyfelől mert ideológiailag zavarosnak találta a művészetet, másfelől meg attól tartottak, hogy kiszámíthatatlan, ki kerül be, milyen kép alakul ki a magyar művészetről. Most, mert a deklarációk arról szólnak, hogy kultúrpolitika nincs ...

...akkor múzeum sincs ...

...valahogy így, mert újabban senki nem beszél arról, hogy kell egy kortárs magyar gyűjtemény. Semmiféle esélyt nem látok arra, hogy felépülne egy ilyen múzeum, és ennek elsősorban gazdasági okai vannak.

A Ludwig milyen státust foglal el? Magyar múzeum ?

Ugyanúgy állami költségvetésből élünk, mint az összes többi. A gazdasági működés még nem alakult ki, mert az első év kísérleti volt, melyben a költségvetési pénzek mellett utólagos alapítványi pénzek is érkeztek. Ebben az évben durván 8 millió forint állt rendelkezésre, amelyben benne van az én fizetésem, a takarítónőké, a teremőröké, a bejárat és a könyvesbolt kialakítása.

Ezek szerint gyűjtésről e pillanatban nincs szó.

Nincs. Elképzeléseim persze vannak, de egyelőre nem tudom, milyen forrásokhoz lehetne nyúlni. A nemzetközi anyaggal más a helyzet, mert az aacheni Ludwig-alapítvány révén megkaphatunk műveket, olyanokat, amiket az alapítvány már megvásárolt, de még nem helyezte el más múzeumban. Bár ez nincs kimondva, de bizonyos, hogy a Ludwig-alapítvány nem magyar műveket vásárol és ad át a budapesti Ludwig Múzeumnak, hanem olyan tárgyakat a nemzetközi művészetből, amelyek megszerzésére mi magunk nem vagyunk képesek.

Mennyire tudod irányítani, hogy mit vásároljanak a pesti múzeum számára?

Hogy hogy működik a rendszert, azt a Knoll Galéria Cragg-kiállításán próbáltam ki. Küldtem Aachenbe egy levelet a megvásárolni kívánt Cragg-mű fényképével, kérve, vegyék meg a mi számunkra, mert a művész jelentős árkedvezményre hajlandó. A dolog sikerült, a szobor itt van.

Ez incidens vagy precedens?

Valószínű, hogy hetente nem tudom megismételni, de biztos nem járhatatlan út. Amúgy elsősorban az aacheni anyagot kell átnézni, hogy mi az, ami idehozható. Mindez azonban egyelőre illúzió, mert hiszen az itt lévő tárgyakat sem tudom kiállítani.

Az anyag kétharmada raktárban van. Biztos, hogy akad néhány munka, ami soha nem lesz kiállítva, van olyan, amelyik kitűnő, de nem lehet kontextusba állítani a nemzetközi anyaggal, s olyan is, amelyet csak a mérete miatt nem tudunk egyelőre bemutatni.

Arra van lehetőség, hogy a Ludwig-gyűjtemények között kiállításcsere működjék?

Igen, jövőre egy nagy orosz, klasszikus és kortárs avantgarde kiállítást hozunk a kölni múzeumból. A teljes orosz anyagot most ősszel bemutatják a kölni Kunsthallében, s abból fogunk válogatni a pesti kiállításra.

Ez közvetve azt jelenti, hogy bővül a tér? Mert hiszen a mostani helyen nem túl sok munka férne el.

Október-novemberre kiürül egy újabb terem, melyet a Legújabbkori Történeti Múzeum adott át nekünk, majd az év végén egy most álló kiállítás lebontása után ismét kapunk tereket. Akkor a mostani 1000 m² tér még 5-600 m²-rel bővül. Persze ez még mindig nagyon kevés, mert pl. a Műcsarnok a rekonstrukció után 2500 m²-rel fog rendelkezni. Számíthatunk a földszintre is, ez kb. még 800 m², ami viszont kiállítási célokra nemigen alkalmas hely. S ha majd a társmúzeum, mint arról vannak elképzelések, helyet kap a Nemzeti Múzeum épületében, akkor valóban működőképesek leszünk, de ez egyelőre nagyon távol van.

Tehát az a terv, miszerint a Ludwig Múzeum önálló épületbe költözik, füstbe ment?

A Sándor-palotáról volt szó, de a nyolcvanas években a szálloda-veszély, most a kormány szándéka akadályozza meg a dolgot.

Visszatérve a tulajdonviszonyokra, kié a Ludwig Múzeum?

Magyar állami múzeum, költségvetési intézmény, de a múzeum szakmai irányítását egy kuratórium látja el. Ennyiben különbözik a többi magyar múzeumtól. Hivatalos besorolása szerint a Nemzeti Galéria szakmúzeuma. A kuratórium tagjai az MNG, a Szépművészeti és a Nemzeti Múzeum mindenkori főigazgatója, valamint a minisztériumi közgyűjteményi főosztály vezetője, s az aacheni, kölni és bécsi Ludwig Múzeumok képviselői.

A névadó tehát csak mintegy márkanevet ad?

Sem az alapítvány, sem a múzeum kuratóriumában nincs benne. Másrészt viszont épp a Ludwig-név kelt bizonyos zavart: azt sugallja, hogy rengeteg pénzünk van, ami persze egyáltalán nem igaz, hiszen mi a magyar költségvetés részei vagyunk. Azzal, hogy adományozott és tartós letétbe helyezett itt egy jelentős gyűjteményt, megtette a magáét. S bár

az alapítvány nyújt támogatást az itteninek, amiből olykor valami a múzeumnak is jut, annak a pénznek nagy része más célokra irányul.

De, gondolom, van a támogatásnak más formája is. Ha Te például egy Duane Hanson kiállítást akarnál itt rendezni, s ehhez az aacheni Hanson-szobrokat elkérnéd, valószínűleg nem tagadnák meg...

Biztos, mint ahogy valóban működik egyfajta kölcsönösség a Ludwig Múzeumok között. Most például a koblenzi – ez a legújabb Ludwig Múzeum –, amely elsősorban a francia művészetet mutatja be, egy kiálllításához tőlünk kért képeket, Combas és egyéb munkákat, viszonossági alapon. Így, és én ezt nagyon fontosnak tartom, a budapesti anyag is kikerül a világba, megismerhetővé válik a nemzetközi programokban. Berlinben és Londonban kiállították a mi birtokunkban lévő Warhol-t, majd Hamiltont, s az itteni Picasso-képek a nagy Picasso-kiállításon is szerepelnek.

Mi a helyzet a magyar művészekkel? Bejuthat-e Warhol vagy Combas mellé bármelyikük is egy nemzetközi kiállításon?

Ha nem hinném, hogy igen, nem csinálnám ezt a munkát. A struktúra olyan, hogy előbb-utóbb el lehet érni, hogy a magyar művészeket is egyenrangúan kezeljék. De ezen keményen dolgozni kell.

Az eredeti kiállítást, mely nagyjából öt évvel ezelőtt nyílt itt meg, Te teljesen átrendezted. Ez már valószínűleg a pontosabb kép kialakítását szolgálta, annak a képét, melyben a magyar és a nemzetközi művészet közötti párhuzamok élesebben mutatkoznak meg.

Én értettem azt a koncepciót is; be kellett mutatni az akkor aktuális magyar művészetet és értettem a pszichológiai és érzelmi vetületeit is. Valóban jó alkalom volt, hogy az MNG megmutathassa jelenkori gyűjteményét, amire addig nemigen volt módja. De hát más szempontjai vannak a Nemzeti Galériának és más egy kortárs művészeti múzeumnak. A galéria gyűjtési szempontjaiban szociológiai elemek is vannak, míg egy kortárs gyűjtemény engedmények nélkül működhet, s nem kell gesztusokat gyakorolnia helyi értékek irányában.

Neked mik voltak a szempontjaid?

Voltak technikai megfontolások, például a márvány falról le kellett szedni, hogy tönkre ne menjenek, a fotó alapú műveket. Ezeket majd máshol mutatjuk be. De fontosabb, hogy milyen munkák jöttek ide a Ludwig-gyűjteményből, s azokhoz kellett megfeleléseket keresni. Az ide került művek elsősorban figurálisak, kevés a geometrikus – bár van például egy nagyon szép Federle-festmény, melynek egyelőre még nincs meg a helye. Ludwighoz tehát a popos és az expresszív figuralitás áll közel, ezért a gyűjtemény nagy része ilyen munkákból áll. Ezekhez válogattam elsősorban a magyar művészektől, persze bekerült néhány olyan mű is, melynek nincs pandantja a Ludwig-anyagban, mint Bak Imre nagy képe, de azzal, hogy megkaptuk Keith Harring oltárát, s mellettük van egy Penck-festmény, sajátos kontextusba került Bak munkája. A dolgok persze folyton változnak, mert azt hiszem, az állandó kiállításnak sem kell változtathatatlannak lennie.

Van-e egy átrendezésnek, egy új kiállításnak valami hatása az aktuális művészetre? Befolyásolhatsz-e ezzel valamit is?

Azt hiszem, hogy igen. Biztos, hogy van annak hatása, hogy magyar művészek milyen kontextusban jelennek meg, s az hogy módosulhat adott esetben. Épp Bak Imre mondja a veled folytatott beszélgetésben, hogy a nemzetközi összehasonlítás mennyire fontos. És vállalni kell az összehasonlítást, nemcsak a művészeknek, hanem a művészettörténészeknek is, az esetleges tévedésekkel együtt, bár nem hiszem, hogy ma már túl sokat tévednénk. A szakember tudja, hogy mi az érték.

Igen, de jó néhány olyan művész, aki pl. az ötvenes-hatvanas években a szakmai közmegegyezés szerint valódi érték volt, ma egyre kevesebbet jelent, függetlenül attól, hogy tisztességét, morális tartását mindenki elismeri.

Ezért volna nagyon fontos a magyar kortárs múzeum, ahol a sajátos magyar fejlődés és azok a művészek, aki nem tartoznak a nemzetközileg érvényes főáramlatba, megmutatkozhatnának és helyük meghatározható lenne.

Viszont akkor nem az derülne-e ki, hogy két vagy három magyar művészet van? Létezik az alföldi, vásárhelyi gyökerekből táplálkozó, nem igazán aktuális művészet, s létezik a másik, ami itt is megnyilatkozik és akadnak még variációk számosak.

Igen, de az alföldi művészetet is meg kellene kísérelni nemzetközi kontextusba állítani; az oroszok, csehek, lengyelek vagy éppen a skandinávok mellé tenni, s akkor már más, nagyon izgalmas következtetéseket lehetne levonni.

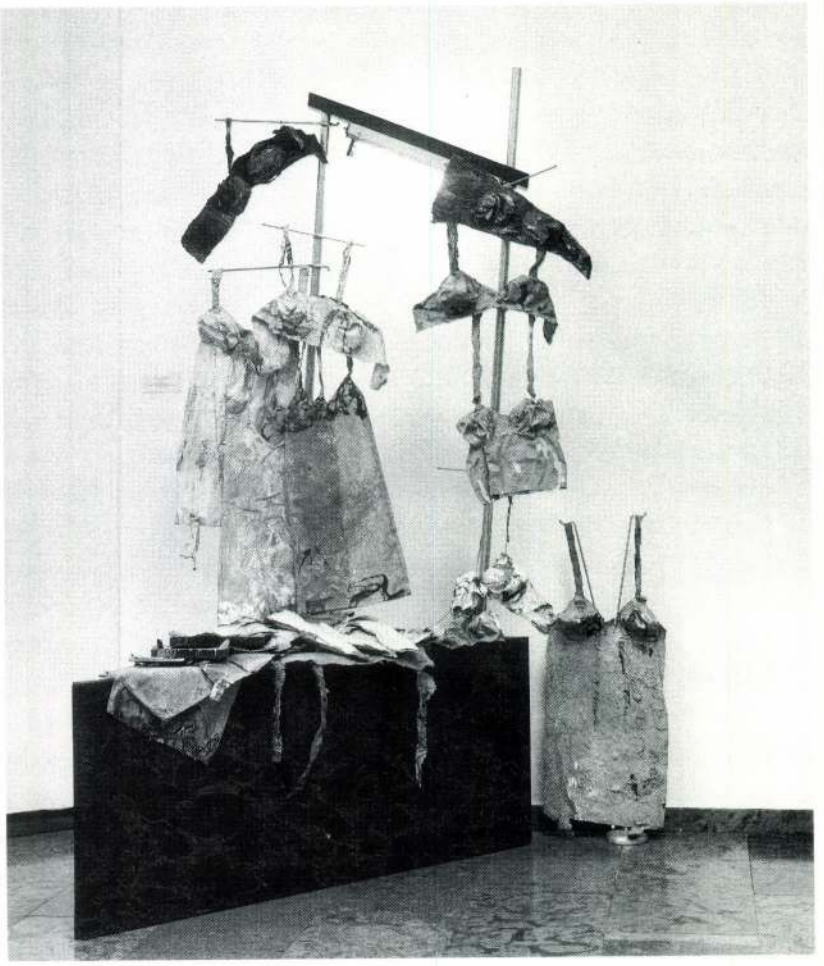

Interieur a Ludwig Múzeumban, CLAES OLDENBURG és GEORG BASELITZ munkái

PERNECZKY GÉZA

A PATKÁNYKIRÁLY ÉS KORA

A mammutkiállítások kísérletek a művészetnek a nagy struktúrákba való átmentésére, ... hogy intézményesítsék akárcsak egy nagyüzemet. Csakhogy a művészet meglehetősen picinyke

(Donald Judd a Bilderstreit című kiállítás kapcsán, 1989)

Ha egy genfi bankár kiugrik az ablakon, érdemes utána ugrani, mert biztos, sok pénzt lehet keresni vele, idézi Voltaire-t a Westdeutsche Rundfunk reggeli kulturális krónikája, és hozzáteszi: mérget vehetünk rá, hogy Paul Maenz, a sikeres kölni galerista példáját is érdemes lenne követni.

Maenz ugyanis négy évvel ezelőtt hasonló lendülettel ugrott ki a műkereskedelemből, s azóta nem is foglalkozik a kortárs művészet értékesítésével. Megjegyezhetjük persze, hogy bizonyára nem azért fizetődne ki, ha Maenzet követve mi is kiszállnánk a művészetből, mert azonnal oly sok pénzt hozna ez a konyhára. Inkább valószínű, hogy morálisan lehetne sokat nyerni vele. Mert amit Paul Maenz tesz, arra legkésőbb öt-tíz év múlva már mint általánosan elismert tendenciára szoktunk visszatekinteni. Hogy nemrég becsukta a boltot, az ezek szerint arra mutatna, hogy napjainkban a legfőbb trend a művészet öngyilkossága?

Valamennyit elárulhat véleményéről az a tárlat, amivel a kölni galériaélettől búcsúzott. Kiefer ólomrepülőit mutatta be, öt vagy hat óriáscápaként a közönségre támadó szürke bombázót, amelyeket a művész a két kezével gyúrt, gyömöszölt és hajlítgatott ilyenné. Egy-egy kiállított darab akkora volt, mint egy nagyobb személygépkocsi, csakhogy ezek a sugárhajtású gépek szikár madárlábakon álltak, és ezért az orruk nem térd-, hanem szemmagasságba esett, és így úsztak szembe mohón, éhesen, ólomsúlyukat mereven a levegőbe emelve, a nézővel. Az oldalukat fedő üveglapokon át – mint ablakokon – látni lehetett a tartalmukat is: például mákot vödörszámra vagy vedlett kígyóbőrt, esetleg preparált szőrméket. Néhány bokor szárított növény és Dürer Melankóliájának híres sokszögű alakzata is odatartozott a fedélzeti fegyverekhez. Ezen kívül az egyik-másik gépóriás a szárnyain ólomlemezekből kötött könyveket is cipelt, préselt virággal a lapjai között, s felütve valahol az x-ik oldalon. Valami szürke oxidáció, talán az ólom matt színe tette egységes hatásúvá aztán az egészet.

A történelem angyalai volt a kiállítás címe. Maenz e tárlattal úgy intett búcsút, hogy egyúttal történelemfilozófiai rejtvényeket adott fel a közönségnek. De hogy lehetne követni őt ezen az úton? Hiszen azóta úgy jár–kel, mint egy, csupán könyvtáraknak és a kuriózumainak élő nemzetközi herceg.

*

Kiefer repülőit később kiállították a berlini Nationalgalerieben is, mégis, valahogy nem lettek elég híresek.

Az igazi központok egyikébe újabban azonban egy, még a bombázóknál is hatalmasabb (és újra csak német eredetű) műalkotás költözött be: Katharina Fritsch *Patkánykirály* című szoboregyüttese. A New York-i Dia Center for Arts teniszpálya nagyságú kiállítási teréről van szó, amelyet teljesen kitölt most 16 darab hatalmas poliészter patkány, amelyek a patkánykirály nevű szörnyképződés előírásainak megfelelően egy nagy kört alkotva, kifelé fordulva, félig a hátsó lábukra emelkedve állnak, és csupán a farkuknál fogva összecsomózva képeznek művészi egységet. (A dtv-lexikon szerint: *"Patkánykirály, fiatal patkányok, amelyeknek a farkuk a fészekben folytatott életmódból kifolyólag összefonódott, illetve összeragadt. Ez az összehurkolódott csomó, amelyet az állatok nem képesek a maguk erejéből kibogozni, a vándor és házipatkányoknál, valamint a mezei pockoknál fordul elő".*)

Mivel a mű még majdnem egy esztendeig, vagyis 1994 áprilisáig marad majd a Dia Centerben, máris úgy könyvelhetjük el a *Patkánykirály*t, mint a szezon legfontosabb, szinte korszakos jelentőségű jelképpé emelkedett műalkotását.

Talán bizarrnak tűnik az ötlet, de érdemes végigpásztázni az elmúlt évtizedeket, mikor, mi szolgált hasonló szuperműalkotásként? Valahol a kezdeteknél ott áll Cézanne *Nagy fürdőzője*, valamint Matisse *Tánc*a, de ezek a képek tulajdonképpen még a századfordulót jelentik. Akkor már inkább Malevics *Fekete négyzet*ét említeném vagy a Tatlin-féle spirált, a *III. Internacionálé tornyot.* A sort azonban igazából Picasso *Guernicája* kezdi el 1937-ből. Ezután azonban sokáig semmit sem találunk (Picasso további kísérletei, hogy újra megüsse a főnyereményt az 1946-os *Életörömmel*, illetve az UNESCO palota számára készült gigantikus méretű *Ikarus bukásával,* tudjuk, nem sikerültek).

Lehet, hogy Pollock néhány kései nagy képe jól képviseli az ötvenes éveket, de bármilyen erősek is ezek a kompozíciók, nem epikus összefoglalások s nem is dogmák vagy manifesztumok (ez a probléma egyébként szinte az egész nonfiguratív művészet történetére kivetíthető: Kandinszkijt, Kleet, s talán Yves Klein monokrómjait is érinti). A fluxus korának nem lehetett korszakos műve, ha csak *Beuys személyét,* ezt a bohóc-gengszter vegyületet nem tekintjük ilyen, mindenek fölé magasodó jelképnek.

Tőle búcsút véve érkezünk el aztán Kienholz *Hordozható háborús emlékművéhez* (1968), ami bár semmilyen idevonatkozó közvetlen utalást nem tartalmaz, mégis olyan Guernicának fogható fel, amely a hidegháború évtizedeinek és a vietnami háború korszakának állít emléket. De a "hideg társadalom" halhatatlan emlékműve mégis inkább Segal *Étterem kirakata,* az egymásról tudomást venni örökre képtelen fehér gipszfigurákkal (1967), amihez aztán Warhol konzervdoboz sorozatai adhatják meg a megfelelő hátteret. Korszakos jelkép-e Tom Wesselmann *Nagy narancsa* (1967), amit a kölni Ludwig Múzeum őriz? Nem vagyok biztos benne, de lehet.

A hetvenes évektől kezdve aztán mintha megszűnne annak a lehetősége, hogy valamilyen méreteiben is monumentális mű igazi szimbolikus jelentőségre emelkedjen. A koncept vagy a land art kísérletek vékonypénzűek ehhez, a minimal art steril, az új posztkonceptuális vagy posztmodern módon dekoratív törekvések pedig marginális

NÈRAY KATALIN

Új művészet

1997. ~~nyár~~ május-június

4.0.

NÉRAY KATALIN

művészettörténész, muzeumigazgató
beszélgetés vele a muzeumok állapotairól

PERNECZKY Géza: Falu végén kurta képtár

Magyar Nemzet 1990. március 5. 6.p.

/Szépirodalmi kiskönyvtár 61./

41/101
(EMEL'JANOV, Borisz [Alekszandrovics]) JEMELJANOV: Történetek Gajdarról. (Ford., jegyz. ell. Kulcsár István. [Ill.] J. P. Mezernyickij.) 2. bőv. kiad. (Bp. 1954), Ifj. K. 154 p. 1 t. 19 cm.

42/287
FEHÉR Klara: Ein Brief für Jani. (Én sose kapok levelet.) [Märschenbuch.] ([Übertr. Gertrud Dubovitz. Ill. Zsuzsa Demjén.) (Bp. 1970), Corvina. 75 p. 24 cm.

NÉRAY KATALIN

Mozgó Világ 1990.6.sz.

Művészet, kultúra, tömegkultúra

Kerényi Imrével, Néray Katalinnal, Schubert Gusztávval és Szilágyi Ákossal beszélget Kepes András

KEPES ANDRÁS Válságban van-e ma Magyarországon a kultúra, a magas művészet?

NÉRAY KATALIN Szerintem nem most alakult ki ez a válság, legfeljebb csak most beszélünk róla nyíltabban, szabadabban. Az a véleményem, hogy most elsősorban a mecenatúra válságáról van szó, nem pedig a színvonal válságáról. A kettőt külön kellene választani. A mecenatúra megléte jó ideig elfedte a színvonal problémáit. Most már nem fedi el.

SZILÁGYI ÁKOS A válság, a krizis metaforája korunkban – és itt természetesen nem Magyarország utolsó évtizedére, hanem a világtörténelem utolsó két évszázadára gondolok – olyannyira gyakran bukkan fel mindenféle szokatlan esemény, rendezetlenség, fordulat megvilágító erejűnek szánt magyarázatára, hogy hovatovább semmi értelme sincs. Válságban van az oktatás, a televízió, a gazdaság, a politika, a nemzet, válságban van valakinek a házassága, vagy válságban van ő maga, válságként tűnik fel a telekommunikáció világszínpadán minden háború, forradalom, éhínség. Úgyhogy sokkal inkább azt a kérdést kellene feltenni manapság, hogy mi *nincs* válságban. Ha valami vagy valaki nincs válságban, az talán nem is ehhez a világhoz tartozik. De nem a világ van válságban, hanem ez a világ maga a válság. *Világ* helyett nyugodtan használjuk azt a szót, hogy *válság!* Kilógni ebből a világból annyi, mint nem lenni válságban, ez viszont kicsit annyi, mint nem is lenni. Mert itt van a művészet: amióta „a" művészet létezik, azóta válságban van, mert azóta önálló lét – magában van. Levált a vallási kultuszról, levált arról az „organikus", „hierarchikusan tagolt" és végleg elrendezett világról, amelyben soha nem kellett megkérdeznie: mi is ő, mivégre van, mi értelme van, kinek szól, lesz-e közönsége és így tovább. Megszabadult minden személyi és szellemi függéstől, ezzel azonban problémává is vált a maga számára. Szabad lett, ám boldogtalan; független, ám rossz a közérzete; megszabadult szellemileg mecénásaitól – az egyháztól és a fejedelemtől –, de anyagilag az árupiacon találta magát. Mármost a mai helyzet egész Kelet-Európában és Közép-Európában azért páratlan, mert az elmúlt hetven év „kommunizmusa" grandiózus kísérlet volt a modern társadalom refeudalizálására. A kultúra és a művészet terén ez éppen abban jelent meg, hogy megszüntette – persze mesterségesen, erőnek erejével, totalitárius módon – a válságot, a művészet magányát és boldogtalanságát, mert visszaállította a művészet középkori függését a kultusztól, az államvallástól és azoktól a személyektől, akik kezükben összpontosították a megtermelt javakat. Itt tehát a művészetnek egy „másodlagos" szabadságharcot kellett vívnia e függés ellen, a boldogság és nyugalom ellen – azért a válságért, amely egy ideológiai és személyi függését elvesztett művészet létállapota. Nagyon keményen meg kellett küzdeni itt ezért a válságért. és a kivívott szabad-

KERÉNYI IMRE – 46 éves, 1966-ban végzett a Színház- és Filmművészeti Főiskolán. Rendezőként dolgozott a Madách Színházban, a Népszínházban, a Nemzeti Színházban és a szolnoki Szigligeti Színházban (ez utóbbinál mint igazgató-főrendező). Tanít a Színház- és Filmművészeti Főiskolán; 1989 óta a Madách Színház igazgatója, művészeti vezetője.

NÉRAY KATALIN – 48 éves, 1964-ben végzett az ELTE művészettörténet–magyar szakán. A Kulturális Kapcsolatok Intézetében dolgozott, majd a Művelődési Minisztérium nemzetközi propaganda szervezési főosztályán. 1984-től a Műcsarnok igazgatója.

SCHUBERT GUSZTÁV – 35 éves, 1980-ban végzett az ELTE bölcsészkarán. Sokáig szabadúszó volt, 1986-tól a Filmvilág munkatársa.

SZILÁGYI ÁKOS – 40 éves; költő, irodalomtörténész. Az ELTE bölcsészkarán tanít, a 2000 című folyóirat szerkesztője. Legújabb verseskötete: Fej és tudat (1990), tanulmánykötete: Hamu és mamu (1989).

ket, valószínűleg akkor sem mondaná feltétlenül, hogy a metafora meggyőzőbben hat rá, mint a pavlovi montázs. Mégis ez a helyzet: amilyen gyorsan beoltható a tudatalattiba a bájos kisgyerekek és a párt neve közötti kapcsolat, olyan gyorsan ki is törölhető onnan, mondjuk még aznap, egy másik pártreklám bájos kisgyermekeinek képével. A metafora azonban mindig felcserélhetetlenül eredeti (ha nem az, akkor nincs jól kitalálva – akkor nem is metafora), és ami nem kevésbé fontos, személyre szóló, mert csak akkor hat, ha mi fejtjük meg, mi szedjük szét, és mi rakjuk össze. A képzettársítás az ösztöneinket veszi célba, a metafora a lelkünkben robban.

Persze ez is csalás. Nem lehetünk bizonyosak abban, hogy az MSZDP esernyője biztonságot nyújt-e (és ha igen, az ment-e meg), a KDNP Európája valóban keresztény lesz-e és nem bigottan katolikus, az MSZP virágzó Magyarországa eljönne-e. Mouli szigetén (Wallis, Csendes-óceán) a szónok mindig hátat fordít hallgatóinak, nehogy gesztusaival, tekintete bűverejével befolyásolja őket a döntéshozásban. Nem kellene-e a pártok szóvivőinek is a mouli szónok példáját követni? Mouli még közösség, Magyarország már nem az. Itt nem távolságot kell teremteni, hanem közelséget. Mi nem tudjuk a szónokról, hogy kiféle, csak most ismerjük meg: abból, amit mond, és abból, ahogy mondja. Szembe kell fordulnia. És ha már a társadalom elefantiázisa miatt így adódott, ha már választani kell, nem kétséges, hogy mi a nyerő: a fej vagy az írás. A szám, a mennyiség, a tételes gondolkodás vagy a blabla ellenében a „líra logikája", a képes beszéd, a tekintet, a stílus, az ember. A fej.

Nem tudni még, hogy mire esik a választás. De gyanítom: Magyarország egyetlen pártba sem szerelmes.

Budapest, 1990. március 20.

ság első következménye az egész középkorias kultúrális szerkezet összeomlása lett: a művészet leszédült a kultúra trónusáról, a művészet trónusáról pedig leszédült az irodalom. Végrevalahára tehát válságban vagyunk, helyesebben szólva, vissza léphettünk a válságba, ami ez idő szerint a világ.

KERÉNYI IMRE Én úgy látom, hogy nem kulturális válság van, hanem társadalmi. Nagyon sokáig nem vettük észre, illetve nagyon kevesek tudták, hogy mi történik, mi pusztul és mi romlik az országban. Azt gondolom, hogy nemcsak a kultúrában és a művészetben, hanem a mesterségekben is sok minden elveszett, mert nem mondott rá igent egy megrendelő réteg. Az pedig, hogy egy megrendelő réteg kipusztult és kihalt, társadalmi kérdés. Ahhoz, hogy egy asztalos jól tudjon asztaloskodni, ahhoz kell egy fogyasztói réteg, amelyik ebédlőasztalt rendel magának, vagy könyvespolcot, egyebet. Magyarországon a társadalmi válság kiirtotta a középosztályt és kiirtotta az arisztokráciát. Márpedig a kultúra fogyasztója mindenütt a középosztály és az arisztokrácia. A középosztály és az arisztokrácia megszűnésével a kultúra-emberek talajtalanná váltak, és ez el volt fedve, hogy ez ne nyilvánuljonki. Nagyon sok kultúra-ember közülünk ezért lett beteg és a tehetsége ezért szűkült be. Generációk óta „alul alkotunk", észre sem vettük, hogy csúszunk lefelé. Hol vannak a polihisztorok? Lesznek polihisztorok? Énszerintem lesznek. De először kell középosztály, sőt „felső tízezer" is.

SZILÁGYI Persze, kell középosztály, de egyrészt éppen az elmúlt két évtizedben létrejött középosztályt „gombolja le" a magyar társadalomról az egyre élesebb gazdasági válság, másrészt magyar méretekben még egy széles középosztály is csak kis piacot, és kevéssé minőségi piacot képvisel. Mert ennek a „másodlagos középkornak" a „másodlagos" megdöntése, az írók szabadságharca „udvar", „ideológia", „cenzúra" stb. ellen valójában a piacért, a pénzviszonyokért, a dologi függésért folytatott harc volt. Márpedig ilyen viszonyok között – vagyis egy modern társadalomban – az író, az irodalom fontossága, presztízse elenyésző. A szó romantikus kultúráját felváltja a mozgó vizualitás kultúrája, és ezen semmiféle középosztály nem segít. Valójában azért harcoltunk, hogy kevésbé fontosak legyünk, ez ennek a harcnak a paradoxona, legalábbis az irodalomban.

NÉRAY... Az a baj, hogy ugyanez a fejlődés, ami esetleg a *szó* irányából a *kép* irányába ment volna, az például a képzőművészet területén semmiféle olyan vizuális kultúrát nem hozott, ami kellett volna ahhoz, hogy Magyarországon a modern művészetnek komolyabb bázisa legyen. És ez a piachoz való pszeudo-viszony azt is eredményezte, hogy a műkereskedelem totálisan lezüllött, termékeladássá degradálódott. Annak, ami a képcsarnoki galériákban vagy akár magángalériákban folyik, semmi köze a műkereskedelemhez.

KEPES Jól értem? Miközben a piaci viszonyok nem normálisan működnek, mert nincs meg az a polgári réteg, amely megvásárolhatná...

NÉRAY Snobok sincsenek, pedig iszonyú fontos volna. Én most abszolút jó értelemben használom a szót, mert nincsen meg egyetlen társadalom sem snobok nélkül. Amerika sem. A művészetet, a művészeket menedzselni kell. Nyugaton ott vannak a galériák. Lehet őket szidni, hogy így kizsákmányolják a művészt, meg úgy, de végül is elintézik helyette a technikai dolgokat. Nálunk pedig galériák helyett múzeumok intézik a művészek menedzselését, vagy a Műcsarnok, ami szintén nem egészséges. Ez nem egy ilyen jellegű intézmény feladata.

SCHUBERT GUSZTÁV Nem hiszem, hogy nekünk most a művészek erkölcsi-szellemi válságáról kellene beszélnünk. Ezzel kinek-kinek magának kell megküzdenie. Senki sem adhat egy költőnek direktívákat, de még jótanácsokat sem, arra nézve, hogy miről és hogyan írjon. Már csak azért sincs erre szükség, mert minden valamirevaló művész örökös kétkedésben, örökös alkotói „váltásban" él, és éppen ebből a küzdelemből születik, születhet meg a remekmű.

Nem gondolnám azt sem, hogy a művészet válságáról kellene elmélkednünk. A művészetet szerencsére nem olyan egyszerű legyőzni, léte ugyanis az utolsó íróig, zeneszerzőig, szobrászig, rendezőig tart. Amíg vannak olyan költők, akik körül tudják írni az ismeretlent, amíg vannak filmrendezők, akik képesek sohasem látott képeket mutatni nekünk, vagyis amíg nem hal ki a művészekből a felfedezői hajlandóság, addig nem beszélhetünk a művészet válságáról. Évente egy *Fuharosok* vagy egy *Álombrigád* már elég bizonyíték arra, hogy Magyarországon a próza és a film nem került végveszélybe. Az persze nem mellékes kérdés, hogy a mindig is létező akadémizmus mennyire erős, mennyire tudja megkeseríteni a kísérletezők életét, megállítani a művészet történetét. A magyar prózában például 1948 után is újra meg újra kialakulhattak az „új rajok" – ha másként nem ment, akkor illegalitás-

ban, a perifériára szorítva. A filmgyárban viszont mindig is sokkal keservesebb volt felfedezőnek lenni. Milliók forognak kockán, nagy példányszámban eladható filmet kell forgatni. A kísérletezés üzleti szempontból biztos bukás. A nyolcvanas években igazán következetesen csak három rendező, Bódy, Jeles és Tarr mert kísérletezni.

Nem hiszem, hogy azért, mert a művészetre nincs tömeges kereslet, a művészeknek kellene megváltozniuk. Hogy valamiféle „közérthető" művészetet kellene létrehozni. Elég, ha a mű érthető. Nincs könnyű matematika. Nincs könnyű művészet. A szép nehéz. Egyszóval: a mai krízis nem művészi, hanem kulturális válság. Nem az alkotó, hanem a közönség került válságba. Ez a kulturális krízis – miként azt már Szilágyi Ákos említette – nem új keletű. Az az új benne, hogy ez a hosszan tartó, lassú lefolyású betegség a mecenatúra összeomlása miatt hirtelen válságosra fordult. Kis híján odajutottunk, hogy az államháztartás csődje miatt Magyarországon be kellett zárni az iskolákat, a mozikat, a lapkiadókat. Most, hogy megmenekültünk és a nagy ijedtségből magunkhoz térünk, hajlamosak vagyunk arra, hogy e vészes eset tanulságait elfelejtsük. Pedig ez a halálfélelem legalább három létfontosságú tényre fölnyithatta volna a szemünket. Először is arra, hogy a művészet léte nem azoktól függ, akikhez szól. Élet-halál kérdésekben nem az olvasó dönt, hanem a mecénás. A közönség képtelen forintjaival életben tartani, megmenteni kedvenc újságját vagy színházát. Így kell-e ennek lennie, nem tudom. Annyi azonban bizonyosnak látszik, hogy ha a művészetfinanszírozás piaci, vagyis demokratikus módja mégsem utópia, akkor is soká kell még rá várnunk. Itt és most tehát mecénásra van szükség. Csakhogy – és ez a második tanulság – az új mecénástól talán még annyi jóindulatot sem várhatunk, mint a régitől. A bankok, a vállalatok nem látnak túl nagy fantáziát a művészet támogatásában. Miért is látnának? „Hála" az elmúlt évek tapasztalatainak, a kultúra divatjamúlt jelenségnek hat. Hanem bármilyen erős is ez a szuggesztió, az azért mégiscsak botrányos cinizmus, hogy olyan *szellemileg nyereséges* lapokat, mint a *Valóság* vagy a *Filmvilág* felszámolással lehessen fenyegetni. Az pedig már szigorúan pénzügyi szempontból is bornírtság, hogy ezt a fenyegetést a gazdasági ésszerűséggel lehetett indokolni. Ez a fajta gondolkodásmód azt is kétségessé teszi a szememben, hogy a kapitalizmus felé tartanánk: Nyugaton minden valamirevaló gazdasági szakember tudja, hogy a kultúra nem felesleges luxus, hanem húzóágazat, amibe érdemes befektetni. A harmadik, és legfájdalmasabb tanulsága a kis híján beteljesült katasztrófának, hogy a kultúra iránti közöny magát az értelmiséget is hatalmába kerítette. Az üres kiállítótermek, a kongó mozik, az unott tanítványok, és a be nem futottaknak járó éhbér lassan azért megérttette minden makacskodó, „küldetésére" hivatkozó értelmiségivel, hogy egy haszontalan, kihalásra ítélt fajtához tartozik. Az új idők új jelszavai már csak a kegyelemdöfést adják meg: az emberi életet a gazdálkodásra leszűkítő gondolkodásban nincs helye az „élhetetlen" művészeknek és az „eladhatatlan" kultúrának. Ahhoz, hogy a kultúrát életre kelthessük, mindenekelőtt értelmiségi önérzetünket kell visszaszereznünk.

KERÉNYI A kultúra emberei minden szakmában zavarba kerültek Magyarországon. Mi eddig a magunk munkájában nem az emberábrázolást tettük munkáink közepébe, hanem az emberért való tevékenykedést, a közösségért való tevékenykedést egy bizonyos politika ellen. Festők, filmesek, írók, színházasok – mindnyájan keresztrejtvényeket dolgoztunk ki, üzeneteket formáltunk meg verseinkben és alkotásainkban. A kultúra fogyasztói és a kultúra csinálói között működött egy titkos szövetség, megértették egymást, és egyetértettek. Durván fogalmazva: nálunk az írók tulajdonképpen nem elsősorban írtak, hanem *azért* írtak, hogy változzon meg a társadalmi rendszer, a filmesek és a színházasok is ugyanezt csinálták. Emiatt a pozíciónk miatt minket a nyugat-európai értelmiség erősen irigyelt. És azt mondták: milyen jó helyzetben vagytok ti, hiszen van ki ellen dolgozni, van valami, ami a munkátokat elrendezi. Most az ellenzéki keresztrejtvénygyártás mint olyan megszűnt, de közben a mi készségünk erre hegyeződött ki. Tehát most nekünk ugyanazokkal a szellemi-erkölcsi dilemmákkal kell szembenéznünk, mint minden nyugati ország művészeinek, csak épp megvan az a hátrányunk, hogy a kultúrafogyasztó réteg a szabad országokban sokkal nagyobb, mint nálunk.

SCHUBERT Kultúra csak ott létezhet, ahol közösség van, márpedig az elmúlt kétszáz év történelme a „szabadság kis köreinek" hol tudatos, hol akaratlan szétverésének története, kezdve a kapitalizmus gazdasági koncentrációjával, folytatva a bolsevizmus politikai központosításával. E pusztítás folytán pontosan azok a közösségek

szóródtak szét, amelyeknek létszükségletük volt a művészet. A 19–20. századi művészet ezért aztán katakomba-művészet, a száműzöttek, a föld alá kényszerültek művészete, ettől „modern". A kisebbségi létbe *kényszerített* művészetet elitművészetnek titulálni igazi bolsevik – többségi – cinizmus. Nem a populáris kultúra fenyegeti a művészetet. De a pornót, „ölésfilmet" – hogy Szilágyi Ákos terminusával éljek – demokratikus, populáris művészetnek nevezni hazugság. Nomen est omen: a tömegkultúra nem tömegesen, széles körben elterjedt kultúra, hanem a tömeg, a „massza" regényekben, filmekben, képregényekben testet öltött credója. A tömegen nincs mit szeretni, a tömeg a közösség málladéka. Amely már csak elemi ösztönöknek és vezényszavaknak tud engedelmeskedni. *A mély torok*ra vagy a *Rambó*ra ostobaság haragudni. A pornó és az erőszakfilm a szabadságától megfosztott ember „ideális kelléktára". Oxigénpalack a légüres térben. Ez már nem művészet, hanem életpótlék. Nem ábrázolás, hanem helyettesítés. Ha valamire haragudni kell, akkor az az, hogy emberek sokasága kényszerül ki az életből ebbe a „mesterséges paradicsomba".

No mármost mit lehet itt tenni? Két felfogás szegül egymással szembe. Az egyik szerint nincs itt semmiféle teendő, minden a lehető legjobban van. A tömegkultúra korunk népművészete, amikor szembeszállunk vele, úgy viselkedünk, mint a hajdani konkvisztádorok, akik az azték és inka civilizációban nem ismerték föl a másik kultúrát. Az ellentábor képviselői szerint a tömegember művészettől, tudománytól, erkölcstől elrugaszkodott vadember – és ebben nem is téved. Abban azonban annál inkább, hogy meg kell és meg lehet téríteni. A közösségből kiszakadt embernek azért nincs kultúrája, mert nem tud vele mit kezdeni. A magyar filmben Dobai *Archaikus torzó*jától a *Kutya éji dal*áig és Jeles *Álombrigád*jáig folyamatos az infernális életmód és a magas – értsd: emberhez méltó – kultúra összeegyeztethetetlenségének tudata. De Esterházy prózája és nyelvezete is erről szól. Rilkét éppenséggel lehet söprögetés közben is olvasni, de nem odavaló. És ami beszélgetésünk szempontjából legfontosabb: nem is emel föl a siralomvölgyből. A „változtasd meg élted" unos-untalan javallt rilkei parancsa történetesen igazi misszionáriusi gondolat. Hasznavehetetlen szépelgés. Az embereket nem lehet megváltoztatni, csak az intézményeket, az életkereteket. A lelki szegényeket nem nevelni kell, hanem fölszabadítani, olyan helyzetbe hozni, amelyben megírható, olvasható a *Dekameron* vagy a *Canzoniere*. A szellemi felemelkedéshez édeskevés a pénz. A szabadság nélküli jólét művészete csak művészetpótlék lehet. Szabadság nélkül nincs érzékenység és eredetiség. A giccs ezért jobb híján utánzat, a „magas" művészet földi mása. Másodlagos művészet azonban éppoly kevéssé létezik, mint az a bizonyos bulgakovi „másodlagos frissességű tonhal". A műből nem lehet büntetlenül kispórolni az eredetiséget, a gondosságot, a nemes anyagot. A szentképecske nem lehet *Sziklás Madonna*, a hattyús falvédő Constable-tájkép, a *Klinika* korunk *Emberi komédiá*ja, a műmárvány oszlop nem tarthat görög templomot – összedőlne, ha rászállnának az istenek.

A mi kulturális válságunk csak akkor fog feloldódni, ha megteremtődik az igazi középosztály. Hiszen csakis gazdaságilag, politikailag szuverén személyeknek és közösségeknek van szükségük művészetre, tudományra, kultúrára. Csak hát az a baj, hogy ahhoz, hogy megszülessen a középosztály – vagyis az a piaci szereplő, amely meg tudja vásárolni a kultúrát –, ahhoz bizony évtizedek kellenek.

KERÉNYI Te azt mondod, évtizedek kellenek, én azt, hogy öt év elegendő lehet. Ebben van állami felelősség és van a mi felelősségünk. Az állami felelősség: bölcsen fölmérni a helyzetet és válságágazattá nyilvánítani a magyar kultúrát. A következő magyar kormányoknak tudatában kell lenniök – s aszerint kell cselekedniök –, hogy az ország gazdagodásának alapfeltétele az oktatás, a képzés minőségi javítása. Ahhoz, hogy képzés legyen, életben kell tartani a kultúrát. Tehát az államnak nem szabad kivonulni a mecenatúrából, az alapvető funkciókat garantálnia kell, hogy mi gyakorolhassuk a mesterségünket, fönntartsuk az irodalmat, a festészetet. Van ugyanakkor egy művészi felelősség is. Azt gondolom, hogy ha a magyar kormányok ezt a válságmenedzselést az elkövetkező nehéz esztendőkben biztosítják is nekünk, akkor sem fogunk mindannyian beleférni. Tehát mi a foglalkozásunk gyakorlásában veszélyeztetve leszünk. És ez jó. Mert ez a fajta veszélyeztetettség igenis tud felhajtóerő lenni. Arra kényszeríthet bennünket, hogy új úton induljunk el.

Van aztán egy másik veszélyeztetettség is: az egész európai kultúra veszélyeztetettsége. Nemcsak arról van szó, hogy a szennyirodalom meg az aluljáró-irodalom mindent eláraszt, maga alá temeti az igazi értékeket. Ugyanígy veszélyezteti

az egész európai kultúrát az amerikai kultúra. E kettős fenyegetettség ellen egyetlen megoldás van: jellegzetesen európai kultúra művelésére kell törekednünk és berendezkednünk. A jellegzetes európai kultúra szerintem nemzetek kultúrájának az összessége, amelynek az a hivatása, hogy harcot vívjon az Amerikából jövő szatelitakultúra ellen és az ellen az üzleti kultúra ellen, amely most nálunk elárasztja az aluljárókat. Ha ezt a helyzetet fölismerjük és megtaláljuk a magunk szövetségeseit, ráadásul még állásunkban is veszélyeztetve vagyunk, akkor lehet, hogy kialakulnak új alkotói pozíciók, megtermékenyítő filozófiák.

KEPES Irigylem az optimizmusodat, és nagyon jó lenne, ha ez így lenne, ahogy elmondtad. Egyetlenegy pont van, ahol azért elég komoly kételyeim vannak. Az, hogy itt öt éven belül létrejönne egy olyan pénzes réteg, amelyik majd eltartja a polgári kultúrát. Én inkább úgy látom, hogy ez az újgazdag pénzes réteg nem fogja ezt a klasszikus kultúrát eltartani, amit mi szeretnénk. Előttem inkább az a vízió lebeg, hogy van egy szuper Hi-Fi-torony, ami a gazdag maszek zöldséges tulajdonában és lakásában van, és azon hallgatja a rágógumi-zenét, az értelmiség pedig ül a lepusztult lakásában egy Mambo magnó előtt, és hallgatja Mozartot. És az elkövetkezendő folyamat ezt csak erősíteni fogja, és az újgazdag réteg a szatelita-kultúrát fogja finanszírozni, az aluljáró-irodalmat fogja megvásárolni, a félpornót fogja megvásárolni, miközben egyre jobban el fog szegényedni az a középpolgári értelmiség, amely a klasszikus kultúrát eltarthatná.

NÉRAY Az kellene, hogy társadalmilag sikkes legyen támogatni a magas kultúrát. Amerikában például elképzelhetetlen, hogy egy ottani gazdag ember ne támogassa a progresszív vagy magas kultúrát. Csakhogy nálunk borzasztóan össze vannak keveredve a dolgok. A mecenatúrába a képcsarnoki festészet nyomult be vagy Szász Endre vagy akármicsoda, amit én ezzel szimbolizálok.

KEPES Magyarország gazdasági válságban van. Ebben a helyzetben félő, hogy a Parlamentben ülő honatyák, ha dönteniük kell, hogy vállalják-e a politikai, gazdasági, szociális feszültséget a kultúráért, megint a kultúráról fognak lemondani.

NÉRAY Majd megint csak a futballcsapatokat fogják támogatni, és nem a színházakat. Ugyanis nálunk, ha a szponzor választhat a kettő között, akkor nem a kultúrát választja.

KEPES A képviselő tisztában van vele, hogy őt akkor fogják megszavazni a következő periódusban, ha lesz kenyér és hús, lesz egészségügy. A választópolgár nem a kulturális támogatás alapján fog dönteni. Úgyhogy bennem egy borzasztó nagy kérdőjel van, hogy ebből hogy lehet kilábalni.

KERÉNYI Úgy lehet kilábalni, hogy a sajtó a mienk, az értelmiségé. És a sajtóban, a sajtó segítségével meg kell vívnia a maga harcát a parlamenttel, amelyben különben sok beépített emberünk van.

KEPES Az a baj, hogy a sajtó ugyanúgy pauperizálódni fog.

SZILÁGYI Pontosabban: a sajtóból nagyon sokan meg fognak gazdagodni. De mivel a magyar piac kicsi és kevéssé tagolt, csak a bulvársajtó lehet üzlet. A minőségi lapok – s itt távolról sem elitlapokra gondolok – ezen a piacon, külső források bevonása nélkül, aligha fognak tudni fennmaradni. Továbbá: integrálódni a világgazdaságba – s ne feledjük, nem mindegy honnan és mikor – azt is jelenti, hogy a fél világot átfogó sajtókonszernek a magyar sajtót is lenyelik. Mintegy, mellékesen, hiszen a hódítás – mármint a piaci hódítás – iránya nyilvánvalóan a Szovjetunió: ki érkezik be – például rajtunk keresztül – a célegyenesbe előbb.

KERÉNYI Én hinni szeretném, hogy ezek a honatyák olvasták Kölcseyt, Széchenyit...

KEPES Hinni mi is szeretnénk.

KERÉNYI Értelmiségiek, és tudniuk kell, hogy a nemzet felemelkedése a kultúrán és a képzésen keresztül történik, és talán lesz bennük annyi energia...

NÉRAY A francia kultuszminiszter, Jack Lang – amikor legutóbb Budapesten járt – azt mondta, hogy „amikor nagy válság van, akkor a kultúrát kell támogatni". Ez nagyon fontos mondat.

SZILÁGYI Mi itt állandóan „a" kultúráról beszélünk és közben *művészeti kultúrát* értünk rajta, még ha hajlamosak vagyunk is ezt – tradicionálisan, de helytelenül – a nemzeti kultúrával azonosítani. Valójában a művészeti kultúra – föltéve, hogy nem az alkalmazott művészetekre gondolunk – a modern kultúrának egyre kisebb és egyre kevésbé fontos szelete. Azt a programot, amit az imént Kerényi Imre körvonalazott, kitűnően meg lehet valósítani úgy is, hogy a művészetek semmit nem kapnak. A modern kultúrának a matematikai gondolkodás, a mikroelektronika, a természettudomány, a számítógép stb. fontosabb része, mint a művészeti kultúra, bármennyire veszedelmesnek

ítéljük mi itt a művészetek visszaszorulását. Bár talán még ez sem igaz így, hiszen az új médiák, az új észjárás és világérzékelés új művészeti kultúrát is szül vagy szülhet és most csak a régi van kiszorulóban. Mindenestre – képletesen szólva – a modern kultúra „jobb féltekés"; a művészeti kultúra, különösen pedig a művészi szó kultúrája, az irodalom, szóval amit mi csinálunk, „bal féltekés", és ennek a két „féltekének" a viszonya megváltozóban van.

KERÉNYI Én nem értek egyet Ákossal. Hirtelen felötlött bennem, hogy vajon a kultúrtörténelem vagy szellemtörténelem ismer-e olyat, hogy egy művészeti ág kipusztult volna, ahogy bizonyos állatfajok kipusztultak.

KEPES Az eposz kipusztult.

KERÉNYI Műfajok eltűnhettek, ez igaz, de művészeti ágak – irodalom, festészet, zene –, azok nem. Sőt újak születtek. Kezdetben voltak a barlangrajzok, és azóta a művészeti ágak egyre szaporodnak. Ha Néró császár kiseprűzi a színészeket, akkor valahol a kocsmában elkezdenek atellánát játszani...

KEPES Valahogy oda kellene visszakötni, hogy végül is az éltette itt hosszú időn át a kultúrát, hogy valamilyen szempontból fontos volt. Ez a szempont hosszú időn keresztül elsősorban a politikum volt. Most mitől lehet megint fontos? A művészetről beszélek, a művészeti kultúráról. A művészet mindig akkor virágzik, ha valami olyat hordoz, ami a társadalom számára fontos. Tehát vagy morális töltést hordoz, vagy olyan vizuális igényre ad választ, mint amilyen például a film és a többi. Képes-e ezt a fordulatot megtenni a magyar kultúra?

NÉRAY Nem lesz problémamentes a társadalom. Szerintem a művészet továbbra is szólhat a társadalom problémáiról. Nem közvetlenül politikai szinten, hanem egzisztenciális konfliktusok szintjén vagy emberi kapcsolatok szintjén, satöbbi.

SCHUBERT Én sem hiszem, hogy megszűnnek azok a problémák, amikkel a művészet eddig foglalkozott. Könnyen meglehet, hogy megint a politizáló művészet kerül előtérbe, csak az előjel fog változni. Az eddigi balos frazeológiák helyébe a hazafiaskodó frázisok lépnek. Mindegy, hagyjuk is ezt! Az egyik szemem sír, a másik nevet: mert egyfelől megyünk a piacgazdaságba, amit régóta szeretnénk, másfelől meg azt halljuk, hogy új korszak jön, de ebbe az új korszakba a művész már nem fér bele. A művész egy letűnt korszak emberének látszik. Eddig eltartotta az állam, most próbáljon meg a piacon boldogulni, ha pedig a piacon nem tud boldogulni, akkor el kell tűnnie. Ami pedig a populáris kultúrát illeti, az ellen nem hinném, hogy valamiféle cenzúrával vagy pedig erkölcsi megújulással, ellenkampánnyal kellene védekezni...

NÉRAY Persze, mert akkor ez is tiltott gyümölccsé válik, és sokkal érdekesebb lesz, mint a valódi kultúra. Ha most savonarolai dühvel elkezdünk ördögöt űzni, szerintem az nem jó.

SCHUBERT Az utóbbi időben már egy csomó jelét lehet látni – az újságokban például –, hogy föllépnek a pornó ellen. Az ilyen cenzurális törekvések óhatatlanul azzal járnak, hogy a pornóval együtt az erotika ellen is föl kell lépni. Egy olyasfajta újbornírtság kezd nálunk lábra kapni, amiből ugyanúgy nem kérek, mint a bolsevik bornírtságból.

KEPES De akkor mi a megoldás? Nyilván az, hogy az értékes kultúra kapjon pozitív diszkriminációt. Csakhogy akkor megint valakinek el kell döntenie, hogy mi az az értékes kultúra.

SCHUBERT ... A duinói elégiákat még hosszú ideig nem fogják tömegek olvasni, és nem is hiszem, hogy feltétlenül millióknak kéne olvasniuk. Ugyanakkor valamifajta új mitológiára szükség lenne. Az amerikai popkultúrának nem az a baja, hogy populáris és népszerű, hanem az a baj, hogy egy olyasfajta világképet népszerűsít, amelyik nem az ember valódi szükségleteiből táplálkozik, mint mondjuk az ógörögök populáris kultúrája, hanem egy kényszerhelyzet, egy válsághelyzet szülte szükségletekből.

SZILÁGYI Hogyan lehet eldönteni, hogy mi a valódi szükséglet?

KERÉNYI Ezek szerint a piacon nem a valódi szükségletek jelennek meg?

KEPES Én nem látok olyan nagy különbséget a régi római – a görögöket hagyjuk, tudjuk, hogy ők boldog gyerekkorban éltek –, szóval a régi római és a mai amerikai populáris kultúra között. A Rambo és a hajdani gladiátor között abszolút párhuzamot látok.

SZILÁGYI A tömegkultúra, a kommersz művészet nem szabad, nem független művészet. Nemcsak azért, mert alkalmazott művészet, mert úgy kötődik a piachoz, a pénzhez és a vállalkozókhoz, mint egykor a „nagyművészet" az egyházhoz, az ideológiához, az uralkodókhoz. Azért is, mert nélküle már nem tudna működni ez a világ, míg a „nagyművészet" nélkül egészen jól elvan. A tömegkultúra ugyanis a megszabadítás, a kimenekítés művészete. Azért van, hogy mi ne legyünk, pontosabban: hogy ne legyen kín, bol-

dogtalanság, ne legyen ismétlődés, unalom. A tömeges kábítószerélvezet, a tömeges alkoholizálás és a tömegkultúra ugyanazt a szükségletet elégíti ki. A művészet, a szabad, autonóm, „komoly" művészet ezzel éppen ellentétesen mozog: bekapcsol a világba, megzavarja a nemlét boldog körét. Tehát unalmas, tehát elviselhetetlen. Erkölcsi és filozófiai kérdések körül nyavalyog, miközben „mi" már rég nem vagyunk. Felesleges, kínos, megszégyenítő, kellemetlen, unalmas a művészet, amit ennek a világnak a lakói – amíg csak tömegek pontosabban egó-tömegek lakják – teljes joggal rekesztenek ki életükből, amely a nemlét.

KEPES Én úgy érzem, van valami, amiről nem nagyon szoktunk Kelet-Közép-Európában beszélni, tudniillik ezt evidensnek tartjuk: az európai kultúrának olyannak kell maradnia, amilyen. Most Európának át kell élnie azt a megrázkódtatást, hogy az a kultúra, amiben mi évszázadok óta gondolkodtunk, tehát ez a zsidó-keresztény kultúra felbomlófélben van, és lehet, hogy át fogja adni a helyét egy egészen másfajta kultúrának. Természetesnek tartottuk, hogy a hellenisztikus kultúra egy idő után kiszorult, vagy hogy itt birodalmak bomlottak fel. Azt is természetesnek tartottuk, hogy az európai kultúra volt az, amelyik átment az amerikai kontinensre, az európai kultúra volt az, amely Latin-Amerikát befolyásolta és meghatározta építészetben, irodalomban, egyebekben. Most egy olyan gazdasági-politikai fejlődés van a világban, hogy a kulturális centrumok – miként részben a gazdasági centrumok is – áttevődtek az Egyesült Államokba, Délkelet-Ázsiába, és ott van az a „kulturális pénz" is, amely most elkezd a nyomogatós elektronikus játékok, az amerikai film, és egyáltalán a populáris kultúra terjedése révén behatolni Európába, és lehet, hogy kénytelenek leszünk végignézni azt a folyamatot...

NÉRAY Ennek az ellenkezője is igaz, mert hiszen Dél-Korea ébresztette fel nem is tudom, hány év után azt a gondolatot, hogy Szöulban szellemi olimpiát is kell csinálni a sporttal párhuzamosan. És csináltak például egy fantasztikus szoborkertet a stadionok körül, meg egy kortárs művészeti múzeumot.

KEPES Az nem zárja ki a kultúrát. Nem kultúraellenesek ők, csak másként gondolkodnak.

NÉRAY És ráadásul zömében európai művészet jelenik meg ott.

KEPES Kulturáltabbak, mint mi, mert őket érdekli az európai kultúra, minket meg még mindig nem érdekel a többezeréves ázsiai...

KERÉNYI Az ázsiai tőke európai kultúrát vásárol. Magyarországtól például Kodály Zoltánt vásárolja. A magyar kultúra, ezen keresztül az európai kultúra akkor van megmentve, ha Magyarország folytatja a Kodály-programot, tehát ha a magyar zeneművészet és énekoktatás és a többi nem adja fel önmagát. S milyen furcsa, hogy Japán – ahol Kodály Zoltán nagyon is „piacképes" – visszaad kis gyerekhangszereket, s azokba a kis zongorafélékbe be van táplálva a pentatónia és be van táplálva Kodály Zoltán.

SZILÁGYI A szellemet, a világtörténelem szellemét Európa, a „Nyugat" szabadította ki a palackból. Saját történelme medrébe Európa söpörte be – gyakran erőszakosan, brutálisan, és ostobán – a nem-európai világok történelmét, kultúráját. Rombolt, elemésztett, átvett, átszellemített, feldolgozott – mikor mit tudott kezdeni azzal, amivel találkozott. De a világot mint az emberiség történelmének helyét és idejét Európa hozta létre. Ez nem gőgös Európa-centrikusság, hanem történelmi tény, amit lehet utálni, szeretni, de hát így történt. Csakhogy időközben a folyamat megfordult, a helyi elszigeteltségükből kiszabadult társadalmak és kultúrák olykor sikeresebb kombinációkat hoztak létre a kapitalizmussal, mint az európai, és a kölcsönös kapcsolatok rendszerében mindez Európába is beszivárgott. Ma inkább azt látjuk, hogy az európai kultúra és történelem válik részecskévé, törmelékké, amelyet más kultúrák söpörnek bele abba az egyre szélesebb mederbe, amely a világtársadalom.

KEPES Lehet, hogy az fog lejátszódni, amit a nyelvészek szoktak mondani, hogy eleinte az emberek tiltakoznak a jövevényszavak ellen, de egy bizonyos idő után azt mondják: ha nem volna „televízió" szavunk meg „telefon" szavunk meg az összes többi, akkor nem tudnánk beszélni. Mert ugye a 20. századi szókincsünk java része jövevényszó, és lehet, hogy ez a fajta védekezési mechanizmus a mi számunkra rokonszenves volt, mert ez a magyar kultúra szabadságharcát jelentette, de most már tarthatatlan...

NÉRAY Azt hiszem, nem kellene attól félni, hogy a kultúrák felgyorsult vándorlása közepette elvesznének a nemzeti kultúrák. Gondoljunk csak a középkorra! Udvari zenészek, szobrászok, festők, építészek vándoroltak az európai udvarokba, és senkinek se jutott eszébe, hogy ijedezzen: jaj, Istenem, elvész az ilyen vagy olyan kultúra. Lehet, hogy vissza fog állni megint egy olyan Európa, ahol ennek nem lesz így jelentősége.

Igaz, hogy akkor még nem létezett a mai nemzetfogalom, de a művészetnek mindig volt regionális jellege.

KEPES Mátyás király nem tiltakozott az itáliai festészet és szobrászat ellen.

NÉRAY Éppen tegnap hallottam Fügedi Eriktől, hogy Mátyás a saját sírját mégis inkább gótikusnak építtette. Nem volt semmi baja a reneszánsszal, de azért a gótikát jobban szerette.

SZILÁGYI Az a kérdés, hogy a nemzeti kultúra – és ez a nemzeti nyelvre is vonatkozik – meg tudja-e emészteni, át tudja-e hasonítani az idegen hatásokat, vagy elveszíti ezt a képességét.

KEPES Működik-e az immunrendszere a fertőzésekkel szemben...

SZILÁGYI A „fertőzés" metafórát én kerülném, hiszen nem az élet, hanem a halál kezdődik azzal, hogy egy nemzeti kultúrát karanténba akarnak zárni, megóvni minden „idegen", minden „ártalmas" hatástól és kontaktustól. Ki mondja meg, mi az „idegen" és mi az „ártó"? Egy nemzeti kultúra annál életképesebb, annál termékenyebb, minél inkább meg tudja emészteni, fel tudja dolgozni még a legkártékonyabb hatásokat is. Az értelmiségnek – akár művész, akár szakember, akár politikus – azon kell dolgoznia, hogy ezt a kulturális „emésztőrendszert" működésképesebbé tegye, nem pedig azon, hogy eltiltsa „a" nemzetet ettől a kulturális táplálléktól, mondván hogy „fertőző" vagy „mérgező". A szatelita-kultúrát, az amerikanizálódást, a sokat emlegetett „kultúrmocskot" is meg kell tudni emészteni.

KEPES Be kell építeni a szervezetbe.

KERÉNYI Meg kell rágni. Ami annyit jelent, hogy szoros kontaktusban kell lenni vele. Mondok egy példát. Volt ugye a csodaszarvas-monda, igricek és táltosok énekelték. A szókincsük eléggé sivár volt. Ugatva énekelték és mondták, hogy a csodaszarvas így meg úgy. Nagyon népszerű volt, igazi popművészet. Pogány művészet volt, eredettudat, hősi, patetikus, heroikus. Szent István után egy évszázad leforgása alatt ez a művészet kiveszett, és főleg azért veszett ki, mert Szent István betiltotta, kitépette a nyelvüket, és azt mondta, hogy nem szabad ezeket a szavakat használni, jövevényszavakat kell alkalmazni, jövevény filozófiát kell alkalmazni. És egy évszázadon belül, 1100-ban már van egy lejegyzett töredék, a búcsúi regős misztérium, ahol megjelenik ez a csodaszarvas-ének, a táltosok éneke katolizált formában, nem nap van az agancsa között, hanem kereszt és égő gyertya... Ezer ágabogán ezer égő csillag – mondja a pogány igric, s a keresztény változata ezer égő gyertya. Tehát azt akarom mondani, hogy a búcsúi regős misztérium mint lejegyzett kulturális érték nem mondható értéktelenebbnek a táltosok énekénél, pedig közben az európai kultúrában és filozófiában ez a dolog megfürdött. És tovább menve: amikor Arany János ugyanezt a csodaszarvast leírja, tele van jövevényszóval, jövevény filozófiákkal, esztétikákkal... történelmi tapasztalat, török megszállás stb. Tehát megette az ősi magyar kultúra a kereszténységet, megette a későbbi magyar kultúra a török időket, és ugyanez a téma mondjuk Szörényi Leventénél – hogy hadd járja a szarvas ördögűző táncát – egy csomó mindent bekebelezett és megevett. Szóval ettől szerintem nem kell annyira félni: az új kulturális jelenséget egy eleven kultúra fel tudja falni.

KEPES Nekem állandóan az a kényszerképzetem, hogy egy enyhe fertőzés rezisztenssé tesz, egy erős fertőzés leveszi az embert a lábáról. Sőt meg is ölheti.

KERÉNYI Igen, a dózis. De itt még van valami. A szervezet, amelyik ezt befogadja. És itt nem lehet kikerülni Trianont, ami egy kulturális katasztrófa. Egyszerűen a létfontosságú szerveitől lett megfosztva a nemzet. Nem területétől, hanem szerveitől, az emésztőrendszerének egy részétől lett megfosztva a magyar nemzet. És aztán a 45 utáni, a máig tartó folyamat, amely ugyancsak megfosztotta ezt a szervezetet az ellenállóképességétől, ha már ennél a hasonlatnál maradunk. Ma nem egyszerűen az a gond, hogy támad a szatelita vagy a szennyirodalom, hanem *ahogy* megjelennek azok a formák, amikben ezek hatnak. Valóban igaz, hogy Nyugaton is ott van az a sok szemét, de valahogy megvan a helyük.

KEPES Boka alatt ér. A társadalom törzse tisztának tűnik, és ott van a szemét, ahol a szemétnek lennie kell.

KERÉNYI Lehet, hogy ez csak egy lázas folyamat, tehát a betegség heveny szakasza.

NÉRAY Valószínű, hogy át kell esni ezen az első szakaszon. Ha betiltják, akkor rögtön érdekessé válik. Tehát sokkal jobb, ha egy idő után unalmas lesz, mint ahogy mindenki tudja, hogy Nyugaton a pornópiac nem úgy megy, mint valaha.

KEPES Annak idején biztosan valamennyien elmentünk pornómoziba, amikor először mentünk külföldre, sőt lehet, hogy még másodszor is. Aztán az embernek elege lett belőle.

NÉRAY A vendégmunkások ültek bent.

KEPES Vagy vendégmunkások, vagy pedig a szocialista Európából érkezettek.

KERÉNYI Feltűnően alullátogatottak. Ez nagyon jó jel. Hosszú távon.
KEPES Gyakorlatilag ebben bízhatunk? Hogy most idejött nekünk egy kicsit a pornómozi, hogy essünk túl ezen a betegségen?
KERÉNYI Ezen át kell esni. Hacsak nem leszünk vendégmunkások a saját hazánkban.
SCHUBERT A pornómozi ellen egyféleképpen lehet védekezni: úgy, hogy az erotikus irodalomnak szabad folyást engedünk. A többség nyilván akkor is inkább a pornót fogja fogyasztani, mert hogy annak az anyagnak kisebb az ellenállása, mint az erotikus regénynek. Ez az egyik. A másik megjegyzésem ahhoz kapcsolódik, amit Szilágyi Ákos mondott. Tegyünk különbséget a közösségi művészet és a tömegművészet között! Amivel igazán probléma van, az az, hogy egy közösség tömeggé állott szét, nemcsak Magyarországon, Kelet-Európában, megtörtént Amerikában is – más okok miatt – ugyanez a változás. Tehát igazából az amerikanizálódás attól függ, hogy itt, Magyarországon mi lesz: inkább közösség, közösségi társadalom, vagy pedig tömegtársadalom. A tömegtársadalom tömegkultúrát fogyaszt. Ha tudja, importálja, ha ezt megtiltjuk, itthon megteremti. Egy közösségi társadalom nemcsak fogyaszt, hanem megteremti a maga folklórját is. Egyáltalán: másként cirkulál benne a kultúra. A magyar társadalom pillanatnyilag inkább alaktalan masszára hasonlít, mintsem a szabadság kis köreiből összeálló közösségre, nagyközösségre, társadalomra. Tehát ennek megfelelően nyilvánvalóan a – történetesen amerikai – tömegkultúrát fogja átvenni, és ezzel szemben egyáltalán nem lesz rezisztens.

Engem csak az vigasztal ebben a helyzetben, hogy Amerika bizonyos értelemben mára ugyanúgy bekebelezte Európát, mint ahogy a görögséget bekebelezte Róma. Azok a változások, amelyek Amerikában az utóbbi tíz-tizenöt évben zajlanak, azok egy európai jellegű szellemiség képét mutatják, nevezetesen, hogy ha Európa a szellem, az intenzitás, és Amerika az anyag, az extenzitás, akkor most Amerikában egy olyasfajta változás bontakozik ki, amelyik tulajdonképpen Amerika extenzív fejlődésének a végét jelzi. Tehát minden a finomodás felé mutat. Csak egy példát emelnék ki, és a kultúra szempontjából ez döntő jelentőségű: Amerikában az ipari társadalom átalakul információs társadalommá. Ez többek között azt jelenti, hogy az a fajta anyagpazarló munka, amely jellemezte eddig a termelést, átadja a helyét a szellemi tevékenységnek, tehát az a fajta gépies munka, amely felőrli az életünket, megszűnőben van. Nem kevésbé fontos, hogy a gigászi Amerika, a centralizált társadalom helyébe a társulások, kisközösségek Amerikája lép. Ez nyilvánvalóan ki fogja kezdeni azt a fajta popkultúrát, azt a fajta tömegkultúrát, amelyik most Amerikát jellemzi. Tehát mi innen kívülről nyilván nem fogjuk tudni megszüntetni az amerikai tömegkultúrát, és nem is kell erre törekednünk. Amennyiben ezek az Amerikában zajló változások folytatódnak...
NÉRAY Már kikezdték a különféle etnikai közösségek. És ez nagyon megfigyelhető az utóbbi négy-öt évben, amióta az eddig kulturálisan és mindenképpen masszának tekintett Egyesült Államokban, ahol mindmostanáig úgy tűnt, hogy abszolút nincs jelentősége annak, ki honnan jött – mert ugye először mindenki az államvallást akarta fölvenni –, de most pont ellenkező folyamat indult meg.
KEPES A tömegkultúra és az érték összeférhetetlen? Végig úgy beszélgettünk, hogy van az értékes kultúra és van a tömegkultúra, ami nem érték, de hát valahogy majd megemésztjük vagy kirekesztjük vagy berekesztjük.
SCHUBERT Ha különbséget teszünk tömeg és közösség között, akkor ilyen szempontból a tömegkultúrával baj van. De azzal egyet tudok érteni, amit Ákos mondott, hogy a tömegkultúra nem sznob kultúra, amit vásárolnak, de nem használnak, nagyon is használják, mert rászorulnak. Ilyesformán a megoldás nem az, hogy elűzzük, kipurgáljuk az emberekből a tömegkultúrát.
KEPES Van magasabb szintű tömegkultúra és alacsonyabb szintű? Vegyünk egy filmet! A Hair most micsoda? Magas kultúra vagy tömegkultúra?
SZILÁGYI A képletek nyilván nem ilyen egyszerűek, szó sincs itt totális szembenállásról tömegkultúra és magas művészet között. Nemcsak a befogadásban. A „legvájtabb" szeműek és fülűek is hallgatnak pop-zenét és néznek horrort és krimit, sőt kifejezetten kedvelhetik a tömegkultúrát. A „kifinomultak" általában nagy kedvelői a „rossz" művészetnek, az „alantas" műfajoknak, a modern művészet pedig kifejezetten sokat merített és merít a kommerszből. Igaz, hogy ez fordítva is igaz: a modern reklámfilm és a modern horror esztétikáját a nem éppen népszerű avantgárd művészeti kultúra dolgozta ki. Nagyon is táplálkoznak egymásból, még témáik, motívumaik, történeteik is gyakran azonosak. Bizonyos

fokig éppen a piaci tömegkultúra, a kommersz univerzum hozott létre az elmúlt száz-százötven évben olyan jelrendszert, közös nyelvet, amelyet mindenki ért. Már-már a vallási mitológiához lehetne hasonlítani. A modern művészet egyre tudatosabban él ezzel a nyelvvel, ha mást mond is rajta.

KERÉNYI Hadd kapcsolódjak ehhez. Minden kornak megvan a maga tömegkultúrája, s az előző kor felől nézve ez mindig romlásnak értékelődik, minőségromlásnak. De megkockáztathatjuk azt a gondolatot, hogy a romlásnak mindig vannak virágai. És ez a magas kultúrában jelentkezik, amelyik magába szívja a tömegkultúrát, virágzik, magas kultúrává válik, és egy következő popkultúrával megint leromlik. Szóval én változatlanul azt mondom: ezt minél hamarabb behabzsolni, és műalkotásokat hozni ebbe az új jelrendszerbe! Ott van, mondjuk, az angyali üdvözlet témája a festészetben. Koronként más és másként van megfestve, mindig a popkultúra eszközeivel. Más a nő: húsos, rózsaszín, el egészen a biedermeierig. Csak gondoljuk végig! Jön a sugár, nem jön a sugár. Mindig egy új popkultúra eszköztárával van megfogalmazva az a régi mondanivaló. Tehát lehet azt mondani, hogy minden angyali üdvözlet egyfajta romlásnak a virága.

KEPES Én azt hiszem, lesz egy igen izgalmas hatása ennek a piaci kultúrának. Nevezetesen az, hogy azok a művészek, akik eddig nem voltak rákényszerítve, hogy piacra termeljenek, most megmutathatják, hogy ha kell, tömegkultúrát is tudnak művelni, magas szinten. Egy kicsit visszakapcsolnék a *Hair*hez. Az a Forman, aki ha Csehszlovákiában marad, valószínűleg soha nem kényszerül rá, hogy ilyen típusú tömegfilmet készítsen. Amerikában meg tudta csinálni a Hairt.

SZILÁGYI Persze azért Forman nagy filmjei mégiscsak abban a nyomorult közép-európai kis országban születtek meg, ami a 60-as években Csehszlovákia volt! Az Amadeus igazi amerikai profi giccs, természetesen Forman módra.

SCHUBERT Sokféleképpen szűnhet meg a művészet. Az is lehet, hogy a művész kihal, mint a dinoszauruszok. De ha így lesz, egészen bizonyosan vele pusztul az emberiség is. Még akkor is, ha már senki sem érzi szükségét a Jupiter-szimfóniának. Egy jól temperált társadalom nem lehet meg művészet nélkül. A görög demokrácia nem létezhetett színház nélkül. A reneszánsz Firenze Brunelleschi és Botticelli nélkül. És a leendő magyar demokrácia sem filmgyártás, színházak, képtárak, kulturális lapok nélkül. Ami pedig az egyest illeti, az ember versíró, falfirkáló, éneklő, táncoló állat; a művészet léhasága nélkül vége. És ha mégis túléli a költészet halálát, az a legrosszabb, ami történhet vele. Aki kommerszen él, az máris művészet nélkül él. Nem bűn az, hanem végzetes fogyatkozás. Mint szerelem nélkül élni. Aki nem olvasta Hrabal novelláit, Ady verseit, nem látta Miró képeit, nem hallgatott Mozart-zenét, az nem műveletlen, hanem kisemmizett. Bárki, bármi juttatta is ide: ez „lélekontás".

Nagy Zsolt

„Vasöklök és márványkeblek"

Vázlatok a nyolcvanas évek tömegfilmjéről

A mozit eddig kétszer temették a tömegkommunikáció borúlátó jósai: először az ötvenes-hatvanas évek fordulóján, a televízió világméretű térhódítása idején, másodszor két évtizeddel később, amikor hihetetlen sebességgel elterjedt a video. Az első esetben a cinemascope és a sztereó hang kidolgozása, a második alkalommal a filmek videoforgalmazásának tudatos késleltetése volt a filmkészítők válasza. Az viszont mindkét alkalommal bebizonyosodott, hogy korai volt a vészharangok kongatása, a mozi köszöni szépen, jól van, szó sincs végzetes kórról, csak múló gyengélkedésről. A filmipar megrázta magát, és újult erővel szállt harcba a piacokért, hatalmas bevételekkel kápráztatva el azokat, akik közeli kimúlásáról értekeztek. A „szakkritika" hangos fanyalgásától kísérve a tömegfilmek új nemzedéke indult hódító diadalútjára a hetvenes évek második felében, Új-Hollywood fenegyerekei, *Spielberg, Lucas, Coppola, De Palma, Scorsese,* és a mellettük dolgozó „tisztes iparosok" feladták a leckét a világ filmgyártóinak. Stílust, iskolát, mintát teremtettek, és ami egyáltalán nem mellékes, megtöltötték a mozitulajdonosok és a stúdiók zsebét. Emellett persze ők maguk is milliókat kasszíroztak, többen saját filmvállalatot alapítottak, és ezek a harmincas éveik végén járó fiatalemberek uralják ma a világ filmgyártását. Nem csupán anyagi értelemben, hanem elsősorban azzal az általuk felhalmozott *szellemi tőkével,* amelyre a nyolcvanas évek közönségfilmje mind a mai napig támaszkodik. Az évtized populáris filmje ennek az iskolának a mintáit követi, olykor termékenyen megújítva, máskor csupán szolgaian másolva az elődök munkáit.

A magát „felkentnek" tekintő kritika persze érthető okokból húzza a száját: egyre kevesebb az olyan magvas, mély értelmű alkotás, amelyről hivatalból értekezhet és megfellebbezhetetlen ítéleteket mondhat – a tiszteletkörök rajtvonalánál nagy a tolongás. Az egyre kényelmetlenebb, arisztokratikus alapállást azonban nem hajlandó feladni, inkább a filmművészet végóráin kesereg,

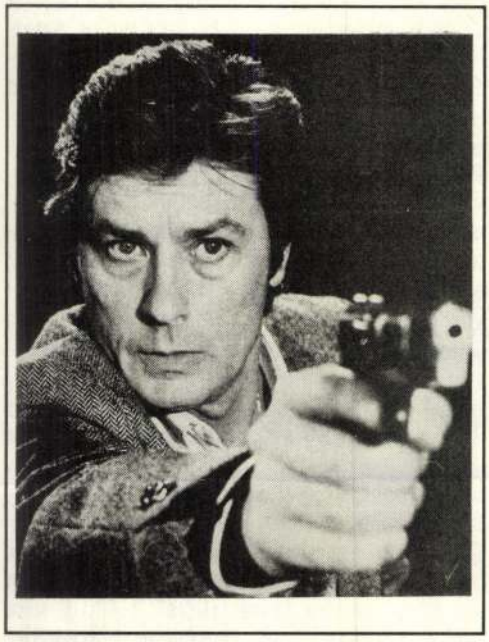

a mozit siratja. Való igaz, a mai mozi már nem *Bergman, Wajda, Kieslowski, Godard, Jancsó, Menzel, Fellini, Tarkovszkij* mozija, és az időnként felcsapó nosztalgiahullámok ellenére egyre nyilvánvalóbb, hogy a művészfilm a korszak nagy vesztese. Elég egy pillantást vetni a budapesti moziműsorra, hogy belássuk, beköszöntött a

szörnyek évadja,

a tömegfilm kiszorította a szerzői filmet,[1] amely az ArtKino hálózatban remélhetőleg megtalálja a neki megfelelő forgalmazási formát. Ezen keseregni megható,[2] de legalább olyan felesleges, mint a művészfilmet siratni, mivel minden piacelvű fogyasztói kultúrában hasonló a helyzet, nálunk viszont csak most került sor egy mesterséges állapot fájdalmas, de szükségszerű

Néray Katalalin

NÉRAY Katalin, RÓZSA Gyula és BERECZKY Lóránd nyilatkozata a muzeumügy helyzetéről. = Népszabadság, 1990. dec. 1. 24-25.p.

Hozzájárulok, hogy Gö

NÉRAY Katalin művészettörténész

interju

PERNECZKY Géza: Ahogy a muzeum lakik.
Magyar Nezet. 1990.febr. 26. 7.p.

Néray Katalin, Munkácsy-díjas művészettörténész,
P. Szabó Ernő: Abakanowicz.

Néray Katalin így fogalmaz Abakanowicz Műcsarnokbeli kiállításakot: „Középeurópai sorsaltelített environement-jai számunkra borzongatóan ismerősek, nálunk itt-hon vannak."

Budapest folyóirat, 1988., 4., 3-old.

NÉRAY Katalin

A budapesti főpolgármester mellett müködő magistr
átus tagja lett = Magyar Hirlap, 199ö1 jan.14. 4.p.

ITŐBELI BIBLIOGRÁFIÁJÁNAK
KIEGÉSZÍTÉSE

nyok

. Salzburger Barockmuseum.

ető tanulmány és 22-60 lap katalogus

kritika. Változások a 18. század máso-

Akadémiai székfoglaló. Budapest,

nönsten Zeichnungen aus dem Museum

/francia nyelven is/. Budapest,

/Német és orosz nyelven is/. Szer-

dapest, 1987/1988, 1989

apest, 199 sajtó alatt

„A HIDEG BAROKK FELÉ?"

Beszélgetés Néray Katalinnal

PATAKI GÁBOR

Új Művészet, 1990.2.

– Ambivalens véleményeket hallani mostanában a* Velencei Biennálé *szerepéről, jelentőségéről. Az egyik álláspont szerint a nagy „mostra" a hatvanas évek végének, hetvenes évek első felének válsága után az utóbbi időben újra visszanyerte régi fényét, s joggal tarthat igényt a kortárs művészet legjelentősebb seregszemlélének címére. Mások viszont csupán a verkliszerűen forgó egyetemes művészeti show-business egyik látványos kicsúcsosodását látják benne. Hogyan látod mindezt – több mint két évtizedes biennáléjáró tapasztalattal a hátad mögött?

– Meglehetősen ellentmondásosak az ezzel kapcsolatos élményeim. „Élesben" tanulmányozhattam a biennálé válságát 1968-ban, amikor a diáktüntetések hatására – ha időlegesen is, de – eltörölték a díjakat. Akkor tekinthettem bele először a nyugati művészeti élet bonyolult szisztémájába, a galériák, manipulációk, pénzügyi tranzakciók világába, amely mögött azonban mégiscsak tapinthatóbbá lesznek a művészet igazi értékei. S paradox módon – minden manipuláltsága ellenére – éppen erre alkalmas a biennálé, hiszen itt, a nemzeti pavilonok és a nemzeti biztosok révén, minden ország saját magáról állít ki bizonyítványt. Véleményem szerint az egyre szaporodó tematikus kiállítások mellett – melyek ugyancsak nem mentesek a művészeten kívüli befolyásoló tényezőktől – nagyon nagy szükség van a biennálé látszólag konzervatív kiállítási rendszerére. Az általa nyújtott összkép ugyanis – túl a művészetszociológiai érdekességeken – igenis, érzékeny látleletet nyújt a művészet mindenkori helyzetéről. Az igazsághoz persze hozzátartozik, hogy a hetvenes években Velence – kissé belemeredve önnön reprezentativitásába – sokat vesztett vonzerejéből, különösen a kasseli Documentákkal szemben. Újabban azonban – nem kis részben a központi, olasz pavilonban rendezett izgalmas kiállítások révén – mint például négy évvel ezelőtt a művészet és tudomány kapcsolatait vizsgáló bemutató – újra visszanyerte jelentőségét. Bár jóval korábban kezdték szervezni, az idei sláger, az Ambiente Berlin különös aktualitást kapott a nagy német–német összeborulás révén.

– S mi a helyzet a díjazással? Néha az az érzésünk, mintha valamilyen ki nem mondott kulturális erőfölény érvényesülne a díjak osztásakor. Rendre a nagy nemzetek művészei aratnak elismeréseket, s kaphat bár a magyar pavilon bármilyen pozitív visszhangot – mint például két éve –, ez a díjazásban csak nem akar tükröződni.

– Miért pont ez lenne mentes a manipulatív mozzanatoktól? Az idén – tán a politikai aktualitás jegyében – a nyugatnémet *Becher* házaspár sótlan és invenciótlan, víztornyokat ábrázoló fotósorozata is díjat kapott. Az más kérdés, hogy az amerikai *Jenny Holzer* vagy az angol-indiai *Anish Kapoor* megérdemelte az elismerést. Egyébként is, a politizálás már ott kezdődik, hogy ki legyen a biennálé elnöke, s ez nemcsak a képzőművészetre vonatkozik, hanem az építészeti és a filmszekcióra is (hiszen ezek is hozzátartoznak a rendezvényhez). A különböző tisztségekre gyakran aggályosan kényes pártpolitikai szempontok szerint jelölnek embereket – ennek Olaszországban már nagy hagyománya van, mi pedig mostanában fogunk beletanulni.

– Élesebben fogalmazva: el tudod képzelni, hogy egyszer mondjuk egy uruguayi művész kapjon nagydíjat?

– Hát, nem nagyon. Ezt a rendezők érzik is, különböző mellékdíjakkal, dicsérő oklevelekkel honorálják a latin-amerikai vagy afrikai kiállítókat. De például az idén a volt szocialista országok hivatalos elismerését elhomályosította a szovjetek jelentkezése, akik – most aztán alaposan a Nyugatra kacsintva – Rauschenberg tiszteletére állították össze kollekciójukat. Érthető módon honorálni akarták a radikális szovjet váltást, azt, hogy végre nem századfordulós fametszeteket vagy *Lentulov*-ot állítottak ki.

– Rátérve most már magára a kiállításra, hogyan értékeled az újfestészet utáni patthelyzetet, azt a szituációt, melyben már a neogeo is visszaszorult, s helyét a koncept, a minimal art újabb változatai, az installációk foglalták el?

– Őszintén meg kell mondanom, az idei biennálé színvonalát jóval alacsonyabbnak érzem az előzőhöz képest. Különösen áll ez a nemzeti pavilonokra. Így az általában magas színvonalú holland, belga, spanyol, dél-amerikai részvétel ez alkalommal igencsak halványra sikerült. Furcsa módon a hollandok – *Rob Scholte* révén – és a spanyolok is a Velence-témára rájátszó giccsparafrázissal jelentkeztek. Ezt a spanyolok egészen az abszurditásig fokozták a gondolának kiképzett tízméteres tűsarkú cipő és a rituális-vicces textil-assemblage-ok segítségével: a nagy hűhó mögött azonban semmi sem maradt, a *Vető–Méhes* páros ebben a műfajban annak idején százszor meggyőzőbbet produkált.

***– Inkább a szándékoltan érzelemmentes, idézőjeles persziflázsok dominálnak. Szimptomatikusnak érzem ebből a szempontból a katalógusban szereplő* Renato Barilli *tanulmányának a címét:* A hideg barokk felé...**

– Ide sorolható az amerikai *Jeff Koons Cicciolina*-sorozata

Nam June Paik: Tv-cselló (Charlotte Moormannel)/Tv-gordon (with Charlotte Moorman), 1971

Whereas Man Ray's objects remained essentially within the borders of small sculpture *Fluxus,* this international neodadaist movement starting in the early 1960s, extended the concept of object or work of art to a king of totalistic assemblage with its program to abolish the boundaries of life and art. They enriched European art with new forms of manifestations such as happenings, events or concrete music. For my part I conceive as a kind of *event* in time that I chanced to see the big Fluxus-exhibition on Giudecca-island in the former barns of the Republic on that very July 14th on which *Jean-Jacques Lebel* had carried out his action in Venice thirty years before (*Funeral ceremony of the anti-process*), recorded as the first European happening.

The exhibition arranged by *Achille Benito Oliva* entitled *Ubi Fluxus, ibi motus 1990–1962,* conceived the activity of Fluxus true to its character, not as a historical question but rather as the summary of artistic intentions and processes living and acting also in the present. So many new works were shown by still active Fluxus-members but some of them could have been produced very well in earlier times. In the barn, a building far from creating an artistic impression, one felt sometimes to have strayed into a strange lumber-room among upturned, mounted pianos, crackling tv-sets, bicycle-wheels, nudes walking down stairs and other discarded objects. They displayed *Milan Knižak's* two hundred burnt records (*Burnt Music,* 1965), a piece of *Christo's* valley dam under glass, in a frame, *Yoko Ono's* white objects cut in half, the half of a chair, of a bag, a radio set, and the red neon sign of *Cage: "something always happens",* in the far end of the hall; on *Nam June Paik's* screentower ("*Man*", 1990) Beuys sings inarticulately – to mention only a few names and works.

One could buy pieces from the tea-set designed by Man Ray in the Palazzo Fortuny (at normal consumer prices); according to the tradititons or Fluxus-performances they operated a Fluxshop which sold little plastic or paper boxes, postcards and other odds and ends. An inscription informed people that this was the last series prepared by the founder of Fluxus, *George Maciunas* because the artist had died. One may ask whether the same did not happen to Fluxus which, with its collective expansionism, has exhausted its historical possibilities by now?

The publishing house Mazzotta edited a voluminous, richly illustrated catalogue for the event; instead of data it contains the Fluxus-manifestations of the more than hundred participants mostly prepared for this exhibition, accompanied by long-winded studies. *Peter Frank* discusses the influence of Fluxus on contemporary culture and offers the surprising statement that the Lithuanian president *Landsbergis* who has started the secession of the Baltic republics had been the main Soviet connection of the group in the 1960s. (By the way, Landsbergis is a musicologist and a friend of his compatriot Maciunas and the film-maker *Jonas Mekas.*)

"Unpleasant objects" – the title has been invented by Man Ray but these objects were "also dear to his heart". Fluxus made this uneasy fedling all-present by depriving the irritating question about the sense (senselessness of art of its historical charm, and transplating it into the continuous present. Even if we accept the playfut adage in the title – ubi Fluxus ibi motus – we must admit that this movement does not shake anything anymore but with the signs of its restless activity it always reminds us of the landslide provoked by the avantgarde in the art of this century.

The creations of anti-art as signs of the "merger" of the limits of art and non-art have been present in the Venice Biennials since the 1960s. Those who investigate the trends of art cry often chaos with the confusion of objects, informel and environment-worsk and the impossibility to verify talent. This was the case also in this year's Biennial yet, finding sometimes a truly strong work in the peaceful chaos of the *Giardini* and *Aperto,* we could convince ourselves of its vitality. I found this power in the brutal oxygen-flasks of the Japanese *Saburo Muraoka,* in the slag-rag-corpses of the Polish *Jozef Szajna,* in the ceramic stumps of the Romanian *Spataru* or the grandiose ceremonial happenings of the Spanish *Miralda* feeding on "irksome agreeableness", the hedonism of kitsch or in the sculpture-installations of the Americans *Izhar Patkin* and *Jeff Koons.*

Géza Boros

Translated by Éva Polgár

is. Mi az idén *Staller Ilona* révén „járultunk hozzá" az *Aperto* sikeréhez.

– Apropó, Aperto. Miért hiányzik innen a többi magyar?

– Ezt különösen fájlalom. Talán már nem titok, hogy kiküldtem Velencébe mind *Mulasics László,* mind a *Hejettes Szomlyazók* anyagát, mint két egymástól elütő, de véleményem szerint nemzetközi színvonalú teljesítményt. Ez alkalommal tán az Apertón eddig még nem szereplő keletnémet és cseh művészek foglalták el a magyarok helyét. Sok függ persze a válogatók személyétől is. *Dieter Ronte* például annak idején számon tartotta a magyarokat. Az idei „reszortfelelős", a nyugatnémet *Wenzel Jakob,* bár régebben járt már Magyarországon, most nem vette a fáradságot, hogy felvegye velem vagy bárki mással a kontaktust. Néha ilyen „apróságokon" múlik a dolog. A magyar résztvevők hiánya annál is fájdalmasabb, mivel az Aperto sok tekintetben izgalmasabbnak és sokrétűbbnek bizonyult a nemzeti pavilonokban bemutatott anyagnál.

– A katalógusban látottak alapján mintha felerősödött volna a különböző matériák iránti érzékeny-érzéki viszony...

– Igen, sok esetben misztikus, sőt transzcendens anyaghasználatról beszélhetünk. Ez jellemzi Anish Kapoor szobrait is, ahol a formák önmagukban levezethetőek lennének a hűvös minimal artból, ám a porfestékek, a színek különös, transzcendens hangulatot teremtenek.

– Egyáltalán, beszélhetünk ma markáns irányzatokról?

– Az az érzésem – s most nemcsak a Velencében látottakra gondolok –, hogy egy-egy jellegzetes vonulat helyett, mint amilyen az újfestészet jelentkezése volt a nyolcvanas évek elején, most a különböző szuverén egyéni teljesítmények felé tolódott el a hangsúly. Ha közös nevezőre akarjuk hozni őket, akkor tán a transzcendens gondolkodás felerősödését említhetnénk. Ez még olyan művészek esetében is igaz, mint Jenny Holzer, aki magas színvonalú profi technikával, szuperkomputerek vezérelte programokkal dolgozik, s mégis, ha belépsz a terembe, szentélyben érzed magad. Változatlanul fontos ezen kívül a múlthoz, a történelemhez való hol nosztalgikus, hol kritikus viszony.

– Ez akár kapcsolódhatna is az idei magyar anyaghoz, hiszen* Fehér László *művei esetében is a gyerekkori helyszínek római és klasszicista emlékei szembesülnek a privát történelemmel. Ez a minden visszafogottsága ellenére is érzelmes művészet nem tűnt kissé idegennek az általános kihűlés közepette?

– Bizonyára voltak olyanok, akik túlságosan narratívnak, irodalminak ítélték. Aki azonban elfogulatlanul közeledett ezekhez a művekhez, azokat óhatatlanul megérintette a mély érzelmi átélés és az erre vonatkozó distancia együttes jelenléte, a „metafizikai csend", ahogy *Hegyi Lóránd* fogalmazta meg Fehér képei kapcsán. Azt hiszem, a legtöbben megértették, hogy miről van szó, anélkül hogy magyarázkodni kellett volna. Sőt a túl sok „hűvös" mű között üdítően hatott ez a finoman visszanyesett érzelmi többlet.

– Ez a harmadik biennálé, melynek Te vagy a nemzeti biztosa. Hogyan értékeled ezt a „sorozatot"?

– Az első alkalommal, mikor *Birkás, Bak, Kelemen* és *Nádler* volt kiállítva, figyeltem a közönséget. Kezdetben elmentek a pavilon előtt, hiszen megszokták, hogy ott benn kevés művészi izgalom várja őket. Aztán lassan elterjedt a híre, hogy „valami történt", s a kiállítás félideje után egyre többen kezdtek szállingózni. 1988-ban már könnyebb dolgunk volt. Magyarország kezdett divatba jönni, másrészt a látogatók *Samu Géza* attraktív életfa-installációját láthatták kívülről – borzasztó fontosak ezek a látványelemek –, s így már nagyobb lett a siker. Az idén pedig már teljesen egyenrangúak voltunk.

– Visszatérve a kiválasztás szempontjaihoz, gondolom, hogy szép számmal kaptál bírálatokat is. Különösen most, hiszen eddig még nem fordult elő, hogy egy viszonylag fiatal művész egyedül képviselte volna Magyarországot. Hadd legyek most az ördög ügyvédje! Vegyük sorra azokat az ellenvetéseket, melyek felmerülhetnek ezzel kapcsolatban. Ezek szerint Fehér László tehetséges, sőt ügyes művész, aki nagyon is tudatosan, a nyugati divatok igényei szerint építi egymásra stiluskorszakait. Hogy védenéd ki ezt a vádat?

– Természetesen Fehér nem „ártatlan", magányos művész. Nyitott szemmel jár-kel a világban, s nyilván nem maradt mentes különféle hatásoktól sem. Művészi útjának, programjának következetessége, egyedi mivolta azonban nem tagadható, szerves és logikus lépésekkel jutott el a hiperrealizmustól jelenlegi, metafizikusnak nevezhető korszakáig. Színhasználata, formavilága nem vezethető le külföldi előképekből, de a legfontosabb a műveiben áradó hitelesség. Talán ez érintette meg a biennále látogatóit és a kritikusokat, mint például a BBC Négyes Csatornájának forgatócsoportját is.

– Fehér képei végül is megengedik a nézőnek, hogy érzelmileg is azonosuljon velük...

– Pontosabban szólva van egy narratív, az érzelmeket is megmozgató rétegük, mely talán könnyebben megnyílik a befogadás számára. Olvasatuknak ez persze csak a külső burka, az értelmezés többi rétege már nem fejthető fel ilyen könnyen, bár tapasztalatom szerint sokan megéreztek valamit abból a rezignáltan szorongásos állapotból, melyet Fehér művei közvetítenek.

– Még egy dologról kell beszélnünk a magyar pavilon kapcsán: Fehér László ugyanis képei mellett egy vaslemezből készült installációt, a Te kifejezéseddel élve, „vasrajzot" is kiállított. Önkéntelenül felmerül a kérdés: nem csupán egy külső hatás, a világszerte oly divatos installációállításhoz való igazodás hívta életre ezt a művet?

– Ez a „vasrajz" abszolút mesterségesen született, méghozzá az én megrendelésemre. Sokat vitatkozhatunk ugyanis arról, hogy mit állítunk ki a biennálén, de arról nem szabad elfeledkezni, hogy az adott képzőművészeti teljesítmény látvány, nota bene látványosság is egyben. Reprezentatív lát-

vány már maga a *Maróti Géza* építette pavilon is, nemcsak központi helyzete, hanem építészeti értékei miatt is. Jelenlegi formájában a kiállítóterek egy átriumos udvart fognak közre. Ennek kívülről is látható csupasz fehér zárófala szinte kiált valamiféle mű iránt. Ezt már négy éve is így éreztem, sajnos, akkor a tervezett plasztika időhiány miatt már nem készülhetett el, s bizony az egész kiállítás megszenvedte ezt. Így most, amikor Fehér Lászlóval beszélgettem a bemutatandó anyagról, rögtön felmerült egy térplasztika terve is. Először festett fasziluettekre gondoltunk, végül aztán lézerrel vágták ki Dunaújvárosban vaslemezből a jellegzetes Fehér-motívumokat. Az így összeállt csoportozatot sikerült úgy elrendezni a helyszínen, hogy kölcsönhatásba léphetett egymással kép és installáció, s így egy új minőség keletkezhetett. A biennále egyik, mindinkább szembetűnőbb sajátossága, hogy egyre több mű születik az adott pavilonok terére, kihasználva azok sajátosságait.

– Szóval nem kell szerinted szégyenkezni amiatt, ha egy művészettörténész, egy kiállításszervező rendeli meg a művet az alkotóról?

– Egyáltalán nem szégyen az ilyen „mecénálás". Sőt ha valaki ilyen megbízatást vállal, annak kötelessége a tér és a látvány szempontjából is végiggondolni a feladatot. Hiába jó egy mű, ha az adott környezetben nem tud érvényesülni. Mindez meglehetősen leszűkíti a számba veendő alkotások körét. Idén ezenkívül egy másik megkötés vagy pontosabban a művészeti igazgatótól, *Carandante* professzor úrtól származó javaslat is érvényesült, miszerint lehetőleg egy fiatal, harminc–negyven év közötti művész szerepeljen a nemzeti pavilonokban.

– S mi az elképzelés a következő biennálére vonatkozóan?

– Miután a Velencei Biennále centenáriuma 1995-ben esedékes, át akarnak térni a páratlan évekre, ahogyan az eredetileg is volt, s csak a háborús évek miatt tolódott el. Így a következő kiállítást 1993-ban akarják megrendezni, s a tervek szerint erre az időpontra egy vadonatúj olasz pavilont avatnak majd fel. Ezzel kapcsolatban szeretnék beszélni régi szívügyemről, a magyar pavilon helyreállításáról. Ez az épület Maróti egyetlen máig álló műve (nem beszélve most a mexikóvárosi *Palacio des Bellas Artes*ről), s a *Hoffmann*-féle osztrák pavilon mellett talán a kiállítási terület egyetlen igazi építészeti értéke. Az 1958-as „restaurálás" során ugyanis megsemmisítették az épület eredeti tetőformáját, kvázi lefejezték a pavilont, sőt az eozinmázas kapuzatot is lemeszelték (ez utóbbit azóta helyreállították). Ismerem az anyagi nehézségeket, de hát a biennále mindenütt a világon nemzeti ügy. Ezért nagyon jó lenne, ha a centenáriumra legalább az épület eredeti külsejét vissza tudnánk állítani, s ezzel egy időben megjelentethetnénk egy kiadványt az elmúlt száz év magyar kiállításairól.

– Befejezésül lépjünk kissé túl a biennálén. Milyen lehetőségeket látsz arra, hogy a magyar művészek az eddigieknél intenzívebben kapcsolódhassanak be a művészet nemzetközi vérkeringésébe? Véleményem szerint ugyanis – legalábbis az európai kis nemzetek vonatkozásában – kétféle tendencia érvényesül. Egyfelől említhetjük a hollandokat vagy a belgákat, akiket mindig ott találjuk a centrumban, másfelől például a skandinávok, legyenek bármilyen fejlettek és gazdagok, igyekezzenek bármennyire is, lényegében mégis perifériára szorulnak. Mit gondolsz, a holland vagy a norvég út áll-e előttünk?

– Nagyon szeretnénk bízni abban, hogy mi a Benelux-utat célozzuk meg. Ki kellene használni a felénk időlegesen megnyilvánuló politikai-társadalmi-kulturális érdeklődést. Jómagam a hatvanas évek óta próbálkozom a magyar művészet értékeinek az elismertetésével, és úgy látom, hogy különösen az utóbbi három-négy évben elértünk már némi sikert. Elégedettségről persze szó se lehet, mert bár nem szabad túl sem értékelnünk a magunk művészetét, de úgy érzem, hogy valós jelentőségéhez képest nincs még méltón képviselve a világban. Hiszen még mindig megrendezhetők egyetemesnek és átfogónak mondott nagy kortárs kiállítások anélkül, hogy arra meghívnának valakit Magyarországról. Még mindig él a régi reflex: ha mindenáron ki akarnak állítani egy művészt az Elbától keletről, akkor az vagy cseh, vagy lengyel lesz. (Különös kivétel most Birkás szereplése a berlini Gegenwart/Ewigkeit kiállításon.) Rengeteg múlik a személyes kapcsolatokon, azon, hogy eddig a magyar művészettörténészeknek nem volt alkalmuk arra, hogy jelen legyenek a nagy nemzetközi rendezvényeken, hogy megismerkedjenek a kollégákkal, a galériásokkal. Ugyanis, hangozzék ez bármilyen kegyetlenül, a legtöbbször itt, ilyen alkalmakkor dőlnek el a dolgok, olyanokon múlt régente a magyar művészet megismertetése, hogy az illető múzeumigazgató vagy galériás már problémásnak érezte, hogy Bécsből Pestre utazzék, hiszen mondjuk vízum kellett, és lassú volt a vonat... Talán ezen a jövőben tudunk változtatni. Mindenesetre javíthatatlan optimista vagyok.

– Köszönöm a beszélgetést.

Budapest, 1990. július

A magyar pavilon kiállítási emteriőrje ▷

Wim Delvoye: Panem et Circenses F, 1989, ▷
acél, üveg, zománc, 209×304×110 cm

"Towards the cold Baroque?"

Interview with Katalin Néray

Nowadays one can hear ambivalent opinions about the role and importance of the Venice Biennial. According to some views this grand "review" has regained its former splendour after the crisis of the late 1960s and early

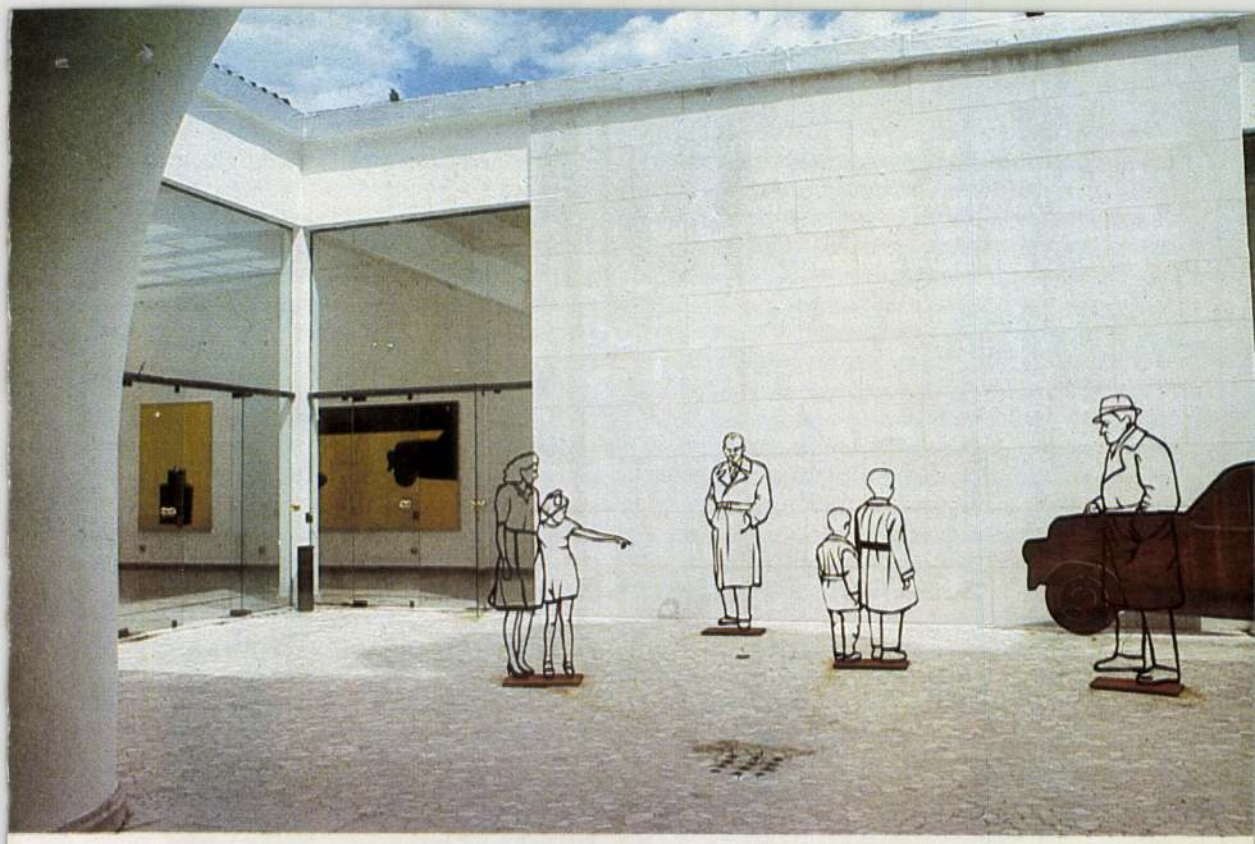

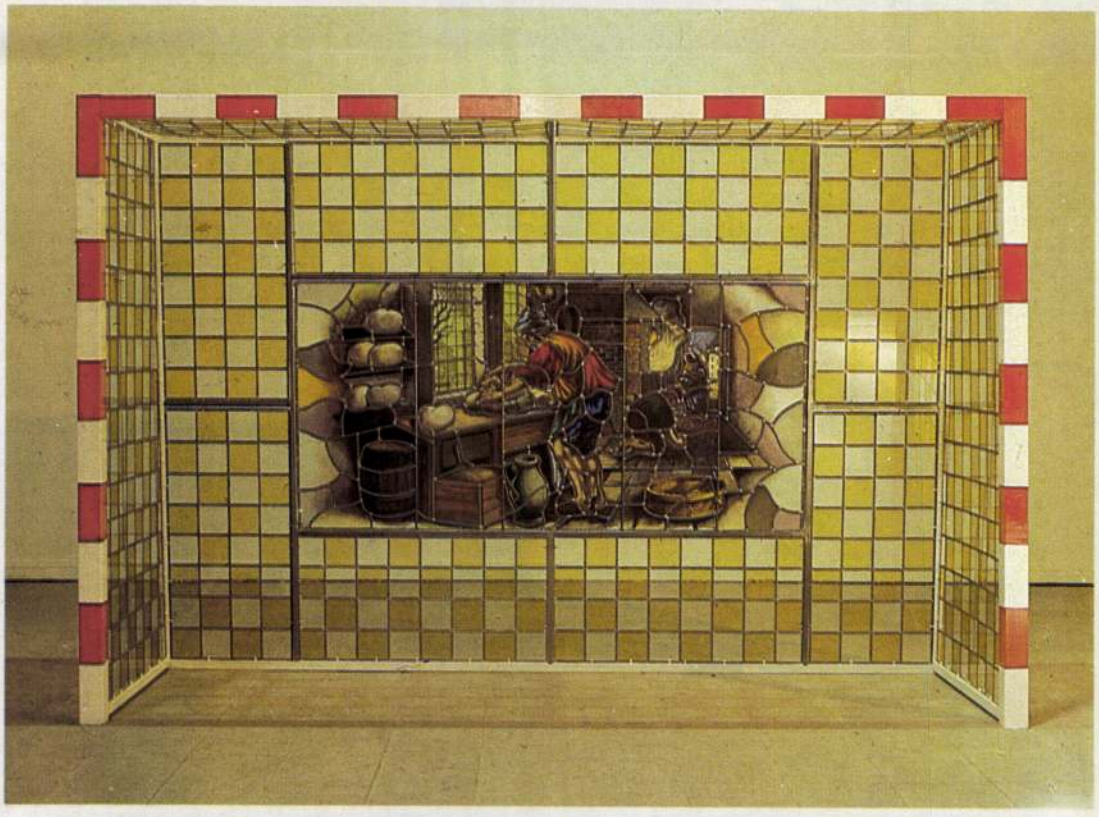

1970s, and can rightly claim the title of the most significant muster of contemporary art, whereas others see it only as a spectacular turn of the roundabout of universal artistic show-business. How do you see all this after more than twenty years of experience at Biennials?

—My experiences are rather contradictory. I saw its crisis "live" in 1968 when prizes were abolished—if only temporarily—under the pressure of student demonstrations. This was my first glimpse of the complicated system of the Western art scene, the world of galleries, manipulations and financial transactions behind which the real values of art could be discerned despite everything. Paradoxically, with all its manipulatedness the Biennial offers a very good opportunity for this, since through their national pavilions and commissioners every country issues a certificate of itself. I think that beside the growing number of thematic exhibitions—which are of course not exempt of influencing factors outside art—this apparently conservative exhibition-system of the Biennial is very necessary because the global picture offered by it, apart from its sociological interest, gives a sensitive diagnosis of the current situation of art. It is true, of course, that in the 1970s Venice, stiffened a little by its own representativity, has lost much of its attraction, especially vis à vis the Documenta of Kassel. But it recent times, owing to the exciting exhibitions in the central Italian pavilion such as the show examining the connections of art and science four years ago—it has regained its significance.

—How do you evaluate the stalemate after new painting, when even neo-geo has been driven back and replaced by the new versions of concept and minimal art, installations?

—I must tell you sincerely that I found the standard of this year's Biennial much lower than of the previous; this applies especially to the national pavilions. The Dutch, Spanish, Belgian and South-American participation of generally high quality is very mediocre this year. Strangely the Dutch, with *Bob Scholte,* and also the Spanish, came with a kitsch-paraphrase of the theme of Venice. The Spanish increased it to absurdity with the help of a ten-metre stiletto-heeled shoe shaped as a gondola and the ritual-funny assemblages; but it was much ado about nothing: in this genre the *Vető–Méhes* couple had produced much more convincing works in their time.

—Deliberately unemotional, figuratively conceived persiflages dominated the scene; I think the title of Renato

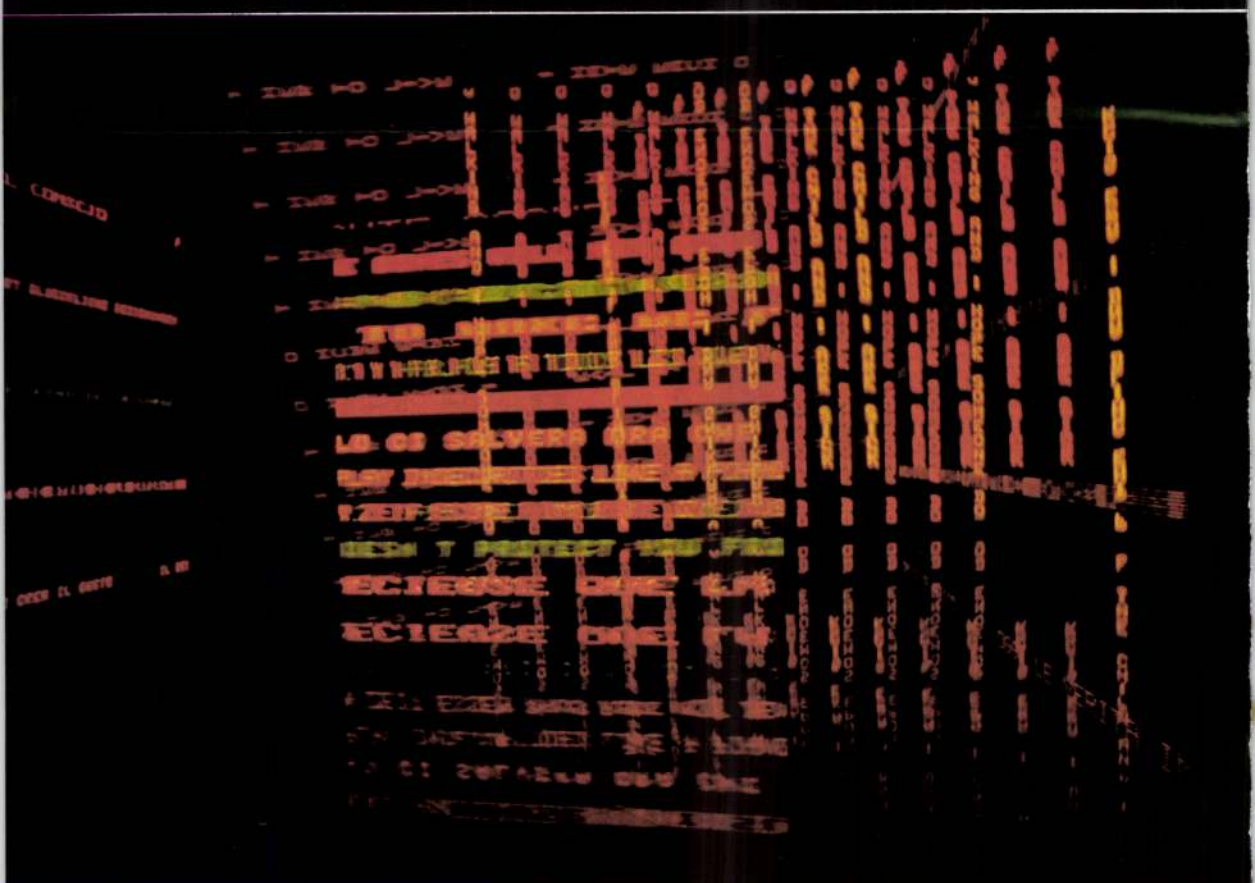

Jenny Holzer műve az amerikai pavilonban

Barilli's study in the catalogue: "Towards the cold Baroque" is quite symptomatic.

—The *Cicciolina series* of the American *Jeff Koons* belong to this category too. This year we have contributed to the success of *Aperto* throught Ilona Staller.

—A propos Aperto. Why are the other Hungarians missing?

—I regret this very much. Maybe it is no secret anymore that I have sent to Venice the material of László Mulasics and the Substitute Thirsters as two very different but in my view internationally high-ranking achievements. Maybe this time the place of Hungarians was taken by East-German and Czech artists who had never exhibited on the Aperto. The absence of Hungarian participants is all the more painful as the Aperto proved to be more interesting and variegated from many viewpoints as the materials shown in the national pavilions.

—On the basis of the catalogue it seems that the sensitive-sensual relation to different materials has grown stronger...

—Yes, one can speak of a mystic or even transcendent use of materials in many cases. This characterizes the sculptures of *Anish Kapoor* where the forms themselves could be derived from cool minimal art but the paints in pulverized form, the colours create a strange, transcendent mood.

—Can we speak of the existence of pregnant trends today?

—I feel—and I don't mean only what I have seen in Venice—that instead of some charasteristic trends such as e.g. new painting in the early 1980s the accent has shifted towards different sovereign individual achievements. If we want to find a common denominator we could maybe mention the intensification of transcendent thinking which applies even to artists such as *Jenny Holzer* who works with high-standard professional technique, with programs controlled by super-computers, yet if you enter the hall you have the feeling that you are in a sanctuary. The other important feature is the once critical, once nostalgic relation to history, to the past.

—This could relate also to this year's Hungarian material because in the works of* László Fehér *the Roman and classicistic memories of childhood scenes are confronted with private history. Did the restrained yet sentimental art not seem alien a little amidst the general cooling?

—There must have been people who found the works too narrative and literary but those who approached them unbiased must have been touched by the combined presence of deep emotional empathy and distance from it, the "metaphysical silence" as *Lóránd Hegyi* termed it upon seeing Fehér's pictures. I think most people understood what they were about without need for explanation. Indeed, among the too many "cool" works this finely rettrained emotional plus had a refreshing effect.

Naturally Fehér is not an "innocent", lonely artist. He walks with open eyes and has certainly not remained free of diverse influences but the uniqueness and consistency of his artistic program cannot be denied: starting out from hyper-realism he has reached his present "metaphyisical" period through organic and logical stages. His colour-utilization and form-world cannot be deduced from foreign antecedents but his most important mark is the authenticity radiated by his pictures. Maybe this has touched visitors and critics at the Biennial, including the film-makers of BBC Channel Four.

—Fehér's pictures permit spectators to identify with them emotionally...

—More precisely, they have a narrative layer addressed to people's emotions which make their reception easier. This is of course only the exterior cover of their meaning, the other layers of interpretation are not so easily readable although I found that many people sensed something of that state of resigned anxiety which Fehér's pictures convey.

—Let us go beyond the Biennal. What possibility do you see for Hungarian artists to participate more intensely in the international circuit of art? In my opinion—at least with regard to European small nations—there are two marked tendencies. On the one hand we have the Dutch and Belgians who are always in the centre, and on the other hand the Scandinavians, however rich and highly developed, are driven to the periphery despite all their efforts. What do you think: shall we follow the Dutch or the Norwegian course?

—I would like to hope very much that we want to follow the Benelux-path; we should utilize the temporary political-social-cultural interest manifested for our country. I myself have tried to gain appreciation for the values of Hungarian art since the 1960s and I find that, especially in the last three-four years, we have achieved some success. Of course we cannot say that we are satisfied because, although naturally we should not overvalue our art I feel that compared to its real significance it is still under-represented in the world. For the time being big contemporary exhibitions called universal and comprehensive are organized without inviting anybody from Hungary. The old reflex is still alive: if they must exhibit an artist from the region East of the river Elbe it will be a Czech or Pole. (Birkás in the Gegenwart/Ewigkeit exhibition of Berlin is an exception to the rule.) Much depends upon personal relations, the circumstance that so far Hungarian art historians had no opportunity to be present in big international events and get acquinted with colleagues and gallery-owners. The fact is namely, although it may sound cruel, that things are mostly decided at such occasions, and it may have happened in the past that Hungarian art was not publicized because a museum director found it too awkward to travel from Vienna to Budapest because he had to ask for a visa and the train was slow... Maybe we can change these things in future: I for my part am an incorrigible optimist.

Budapest, July 1990.

Gábor Pataki

Translated by Éva Polgár

VELENCEI BIENNÁLÉ 1990-BEN

SINKOVITS PÉTER

A jövő dimenziójának hangzatos címével meghirdetett kiállítás nem tett túlságosan lelkessé minket, ha a jövőben ilyen szerény akciókkal kell beérnünk, akkor a Velencei Biennálék a nemzetközi művészeti élet peremére szorulnak.

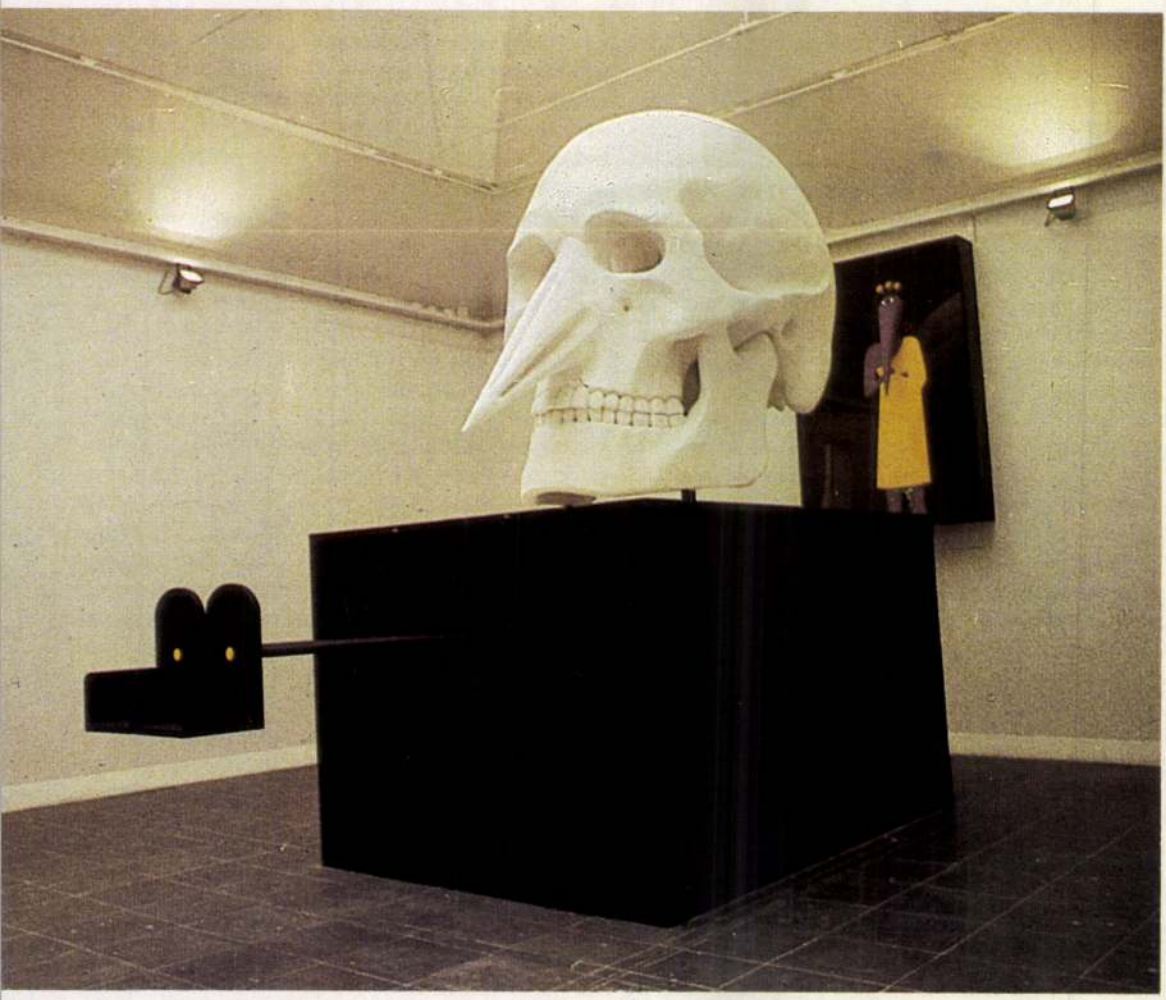

Gino de Dominicis: Cím nélkül, 1988

Néray Katalin, művészettörténész

Szikova Tamás

grafikusművész kiállításának katalógusát Néray Katalin írta.

Műcsanok és kiállítótemes

1987 jozt.

Néray Katalin, művészettörténész

Műterem.

A Műcsarnokban látható 1985. dec. 13-1986. jan. 12-ig Melocco Miklós, Körösényi Tamás, Török Richárd szobrászművészek kiállítása.

A kiállítást megnyitja: Néray Katalin,
a —"— rendezte: Orosz Péter.

Mucsarnok és Kamaratermei,
1985. dec.

Néray Katalin, művészettörténész, a Műcsarnok igazgatója.

5. szerda

17.30
BARÁTI KÖR
Beszélgetés az 1984. évi Kisplasztikai Kiállításról (Róbert Ferenc diaképei alapján)
Közreműködik: Néray Katalin művészettörténész, a Műcsarnok igazgatója

Magyar Nemzeti Galéria, 1984. december.

A székesfehérvári Szent István Király Múzeum meghívja Önt a

25 éves a Smohay Alapítvány

című kiállításra.

Megnyitó: 2006. november 18-án, 11.30-kor
Megnyitóbeszéd: **Margócsy István**, irodalomtörténész

Helyszín: Csók István Képtár (Székesfehérvár, Bartók Béla tér 1.)

Kísérő programok:
Finisszázs: 2007. február 23-án, 18 órakor:
Beszélgetés a kiállítás résztvevőivel, moderátor: Néray Katalin, a Ludwig Múzeum igazgatója

A kiállítás 2007. február 25-ig látogatható hétköznap 10-19 óráig, hétvégén 10-18 óráig.
(Minden hónap első hétfője szünnap.)

Felelős kiadó: dr. Fülöp Gyula megyei múzeumigazgató

nka
Nemzeti Kulturális Alap

Szent István Király Múzeum
8000 Székesfehérvár, Fő u. 6.
DÍJ HITELEZVE

SZENT ISTVÁN KIRÁLY MÚZEUM

Kelecsényi Csilla
textilművész
Somogyi Pál belsőépítész
Budapest
Botfalu u. 40/b.
1112

OLK 06.11.10

SMOHAY 25

lán, nyaranta kisebb csoportot maga köré gyűjtve Szolnokra, sőt Nagybányára utazott velünk. Így jutottam el 1942-ben Nagybányára, ahová 1946-ban visszatértem, de erről majd később.

A Bernáth-iskolában tanult annak idején Pán Márta is, aki mint szobrászművész Franciaországban szerzett nevet magának.

Jól emlékszem, hogy az esti aktrajzolásra Perlott bácsi is be-bejárt, akinek ekkor — valamilyen öregkori betegség következtében — annyira remegett a jobb keze, hogy azt baljával meg kellett fognia, hogy rajzolni tudjon. Kellemes emlékeim fűződnek azokhoz a beszélgetésekhez, amelyekre akkor került sor, amikor Bernáth Aurélt körbeülve kérdéseket tettünk fel neki.

Ezekre kellő határozottsággal, az ő sajátos fanyar humorával, de jó pedagógiai érzékkel kaptunk válaszokat. Az egyik alkalommal megkérdeztem a mestertől: „Menynyire fontos az anatómiát tudni, hogy figurát tudjunk festeni?" „Nagyon fontos — majd elgondolkozva hozzátette —, de talán még fontosabb, hogy arról festés közben el tudjunk feledkezni."

1945 után első feleségemmel Romániában telepedtünk le, Bukarestben éltünk. Nagyon megörültem, mikor lehetőségem adódott arra, hogy fél évig Nagybányán dolgozhassak. Ekkor ismerkedtem össze Vida Géza faszobrászszal, Mikola Sándor, Ziffer Sándor és Agricola Lídia festőművészekkel. Mikor a művésznő szülei meghallották, hogy a Bernáth-iskolába jártam, felhívták a figyelmemet mesterem egy korai munkájára, amelyet a csecsemő Lídiáról festett.

— Más Nagybányán alkotó művésztől is láttál képeket a városban?

— Hogyne. Volt ott egy híres cukrászda, amelynek falait sok neves festő munkája díszítette. Mint megtudtam, egy-egy képért a festők egész éven át jöhettek kávézni és süteményt enni a leleményes tulajhoz. Ez a szemlélet honos volt Nagybányán, a helybéliek szerették a művészeket. A város ingyen biztosította a telep műteremlakásait a művészek számára, sőt még tüzelőt is adott. A sétánnyal övezett parkban egyemeletes házak sorakoztak, amelyekben két művész lakott, az egyik a földszinten, a másik az emeleten. Bukarestben tavasszal volt egy kisebb kiállításom, majd 1947 nyarán első feleségemmel visszatértünk Budapestre. 1948 őszétől a Képzőművészeti Főiskolára jártam, Kmetty János osztályába. Kmettynél az első két év rajzolással telt. Ahogy belépett a műterembe, érdekes hanglejtéssel tudatta velünk, hogy „csinyálni köll", mármint a rajzolást. Őt nagyon megszerettem. Melegszívű ember volt, gyakran otthon is meglátogatott.

A harmadik évtől Berény Róbertnél már festhettünk. Hihetetlen színkultúrával rendelkezett. Emlékszem, egyszer fent voltunk a műtermében — a tanároknak ugyanis külön műtermet biztosítottak —, és egyszer csak beszélgetés közben, hirtelen az állványon lévő, szemmel láthatóan kész műhöz lépett és egy nagy ecsettel lemázolt, letörölt egy részletet. Valamennyien megdöbbentünk. Talán épp ez volt a szándéka. Ezzel a demonstrációval számomra egyértelművé tette a művész önmagával való igényességének elengedhetetlen szükségességét.

A diplomaévet már Domanovszky Endrénél végeztem. Jól megértettük egymást, össze is barátkoztunk. A későbbiekben több nyáron át voltunk együtt a zsennyei alkotótelepen.

— Hogyan alakult további sorsod?

— 56-ban kis kitérővel Angliába jöttem. Wakefieldben telepedtem le, ahol 1986-ig a College-ben tanítottam. Ekkor korengedményes nyugdíjaztatásomat kértem, így több időm jut festésre. Talán kiállításaim száma is gyarapszik. Utolsó nagyobb, retrospektív kiállításom 1989-ben volt a Leeds City Gallery-ben. Itthon 1976-ban állítottam ki utoljára. Legközelebb 1992 augusztusában lesz tárlatom Budapesten, az Országos Széchényi Könyvtár kiállítóhelyiségeiben. Folytassuk akkor a beszélgetést!

□

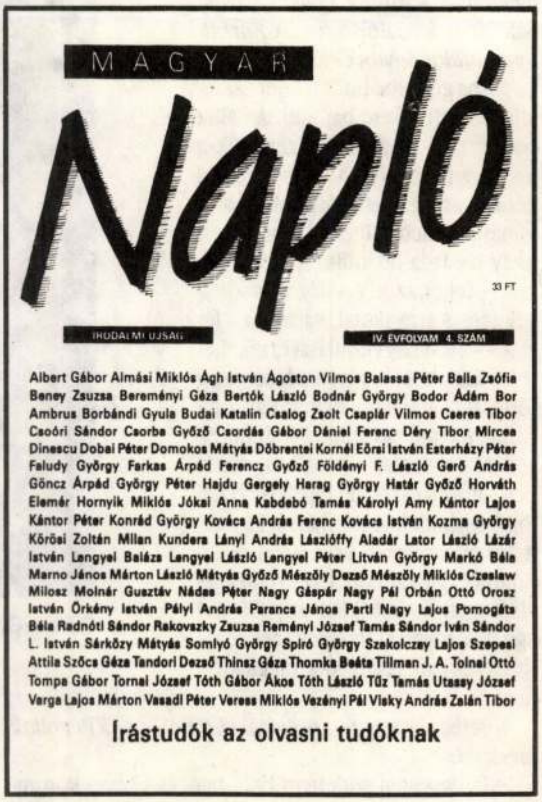

nák be a szín problémájával foglalkozó műveiket. Tárgyalunk egy brit videokiállításról, szeretnénk bemutatni *Almásy Aladárt,* 1994-ben a Goethe Intézettel közösen szó van egy nagyszabású *Javlenszkij*-kiállításról. 1995-ben *Moholy-Nagy* centenáriuma alkalmából végre méltó kiállítást szeretnénk rendezni műveiből, elképzelésünket a művész lánya is támogatja, s már külföldi szponzorok is ígértek segítséget a kölcsönzéssel járó irdatlan summa előkerítésére. A külföldi tervek mellé jönnének persze a magyar művészet csomópontjait, nagy egyéniségeit bemutató tárlatok, így például a régóta húzódó *Lakner*-kiállítás.

Befejezésül csak annyit mondhatok, hogy nagyon sajnálom, hogy nem vagyok tíz évvel fiatalabb, hisz még annyi izgalmas, fontos dolgot lehetne csinálni.

Beszélgetés Gordon György festőművésszel

Matits Ferenc

A véletlennek köszönhető, hogy 1990-ben megismertem Gordon György Birminghamben élő magyar festőművészt. Műtermébe lépve igen megfogott Karinthy Frigyes halálának 50. évfordulóján festett *Karinthy a halálos ágyán* című képe. A puha párna gödrébe hullott fejet összekuszálódott fekete haj fedi. Az állig betakart író arcán hiába keressük a jól ismert mosolyt, a szemek lecsukódtak, árnyék vetődik rájuk, az arcvonások elnehezültek. A homlokon mély barázda húzódik. A hideg színek — fehér, szürke, világos és sötétkék fémes árnyalattal, valamint a fekete — a test tárgyiasulását érzékelteti és különös kiegyensúlyozottság forrásai. Láthattam ekkor Karinthy Cirkusz című novelláját 6 linómetszettel illusztráló albumát is, melyben a mű elkészültét megelező vázlatok fakszimiléi szintén helyet kaptak. A könyvművészeti és grafikai szempontból egyaránt ritka igényességgel elkészített limitált kiadvány (75 db) egy példánya az Országos Széchényi Könyvtárban tavaly óta megtekinthető.

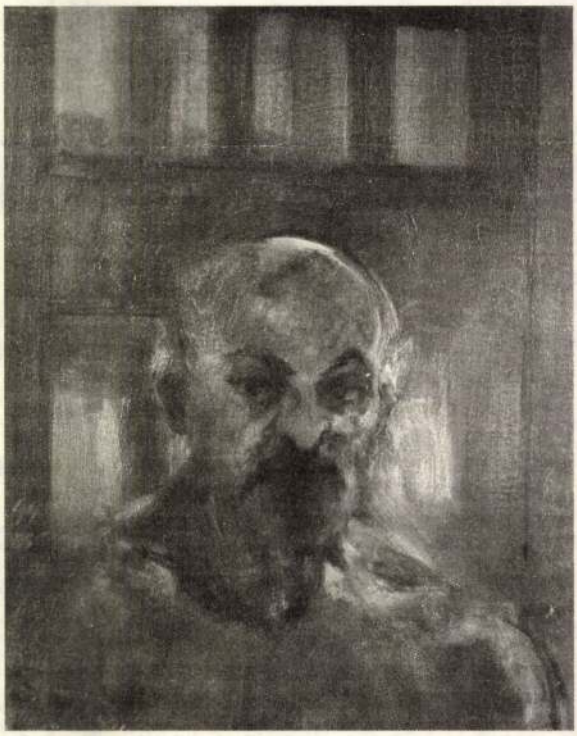

Gordon György: Önarckép, 1960, papír, szén 45 × 32 cm

— Mikor és hogyan indultál el a pályán? Kik voltak mestereid?

— Budapesten születtem 1924-ben, és 17 éves korom-ban indultam el a képzőművészeti pályán. Nagyon fontos volt számomra Bernáth Aurél szabadiskolája, ahol délelőtt a mester irányításával festettünk, este pedig aktot rajzoltunk. Bernáth, aki ekkor még nem tanított a főisko-

házban nemzeti darabokat kell játszani"! Remélem, ez az érvelés immár mindörökre rosszízű emlék marad.

— Úgy tudom, a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetségével is voltak konfliktusaitok az éves országos kiállítások kapcsán.

— Nem tagadom, hogy szükség van, szükség lehet ilyen szalonszerű tárlatokra, hisz ez máshol is bevett bemutatkozási forma. Felfogásom csupán ott ütközött a Szövetség vezetésével, hogy szerettem volna, hogy állapíttassék meg egy olyan minimális kritérium (mint például az, hogy csakis frissen készült műveket lehessen beküldeni), ami a tárlatot érdekesebbé, izgalmasabbá tehette volna. Lehet, hogy így szűkülne az ilyen kiállításokról rendszeresen távol maradók listája is. A Műcsarnok önmagában képtelen arra, hogy visszaállítsa az ilyen tárlatok rangját.

— Elmondhatjuk-e azt programod összefoglalásául, hogy az egyetemes és az ezzel összefüggő magyar értékek képviselete vezet, tetézve az aktualitások iránti, itt kötelező érzékenységgel?

— Mindenképpen összefüggőnek érzem ezeket a kritériumokat, annál is inkább, mivel mindvégig egyik legfőbb célom volt a magyar művészet külföldi elismertetése. De mindenképpen egy egységes kontextusban gondolkodom, nem szeretném, ha kétféle értékrendet alkalmaznánk, egyet belső használatra s egy másikat a külföld számára. Épp erre jók ezek a sokat emlegetett közös kiállítások, hiszen éppen ezeken derül ki, hogy a magyar művészet milyen szervesen illeszkedik a más nemzetiségű kiállítók műveihez.

— S miképp vihető tovább ez a program?

— Még több nagy, átfogó, tudományosan előkészített kiállításra kellene törekednünk. A csomópontok megragadásában érdemes lenne akár a XIX. századig visszamennünk, s kívánatos lenne ebbe bekapcsolni az egész közép-európai térséget, mondjuk megvizsgálni a nemzeti művészet kialakulásának problémáját vagy a történelmi festészet közös sajátosságait Magyarországon, Lengyelországban, Prágában vagy Szarajevóban. De a Párizs—Berlin, Párizs—Moszkva viszonylatok után ugyancsak fontos lenne összevetni a térség különböző avantgárd csoportjainak elképzeléseit is.

— Mekkora hivatalos támogatást érzel a hátad mögött ennek a programnak a megvalósításához? Egyáltalán: milyen szabadon tudsz most dolgozni?

— Eddig még nyíltan, érdemben senki sem közölte velem, hogy valamiféle konkrét elvárásai lennének. Ebből, remélem, arra lehet következtetni, hogy mindezt rábízzák a szakemberekre (s most itt persze nem csupán rólam van szó), s tán sok minden megvalósulhat az elképzelésekből. Nagyon szomorú lennék, ha minderre nem volna lehetőség.

— Mire ez a cikk megjelenik, már megnyílik a Derkovits-ösztöndíjasok kiállítása új- ideiglenes épületetekben, a Palme-házban. Meddig maradtok itt?

— Két évig mindenképpen. Jövő év őszére, ha el is készül a Műcsarnokban a kiállítótér, az irodák még hátramaradnak.

— Megvalósulnak-e a földbe süllyesztett alsó, kiállító- és irodaszintről alkotott elképzelések?

— Ezt végül elvetettük, s tán nem is bánom már. Félő volt, hogy használhatatlan irodák, rosszul megközelíthető, biztonsági szempontból problematikus terek jöttek volna létre. Így is visszanyerjük az eredeti 2500 négyzetméteres kiállítóteret. A pinceszintbe kerülnének a raktárak, a moziterem (a mostani mozi helyén egy valódi művészeti könyvesbolt létesülne) s az eredetileg a hátsó bejárathoz tervezett kávéház is, amelynek helyén inkább méltó környezetben nyithatnánk meg az immár komoly értéket képviselő könyvtárunkat. Egyúttal megteremtődnek a nemzetközi normáknak megfelelő légkondicionálás feltételei is, mert hát ma már ez is hozzátartozik az esetleg muzeális értékek bemutatásához.

— Azt még nyilván nem lehet tudni, hogy milyen kiállítással nyitna a megújult Műcsarnok...

— Van egy olyan elképzelésünk már, melyet még persze pontosítani kéne. A modern múzeumok szövetségének Los Angeles-i gyűlésén felmerült egy javaslat, hogy a New-York-i NOMA, a párizsi Pompidou Központ, a londoni Tate Gallery és az amszterdami Stedelijk Múzeum közösen állítana össze egy válogatást az 1945 utáni időszak főbb tendenciáiból, egy Magyarországon soha nem volt kollekciót tehát, melynek kontextusába természetesen a magyar művészeket is belehelyeznénk.

— Mit emelnél ki a közelebbi terveitek közül?

— Az Ernst Muzeumban az áprilisi *Garouste*-kiállítás után egy *Gilbert és George*-kiállítás nyílik, a Palme-házban pedig egy *Duane Hanson*-bemutató. Ugyanide készül *Kolumbusz tojása* címen spanyol, portugál, latinamerikai és magyar művészek installációit bemutató kiállítás. A szlovák kollégákkal együttműködve szeretnénk egy *Stano Filko*-kiállítást is megrendezni. A magyar kiállítások közül meg szeretném említeni az Ernst Múzeumban megrendezésre kerülő *Deim*-kiállítást, *Szirtes János* első komoly budapesti kiállítását, a Stúdió-kiállítást. Jövő évi terveink között szerepel egy nagy magyar akvarellkiállítás a Magyar Akvarellfestők Társaságával közösen. Szeretnénk bemutatni a lengyel *Roman Opalka* kiállítását. Tervezünk egy kiállítást *A nagybaracskai szociofotó-telep tíz éve* címmel, több iparművészeti kiállítást is szeretnénk megrendezni. A jövőre Budapesten megrendezésre kerülő Színdinamikai Kongresszus alkalmából az Ernst Múzeumban *Lohse*-kiállítás nyílna, a Palme-házban pedig *Konok Tamás* szervezésében magyar művészek mutat-

— A Műcsarnok eme megváltozott tevékenysége és profilja nyilván nem mindenkit töltött el örömmel. Az első támadások még a 80-as évek első felében azoktól a művészektől indultak ki, akik a régebbi struktúrában szinte bérelt helyet kaphattak az intézmény termeiben. Megindultak a támadások, a feljelentések, a folyosói pletykák...

— Természetesen rengeteg fel- és bejelentés érkezett ellenünk, *Kiss István*, a Szövetség akkori elnöke egy 1985-ös értekezleten úgy vélte, hogy a Műcsarnok immár „Divatcsarnok" lett, s panaszáradat öntötte el a minisztériumot és a pártközpontot. Az volt a szerencsénk, hogy ekkor már a minisztériumban és pártközpontban olyan művészettörténész kollégák ültek, akik szakmai érvekkel tudták visszaverni a konzervatívok támadásait. Hála Istennek, ebben a tekintetben sikerült megszereznünk a teljes szakmai konszenzust. Nem a művészettörténészek, csupán a magukat háttérbe szorulni érző művészek támadtak. Meg tudom érteni, hisz kevés a kiállítási lehetőség. Ezt tudomásul véve igyekeztünk, hogy a lehető legtöbb törekvés szóhoz juthasson a Műcsarnok falai között. Nem hiszem, hogy jogosan vádolhatnának bennünket valamely irányzat iránti elfogultsággal, hisz egyaránt bemutattunk klasszikus, idős mestereket és elfeledett művészeket is...

— Pedig azt hiszem, a leggyakrabban elhangzó vád a Műcsarnok kiállításpolitikája ellen, hogy feltűnően preferálják a művészek egy jól körülhatárolt csoportját... S valóban, az utóbbi idők csoportos kiállításain tán túlságosan is visszaköszöntek egyes nevek.

— Ez már engem is kezdett zavarni, de meg kell mondani, hogy e nemzetközi közös kiállításokon (pl. magyar—dán stb.) szereplő művészeket a partner ország rendezője válogatta ki, az általa már egyéb nemzetközi kiállításokon megismert szereplők alapján. Kétségtelen, sokszor a beidegződések, előre konstruált névsorok túlzott szerephez jutottak elképzeléseikben.

— Nem érzed azt a veszélyt, hogy a Műcsarnok kiállításpolitikája a friss kezdetek után a 80-as évek végére kissé megmerevedett, klasszicizálódott, hogy egy „új Műcsarnok" veszélye fenyeget?

— Kétségtelen, tudatosan vállaltam a 60-as években indult, de nem csupán egy irányzathoz köthető generáció képviseletét. Azt a társaságét, mely igencsak megszenvedte az elmúlt húsz évet, elvándorolt, vagy félre volt szorítva. Nem rehabilitálni kívántam ezeket az embereket, hiszen ez már megtörtént, főleg a székesfehérvári kiállításoknak köszönhetően.

Abban az értelemben igenis határozott az értékrendem, hogy Fehérvár után Budapesten is be szerettem volna mutatni ezeket az életműveket, de most itt sorolhatnám föl *Bálint Endre, Lossonczy Tamás, Gedő Ilka, Román György* kiállításait is, ahogy ahhoz is ragaszkodtam, hogy *Bernáth Aurél*-kiállítás legyen az Ernst Múzeumban.

— S mindezzel vállalod a kiállításokkal „írt", „átírt" művészettörténet felelősségét is.

— Tulajdonképpen még mindig hiányérzetem van ebben a tekintetben. Rengeteg feladatunk és adósságunk van még, számos átfogó, az 1945 utáni magyar művészet fontos csomópontjait feldolgozó kiállítást kellene rendezni, annál is inkább, mert legalább az ezekhez szükséges komoly katalógusok pótolhatnák a gyakorlatilag megszűnt művészeti könyvkiadás fehér foltjait. Másfelől nem hiszem, hogy szubjektív döntőbíraként magam kreálnék egy új értékrendet, hiszen valójában a korszakkal foglalkozó mérvadó művészettörténészek, kritikusok között nézetazonosság van az értékrend tekintetében. Nincs igazuk azoknak, akik ebben a vonatkozásban értékbizonytalanságról beszélnek, a viták, véleménykülönbségek csak részletkérdéseket érintenek, a nagy vonalakat illetően azonban igenis létezik a szakmai konszenzus.

— Vannak-e olyan jelenségek, tendenciák, melyeket a Műcsarnok úgymond „elhanyagolt"?

— Biztos vannak ilyenek. Azt hiszem például, hogy kellene egyszer csinálni egy valódi vásárhelyi kiállítást, megmutatni azt a pozitív szerepet, amelyet a vásárhelyi iskola a hatvanas években játszott a szocreállal szemben.

— Míg a 80-as években a Műcsarnok címére érkezett bírálatok a szocialista, realista művészet tudatos háttérbe szorításával vádolták az intézményt, úgy mostanában inkább olyan vélekedéseket, támadásokat hallani, miszerint elhanyagolja a specifikus nemzeti értékeket, s azokat egy nyugat-európai szempontrendszerre cseréli föl.

— Nem hiszek abban, hogy azok a művek, tendenciák, melyek izgalmasak, előremutatók ma Magyarországon, ne lehetnének egyúttal nemzetiek. A kortárs művészet nemzeti identitásának kérdése örökzöld, s mindenkit egyaránt megnyugtató módon aligha lezárható, megoldható probléma. Egy jó művészet mindig nemzeti is, erre rengeteg példát lehetne hozni éppen az emlegetett ún. Iparterv-generáció köréből — még akkár a motívumok szintjén is! — mondjuk *feLugossy Laca* tevékenységéig bezárólag.

— Nevezhetjük-e a Műcsarnokot „nemzeti intézménynek", egy sorban a Nemzeti Színházzal és az Operaházzal?

— Inkább a Nemzeti Múzeum és a Nemzeti Galéria tartozik ide, a Műcsarnoknak alapítása óta volt egy nemzetközi profilja. Persze néha szívesen hivatkoztak e „nemzeti intézmény"-mivoltra, jól emlékszem például igazgató elődömre, aki *Nagy Péter* egyik cikkét lobogtatta előttünk, mondván: lám, írva vagyon, hogy „a Nemzeti Szín-

kényes témát feszeget?! Azt mindenesetre megállapíthatjuk, hogy az aktuálpolitikai témák errefelé is avulékonyak. Mert hol van ma már Vietnam, s a Vietnam okozta trauma, meg az a 3 millió ember — a másik oldalon elesettek —, akiknek nevét (a rekonstruálhatatlanság miatt fiktív nevek) Burden apró betűkkel, akkurátusan rávéste a 12 darab vörösréz lapra, a terem teljes belmagasságát kitöltő óriási „könyv" lapjaira. A dimenziók valóban meglepőek, de szó sincs sokkolásról — ahogy a művész véli. Talán, ha az Öböl-háborúban, a túloldalon elesetteknek, megnyomorítottaknak állít emléket, avagy csak halkan emlékeztet rá, hogy ott is emberek élnek... No de az egykori polgárpukkasztó éppen csak a tűrőképesség határáig megy el; dehogy is feszegeti azokat. Ezt a művet a történelem dimenzionálta át; ha van törésvonal, az ebből fakad.

Calle légies, tünékeny, tüneményes (mindkét értelmében a szónak). *Szelleme*, mint afféle szellem, van is meg nincs is. De biztosan nem az, aminek látszik. Vagy ez nem is olyan biztos?

Az épület II. emeletén ki van írva, hogy itt folytatódik az ideiglenes kiállítás, de csak ennyi, nincs semmi további támpont. Akármerre is indul az ember, minduntalan az állandó kiállítás anyagába ütközik. Ha nem adja fel egykönnyen, persze rátalál az incselkedő, csúfondáros, játékos kedvű *Szellem*ekre, egyre rögtön a második teremben, *Seurat*-éra; pontosabban Seurat azon képének „szellem"-ére, amely rendesen azon a helyen szokott lógni. Most csak a *Calle* által készített „lenyomat" van ott a falra festve, az „eredeti"-vel azonos méretben. A pingált keretben humorral tűzdelt, fecserésző, s pici illusztrációkkal, skiccekkel tarkított szöveget olvashatunk a képről: tíz felkért múzeumi dolgozó emlékeit, „interpretáció"-ját tíz kiválasztott képről, azt, ahogy bennük él a kép. S végül is melyik az igazi? Van olyan, hogy igazi egyáltalán?

Mert például maguk az installációk sem „igazi" képzőművészeti alkotások, sokkal inkább, mondjuk: színháziak. Ha véget ér a produkció, szét kell szedni a kulisszákat, s már csak emlékezetünkben, illetve imitációjában (reprodukciójában) fog élni a kiállítás. Ez a kurátor „elmozdulás"-a, mint ahogy az az alapul szolgáló attitűd is, amely a műalkotást flexibilisnek, az interpretáció irányában nyitottnak tételezi.

A „kurátori koncepció" posztmodern intézményében egyébiránt benne rejlik a vajúdó, érlelődő új törekvések stimulálása, katalizálása, életre hivatása is. A jelenlegi nem ez az eset. Ez a kiállítás regisztrál, rögzít egy érvényes, jelenvaló állapotot — köszönhetően kurátora jól működő „intellektuális radar"-ának —; inkább tudomásul vesz, befogad egy meglévő művészeti folyamatot, mintsem elindít egy újat. De rögvest tegyük hozzá: cseppet sem érdektelen ebben a minőségében sem.

□

A művészet bővített újratermelése

(folytatás a 11. oldalról)

san elismert tőkeértéket kaphassanak, s így nemcsak „drágák", de *védettek* is legyenek. Erről a kérdésről később még bővebben akarok szólni.

A kettéhasadás másik oldalán az új-avantgárd produktumai állanak. Ezek sem buktak meg, sőt bizonyos csoportok, például a New York-i iskola vagy Európában *Joseph Beuys* műveinek az értéke tovább növekedett. Általában azonban az figyelhető meg, hogy az árak megálltak s a forgalom visszaesett. Sok galéria — komoly nagy cégek is — visszavonultak a kereskedelmi tevékenységtől. Több jelentős üzletember államhivatalt vagy múzeumi állást vállalt. A hetvenes években ismételten megerősödő olajválság és a nyugati országok devizatartalékainak a kimerülése a művészeti produkció és a művészetről szóló irodalom visszaeséséhez vezettek. A legtöbb vezető galéria örült, ha a magasra tornászott árakat tartani tudta, és a már engageált (szerződtetett) művészekből álló „istállóját" nem kellett leépíteni — ha ezeket a művészeket foglalkoztatni tudta. A hatvanas években különben is annyi művész futott fel s kapott nemzetközi rangot, mint a század első felében és az egész tizenkilencedik században összevéve. A művészeti élet egy, Tokiótól San Franciscón át New Yorkig, Párizsig és Düsseldorfig, valamint Milánóig húzódó roppant megalopolisszá alakult át, amelyben a közlekedés a csekkek és a yet-setek segítségével gyorsabban és hatásosabban bonyolódik le, mint egykor Párizsban, az impresszionisták idején a Szajna két partja között.

A raktár azonban olyan nagy, hogy a jelenlegi, mérsékelt növekedés igényeit több évtizedre is képes ellátni. Mi legyen a fiatal művészekkel, akik nem olvasnak közgazdasági híreket, hanem „alkotnak", s néha meglepő dolgokat? Ezek egyszerűen a hihetetlenül szolid, a pénzzel és intézményekkel körülvett piac kapui előtt állnak. Megostromolni a beérkezettek várait nem lehet. Az egyedi művész esélyei rosszabbak, mint a tizes évek elején az akkor még fiatal avantgárdistáké volt. Azóta ugyanis az avantgárd föllépés, az újjal való „fenyegetődzés" közhellyé vált s roppant infláción esett keresztül. Nem felháborodás vagy elkeseredett védekezés a reakció — hanem közöny. Ez a közöny gyilkol, tehetségtelenné tesz. A várak nemcsak hogy bevehetetlenül erősek, hanem a *falaik gumiból vannak. Kifelé és befelé egyaránt.*

NÉRAY Katalin

Nincs kétféle értékrend

Beszélgetés Néray Katalinnal, a Műcsarnok igazgatójával

Ú.M. 1992.5.

Pataki Gábor

— Azt hiszem nem túlzok, hogy a művészettörténészek hosszú generációi számára — a magamét is beleértve — a Műcsarnok, a „műcsarnokiság" fogalma valamiképpen a konzervativizmussal párosult, vagy jobb esetben a középszer uralmával, melybe beékelődött persze néhány kitűnő, emlékezetes kiállítás. A 80-as évek elejétől kezdve azonban véleményem szerint megváltozott a helyzet. Az újonnan pályára kerülőknek immár lábjegyzetelni kell Kállai Vigyázat: Műcsarnok!*-cikkét, hiszen az intézmény az utóbbi években progresszív bemutatók sorozatát rendezte meg, valódi helyszínné vált. Te is így látod ezt a folyamatot?*

— A Műcsarnokot mint a Kulturális Kapcsolatok Intézetének munkatársa ismertem meg. Ténylegesen akadtak jó kiállítások (*Léger, Henry Moore, Vasarely*), de az volt a helyzet, hogy a magyar kiállítások sorsáról a Lektorátus döntött, a külföldiekéről pedig a Minisztérium, a Műcsarnoknak csupán a végrehajtás jutott. Az intézmény csak a 70-es évek vége felé léphetett elő önálló kezdeményezésekkel, mikor 1982-ben odakerültem, már volt némi mozgástér. Ekkor decentralizálták ugyanis a kulturális életet, a Műcsarnok zsűrijogot kapott. Így nemcsak rajtam múlott, hogy új igényekkel álljak elő, hanem, hogy úgy mondjam, a konstelláció is változni kezdett. Ráadásul közben a Műcsarnokban összeállt egy csapat, jó kezdeményezésekkel, csak megfelelő artikuláció híján. Így, mikor 1984-ben igazgató lettem, csak ki kellett használnom az emberek felgyülemlett pozitív energiáit. Végre szakmai alapokra lehetett helyezni a Műcsarnok tevékenységét. Ezt azért kell hangsúlyozni, mert az intézmény történetében én voltam az első művészettörténész vezető.

A koncepcióm legfontosabb része akkor is, ma is a magyar művészet európai elismertetése volt. Ezt egészítette ki azoknak a külföldi kiállításoknak a behozatala, melyek hézagpótlók voltak, melyek arról tudósítottak, amit eleddig nem lehetett látni, mintegy helyettesítvén a nem létező modern művészeti múzeumot. Olyan értékrendet kívántam kialakítani, ami megfelel a nemzetközi mértékeknek. Végtére is sikerült megteremteni azt a helyzetet, amikor már nem könyörögni kellett egy-egy nemzetközi bemutatóért, hanem válogatni lehetett a külföldi kiállítóhelyek között. Addig bizony alig-alig lehetett elhelyezni Nyugaton egy-egy kortárs magyar tárlatot, a hivatalos magyar értékrend nem igazán konveniált az ott elképzelttel.

— A külföldi magyar kiállítások szervezése ekkor már hozzátok tartozott?

— A Minisztérium ekkor már rábízta a döntés jogát a Műcsarnokra.

— Erre épült rá a Soros Alapítvány kortárs magyar művészetet feldolgozó dokumentációs gyűjteménye is.

— Másképp nem tudtunk volna egy külföldinek rövid idő alatt áttekintést adni a magyar művészetről. Jól tudjuk, hogy nincsenek könyvek, a külföldit nem lehet minden esetben lecipelni Fehérvárra és Pécsre, csak annyit tehettünk, hogy diákat vetítettünk, katalógusokat mutattunk az érdeklődőnek.

Ekkor alakult ki az a nagyon szerencsés kiállítási struktúra is, amelyben egyaránt lehetett nagy (Műcsarnok), közepes (Ernst Múzeum) és kicsi (Dorottya utcai Kiállítóterem) kiállításokat rendezni. Sőt régen mi béreltük a Helikon Galériát és a Fényes Adolf Termet is. Mindegyik galériának önálló funkciót szántunk, így a Helikon az intimebb műfajok otthona volt, a Fényes Adolf Terem pedig az iparművészetre szakosodott.

— Hogy jegyzik ma a Műcsarnokot a hasonló profilú intézmények között?

— Rengeteg jelét látjuk annak, hogy a külföldi művészek számára a Műcsarnok igenis fontos, hogy a művészek számára nem mindegy, kiállíthatnak-e ott vagy sem, hogy a Műcsarnok végül is teljes mértékben elismert művészeti intézmény.

— Többféle ötlettel igyekeztek mozgalmasabbá tenni a Műcsarnok rendezvényeit...

— Tudatosan nyitottunk annak idején a fotó és a film felé. Több ún. egynapos kiállítást szerveztünk, ahol olyan alkotók mutatkozhattak be, mint pl. *Csutoros*, azután folytattuk a 2000-estek nagy közönségsikert hozó sorozatával, valamint performance-estjeinkkel. Tudatában vagyunk annak, milyen kevés a kiállítóterem Budapesten, hiányzik a többféle profilú galériás háttér. Az az érzésem, szinte már túl sok kiállítást is rendeztünk, a Műcsarnok néha úgy működött, mint egy jól olajozott kiállítás-gyár. Az eljövendőkben hosszabban nyitva tartó, még jobban előkészített kiállításokat szeretnénk bemutatni.

megbolydul, mozgalmas-ideges lesz. Szembeszegül a jambikus indítással, daktilikusan (ereszkedve) megiramodik (tá-ti-ti) s ezt a szapora lábat ismétli a sorvégen is. S közben: geológia, fizika, vegytan. Mert Nemes Nagy Ágnes szerette a természettudományt. Önmagáért is, és úgy is, mint az ő felfogása szerint való modern költészet egy lehető hatóanyagát." Innen aztán már testközeli az egész, szövegből-életből következő, tehát szerves és magától értetődően természetes. Egyszerű, ahogy te fogalmaztál.

Egyébként ugyanez az elemzés *(Líra és természettan)* még egy fontos sajátosságot enged látnunk. A gejzír jelentéskörét latolgatva az esszé záró, vagyis nagyon hangsúlyos helyén azt írja: a vers „az ötvenes évek végén vagy a hatvanas évtized elején íródott, történelmi parafrázisnak is tekinthetem. De a legjobb, ha nem próbáljuk lefordítani, ha meghagyjuk sokféle jelentést kínáló zártságában." Azaz, ha nem igazolható valami belülről, mégpedig minden kétséget kizáróan, akkor az csak az elemző illetékességén túllépve nevezhető meg. Ez pedig visszaélés a verstények teherbírásával, s inkább előbb, mint utóbb, hamisítássá válik. Megjegyzem, Lator László ugyanígy ódzkodik mindenféle egyéb spekulációtól. Nem mintha nem vágyna, s olykor nem lépne túl az egyértelmű megértés határán. Ha többet tud, mint maga a vers – ez elég sokszor előfordul, akkor megkockáztat egy-két hozzávetőleges, hangsúlyozottan találgatásnak szánt megjegyzést. Ahogy a *Kormos István* zárórészében is, arra keresve választ, mi magyarázza, hogy az *N. N. bolyongásai*ban „az árvaság, a keserűség hangjai egyre mélyebbre húzódnak, s egyre jobban benövik őket a jókedvű, játékos elemek." Azt mondja – feltételes módban: „Talán ösztönös védekezésül: mintha Kormos a zsigereiben érezte volna, hogy már csak mulatni van ideje." De hadd foglalom össze, hogy ne tartsalak fel tovább. Lator László esszéiben az empirikus, a mesterség értelmében vett gyakorlatias tapasztalat elképesztő bősége, a felkészültség kivételes alapossága, a megnevezés legjobbakéhoz mérhető ereje áll szemben a teória, a törvényalkotás legalább ennyire elképesztő minimumával. Ami együtt jár a művek metafizikai övezetének mellőzésével is. De mit tagadjam, bár fájlalom, még ez is tetszik benne, hiszen a bölcsesség belátása ez, hogy csináljunk bármit, minden probléma mélyén ott marad valami megoldhatatlan, márpedig jól tudjuk, ezek miatt a megoldhatatlan maradékok miatt szoktak a mégoly stabilnak látszó gondolati rendszerek is összeomlani.

B. I.: – Nos, az valóban úgy van, hogy Lator László már-már gyanús következetességgel a hatásmechanizmusra összpontosít. A verset működtető, alakító tényezőkre. Valahol felidézi például, hogy Weöres vagy Jékely nemegyszer „megálmodta" a verseit. „De hagyjuk a misztikát" – teszi hozzá azonnal, „annál is inkább, mivel maga Weöres is úgy ábrázolja a költőt, hogy ül az asztalnál, a papír fölé görnyed, körmöl, áthúz, javít egy-egy szót. Vagyis munkának, tudatos szövegformálásnak tekinti a költést". Lator legfeljebb annyit enged meg magának, mint a Nemes Nagy Ágnes Babits-tanulmányáról írott esszéjében: „...ezért azt is el kell hinnünk, hogy a versnek csakugyan vannak olyan rejtelmes, nagy energiájú részecskéi, amelyeknek sejtjük, szinte tapintjuk a jelenlétét, de nem tudjuk őket fogalmaink hálójába fogni". Komoly súlya van persze ennek a mellékmondatnak, és talán nem tévedek, ha azt mondom, hogy egy költői ars poetica is benne rejlik. A sajátja, teszem azt. Tehát nem arról van itt szó, hogy ő ezeket a „rejtelmes, nagy energiájú részecskéket" ki akarná űzni a szemléletéből vagy a tudatából, hanem arról, hogy szerinte ez olyasmi, amiről nem lehet, és amiről ő ezért nem is akar beszélni.

Ugyanakkor nagyon fontosnak tartom, hogy mégis, a legtechnicistább eszmefuttatásai is mintha egyvégtében ezek körül a mondhatatlan dolgok körül forognának. Ott van például, ha már te is emlegetted, Nemes Nagy Ágnes Gejzír című versének elemzése. Lator ebben az elemzésben is mindent elmond, ami egyáltalán elmondható. Ami *biztosan* elmondható arról a gejzírről, s ami fölsejlik ebben a versben. Azt a pofonegyszerű kérdést, hogy miért ír egy költő verset egy gejzírről, épp csak felteszi. De nagyon jókor és jól teszi fel.

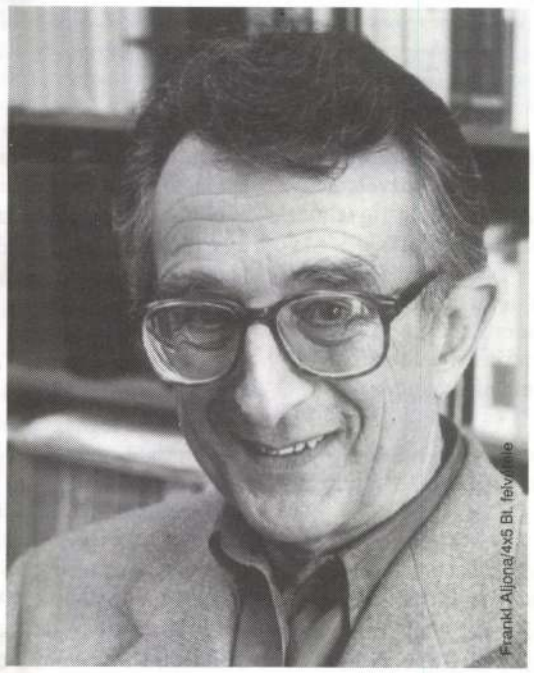
Frankl Aljona/4x5 Bt. felvétele

Másrészt a már említett egyszerűség természetesen épp eléggé bonyolult ügy. Latortól távol áll, hogy afféle lírai-impresszionisztikus verselemzéseket adjon, de azért egyáltalán nem idegenkedik a képszerűségtől, a versek anyagán túlmutató metaforikusságtól. Beszédmódja tehát – bármilyen egyszerű is – nem a száraz elemzőé, hanem ilyen értelemben is a költőé. Arról aztán nem is beszélve, hogy ezekhez a költőkhöz személyes emlékek, barátságok fűzik, és így az értelmezés során életrajzi elemek is fel-felbukkannak. És amilyen szemérmes és rejtőzködő a maga költészetében, olyannyira magától értetődő a számára, hogy egy-egy elemzés kapcsán emlékező, konfesszionális modorban mozgósítson művön kívüli ismereteket.

A Nemes Nagy Ágnes-féle Babits-portréról írott esszéjének címe – nem neveztem meg az imént, amikor idéztem, *Kettős arckép*. Ugyanúgy, ahogy ebben a tanulmányban Nemes Nagy Ágnes nemcsak Babitsról, de magáról is képet rajzol, akként tekinthető Lator esszéje is Babitson és Nemes Nagy Ágnesen áttetsző önarcképnek. És ha ezt általánosíthatom, akkor azt mondom, hogy ilyen a kötet minden darabja: kettős – minimum kettős – arckép. És már csak azért sem véletlen, hogy kik szerepelnek ebben a gyűjteményben. Világos, hogy azok, akik neki kedvesek, akik neki vonzó költészetet művelnek, olyat, amilyet ő maga is.

V. L. M.: – Hogy a kötet azokról beszél, akik Lator Lászlónak kedvesek, az könnyen igazolható. De példa akad az ellenkezőjére is. Az Illyés-portrévázlatra gondolok *(Illyés Gyuláról olaszoknak)*, a Viola József-arcképre *(A költő Kalibán)* vagy a Balaskó Jenőről és a Turczi Istvánról írott munkára *(Két kis kritika)*.

B. I.: – Ami Balaskót és Turczit illeti, rájuk, valószínűleg, tényleg nem vonatkoztatható a *Költők, versek, barátaim* alcím. Amit róluk írt, az szerintem *bravúrstikli*. Jó alkalmat jelentenek Latornak, hogy kibeszéljen valamit, ami tulajdonképpen mintha a hozzá nagyon közel álló költőkről írott esszéiben is ott bujkálna. Hogy választ adjon a kérdésre: miért nem másokról, miért éppen róluk beszélek? Miért éppen a nyugatos költőkről? Miért éppen ezt a fajta költészetet kedvelem? Miért tartom nagyobbra ezt a költészetet minden más költészetnél?

V. L. M.: – Felfogható így is. De azért figyelmedbe ajánlom a kötetszervező logika egyik elindított szálaként az Illyés-dolgozatot, s az Erdélyi József-esszét. Ezek természetes folytatása lett volna egy Sinka-portré, ha másért nem, akkor Kormos István miatt. S ahogy a dalprobléma, kikerülhetetlenül fontosak a hosszú vers kérdései is, mondjuk a Nagy László-, vagy a Juhász Ferenc-féle változatban. Balaskó Jenő? Ha az avantgárd izgatja, talán Kassák körül kellett volna nézelődnie.

B. I.: – Nagy Lászlóval, Juhász Ferenccel kapcsolatban Lator letette már a garast. A *Versekről, költőkkel* című, Domokos Mátyással közös, 1982-es Szépirodalmi-kötetben mindkettejükről szép, tartalmas írást közölt. A mostani könyvben csakugyan nem foglalkozik velük. De miért foglalkozna? Ez a könyv – mondjuk így, nem róluk szól. Balaskóról sem, persze, de Balaskó esete más. Balaskó képviselt, vagy legalábbis volt olyan pillanat, amikor úgy látszott, hogy képviselt valamit, valakiket. Ellenfelet. Költészetit, persze. Avantgárd vagy modern? Nagy László vagy mögötte Csoóri Sándor példája ilyen szempontból irreleváns. Balaskó viszont szimbólum: az avantgárd „zsinórpadlásáé", ha úgy tetszik. De nézzük a kérdést más oldalról is. Érdemes felidézni a két Pilinszky-esszé közül a másodikat. Lator László ebben világossá teszi, hogy szerinte – szemben a „szélesebb irodalmi közvélemény ítéletével" – Pilinszky pályájának csúcsa a negyvenes évek második felétől az ötvenes évek végéig tartó évtizedre esett; s hogy Pilinszky ezután, a *Szálkák*tól kezdve „feláldozott valamit, amit csak ő tudott, egy olyan, bőven termő, elnagyoltan szólva, fogalmi líráért, amely, persze pilinszkysen, a modern európai költészet egy széles vonulatának köznyelvén szól". Úgy vélem, innen közelítve teljesen fölösleges feltennünk olyan kérdést, hogy miért nem foglalkozik Lator Juhász Ferenccel, Nagy Lászlóval, vagy bárki mással.

Liget

1994. április

R. VÁRKONYI ÁGNES: Változatok a liberalizmusra
THOMKA BEÁTA: Vágykép és romkert
BRASNYÓ ISTVÁN: Pétervárad katonatemető
HORGAS BÉLA: Verses publicisztika: Mosztár
GYÖRE BALÁZS: Iskola Budán
BÉKÉS PÁL: Az ecetfa
GREGORY BATESON: Céltudatosság a természet ellenében
Bevezetés a humánökológiába – kezdő halódóknak
KARÁTSON DÁVID: Helyük a világegyetemben
LEVENDEL JÚLIA a hónap verséről
SZILÁGYI ÁKOS jegyzete

Kortársak külföldről

Beszélgetés Néray Katalinnal

A magyar kortárs művészetnek nincs állandó bemutatóhelye Budapesten, csak a Ludwig-gyűjteménynek. A hetvenkét adomány és a további kilencvenöt tartós letét mintegy harmada látható a Budavári Palota A épületének első emeletén. A földszinten hol – egyébként remek – századfordulós konyhakredencek, hol üvöltő, hörgő és mozgó óriás dinoszauruszok (ez a jelen), s mint hírlik, majd Szulejmán szultán emléktárgyai következnek. A Ludwig-gyűjtemény magyarországi helyéről, szerepéről az itteni Ludwig Múzeum igazgatója, Néray Katalin beszél.

Pótolhatatlanul fontos szerepe van, amelyet nem érzékel még kellően a magyar közvélemény. A politikai változások elvonták róla a figyelmet. 1991-ben nyitottunk. S bár már 1989-ben a Magyar Nemzeti Múzeumhoz csatolták a Legújabbkori Történeti Múzeumot, a társbérlet jelenleg is fennáll. A megállapodások értelmében az épületet a legfelső szinten levő irodák és a fotóarchívum kivételével 1995-ig kell nekünk átadniuk.

Ludwigék kortárs képzőművészeti gyűjteménye hogyan került Magyarországra?

Mint köztudomású – bár az aacheni csokoládégyár áll mögöttük – Ludwig úr és felesége nem outsider, mindketten a művészet tanult értői, művészettörténet szakot végeztek a mainzi egyetemen. Ludwig úr 1948-ban Picassóból írta disszertációját, ami akkoriban nagy merészségnek számított. Azt is tudni kell róluk, hogy mindkettejük családjában hagyomány a műgyűjtés, s ők sem kortársakat gyűjtöttek kezdetben. A nürnbergi Kunsthalle új szárnyát több tízezer darabos gyűjteményükből válogatott anyaggal nyitották meg, a gazdag ókori kerámia és szobor, valamint a prekolumbiai és kora-középkori művekkel. A hatvanas években kerültek csak kapcsolatba a pop-arttal, s mára olyan jelentős válogatásra tettek szert, amelynek főleg Kölnben levő, de egyáltalán, amerikai anyaga nélkül, amerikai művészetről nemigen lehet tárgyalni. Ide, Budapestre is jutott belőlük néhány igazán kivételes darab. A mi Andy Warhol-képünk szerepelt Berlinben és Londonban a nagy amerikai művészeti kiállításon.

De hogyan kerültek Ludwig úrék Magyarországra?

Először 1982-ben, amikor az egy éve megnyílt bécsi gyűjtemény anyagából az akkori osztrák miniszterasszony támogatásával sikerült a Műcsarnokban kiállítást szervezni. Ez volt az első olyan nagy kiállítás Magyarországon, ahol a hatvanas-hetvenes évek fontos műveivel megismerkedhetett az itthoni közönség. A Ludwig házaspár természetesen eljött a megnyitóra. Ők már akkor sem akarták az európai művészet határát a vasfüggönynél meghúzni. Beszéltek terveikről, arról, hogy kelet felé szeretnék fejleszteni a hálózatot. Akkor Magyarország volt az egyetlen olyan ország a keleti blokkban, ahol ez szóba jöhetett. Folytak tehát a tárgyalások a hatóságokkal. Ennek lett eredménye egy újabb kiállítás a Magyar Nemzeti Galériában. Ezután kötötték meg a szerződést. Ludwig úr kikötése volt a múzeumi környék és az anyag számára biztosított önálló épület. Amikor az adományozás történt, én még nem vettem részt a művek kiválasztásában. De ők igazán nagyvonalúak voltak, így világszínvonalú alkotásokat is bemutathatunk.

Milyen helyet foglal el ez a múzeum a nemzetközi kiállítóhelyek sorában?

Ludwigéknak egész múzeumi hálózatuk van Európában. A legnagyobb és a legkorábbi az aacheni városi múzeum, ahol a középkori és a klasszikus modern anyagot láthatja a közönség, a másik aacheni kiállítóhely a Ludwig Forum, ahol a kortárs anyagot mutatják be. Tartalmában kétségkívül a kölni a legjelentősebb a hálózatban. Ez a legnagyobb méretű, és a legizgalmasabb művek itt találhatók. Ezenkívül Oberhausenben van egy intézet, ahol a valahai NDK kultúrpolitikájának figyelmét elkerülő, jelentős műveket gyűjtötték. Két évvel ezelőtt nyílt Koblenzben egy múzeum, ahol a gyűjtemény francia alkotásait mutatják be. aztán a bécsi Modern Művészeti Múzeum, amely a Ludwig-alapítvány nevét viseli. Itt a Ludwig-donáció már egy létező múzeum anyagára épült. De tudomásom szerint, tárgyalások folytak Bulgáriában és a moszkvai Puskin Múzeummal is.

Az valóban nagyszerű, hogy Budapest is része lett a hálózatnak. De honi művészeink bekapcsolódhatnak-e ezáltal a nemzetközi művészeti életbe?

A Ludwig-gyűjteményben is szerepelnek magyar alkotók művei. Ezeket nem itt őrizzük. Vásároltak magyar műveket természetesen, de nem többet, mint indokolt. Nem vagyunk kivételezettek. Nekünk is az a jó, ha az itt vásárolt művek bekerülnek fontos, nagy múzeumokba. Sajnos, a kortárs művészet helyzete ma rosszabb, mint a nyolcvanas években volt. Akkor divat volt Keletről vásárolni, a keleti művészek műveiből kiállítást rendezni. Ennek az időszaknak vége. Ma nem érdem, hogy ki honnan jött. Már csak a produkció számít, nem a politikai szempontok döntenek.

Ez azt jelenti, hogy a magyar művészet az őt megillető helyre került?

Nem került. Inkább vákuumot érzek. Nem vagyunk tényezők a műtárgypiacon. Mi nagyon sok fontos dologból kimaradunk, rendezvényekből, kiállításokból. Ezért érzem én kiemelkedő jelentőségűnek azt, hogy a Ludwig-gyűjteménybe jó művészek jó munkái kerüljenek. Birkás, Nádler, Fehér, Mazzag, Bukta, Pinczehelyi munkái az aacheni Ludwig Forum kiállításán láthatók.

Itt, ezen a helyszínen az utóbbi hónapokban remek kiállításokat láthattunk. Yoko Ono, a brit, majd a japán szobrászok bemutatója igazán izgalmas események voltak. Én ezekből azt a következtetést vontam le, hogy mint igazgató, nemcsak egy múzeumi anyag tárolására és bemutatására gondol, hanem pezsgést kíván vinni a képzőművészeti közéletbe.

Nagyon fontosnak tartom az időszaki kiállítási programot. Egy kis ország, de egy kis múzeum életében is mindig valaminek történnie kell, hogy ráfigyeljenek, hogy többször eljöjjenek. Érdekes lesz egy fiatal bolgár művész, Nedko Szolakov kiállítása. *Műgyűjtő,* ez lesz az installáció címe. A koncepció szerint egy afrikai nomád törzs főnöke európai kortárs művészetet gyűjt. Felépítjük a sátrat, a falakra kerülnek a művek, amelyhez történet is kerekül. Szeretném megrendezni Antony Gornley *Európai föld* című kiállítását. Ő fantasztikus hatású tereket épít negyvenezer apró agyagfigurából.

Nyilvánvalóan más jellegű kiállításokat kell itt rendezni, mint a Műcsarnokban. Szeretném kihasználni azokat a tudományos lehetőségeket, amelyek a gyűjteményben rejlenek. Eddig egyedül voltam. Január elsejétől van egy művészettörténész segítségem, de legalább három kellene. Szükség lenne múzeumpedagógusra, aki segítene a közönségkapcsolat alakításában. Kortárs művek megértését könnyítenünk kell.

A Picasso-bemutató előtt hosszú sorok állnak...

Ezért tartom nagy eredménynek, hogy megrendeztük ezt a bemutatót. Ludwig úrnak mintegy nyolcszáz műből álló Picasso-gyűjteménye van. A barcelonai és a kölni múzeum kezdte a szervezést. Barcelonában volt az első kiállítás, ahová természetesen elvitték a három budapesti Picasso-művet is. A megnyitóra engem is meghívtak, és így módom volt megkérni őket, hogy a kiállításkörút egyik helyszínéül iktassák be Budapestet is. A Nemzeti Galéria segítségünkre volt, mert az A épületben nincs alkalmas terület, másrészt egy ilyen anyag bemutatásának mások a biztonságtechnikai követelményei, mások a pénzügyi feltételei. A kölcsönzéskor sok kedvezményt kaptunk, de szükség volt szponzorokra is. Így most az egész életművet végigkövetheti a magyar látogató, az apjáról készült múlt századi rajztól kezdve a halála előtt pár hónappal készült műig. Örülök, hogy most végre a magyar közönség is megismerheti.

Az interjút készítette:

JÓZSA ÁGNES

Néray Katalin

~~Bp Műcsarnok~~ Néray Katalin

P.SZÜCS Julianna: Újra: Vigyázat, Műcsarnok! = Népszabadság, 50.évf. 98.sz.1992 április 25. 27.p. ill.

Néray Katalin
Műcsarnok

Bp., Mücsarnok NÉRAY Katalin

FORGÁCS Éva: Rekviem a Mücsarnokért. = ÉS 1992. nov.13. 12.

Bernáth László, Heindrich Ervinné. Bp. : Budapesti Városszépítő Egyesület, 1984 448 p., ill.

472. BALOGH István: Az építészeti forma. Bp. : Tankönyvkiadó, 1984 378 p., ill.

473. BÍRÓ Gábor: Stílusok és hatások : Népi építészet. = Művelődés, 12, 1984, 12. 35-38., ill.

474. BUZA Péter: Pest-budai történetek : Rendhagyó városnéző séta. Bp. : IPV, 1984 189 p., ill.

475. CSORBA Csaba: Várak, kastélyok, kúriák Gömörben. = Baranyai Művelődés, 9, 1984. 1. 54-58.

476. ENTZ Géza: Budapest, Matthiaskirche. Bp. : TKM, 1984 [16]p., ill. (Tájak, korok, múzeumok kiskönyvtára ; 9A)

477. ESZES László: Keszthely mezőváros és végvár : Adalékok a település történetéhez. = Építés- Építészettudomány, 16, 1984, 1-2. 249-293., ill.

478. GERŐ László: Régi orosz építészet. Bp. : Műszaki, 1977 **rec.** E.G.A. [ENTZ Géza Antal] = Ars Hungarica, 12, 1984, 2. 299.

479. HAJNÓCZY, Gyula: Raumorganisation - Raumschaffung - Raumstruktur. = Periodica Polytechnica, Architecture, 28, 1984, 1-4. 17-23.

480. Hervé, Lucien: Az építészet nyelve. Bp. : Corvina, 1983 **rec.** ANDOR György = Rajztanítás, 22, 1984, 6. 27-28.

HOFER Tamás: Magyar falusi építészet - a néprajzi értelmezés néhány lehetősége. →1571/7.

481. HOSSO, Jozef: Egy Garam menti vár átalakulásai. [Saskő] Természet és Társadalom, 24, 1984, 12. 42-47., ill.

482. KECSKÉS László: Komárom az erődök városa. Bp. : Zrínyi 1984 231 p., ill.

Néray Katalin

PATAKI Gábor: Nincs kétféle értékrend. Beszélgetés Néray Katalinnal a Műcsarnok igazgatójával. = Új Művészet, 3, 1992, 5, 74 - 76.

Kovács Béla 816
Kovács Csaba 1586
Kovács Éva 800, 801, 839, 843, 850
Kovács Gergelyné 434
Kovács Györgyi 977, 983, 1018
Kovács Gyula 1456, 1462, 1684, 1792, 1958, 2101, 2257
Kovács István 1575
Kovács J. József 106
Kovács Jenő 1891
Kovács József László 1268
Kovács Júlia 2239, 2291
Kovács Margit 2070
Kovács Péter 383, 525, 1455, 1456, 1595, 2058
Kovács Péter Balázs 1794
Kovács Rózsa 386
Kovács Sándor Iván 2164
Kovács Tibor 328
Kovalovszky Júlia 221/5
Kovalovszky Márta 327, 2055, 2161
L. Kovásznay Viktória 1328, 1681, 2080, 2242
Kováts Albert 2071
Kozák Attila 2072
Kozák Csaba 2177, 2189
Kozák Éva ↴ Mezősiné Kozák Éva
Kozák Gyula 2089
Kozák Károly 433, 688
Kozma Lajos 1354
Kozma Mária 1084
Kő Pál 2073
Kőbányai János 1946
Kőhegyi Mihály 309, 607, 1157
Kőmíves Katalin 2358
Könczöl Csaba 68
Könyves Imre 1162

→
/ 8

Néray Klaholin

Interjú a kortárs művészeti
múzeum igazgatójával
Dialóg: Néray Klaholin

Laisd: Kortárs művészeti
múzeum

1997/2.

NÉRAY Katalin

A M. Kőtárrasági Érdemrend Tisztikeresztje. (polgári tagoat)

1998. jan. 21.

M. Nemzet MAS I 22.

57. *Kurucz Albert*: A nép
néprajzi gyűjteményekbe
Kecskés Péter: A népi mű
70. *Komjáthy Attila*: Hol
rekonstrukciója népi épü
helyreállítása. 71-78. E
emlékek és védelmük Heve
Népi-ipar műemlékek véde
ICOMOS a népi műemlékeké
A hagyományos települése
problémái Görögországban
Péter:;.i.Tilinger Istvá
Géza:;.i.Mendele Ferenc:
Albert:;.i.Kecskés Péter
Ferenc:;.i.Sisa Béla:;.i
Nicos:;.i.zzzHollókő fal

202. Egri Nyári Egyetem
sajátos vonásai. Az Egri
július 28-augusztus 6. E
Felügyelőség, Heves Megy
Kalmár Péter: A vendéglá
A magyar műemlékvédelem
Mendele Ferenc: A magyar
annak főbb jellegzetessé
műemlékek hatósági és tá
István: Múzeumügy és műe
Sallay Marianne: A műeml

NÉRAY KATALIN

„BURÓPADNAK EZEN A FELÉN..."

N. K.-AL BESZÉLGET SZIPÖCS KRISZTINA

ÉLET ÉS IRODALOM 2000 III 24

10. Máté 5:29.

11. "Én vagyok mindennek az o

/Epilógus, II. 515./

12. Dosztojevszkij: A félkeg

30 or)——

NÉRAY Katalin

1990 1. 46,47, ? [90. 2. 16-21
91 12. 35,74

Új Müvészet

Művészet

Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat

Az ELTE Régészettudományi Intézete
és a Magyar Nemzeti Múzeum
szervezésében kerül sor
a Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat
által kezdeményezett ülésszakra.

Újdonságok a Kárpát-medence és a Mediterráneum népeinek régészetében az őskortól a középkorig

Doktori programok
az ELTE Régészettudományi Intézetében

Az ülésszakot megnyitja:
Kovács Tibor, a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója
Szabó Miklós akadémikus, a Régészeti Doktori Program vezetője

Az ülésszak programja:
6 őskorral, 3 római korral,
4 népvándorlás és középkorral foglalkozó előadás.
Részletes program a helyszínen igényelhető.

A rendezvény időpontja:
2005. november 10., csütörtök, 10.00–17.00 óra

Helyszíne:
Magyar Nemzeti Múzeum Díszterme

Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat

A Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat
tisztelettel meghívja Önt

a társulat kitüntetettjének előadására.

Néray Katalin
2003. évi Ipolyi Arnold-díj

Kortárs művészet, kortárs múzeum.
A Ludwig-jelenség

A rendezvény időpontja:
2005. november 16. szerda délután 15.00 óra

Helyszíne:
Ludwig Múzeum Budapest – Kortárs Művészeti Múzeum
új előadóterme
Művészetek Palotája, IX., Komor Marcell u. 1.

Néray Katalin

Nerbsz

litografus
Bécsben 1840 (?) és
évek –

Magyar vonatkozású
tűnvét lásd

Sztraka alatt

(?) esetleg
még 1830-as
évek.

Verhaft Antal

Pest 1858–60

II ihm.

Sägüvegespár

2731

Mélyen Tisztelt Ügyfelünk!

Szives tudomására hozzuk, hogy a VII., Károly király-út 1. számu ház lebontása folytán irodahelyiségünket átmenetileg folyó évi **november hó 1-én**

VI., TERÉZ-KÖRUT 3.

szám alá helyezzük át.

Kérjük igen tisztelt Ügyfeleinket, hogy bizalmukkal 64 év óta fennálló cégünket új helyiségünkben továbbra is megtisztelni szivesek legyenek.

Második osztályu sorsjegyeinek megujitása a november 15 és 18-án megtartandó húzásokra, tehát már új helyiségünkben történik.

Teljes tisztelettel

BEIFELD JÓZSEF BANKHÁZA

BUDAPEST, VI., TERÉZ-KÖRUT 3.

ALAPITTATOTT: 1874.

Nerhaft Antal

aranymüves.

1867. tól pestvárosi

bir. tag

Schmall

I. 274 l.

művei 1718—1786 (I. rész). Írta: Dr. Lósy-Schmidt Ede. (Könyvismertetés.) — — — 49
Pattantyús Á. Géza dr.: A mérnöknevelés Franciaországban. — — — — — — — — — 53
Pattantyús Á. Géza dr.: A magyar mérnök látóköre. — — — — — — — — — 61
Pöschl Imre (selmeci): Megemlékezés Kandó Kálmánról. — — — — — — — — 1
Szabó Bendegúz: Levél a szerkesztőhöz. — — 5
Tanulmányi csoport. — — — — — — 6, 23
Vér Tibor dr.: Amerikai mentalitás. — — — 18
—y —s.: Mérnöki ethika és mérnöknevelés. — — 49

MAGYAR MÉRNÖKÖK ÉS ÉPÍTÉSZEK NEMZETI SZÖVETSÉGE.

Igazgatóválasztmányi ülés 1931. október 2-án. — A Szövetség közgazdasági bizottságának megalakulása. — — — — — — — — 56

HUNGÁRIA MAGYAR TECHNIKUSOK EGYESÜLETE.

vitéz József Ferenc dr.: Gazdasági válság és elhelyezkedés. — A Hungária M. T. E. közgyűlése. — A Hungária állásfoglalása Móricz Zsigmond írónak a Nyugat c. folyóiratban megjelent. cikkével kapcsolatban. — A Szigma csoport. — A Masztaba és a Szittya csoportok táncestélye. — A Tinódi-Lantos csoport. — — — — — — — — — 24

Nerhaft Antal

arányminves

1867. pestvárosi bizotts.
tag -

Schmall L. Adalékok

Bp. 1899 / 274 l.
I

Nerhaft Antal

Nerhaft Antal, budapesti ékszerész és a városi bizottság tagja 55 éves korában. — *Beöt*

Vas. Lip. 1876

573. l

dove vivono le minoranze ungherese e tedesca.

Secondo il decreto-legge i cambiamenti nelle persone dei proprietari, avvenuti tra viventi, possono essere registrati sul catasto solo previo permesso di una apposita commissione, e solo nel caso che il cambiamento avvenuto in base al contratto di compravendita non venga a ledere a gli interessi della difesa dello Stato, dell'amministrazione statale, delle autonomie territoriali (banato, città, comuni) o delle comunicazioni pubbliche.

La disposizioni del decreto-legge vanno applicate anche agli appalti con decorrenza superiore ai cinque anni e persino agli immobili venduti alle aste pubbliche : anche per questi ultimi la presa in posseso è legata ad un permesso speciale.

Già un decreto emanato in base alla legge finanziaria del 1927/28 aveva costituito nel territorio staccato dall'Ungheria una «zona di difesa» larga 500 chilometri entro la quale l'acquisto di immobili da parte di cittadini stranieri era fatto dipendere da un beneplacito ministeriale ; il decreto-legge del 24 febbraio 1938 non è che una severissima restrizione dell'altro, perché, introducendo nelle compravendite dei cittadini jugoslavi di nazionalità ungherese il capriccio e l'arbitrio delle autorità, rende loro impos-

JAC. N E R H A F T , textilfeetőmester

HAUPT LADEN BUCH.-Eines Ehrsamen Handwerks Deren Kais: Königl: PRIVILEGIRT Bürgerlichen Schön und Sckwartzfärbern in der Königlichen Freyen Stadt Pressburg.
Név:.- 309.- Herr JAC. N E R H A F T
Felvétel ideje: 1813. 14. Sept.
Hová vették fel: Moor, /Mór/. 160.old

DOMONKOS OTTÓ: Magyarországi festőcéhek I. A textilfestés első nyomai 101.old

ARRABONA, A Kántus János Múz. Évkönyve. 16. Győr, 1974

Neri F. 38, 81, 97 morai Vénitő
Neuhauser (Tirol) 72
(in: Déry Attila; Budapest eklektikus épületszobrászata
/Művészettörténet-Műemlékvédelem I. /OMF kiad. Bp. 1991

Verly

č.

Lykanemzromantika
52. č.

10f
MAGYAR KIR POSTA
10f
MAGYAR KIR POSTA
BUDAPEST

Verly Frigyes festő

Pesti Napló. 1881. jún. 1.

A műcsarnokból

ifj. Nesly Frigyes festő (Róma)

Pesti Hirlap. 1879. jun. 19.3.

a Wahrmann Mór által alakitott....

Táblakép. „Capri szigete." Nerly

Pesti Hirlap. 1879. jun. 19. 3.

A Wahrmann Mór által alakitott...

Id. Nerly Frigyes MDK

Egy velencei erkély

Mücsarnok 1877. dec. 16.

M.D.K.

Nermeze Nóra

Szőnyi Sándor: Farsang októberben c. könyvét illusztrálta.

Uj Könyvek c. rovat
Film Szinház Muzsika. Bp. 1963. nov. 29. VII. évf. 48. sz. 22. lap.

NERMEZE NÓRA grafikus
Budapest, 1938

1961-ben szerzett festődiplomát Kmetty János, Hincz Gyula és Bernáth Aurél növendékeként a Főiskolán, de körülményei folytán főként grafikával foglalkozik. 1962 óta jelentkezik a Studió tárlatain és a grafikai rendezvényeken, eddig három önálló kiállítása volt Budapesten, Csepelen és Esztergomban. - Művészi megoldásukban és emberi dialektikájukban egyaránt rokonszenves rézkarc- és linómetszetei előszeretettel idézik a cirkusz és a szinjátszás sorsproblémákat tükröző világát.

Művészeletrajzok 1975

M.D.K.

Gatto Nero

A Szalmássy Galériában rendezte meg kiállitását "a karikatura kiváló müvésze, ahol a világnagyságok mellett a magyar élet vezetőinek arcmásait látjuk"-irja Berend Ilona "Kiállitások" c. kritikájában a "Szinház Szeme Füle" c. rovatban.

Szinház,Bp.1948.juli.22-28.III.évf.3o.sz.
/A lap tévesen juli 29-aug.4-es dátumot irt/

M.D.K.

Gatto Néro

Karikaturája Heltai Jenőről 75. születésnapja alkalmából.
Repr.

Szinház, Bp. 1946. aug. 21-27. II. évf.
32. sz. 8. lap

M.D.K.

Gatto Nero

Mály Gerő és Uray Tivadar szinművészekről
készitett karikaturáit bemutatja a lap.

Szinház, Bp. 1946. márc. 1-8. II. évf.
8. sz. 29. lap

Neschitz Edit, textiles, 194o. végbizonyitványt nyert

Iparművészeti Isk. Évk. 188o-1941. Bp. 1942.
33 l.

ület volt, homlokzatból erősen kiug-
éparányu galériás falsik fedett. A
négy-négy árkádos körüljáró, felette
laternás kisebb hagymát tartott. A
ején volt, felette két félkörives ab-
ásik a torony emeleti részén/, az aj½
a felöl. A tornyot, ugymint a hajót,
lja. Az oromzat egyszerü, háromszögü

Nesselthaler, Andreas
(Langenisenhofen, 1748 - Salzburg, 1821)

„Vizesés" o. v. 117x76 cm J.: A. Nesselthaler fecit
olaj-vászon 1792. Védett. Kikiáltási ár: 30000 Ft.

„Vizesés két alakkal" o.v. 117x76 cm
(A kép az előző festmény párdarabja) Védett.
Kikiáltási ár: 30000 Ft.

BÁV 57. Képaukció Bp. 1982. május

Nerpsz József

a nagykárolyi főnéptanoda rajzmestere.

Tanügyi Nevtár

1845. 76. l.

11 I. Leó pápa		**Görög** Antipa **Izraelita** Nizan 26
Csütörtök **12** Gyula p.		**Protestáns** Gyula **Görög** Vazul pk. **Izraelita** Nizan 27
Péntek **13** Hermenegild		**Protestáns** Ida **Görög** Márton p. **Izraelita** Nizan 28
Szombat **14** Jusztin vt.	Ujhold 0 óra 57 pk.	**Protestáns** Tibor **Görög** Arisztark **Izraelita** S. Semini

1934 **Április** 30 nap

15-ik hét Nap kelte 5 óra 27 pk. — Nyugta 18 óra 47 pk.

C. Nesch

Brassó 1861.

(A) 1861. 42 L

11615.

G. D. Nessenthaler:

Eleonora Magdalena Theresia.

Derékig, kissé jobbra fordultan, gyászruhában és talapzatra helyezett tojásdad medaillonban van ábrázolva. Mellén ékköves kereszt és jobb kezében imakönyv van. A háttérben függöny s asztalra tett zárt korona látszik. Felirata a talapzaton:

Eleonora Mag: Ther: Rom: Imperatrix Augusta,
Com. Palat. Rheni ecc: Leop. M. Coniux Josephi I. et
Caroli. VI. Mater: Vitae sanctimoniâ Evangelicae perfec:
tionis et omnigenae virtutis studijs toto orbe inclyta.

és alól: Georg David Nessenthaler sculp. Viennae.

Rézmetszet, méretei 25·5: 14·3 cm.

Szaklelt. 257-914.

Lelt. n. 14437.

897-914-3.

1·50 K.

Nessenthaler Elias

l.

Kel Bpgrafabr

131.n.

Nessenthaler Illés

1687

lásd

Tanulmányok B. p.
multjából IV. kötet

82. l.

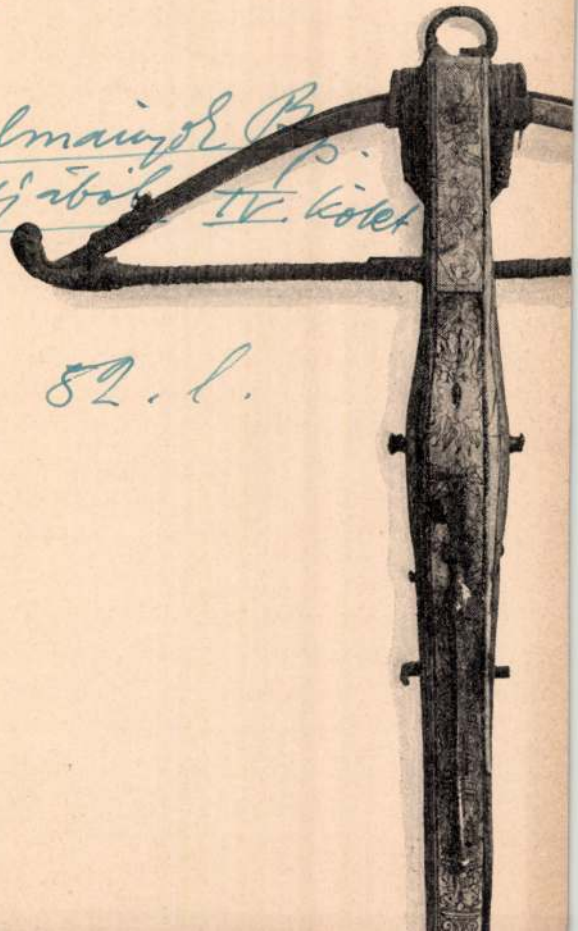

közép-ázsiai nomádoknál is; a karakirgizek,
yáznak, Almássy György 1900-iki turkesztáni
ztyűt, a tomoghot vagyis a sólyom fejére
rak lábbéklyóját, a baldakot, vagyis azon
t hordozó támasztja a karját, a khanatot,
olgáló s madárszárnyakból készített játékszert,
rből készítik a sas számára és csirgá-nak
ára függesztett hálókészülék a sólyomfogásra,
gból fonott lesgunyhó vagyis nuocsás itt
k üjüő n, a prédamadár is. Azt lehet mondani
népeknél divatos sólymászat egészben véve
t, mint a hogy az a keleti nomádoknál kifej-
yarság is már magával hozta a sólymászatra

ar sólymászat körében kifejlett hagyományos
nit. Pedig Nagy Lajos király sólymára László
aus von Ungern) egy a külföldön is sokat
lyom neveléséről és gondozásáról, melyből
edékes idézet maradt fenn a bécsi udvari
Aucupatorium herodiorum című
sáról, részint pedig a sólyommal való bánás-
okásaiba. Egyik szabály volt, hogy a fészek-
lett bánni, éheztetni nem volt szabad, hanem
szoktassa. Szabály volt az is, hogy hőség-
egszelídült, hogy nem kellett pórázon tartani

Nessenthaler E

becési rézmi

esetleg lásd

Lepold Antal

Szent István Király

ikonografiája

Serbt Istvánemlékk. III

136 l

Vasárnap
18
Kat. G2 Reminisc.

Ó-görög Febr. 5A. Triodium

Hétfő
19
Kat. Konrád hv.

Kedd
20
Kat. Aladár pk.

Szerda
21
Kat. Eleonóra

Csütörtök
22
Kat. Péter székf.

Péntek
23
Kat. Dam. Pét. et.

Holdtölte 10 ó 55 p.

Szombat
24
Kat. Szökő nap

Izr. 15. S. Ki Thisa

1940 **Február** 29 nap

Nessenthaler E.

bécsi rézm.

Rónai jegyz.

Kiss Lajos Könyvárus IX. 21.

Nessenthaler E. rézmetsző.

Boethius Christophorus:
Kriegs - Helm: III. 330.

Josephus Imus XLVI Rex
Hungariae".

Gyermekkori képe, egész alak, áll, fedetlen fővel, palástban. Jobbra a ~~magyar~~ korona.

Méretei 13·i : 20·5 cm.
(az irással).

Jelzése:
„E. Nessenthaler. sc. Vien."

V.

Christophorus Boethius:

Des Ruhm-belorberten und Triumph-leuchtenden

Kriegs-Helms

Dero Röm. Käis. Maj. und Dero

Hohen Bunds-Verwandten...

—

Nürnberg, In Verlegung Christoph

Lochners. Im Jahr Christi 1688.

3-ik kiadaj.

azelt

Nessenthaler.

Y. J. Lap.

Boethius Christophorus.

Kriegs-Helm: I. 288.

„Der Durchleüchtigste Fürst u. Herr Herr

Hermann

Marggraf zu Baden u. Hochberg .... Praesi-
dent General Veldmarschall u. Gubernator der
Raaberischē gränzen.'

Mellrép. Szemközt néz, kissé jobbra fordulva;
vérben.

Méretei 14.4 : 17.7 cm.

Boethius Christophorus:
Kriegs-Helm: III. 334.

I. Lipót megkoronázása.

Egy lapon ~~IIII~~ hat kép (minden írás nélkül):

1. (a középső, legnagyobb): a koronázás jelenete;
2. (a felső bal sarokban): pénz-szórás a nép közé;
3. (az előbbi alak): a király fogadja a hódolókat;
4. (a felső jobb sarokban): a kardvágás jelenete;
5. (az előbbi alak): ölbeütés;
6. (alól, a lap szélében): dísz-vonulás.

Mérete:
ad 1.) 22 : 27·6 cm.
ad 2.) 8·3 : 11·6 cm.
ad 3.) 8·3 : 11·6 cm.
ad 4.) 8·3 : 11·6 cm.
ad 5.) 8·3 : 11·6 cm.
ad 6.) 39·2 : 9 cm.
} 39·2 : 32 cm.

Boethius Christophorus:

Kriegs-Helm: III. 331.

Josephvs

ARCHIDVX AVSTRIAE, LEOPOLDI Caesaris FILIVS ex Eleonora Augusta Palatino-Neoburgia Nascitur 25.ª Julii. Pannoniae Rex Solenni ritu inauguratur Posonii 9ª Decembris A 1687.

Gyermektori kép, egész alak, áll, fedetlen fővel, díszöltözetben. Jobbra korona.

A kép alatt balra a császárok neve sora „1. Albertus. R. J. II." – „10. Joseph"-ig 10 sorban; középen 2 öt soros vers „Es ist die Zehende Zahl" kezdettel; jobbra: „Nürnberg zu finden bey Johan Christ: Lochner, Buchhändler".

Méretei 25: 33·9 cm.

Beothius Christophorus :
Kriegs - Helm : T. 74.

„Der Durchleichtigste Fürst und Herr Herr Maximilian Emanuel in Ober und Nieder Bayern, auch ..... Chur - Fürst, Landt Graf zu Leichtenberg etc."

Mellrép, ov. ker. Fejét kissé jobbra fordítva szemközt néz.

Méretei (az irással) : 14·2 : 17·8 cm.

Boethius Christophorus:
Kriegs- Helm: I. 174.

„Der Hoch u: Wohlgebohrne Herr H. Ernst
Rüdiger,
des H. K. Reichs Graff und Herz von Stahrenberg auff Wildberg, Riedegg Löbenstein .... und Commendant der Kayß. Residentz Stad Wienn".

Mellkép ov. keretben. Szembe néz, kissé balra fordúlva; vértbe van öltözve.

Méretei (az írással) 14·5 : 18·4 cm.

Boethius Christophorus:
Kriegs-Helm. I. 156.

„Johannes der Dritte von Gottes
Gnadē König in Pohlen gross Her-
tzog in Lithauen, et. et."

Mellrép. Szemközt nëz, kissé balra ford.,
páncélingben; mellette, lent balra, ván-
dzson korona.

Méretei 13·8 : 18·6 cm.

Boethius Christophorus:
Kriegs-Helm. I. 62.

„Carolus V.

von Gottes Gnaden Hertzog von Lothringen u.
Barr, der Röm: Keyserl: Majst: Feldherr
über dero Haupt Armee in Ungarn".

Mellrép, ovális keretben.

Méret: 14·3 : 17·8 cm.

Beothius Christophorus:

Kriegs-Helm: IV. (A „Vorbericht" után 1. kép).

„Eleonora

Magdalena Theresia,

Römische Kayserin Gekrönt den 9/19. Jan: 1690."

I. József neje.

Mellkép, ovalis keretben, ~~nové~~ borostyán guirland

Méretei 14·5 : 20·8 cm.

Beothius Christophorus:

Kriegs-Helm: IV. (A „Vorbericht után 2. kép).

„Josephus I.

von Gottes Gnaden erwehlter Römischer König, König in Hung: u: Ertz-Herzog in Oesterr. Gekrönt d. $\frac{16}{26}$. Jan: 1690."

Gyermekkori mellképe, ovalis (Keretben.

borostyán)

Méretei 14·5: 20·8 cm.

Beothius Christophorus:

Kriegs-Helm: IV. (a „Vorbericht" után 3. kép).

I. József megkoronázása.

A koronázási jelenet a templomban. (Minden felirás és magyarázat nélkül).

bal sarokban magyar viselet is.
Nem magyar koronázás)

Méretei 31: 16-8 cm.

Boethius Christophorus:
Kriegshelm, IV. 1032.

„Kaiserlicher Einzug in Augspurg den 31. Augusti 1689“. (I. József bevonulása).

Méretei 40 : 32 cm.

Schad J. A. Xav.:

Effigies Ducum et Regum Hungariae: 3. kép.

1687

„Leopolds ~~Imp~~ Ims, ROm: Imp. XLV, Rex. Hvng:"

Arczkép: álló alak, féljobbra fordulva, födetlen fővel, palástban, vasöltözetben; töle ~~jobbra~~ balra leterített asztalon: jagar, korona, sisak.

Kerete allegorikus alakokkal diszitett külön kép, fent közepén a magyar koronával (mint a 2. képen).

Méretei { a kerettel 23 : 34 cm
keret nélkül 14·6 : 21·8 cm.

Signat. (az arczkép alján jobbra): „E. Neffenthaler ~~fe.~~ sc. Vienna" 87

ff

Nessenthaler, E

rézmetsző

Schad J. A. Xav.:

Effigies Ducum et Regum Hungariae: 2. kép.

„Josephus Img. XLVI. rex Hungariae"

A király gyermekkori képe, egész alakban, födetlen fővel, palástban stb. Mellette balra leterített asztalon a magyar korona; mögötte függöny.

Kerete: allegoricus alakokkal diszített külön kép, fölül közepén a magyar koronával.

Méretei: { a kerettel 22·8 : 33 cm.
a keret nélkül 14·4 : 21·5 cm.

Signat.: 1) az arczkép alsó szélén jobbra: „E. Nessenthaler fc." JC. W.
2) a keret alsó szélen balra: „F. Sigmund Schott fc."

Ez csak a keretre vonatkozik

Nessenthaler

rézm.

Szentiványi Márton:

Miscellanea c. kompé-
nek rézmetsze
Nagyszombat 1702.

Repr.

Iv Gárczakó

59. l.

Az 1688.évi kalendárium
diszitette háborus jelvenyek
keretébe foglalt magyar
városkepekkel

u. o. 72. l.

Nessenthaler

reim.

l.

Novák III

127. l.

Doszkár János és Ferenc

Háztatarozási, építési és átalakitási

vállalata

Budapest.

Iroda:
IV. Veres Pálné u. 40.
Telefon 117-04

Telep:
IX. Márton u. 3/B.
Telefon József 8-53.

Wessenthaler.

laid

"

Bmk 35 l.

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Engedélyc

.....

a műhelyfőnök vagy
aláírása

Vesenthaler

Lláb. III. 75

Nessenthaler Elias

l.

Bpgrafábr 131.oz

KÖNYVNYOMDAI MŰINTÉZET
MODERN KÖNYVKÖTÉSZET
B BEVÁSÁRLÁSI FORRÁS
PAPIRÁRUK; ÍRÓSZEREK
MODERN LEVÉLPAPIROK
ÜZLETIKÖNYVEK
IRÓGÉPEK ÉS KELLÉKEK

Nessenthaller

jézsuita atya,
verin

láid

Drescher Pál

A szép magyar könyv.
Officina képes könyv.

18.l.

Balkán, XIX. század.
Réz, mag. 7·2 cm.

EDÉNY,
talpas, és füles.
XIX. század.
Réz, mag. 24 cm.

GYERTYATARTÓ,
két darab.
XIX. század.
Réz, mag. 25 cm.

EDÉNY,
sasos fedéllel és hermákkal.
XIX. század.
Réz, mag. 17 cm.

CSIPESZ,
hengeres tokkal.
XIX. század.
Réz, hossza 36 cm.

VONALZÓ,
felirattal.

Nesenthaler

l.

LykaMagyműI800-50

331. l.

8.

9.

5.

lett csupán az adminisztrációval törődnie, mint a többi prefektusnak, hanem annak juthatott ideje és nyílhatott lehetősége a Nyomda fejlesztésére is.

A Nyomda fellendítésén Szentiványi olyan buzgósággal és olyan kiváló gyakorlati érzékkel és élelmességgel tevékenykedett, mint alapítása óta senki. Talán legnagyobb horderejű vállalkozása a Nyomda papírszükségletének biztosítására irányult. A szükséges papírmennyiség kigyártására Znióváralján két papírmalmot létesített az 1690-es évek elején, majd Németlipcse határában egy harmadik papírmalmot is bérbevett (1701).

Hosszú prefektussága alatt, szorgos utánjárása eredményeképen, saját tervei szerint nagyszerű új elhelyezést kap a Nyomda. A Nyomda kétemeletes traktusa a kollégium épületéhez csatlakozik. Maga a műhely az első emeleten van egy 6 öl hosszú teremben, a második emeletet pedig a papírraktár és a szerszámok elhelyezésére szolgáló szertár foglalja el. A kész könyvek elhelyezésére a kollégium főépületében szokott hely jutni.

Igazgatása alatt a Nyomda betűkészlete megbővült magyar, latin, német és cirill betűkkel s a XVII. század utolsó évtizedében alkalmazottai is kiváló szakemberek. Szentiványi alatt, mint faktor, 11 évig állott a Nyomda élén *Hörman János András*, az ország legkitűnőbb nyomdásza, de híres külföldi rajzolók és rézmetszők is megfordultak akkor Nagyszombatban, mint Szentiványi *Miscellanea* című, már említett művének díszes, metszett címlapja is mutatja. E kiváló szakemberek odacsalogatása a Nyomda nagyszerű hírnevének és fellendülésének bizonyítéka.

De Szentiványi nagyon a szívén viselte alkalmazottainak anyagi helyzetét is: Nagyszombat városával hosszú és kitartó, de eredményes küzdelmet vívott a kollégium privilégiumainak megtartása végett, és ezzel a Nyomda alkalmazottainak kiváltságos helyzetét, a városi adóterhektől való mentesítésüket is biztosította.

Ilyen gondosság és ügybuzgalom mellett a Nyomda termelése is rendkívüli mértékben fellendült. Prefektusának kitűnő élelmességére vall az, hogy a kiadványok terjesztése érdekében bizományi lerakatot létesített *Endter Márton* bécsi könyvkereskedőnél. A fennmaradt elszámolások mutatják, hogy az akkori viszonyokhoz képest igen szép forgalmat bonyolítottak le.

Serfőző munkájában nem veszi számba azokat a műveket, melyek Szentiványi prefektussága idején készültek. Érdemes pedig ezeket megemlíteni már csak azért is, mert a rendelkezésre álló bibliográfiai adatok szerint az Egyetemi Nyomda abban az időben egymaga többet termelt, mint az összes többi magyarországi nyomdák együttvéve. Nagyszombatban az ő prefektussága idején jelentek meg saját munkáin kívül például *Illyés István* esztergomi kanonok hitbuzgalmi művei, *Illyés András* későbbi erdélyi püspök prédikációs kötetei és elmélkedései, *Pázmány Péter* prédikációi és híres imádságoskönyve, a protestáns papból katolikussá lett *Otrokocsi Fóris Ferenc* magyar és latin munkái, a *Cantus Catholici* című magyar egyházi énekeskönyv és egyéb egyházi kiadványok, misekönyvek, szertartáskönyvek, katekizmusok egész sora. Bizonyára országos jelentőségű volt a maga idejében *Esterházy Pál* herceg nádor híres imádságának kiadása, és nem kell külön hangsúlyozni a *Corpus Juris* kiadásának, vagy *Rákóczi Ferenc* fejedelem Recrudescunt vulnera kezdetű Manifestuma magyar kiadásának jelentőségét. Mindezen magyar- és latinnyelvű munkák mellett német, tót és egyéb cirillbetűs szláv- és románnyelvű kiadványok is hozzájárultak a nyomda tekintélyének és jelentőségének emelkedéséhez.

Szentiványi Mártont jogosan vallja a magyar jezsuita rend egyik büszkeségének, a XVII. század szellemi küzdelmei egyik legvitézebb harcosának, akinek életpályája Serfőző József kiváló monográfiájában méltó feldolgozást kapott. De Szentiványi működését éppugy a maga történetének részeként tartja számon a budapesti Pázmány Péter tudományegyetem, mint ahogyan a Királyi Magyar Egyetemi Nyomda is negyedfélszázados történetének legfényesebb lapjain juttat helyet tudós prefektusa életpályájának megörökítésére.

AZ EGYETEMI NYOMDA NAGYSZOMBATI TÖRTÉNETÉBŐL

Írta: MÁTÉ KÁROLY

Nem lehet a XVII—XVIII. század magyar szellemi életének jelenségeit tanulmányozni a nélkül, hogy a kutató lépten-nyomon Egyetemi Nyomdánk ősével, a nagyszombati nyomdával ne találkoznék valamilyen vonatkozásban. *Gyenis András* S. J. szerkesztésében nemrégen meginduló *Kiadványok Jézus Társasága magyarországi történetéhez* c. tanulmánysorozatnak két újabb száma is valósággal az Egyetemi Nyomda történetének egy-egy fejezete.

Az egyik tanulmány a sorozat szerkesztőjének, *Gyenis András*nak tollából *A nagyszombati egyetem nyomdája és az unió* címmel tárgyalja a ruténok és románok hitbeli egyesítését Rómával a XVII. és XVIII. században, és ezzel kapcsolatban kellőképen méltatja, hogy miképen segítette elő a nagyszombati egyetem nyomdája a két nép művelődését és szellemi-lelki életének emelését a rutén és román könyvkiadás elindításával.

A másik mű, *Serfőző József* hatalmas Szentiványi-monográfiája *(Szentiványi Márton S. J. munkássága a XVII. század küzdelmeiben.* Budapest, 1942.) a nagyszombati egyetemi nyomda első virágzásának korszakába vezeti el olvasóit. Szentiványi Márton, a nagyszombati tudós jezsuita élete és működése ugyanis teljesen összeforrott Nyomdánk történetével.

Szentiványi Márton rendkívül nagy munkabírású és igen széleskörű tudású férfiú volt. A Pray Györgyök és Katona Istvánok méltó társa. Azonkívül, hogy mint az egyetem professzora jóformán minden tárgyat végigtanított, különféle rendi és akadémiai tisztségeket viselt. Hosszú éveken keresztül volt a templom és konviktus gyóntatója, több ízben a filozófiai kar dékánja, 12 évig az egyetem kancellárja, majd rektora, a kollégium szónoka, könyvtárosa, évtizedekig országos könyvcenzor. Ha mindehhez hozzávesszük, hogy 22 esztendőn keresztül az Egyetemi Nyomda prefektusa, tehát legfőbb irányítója, igazgatója volt, szinte érthetetlenül állunk meglepően gazdag irodalmi munkássága előtt. Ilyen szédületesen nagy és sokrétű tevékenységre csak annak a kornak szerzetes-tanára lehetett képes!

A nagy polihisztor sokágú, főképen latinnyelvű tudományos irodalmi munkássága ma már nem érdekli az olvasóközönség szélesebb rétegeit, a maga korában is talán csak a híres nagyszombati kalendáriumok jöhettek számba a szélesebb rétegek számára. A bibliográfusok 56 különböző művét tartják nyilván, élén a három testes kötetből álló *Miscellanea* c. gyüjteménnyel, és igen sok műve halála után is több kiadást ért meg. De ha mai szemmel nézve érdektelen is már sok tekintetben ez az irodalmi tevékenység, Serfőző József alapos tanulmánya méltán mutat rá, hogy Szentiványi munkássága mennyire összenőtt a XVII. század legtöbb szellemi megnyilvánulásával, intézményével és vállalkozásával, s ha ezeket meg akarjuk ismerni, mindenütt találkozunk Szentiványi Márton nevével.

A mai kutató előtt feltűnő, hogy Szentiványi gyakorlati gondolkodásában mennyire „modern" ember. A hit és tudomány világossága terjesztésének legfőbb eszköze az ő szemében az írás, a könyv. Sokoldalú tevékenységének szíve szerint való első munkatere az írás, a könyv volt, második a nyomda, és csak ezután következett a katedra.

Ezzel a lelkes könyvszeretettel munkálkodott Nyomdánk élén 22 éven át, mint nyomdai prefektus. A prefektusok az egyetem professzorai közül kerültek ki és egy-két, legfeljebb három évenként váltották egymást. Szentiványi elsőízben két évig, másodízben háromig, harmadízben azonban 1687-től 1705-ig, tehát haláláig viselte a prefektusi tisztet. Ő az egyetlen a prefektusok között, aki ily sokáig állott a Nyomda élén. Kétségtelen, hogy aki ily hosszú ideig teljes odaadással végezhette a Nyomda igazgatását, mint Szentiványi professzor, annak nem kel-

A Magyar Könyvbarátok Leveles Ládája

1943. évi illetménykötetek:

1. **Orbán Dezső:** *Sióparti nyárfás.* A széles körben nagy visszhangot keltő regény *második* kiadása rövidesen megjelenik.

2. **Thanhoffer Lajos:** *Kongó. Orvosi táskával Afrika földjén.* A könyv húsvétra jelenik meg, kiállítása minden Könyvbarát számára meglepetés lesz, mivel a fényképfelvételek mellett a könyvhöz számos képet rajzolt Végh Gusztáv, a kiváló művész. A szerző multkori számunkban említett előadása némi halasztást szenvedett, ugyanis április 13-án, d. u. 6 órakor tartja meg a Népművelési Bizottság rendezésében. Az előadást vetített képek és filmfelvétel kíséri. Meghívók a Magyar Könyvbarátoktól (Bpest, IV., Kossuth Lajos-u. 18) igényelhetők.

3. **Szalay László:** *Barátunk és ellenségünk: az állat* című kötete ősszel jelenik meg, és amint már ismételten bejelentettük, mint nem cserélhető illetménykötetet, minden előfizetőnknek megküldjük. A könyv természetesen könyvárusi forgalomba nem kerül.

4. **Voit Pál:** *Régi magyar otthonok* című szép, dúsan illusztrált munkáját karácsonyra jelentetjük meg. Legközelebbi számunkban egyik mellékletét fogjuk bemutatni

HÍREK.

Márciusi számunkkal egyidejűleg küldöttük meg „A Magyar Könyvbarátok Könyvtára" című füzetünket, mely a besorozott könyvek teljes jegyzékét tartalmazza. Kérjük t. Előfizetőinket, a jegyzéket egész éven át jól őrizzék meg és kiegészítéseit, helyesbítéseit, melyeket mindenkor a Diáriumban közzéteszünk, saját érdekükben vezessék át. A jegyzékkel kapcsolatban kapott szép, elismerő sorokat ezen az úton köszönjük meg Könyvbarátainknak.

ÜZENETEK.

Dr. H. R. Levelét és rövid cikkét megkaptuk. Nem tudjuk, mennyire vonatkozik mireánk is tartalma, de megszívleljük figyelmeztetését és iparkodni fogunk ismét közölni a Diáriumban ismertetett könyvek bolti árát is. Viszont mi is mellékesnek tartjuk az ismertetéssel kapcsolatban az árat is megjelölni, mivel a könyv forgalmi értéke szellemi tartalma mellett valóban mellékes. Nem azért veszünk könyvet, mert olcsó — így csak a legolcsóbb könyveket vásárolnánk —, hanem azért, mert szellemi értéküket akarjuk birtokunkba venni. S ebből a szempontból nem a könyv bolti ára a legfontosabb irányadó. Az ismertetéssel foglalkozó lapok is ezt tartják szemük előtt, s ezért kerülik a könyv értékének egyúttal pengő értékben való kifejezését is. Hasonló meggondolással nélkülözzük a lapszámmegjelöléseket is, mivel ma az olvasók lehetőleg kilónyi regényeket szeretnek olvasni. A mű értéke aztán a terjedelemtől igazán nem függ. Sőt.

F. M. 26.099. Levelét átadtuk Martinkó Andrásnak, iskolás tartalma miatt, sajnos, nem közölhetjük.

K. L., Bicske. Verseiről ha azt mondjuk: tehetségesek, őszintén szóltunk. De ha egyúttal figyelmeztetőleg hozzátesszük: még nem lépte át a tucat határát, valószínűleg akkor sem tévedünk. Tehetségét még rengeteg versolvasással és irodalmi tájékozódással kell fejlesztenie, hogy egyénit adhasson. Majd akkori verseit is szívesen elolvassuk.

Létay L. Versei mellől minden címet elvesztettünk, kérjük jelentkezzék és ismertesse meg jobban önmagát. Verseit közleményeink közé soroztuk.

Th. K. joghallgató. Bicskére szóló üzenetünket egy fokkal tragikusabb hangsúllyal olvassa el saját magára érvényesnek.

PONTÉRTÉKEK.

Orbán: **Sióparti nyárfás**
(Bolti ára: 9·60 P) Pontértéke: 12

Thanhoffer: **Kongó**
Pontértéke: 14

Szalay: **Barátunk és ellenségünk az állat**
Pontértéke: 12

Voit: **Régi magyar otthonok**
Pontértéke: 22

Nessenthaler rézmetszete Szentiványi Miscellanea c. könyvéhez.
Címkép kétharmad nagyságban. Nagyszombat, 1702.

(Kép Máté Károly cikkéhez.)

Diárium 1943. V. 20

NESENTHALLER *Ignác*, festő, 1801—3. Szegeden. 1816 körül Temesvárt.

Szegeden mint színházi festő működött. Temesvári időzése alatt nála tanult Daniel Konstantin.

K. f. II. 201

Hadjárat.

E lapon a honvédek küz
és az osztrák dragonyosokka
huszár vágtat, kik közül az
irata fölül középütt:

V. Armee-Bulletin.

alól középütt: Verlags-Eige
No. 427. Vervielfaltig
leiró szövegének kezdete: N
fejezése: Der Feldmars
Leopoldstadt, um diese

Kny., mér. a vk. 25

40

41 Nesenthaler (Ignác)

Pesto

42

Laid

43 B8 Leszi. Tem. mův. 95.

44

45

46

47

48

49

50

65

66

67

68

69

70

71

72

73

74

75

Nesenthaller Kato

Ivod

17. Sp. Umfen voll an etwa Negedi Hinkar? Negedi Hivado Sept. 22.

Nesenthaler

festő.

lásd

Bekeszi. Temesvári mün.

30. l

-i m. kir. posta- és távirda-pé

ir. posta- és távirda-pénztár.

Nyugta

az: ..... Korona .....

..... K lakpénzemből az 190..... évi .....

t, a .....-i m. kir. posta- és táv

minden hiány nélkül felvettem.

.....-n, 190..... évi ..... hó 1-é

Nesenthaller

U. 2052

~~Atzél-Könyvtár IX 132.~~

Wesenthaller Ignaz

U. 1791 a

Kimut

az 1910. évi gyarapodásról a

módja

Sz.	Megjelölés szerz. napló tételei	A megszerz vétel			
		festm.	plaszt.	grafika	
1	1–30	.	.	28	
2	31–60	.	.	30	
3	61–89	.	.	29	
4	90–119	.	1	12	
5	120–149	3	3	13	
6	150–179	.	2	15	
7	180–209	1	.	20	

Nessenthaler
festő

l.

Lugosi Dőme:

Kelemen László és az
első „Magyar Játszó Szín
Társaság". Csanádvár-
megyei Könyvtár 9.
Makó, 1927. 167. 169 l.

MOB kat.
1699. r

P. H.

35.738. — K. M. Egy

, 19 évi

alatt (a .....-ik oldalon) megnevezett
ározattal részleges vagy teljes mozgósítás
apra polgári foglalkozásában meghagyott
.....-nak a polgári foglalkozásban való

.....

.....

.....

vi ..... hó .....n.

.....

a katonai szerv, polgári szerv vagy magánüzem vezetője)

íts!

D

NESINGER, Florian, pozsonyi kőmüves segéd

F. N., Maurergesell, 4 hónapos fia meghalt.
(1817, 1059 l)

Pressburger Zeitung
(Genthon)

Neskó

váci ötvös

l.

Tragor Vác művénci

74. l.

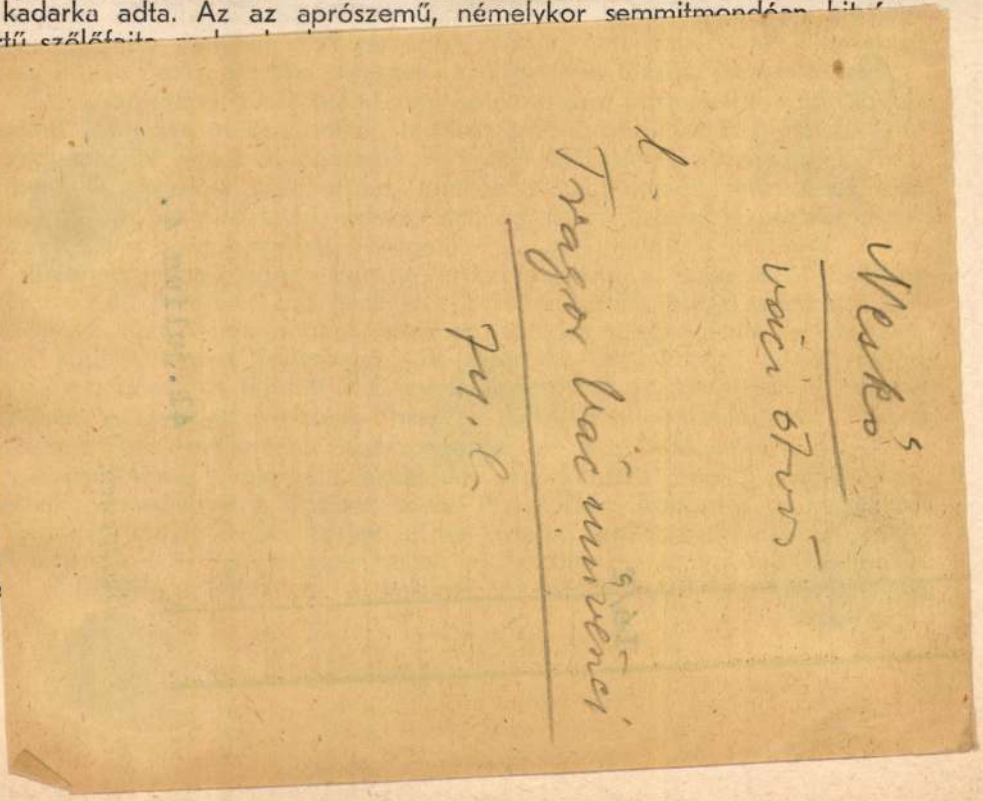

fellapozzuk a szekszárdi matrikulákat, elvétve se találunk ősi magyar neveket: német és szláv telepesek leszármazottjai valamennyien, de a bartinabeli magyarságtól teljesen átmagyarosodva. Piacon, ünnepi felvonulások alatt, itt csak ősmagyar vonású, okosszemű, barna magyar arcokat lehet látni, akár a Sárközön s elvétve se tudnak másként, csak magyarul.

A felszabadulás után Mérey Mihály, a kuruclelkű apát, perelte vissza az árpárkori javadalmakat, de az apátság s benne az árpádkori városrend egyik legősibb alkotása mégis megszünt 1777-ben. Ekkor lett megyeszékhellyé Szekszárd s az egykori árpádkori apátság utolsó emléke is beleolvadt a vármegye és a mai város világába: az ősi monostorház köveiből ekkor építették a megyeházát. A Vár tudata azonban annyira beidegződött a szekszárdi lelkekbe, hogy sokan még ma is Várat mondanak a belváros helyett és a megyeház környékét hivatalosan is Várköznek.

Különös büszkesége és egyben talán megfényesítője az árpádkori bencés apátságból várossá alakult mai Szekszárdnak, hogy tíz esztendővel ezelőtt püspököt adott a gazdag és előkelő pécsi egyházmegyének,

Szép és nemes vonása Szekszárdnak, hogy szívvel-lélekkel tiszteli a magyar multat. A Nemzeti Muzeumhoz hasonlatos, finom szépségekkel felépített vármegyeház sárga falában, hófehér márványtáblán aranyló betűk hirdetik, hogy itt pihent meg II. Lajos király és kisérete, mikor Tolnáról Mohácsra indultak egy feledhetetlenül forró és véres augusztusi napon...

Neskó

Ötvös

l.

Tragor Vác mindenkei

b. l.

yattal ésatoljuk Angerernek összes

tokkal együtt.-

tel

M é l t ó s á g o d

kész szolgái

Vozmyánszky Kéroly

Nesku ?

~~[illegible]~~ váci ötvös 1075-ben

? (Neskev, Neskew) Vác határában a naszályi erdő mellett ~~A Naszaly (Naszaly mellett)~~ adományoz I. Géza egy Nesku nevű ötvöst testvéreivel együtt és öt ekényi földet ?. A ~~[illegible]~~ garamszentbenedeki apátság 1209. évi pápai megerősítő Oklevéle így említi „In Waz aurifabros."

? a garamszentbenedeki apatságnak.

Knauz Nándor: A Garam-melletti ~~[illegible]~~ szent-benedeki apatság. I. k. Bp. 1890. 27, 165. l.

Agave cantala

kolektinaiai szizál

Nesků (Neskő)

ötvös

I. Géza király a Garam mellettiszent-benedeki apátság alapítóleveleben 1075-ben az apatnak többi közt naszáli jobbágyai közül egy Neskunevü ötvöst engedát testvéreivel és öt eke birtokkal

Trag Erd.

173. l.

városok és községek területén levő minden
ebá mind az a vállalat és üzem, amelynek
ától, hogy közellátásba vont-e vagy sem és
ruár hó 15.-ig az Élelmiszerjegy-Központ
ogy összesen hány alkalmazott, milyen fej-
és erre a célra összesen mennyi lisztet

**tok, üzemek, stb. az alkalmazottaik
az ezek arányában beszedendő jegy-
évre és ezután, kizárólag Budapest
számolni kötelesek.**

kozó rendelkezések

Nesku

a garamszentbenedeki
apátság ötvöse

l

Gerevich románkori eml.

238. l.

szentekkel.

a, a jobbkezében lévő piros rózsafüzért
omonkosnak adja, míg a térdén ülő gyermek
atalinnak ujjára ékköves gyürüt tesz. Fá-
át és zöld palástot visel. A lábainál le-
fogja, egy pedig piros rózsát nyujt a
ek. Szent Domonkos jobbra fordul, fölfelé
ögötte, a lángoló keresztes gömbön innen,
balra néz, fejét rózsakoszorú disziti és
nkos és Katalin szerzetesi egyenruhába öl-
valok repkednek. A balra lévők közül kettő-
lhőkbe rejtőzik. Mária glóriájában Cherubok
gyal átölelve tartja egymást. Az előtérben
k. A háttér hegyes vidék.

cm.
1901: XI. 20 (606/901.)

Nesku
ötvös 1075 – 1209.

ivód
Z

Knauz Nándor:
Monumenta Ecclesiae
Strigoniensis. I. Stri-
gonii 1874. 190. l –
55. l.

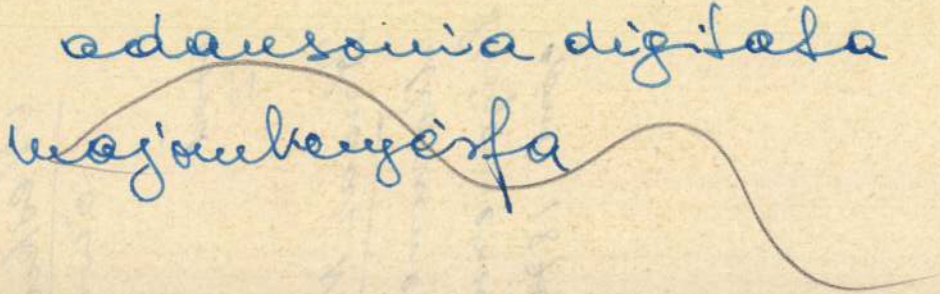

Nesku

aurifex 1075-ben

Év 1075. – Gyejcsa I. Rex Abbatiam sancti Benedicti de iuxta Grón fundat et dotat. (Az okirat címe.)

A fentire vonthozó rész:

Iuxta silůam nazal dedi ůnům aurificem, nomine nesku, cum fratribus suis, et terram ad Varatra.

Knauz, Ferdinandus Monumenta ecclesiae Strigoniensis, 1874. I. k. 55. l.

9 (Garámszentbenedek)

Nesku ötvös

MDK

Az 1075-i garamszentbenedeki alapitólevéllel a király az apátságnak adományoz "unum aurificem nomine Nescu cum fratribus ~~his~~ suis et terram ad V aratra".

250.o.

Entz Géza: Művészek és mesterek az erdélyi gótikában.

Kelemen Eml. 249-264.o.

Nesku aranyműves

nevét említi Zolnay László cikke:Buda és a régi ~~magy~~ magyar ötvösművészet.

Budapest, 1969. 6. sz. 38. l.

MDK

Neskü ötvös

A garamszentbenedeki alapitólevél,mint "aurifaber x inWaz"-t emliti,azaz az ötvösadományok müvészét nevezi meg.

A magyarországi müvészet története.I.
Bpest,1961. 30.1.

Neskw MD K

ötvös XI. sz. v.

A garamszentbenedeki alapitólevél emliti.
Egy későbbi átiratban: aurifaber in Waz.
Tehát váci vagy vác környáki lehetett.

Magy.Müv.Tört. I. /szerk. Dercsényi/:
28.o.

Nesnera Ida

Nobrait

Ert. 1928

Nesnera Ida nobrán

Horthy M. ut 31. Mücsarnok
1930/31. jub. kiill. 695

A MŰEMLÉKEK ORSZÁ

BUDAPEST, VI., ÁL

4/1928. szám.

Magyar Nemzeti Szövetség Nag

Nesnera Ida

szobrász Műcsarnok

1932. tav. tárl. 218.

Nesmera Ida

Nobrin
Árverési Csarnok aukció Eat.

36-n. 1927 febr.

37-41. nem szerepel

Hadjárat 1848/9-ben:

Komárom ostroma
Olyképen van
~~[illegible]~~ kattérb

az előtérben pedig a
mögött elhelyezkede

„DIE BEL

alól balra: „Gez. ü.
jobbra: „B. Ba

és legalól balra: „Wi
jobbra: „Eige
Nachdru

Könyomat, méretei
Köre rajzolta: Bachm

Ltpa

Nesnera Ida

pusztaszentlaniási

Szobrász

Műcs. kiáll, 1920 tól

Pipics 118. l

Szerződéses biztosító intézete:

Országos Mezőgazdasági Kamarának, az Alsódunántúli Mezőgazdasági Kamarának, a Felsődunántúli Mezőgazdasági Kamarának, a Duna-Tiszaközi Mezőgazdasági Kamarának, a Tiszántúli Mezőgazdasági Kamarának, a Tiszajobbparti Mezőgazdasági Kamarának, az Országos Magyar Gazdasági Egyesületnek, az Országos Központi Hitelszövetkezetnek, az Országos Vitézi Széknek, a „Hangya" Szövetkezeti Központnak, a Magyar Mezőgazdák Szövetkezetének, a Magyar Gazdaszövetségnek, a „FALU" Országos Földművesszövetségnek, a Falusi Kislakásépítő Szövetkezetnek és mindenkor valamennyi más gazdatársadalmi intézménynek.

Kartelen kívül!

Vezérképviselőségek:

Budapest, IX., Üllői-út 1 (Székesfővárosi vezérképviselőség). Budapest, IX., Üllői-út 1 (Pestvidéki vezérképviselőség). Országos Központi Hitelszövetkezet Biztosítási Osztálya Budapest, V., Nádor-utca 22. Magyar Mezőgazdák Szövetkezete Biztosítási Osztálya Budapest, V., Alkotmány-utca 29. Balassagyarmat, Scitovszky-utca 10/b. Debrecen, Ferenc József-út 26. Győr, Deák Ferenc-utca 12. Kaposvár, Fő-utca 31. Kecskemét, Rákóczi-út 17—19. Miskolc, Széchenyi-utca 37. Nagykanizsa, Deák Ferenc-tér 3. Pécs, Rákóczi-út 11. Szeged, Tisza Lajos-körút 38. Szekszárd, Széchenyi-út 50. Székesfehérvár, Bank-utca 7. Szolnok, Gróf Apponyi Albert-utca 6. Szombathely, Széll Kálmán-utca 9.

ELNÖK: GRÓF ZELENSKY RÓBERT
VEZÉRIGAZGATÓ: LÁNG JÓZSEF

NESNERA *Ida, pusztaszenttamási*, szobrász. * Arad 1883 nov. 23. A bpesti főiskolán Radnai Bélánál, azután Münchenben és Rómában tanult. 1920 óta kiállítója a Műcsarnoknak és a Nemzeti Szalónnak.

E. Gy. II. 201.

Hadjárat.

A Hardegg és Wallmoden vé
felállitott honvédgyalogsággal
Felirata fölül középütt:

IX. Armee-Bulle

alól középütt: Verlags-Eigentl
427. Vervielfaltigung
leiró szövegének kezdete: Beri
Herrn F.M. Fürsten zu W
des Perczel-schen Corps
Stuhlweissenburg zurüc

Szines kny.,

Nemera Zóla

1916/17 – 1917/18

Ferkèpzomfoiskèvk
117. l.

raku tanítványa, de eltért a Kanó-

Nesnera Ida

nobrán

Nul. Arad

lásd

Boz Magyarlex

696 h.

Nemera Ida (pusztaszent-
tamási)

életrajz

írod

Csókássy 27. l.

Szül. Arad 1885.
Budapesten, Münchenben, Ró-
mában tanult. 1920 óta szer-
pel harai és külf. tartatokon

Nyitra.

A középtért a vár és v
látszik, az [illegible]
nyerjük, a NEUTRA FLUS szeli.

Rm., mér. a vk.

46-92-1

Nesnera Ida

szül. Aradon 1883 nov.
23. Rkath. - 6 felsőbb
leányisk. -
1916/17 I. elsőéves mű-
vésznőv. - Radnai Béla
1916/17 II. elsőéves n. o.
1917/18 I. másodevés n. o.
1917/18 II. " " "

Hangszer rendszerezése VIII. 2741–244.

Nesnera Ida

1921. okt. MKE

kiáll. Nemzeti Szalonban

Tanulmányfej, gipsz. 6000.—
Mari szem. gipsz. 1500.—

1924. máj. MKE

kiáll. Nemzeti Szalonban

Meditálás, bronz
Pihenő, gipsz
Tükör előtt, gipsz.

Mezőlaki templom harangja, XIII. sz.

VI. 301

Nesnera Ida

Műtvarnok
1920–21. téli kiáll. 179
1921. őszi kiáll. 90
1927. tav. kiáll. 197
Váci u. 58
1928/29. téli kiáll. 213

Steinmüller, Johan V. 122.

NESNERA IDA (pusztaszenttamási)

szül. Aradon, 1885. Tanulmányait Bpesten, Münchenben és Rómában végezte. 1920 óta szerepel a hazai és külföldi tárlatokon.

NESNERA IDA (de Pusztaszenttamás)

nata ad Arad nel 1885. Svolse i suoi studi a Budapest, a Monaco ed a Roma. Espone in patria e fuori dal 1920 in poi.

27 l

Nesnera Ida

Cso'Kássy

kérjük a t.
kat, hogy a
szletes hirde-
nmel kísérni
tel

Első
Magyar
Beszélőkép
Vállalat

BIRÓ ÉS SCHWARCZ IX., RÁDAY-UTCA 28

MDK

Nesnera

Magyar Iparmüvészet 1923. 7o.o.

MDK

Nesnera Ida, szobrász

" müvei a vitrinben megkapóak. "

R.Szörédi Ilona: "A magyar müvészetért" mozgalom nagy kiállitása. Mücsarnok. Uj Magyarság. 1943 máj.16. 13.1.

Nessera Ida
Éva, gipsz

Tavaszi Tárlat. Műcsarnok, 1932. április, 15 l.

. 9. Graduale (Erdődy-Bakócz-kódex). 1557. 142a lap.

— Esztergom vármegye (Magyarország és városai. Szerk. Borovszky Samu.) l. — Hevesy André de: La Bibliothèque atthias Corvin. 1923. 36. l. — Hoffmann épkori könyvkultúránk néhány fontos MKSz. 1925. 47—51. l. — Hoffmann zéchényi Könyvtár illuminált kéziratai. l. — Hoffmann E.: Régi magyar biblio—181. l. — Péter András: A magyar története 1930. I. 196. l. — Berkovits 'iniatori Ungheresi nel „Dictionnaire des ites" 1941. 16, 17, 24 l. — Radó Eszter. 105—110. l. Klny. 21—26. l. — Radó . sz. 30. l. — Berkovits Ilona: A Kassai- és a XVI. századi kassai festészet. Emlékkönyv. Budapest, 1942. 77. l.

. I. 212.) COMMENTARIUS LIBRUM PSALMORUM.

Latin. Folio. XVI. század.

) × 220 mm. 228 levél. Vízjegye: körbe- mérleg, csillaggal. Nagyjából hasonló 2516 és 2607. Hiányos, szakadozott. Egy- számozás. Vörös kezdőbetűk. Bastarda

MDK

Nesnera Ida szobrászművész

Kisplasztikai műve, az Iparműv.Társ.kiáll.-án.

Ybl Ervin: Az Iparműv.Társ.jub.kiáll.

Magyar Iparművészet, 1925. 173.lap

Nesnera Ida MIK

Szobor

Miesarnok 1925.Iparművészeti Társ.Jubiláris kiáll.

MDK

Nesnera Ida, szobrászm.

Finita- ja megkapó, jó munka.

/gy./: A Műcsarnok téli tárlata. - Szobrművek. Képzőművészet. 1929. 16. sz. 25-28 l.

Nesnera Ida MDK

Tanulmányfej, gipsz

Mücsarnok 192o-21 téli kiállitás

MDK

Nesnera Ida

Kisplasztikai művekkel szerepelt a Szép Otthon kiáll.

Cikk: A mi kiallitóink.

Magyar Iparművészet, 1936. 25.1.

MDK

Nessner Ida

Képzőművészet 1927. I. évf. 1. sz. 11.1.

MDK

Nesner Ida, szobrászm.

1023. Ülő akt. Bronz.

Árverési Csarnok, aukció katalógusa. 43.1.
1933.okt. 43.1.

Nesnera Ida MDK

Nausica, terrakotta

Műcsarnok 1927 tavaszi kiállitás

NDK

Nessnera Ida, szobrászm.

kis bronzszobrai gabirakatban Somló S. alkotásaival együtt.

R.Szörédi Ilona:Megnyilt a magy.képzőm.-nők Galamb utcai szalonja.
Uj Magyarság.1941.jan.19. 9-10.l.

MDK

Nesnera Ida

Finita

Képzőművészet 1929. 16. sz. 28.1.

Nesnera Ida

szobrász

Karácsonyi kiállitás Istvánffy Gabriella II.Kut u.7. sz.a.mütermében - szerepel: nagyszerüen sikerült szobraival.

Nemzeti Ujság
1935.XII.1.

Nesner Ida

Szerepelt a Műcsarnok tav. tárlatán.

L.A.932.IV.24.

Nesbet Ida

Wessela Ida

szerepelt a Magyarság Képzőművészeti Kiállításán.

M. 1933. XI. 5.

Nesnera Ida

szobrai szintén szerepeltek Klaunner M.
műterem-kiállításán.

Műteremkiállítás.
M. 932. T. 12.

Nesnera Ida MDK

Finita, bronz

Műcsarnok 1943 A magyar művészetért c.kiáll.

Nesnera Ida

MDK

Áldozat, bronz

Milcsarnok 1943 A magyar művészetért c.kiáll.

Nesnera Ida

MDK

Ruth, terrakotta

Mücsarnok 1943 A magyar művészetért c.kiáll.

MDK

Nesnera Ida

Képzőművészet 1929. 16. sz.

Nesnerov Ida

Kiállit a magyar képzőművésznők egyesületének karácsonyi vásárán.

Uj m. 1942.XII.1.

Nesnera Ida

A Műcsarnok 1927-es tavaszi tárlatán a Magyar Képzőművészeiről Egyesülete tagjaként szerepelt.

? 1927. IV. 1.

Nesnera Ida

A Műcsarnok 1927-es tavani tárlatán szerepelt.

M. 1927. IV. ?

Nesnera Ida

szobrász.

Karácsonyi műteremkiállítása 1928. dec. 2–10.-ig Páris Erzsi festővel közösen a Váci utca 58. sz. alatt lesz megtekinthető.

Meglívó.

Nesnera Ida.

A végi Műcsarnokban rendezett Iparmű-
vészeti Társulat kiállításán bronz- és terra-
kotta-szobrai szerepeltek.

Magyarság, 1928. dec. 2.

MDK

Nesnera Ida

Sértett önérzet, br.

Az 1921.évi őszi kiáll.tárgym. Műcsarnok. 1921. nov. 6.l.

MDK

Nesnera Ida, szobrász

Baba.	Terracotta.
Duzzogó.	Bronz.
Nehéz lépés.	"

Müvs.-OMKT."A gyermek a művészetben" kiáll.1940.II-III
Kat. 2o.l.

MDK

Nesnera Ida, szobrász

Ruth. Terrakotta.

Műcsarnok. IV.Képzőmüv.kiáll."A Magyar Művészetért."
1943.máj.16-3c. Kat. 9.l.

MDK

Nesnera Ida, szobrász

F. inita. Bronz.
Áldozat. "

Mücsarnok. IV. Képzömüv. kiáll. " A Magyar Müvészetért".
1943. május 16-30. Kat. 11.l.

Nesnera Ida

MDK

Echo, bronz

Mücsarnok 1930/31 jubileumi kiállitás

Nesnera Ida MDK

Finita, szobor

Mücsarnok 1928/29 téli kiállitás

Nesnera Ida MDK

Nehéz lépés, gipsz

Műcsarnok 1940 Gyermek a művészetben c.kiáll.

Nesnera Ida

"Kis Szalon" karácsonyi
hárlatán neve szerepelt.

M. 930. XII. 11.

Nesnera Ida

szobrász

Képzőművészeti Társulat jubileumi kiállítása - a műcsarnokban - szoborral szerepel.

Echo.

Pesti Hirlap
20

Nesnera Ida szobrász

Karácsonyi műteremkiállitása.

M.931.XII.5.

Wernera Ida

Szerepelt a Műcsarnok Tavaszi tárlatán

Szórai lijtág 1927. IV. 3.

Nesnera Ida MDK

Baba, terrakotta

Duzzogó, bronz

Műcsarnok 1940 Gyermek a művészetben c.kiáll.

Nesnera Ida MDK

Éva, gipsz

Mücsarnok 1932 tavaszi kiállitás

MD K

Nesnera Ida, szobrász

Áldozat. Bronz.

Mücsarnok. IV. Képzömüv. kiáll. "A Magyar Müvészetért". 1943 máj. 16-30. Kat.

MDK

Nesnera Ida, szobrász

Páris Erzsi festőművésszel közösen nivós műterem-kiállítást rendezett.

Kis Kiállitások.

Képzőművészet 1929. 16.sz. 32.l.

M.D.K.

Nesnera Ida

275. Baba. Terracotta.
278. Duzzogó. Bronz.
284. Nehéz lépés. Gipsz.

"A gyermek a müvészetben" kiállitás tárgymutatója. Bp. 1940. Orsz. M. Képzőmüv. Társulat. 20. l.

Nesnera Ida MDK

Tanulmányfej, gipsz

Mücsarnok 192o-21. Téli kiállitás

Nesnera Ida ~~festőművésznő~~ szobrász
Tanulmányfej, gipsz
Mári néni gipsz
Magyar Képzőművésznők tárlatának és Páris Erzsi
gyüjteményes kiállitása, Nemzeti Szalon, 1921. okt.

iniszter rendeletéből: Dr. Mariay Ödön

A hivatalos másolat hiteléül:

Petermann Károly

miniszteri s.hiv.igazgató.

Vegyes, egyházi berendezés

a győri székesegyház Szt. Anna és Három királyok oltáraihoz szobrok, kánon-tábla és gyertyatartók készitése, Nessensohn József, 1771.

Győri Szemle, III., 1932. 219-221.

Stengl Marianne: Győr müemlékei.

Nessensohn József, kőfaragó

Győri Szemle, III., 1932. 219-221.

Stengl Marianne: Győr müemlékei.

Nessensohn József

1771-ben kőt Szily püspök szerződést fenti kőfaragóval a kőfaragó mester mintái szerint a Szent Anna oltár (győri székesegyház baloldali hajójában) szobrai, kámontáblái és gyertyatartói elkészítésére 190 forintért.

Stengyőr 22. l.

Készítette ugyanott a jobboldali oldalhajóban Szent József és a fájdalmas Szűz oltárait 1774-ben 190, illetve 110 forintért.

u.o. 23. l.

.300.-		
900.-		
900.-		
600.-		
.800.-	142	189
2.200.-		
400.-		
7.400.-	116	99
3.000.-	128	159
300.-		
5.700.-	144	12o
9.000.-	214	17o
5.000.-	268.~~192~~	192
4.000.-	93	53
2.000.-	24o	12o
4.000.-	1o1	56
1.800.-	47	39
3.400.-		
4.000.-	141	1o6
3.000.-	97	113
1.5oo.-	13o	125
6.8oo.-	98	84
8oo.-		
2.000.-	162	124

Nessensohn József

győri nobrázt

l.

Bedy Vince dr. A
győri nékesegyház tört.
Győr, 1936. 23. l.

 M. D. K

NESSENSOHN József kőfaragó

1770. Győr, székesegyházbeli munkákért 40,– forint

1771. Uo., 50,– 64,– 130,– 81·50 forint

sekrestye supraportokért stb. —

Szt. Anna-oltár szobraiért 190,—

Nep. János-oltár szobraiért 190,– forint

1772. Uo., 120.– forint

Agghásy: Barokk szobrászat... Bp. 1959

I. 249. l.

 M. D. K.

NESSENSOHN József szobrász

1774. Győr, székesegyház, Szt. József- és Fájdalmas Mária-oltárokért 190,– és 110,– forint

Aggházy: Barokk szobrászat... Szp. 1959.

I. 249. II. 106.

Nessenthaler

Fontana-Nessenthaler két, Budát ábrázoló metszetének részletét közli:

Gerő Győző: A török városkép kialakulása.
Budapest, 1971. 6.sz. 37-39. l.

Nessenthaler E.

rézmetszete Dom. Fontana rajzáról:
Buda 1686. évi ostroma. Reprodukció.

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970.

2361

Nesselthaler Andrea

festō

l.

Kapbarokk

Reg. Tain. Erk

II. 263. l

M.D.K.

Elias Nessenthaler, grafikus

melorette Fol. Dom. Fontana
1686 utáni rajzai a budai vár-
palota elrendezéséről 1687-ben
Ugyancsak ő, melynek részbe a budai
vár palota északi és nyugati részeit
-fontana 1686 utáni rajzai alapján.

Balogh Jolán: A művészet Mátyás király udvarában
Bp. 1966. 2 köt. 1. köt. 37. old.
2. köt. 10. a. 15. old.
+ 2. köt. 34. old.
33-34. a

MDK

Nesselrode püspök
1704-ben a pécsi székesegyház középhajó boltozata is beszakad, a kuruc háboruk alatt.
A restaurálást Nesselrode püspök végezteti el olyan buzgalommal, hogy az egész épületet átalakitják a XVIII.sz.épitőstiljában .
Az eredeti románstilü, harmonikus belső architektura hatása teljesen megváltozik.

Gerece Péter dr.: A pécsi székesegyház.

Magyar Épitőmüvészet 1907.9.sz.4-6.l.

M. D. K.

NESSELTHALER, Andreas festő

(Salzburg)

A szombathelyi székesegyház kifestésével kapcsolatban — neve is felmerül

Garas XVIII. sz. 274. l.

Nessenthaler B

l.
Ráth. I. 497.

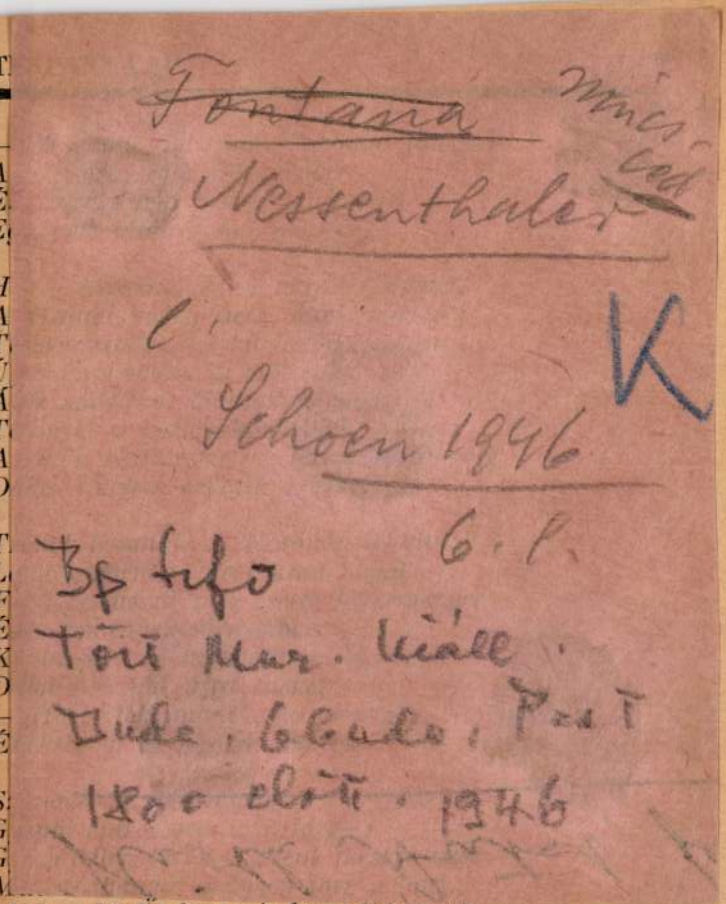

Multak kürtje lesz minden nótás ajak
— Reszkessenek a jerikói falak —
A bástyák ormát nóta ének őrzi
Zúgó hangját mennydörgés tetőzi.

. . . . . .

Istenéhez szól, aki énekelve

Kelemen Gyula esperes-lelkész a helybeli gyülekezet és beregi egyházmegye nevében köszöntötte s az erre adott válaszból kisugárzott annak megérzése, hogy ez a gyülekezet és ez a vidék nagy szeretettel várta és fogadta körébe a magas vendéget.

Az este 7 órakor kezdődő istentiszteleten az ezernél is több lelket magába fogadó, hatalmas templom ismét kicsinynek bizonyult. Sokan maradtak a kapukon kívül. Megjelent itt az egész vidék úri társadalma is felekezeti különbség nélkül, messzi vidékről jöttek egyszerű emberek, asszonyok, leányok. Huszonöt palástos lelkipásztor emelte az istentisztelet méltóságát. Bibliát olvasott és imádkozott Csatáry Jenő jándi lelkész, e. m. főjegyző. Lendületes imája magával ragadta a lelkeket. Ravasz László püspök a Galatákhoz írt levél 2. rész 20. verse alapján hirdette az Igét, e kérdésre adván feleletet: hol van a te Krisztusod? Méltatlan lenne arról a csodálatos művészetről írni, ami az igemagyarázat belső felépítésében és szónoki előadásában érvényesült. Ravasz László neve fogalom. Az ország legnagyobb szószékéről, a rádióból mindenki ismeri, de aki lábai előtt letelepedve hallhatta itt, csak most jött rá, hogy csak most ismeri igazán. Mint a májusi meleg eső hullott a lelkekre az Ige áldása s a nagy, figyelő csendességben a Szentlélek járt közöttünk. A gazdag lelki hatást jelentős mértékben emelte Dr. Janka Sándor kir. közjegyző, e. m. tanácsbíró szólóéneke, kinek páratlan szépségű bariton-hangja magas szárnyalással vitte Istenhez a lelkeket. Szép és tökéletes volt a helybeli Református Vegyeskar énekszáma Gáll János igazgató tanító, református kántor vezénylete mellett. A Himnusz hangjai után egy lélekben meggazdagodott

~~Fontana mérnök~~

~~rajza~~

Nessenthaler J.

metszete

Budavára 1686-ik.

ostroma és vizsafoglalása.

Repr.

Némedy, Joseph. Die Belagerungen der Festung Ofen in den Jahren 1686 und 1849. Pest 1853.

Emlitve

~~Pásztor Bp~~

25. l.

Á S

s Bizottsága

E.-u.10/.

felsoroltak részére kérem a vasuti

nyesitését, illetve kiállitását.

·ött érv. iáll.dij.	Térités ösz ege	Érv.bélyeg száma	Jegyzet
4.-	20.-		
4.-	20.-		
4.-	20.-		
4.-	20.-		
4.-	20.-		
4.-	20.-		

Nessenthaler

szinházi festő

lásd

Isoz Bprene

130. l.

Dunáninneni ág.hitv.ev. egyházker
xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

4355 szám.

MÉLTÓSÁGOS B Á R Ó -E L N

Becses julius 16-án 401
méltóztatott hivatalomhoz a "M
adványait "/I--II.kötet/a dunái
könyvtára számára megküldeni.

A midőn ugy saját,mint egy
müért hálás köszönetemet fejez
kegyességébe ajánlom.

Fogadja Méltóságod őszint

Nessenthaler

Repr: Az 1686-os ostrom./Fontana-Nessenthaler/
rézmetszet.

132.o. 115. kép.

Borsos -Sódor - Zádor: Budapest. XVII// Bp. 1959.

Nessenthaler , E.

MDK

Repr.: A Buda visszafoglalásáért vivott ostrom 1686-ban.
Részlet Fontana-Nessenthaler réz. metszetéből.

61.o. 50. kép.

Borsos - Sódor - Zádor: Budapest. Bp. 1969.

M.D.K.

Nessenthaler, Elias (1664-1714)

augsburgi rézmetsző, Magyarországon is dolgozott. Egy Buda és Pest látképét ábrázoló művét maga rajzolta és metszette, de ő metszette G.D. Fontana budai mérnöknek Buda 1686-os ostromáról készült rajzait is.

Rózsa György: Budapest látképei /1493-1800/

Bp. 1963. 69, 78-82, 168. old. XXXIII. t

MDK

Elias Nessenthaler

Cimlap. Magyar várak látképei hadi trófeák közt.rézk.
megj. 1688-as Nagyszombati kalendáriumban

Szépmüv. Muz. grafikai oszt. 87.kiáll. 1954.

13 **l.**

Nessenthaler, Elias MDK

augsburgi születési, Nagyszombatban és Bécsben élő rézmetsző

16.o.

Rézkarc: Le plan et perspective de la ville Royale de Bude...II. Septembre , L'an 1686..."
Sign: Johannes Dominicus Fontana - E./lias/ Nessenthaler fac Viennae /16/87.
Buda és Pest ostroma északi madártávlatból.

51.o. 131. szám.

/dr.Kelényi B. Ottó/: Buda és Pest grafikus ábrázolásai a visszafoglalás korában. 1683-1718. Bp. 1937.

Nessenthaler Elias MDK

val-szinüleg az ő rézmetszete a "Neogradinum" cimlap a "Calendarium Tynaviense. Ad. Annum Christi ~~nnc~~ MDCLXXXVII;;;/Magy.Tört. Képcsarnok/.

304.o.

Genthon Nógrád 1951.

MDK

Nessenthaler I. metszete, Fontana mérnök rajza

Budavár 1686-i ostroma és visszafoglalása.

Némedy, Joseph: Die Belagerungen die Festung Ofen in den Jahren 1686 und 1849. Pest 1853.

Nessenthaller Ignác

szinházi festő

U. 1791/a

Szentiványi Gyula =

Milyen volt az első szegedi szinház?

Szegedi Híradó

1911. szept. 22.

naptárban meg-
nézni, hogy ez a
dátum vasárnapra
esik-e?

Veggers

a. 39

Jelič

d.

Guida di Spalato e Salona

—, Bulic, Fr., Rutar, S.

l. „Spalato e Salona" alatt

Nesser György

l.

Zádor – Rados

280. l.

Nesser

1.

LykaMagyműI800-50

301. l.

8.

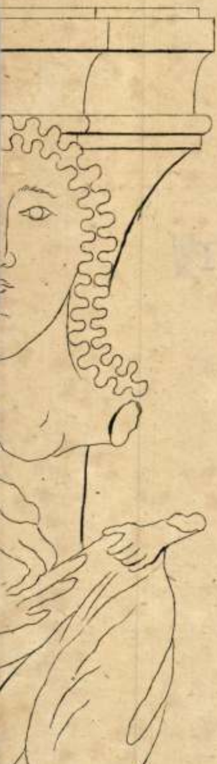

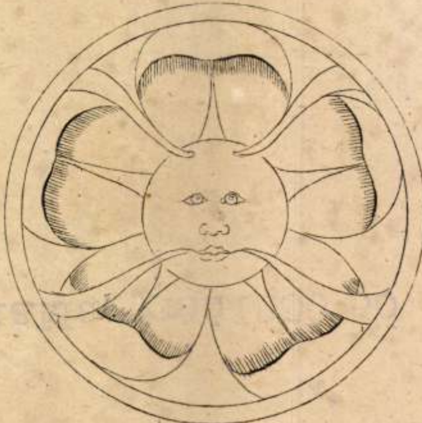

9.

5.

Vesser

Ltáb. III. 43

Nessen

Stab. III 43

Nessel Sjöll

ö terverte az új vásárhely ~~[illegible]~~ 1834-ben, az eredetét 1720-ban épitelhett oroszban lecsett

Kiss Lajos, Vásárhely i műrén-élet, Bp. 1957.

18 l.

Nesser György MD K

épitész

1834-ben Jaurnik Miklós német kömüves és Micza József német ács épitette a vásárhelyi uj városházát Nesser György terve szerint.

Kiss L.: Vás.müv. 18.o.

Nessi Ernő

Az Orsz. Magy. Képzőművészeti Társulat 1899. évi rendes közgyülésén vett részt.

Millenarnok, 1899. 215. l.

M.D.K.

Nestel H. /?/

Tóth Béla: "A kisértet" c. elbeszélését illusztrálta a müvész.
Repr.

Magyar Salon, Bp. 1885. május 1. III. kötet
150-158. lap

NESTER, Franz, pozsonyi kőművesmester

F.N. bürgerl. Maurermeister, 6 heter fia meghalt, 1813-ban. (1814, 14 l)

—

U. az, 1 napos lánya meghalt. (1814, 963 l)
U. az, 3 éves lánya meghalt. (1820, I. kötet, 97 l)
U. az, 3 hónapos fia meghalt. (1823, I. kötet, 170 l)
U. az, † 56 éves korában, Pozsony, 1832 december 8. (1832, 1293 l)

—

Prenburger Zeitung
(Hentham)

Nester Johann

ácsmester

Pozsony 1774

l.

Weyde Walch

1. l.

N főtanácsos urnak!

BUDAPEST.

ély tisztelettel értesitem Méltóságo-
itészeti hivatal magas épitkezési osz-
egyház küldöttsége február hó 17-én
odtól kihallgatást, a gyomai templom

atal kiküldöttje Herdy Béla mérnök ur
egész épitkezés levezetésére, Gyomáról
és az anyagi ügyek gondnoka.

Nestichi rh.

régi templom

gótikus

l

Jedlicska I

180, 181. l.

727. Keretek. 2061-909-94

1 darab barnára páczolt diófa-keret fölül félkörives részén faragványokkal, a kelelésen pedig levél- és gyöngyfüzérrel.

Méretei 115:80 cm.

Becsértéke.....30 K

Jegyzet. 1127-906-82

Westlinger
puskamüves
Tata XIX. 17

Ezredéves orsz. kiáll.
tört. főcsoport hiva-
talos katalogusa -
III füzet. Ősfoglal-
kozás. 90. l.
Kétszer ezen
az oldalon

18

Neswrba

Szönyeggyáros

Der Ungar 1842. szept. 14.

(G...: Die erste ungarische Gewerbsausstellung)

Kalmár

NESZEL /Neszl/ József egri ötvösmester. Egerben 1734-53-ig irják össze az adózók között. Ekkor a város I. negyedének 4. fertályában, mint háztulajdonos lakik, —+ Swaiczer Keresztély és —+ Kontersweller szomszédságában.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

N

Mestovic

A Képzőművészeti Muzeum uj kiállitása modern szobrok gyüjteményéből. Fenti művész is részt vesz. /"anya szobor"/

Esti Hirlap 214 sz. 1958. szept. 12 2 old.

M.D.K.

Nészel . . . . rézműves, ötvös

1724-44 körök működik
Egerben.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk: Dercsányi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó

141. old.

M.D.K.

Nészel József, egri ötvös

nevét említik Hilscher József festővel kapcsolatban, aki 1744-53 körök nála lakik. Az adózók körök 1735-53-ig vizsgálva. 1749-ben már 10 éve mester Egerben, de segéd és inas nélkül dolgozik.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 340. old.
+ 373. "

NESZMÉLY (Komárom)

Neszmély

Vértes?

REF. Ttemplom sokszögű, lőrésablakos gótikus szentéllyel. Keresztelő kápolnája gótikus.

VÁRROM négyszögű toronnyal. A vár hegyén apácakolostor maradványai.

SZATHMÁRY-PINCE: sírkő, állítólag Rottkircher komáromi polgármester emlékére.

ég, hogy az első hónapban — daczára a
vári évszaknak — szokatlanul nagy volt a

az alsóbb lakosság használatára.

A társadalmi alkotás a Pro cultura mun kásképző-egyesület égisze alatt áll, amely 1905 évi közgyűlésén határozta el a népkönyvtá létesítését.[1] A határozat végrehajtása köze két évbe került s a Via dei Vagellai 1. sz. a lévő egyesületi helyiségben berendezett könyv tárt 1907 január 27-én adták át a nyilváno ságnak. A könyvtár alapjait közadakozásb vetették meg, mely részben könyvek, részbe pénz alakjában folyt be. A magánosok ado mánya az első évben 804 lirát tett, míg község segély 1907-ben csupán 100, 1908-ba pedig 300 lirára rugott. Noha a könyvtár kizárólag a munkásság részére tartják fenn a munkaadó iparosok semmiféle anyagi hozzá járulást nem szavaztak meg. Egyetlen Alessi nevű iparos szerepel az adakozók között 5 lirával. Hogy a jövedelmet fokozzák, 1907-be tárgysorsjátékot rendeztek, mely 889·81 lirá hozott, 1908-ban pedig a speziai kir. hadi tengerészeti zenekar által a könyvtár javár tartott hangversenyből 478·55 lira folyt be

[1] V. ö. a könyvtár 1908. évi jelentését. Firenze 1908. 7. l.

Nesznélyi rk. templom

XIX-ty.

l.

Mohl Tata

218-l.

A Magyarországi

PROHÁSZKA KÖRÖK

alakuló ülése 1935. október 2-án, (szerdán) délután 1/2 5 órakor a SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT díszter-mében. (Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28. szám.)

Felelős kiadó: Kézai Béla. Stephaneum r. t. Budapest.

Neszmélyi ref. templom

NESZMÉLY

Ref. templom

Závodszky Levente: A Grassalkovichor. TURUL, XLV–1931, 79 l.

/Neszményi Béla

MDK

A szakszervezeti kulturbizottság értékelése szerint a gyermekrajzkiállitás III. korcsoportjában/ V-VIII. osztályosok/ harmadik lett

"Malacfarsang" c. ceruzarajzával.

--: Kik rajzoltak legjobban

Energé, 1962. ápr. 17.

Neszner János

ötvös

1814 Nagybánya

Kapmagyarorszötvösök 41. l.

Török pipa VIII. 190

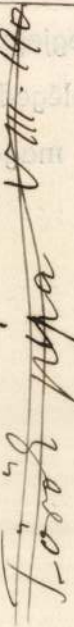

kilos

stb. stb. úgyszintén **vegyi tisztitást** é
(10 kilón felül) házhoz küldök s elkészité

Legyen szabad megemlitenem, hog
gyárvezetőnői minőségben alkalmazva s

Midőn még megjegyzem, hogy n
megbízóim teljes megelégedését kiérdeme
pártfogását s ajánlom magam

Gárdos ny

Neszthy Egonné

namszlani, szül

Haich Erzsébet

lásd

Haich Erzsébet

alatt

v. Nekthyné Haich Erzsébet
kabrán

Kiállitá a Vitézi Rend képző- és iparmüvész tagjainak müveiből rendzett kiállitáson a Technológia termeiben. Emlitve Kétségbeesés c. kompoziciója.

Ujság 1935.V.12.

v. Neszthyné Haich Erzsébet

Női aktje kerekel a Vitézi Rend tagjainak kiállításán.

Nemzeti Újság 1935. V. 12.

Neszthyné, Haich Erzsébet

Vitéz Neszthyné Haich Erzsébet: Ildiko

v. Neszthyné Haich Erzsébet

Aktja és plakettje, a Képző- és Iparművész vitézek kiállitásán.

M.U.933.XII.10.

v. Neszthyné Haich Erzsébet

Szönyege, a Képzó- és Iparművész vitézek kiállitásán.

M.U.933.XII.10.

M.D.K.

v. Neszthyné Haich Erzsébet, szobrász

hősi emlékmüvet állitott ki a karáczony előtt megrendezett müvész-vitézek kiállitásán.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1934. LV. évf.

jan. 3. sz. 5. old.

MDK

vitéz Neszthyné Haich Erzsébet iparművész

Ebédlőszőnyeg

Képző- és Ip.művész vitézek kiáll. Budai Vigadó
1933. dec. 8 1.

?DK

v.Neszthyné Haich Erzsébet szobrász

v.N.E. képmása
H.S. képmása
Gusztinéni
Zephir
Soproni Széchenyi emléktábla
Elefánt

Képző és Ip.művész vitézek kiáll. Budai Vigadó
1933. dec. 3 **1.**

MDK

vitéz Neszthyné Haich Erzsébet

Leszámolás, szobor, repr.
Menyegző, " "

Képző- és Ip.művész vitézek kiáll. Budai Vigadó,
1933. dec. 9 l.

?DK

v.Neszthyné Haich Erzsébet szobrász

Szőts Ernő emlékplakett
Endres György plakett

Képző és Ip.művész vitézek kiáll. Budai Vigadó
1933. dec. 3 l.

M. D. K.

Nesztlyné HAICH Erzsébet

1897 –

Rozálka

A M. O. Galéria ánagjegyzéke I/a. r.

Bp. 1959. 151. l.

M. D. U

NESZTHYNÉ

Laisd.:
Haich Erzsébet

N

M.D.K.

Neszthy Egonné Haich Erzsébet

Széchenyi István emléktábláját készitette. Az emléktáblát a Széchenyi-téren az 1-2. sz. házon helyezték el. /1933./

Frankenburg Adolf iró dombormüvü emléktáblája a Szent György-utcában a 24. sz. házon. /1934./

Fényi Gyula csillagász dombormüvü emléktáblája a Szentlélek-utcában a 3. sz. házon. /1935./

Dr. Heimler Károly: Sopron topográfiája utca és házjegyzékkel. Sopron. 1936. 48. l.

Nesztlyné Haich

Erzsébet

P. Feinyi Gyula S. J.
emlértáblája Sopronban.
fenti műve

Endrédy 19. l.

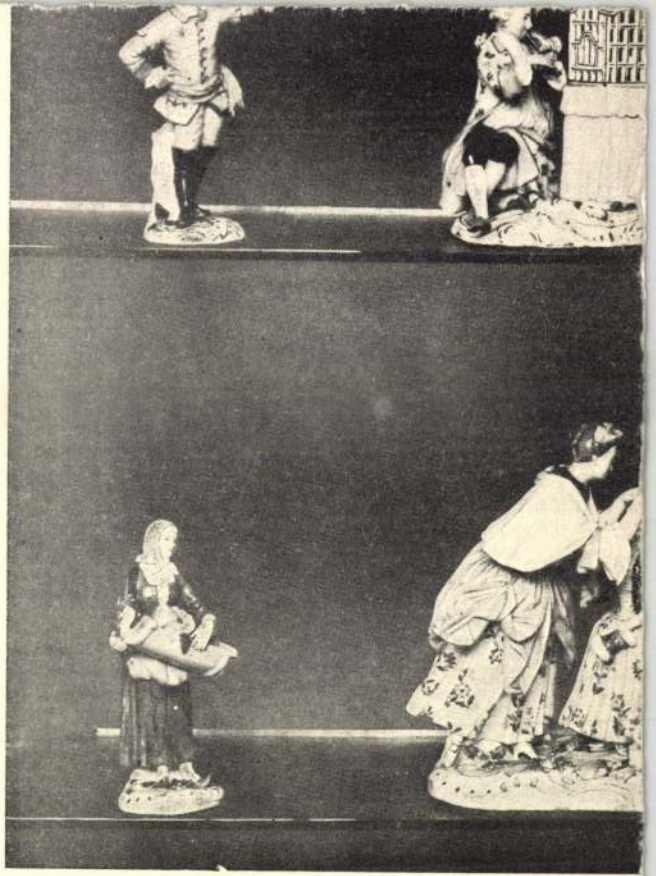

800/7
800/23
800/9

800/
800/
800/

MDK

Nesztkyné Haich Erzsébet,
Szobrász.

Fejek. Jól mintázott, jellemzö alkotások.

Képzö- és iparmüvész vitézek kiállitása.-Budai Vigadó.-
B.H.1933.dec.8. 12.1.

?DK

v. Neszthyné Heich Erzsébet szobrász

Leszámolás
Merengő
Szégyenkező
Vénus
Gida
N.E. képmása
F.L. képmása

Képző és Ip.művész vitézek kiáll. Budai Vigadó 1933. dec. 3 **l.**

Nesztl Ferdinánd

1774-körül végez munkálatokat az egerbaktai r.k. templom tornyán.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.
Magyarország műemlékei topográfiája VIII.
Budapest 1972.

6321

MDK

Nesztl Gyula mű- és cimfestő mester

Budapesten elhunyt.

Vas.Ujs. 1896. 43.évf. 485.lap

Nesztl Gyula

nőt és cimfertő mes-
ter; † Budapesten.

Vas. Ujs. 1896. 485. l.

Nesztl Gyula

nin és crimfertő mester
meghalt 1896 ben
Budapesten

IROD.

Vas. Vp 1896. 485

Neszvada Gyula

könyvkötő

l.

Közlezrkiáll

1424. l.

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni,
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 435418

M.N.K.

Neszvadba Tamás testvér

asztalos

a templom felujitására 1665, 1671. ben a rendi hatóság szegedre rendeli

Bálint Sándor: A Szeged-alsóvárosi templom, Bp. 1966.

22.1.

1021

1976. junius 6. Televizió 19.3o /4o/ M.

A HÉT.

Nesztor Béla

- Számos tényel lehet bizonyitani, hogy évről-évre nemcsak jobban, hanem kultúráltabban is élünk. Ilyen bizonyiték az is, hogy a lakás-program és a lakás-kultúra fejlődése mind több izléses és jó minőségü kerámia terméket igér. A szükséges mennyiség egy részét importálni kell. A Nógrád megyei Romhány községben lévő Fal- és Padlóburkoló Gyár most több mint 6oo millió Ft-t kap egy új gyárrészleg felépitésére. A gyár tehetséges és fiatal gárdáját kereste fel Radnóti László és Forrai Tibor.

- Rengeteg fiatal dolgozik itt a gyárban, mondhatnánk a fiatalok gyára ez. De nemcsak a dolgozók, a munkások vannak úgy a 2o esztendő közelében, hanem a vezetők is. Nesztor Béla hány éves volt, amikor gyáregységvezetővé x nevezték ki?

- 26 éves voltam amikor gyáregységvezetőnek neveztek ki, ennek már három éve.

- Már három esztendeje. A fiatal vezető fiatalos tempót és fiatalos lendületet is diktál. Biztos vagyok benne, hogy ennek a fiatal vezetésnek köszönhető az, hogy három esztendő alatt 18o fokos fordulatot vett a gyár élet.

- Igen, az 1972-es mélypont után, ahol 18 millió veszteséggel zárta az üzem az évet, 1975-ben már 49 millió eredménnyel. Emögött nagyonsok munka van, elsősorban két gyárnak a beindulása, egy 5oo ezer négyzetméteres évi kapacitású csempegyár és egy ugyancsak 5oo ezer négyzetméteres évi kapacitású padlóburkolólap üzem.

- Na és az, hogy felhasgytak a kályhagyártással. Körülrakták eladatlan termékekkel az üzemet.

- Igen, 1972-es évben gyakorlatilag az udvarra termeltünk, mert nem lehetett eladni azt a mennyiségü kályha-csempét amit az üzem képes vdt termelni. Ekkor döntött úgy a Finomkerámiai Ipari Müvek vezetősége, hogy a kályhacsempe gyártást megszünteti és a felszabaduló csarnokban új technológiával mázas padlóburkolólap gyárat épit.

- Csempe azonban még most nincs elég.

- Igen, ismeretes az ország csempe-problémája, évente kb. 1 millió négyzetméter impoertra szorul az ország. Ezt az import mennyiséget szeretnénk kiváltani az ezévben iduló újabb beruházással, amelyre 64o millió Ft Összköltséggel egy 2.5 millió m^2 -es plusz kapacitást ad az országnak. Kiemelt beruházásként kezelik ezt itt Nógrád megyében.

- Az igény egyre nő, azonban a rendelésekben elég konzervativok vagyunk, nem?

- Hát ez elsősorban pénzkérdés, a nagy épitőipari vállalatok a lakásépitési program megvalósitása során elsősorban az olcsó áru egyszinü fehér csempét használják.

- Pedig Önök igazán tudnának szép, izlésformáló, izlésnevelő burkolóanyagot is adni. Nagyon érdekes, szép kisérletek folynak itt a gyárban és nagyszerü a kollekció is. Szemet- lelket gyönyörködtető, csakhát a boltokban nem találkozunk velük.

- A termelésünknek mintegy 3o%-a lehet szines, mintás kivitelü, ez kevés, nagyon kevés, ezért nem lehet kapni.

- A romhányi gyárban az iparmüvészek szentélye ez, ahol hányan dolgoznak?

- Hárman iparmüvészek

- Horváth Sándor vezetésével,

- De tulajdonképpen 13-an vagyunk, hiszen a gyár dolgozói közül egy kis csoport a mi munkánkat közvetlenül segiti.

- Nap mint nap újabb gyönyörüségek kerülnek ki az apró égetőkből, szabadjára engedhetik fantáziájukat. Tervek közül megvalósitva látják majd lent a gyártósorokon.

- Ez egy elég nehéz és furcsa probléma, t.i. a legnehezebb amit egy gyári iparmüvészenke elsősorban meg kell szoknia az az, hogy a tervet hogyan tudja integrálni. Nagyon sokféle momentum van, amit pusztán esztétikai dolgokon kivül figyelemmel kell kisérnünk, sőt be kell épiteni már eleve a gondolkodásba is. Ezek technikai és gazdasági problémák együtt, tehát kereskedelmi és müszaki ügyek.

- Ez nem tészta, hanem agyag. Ügyes kislányok formálják és igy ismerkednek az anyaggal, amivel talán egy életen át dolgoznak. Gyerekek, kinek a szülei dolgoznak itt a romhányi gyárban? tartsa fel a kezét! Ennyien? Neked hol?

- Nekem éjjeli őr,

éneked?

- Nekem a lapoknál dolgozik lent,kézzel válogatja

- Neked az anyukád szintén itt dolgozott ugye? tartottad a kezedet? mit csinált az anyukád?

- Anyukám először anyagkönyvelő volt, utána ápolónő lett itt a gyárba.

- Ide szeretnétek jönni a dolgozni a gyárba?

- A válogatóba a gépek mellé.

- Önök tehát bizalmat kaptak, lehetőséget.

- Igen, ez az új gyár egy nagyon nagy lehetőség, ezzel Magyarország legnagyobb burkolatanyag gyára lesz a Romhányi Épitési Kerámia Gyár.

- Megnövekednek viszont a gondjaik is, a beruházáshoz ember kell majd, aki dolgozik benne. Kb. hány új munkaerő beállitásával számolnak?

- Jelenlegi létszámunk 56o fő, ez kb. 8oo- 88o- 9oo fő lesz, mintegy 32o fő új munkaerővel számolunk, amelyet a környék falvaiból szeretnénk a gyárba hozni. Ez a létszám rendelkezésünkre fog állni, 1979 elejéig.

- Ekkor indul, ekkor lép be az új beruházás.

- Igen ez három év alatt készül el.

- Tudatában vannak Önök annak, hogy a munkájuk végterméke némiképpen azért izlésformáló, a lakásban az ember nap- mint nap látja, kénytelen látni.

- Igen, időnként ez annyira előtérbe kerül, hogy ez egyfajta ötközőpont néhány kereskedelmi szempontokkal, néha pedig mással. Nekünk van egy olyan határozott érzésünk, hogy /szalagfordiżás/ .....nemcsak müvészi, de politikai kérdés ig, különösen nálunk. Tehát ha mi itt egy jó néhány m² kispolgári izlést kielégitő lapot tervezünk és azt gyártásba engedjük, akkor bizony nagyon furcsa dolgokat csináltunk.

- Könnyen szót értenek a gyár vezetőivel?

- Ne, talán ezt igy nem is fogalmaznám meg, hogy könnyen szót értünk, nem kell szót érteni, értjük egymást és úgy csináljuk a dolgainkat, közösen együtt, a problémákat itt azonnal rögvest el lehet intézni és azt hiszem, hogy ez egy olyan nagy könnyebbség, hogy ezt tudom kivánni minden iparmüvésznek aki valaha is az iparba kerül.

1976. VI. 8. 21.05, Huszár stúdió

Nestor Béla, iparművész

- A romhányi iparmüvészek nagyon szellemes megoldással égető kemencét találtak ki.

- Nem tudom, hogy kitaláltuk-e ? Szerkesztettük.

- Ebben a formában biztosan.

- Szerkesztettük. 60-70 ezer forint egy elfogadható méretü kemence ára, ma Magyarországon általában. Volt egy alkotó ifjusági pályázat és mi elhatároztuk, hogy nem tartanánk fairnek, ha mi müvészeti alkotásokkal pályáznánk, hiszen mi profik vagyunk. TEhát nem lenne fair az amatőr, az ugymondom az amatőrökkel szemben, ha a mi müvészi ...és gyakorlatunkkal, vagy képzettségünkkel kellene felvenniük a versenyt. Igy történt az a furcsa helyzet, hogy nekiálltunk kerámiát késziteni ugy, hogy ebbe a kerámiakészitő társaságba részt vett egy lakatos, villamosmérnök és három kerámikus. Amikor elkezdtük ezt a témát gyurni, gyömöszölni, rögtön kiderült ez az előbb emlitett kemencekérdés, igy tehát vettük sorjában. ELőször a kemencét, megpróbáltuk megoldani ugy, hogy az itthon kapható anyagokból, a kereskedelemben beszerezhető termékekből szereltük össze, kiszámitva természetesen a megfelelő paramétereket és tulajdonképpen sikerült ugy lehántanunk az előbb emlitett kemencét, hogy a 60-70 ezer forint helyett 3-4 ezer forintból előállitható egy ugyanolyan méretü, ugyanannyit tudó, sőt magasabb hőfokot elérő kemence.

- Igy tehát mondjuk az ország különböző müvelődési házaiban, az úttörőházakban, az agyag, mint anyag iránt érdeklődő fiatalok köny-

nyen hozzájuthatnak valóban nagyon olcsón, egy ilyen égető kemencéhez.

- Ráadásul saját maguk el is készithetik, sőt kivánatos is, hogy ennek a kis kisérleti változatát, ami egy néhány száz forint erejéig jelent csak költséget, maguk készitsék el, mert itt mi elsősorban nem a kerámiák készitésére fektettük a nagy hangsúlyt, hogy itt kerámiák készüljenek, hanem arra a folyamatra, ami végbemegy egy emberben, ameddig az agyagtól a kész kerámiáig eljut.

- Mi lett a sorsa ennek az alkotó ifjuság pályázatnak ?

- Nemis elsősorban a pályázati részét tekinteném nagyon kedvezőnek, hanem a Finomkerámiai Müvek hozzáállását, hiszen a témát nem hagyják elaludni és szándékoznak ezt egy könyvalakban megjelentetni. Ez az egyik. A másik pedig az, hogy szó került arról is, hogy egy eszköztár csomagot esetleg előre, vagy félkészen előregyártva majd a Müvek előkészíti és árusitani is fog az érdeklődőknek. Ugy ahogy mondtad szakköröknek, még fizikoterápiás intézeteknek is.

- Nehezen fogadják a bizalmukba a nógrádi emberek a jött-menteket, az idegeneket.

- Igen, ezt éreztük, amikor idekerültünk, közel néhány hónap különbséggel több fiatal vezető is jött.

- Ugy mondták róluk, hogy az ejtőernyősök. Akiket ide bedobtak, akik ide beereszkedtek.

- Hát körülbelül el tudom képzelni, hogy ez is lehetett a véleményük, számoltunk ezzel, sokat ellene tenni nem lehet, esetleg elmenni, de hát nem ez volt a cél, amikor idejöttünk, itt szerettünk volna maradi és a 300 vagy 500 ember közé bejön 6 ember, akkor ennek a 6-nak kell alkalmazkodni elsősorban, és ha elfogadják, akkor már lehet alakitani az 500-at, de ehhez idő kell és kapcsolatok.

- Mielőtt befejezte volna az egyetemet. Ilyennek képzelte az életét ?

- Amit én akkor elképzeltem, vagy amire mertem gondolni, azt körülbelül már elértem. Különösebb nagyobb terveim nincsenek, persze könnyen mondom, mert kaptunk a gyártól lakást, ugyhogy a fiatalok egyik nagy problémája a lakás, az viszonylag rövid időn belül megoldódott, állásunkkal, munkánkkal meg volt elégedve, mi kell még egy fiatalnak ? Én meg vagyok elégedve.

- Nehéz volt szavakba önteni azt, amire gondoltam. Tulajdonképpen aggódom Nesztor Béláért. 28 évesen mindent elért amit akart. Mi lesz eztán ?

- Evés közben jön meg az étvágy, azokkal az 5 évvel ezelőtti elkép-

zeléseim azok megvalósultak. Az 5 év alatt ujabb elképzeléseim is vannak , illetve,

- Szóval akkor a régi elképzelések szerint teljesült minden.

- Elég régen,

- Most már magasabbra állitotta a mércét.

- Az az 5 évvel ezelőtti elképzeléseim voltak, hát azóta van két kislányom, azt már emlitettem, amig férjhez nem adom ez körülbelül 20 év, bizonyos szempontból az programok és az elképzelések kötöttek.

Nestorovits György

ötvös

1828 † 1829 jan. 18 Újvidék

Kapmagyarországi ötvösök 41 l.

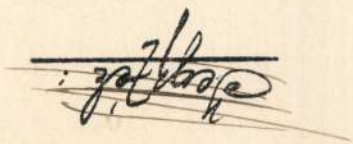

Őskori aranyékszer VI. 127

MDK

Netoliczka Oszkár

Roth V.: Szász művészet Erdélyben. A Mügyüjtő. 1930. 3. sz. 80.l.

Nethusi templom-
kastély

Inkább torony, mint
templom
XV. sz.

Kővári Erdéjeml.

241. l.

Nyilhegy fejlődésének bemutatása
a sümegi múzeumban

VI. 138.

Néthusi templom-
hastély
(Neithausen, Nagykü-
küllő vm).

képe repr.
Sigerus

N Y U G T A T V

975.000 B P, azaz Kilencszázhe
get elnöki tisztelètdijam kieg
tére a Müemlékek Országos Biz

/Alapösszeg:~~350.000 szoro~~zv

Budapest,1946 julius

Netoliczka Oszkár

szobrász, Brassó

l.

A Műgyűjtő

1930. 80. l.

Uj és régi szépirodalom

Szakkönyvek

Tudományos könyvek

a tudomány bármely ágából

Metszetek és litográfiák

Fekete és színes metszetek (portrék, vadászati, város, zsánerképek stb.)

Francia metszetek

a 18-ik századból, 30x45 már 12 pengőtől

Kéziratok

Netoliczka Oszkár

zobrázt

Nat. 1897. Brassó

lásd

Osvát Kálmán dr.

Erdélyi Lexikon.

Nagyvárad, 1928. 214. l.

1912,

-án.

n ~~terül el~~ és az előtérben látható,
a uralja. Hátul a környékbeli magas
éknak kissé borult égboltja ~~felhőzött~~.

5 cm,-- Lelt,sz,4169,-- Vétetett az
leirat szerint 800 K-án (1167-912),
7-én (1234-912),-- Elszámoltatott
-- Az elszámolásra nézve lásd a 31993-

51-912,
t,8292,
12-11,

55

NETOLICZKA, Oskar Gerhard szobrász, grafikus (1897-1940)

MYSS, Walter: Kunst in Siebenbürgen.
Innsbruck : Wort und Welt Verl., 1991
273.p. életrajz

SAMUEL NETSCH, textilfestőmester

Az 5.függelékben a lőcsei festők céhlevelét találjuk 1715-ből.Kihirdetve:1716.febr.14-én.-A 6.függelék a lőcsei céhhez tartozó mesterek névjegyzékét tartalmazza 1608-tól 1869-ig.-E mesterek egyike volt:
46.- Samuel Netsch, Leutschau, 151.old

DOMONKOS OTTÓ: Magyarországi festőcéhek I. A textilfestés első nyomai 101.old

ARRABONA. A Xantus János Múz. Évkönyve, 16. Győr, 1974.

TOBIAS NETSCH, textilfestőmester

5.Függelékben a lőcsei festők céhlevelét találjuk 1715 ből.Kihirdetve:k116.febr.14-én.--a 6.függelékben a lőcsei festők névjegyzéke van 1608-tól 1869.ig.- 1.-Tobias Netsch,Leutschau, 1608.- 151.old.

DOMONKOS OTTÓ: Magyarországi festőcéhek I. A textilfestés első nyomai 101.old

ARRABONA? A Xantus János Múz. Évkönyve, 16. Győr, 1974

Netscher, Caspar

festo

l.

Csat-Frey Öst. Kunstt

XXIV. k

133 l.

MŰEMLÉKEK ORSZ. BIZOTTSÁGA
VEGYES MŰVEK.
91

Kiepert, Heinrich. Ruinenfelder von Babylon.
Berlin, 1883.

Füz. 1 db.

Netter Adolf

festů
1884

Činnisk 1930. 86 l.

9438.

rdultan, teljes felszerelésben
ét sorban elhelyezett tizenkét
rata

sterr.ung.Armee.
r
r Bilderbogen
ler L.E.Petrovits
usgabe No.626
e Rechte vorbehalten
rr.ung.Armee,Bog.601-643 ...Alpen-
n, Bog.476-495.
uck v.J.Freytag & Berndt,Wien.

a papirosnak 29.7:43.2 cm.
.123-912
-912-49
elt.7624.

0.62

M.D.K.

Netter és Speray cég

A kupola csúcsára helyezett gömb és kereszt aranyozását végezte el.

Bachó László: A gyöngyösi templomok története. 142 l.
A Kálvária templom története.

Nettl Vilmos szobrász

Läsd Schickedanz Albert.
1881. februari/egyet.

Nettl Vilmos szobrász

Lásd Schickedanz Albert.
1881. februári/egyet.

Netzkó Ernő

Netzkó Ernő festőművészről ... Közalkalmazott, 1966. ápr. 14.

Az 1966. évi magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája /Művtört.Ért. 1969.3.sz. 243-284.l./

256.l.

Neu

l.

Eperjessy 1929

5. l. 6. l.

9. l. 13. l. (Tobbnör)

Neu báró ezredes

kartogr.

1782-85

l.

Eperjessy 1928

18. l. 22. l. 23. l.

M.D.K.

* Freiherr von Neu, hadmérnök ezredes

---

19. 1785. A. "Kleine Charte des Königreichs Ungarn". Színes, kéziratos térkép. Eger és körn ékének térképe. A külterület is színesen. Wien, Cs.ász és kir. Családi Könyv- és Térképtár. 135.o.

Sugár István: Eger város térképei / XIII.sz.-1950 / 125.o.

Az Egri Múz.Évkönyve. Heves Megyei Múzeumok Közleményei. 1967. Eger, 1967

M.D.K.

Neu, katonamérnök

15.1782-84."Geographische Charte des Königreichs Hungarn".Színes,kéziratos térkép.Szerz:"aufgenommen unter der Direktion der Hr.Oberst von Neu".Katonai jellegü,de nem oly részletes,mint a Bécsben őrzött Neu /1785/ térkép. 64+48 cm.Orsz.Levéltár.Nr./S.12/Div. XI.No.2. 1 l.

Sugár István: Eger város térképei / XVIII.sz.-1950 / 125.o.

Az Egri Múz.Évkönyve. Heves Megyei Múzeumok Közleményei. 1967. Eger. 1967

Neu Miksa

építész.

Szül. Zalaegerszeg 1897.

Oklevelet nyert 1928.

Műegyetem 14. l.

10284.

:zett tojásdad medaillonban. Gallér-
:érmet hord. A keretet levélfüzér
:zimerpaizs van alól szárnyas fejjel.

:n Schwendi Freyherr, Kay-
:dolphi II. Feldmarschall.

:8.5:17 cm.

:00.
:4.

Neu Miksa

Neu Miksa okl építészmérnök,
építőmester. VIII. Lósy Imre-u. 1.
149-548

Bptávb 1940 szept.

Dr. NEMES J. GYÖRGY
v. szan. főorvos, — szőv. dispens. o.
BUDAPEST,
I., Lágymányosi-u. 16.. - T.: 581-70.

M.L.K.

Freiherr von Neu, Hadmérnök ezredes

19.B. - Duna és Mellékfolyói". 1785-ös térképéről készült kéziszinezésü fényképfelvétel. Eger és környékének térképe. Ezt "kidolgozta Lokorny Tódor mérnök, Bp. 1896. Mezőgazdasági Múz. 135.o.

Sugár István: Eger város térképei / XIII.sz.-1950 / 125.o.

z Egri Múz. Évkönyve. Heves Megyei Múzeumok Közleményei. 1967. Eger, 1967

M.D.K.

Freiherr von Neu, hadmérnök ezredes

18.1785. Kleine Charte des Königsreichs Hungarn". Szines kézirato térkép, ill. fénymá olat. 64+48 cm. Eger és körn ékének térképe./ Ez az ún. Neu-féle térkép/. Wien Kriegsarchiv. 135.o.

ugár István: Eger város térképei / AIII. sz.-1950 / 125.o.

z Egri Múz. Évkönyve. Heves Megyei Múzeumok Közlemények. 1967. Eger, 1967

Neu Dezső

Neu Dezső okl mérnök, építési váll., V. Pannonia-u. 9. 127-678

Bptávb 1940 szept.

Tokaji Bor

Szives tudomásul
a Gschwindt féle Szesz- Lik
4000-P-t. az
a március 25-én kért 4000.-
A fedezetül küldött értékpa
bocsátjuk.

NEUBAUER, Andreas, városi asztalosmester

A.N., Bürgerl. Tischlermeister, 14napos lánya meghalt 1800-ban. (1801, 57 l)

—

U.az, 1éves fia meghalt 1802-ben. (1803, 37 l)

—

U.az, 7éves lánya meghalt. (1806, 206 l)

—

U.az, 8éves lánya meghalt. (1806, 288 l)

—

A.N., Tischlermeister und Bürger des äussern Raths, 10hónapos lánya meghalt. (1806, 1093 l)

—

U.az, 14hónapos lánya meghalt. (1807, 233 l)

—

N.A. Bürgerl. Tischlermeister, 3hónapos lánya meghalt. (1809, 470 l)

—

%

A. N., bürgerl. Tischlermeister u. Mitglied des äussern Raths, †61 éves korában, Pozsony, 1810 január 1. (1810, 1011)

—

Pressburger Zeitung
(Genthon)

NEUBAUER, Andreas, pozsonyi asztalosmester
A. N. bürgerl. Tischlermeister, 22 éves felesége meghalt.
(1809, 921 l)

—

U. az, 4 éves fia meghalt. (1813, II. kötet, 291 l)

—

U. az, 2 hónapos fia meghalt. (1814, 117 l)

—

U. az, † 37 éves korában, Pozsony, 1818 január 14. (1818, 93 l)

—

Pressburger Zeitung
(Genthon)

NEUBAUER, Andreas, pozsonyi asztalosmester

A.N.,bürg.Tischlermeister,

7 gyermeke megh.1800-ban [1801, 57 l.]
1802-ben 1803, 37 "
1806, 206 "
1806, 288 "
1806,1093 "
1807, 233 "
1809, 470 "

A.N.,bürgerl.Tischéermeister u. Mitglied des äusseren Raths,
† 61 évesen,Pozsony 1810 jan 1.
[1810, 101 l.]

Pr.Z.

NEUBAUER, Andreas, pozsonyi asztalosmester

A.N.bürgerl.Tischlermeister

22 éves felesége megh. [1809, 921.l
4 éves fia " [1813,II.köt.291
2 hónapos fia " [1814, 117 l.]

U,az † 37 évesen, Pozsony, 1818 jan.14.
[1818, 13 l.]

Pr.Z.

NEUBAUER, Anton, porosan rajztanár

A. N. Reichenmeister, 3 hónapos fia meghalt.
(1820, II. kötet, 311.l)

Freiburger Zeitung
(Gerikon)

NEUBAUER, Anton, pozsonyi rajztanár

A. N. Zeichenmeister

kisfia megh. [1820, II.kötet, 311 l.]

Pr.Z.

M.D.K.

Neubauer Antal, kajzlauár

kis fia hal meg 1820-ban Pozsonyban.

Csatkai Endre: Pozsonyi képzőművészek és iparművészek 175?-185? között

Művészettörténeti Értesitő, Bp. 1963. XII.évf. 1. sz. 22. old.

NEUBAUER, Carl, pozsonyi asztalosmester

C.N., Tischlergesell,
1 éves lánya megh. [1825, 536 l.]

U.az.bürgerl.Tischlermeister,
2 éves lánya,
34 éves felesége,
3 éves fia meghalt
[1831, 1104, 1118 l.]

Pr.Z.

NEUBAUER DÁNIEL /Naüpauer/, választó

Anno 1667 a Die Septembris usque ad Diem 17 Decembris. Az Választóknak, Pénzverőknek és Egyébfele Müveseknek Negyedik Angariabeli Fizetések, ugy mint Intra Spatium 13 Septimanarum.

Választok.

NEUBAUER DÁNIEL, Hetre.	Fl.1.40.	Hét. Fizetés.
Választo,		13. Fl.18.den.20.
76.old.		

ESZE TAMÁS: A nagybányai pénzverőház számadása / 1666-1667 / 73.old.

H[illegible]M TIKAI KÖZLÖNY, LXVII-LXVIII.évf. 1967-1968
Akad.Kiadó, Bpest. 1968

NEUBAUER DÁNIEL/Naüpauer/, választó

Anno 1667 a Die 12 Juny usque ad Diem 17 Septembris, Az Választóknak, pénzverőknek és egyéb fele Művesek-nek Harmadik Angariabeli Fizetések Ugy mint Intra Spatium 13 Septimanarum.

Választók.

NEUBAUER DÁNIEL, Hétre. Fl.1.~~25~~ 40.- Hét. Fizetés.
választó, 13. Fl.16 den. 20.-
76.old.

ESZE TAMÁS: A nagybányai pénzverőház számadása /1666-1667/ 73.old.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY, LXVII-LXVIII.évf. 1967-1969 Akad.Kiadó, Bpest. 1968

NEUBAUER DÁNIEL, /Naupauer/, választó

Ab Anno 1666 Die 18 Decembris usque ad Annum 1667 Die 10 Marty, Az Választoknak, Pénzverőknek és Egyéb fele Mivesseknek Első Angaria beli Fizetesek ugy mint intra Spacium 13 Septimanarum.

Választók.

NEUBAUER DANIEL, Hétre.Fl.1.40.- Hét. Fizetés.
Választó 13. Fl.18. den.20.
74.old.

ESZE TAMÁS: A nagybányai pénzverőház számadása / 1966-1967 / 73.old.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY, LXVII-LXVIII.évf. 1967-1968
Akad.Kiadó, Bpest. 1968

NEUBAUER DÁNIEL, /NAUPAUER/, választó

A Nagybányai Pénzverőház számadásaiban 1666-1667-ben neve szerepel. A magyar származású Terebesi István számvevő nevét Naupauernek irta. 73.old. 1660 aug. 25-én tette le az esküt.

ESZE TAMÁS: A nagybányai pénzverőház számadása / 1666-1667/ 73.old.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY, LXVII-LXVIII.évf. 1967-1968
Akad.Kiadó, Bpest. 1968

NEUBAUER DÁNIEL/Naüpauer/,választó

Anno 1667 a Die 13 Marty usque ad Diem 18 Juny Ejusdem Anni,Az Választoknak,Pénzverőknek es Egyeb fele Müveseknek Második Angariabeli Fizetesek ugy mint Intra Spatium 13 Septimanarum.

Választok

NEUBAUER DÁNIEL, Hetre.Fl.1.40. Hét. Fizetés.
Választo 13. Fl.18.den.20.
75.old.

ESZE TAMÁS: A nagybányai pénzverőház számadása /1666-1667/ 73.old.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY,LXVII-LXVIII.évf. 1967-1968.
Akad.Kiadó,Bpest. 1968.

NEUBAUER /Neugepauer/ János.egri ács. 1780-95-ig említik az egri adókönyvek, de még 1800-ban is összeirják az adózók között.

AHevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből.Voit.

NEUBAUER DÁNIEL, választó

Említve: 34.-1660.VIII.25. Választó társaival, Timár Mihály, Sturján Márton és Samuel Fay leteszik az esküt a császárra. 28.old.

SZÁSZ PÁL: Adatok a nagybányai pénzverő alkalmazottairól 1530.1660 25.old.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY, LVI-LVII.évf. 1957-1958. Akad.Kiadó, Bpest. 1958

NEUBAUER DÁNIEL, választó

Emlitve:-4.-1660.XXx VIII.25.Felesküszik a császárra. 61.old.

SZÁSZ KÁROLY: adatok a nagybányai pénzverőház alkalmazottairól /1560-1628/ 61.old

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY, LX-LXI.évf. 1961-1962. Akad.Kiadó. Bpest. 1962

NAUPAUER DÁNIEL, /Neubauer/, választó

A Nagybányai Pénzverőház számadásaiban 1666-1667-ben neve szerepel. 1660 aug. 25-én tette le az esküt. A Magyar származású Terebesi István számvevő Naupauernek irta nevét. 73.old.

ESZE TAMAS: A nagybányai pénzverőház számadása / 1666-1667 / 73.old.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY, LXVII-LXVIII.évf. 1967-1968 Akad.Kiadó, Bpest.1968

JOSEF NEUBAUER, orgonaépitő

Tausz Antal 1861-62-ben épitett orgonát Vágodnak.1937 ig müködött.Akkor a bécsújhelyi Neubauer orgonaépitő ajánlatára elcseréltek egy kétmanuálos pedálos harmóniummal.Tausz orgonája 11 évig volt Neubauernél, 1948-ban megvette Császárfalú/Kaiserdorf/egyházközsége 7000 Schillingért. Azóta otty van. 439.old

SZIGETI KILIAN: Tausz Antal/1826-1903/ nagyszentmihályi orgonaépitő élete és munkássága 437.old

VASI SZEMLE, XXVII.évf. 1973. 3.sz. Szombathely

Neubauer Dezső

vül. 1884. Esti tanf.
muntázás

Ney Simon vobrinnal

Értimisk 1901/2. 45. l.

~~Alt~~ - ~~Sohl~~ ~~Pergstetten~~ Zólyom / h. n.

V. 113, 115.

NEUBAUER, Karl, pozsonyi asztalosmester

C.N. Tischlergesell, 1 éves lánya meghalt (1805, 536 l)

—

H. ax. bürgerl. Tischlermeister, 2 éves lánya, 34 éves feleség, 3 éves fia meghalt (1831, 1104, 1116 l)

Preßburger Zeitung
(Jantsch)

NEUBAUER, Ferdinand, pozsonyi asztalosmester

F.N. bürgerl. Tischlermeister, 2 éves lánya meghalt (1822, II. kötet, 206 l)

—

U. az, 3 éves lánya meghalt (1822, II. kötet, 337 l)

—

U. az, 8 napos lánya meghalt (1822, II. 537 l)

—

U. az. 8 napos lánya meghalt. (1822, II. kötet, 641 l)

—

U. az, † 32 éves korában, Pozsony 1825 máj. 6, mellhüdésben (1825, 618 l)

Preßburger Zeitung

(Senthan)

NEUBAUER, Ferdinand, pozsonyi asztalosmester

F.N.,Bürg.Tischlermeister

4 gyermeke megh. [1822,II.kötet,206 l.]
1822,II. " 337 "
1822,II. " 557 "
1822,II. " 642 "

U,az,† 32 évesen, Pozsony, 1825 máj.6,
mellbajban [1825, 618 l.]

Pr.Z.

Weinbauer Frigyes
özvegy
73 éves
(érelmeszesedés)
† 1946 III. 22, temet. III. 25

Halotti főkönyv
389 folyó

NEUBAUER, Georg, pozsonyi avztalostanonc

G. N., Tischlerlehrling, † 18 éves korában, 1849 november 5. (1849, 1224 l)

Preuburger Zeitung
(Genthon)

M. D. K.

NEUBAUER György kőfaragó

1769-ben Lőcsén szerepel

Agghárty: Barokk szobrászat... Bp. 1959.

I. 130., 249. l.

Neubauer Györaz

Frigges

harangöntö

l -

Csatsopr harang

13. l -

15. l -

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Neubauer Georg

Friedrich

harangöntő

1814. 300 öles telket vész

a soproni Kuruc-domb

aljában.

Csatkörl

BUDAPEST
52 VI. 10 10

NEUBAUER, Georg, pozsonyi asztalostanonc

G.N.,Tischlerlehrling,
† 18 évesen, 1849 nov.5. [1849, 1224 l.]

Pr.Z.

NEUBAUER, Joseph, pozsonyi asztalosmester

J.N., bürg.Tischlermeister,

2 gyermeke megh. [1810, 417 l.]
1812, 247 "]

Pr.Z.

A Szent István Társulat
Könyvei 1941.

Neubauer H.

Czeke Vilma: **Jézuska hegedűje.** Bájos legendák a Gyermek-Jézus életéből fiúk és leányok számára. Közvetlen, meleg stílusuk egy csapásra meghódítja a gyermekek szívét. 6—10 éveseknek. Neubauer H. rajzaival, félvászonkötés	1.80
Díszkötés...	2.80

[illegible]
[illegible] 1941.

Neubauer Jakob

1833–34. verm. tauf.

Fleischer Beck 71. l.

M.D.K.

Neubauer János, egri ács

1780-95 körök szerepel a városi adókönyvekben, de még 1800-ban is összeírják az adózók körök.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 373. old.

Neubauer Janos

aranymüves

l.

Horvmagyötv Bécsben

q. l.

NEUBAUER, Johann, pozsonyi kőművesegéd

J.N., Maurergesell, + 39 éves korában, Pozsony, 1827 március 21. (1827, 497 l)

Preßburger Zeitung
(Genthon)

JOH. NEUBAUER, textilfestőmester

HAUPT LADEN BUCH.-Eines Ehrsamen Handwerks Deren Kais: Königl: PRIVILEGIRT Bürgerlichen Schön und Schwartzfärbern in der Königlichen Freyen Stadt Pressburg.
Név:.- 162.- Herr Joh. Neubauer
Felvétel ideje: 1797. 11. Sept.
Hová vették fel: Schárt, /Sárd/. 157.old

DOMONKOS OTTÓ: Magyarországi festőcéhek I. A textilfestés első nyomai 101.old

ARRABONA, A Xantus János Múz. Évkönyve, 16. Győr, 1974

NEUBAUER, Joseph, pozsonyi kártalanított

J. N., bürgerl. Tischlermeister, 2 hónapos lánya meghalt. (1810, 417 l)

—

U. o., 10 hónapos fia meghalt. (1812, 247 l)

—

Preßburger Zeitung
(Gentilen)

NEUBAUER, Karl, pozsonyi asztalosmester K.N., bürgerl. Tischlermeister, 4 hónapos fia meghalt. (1815, 187 l)

—

U. az, 6 hónapos fia meghalt. (1818, 127 l)

—

U. az, 2 éves fia meghalt. (1844, 127 l)

—

Preuburger Zeitung
(Genthon)

Neubauer Károly

hegedükészítő ~~Pesten Budán~~
Pesten a XIX. sz. elején.

Vater oder Bruder von Christian Neubauer und diesem auch in der Arbeit nahestehend.

Lütgendorff

448. l.

TAE .

Neübauerné Bánd

Viktória

II. Garay u. 6.

MKSz 1947

MDK

Neuberger Albert

Nádas árokpart, of.

Téli délutáni hangulat, of.

N.Szal. 2. zsürimentes kiáll. 1916. máj. 16 l.

Neuberger A.

Nobrätz

l.

Arv. Csarnok III. ankc

kat

Gerthon: Esztergomi kanonok

(Neuberger Albert)
Nyiri Albert

Festő

stül. 1899 szept. 25.

Jászberényben.

Emányaiból Kiírva.

2061-909-54

687. Keretek.

1 darab feketére páczolt és különféle faragvá-
nyokkal diszitett keményfa-keret.
Méretei 61:48 cm.
Becsértéke.....60 K

Jegyzet. 1127-906-100

Neuberger Daniel

Neuvinet 1905. 347

Belügyministerium letéte. –
gyarországi festő: Szent István 3.
(630), 3466 (467).

Neubauer Keresztély

hegedükészítő Budai
1819, 1822.

Einer der besseren ungarischen Meister vom Anfange des 19. Jahrhunderts. Eine Geige von ihm aus dem Jahre 1819 befindet sich im Mathias-Dom zu Budapest.

Lütgendorff. 449. C.

Christianus Neubauer
fecit
Budae 1820.

Christianus Neubauer
Ofen 1822.

és ezerágú élet azzal a feltétellel, azzal az álhittel, hogy mi kezdeményezünk, mi hajtunk végre, mi csináljuk a tervet, mi valósítjuk meg egyéniségünkben, családi életünkben, közszolgálatunkban, miénk az érdem, miénk a siker, a kezdet és a vég...

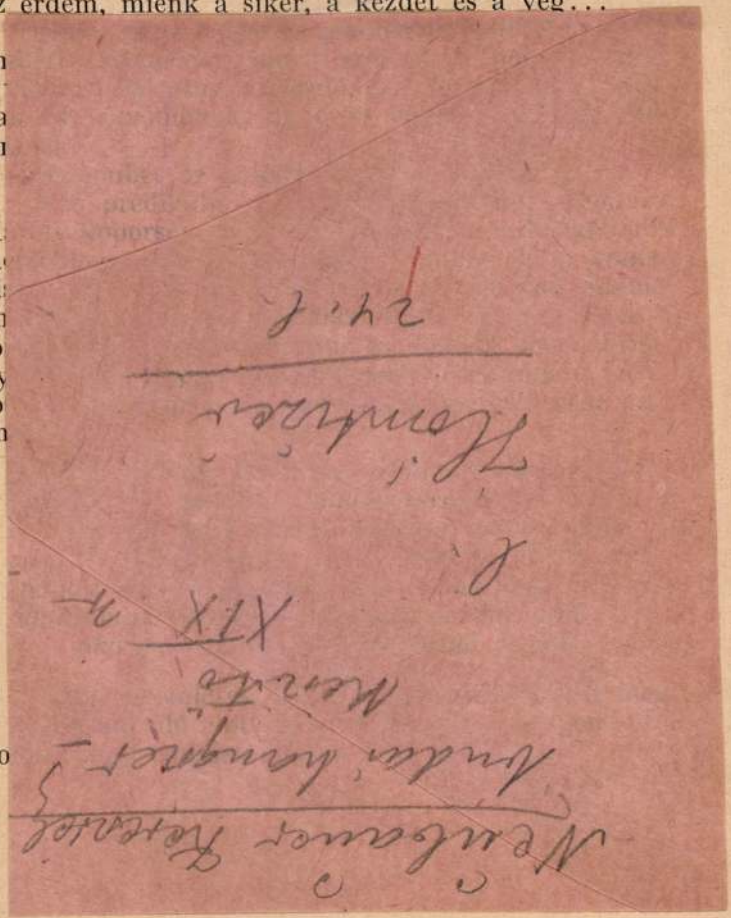

amely július hó 10-én folyt le Debrecenben, az egész ország és az egész református egyház részvételével és jelenlétében. Részvéttel fordult Debrecen felé az egész ország és ez a részvét nemcsak a református egyház egyeteme, hanem a Makláry-család felé is odasugárzott, hogy főleg a mélyen sujtott család fájdalmát enyhítse. A temetésen résztvett a magyar református egyház úgyszólván valamennyi kiválósága. Megjelentek a testvér protestáns egyházak képviselői, a római és görög katholikus egyház vezetői, valamint az izraelita hitfelekezet küldöttsége. A temetésre mintegy kétszáz lelkész jött Debrecenbe, hogy elbúcsúzzék vezérétől és püspökatyját utolsó útjára elkísérje. Ott láthattuk a m. kir. Kormány, az Egyetemes Konvent, a törvényhatóságok, a vármegyék és a város, a katonaság, hatóságok, egyetem, tanintézetek küldöttségét, az előkelőségek mellett a kicsiny falvak presbitereit, gondnokait és tanítóit és végnélküli sokaságát Makláry püspök híveinek, akik szomorú, végnélküli menetben kísérték a Püspököt utolsó útjára.

Ravatal a Nagytemplomban.

A Püspök holttestét délelőtt 11 órakor a Nagytemplom baloldali bejáratánál ravatalozták fel. Üvegfedelű koporsóban feküdt a nagy halott, kinek arca a halálban való megbékélést tükrözte. Vonásai teljesen kisimultak, a szenvedésnek nyoma sem volt rajta. A koporsó körül rengeteg díszes koszorú és délszaki növények. Mellette lelkészek állottak díszőrséget.

Neubauer Lajos
építész.

Szül. Ógló 1877.
Oklevelet nyert 1899.

Műegyetem 14 l.

10289.

helyezett tojásdad medaillonban.
elejü gallér nélküli kabátot
ertől megszakitott négy sorban:

ES A
T POTTEND.
DEN. HERRNHUTH
MDCCLX.

13.4: 8 cm.

Neubauer Nándor

Hobrán Bypert

Loisd

Lamagyiparalm II r. 501. l.

A Müemlékek Tekintetes Országos
Bizottságának

Budapest

VI. Arena-út 47

Szépmüvészeti Museum.

NEUBAUER, Peter, pozsonyi kőművesegéd

P. N., Maurergesell, 7 hónapos lánya meghalt.
(1833, II7 l)

Preßburger Zeitung
(Genthon)

Neubauer Theodora

rajztanár

1932/33. tanévben oklevelet nyert. Értekezése:

Rippl Rónai József kaposvári korszaka.

8° füzve.

Ferkèpzomfoisk:vk 58.l.

Anonym, a XVII sz.

I. József megkoro

A középső képen abban a p
dőn az ország primása és ná
lötte alól a koronázási mene
sarkantyusok lovággá ütése,
körsütés szemlélhető.

Rézmetszet, méret

Ltn. 14280

Szakl. 208-914.

510-914-148.

Neubauer Theodóra

1928/29 – 1932/33

Ferképzomfoiskèvk
117.l.

Neuberger István, festőművész

A Studió '80 kiállítást a Műcsarnokban rendezték. – Neuberger István „Purgatórium" c. munkája absztrakt ritmus és kolorit mellé kifejező formával szférikus elemeket rendel, [említve].

Fecske András: Jóanabb célok felé...
Dolgozók Lapja, 1981. jan. 25.

Neuberger István, festő.

Tatán a Fegyveres Erők Klubjában három fiatal képzőművész mutatkozott be műveivel: Kaszál József, Kóthay, Péter, Neuberges István. – Neuberger István táblaképein a rafinált, a század szinte valamennyi képzőművészeti izmusából merítő, ugyanakkor a régi mesterek precíz alaposságát is ötvöző képkomponálásban, a szinforma dimanizmusában újszerű. – „Repülés," „Filozófia" c. (említve).

N. R.: Fiatal képzőművészek bemutatkozása Tatán.

Dolgozók Lapja, 1979. febr. 21.

Neuberger István, festő

L: Bódi Ágnes

– A Tanya 48 2.

Esti Hírlap, Bn. 1980 aug. 14.

Neuberger István
Stúdió '83/1

Magyar Nemzet 1983. VIII. 27.

Veuberger István

Veuberger István festőművész
1979-ben fejezte be tanulmá-
nyait a Képzőművészeti Fő-
iskolán, ahol Gerzson Pál volt
a mestere.

W.T.: Veuberger István festőművészkiállítása.
Művészet, 1981. június — 54. lap.

Neuberger István

Neuberger István a tatabányai Kernstok Teremben rendezett kiállítást 1981. április havában.

W.T.: Neuberger István festőművész kiállítása. Művészet, 1981. június – 54. lap.

Weinberger István

Impresszionista, látásmódjával kombinált mű az „Őszi alkony", szürrealista szemléletet tükröz a „Festés szabadban", absztrakt jellegű mű a „Dombok" c. kép.

W. J.: Weinberger István festőművész kiállítása. Művészet, 1984. június. — 54. lap.

Neuberger István

A hódmezővásárhelyi „Tanya 48"
csoportkiállitáson és a legutób-
bi Műcsarnokban felvonultatott
stúdió szeregszemtéjen szerepelt
a művész.

W.T.: Neuberger István festőművész kiállitása.
Művészet, 1981. június – 54. lap.

Weinberger István

Weinberger István a Tolna melletti Baj községben nőtt fel, tatai tatabányai szabadiskolákban készült fel a főiskolára.

W. T.: Weinberger István festőművész kiállítása. Művészet, 1981. június – 54. lap.

Neuberger István

A művész 1979-ben festette az „Utolsó vacsora" című képét.

W. T.: Neuberger István festőművész kiállítása.
Művészet, 1981. június. — 54. lap.

Neuberger István

A tatabányai kiállításon a
művész a táblaképek mellett
bemutatott tenyérnél kisebb
vázlatot.

W.T.: Neuberger István festőművész kiállítása;
Művészet, 1981. június. — 54. lap.

Neuberger István

Méltatás.

W. I.: Neuberger István festőművész kiállítása.
Művészet, 1981. június. — 54. lap.

Neuberger Tihán, [festő]

L. Somu Géza

Vadas J. Panoptikum 12

Erd. irodalom Bp. 1983. okt. 14 XXVII/41

Neuberger István

a.j.: Mester és tanítványai

Művészet, 1982. november

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 138-068, 337-748, 340-776
1978 NOV 13
EGYETEMI LAPOK
Budapest

Neuberger I. István

1021

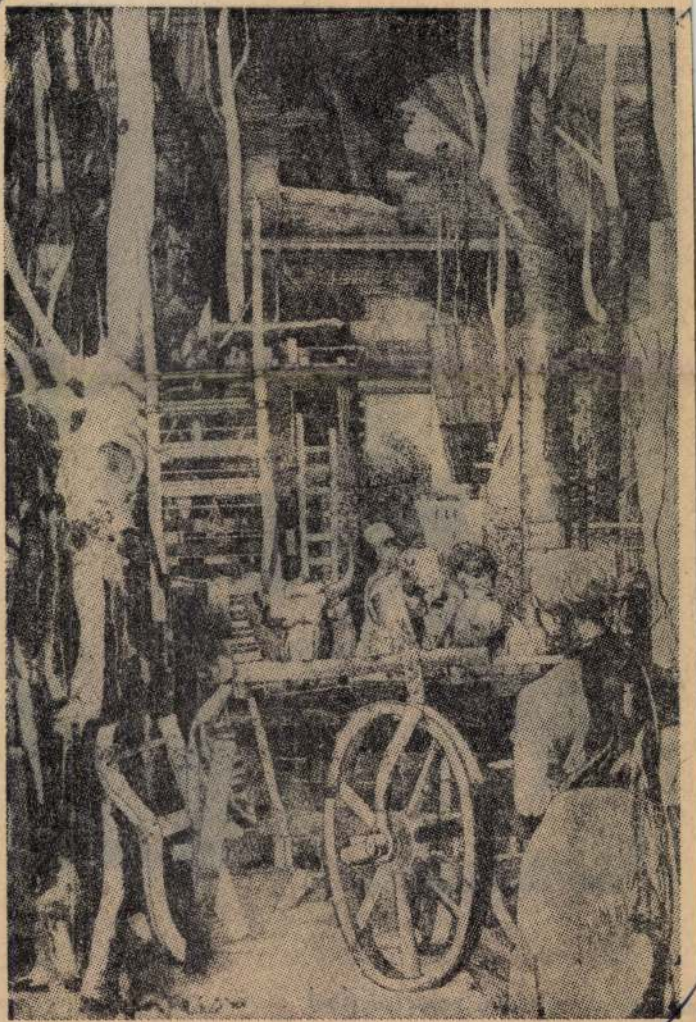

Neuberger István: A hiúság vására

műsorának sokszínű repertoárjából

1985.
augusztus
MŰVÉSZET
13-15. old.

„Matatás T. Bu Ede körül"

Neuberger István festészete

festőművész

1978: *Szigliget.* A Balaton-felvidék vulkanikus hegyekkel szabdalt, varázslatos vidéke – mint valóság – e kompozíción nincs jelen. A felülnézetben ábrázolt természeti kép motívumai rejtőzködők. Bizonytalan festői közeg: nincsenek körvonalak és tájékozódást segítő síkok, a mélységek és a magasságok a határtalanságban, a sejtelmességben enyésznek el. A tájélmény könnyed, oldott foltok kavargásaként rögzült, az uralkodó barna alól sárgák és szürkék sejlenek fel, bukkannak elő. Az elmosódásokból, áttűnésekből épülő színkompozíció biztos kézzel festett, józanul átgondolt, fegyelmezett lírai vallomás, borongós hangulatok és érzések kifejezése.

1979: *Festők a szabadban.* A természet, a táj környezetté alakult; a felhős ég alatt, a háttér dombvonulata előtt rovarszerű alakok jelennek meg. A vörös szín árnyalataival festett mű középterében két hangsúlyos, furcsa lény: az egyik – talán a modell? – a nyugalom, a szemlélődés, a meditáció, míg a másik – talán a festő? – a megszállott keresés, kutatás, egyszersmind az esetlen ügybuzgóság megszemélyesítője. Eldönthetetlen: színpadi jelenet vagy életkép szemlélői vagyunk? Nem tudhatjuk, hogy a szétvetett lábakkal, méltóságteljes pózban ülő modell és a fájdalmasan groteszk, meghajló mozdulattal álló festő szerepet játszik, vagy a két – egymásnak kiszolgáltatott – figura jelenléte, kapcsolata valóságos szituációból eredeztethető festői valóság? A kételyre nem ad választ az alkotó, a kép különös színjátéka vagy konkrét akciója, az előzményeket és a következményeket homályban tartó története, jelensége vibráló, feloldhatatlan feszültséget teremt.

1980: *Az utolsó vacsora után.* A képfelület: fehér asztal, amelynek felülnézetben láttatott síkját csak egy kis sárga, esetlen folt töri meg. Az asztal körül – a festmény körbefutó szélén – zilált, szétesett társaság tizenhárom apró alakja helyezkedik el: Jézus és az apostolok. A festészet története során számtalanszor feldolgozott – századunkban s napjainkban igencsak ritka – bibliai téma szokatlan interpretációja ez a kép: nem az utolsó vacsora konfliktusát ragadja meg, hanem a vacsora *utáni* állapot leírására vállalkozik. Az asztal uralkodó fehér foltja az üresség érzet kifejezéseként, a körülötte elszórt parányi, színes alakok pedig a széthullás immár visszafordíthatatlan stádiumának megjelenítéseként értelmezhető.

1

2

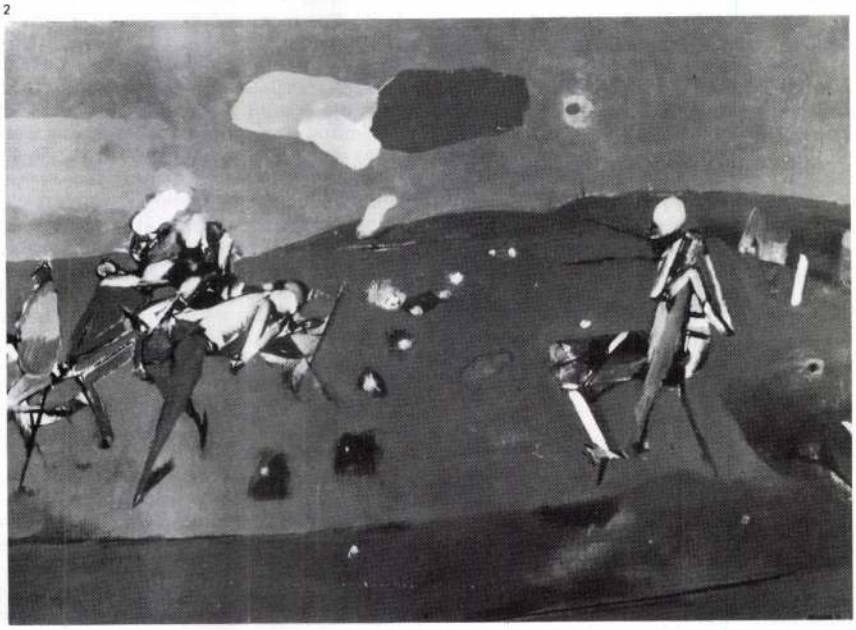

1 Neuberger István: Szigliget, olaj, vászon, 70x100 cm, 1978
2 Neuberger István: Festők a szabadban, olaj, vászon, 70x100 cm, 1979

3

Az arányok tragédiát sugallnak; a figurák jelentéktelen részelemek, s a hatalmas asztal passzív, tartalmatlan tartalmú főszereplővé lép elő.

1981: *Mártélyi udvar.* Falusi udvar motívumaiból montírozott, sárga izzású emlékkép: kapu-, kerítés- és házrészletek mellől az előtérbe árnyék vetül, s az árnyék foltja mellett jobbra létra csúcsán álló, kötét szedő kis figura tűnik fel. A hétköznapi élettér finoman szerkesztett s egységbe olvasztott motívumai közé komponált hétköznapi jelenet furcsa mozzanata: a magas létrán egyensúlyozó figura derekát meghajlítva, *lefelé* hajol a gyümölcsért.

1983: *Matatás T. Bu Ede körül.* A tér zárt, a csupasz falakkal körülvett, rideg teremben nincs nyugalmi pont: tizenhét alak, egy kutya és egy macska szédült akcióban matat a tizennyolcadik, a főszereplő, a festő T. Bu Ede körül. Távcsőszerű szerkezetekkel figyelnek, mutogatnak, gúnyolódnak, hátulról megtámadják a vásznat a kísértetlények, ám a festő rendíthetetlen nyugalommal dolgozik, a gúny, a megvetés, a bosszantás huliámai alkotómunkáját nem érintik. T. Bu Ede műteremképének mérgeszöld alakjai – az oldalfal és a mennyezet is szilárd talaj lábuk alatt – konkrétak és képzeletbeliek egyszerre, hiszen – értelmezésünk szerint – a festő lázas, fanatikus gondolatainak, képzeletvilágának kivetülései. S hogy a vad tánc közepette T. Bu Ede műtermében milyen kép születik, az T. Bu Ede és T. Bu Ede megfestőjének titka marad.

1984: *Jetzt geht gut ...* A zárt, néhol résekkel megnyitott belső tér rálátásban ábrázolt részlete – a hátsó barna és a jobb oldali zöld falsík, az előtérbe nyúló kék asztal és a sárga padlózat összejátszása révén – meghökkentő, feszültségekkel terhelt atmoszférát teremt. A tér kereteit, határoló síkjait belógó testrészek – lábak és kezek – törik át, de hogy az illúzióbizonyosság megbillenjen, a hátsó fal nyílásából valóságos térviszonyok által meghatározottan jelenik meg egy poharat tartó kéz, s ugyanígy, a zöld és a barna falsík találkozásánál a perspektíva törvényeinek megfelelően áll egy megesett, tétova nő. Itt is feltűnik a festő alakja, a történések lényeglátó krónikása: a kép középpontjában, de apró, mitugrász, groteszk figura gyanánt.

A közelmúlt hét esztendejének termésből kiragadott hat kép meggyőzően tanúsítja, hogy az alkotó, *Neuberger István* pályakezdő művész. A művek tematikai sokrétűsége, a formai megvalósítás sokfélesége, s a festői szemlélet változásai is az útkeresés termékeny korszakáról adnak híradást. Ám a pályakezdés viharos gyorsasággal nyíló és záruló szakaszai kiérlelt, figyelemre méltó műveket teremtettek. A kezdeti, a kortársai művészetéből átszüremlő hatások nyűgét levetve egy öntörvényű festői világ felfedezése, és határainak átlépése után eruptív erejű festői mondandó megfogalmazásának, kibontakoztatásának lehetőségéhez érkezett el a fiatal művész.

Neuberger István 1953-ban született Tatán, s a város melletti kisközségben, Bajon, paraszti környezetben nőtt fel. Tatabányán volt szakmunkástanuló, szabadulás után itt dolgozott munkásként, és a napi munka mellett végezte el a gimnáziumot levelező tagozaton. Tatabányán kezdte látogatni a *Krajcsirovits Henrik* vezette képzőművész kör foglalkozásait, és gyakran megfordult a tatai művelődési központban is, ahol *Kerti Károly* grafikusművész szakkörében, irányításával dolgozott. A tanárok szakavatottak voltak, a tanítvány szívós, kitartó és tehetséges, a felkészülés sikerült: a budapesti Képzőművészeti Főiskolán 1975 őszén megkezdhette felsőfokú művészeti tanulmányait. A főiskolán töltött hat esztendő alatt *Gerzson Pál* tanítványa volt, s hogy a legjobbak közül való, azt a *Változó térben* című, 1982-ben a budapesti *Bartók 32 Galériá*ban rendezett kiállítás is igazolja: a mester nyolc egykori növendékét hívta meg közös bemutatkozásra. Nem ez volt Neuberger István első jelentkezése a nyilvánosság előtt, már 1980-ban táblaképei szerepeltek a hódmezővásárhelyi *Tanya 48* című tárlaton – ahol a mártélyi 48-as számú tanya művész tulajdonosai és alkalmi lakói jelentkeztek –, majd egy évvel később az útraindító táj székhelyén, Tatabányán, a *Kernstok Terem*ben önálló kollekciót tárt a közönség elé. A nyolcvanas évektől napjainkig rendszeres résztvevő volt a Fiatal Képzőművészek Stúdiójának éves seregszemléin, az országos tárlatokon, s 1983-ban a fővárosban is, a *Nagy Balogh János Kiállítóterem*ben mutatkozott be önálló kiállítással. Az első s ez idáig egyetlen elismerés: 1984-ben Hatvanban, a VI. tájképfestészeti biennálén alkotását bronz diplomával jutalmazták.

Neuberger rövid festői pályaképét vizsgálva, műveit szemlélve megállapíthatjuk: az alkotó a figuratív, az autentikus figuratív kifejezés lehetőségeit kutatja táblaképeivel. A főiskolai stúdiumokat követően festett, impresszionisztikus, a nonfiguratív ábrázoláshoz vonzódó természeti képsorozatát elhagyva alakokat helyezett a tájba, s az alakok megjelentetésével egyúttal akciószituációkat teremtett. Később képei különös történések színterei lettek – a természet tágas horizontja helyett a zárt, belső terek dimenziói között –, furcsa, torz, szenvedély ízzte alakokkal népesültek be a vásznak. E világ a történésre, a dinamikus cselekvésmozzanatokra épül, illetve a történés és a cselekvés mozzanatai mögött húzódó tartalomra. Egyértelmű: a Matatás T. Bu Ede körül című kép példázat a megalkuvások csábítása-szorításában munkálkodó alkotóművészről, a Jetzt geht gut képi

3 Neuberger István: Mártélyi udvar, olaj, vászon, 60x60 cm, 1981
4 Neuberger István: Matatás T Bu Ede körül, olaj, farost, 74,5x104 cm, 1983
5 Neuberger István: „Jetzt geht gut...", olaj, farost, 98x113 cm, 1984
(fotók Sulyok M.)

4

5

erotikája mélyén etikai figyelmeztetés rejlik, s a *Festők megfutamodása* vagy az *Ipiapacs* című kompozíciók a felelősség, a felelősségvállalás kérdését, problematikáját boncolgatják keserű gúnnyal. Neuberger kiválóan kamatoztatja a mestereitől, kiváltképp Gerzson Páltól kapott útravalót, – a rajztudást a forma és a szín harmóniája megteremtésének alapkövetelményét –, és a megtanulhatatlant, amit csak ösztönzésként kaphatott; hogy a mű által feltérképezett valóságszelet ne ragadjon meg a művészi szándékok direktíváinak sarában.

Neuberger István – vagy T. Bu Ede – a gyorsan változó divatok, a mozgalmak és irányzatok kérészéletű korszakában, akkor, amikor az egy-egy csapathoz való kapcsolódás, vagy egy-egy befogadói nyilatkozat szavatolja a művészeti – vagy antiművészeti – megszólalások hitelességét, a magányos alkotó- és kutatómunkát választotta. Ennek is köszönhető, hogy az elmúlt két esztendőben született akcióképek révén egy, a magyar festészetben ez idáig ismeretlen hang szólalt meg. Az az új festői valóság, amelyet a fiatal művész legújabb képei teremtettek – a kortársak új, brutális érzékenységű kompozícióinak árnyékában –, a „valóságos" valóság felületrétegeinek tudatos, fájdalmas felfejtése árán jött létre.

Wehner Tibor

A színek bűvöletében

Szentgyörgyi József festészetéről

A középnemzedékhez tartozó *Szentgyörgyi József* eddigi munkásságáról még nem jelent meg áttekintés, talán azért, mert képei, látszólagos egyszerűségük ellenére sem könnyen megközelíthetők. Szentgyörgyi első látásra nemzedékének egyik tipikus tagja, nevét általában volt főiskolai és stúdió-műterembeli társaival *(Végh András, Mészáros Géza, Duschanek János, Bráda Tibor, Kovács Péter, Újházy Péter)* együtt emlegetik. Ha azonban alaposabban megnézzük festményeit, a vitathatatlan rokonság mellett számos eltérést, sajátos egyéni jegyet fedezhetünk fel. Szentgyörgyi művészete érett, kiteljesedett, abszolút festői értékeket felmutató művekkel gazdagítja a kortárs magyar festészetet. Nála szín és forma, hagyomány és újítás, téma és kifejezés harmonikus egységben erősíti egymást.

Szentgyörgyi a puszta életrajzi adatok szerint sima úton haladt pályáján – a művek tanúsága azonban mást, egy zaklatottabb érlelődési folyamatot mutat.

1940-ben Balatonarácson született. 1956–60 között a Képzőművészeti Gimnázium diákja, itt ismerkedik meg a rajzolás alapjaival. A gimnázium után nem veszik fel rögtön a főiskolára; az Akadémia Nyomdában és az Óbudai Hajógyárban dolgozik. A Képzőművészeti Főiskolát 1962-ben kezdi *Kádár György* festőosztályában. Kádár kemény, konstruktív stílusa idegen Szentgyörgyi számára, inkább *Bernáth Aurél* lírai attitűdű festészete vonzza. 1968-ban végez, munkáira ekkor *Domanovszky Endre* stílushatása jellemző. Domanovszky erős hatásától Szentgyörgyi jó ideig képtelen szabadulni, s pályája első részét az általa csodált festők bűvölete árnyékolja be. A domanovszkys festésmódot méltányolja az 1969-ben Szentgyörgyinek adományozott Derkovits-ösztöndíj is, amely lehetőséget ad a folyamatos, zavartalan munkára. Egyéni hangját azonban nehezen, sok kitérő és önemésztő szembesülés után, majdnem tíz év elteltével találja csak meg. Domanovszky hatása mellé az 1969-es *Kokas Ignác*-kiállítás nyomán Kokas, majd ezt követően *Kondor Béla* erőteljes szemléletének festői determinációja társul Szentgyörgyi palettáján. E kitérők közepette Szentgyörgyi megértette és magába olvasztotta Domanovszky kompozicionális és színbeli keménységének, Kokas árnyalt, elsősorban a folthatásokra építő gazdag koloritjának és Kondor szemléleti mélységének, szabadon kibontakozó eszköztárának tanulságait. A kitérő így jó iskolává, a későbbiekben gazdagon kibontakozó tapasztalattárrá vált.

Erős művészek hatásától a legnehezebb szabadulni, amint ezt Szentgyörgyi pályakezdése is igazolja. Többszöri stílusváltás után 1977 körül talál magára; ekkor viszont szinte hihetetlen festői érettséggel áll előttünk. Nem jellemzi nagy műveltségen alapuló intellektuális megközelítés, nem urbanisztikus eredeztetésű. Mindezek ellenére festői oeuvrejében nincs igazi tájkép. A belső én festője Szentgyörgyi, de ezt nem a pszichikai finomságok megfogalmazásával, hanem az alapvető emberi ösztönök képpé formálásával éri el.

Formakereső vergődéséből végül is alapvető festői témájának megtalálása vezeti ki. 1977 utáni festményein elemi erővel törnek elő gyermek- és ifjúkorának megrázkódtatásai, keserű tapasztalatai. A szegénység és a megalázottság eddig

1

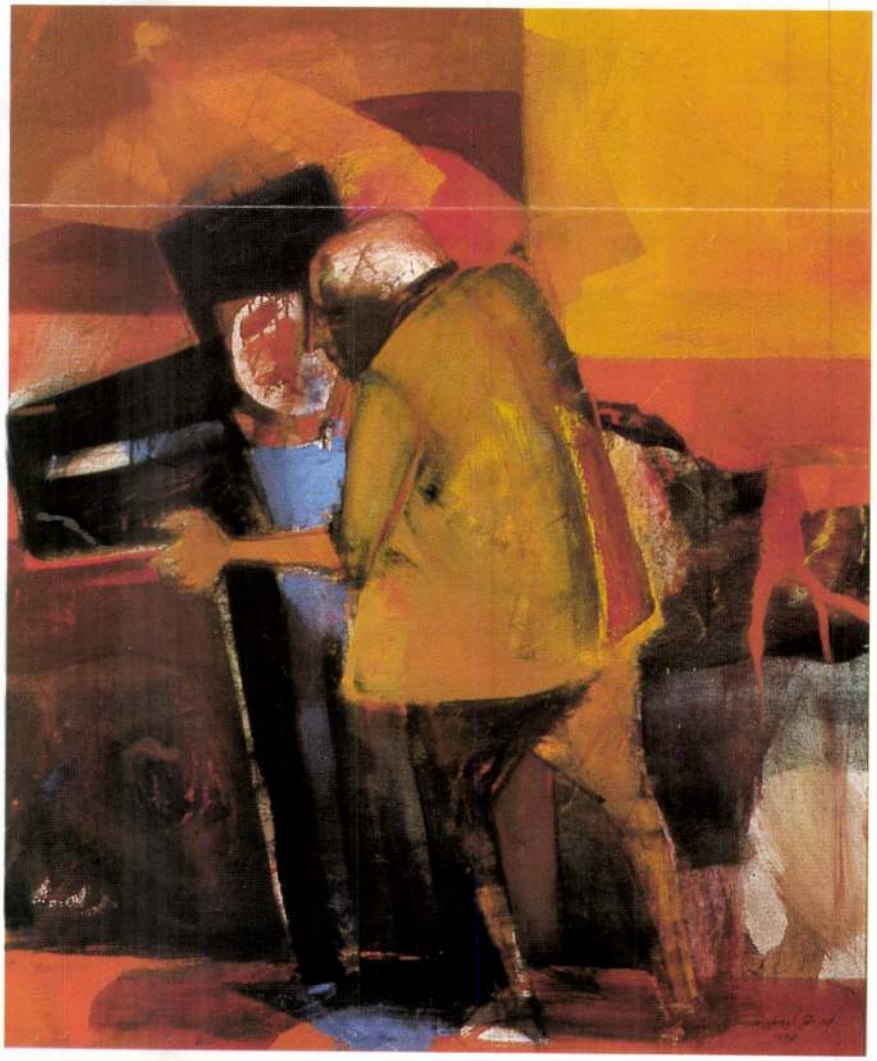

1 Szentgyörgyi József: Ikonfestő, olaj, vászon 110x92 cm, 1978
2 Szentgyörgyi József: Múló idő, olaj, vászon, 60x70 cm, 1979

Neuberger István

„A hold alatt" olaj 97 x 128 cm
„Fekete katedrális" olaj 61 x 92 cm

Őszi Tárlat 1975, Tata, Vár 1975 december-1976 január

NEUBERGER, kefekötő

A szombathelyi Kutrovics Károly, aki Szombathelyen 1938 dec.18-án szabadult.1939-ben Rákospalotán Neuberger műhelyébe állt be segédnek.Elismerték tehetségét,szorgalmát és órabére 35,40,majd 50 fillérre emelkedett.
113.old

DOMONKOS JÁNOS: Kefekötőmesterség Szombathelyen
108.old

VASI SZEMLE, XXIII.évf. 1969. 1.szám,Szombathely

Neuberger István festő

A tatai várban rendezett őszi-téli tárlaton szerepelnek a művész művei.

Jenkei János: Jegyzetek az őszi-téli tárlatról.
Dalgozók Lapja (Komárom), 1975. dec. 21.

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

István Neuberger

BUDAPESTER RUNDSCHAU

1984 APR 2 3

1021

István Neuberger: Rastlose Bewegung um Ede T Bu, Öl Landesausstellung Bildender Kunst

sanfter Folge die herabrollenden Tränen auf.

Ganz klar war es ja Miska auch nicht, warum der arme Herr Oberleutnant immer wieder so furchtbar nach seinem Grammophon schrie. Er wußte nur, daß die Herren im Unterstand gesessen, und sich vom Grammophon den

Decken über
zogen; der a
kelte sich so
tigen Mantel
ban um, blof
terliche, gluc
das bald in
wütende Sch
Grammophon
zu hören.

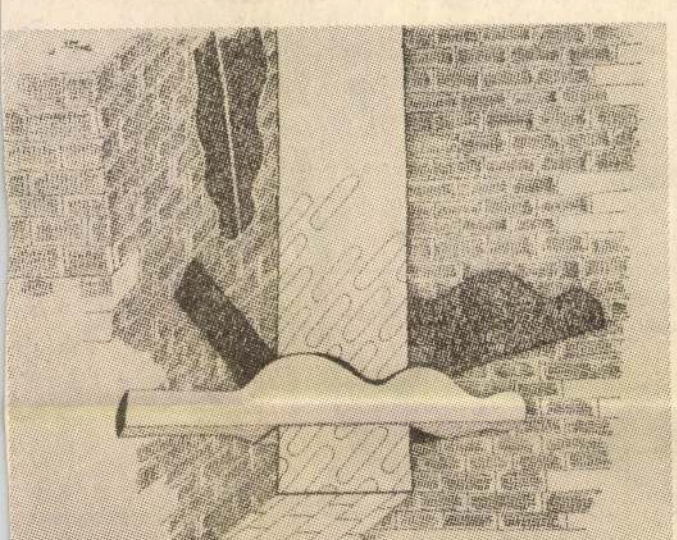

Pál Deim: Eingemauerte Frau (Illustration einer ungarischen

Kopf abgeschraubt und mit einer zerkritzelten schwarzen Scheibe ersetzt, die nichts konnte als den Rákóczymarsch krächzen, — das war ja jetzt erwiesen. Wie mußte der arme Junge gelitten haben, als ihm sein zwanzig Jahre älterer Oberleutnant immer wieder lange Vorträge hielt über Menschlichkeit! Mit der flachen, runden Scheibe, die man ihm aufgesetzt, konnte er es natürlich nicht begreifen, daß die italienischen Soldaten, die zerfetzt und blutig an der Batterie vorbei geführt wurden, auch viel lieber zuhause geblieben wären, wenn nicht ein Plakat an einer Straßenecke sie genau so gezwungen hätte alles stehen und liegen zu lassen, wie die Mobilmachung in Ungarn die ungarischen Kanoniere.

Jetzt erst begriff Oberleutnant Kadar den unbändigen

Neuberger István

Rajz

Magyar Nemzet 1987. IX. 16.

Kaufberger Istvánné.

Vásárhelyi őszi tárlat.

Képzőm.
1986. XI. 21.

Neuberger István

Jegyzetek a Vásárhely Őszi Táshetről

Magyar Nemzet 1986. XII. 10.

Neuberger Tibor, [ ]

L: Vali Dezső

-: Heti ajánlat.

3

Új Tükör, Bp. 1986. aug. 17

XXIII/33

Neuberger István

→ Marczag István

MŰVÉSZET 1985/2/15

Neuberger István

XXV. Nyári Tárlat Szegeden.

Magyar Nemzet, 1986. VIII. 19.

Wenberger István

VI. országos tájfestészeti biennálé katalógusa

Nemzeti Galéria 1985/1

NEUBERGER István (festő)

WEHNER Tibor: Képzőművészeti krónika : 1986. március, április. = Uj Forrás, 1986. 4.sz. 71.p.

Már Neuberger István 1981-es tatabányai kiállításán, első jelentős bemutatkozása alkalmával felmérhettük, hogy a nyolcvanas évek festészetének új, tehetséges alkotója jelentkezett. A tatai Kuny Domokos Múzeum 1986 tavaszán rendezett bemutatóján a fiatal festő a pályakezdése, az 1979 óta eltelt évek munkájáról adott számot, s meggyőzően bizonyította, hogy tehetsége napjainkra kiteljesedett, művészete éretté vált. Neuberger nem kapcsolódott az évtized festői áramlatainak egyikéhez sem, piktúráját nem érintették meg az új festőiség hatásai, nemzedéktársaitól elszakadva magányos utat választott: figurális alkotásokból szerveződik életműve. A fiatal festő művei azonban mégsem sorolhatók a látványfestészet kategóriájába, hiszen a figurák és a tárgyi világ elemei különleges látásmód ernyőjén átszűrve jelennek meg vásznain. A festő-modell T Bu Ede megszállott figurájának rémálma és vívódása, a *Kiűzetés a pokolból* kavargó freskójának története, a *Jetzt geht gut* ábrázolása leírható, a leírásból azonban egy sosem volt valóság körvonalai bontakoznak ki, amelynek jelenségei és viszonyai furcsák és riasztók, törvényei — ha vannak egyáltalán — sajátságosak. A groteszk jelenségek — leszúrt, törött ecsetek mint megdőlt sírkövek —, az iróniikus alaphangú láttatások — a mámorosan ölelkezők innen-onnan kilógó lábait megesett nő szemléli —, az abszurd történések — a festők megfutamodnak — rögzítése által a rendszerbe szervezett káosz pillanatképeiből összegződik a művész félelemmel és aggodalommal telített életérzése. Neuberger — a tartalmi kényszer hatására — felrúgja a hagyományos ábrázolás, a perspektíva szabályait, nehezen áttekinthető, bonyolult képtereket teremt, amelyekben magabiztosan helyezi el pontosan, aprólékosan kidolgozott lényeit, és rekvizítumait. A tatai születésű, Budapesten munkálkodó művész tárlatát igénytelen kivitelű katalógus és elenyésző kritikai visszhang kísérte, ám — a művek jogosítanak fel erre — ennek ellenére is hangsúlyoznunk kell: jelentős művészeti esemény volt a kiállítása, s ezért további pályafutását is fokozott érdeklődéssel kell majd nyomon követnünk.

NEUBERGER ISTVÁN 1953-ban született Tatán. Művészeti tanulmányait 1979-ben fejezte be a Képzőművészeti Főiskolán, Gerzson Pál tanítványaként.

Önálló kiállítása volt a Kernstok-teremben, Tatabányán, 1981-ben; a Nagy Balog János-kiállítóteremben, Budapesten, 1983-ban és a Fiatal Művészek klubjában, Budapesten, 1984-ben. 1980 óta rendszeresen részt vesz a jelentősebb csoportos kiállításokon.

A Fiatalok Stúdiójában több ízben részesült szakmai ösztöndíjban.

A hatvani Tájképfestészeti Biennálén bronzdiplomát nyert.

Ipi-apacs
Versteckspiel

Balatoni táj I
Ansicht vom Plattensee I

István Neuberger wurde 1953 in Tata geboren. Seine künstlerische Ausbildung beendete er 1979 an der Hochschule für Bildende Kunst, als Schüler Pál Gerzsons.

Eigene Ausstellungen hatte er in der Kernstok-Halle, Tatabánya, 1981, in der Nagy Balog János Ausstellungshalle, Budapest, 1983 und im Klub Junger Künstler, Budapest, 1984.

Seit 1980 nimmt er regelmässig an bedeutenderen Gruppenausstellungen teil.

Vom Jugendstudio bekam er mehrmals Fachstipendien. Auf der Hatvaner Landschaftmalerei Biennale erhielt er ein Bronze-Diplom.

KIÁLLÍTÁSA TATA,VÁR 1986.

T Bu Ede műtermében
T Bu Ede in dem Atelier

A címlapon:
Jetzt geht gut
Auf dem titelblatt:
Jetzt geht gut

NEUBERGE

Amikor NEUBERGER ISTVÁN művészetének rövid bemutatására vállalkozom — mert egy katalógus-előszó már műfajánál fogva sem lehet hosszú — először is bizonyos hiedelmeket kell eloszlatnom a művészet imitatív funkciójáról. Jóllehet évszázadunk elejéről keltezhető az a művészeti forradalom, mely a régi látásmóddal való szakítást tűzte zászlajára, ez csak nehezen, sok visszavonással terhelten terjedt el, s még mindig nem vált egyeduralkodóvá. Évszázadokon át nemzedékek hosszú sorába rögződött bele az a szemlélet, mely a „mit kíván mondani" helyett a „mit ábrázol" kérdésére várta a feleletet a képtől. Úgy tűnik azonban, hogy az egyetemes művészet mozgásával szinkronban a hetvenes évek eleje óta nálunk is az új ábrázolásmóddal — pontosabban: módokkal — egyidejűleg képzőművészeink mindinkább az első kérdés feltevésére buzdítják nézőiket — jóllehet közlendőiket korántsem a megszokott módon adják elő.

Mindennek előrebocsátása után azt is el kell mondani, hogy Neuberger István műveiben az utóbbi évek egyik legérdekesebb képi világával szembesülünk, mert képei életünknek azt a központi problémáját veszik célba, mely mindenféle előrehaladásunknak leginkább gátja: a közönyt, a felelőtlen nemtörődömséget, a megszokottságot, a beletörődést. De korántsem úgy, hogy erről beszélve, valamiféle plakátszerű deklamálással emelné fel szavát: festői eszközökkel, a kompozíció szabályainak — maga alkotta szabályainak — betartásával, a választott témák bemutatásával járja körül a témát — vagy ahogy ő mondja, „mutat" a gondolat körül. Megalkotta „T Bu Ede" festő alakját, s az ő történeteiben, valamint a festők látszólag kisszerű sztorijaiban mutatja be a kárhozott viselkedést, de a „lányomnak mondom, ángyom is értsen belőle" elve szerint, a mese nem csupán róluk szól. S teszi ezt egy egészen különleges formavilággal, mely valahol — nagyon távolról — rokonságot tart a karikatúrával, alapjában véve pedig a szürrealizmusban gyökerezik nagyon mélyen; mindez összességében groteszk formavilágot eredményez.

Ha mélyebbre akarunk hatolni és festészetének indítékait keressük, azt mondhatjuk, hogy a jelenségek fölött érzett provokáló sokk az, ami meggátolja a művészt abban, hogy a valóságot imitatívan ábrázoló képeket fessen: e helyett ellen nem őrzött, kryptikus, gyakran ellentmondásos, a provokációra felelő képi asszociációk áradata tör elő belőle, amely mind a valóság tudatalatti érzékelésével, mind annak egyéni, szubjektív megfigyelésével függ össze. Mindezek egy, az embertelentől a szubhumánig terjedő rendszerben jelennek meg. Az ábrázolásban fontos szerepet nyer a verisztikus aspektus: a fantasztikust a legkeményebb tárgyiasságon keresztül mutatja be. A festő a képen minden egyes valós tényállapotból és a valóság minden egyes darabkájából fáradhatatlan hallucinatórikus asszociációs képességével egy fantasztikus ellenvalóságot állít elő, hogy ezzel valljon a reális világ kínzó ellentmondásosságáról. Ami pedig megszületik, nem más, mint valamiféle ellenkező előjelű „realizmus", melyet nem a látható világ jelenségeivel érzett szolidaritás, sokkal inkább a visszásságok feletti ellenérzése táplál.

Mindezt a hatást a középkori mesterek szigorú elkötelezettségével festett képeinek sajátos kompozíciós megoldásaival éri el. „T Bu Ede" szorgosan és áhítatosan teszi a maga dolgát: témáit egyénien fogalmazott alakokkal adja elő, s művészete értékének szerves, elidegeníthetetlen része a pompás, érzékeny színvilág. Ezek összessége adja Neuberger István művészetének magas színvonalát, s ennek okán mondhatjuk, hogy benne a kortárs magyar festészet egyik legjobb fiatal képviselőjével ismerkedhetünk meg.

LÁNCZ SÁNDOR

Wenn ich eine kurze Vorstellung der Kunst von ISTVÁN NEUBERGER vornehme — weil ein Katalogvorwort schon von der Gattung her nicht lang sein kann — soll ich zuerst einige falsche Meinungen über die imitative Funktion der Kunst aus dem Wege räumen. Obwohl die künstlerische Revolution zum Anfang unseres Jahrhunderts zu datieren ist, welche der Bruch mit den alten Betrachtungsweisen auf ihre Fahne geschrieben hatte, verbreitete sie sich nur schwer und mit mehreren Rückschlägen belastet, und sie ist auch heute nicht allein vorherrschend. Jahrhunderte hindurch verankerte sich in langen Reihen von Generationen die Betrachtungsweise, welche nicht auf die Frage „was will es sagen" sondern auf die Frage „was schildert es" des Bildes die Antwort suchte. Es scheint aber so, dass unsere bildenden Künstler seit dem Anfang der 70er Jahre synchron mit der Bewegung der universalen Kunst auch bei uns mit der neuen Schilderungsweise — genauer gesagt Weisen — gleichzeitig ihre Zuschauer immer mehr auf das Stellen der ersten Frage drängen — obwohl sie ihre Mitteilungen überhaupt nicht auf traditioneller Weise vortragen.

All die vorausgeschickt muss man auch nachtragen, dass wir uns in den Werken István Neubergers einer der interessantesten Bilderwelten der letzten Jahre gegenübersehen, weil seine Bilder auf das zentrale Problem unseres Lebens zielen, welches das grösste Hindernis für unser gesamtes Vorwärtskommen darstellt: den Gleichmut, die unverantwortliche Gleichgültigkeit, die Gewohnheit, die Abgestumpftheit. Aber bei weitem nicht derart, dass er darüber sprechend mit irgendwelchen plakatähnlichen Deklamierungen sein Wort dagegen erheben würde: mit malerischen Mitteln mit der Einhaltung der Regeln der Komposition — der von ihm selbst aufgestellten Regeln —, mit der Vorstellung der gewählten Themen geht er an das Thema heran — oder, wie er sagt, er „nestelt" an dem Gedanken. Er schuf die Gestalt des Malers „T Bu Ede" und er stellt in seinen Geschichten und in den scheinbar kleinkarierten Storys der Maler verdammungswürdiges Benehmen vor, aber das Märchen nach dem Prinzip „den Sack schlagen und den Esel meinen" erzählt nicht nur von ihnen. Und er tut es mit einer ganz eigenartigen Formenwelt, die irgendwo — von sehr weit her — mit der Karikatur verwandt ist und im Grunde genommen sehr tief im Surrealismus wurzelt; dies alles in seiner Gesamtheit ergibt eine groteske Formenwelt.

Wenn wir tiefer dringen wollen und die Beweggründe seiner Malerei suchen, können wir sagen, dass der durch die Erscheinungen gefühlte provozierende Schock den Künstler daran hindert die Wirklichkeit imitierende Bilder zu malen: statt dessen strömt aus ihm eine unkontrollierte, kryptische, oft widersprüchliche, auf Provokationen antwortende Flut von bildlichen Assoziationen, welche sowohl mit den unterbewussten Wahrnehmungen der Wirklichkeit als auch mit deren eigenständigen subjektiven Beobachtungen zusammenhängen. All dies erscheint in einem System, welches vom unmenschlichen bis zum subhumanen reicht. In der Darstellung Spielt der veristische Aspekt eine bedeutende Rolle: das Fantastische stellt er durch die intensiv erlebte Sachlichkeit dar. Der Maler stellt auf dem Bild aus jedem wirklichen Tatsachenzustand und aus jedem einzelnen Stück der Wirklichkeit mit seiner unermüdlichen halluzinatorischen Assoziationsfähigkeit eine fantastischen Gegen-Wirklichkeit her, um damit über die quälerischen Widersprüche der realen Welt auszusagen. Und was geboren wird, ist nichts anderes als irgendwelcher „Realismus" mit umgekehrtem Vorzeichen, welcher nicht durch die Solidarität mit den Erscheinungen der sichtbaren Welt, sondern eher durch seine Gegnerschaft zu dem Missständen ernährt wird.

Diese gesamte Wirkung erreicht er mit den eigenartigen kompositionellen Lösungen seiner Bilder, welche mit den rigorosen Verpflichtungen der mittelalterlichen Meister gemalt sind. „T Bu Ede" macht fleissig und andächtig seine Sache: seine Themen stellt er mit eigenartig konzipierten Gestalten dar, ein organischer unantastbarer Teil des Wertes seiner Kunst ist die pompöse sensible Farbenwelt. Die Gesamtheit dessen ergibt das hohe Niveau der Kunst von István Neuberger und auf Grund dessen können wir sagen, dass wir in seiner Person einen der besten jungen Vertreter der zeitgenössischen urgarischen Malerei kennenlernen.

Sándor Láncz

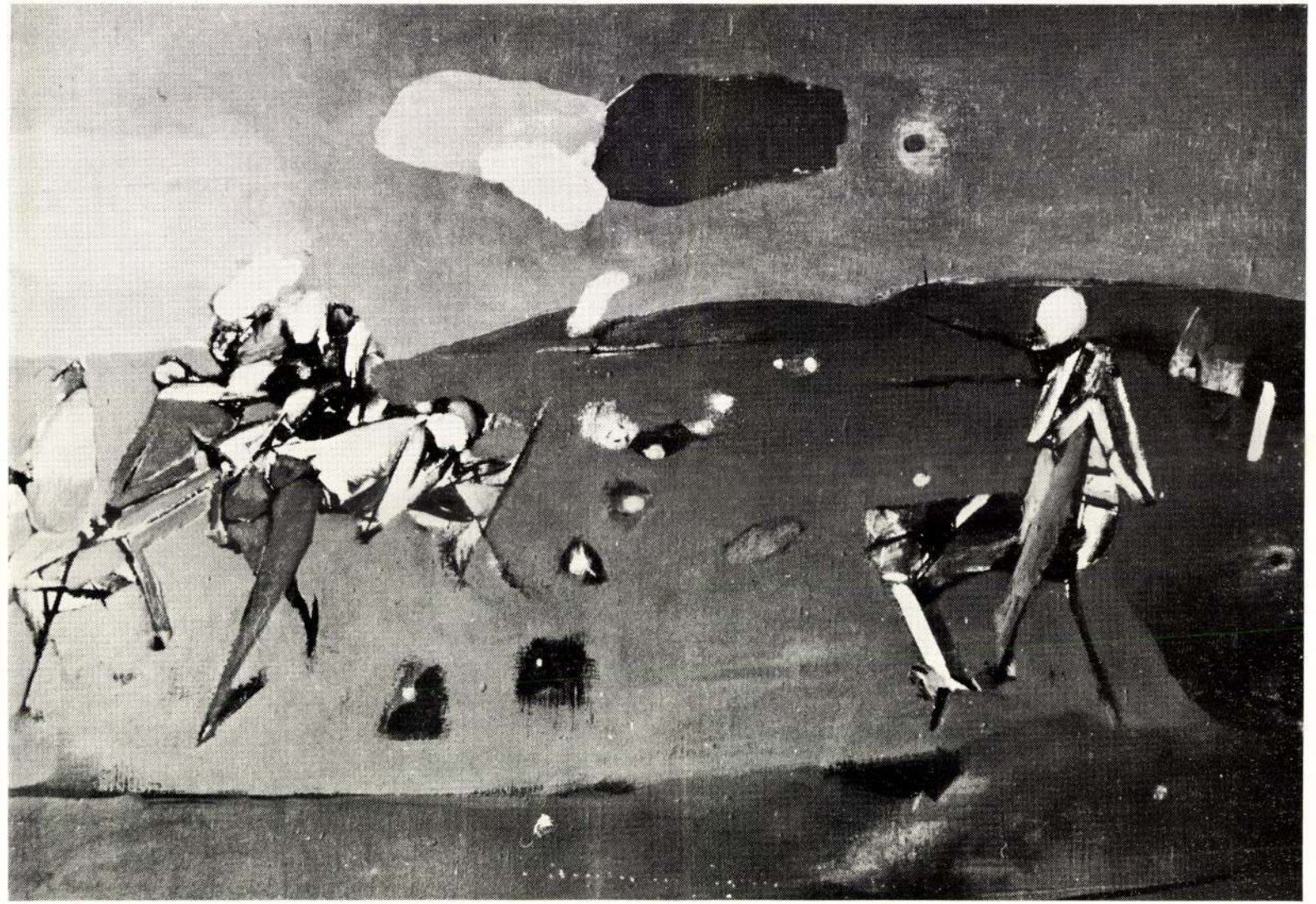

Festés a szabadban
Malen im Freien

A KUNY DOMOKOS MÚZEUM
KÉPZŐMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁSAI 57.
NEUBERGER ISTVÁN festőművész kiállítása
TATA — VÁR, 1986. március—április
A kiállítást rendezte LÁNCZ Sándor
Katalógustervr HORVÁTH Ferenc
Felelős kiadó Bíróné dr. SZATMÁRI Sarolta
ISSN 0139-4320
86. 61021 Petőfi Nyomda, Kecskemét szedés

4-129/86 Mozinyomda 500 db

KUNSTAUSSTELLUNGEN
DES KUNY DOMOKOS MUSEUM 57.
Ausstellung des Malers ISTVÁN NEUBERGER
TATA — BURG, März—April 1986
Arrangiert von Sándor LÁNCZ
Katalog Ferenc HORVÁTH
Herausgeber Bíróné Sarolta dr. SZATMÁRI

GRAPHIKEN:

1. Im Gebüsch,
   1980
   Aquarell
   155×210 mm
2. Im Atelier,
   1980
   Aquarell
   180×210 mm
3. Szigligeter
   Skizze, 1980
   Aquarell
   80×70 mm
4. Szigligeter
   Häuser I.,
   1980
   Aquarell
   150×130 mm
5. Szigligeter
   Häuser II.,
   1980
   Aquarell
   125×210 mm
6. T Bu Edes Haus,
   1981
   Feder
   570×360 mm
7. Malerschlacht,
   1984
   Aquarell
   290×420 mm
8. Kinderspiel,
   1984
   Aquarell
   310×290 mm
9. Maler in der Hölle, 1985
   Kupferstich
   120×180 mm
10. Verspätete Friedenstauben,
    1985
    Kupferstich
    113×243 mm
11. Vorletzte Stilleben, 1985
    Kupferstich
    105×160 mm
12. Maler unter dem Baum,
    1985
    Kupferstich
    120×145 mm
13. Friedenstauben,
    1985
    Kupferstich
    123×271 mm
14. Gasse, 1985
    Aquarell
    160×250 mm
15. Versteckspiel,
    1985
    Aquarell
    220×350 mm

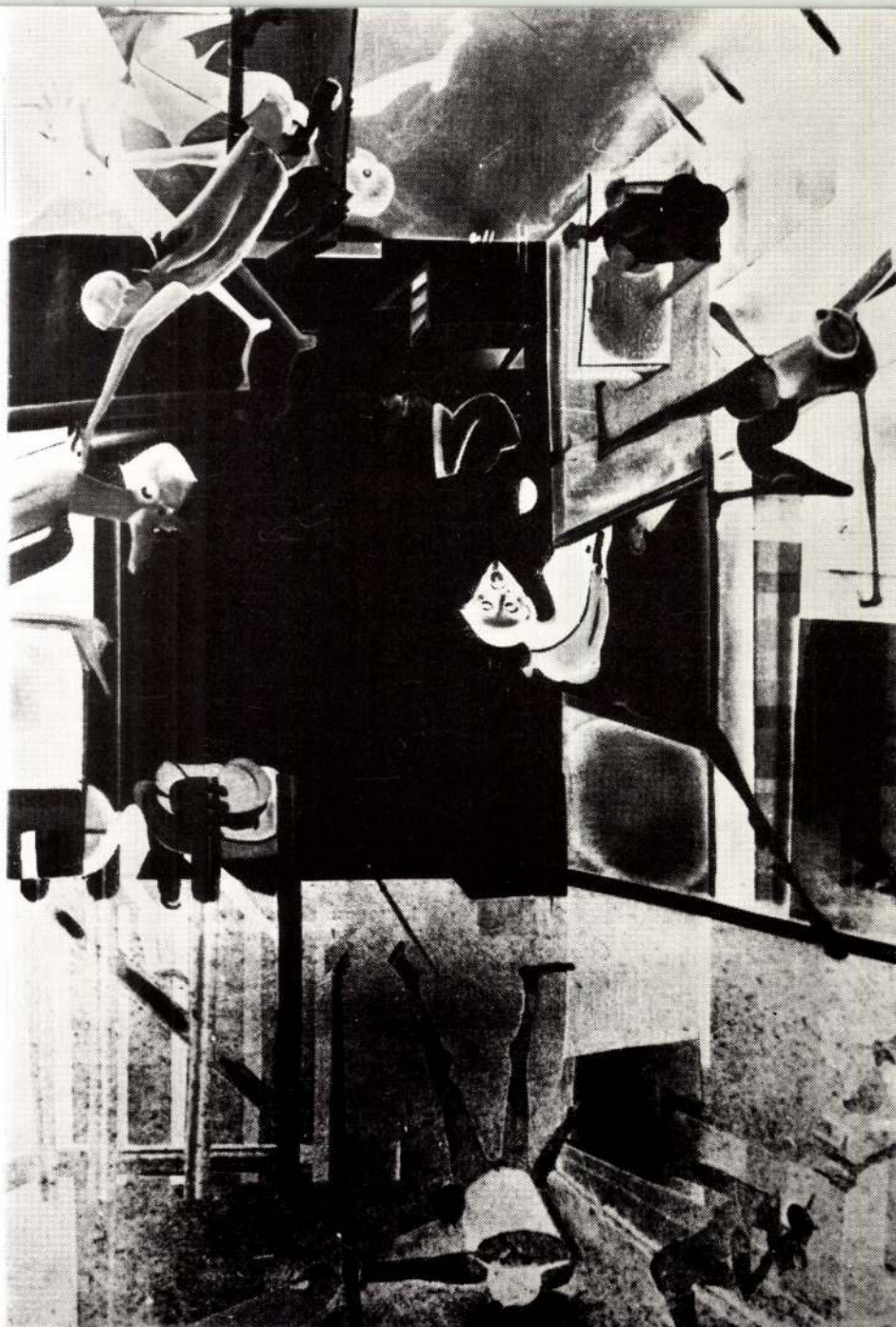

MŰVEK JEGYZÉKE:

Festmények:

1. Balatoni táj I., 1978
o. v., 70×100 cm
2. Balatoni táj II., 1978
o. v., 70×100 cm
3. Festés a szabadban, 1979
o. v., 70×90 cm
4. Utolsó vacsora, 1980
o. v., 60×80 cm
5. Alföld, 1981
o. v., 50×70 cm
6. Mártélyi udvar, 1981
o. v., 60×60 cm
7. József álma, 1981
o. v., 50×50 cm
8. Utolsó vacsora után, 1982
o. v., 60×80 cm
9. Álomkép, 1983
o. v., 80×110 cm
10. Elvetélt körülmetélések, 1983
o. farost, 66×95 cm
11. Matatás T Bu Ede körül, 1983
o. farost, 74,5×104 cm
12. T Bu Ede műteremben, 1984
o. v., 60×90 cm
13. In vino was ist das?, 1984
o. farost, 66×59 cm
14. Festők megfutamodása, 1984
o. farost, 67×104 cm
15. Ő, 1984
o. farost, 60×78 cm
16. Jetzt geht gut, 1984
o. farost, 98×113 cm
17. Olló, olló, hol az olló?, 1984
o. farost, 68×108 cm
18. Ott, 1985
o. farost, 45×65 cm
19. Ipi-apacs, 1985
o. farost, 103×68 cm
20. Zsákutca, 1985
o. farost, 97×68 cm
21. Ebédelek (T Bu Ede), 1985
o. farost, 79×102 cm
22. Festőtemető I., 1935
o. farost, 68×133 cm
23. Festőtemető II., 1985
o. farost, 122×200 cm
24. Szerszámtemető, 1985
o. farost, 122×180 cm
25. Köd van, 1986
o. farost, 122×180 cm
26. Kiűzetés a pokolból, 1986
o. farost, 122×180 cm

GRAFIKÁK:

1. A ligetben, 1980
akvarell, 155×210 mm
2. A műteremben, 1980
akvarell, 180×210 mm
3. Szigligeti vázlat, 1980
akvarell, 80×70 mm
4. Szigligeti házak I., 1980
akvarell, 150×130 mm
5. Szigligeti házak II., 1980
akvarell, 125×210 mm
6. T Bu Ede háza, 1981
toll, 570×360 mm
7. Festőcsata, 1984
akvarell, 290×420 mm
8. Gyermekjáték, 1984
akvarell, 310×290 mm
9. Festők a pokolban, 1985
rézkarc, 120×180 mm
10. Megkésett békegalambok, 1985
rézkarc, 113×243 mm
11. Utolsó előtti csendélet, 1985
rézkarc, 105×160 mm
12. Festők a fa alatt, 1985
rézkarc, 120×145 mm
13. Békegalambok, 1985
rézkarc, 123×271 mm
14. Utca, 1985
akvarell, 160×250 mm
15. Ipi-apacs, 1985
akvarell, 220×350 mm

WERKSVERZEICHNIS:

Gemälde:

1. Ansicht vom Plattensee I., 1978
Öl, Leinwand 70×100 cm
2. Ansicht vom Plattensee II., 1978
Öl, Leinwand 70×100 cm
3. Malen im Freien, 1979
Öl, Leinwand 70×90 cm
4. Das Abendmahl, 1980
Öl, Leinwand 60×80 cm
5. Tiefebene, 1981
Öl, Leinwand 50×70 cm
6. Hof in Mártély, 1981
Öl, Leinwand 60×60 cm
7. Josephs Traum 1981
Öl, Leinwand 50×50 cm
8. Nach dem Abendmahl, 1982
Öl, Leinwand 60×80 cm
9. Traumbild, 1983
Öl, Leinwand 80×110 cm
10. Fehlgeborene Beschneidungen, 1983
Öl, Spanplatte 66×95 cm
11. Nesteln an T Bu Ede, 1983
Öl, Spanplatte 74,5×104 cm
12. T Bu Ede in dem Atelier, 1984
Öl, Leinwand 60×90 cm
13. In vino was ist das?, 1984
Öl, Spanplatte 66×59 cm
14. Die Flucht der Maler, 1984
Öl, Spanplatte 67×104 cm
15. Er, 1984
Öl, Spanplatte 60×78 cm
16. Jetzt geht's gut, 1984
Öl, Spanplatte 98×113 cm
17. Schere, Schere, wo ist die Schere?, 1984
Öl, Spanplatte 68×108 cm
18. Dort, 1985
Öl, Spanplatte 45×65 cm
19. Versteckspiel, 1985
Öl, Spanplatte 103×68 cm
20. Sackgasse, 1985
Öl, Spanplatte 97×68 cm
21. Ich esse zu Mittag (T Bu Ede), 1985
Öl, Spanplatte 79×102 cm
22. Malerfriedhof I., 1985
Öl, Spanplatte 68×133 cm
23. Malerfriedhof II., 1985
Öl, Spanplatte 122×200 cm
24. Werkzeugfriedhof, 1985
Öl, Spanplatte 122×180 cm
25. Es ist Nebel, 1986
Öl, Spanplatte 122×180 cm
26. Vertreibung aus der Hölle, 1986
Öl, Spanplatte 122×180 cm

Neuberger István grafikus

a Komárom megyei képzőművészek 1974. évi őszi tárlatán szerepelnek munkái.

Welmer Tibor: Kísérletek, próbálkozások átlagszint az őszi tárlatot.
Dolgozók Lapja (Komárom), 1974. dec. 15.

Neuberger István

festőművész bronzdiplomát kapott a
hatvani szállításon, a VI. tájképfestészeti
biennálén.

Métfői Sliver
1984 nov. 26.

Neuberger István, festőművész

A XXIV. Szegedi Nyári Tárlaton látható
Neuberger István két festménye pedig egyéni
hangjával, stílusával tűnt ki. (említve).

Kenessei András: XXIV. Szegedi Nyári Tárlat.
Magyar Hírlap, 1984. aug. 31., 6. old.

NEUBERGER ISTVÁN

N.I. pályakezdő. ...nem kísérletező alkat.Átveszi, de nem

erőlteti mestere: Gerzson Pál absztrakcionizmusát, s mint „stúdiós" nem kísérletezik sem a Henczefféle anti-arttal, sem pedig a divatos szuper — (vagy hiper) realizmusok valamelyikével. Elfogadja a mai magyar festészetet, úgy ahogyan van: eklektikusnak. De ahelyett, hogy a „konkréttól az elvontig" zászlaja alatt — mint ahogyan az országos kollektív tárlatok mezőnye teszi — egyfajta „középutas manírral" illesztgetné egymáshoz a figuratív és nonfiguratív festészet elemeit, lényegibb mondanivalóval, biztosabb minőséggel próbálja megtalálni útját. Szellemes megoldás *Műterem*-sorozata, ahol is a színek síkjának jellegzetesen absztrakt értelmezése valamilyen szakmai furfanggal épp a tárgyak egymásmögöttiségét akarja magyarázni — ötletek ereje által. Ötlet és szürrealizmus nála egymást magyarázó fogalmak. Ötleteit értékelni viszont csak akkor tudjuk, ha leválasztjuk a stúdiósokat ma jellemző Dienes- és Nagy Gábor-hatásokról *(Festés a szabadban)*, igazán magvas, az ötletet művészi szinten megvalósító vásznakon szembesülnek velünk *(Purgatórium I—II.)*

Végül is: Neubergernek tehetsége és mondanivalója van. E kettő együtt: biztató. De aminek a legjobban örültünk, az az a tény, hogy végre láttunk egy kezdő művészt, aki a főiskolát arra használta, amire kell: tanulásra, s nem a „zsenialitás" fejlesztésére... *(Képünkön A ligetben című festmény)*

Fecske András

---

nyei.Tatabánya,Kernstok Terem
.4.o.

ben. Dús redőzetű fátyla át van vetve balkarján, egyik vége röviden csüng le. Ez a részlet is utólagos modellállásnak látszik. A mintán halványabban ugyan, de jól látszik a hosszabban lelógó lepel a jobblába előtt. A fátyol a maenas lábai között szélesen át van húzva, másik karjára átvetve, csücskét jobbkezével fogja. A táncoló nőalak mintázásában kissé zömök, de elég arányos, kivételt képez a fej, amely aránytalanul nagyra sikerült. A tánc erős mozgását elég jól utánozta a minta pozitívjának készítője. Igen finomrajzú a maenast körülfolyó szőlőinda. Az egyik inda a táncoló alak előtt, a másik mögötte gazdag ívelésével keretezi a jelenetet. Jól láthatók a finoman erezett levelek és a hármasan tagolt szőlőfürtök. Kinövésük a talajból nem látszik, minthogy a táncoló maenas sem a talajon mozog, hanem talaj nélkül lebeg. A forma sárgás színű, teljesen ép, helyenkint eltávolíthatatlan színter keletkezett a másik oldalán.

Agyagmintánk helye könnyen kijelölhető Pannonia leletanyagában. Főleg a Dunánál és a Rajnánál található negatív, agyagmodellek nagy csoportjának értelmet adott Fr. Drexel, amikor ezek nagy részét mint lepénysütő mintákat határozta meg.[3] Érdekes szellemtörténeti hátteret nyujtott cikkében a mintákon fellelhető ábrázolásokkal kapcsolatban. Már nála elkülönülnek a nagyobb lepénysütőminták a kisebb, főleg Galliából és Germániából ismert negatív formáktól. A lepénymintákba mézes tésztát öntöttek és megfordítva a kemencében kisütötték.[4] Újabban Alföldi András korábbi értekezését[5] kibővítve, a teljes pannóniai anyagot összegyüjtötte.[6] Értekezésében még jobban aláfestette a lepényminták ábrázolásainak hátterét, nagy lépéssel halad tovább Drexel magyarázatainál még jobban összezárja azt a kört, ahonnan az ábrázolások származnak. A császárkultusz hivatalos szimbolikája, az újévi és egyéb évfordulók jókívánságai, az asztrális szimbolikából vett jelképek mind egy körbe záródnak az ünnepi alkalmakra sütött lepények (crustulum) domború képein. Figyelmeztet azonban

Film

HÉT JANUÁRI NAP

Színes spanyol–francia film

Juan Antonio Bardem a moszkvai filmfesztivál nagydíjas törzsvendége. 1977-ben *A hosszú hétvégével*, két évvel később, 1979-ben a *Hét januári nappal* nyert. A kisember magántörténelmének viszontagságai helyett ezúttal máshonnan közelít Spanyolországhoz. *A hosszú hétvége* autószerelőjének szemszögét a tényeket rögzítő híradókamera optikájával cserélte föl. 1977 január végének po-

Neuberger István, festőművész

A Bpesti Tavaszi Fesztivál keretében, márc. 16-án a Műcsarnokban megnyílt az Orsz. Képzőművészeti Kiállítás. Szabó György vezte meg a kiállítást és ő szól róla. — Neuberger Istvánnak egy középkori módon készült képe, a „Matatás Tebu Ede körül", ahol egy festő látszik a képen, akit csábítanak a világnak különféle hiúságai, a dicsőség, a pénz, az étel, itt. — de a festő rendületlenül és hősiesen teszi a dolgát. Ez egy körbeolvasható kép, amin akár fél óráig is töprenghet az ember. /említve/.

Képzőművészet '84.

1984. III. 29. TV 2-műsor /Zné/.

A Kuny Domokos Múzeum meghívja Önt

NEUBERGER ISTVÁN

festőművész kiállításának megnyitására

1986. március 23-án, vasárnap délelőtt 11 órára a tatai várba

A kiállítást megnyitja: DR. LÁNCZ SÁNDOR
művészettörténész

lexikon

86—395 KMNYV., K.

Neuberger István, szobrászművész

Szegő György: Exodus. Stúdióss kiállítás az Ernst Múzeumban.

Vannak munkaterápiás indíttatású, szarkasztikus humorral megformált plasztikák Neuberger Istvántól és Beöthy Balázstól. |emlitve|.

Művészet, 1989., 4., 40-old.

NEUBERGER István festő

A figura reneszánsza?

Mozgó Világ, 1990.4.

Neuberger István festőművésszel beszélget Gyárfás Péter

A mi időnkben a drámai, tragikus hangnak van ideje és helye. A politikus vagy az attól magát teljesen függetlenítő művészetnek. Az elkötelezettség, a kritikai realizmus ósdi műszavak lettek. Pedig értelmük nem csorbult, csak értelmezésük volt mindig az adott kívánalmakhoz szabott.

Neuberger István kritikai, de nem realista festőművész. Klasszikusoktól tanult, de érzékenysége a szatirikus, frivol hangzások iránt egyre inkább érvényesül a műveiben. A *Munkatemető* és a *T BU Ede* sorozat képei, a fekete humorú objektek ezt igazolják. És ugyebár – a múltunktól nevetve kell megválnunk.

– Különleges élményben lehetett részed idén januárban. Feleséged, Bódi Ágnes indiai ösztöndíja révén kísérőként te is eljutottál ebbe a kontinensnyi országba. Az utazás és az ottlét élménye az előtted járó nemzedékek, a beatnikek, hippik és yippie-k, de a pop art művészei számára is vágyott, álomszerű valami volt, ami csak keveseknek, a kitartóknak és a legelszántabbaknak jutott osztályrészül. Neked – mint egy józanabb és talán kiábrándultabban realista generáció tagjának – mit jelentett az ottlét? Változtatott vagy változtathatott valamit a festészeteden?

– Hát ezen magam is eltöprengtem az út során, és hazaérkezésemkor is. Úgy gondolom, hogy az Indiában töltött közel négy hét és az ott szerzett tapasztalatok, az átélt élmények nem fognak alapvetően változtatni azon, amit eddig csináltam és amit csinálni akarok. Nekem megvan a választott vonalam, utam, amin haladok. Mindenesetre az indiai benyomások némileg mégiscsak megzavartak, kicsit átformáltak. De csak ott helyben történt mindez. A gyökeresen más kultúrában, életkörülmények között, az itthonitól eltérő napi tapasztalatok miatt.

Ahogy sikerül fokozatosan bele- és visszarázódnom a mai magyar valóságba, úgy sikerül „kihevernem" mindezt, és folytatódik természetesen a „régi" vonalam, utam a grafikában és festményekben egyaránt.

Ha valami mégis megérlelődik az úton összeszedett, fölgyülemlett anyagból, az inkább áttételesen, nehezen azonosíthatóan épül majd bele a munkáimba. Semmiképpen sem tudatosan. Azt hiszem, hogy a színfelfogásomon és a színhasználatomon bizonyára változtatni fog India. Felejthetetlen volt az ottani fényáradat. Ahogy a régi festőknél is tapasztalható volt – gondolok például az impresszionistákra vagy Gaugainre – ez az oldódás, változás, amikor a metropolisokból kiszabadulva elkerültek a napfényben fürdő délszaki tengerek mellé.

– És a pesszimizmusodon nem oldhat India? Az utóbbi időkben, úgy hiszem, ez a beállítottság egyre nyilvánvalóbbá vált, minthogy olyan képeket festettél és olyan objekteket készítettél, amelyek a maguk ironikus, kicsit ingerlő módján sok mindennek voltak nevezhetőek, csak optimista alkotásoknak nem.

– Ha Indiában maradtam volna, akkor talán ez az oldódás egy idő után végbemehetett volna. De ott is csak akkor, ha a világtól elzárkózva, attól elvonatkoztatva, egy magam számára kialakított „rezervátumban", oázisban dolgozhattam volna. Ez pedig, bármennyire fáj, nem lehetséges sem Indiában, sem itthon. A konfliktusok, a problémák, az állandó napi élmények miatt és következtében, azokat kifestve magamból születhettek az általad említett művek: a *Munkatemető* vagy a *T BU Ede* sorozat darabjai.

– Az előbb azt mondottad, hogy megtaláltad azt az utat, ami járható, követhető számodra. Ez egyben azt is jelentené, hogy nem vagy már hajlandó új impulzusoknak engedni; netán a személyiségedet zártnak, lezártnak tekinted?

– Azt hiszem, félreértettél. Az természetes, hogy az ember mindig változik. Én is alakulok, és velem együtt változnak, módosulnak és mást fejeznek ki alkotásaim is. Tehát amikor a megtalált útról beszéltem, akkor nem egy jól behatárolható, kipróbált és ezért el nem hagyható festői módszerre kell gondolnod. Amikor festek egy adott témában néhány képet, a második-harmadik már biztosan más lesz, a tervezettől és társaitól is eltérő. Bele-belekapok ugyanis különféle témákba, elragad a fantáziám. Mégsem vagyok

megtanulnom – amit egyébként a Mozgó Világnak adott Fekete János-interjú oly sokoldalúan fejteget –, miszerint létezik olyan banki magatartás, amely lehetségesnek tartja a hitelfelvételi felelősség elkülönülését a hitelfelhasználói felelősségtől. Persze tudom, a kettő kapcsolata a szocialista tervgazdaságban nem olyan, mint a szabad piacgazdaságban. De ahogy most Fekete János a Mozgó Világban érvel, az egyenesen ijesztő.

1989. december

Csikós-Nagy Béla

Tisztelt Szerkesztőség!

Szives elnézésüket kérem, hogy segitséget kérek az alábbi ügyben:

Nyugdijas tanár vagyok, 42 éves irói munkásság van mögöttem, ez szám szerint 36 könyv. Eddig 6 könyvem magánkiadásban már megjelent, a többi nyomásra kész állapotban sorakozik a könyvespolcomon.

Idealista világnézetem, s más egyéb szempontok miatt az állami könyvkiadás eddig nem jelentette meg műveimet.

Az első 4 magánkiadásu könyvem rövid idő alatt elfogyott, az utóbbi kettőből még van összesen 1800 db. E kettőről adok egy kis ismertetést:

Az 5. könyvem cime "TORZÓ"
Három részből áll:
Az első része költői pályám első 10 évének legkedvesebb versei,
A második rész "Ali Baba" arab népmese költői feldolgozásban,
A harmadik rész "Végig az Ekliptikán" csillagászati témák versekben.

A 6. könyvem cime "CSILLAGSUGÁRZÁS"
Főbb témái: élet, halál, végzet, boldogság, hit, tudomány, bölcsesség, metafizika, természet, szerelem.

Arra kérem Önöket, hogy szivesked jenek lapjukban hirt adni arról, hogy magánkiadásu könyveim terjesztésére segitséget keresek, valamint könyvkiadáshoz vállalkozókat keresek szépirodalom, természetgyógyászat, asztrológia, tulvilág, hit témáju könyveim számára.

Mivel személyes érdekemen tul az irodalom ügyéről is szó van, kérem néhánysoros hiradásukkal a támogatásukat szivesked jenek megadni.

Szivélyes üdvözlettel

1990. feb. 11

Horváth Tibor
Horváth Tibor
tanár
1075. Bp. Madách I.ut 2-6. VII.69.
tel: 141-5496 11-14 h között

kísérletező típusú festőművész (bár vannak ilyen hajlamaim), csak egyszerűen úgy érzem, hogy ha bizonyos összefüggéseket – akár festőit, akár tematikusat – évekig boncolgatnék, analizálnék, az élet egyéb, nem kevésbé fontos és lényeges dolgai mennének el egyszerűen mellettem. S én – elfoglalva egy szűknek tekinthető területen – nem is tudnék rájuk figyelni, velük nem lehetne érdemben foglalkozni.

– Figyelmed, festői fegyelmed és összefogottságod számára az jelentett valamit, hogy a Képzőművészeti Főiskolát – ahová másodszori nekifutásra vettek föl – Gerzson Pál növendékeként végezted el?

– A rendszeretet, tudatosság, vázlatolás, analizálás mint tulajdonság és igény tőle származtatható. Ez annyit jelent a munka során, hogy az ember egy-egy témát nem a legelemibb festői jelekkel fest meg azonnal, belülről fakadó lendülettel, hanem földolgozza, fölépíti magában azt, amit aztán létre kíván hozni. Az expresszivitás tőlem nem is nagyon távoli indulatos kifejező ereje helyett az átgondolt szerkesztettség a gerzsoni „örökség".

– Ez véviggondolt, letisztult elképzelésnek hangzik. De amikor először találkoztál tanárod e gondolataival, festészetről vallott nézeteivel, azok rögvest ennyire véglegesnek, számodra is elfogadhatónak tűntek, vagy volt bennük valami, ami ellentmondásra ingerelt és amit aztán a nála eltöltött évek lekoptattak?

– A kezdet kezdetén voltak konfliktusok. Az ugyanis, ami Gerzsonnál a kubizmus örökségét vállalva tudatosan jelenhetett meg, nálam a formák térbeliségének keresésekor, bizonyos festői problémák tisztázásának folyamatában ösztönösen került elő. Nekem éppen az volt a gondom egy darabig, hogy az ösztönösen jelentkező, belülről jövő megoldások helyett is a tudatos tervezést és megvalósítást „léptessem be". Nem volt gondtalan a váltás.

– Meglep, amit mondasz. Én ugyanis abban a meggyőződésben ringattam magam, hogy az, aki a szakmájaként egy olyan történeti, technikai, filozófiai és esztétikai összefüggésekbe ágyazott mesterséget választ, mint a festészet, bizonyára a főiskolára jelentkezésekor is már tudva tudja választott tevékenységi köre jó néhány törvényszerűségét. Tanulmányozta a művészettörténetet, kicsit foglalkozott az esztétikával is. Így az ösztönösség megnyilvánulásait is visszafogja.

– Ebben igazad lehet, elvileg és általánosságban. A valóság az én esetemben azonban eltért ettől a modelltől. Nálam akkor még az indulatok, a szerkesztetlen érzések kértek és szorítottak helyet maguknak a vásznakon. Expresszív, kicsit „Kokasos" formájú képeket készítettem. Miközben – s ez mind a mai napig tart – két-három festői módszer és/vagy tárgy érdekelt, foglalkoztatott. Egymást váltva jöttek elő, párhuzamosan dolgoztam különféle képeken. Elindítok például egy szériát, de ha úgy érzem, kimerült a dolog vagy valahonnan friss, feldolgozásra kínálkozó impulzusokat kapok, akkor megszakítom a sorozatot és máshoz kezdek. Akár pihenésképpen is.

Ha nem vennének körül zavaró körülmények az életben, elég időm lenne a festésre, akkor bizonyos idő múltával e módszerrel szimultán tudnék több kiállítást is rendezni különféle képekből. Aztán a sokféleségből kitisztulhat egy erős, érvényes vonal. De – s szerintem ez a dolgok rendje – egy idő elteltével ismét szükséges valamiféle katyvasz, stílus- és módszer-összevisszaság létrehozatala, hogy ne konzerválódjon egyetlen ötlet, metódus, hanem születhessenek új gondolatok és minőségek.

– Jól bevált, sikeres vonalad a társadalomkritikai, amely groteszk felhangú, szatirikus objektjeidben öltött tárgyias formát az 1988-as Stúdió kiállításon.

– E tárgyak születése hosszabb idő megfigyeléseinek, észleleteinek köszönhető. Annak, hogy mindennapi életünk bizonyos jelenségei, tapasztalatai (borravalózás, protekcionizmus, a munka becsületének elsorvadása) egyszerűen kikerülhetetlenek. Ezek „ihlettek" meg. Először módszeresen írtam a leendő tárgyak címeit, gyűjtögettem az ismereteket róluk. Hozzátartozik a keletkezéstörténethez, hogy a tárgyak létrejöttében személyes érintettségem nagyban közrejátszott. Az, hogy éppen abban az időben költöztünk el a régi lakásunkból az újba, azt hozta magával, hogy rengeteg gonddal kellett megküzdenünk. És nem volt időm arra, hogy fessek. Nekem pedig totális szabadság és mérhetetlen idő kell ahhoz, hogy valóban el tudjak mélyedni a munkában. Annak semmi értelmét nem láttam, hogy közben-közben két-három képet fessek. A körülményektől való teljes függetlenség, szabadság kell(ene) a festéshez. Ha a költözésünk hosszú ideje alatt nem is, de egy darabig biztosítani tudtam ezt a szabadságot 1986–88 között a Képcsarnokban eladott képekből, a Szőnyi-ösztöndíjból és előadásokból. Ekkor ment is a festés.

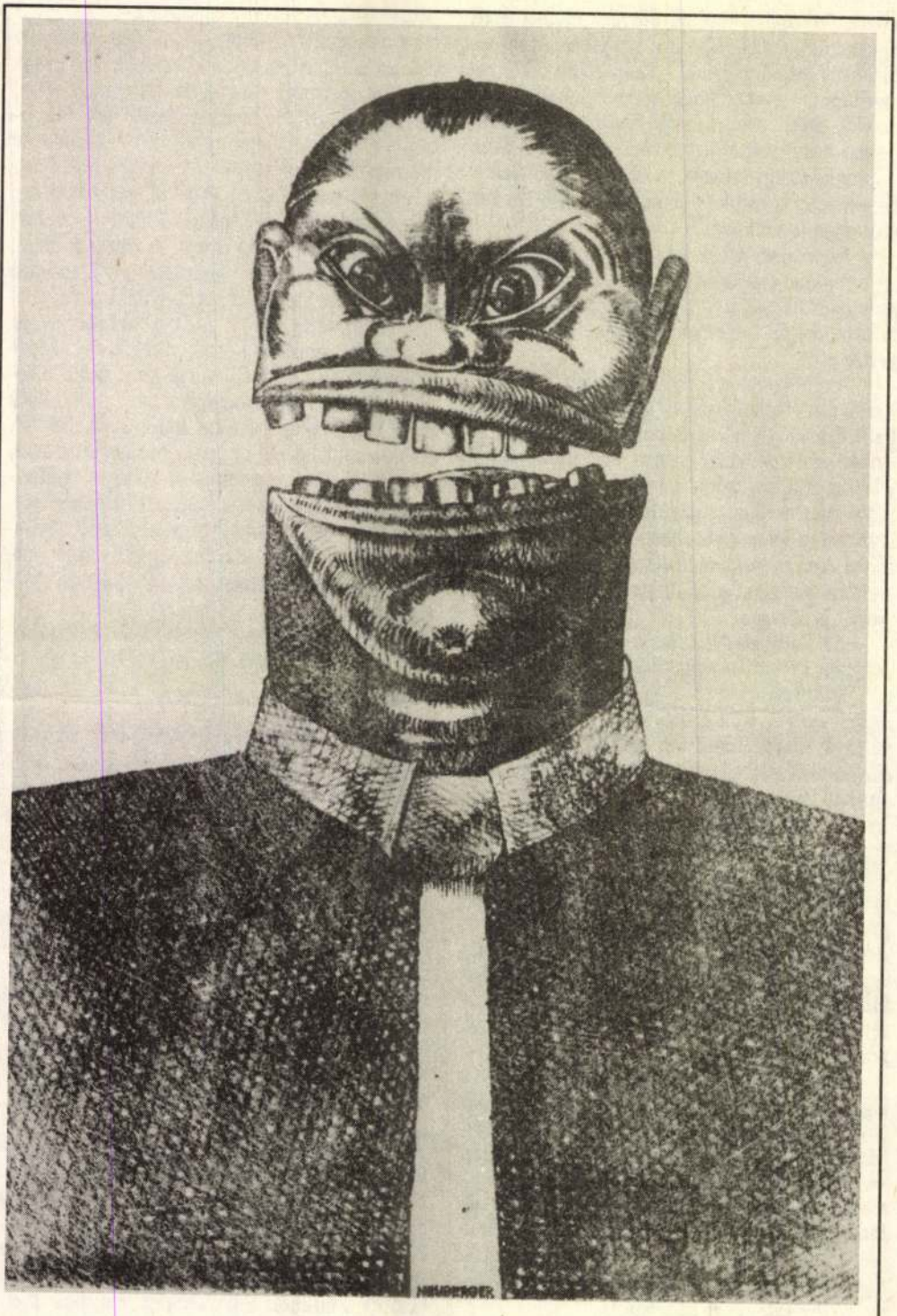

Szájtépő

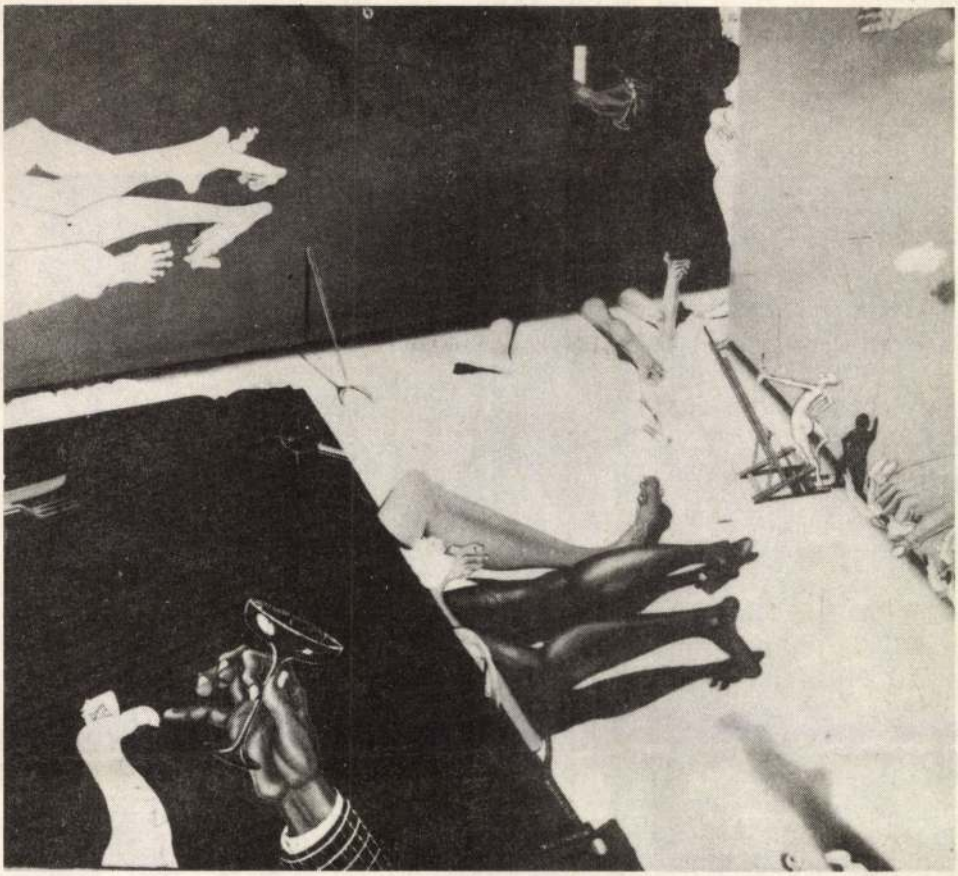

Jetzt geht gut

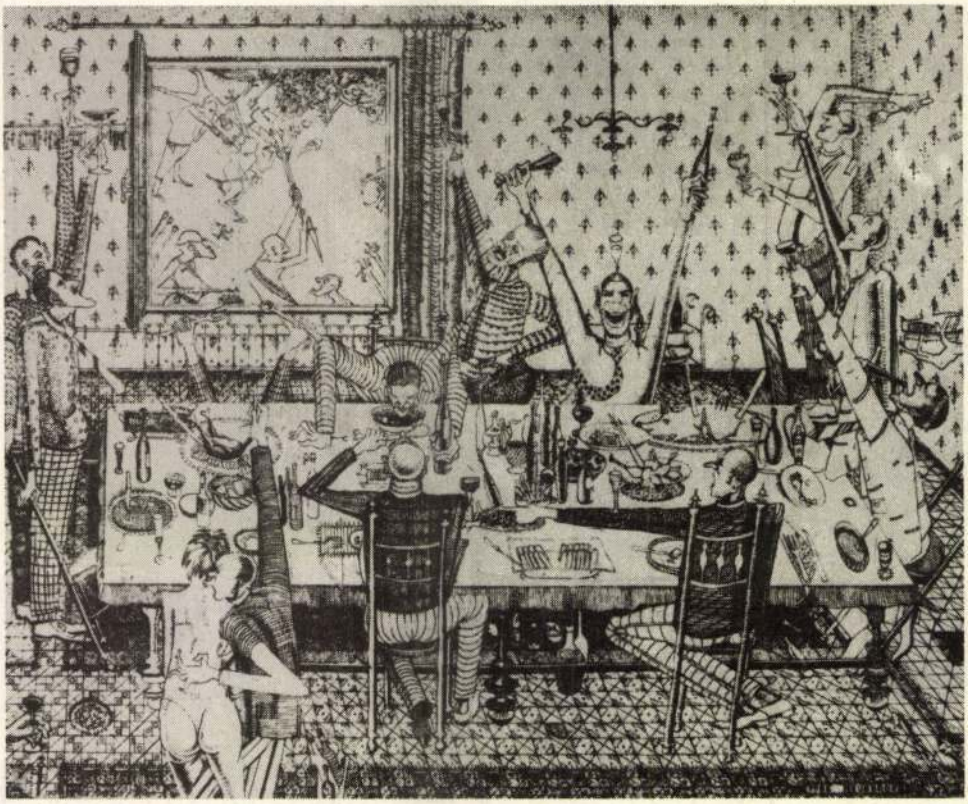

Béketárgyalás

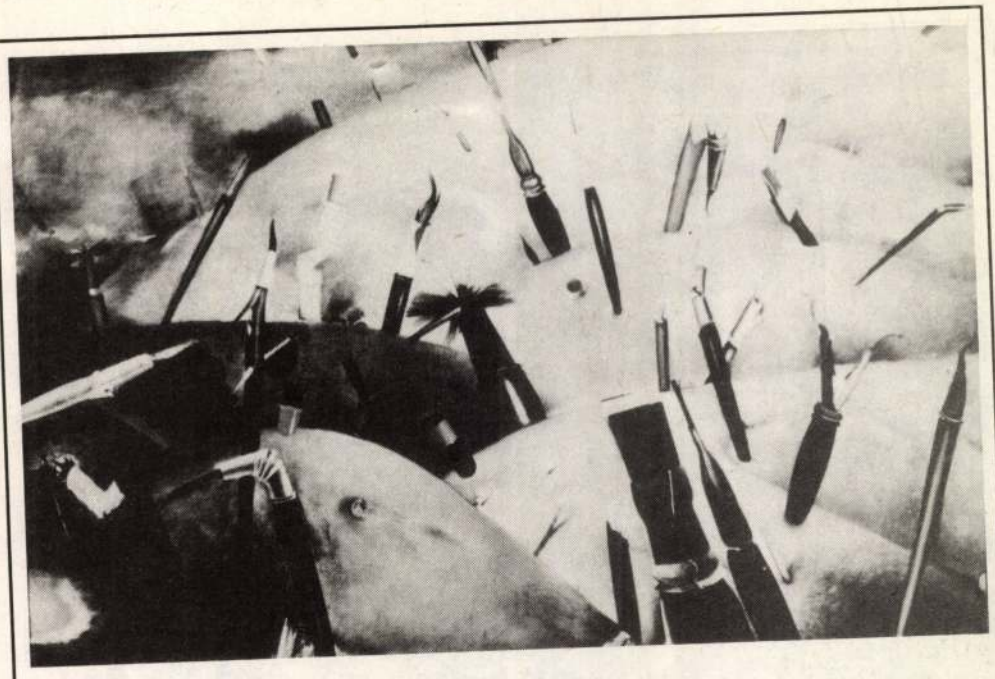

Festőtemető

Járókelők Fotó: Kaunitz Tamás

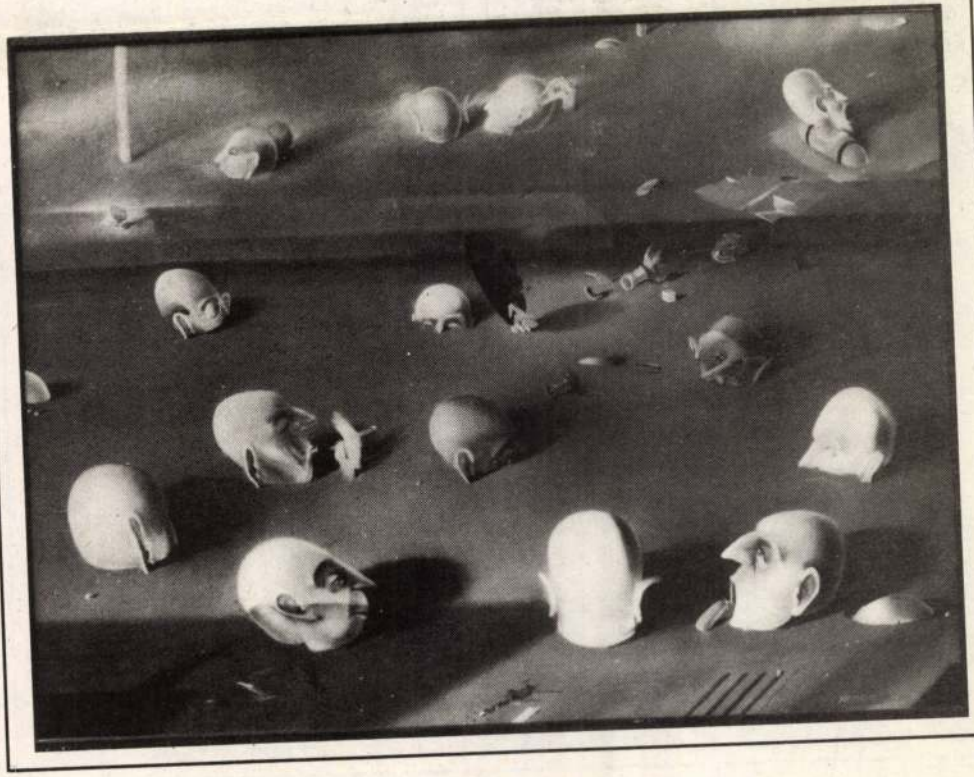

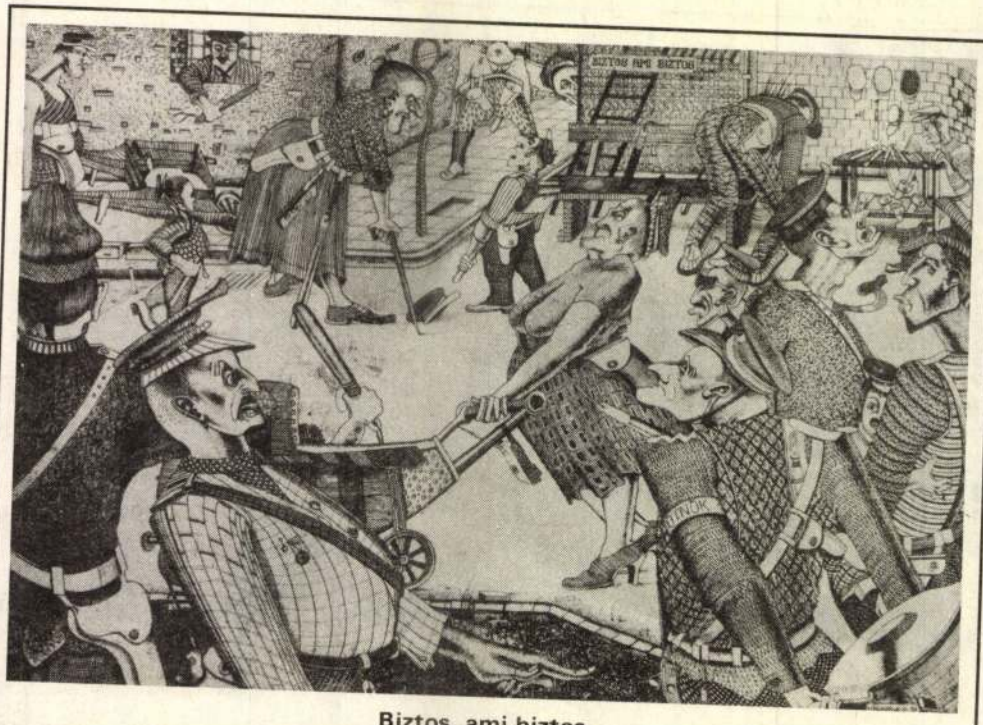

Biztos, ami biztos

Zápor

Fotó: Kaunitz

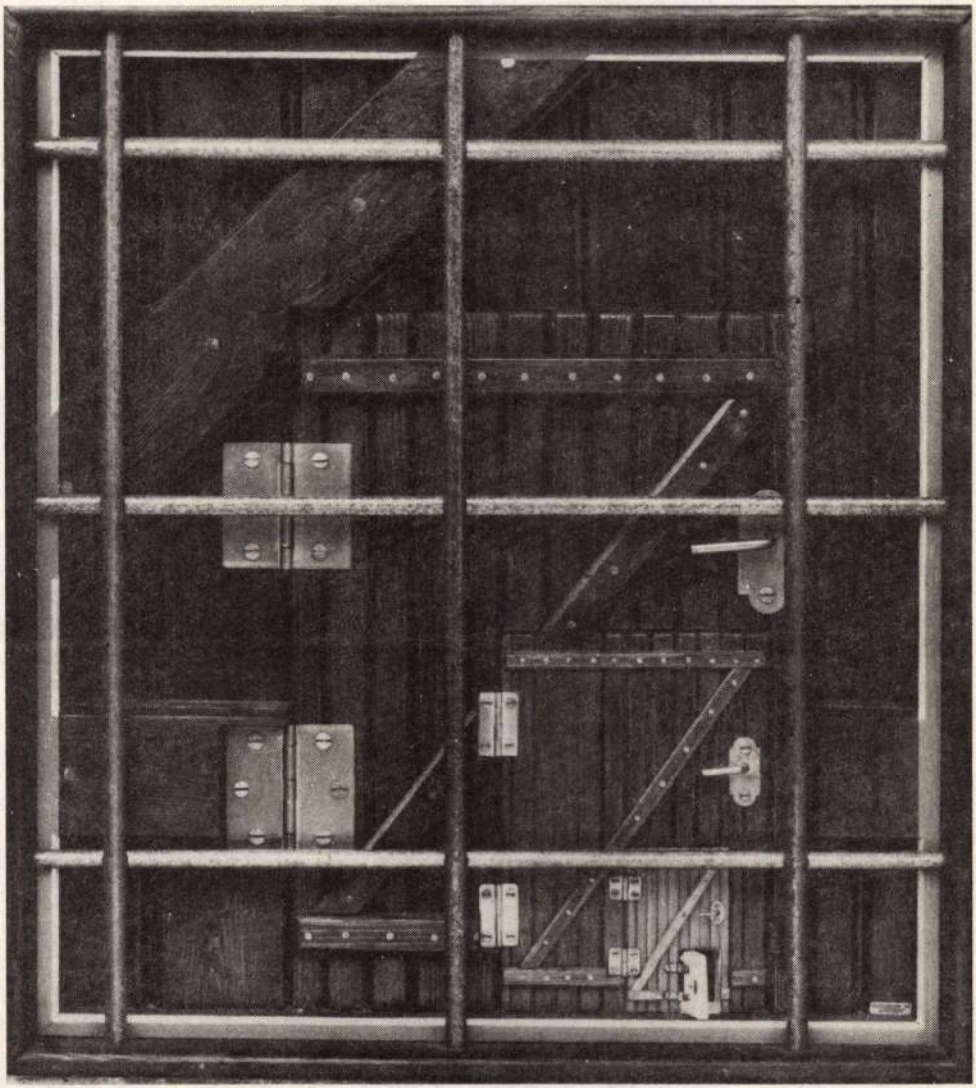

Kiskapu

Fotó: Kaunitz

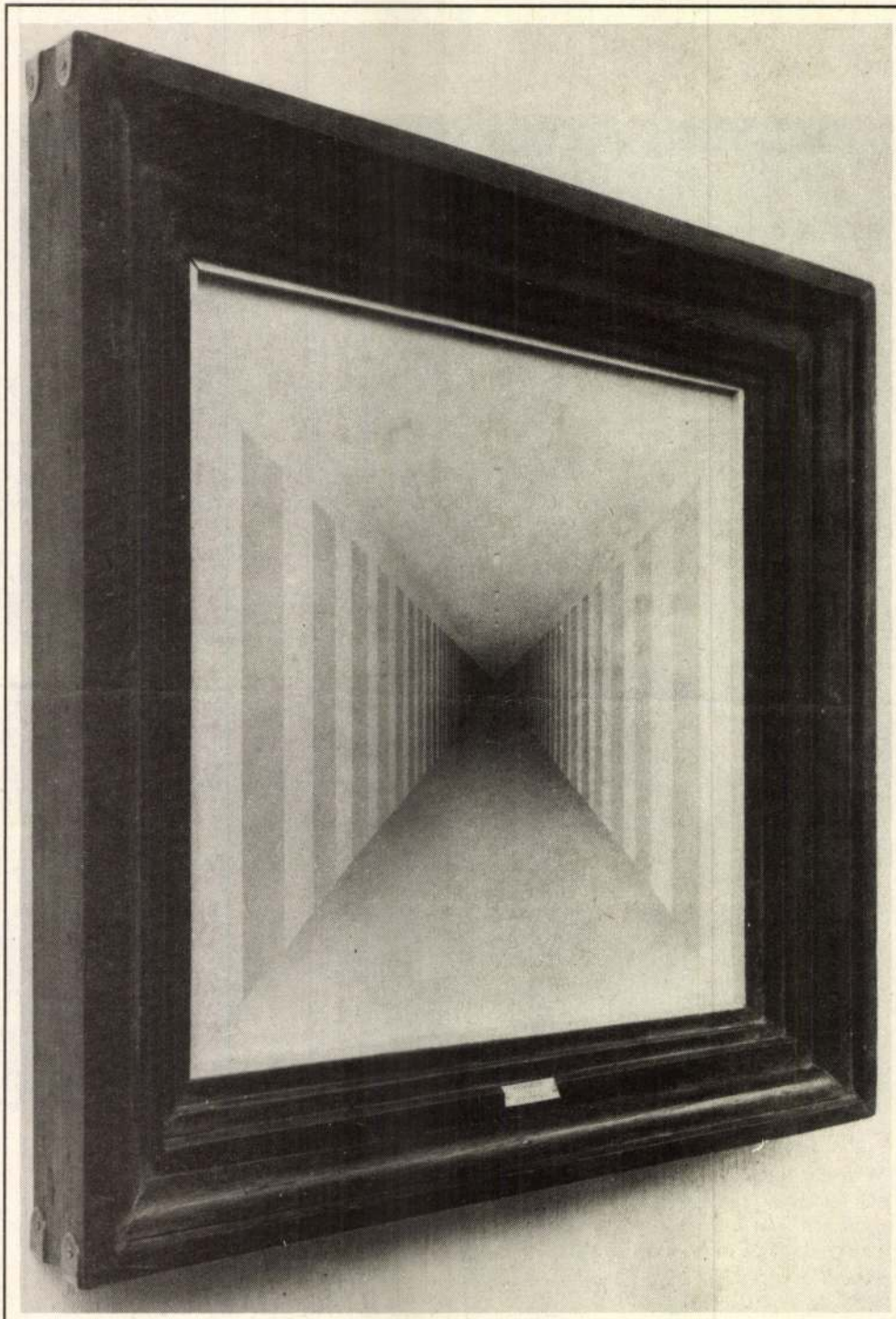

Perspektíva
Fotó: Kaunitz Tamás

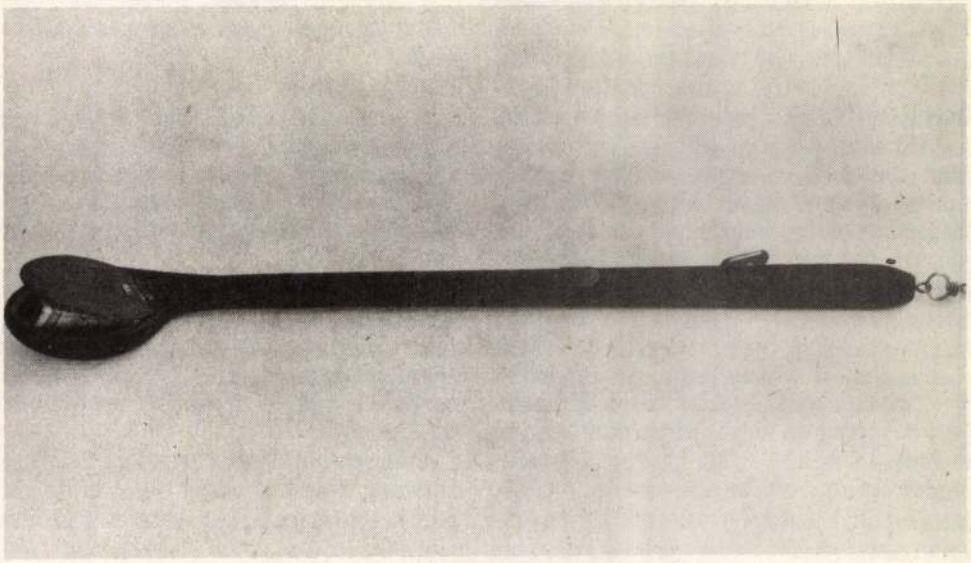

Jattkanál
Fotó: Kaunitz

Aztán jött a lakáscsere és felgyorsult az idő, én pedig egyre inkább azt éreztem, hogy ilyen körülmények között képtelen vagyok festeni. Grafikázni kezdtem, kisméretű rézkarcokat csináltam és objekteket készítettem. Ha egy-egy órára le tudtam ülni az íróasztalhoz a rézkarclemez mellé, a grafikák zsúfolt terét mindig lehetett építeni, alakítani, tovább- és átdolgozni újabb figurákkal, fejekkel, motívumokkal. Az objekteknél pedig a már megkezdett, részben vett vagy talált részeket tudtam tovább csiszolni, alakítani.

– Rá vagy kényszerítve arra – hiszen a mecenatúra alig-alig ad életjelet magáról, vagy ha igen, rejtettebb csatornákon nyújtja a támogatást a preferált csoportoknak –, hogy pénzért, kifejezetten eladási céllal fessél képeket?

– Igen. És ez a harmadik-negyedik csatorna. Mintegy akaratlanul, de nem ellenemre kell többirányú és célú festészettel foglalkoznom. A helyzet is kényszerít arra, ami egyébként is bennem van: a változásra, a változatosságra.

– Ha tehát eljön valaki a műtermedbe és azt kéri, hogy egy 70×100 centiméter méretű képet szíveskedjél elkészíteni a számára reneszánsz stílusban, de azért látszódjék az is rajta, hogy a te kezed nyomát viseli, akkor ezt is vállalod?

– Természetesen. És ráadásul szeretem is az ilyen típusú munkákat, feladatokat.

– Magadnak miképpen tűzöl ki célokat, megvalósítandó feladatokat?

– Nem én tűzöm ki őket, a feladatok találnak meg engem. A már említett *T BU Ede* sorozat témája is így lelt meg. Hozzám szegődött – az élet, a napi kínlódások hozták. Az idő tájt készült ez a széria, mikor a kultúrpolitika megkezdte kivonulását a képzőművészeti mecenatúrából, és elhatározták, hogy a szabad piaci mechanizmusok szabályainak kell érvényesülniük e területen is a központi irányítás helyett. A képek arról szóltak – a *T BU Ede* nem én, vagy nem csak én vagyok –, hogy a kiszolgáltatottság erősödik és mégis, ugyanakkor – de hát ez örök téma – a tisztaságot és tisztességet meg kell őrizni; ilyen feltételek mellett is vállalnia kell az embernek magát. Hiába járják körül, furakodnak be a legimtinebb közegbe és próbálják „jobb belátásra" bírni a kísértő szellemek, minden fondorlatukat latba vetve.

– Itt kerül a képbe a szexualitás is.

– Igen. A negatív irányba befolyásoló tényezők között ismerhettük meg az éppen akkor kezdődő szexhullámot.

– Ha az elítélendő, megfricskázandó jelenségeket fölismerted, ábrázolni akartad és tudtad, bizonyára van olyan mintád, ami pozitív kicsengésű. Mi a programod, ami nem pusztán reflexió, oppozíció és kritika?

– Pozitív programmal rendelkező művészekkel még nem nagyon találkoztam. A festők egy része a festészet belső világa törvényszerűségeinek feltárásával van elfoglalva, mások – a szociálisan is érzékenyek – pedig a társadalmi problémáknak adnak helyet munkásságukban, de a kritika szintjén. Olyan elgondolásokat, amelyek túlmutatnának a negatív jelenségek bírálatán, magam sem tudtam felmutatni. De talán eljön az idő erre is egyszer. Mindenesetre azzal, hogy bizonyos általam elítélendőnek tartott dolgokról véleményt mondok a magam festői eszközeivel, az, úgy gondolom, egyben a negativitás mögött megmutatja azt is, amit jónak, tisztességesnek, követendőnek érzek, értéknek tartok. Hallgatólagosan és rejtetten vannak jelen a pozitív elgondolások. Elvégre ha valaki látja a *Jattkanal*at, érezheti benne a mindent elárasztó pénzszerzés ironikus bírálatát éppúgy, mint azt, hogy a *Jattkanál* nincs jó helyen nálunk, és hogy kell lennie egy olyan világnak, ahol lehet élni és működni elvárt vagy kikövetelt borravalózás nélkül is.

– Ebből a gondolatmenetből az is következik, hogy az a fajta figuratív festészet, amit te is művelsz és amit a közönség is a magáénak érzett és vallott, de amely a figurális művészetnek fel nem róható okból mégis elveszítette vonzását, ismét esélyt kapott arra, hogy visszaszerezze a helyét és megbecsülését?

– Úgy gondolom, hogy a tisztességesen megcsinált kép, ha az eddigiektől eltérő módon is, de vissza fog térni. A művészettörténet is azt igazolja, hogy az absztrakt és a figurális irányzatok váltják egymást. Mostanában a világ kissé elcsúszott az absztrakt irányába. Valószínű, hogy amint az absztrakt kiürül, a figuratív művészet ismét megtelik mondanivalóval, és megváltozott formában visszatér. Igazság szerint én is absztrakt képekkel kezdtem a pályát, de mihelyst valamilyen jelenséget akartam megfogni, megmagyarázni, a figuralitás eszköztárához kellett folyamodnom. Ha a kimondás, elmesélés igénye nem lépett volna föl, megmaradhattam volna az általánosnál, az elvinél, az absztraktnál. Problémamentes életben nyugodtan választhattam volna ezt az utat, de engem olyan benyomások értek sűrítetten, amelyek kiváltották az elmesélés, a jelenség ábrázolásának igényét.

– Képeid szabadszájú, szatirikus hangja eléggé magányosan szólal meg mai festészetünk kórusában, ahol inkább a tragikus, nagy gesztusok uralkodnak.

– Szerintem nagyképű a festészetünk. Arisztokratikus, extravagáns és szándékosan lehengerlő.

– Kit kezel le?

– Magát a szakmát is, a figurális művészetet. Kettévált a szakma. Akik valóban megtanulták a festészetet mint szakmát, és nem csömörlöttek meg, azok nem a könnyebb utat, az absztrakt irányzatokat, hanem a figurativitást választották.

– Az föl sem merül benned, amikor erre a következtetésre jutsz, csak egy nemzedéknyi időt kellene visszafelé megtenned a magyar művészetben, hogy lásd, éppen a figuralitástól akartak megszabadulni azok, akik a modern művészethez kívántak kapcsolatot találni?

– Ma viszont, bármennyire furcsa, figuratív festészetet csinálni a hőstett. Értelmetlen, kibogozhatatlan epigonizmust is termett az absztrakt.

– A figurativitás is, méghozzá szépen.

– Biztos.

– Milyen ismérvek szerint tudod végül is a minőséget megállapitani?

– Mindenekelőtt a tartalom, a tartalomért való megküzdés alapján. A „hogyan fessünk?" lassacskán túlértékelt és túlméretezett kérdése mellett egyre inkább a „mit fessünk?"-é kell hogy az előtérbe kerüljön.

– Nem félsz attól, hogy emiatt a szocreál irányzet hívei közt találod magad?

– Nem, mert ez nagyon messze áll tőlem. A figurativitás önmagában nem elégséges, mint összekötő kapocs. A szocreál ideológiai értékeket akart felmutatni a füttyös kalauzban vagy Kónyi elvtársban. Én, mint ez számodra is nyilvánvalóvá válhatott, nem erre törekszem. Az izmusoktól egyébként is távol tartom magam. Nem is jutnak el hozzám az ilyen minősítések. Ha mégis megvádolnának valamilyen izmussal, komolyan mondom, nem tudnék mit kezdeni a dologgal.

Annyi ellentétes ismeretet, nézetet kellene megismerni és lehet megideologizálni, miként arra egy-egy katalógus, kritika vagy tanulmány példát is mutat, hogy nem látom értelmét a szakmával kapcsolatos „mindennel foglalkozásnak". Úgy hiszem, Cézanne sem ideológiai alapokról indulva akarta megteremteni új irányzatként a kubizmust, hanem belső indíttatásból készült arra, hogy másként fessen, mint kortársai és elődei. Ha rásütötték volna az izmus bélyegét, állítom, hogy ő sem tudott volna mihez kezdeni vele.

NEUBERGER István

WEHNER Tibor: „Matatás T. Bu Ede körül" : Neuberger István festészete. = Müvészet, 26, 1985, 8. 13 - 15., ill.

folytatás

kép, azaz *egy* tárgyat lássunk. A szemmozgató idegsejtek kevés idegsejttől, de nagyon pontos utasítást kapnak, s ők maguk csak két-három izomrostot idegeznek be. A légzésben fontos szerepet játszó rekeszizom beidegzése ellenben terített jellegű, azaz egy-egy idegsejt hétszáz-nyolcszáz izomrosthoz is küld ingerületet.

— A „terítő" és a „nem terítő" idegsejtek azonos minta szerint oszlanak el az idegrendszerben?

— Úgy tűnik, hogy az előbbiek inkább a központi idegrendszer törzsfejlődéstanilag *ősibb* részében lelhetők fel. Ezeknek kevésbé precíz, de sokoldalú a működésük. A fiatalabb agyrészek ugyanakkor *magas szinten differenciáltak*, s idegsejtjeiknek viszonylag kevés, de nagyon pontos „munkájuk" van. Minthogy az idegrendszerben *hierarchia* van, az alsóbb részeket a fölébük rendeltek befolyásolják. Ez azonban nagyon különleges hi-

nuljon egy
az új mozg
szerítse a

Hogy m
mellső vég
írni, nemc
végtag a
utóbbi fela
véletlen, h
négykézláb
tanul pacsi
jom megtan
gyakkal. E
dik ki, hog
mozgásmin
nek a *kölcs*
ból alakul
idegi műkö
rű reflexekl

**— Elmo
leges szerv
bályozásár
nem beszé
chiáról?**

— Ez a k
biológusoka
mítógépes s

Neuberger István (1953 –) **Kishal-nagyhal**

Olaj, 110 × 130

MOZGÓ VILÁG 1502 BUDAPEST PF. 205

Neuberger István (1953 –) **Éhség**

Objekt, 40 × 50 × 20

MOZGÓ VILÁG 1502 BUDAPEST PF. 205

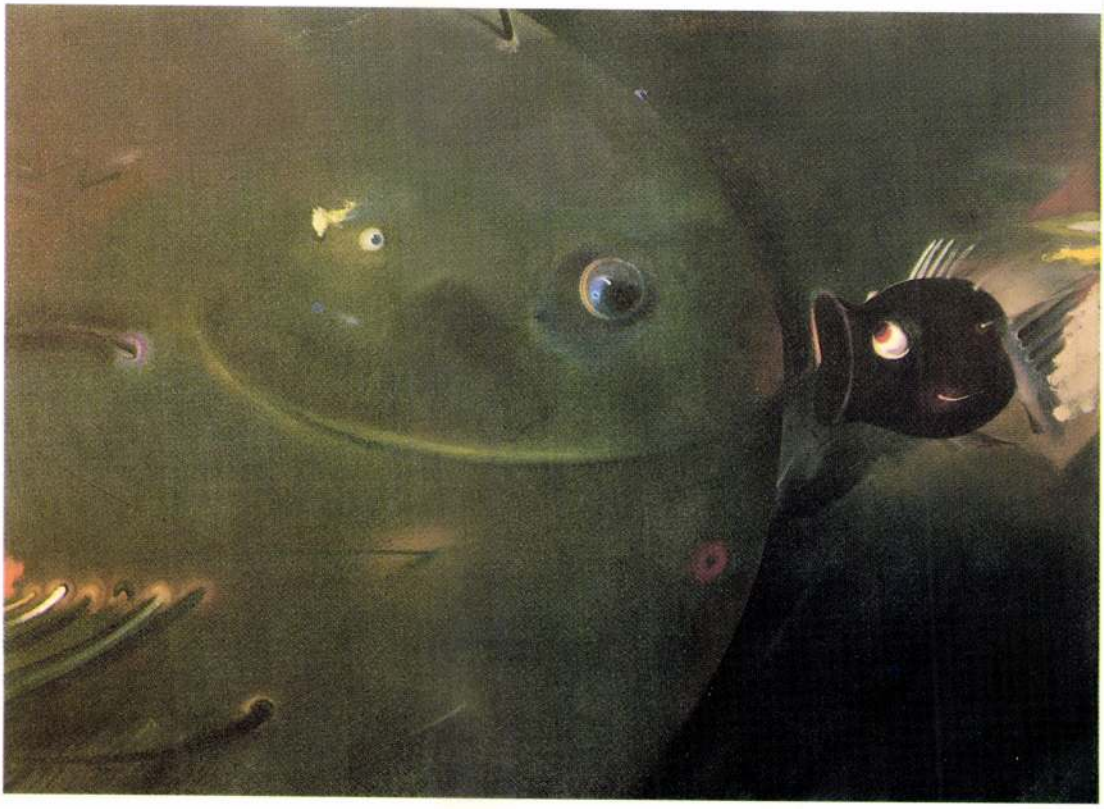

Neuberger István (1953 -) **Kiűzetés**
Olaj, 120 × 180

MOZGÓ VILÁG. 1502 BUDAPEST PF. 205

Neuberger István (1953-) **Matatás T BU Ede körül**
Olaj, farost 90 × 115

MOZGÓ VILÁG. 1502 BUDAPEST PF. 205

NEUBERGER ISTVÁN

E.Nagy Lajos: Három kiállitás. Uj Forrás 1988.4.

70. p.

Sajátságosan egyéni vonulat Neuberger István művészete: áthatja a csúfondárosság, és a vétkező ember profán gondolatvilága. Az archaikus linómetszetek a középkor infernót idéző illusztrációit idézik, a bűnök naturálisan gusztustalan, de cinkosan együttérző ábrázolását, mindezt hányaveti fölénnyel.

Mindent összevetve: a *Groteszk Art* a cím mindkét elemére vonatko-

EBRUÁR

Z	CS	P	SZ	V
	1	2	3	**4**
7	8	9	10	**11**
4	15	16	17	**18**
	22	23	24	**25**
3				

MÁRCIUS

H	K	SZ	CS	P	SZ	V
			1	2	3	**4**
5	6	7	8	9	10	**11**
12	13	14	**15**	16	17	**18**
19	20	21	22	23	24	**25**
26	27	28	29	30	31	

GUSZTUS

Z	CS	P	SZ	V
	2	3	4	**5**
3	9	10	11	**12**
5	16	17	19	**19**
2	23	24	25	**26**
	30	31		

SZEPTEMBER

H	K	SZ	CS	P	SZ	V
					1	**2**
3	4	5	6	7	8	**9**
10	11	12	13	14	15	**16**
17	18	19	20	21	22	**23**
24	25	26	27	28	29	**30**

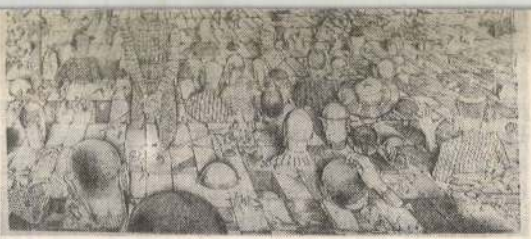

Neuberger István: Járókelők

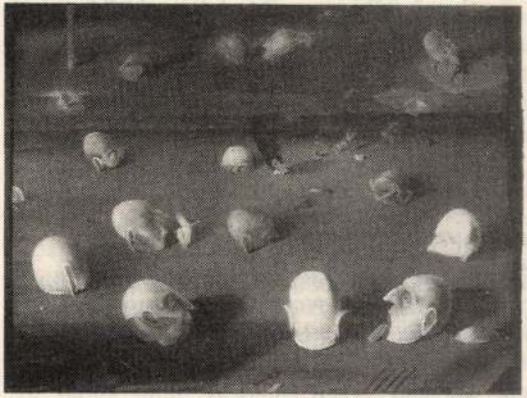

Fejek

Valóság 87/9

International Economic History Congress, Budapest, 1982. B 9. 43.

7 Cg 12 276, illetve Életem. Krausz Simon emlékiratai. Cserépfalvi, 1937. 20. l.

8 Radnóti József: Pesti pénzoligarchák. Budapest, 1929. 200., 202. l.

9 Krausz Simon: Naplójegyzetek (1931–1934). (Számozatlan.)

10 Uo.: Életem (20. l.), illetve Radnóti: i. m. 294. l.

11 Életem, i. m. 11. l.

12 Uo. 39., 57. l.

13 Cg 13 177/1920, illetve Életem, i. m. 72. l.

14 Életem, i. m. 79–80. l.

15 Uo. 204–205. l.

16 Uo. 76. l.

17 A Pénzvilág, Bécs. 1919. szept. 28. különszám, illetve Sándor Kálmán: Füstbe ment kölcsön. In: Válogatott elbeszélések. Budapest, 1965. 510–513. l.

18 Berend T. Iván–Ránki György: Magyarország gazdasága az első világháború után, 1919–1929. Budapest, 1966. 104. l. és P. L. Cotrell: Aspects of Western Equity Investment in the Banking Systems of East Central Europe. In: International Business and Central Europe 1918–1939. Ed. A. Teichova and P. L. Cotrell Leicester University Press, 1983. 341. l.

19 Radnóti: i. m. 163–164. l.; Életem, i. m. 358. l.

20 Cg 18 249/6 és Gazdasági Világ, 1930. jan. 15.

21 Public Record Office FO 371/12 939/C 2552 (Elisabeth Boros szíves közlése).

22 Radnóti: i. m. 169–170. l.

23 Kuba János: Az értéktőzsde eseményei az aranymérlegtől napjainkig. Közgazdasági Szemle, 1935. 224–225. l.

24 Cg 18 249.

25 Országos Levéltár (OL) Z 881 MOKTÁR 1. cs. 1. t.

26 Tőzsdei Kurir 1929. okt. 25.

27 Pesti Tőzsde 1938. szept. 8.

28 Cg 3783; 7776; 3652; 12 276; 20 313.

29 Fóti Andor: Kelepcében az alvilág. Budapest, 1982. 93. l.

Neuberger István

lásd Koncz Andrásnál (Graz és Döbling.
A Stúdió az Ernst Múzeumban. P. Szücs J.)

Népszabadság, 1988. dec. 17.

NEUBERGER ISTVÁN

Hommage a Kandinszkij : Dészek Galéria,
1991.december 17 - 1992. január 17-
Megnyitja Székely András

Résztvevő művészek: Barabás Márton, El Kazovszkij,
Havasi Ildikó, Neuberger István, Pollacsek Kálmán, Szörtsey Gábor Vasvári László Sándor

211

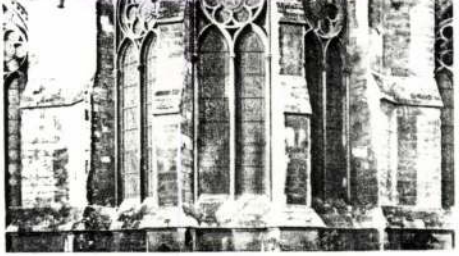

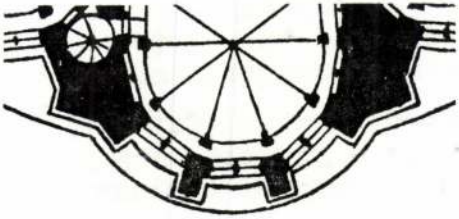

213

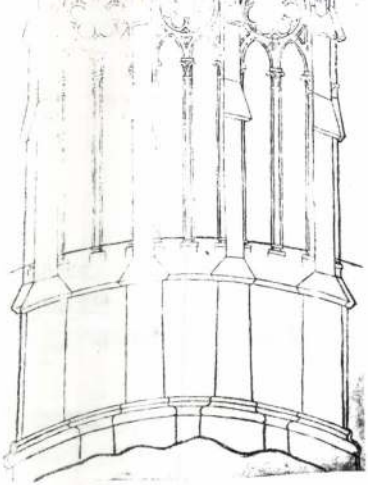

212

209) N. 27–28, Taf. 20 b, Seitenschiffenster der Reimser Kathedrale, nach Gailhabaud.
210 N. 27–28, Taf. 20 b, Seitenschiffenster von Reims, nach Villard.
211) Zu Taf. 61, Chorkapellen v. Reims, Foto Marburg.
212) Zu Taf. 61, Chorkapellen von Reims, nach Villard.
213) Zu Taf. 61, Reims, mittlere Chorkapelle, Grundriß nach Reinhardt, op. cit. S. 249.

NEUBERGER István
ÉS 1992 május 1.

Neuberger István rajza

M K

ldova Gy

— *Visszatérve*

KOLTAI TAMÁS: **Színház**

Belehalni a játékba

A Napkirály kártyázik. Egy udvaronc tálsán kínálja föl a lapokat. Mielőtt az uralkodó felé nyújtja a tálcát, minden alkalommal komplimentet csinál. A király partnere, aki az asztal másik végén *áll*, szintúgy. Bók előzi meg a laphúzást és a tétek növelését. A király arcán enyhe mosoly, csak a szemével int, hogy mi a teendő. Az ellenfél bocsánatkérő hajlongások kíséretében tolja előre az asztalon fekvő kis pénzkupacokat. Az asztal mögött udvaroncok festői csoportozata kíséri figyelemmel a játékot. A zárt kis falanx tagjai előrehajló felsőtesttel, nyakukat nyújtva pillantanak bele a király kártyáiba, s megkönnyebbült sóhajjal regisztrálják a kedvező lapjárást. A némajáték eltart néhány percig. A miniatür rítus pontosan jellemzi a rendező *Tompa Gábor* fölfogását, amellyel a *kolozsvári Állami Magyar Színház*ban színre vitte *Mihail Bulgakov* Molière-drámáját, a *Képmutatók cselszövését*.

Mára elhalványult a közvetlen párhuzam a Sztálinnak kiszolgáltatott Bulgakov és a XIV. Lajos ambivalens pártfogását élvező Molière között. Mindamellett nem szűnt meg, inkább csak bonyolultabbá vált a művész, az alkotó ember kiszolgáltatottsága a hatalomnak, a pénznek, a politikai pókerpartiknak (a nem kívánt rész törlendő). Tompa értelmezésében a király (*Bíró József*) protokollárisan személytelen és megközelíthetetlen. A jelmeztervező *Dobre-Kóthay Judith* hatalmas paróka és merev elegancia mögé rejti az egyéniséget. A király mint jóindulatú intézmény van jelen, aki kisebb ügyekben a rendszerbe épített demokratikus közvélemény morális támogatásával intézkedik. Utóbbit az Igazságos varga testesíti meg, aki nem más, mint a szabdszájú shakespeare-i bohóc paródiája. *Bogdán Zsolt* hosszú fekete kabátban, mezítláb, bakancsát pucolva inkább úr, mint szolga. A hatalmat *szolgáló,* intézményesült népképviselet groteszk figurája.

Az etikett, a pompa, a tükörben megsokszorozódó finomkodás mellett egy másik, ugyancsak formalizált világ is megjelenik Tompa színpadán. Ez az Ideológia világa, a papok, az Oltáriszentség Társaság, a titkosrendőri és bírói rangra emelt Manipuláló Hivatal világa, amelynek ceremóniái a keresztény rituálét az ördögűzés szertartásával, a liturgiát az eretnekégető autodafével, a politikai pert a bachanáliával ötvözik. Az előadás kiemelkedő része a Molière megvádolását előkészítő jelenetsor, amely egy csábító szajha átvedlésével kezdődik a Legfőbb Igazság papnőjévé, és úgy folytatódik, hogy a vádat képviselő érsek a bírói asztalt letakaró vörös terítőt püspöki talárként magára véve, az ördög maszkjában félemlíti meg az arra alkalmas áldozatot. Az Ideológia papjai álarcban, óriási, csúcsos süvegben, latinul zsolozsmázva a mágiához hasonlatos, végtelen rítust imitálnak, de amikor őszintén, álarc nélkül, önmagukban mutatkoznak, kiütközik belőlük a közönséges briganti. Az érsek és a provokátornak használt udvaronc jókora fesztávolságot áthidaló köpőversenye van olyan rituális teljesítmény, ha némileg profánabb is, mint a korábban vallási szertartásnak álcázott koncepciós per.

Az állami és ideológiai rítus harapófogójában nyilvánvalóan csakis vesztes lehet a csepűrágó, a maga játékosságával, szabadságával, ellenőrizhetetlen szenvedélyességével. Az előadás Molièreje, *Csíky András* a király iránti naív, hiszékeny, bizonyos értelemben balek rajongástól jut el, a bálvány dühödt ledöntésén át, addig a megcsöndesült magatartásig, amely magában a színházban, a színjátékban találja meg a föloldódást.

A királynak dithirambust rögtönző Molière-ben van valami az öreg gyerek infantilis bájából. (Kár, hogy a színházi nézőteret a fenékfal tükrében kell elképzelnünk. Az ötlet csupán szcenikailag működik, mert a színpad mélyén, nekünk háttal álló színésznek nincs játéklehetősége.) Ez a Molière, ahogyan a színháztól, a király pártfogásától és a késői szerelemtől megittasulva lobog, tüsténkedik, szaladgál a színpad és az öltözőasztalka között, az első perctől fogva nagyon is esendő. Csíky András törékeny alkatába meglepő energiák szorulnak. A kis ember sértettségében nagyra nő. Előbb összeroppan a királyi kegy elvesztésétől, tagjai fölmondják a szolgálatot, felállni is képtelen, de később sztentori hangon szólal meg benne a csúffá tett önérzet. Az erdélyi színjátszás hagyományos érzelmi telítettsége erős hatásra képes, ha kordában tartja a végiggondolt gondolat. Mi, itthon valahogy elszoktunk ettől az egyszerű, primér játéköszöntől, ami nemcsak Csíky Andrást jellemzi, hanem *Boér Ferenc* Charron érsekét, *Borbáth Júlia* Madelaine-jét, Salat Lehel La Grange-át és *Nagy Dezső* Boutonját is. Számos, őszintétlen allűrökkel megbolondított hazai sztáralakítás láttán azt gondolom, nem jártunk túlságosan jól. Csíky Molière-jének „egyszerűsége", a kegyvesztett alattvaló, az elhagyott szerelmes és a kifosztott ember helyzetének egyértelműsége — a színész, akinek nem maradt más, mint belehalni a játékba — a legdrámaibb élmények egyike, amit az utóbbi időben láttam.

A színészi fogalmazás természetszerűleg összefügg az előadás rendezői felfogásával. Tompa Gábor, aki más alkalommal, például *A kopasz énekesnő*ben rafinált technikákkal is dolgozott, ezúttal újító módon él a hagyományos teátrális formákkal, ráérősen kielemzi és ki is bontja a szituációk tartalmát, miközben nem fél lelassítani a tempót. Barokkosan gazdag és mégis inkább szűkszavú, mint bőbeszédű az előadás, amelybe a már említett színészek mellé harmónikusan illeszkednek az újkeletűen iskolázottak: *Gajzágó Zsuzsa* (Armande Béjart), *Szikszai Rémusz* (Moirron)), *Kardos Róbert* (D'Orsigny márki), *Bács Miklós* (Du Croisy), *Spolarics Andrea* (Rivaille).

Bulgakov darabja baljósabbnak mutatkozik, mint a korábbi magyar előadásokban. Hiányzik a hatalomnak kiszolgáltatott művészsors keserű humora, bohózatisága. A király rejtélyesen mosolyog, nem szól bele a művészetbe. Kijátssza a lapot, amit az ideológusok osztottak neki.

Szabó Tamás rajza

CSIKI LÁSZLÓ: **Televízió**

Puha tűrésküszöb

Az egyik a karbokationok, a másik a Rambo fogalmát alkotta meg. Az egyik a szénvegyületek, a másik az indulatok rejtélyes folyamataiba avatkozott be, indított el reakciókat. Az ilyen mélyreható transzcendenciához van érzékünk, úgy látszik.

Az egyik szerint a kémiának „nincs jó reputációja", mindegyre a környezetszennyezéssel kapcsolják össze. A másik nem mondja ezt a maga szakmájáról, a filmről. Mondják arról mások.

Az egyik Oláh György professzor, a másik Andy G. Vajna. Magyarországról származtak-menekültek el. Persze, hogy Amerikába! Mi pedig, alkalmanként, díjosztásokkor például, azt mondjuk rájuk: na ugye! Los Angelesre mondjuk végül is. Hogy ott lehet! Azt képzeljük, nekünk is lehetne, ha nekik sikerült. Megszenvedtünk a Nobel-díjunkért, már csak dolgozni kellene érte.

Igaz, Oláh György professzor úr még itthon kezdte pályáját, noha a gimnáziumban ő sem hitte még, hogy a kémiából „él meg". Akkoriban pedig voltak még telleredés, neumannjánosos iskolák. Egy Oláh György még akadémiai kutatóként is vitte valamire. De látta a határt, hogy meddig viheti — és átlépte.

Az iskolakerülőket sem kell félteni, jó iskola mellé jártak. Andy G. Vajna tizenkét évesen került ki az Újvilágba, aztán lábatörötten, női fodrászként feltalálta a „honkongi parókát" (de tényleg!), annak jövedelméből vágott bele a filmüzletbe.

Az elmélyült tudás és az életrevalóság két megképződött magyar példáját láthattuk Vitray Tamás márciusi beszélgető-műsorában.

A szóban forgott két úr élvezi a munkáját, olyannyira, hogy a filmproducer soha nem érezte úgy, hogy dolgozik, neki a vacsorája is munka. Magabiztosan, tarka ingben, kezében szivarral nyilatkozik egy posztmodernnek tetsző stúdióban (irodában). Mint aki tudja, és elmondja szívesen. Ő „tipikus" amerikai, kihagy a magyarja. Éppen olyan, mint egy hollywoodi producer — a filmeken. „Alulról jött", és élvezi, hogy fent van. A hetvenkettedik leghíresebb ember a környéken (nagy környék!), filmmágusként a negyedik.

Oláh György csak Nobel-díjas. Ilyeténként egyetlen a Dél-Kaliforniai Egyetemen. Az ő angolja máig magyaros. Szakmája nemzetközi. Nem foglalkozik azzal, hogy „a csúcsra jutott", addig folytatja a kutatást, amíg öröme telik benne. Hiszen az is olyan, mint a művészet: az ember önkifejezése. Nem csak pénzkereset. /A filmkészítő nem sokat emlegette a művészetet, de a pénzt igen. /Oláh György nem is olyan, mint egy tudós. Ő pont olyan, mint Oláh György, a tudós. Mostanra bölcs és derűs. Impozáns. Andy G. Vajna fensőséges és ironikus. Ő lehengerelni akar.

A *lenni* vagy *látszani* példái ők ketten. És még valamié.

Az elmúlt héten, bármely magyar tévéadásra kapcsoltam, a tébolyról, az öngyilkosságról, a kábítószer ártalmiról, a „leszakadásról" láttam tudósítást nálunk és más nemzeteknél, illetve mástáji magyaroknál. Mintha összebeszéltek volna a szerkesztőségek, noha különben szóba sem állnak egymással. Most nekiestek a rákfenéknek.

Azt mondja viszont egy felvidéki orvos, hogy a napi küzdelem az identitásért, a megmaradásért, bármilyen keserves is, erőt, tartást ad, megedz. Azt már más kisebbségiek mondják, hogy az anyaországiak túlságosan kényesek, elpuhultak a puha diktatúrában, alacsony a tűrésküszöbük, könnyen átlépik: a nemlétbe vagy más országok felé. Az erkölcsi tartás elpuhulása ez.

Már csatornán két, egykor romániai magyar, Józsa Erika és Demján József riportjában úgy véli egy ausztráliai nyelvtársunk: aki emigrált, abban az életösztön dolgozott, az nem végez magával. Az bizonyítani akar. /Volt ehhez hosszú ellenpélda./

Az ötödik földrészi magyar körorvosnő szerint pedig világelsőségünk az öngyilkosság terén: legalábbis kétséges. A statisztika-készítésnek nálunk az átlagosnál szigorúbb módja miatt kerültünk az élre. Másutt más a mérce, három dilibogyó lenyelését még nem könyvelik a suicidium rovatba. Bennünket annak alapján ítélnek meg, amit mi bejelentünk magunkról.

/Orvos barátom szerint, ha nem igaz is, elképzelhető, hogy a hajdani diktatúrában efféle statisztikákkal akarták bizonyítani dühös és fájdalmas értelmiségiek, hogy kibírhatatlan itt az élet. A kimutatások kijuttatását persze felsőbb helyeken engedélyezték. Ha így volt, a puha diktatúra torz sajátossága volt. Ez is. Egy kis magyar abszurd. Keményebb helyeken nem gyűjtöttek, mindenesetre nem hoztak nyilvánosságra hasonló adatokat. Elénk vágtak volna a szomorú dicsőségben./

Ott tartunk már, hogy a saját statisztikáinknak sem hiszünk. Saját vélekedésünkkel sem értünk egyet. Nem ér a nevünk.

Van egy sugallatos tanulsága is az ausztrál-magyar orvosnő mondandójának. Ne azon munkálkodjunk minden áron, hogy a rémséget, a nyomort, a kilátástalanságot láttassuk mindegyre *egymással,* ezzel mintegy gerjesztve is. Ne sorsoljuk nemzeti sajátosságaink közé az öngyilkossági hajlamot. Ezzel mintha természetesnek nyilvánítanánk, elfogadnánk ugyanis. Akár egyéb tulajdonságainkat: a tehetséget, az életrevalóságot, egyéb pozitívumokat.

Fonák a hivatkozás, már-már hencegés a nyomorunkkal. Akárcsak a büszkeség külföldön befutott magyarjaink láttán. Hiszen emezek sikerében sincs nagyobb részünk többnyire, mint hogy egy nemzetbeliek vagyunk velük. Akárcsak az öngyilkosokkal.

Ezt nevezik önazonosságnak. Vagy a zavarainak.

WEHNER TIBOR: **Tárlat**

Megbolondult tájak

A kortárs magyar művészet egyik rejtőzködő tehetsége, *Neuberger István* festőművész hagyományos szemléletű, ám mégis különös izzású, különleges atmoszférát sugárzó képekből rendezett tárlatot a márciusi hetekben a győri Városi Képtár kiállítótermében. A tatai születésű, egy Tata melletti, festői fekvésű kis faluban — Bajon — nevelkedett alkotó — kemény iparitanuló- és munkáséveket követően — a hetvenes évek második felében járt főiskolára — Gerzson Pál növendéke volt —, és a nyolcvanas évek kezdete óta szerepel kiállításokon. Az elmúlt másfél évtizedben néhány fővárosi — illetve külvárosi — és vidéki önálló bemutatkozással bizonyította, hogy érzékeny, értékekben gazdag, sajátos nyelvezetű művészetet teremtett.

Napjainkban, amikor számos új műtípus jött, jön létre, amikor megannyi új műalkotás-státus, forma és minőség megszületésének lehetünk tanúi, a divatszerű művészeti áramlatok viharos zajlásának időszakában különös fénytörésbe kerülnek azok az alkotások, amelyek a tradicionális kifejezésmódokkal teremtenek, tartanak kapcsolatot. Neuberger István is — korántsem nagyszámú csapatot alkotó kortársaival együtt — a hagyományokkal szakítva a hagyományok megőrzésére és megújítására vállalkozott úgy, hogy tiszteletben tartotta az alapvető jellemzőket; a kereteket, a konvencionális mű-befogadó viszonyokat. A Neuberger-festészetben megmaradt a táblakép-sík, megmaradt a vászon, az olajfestés-technika, és megmaradt valamifajta leképezés-, vagy ábrázolásigény is. Az ábrázolás itt nagy úr, amelynek e piktúrában, illetve e kiállítási kollekcióban a lelke a téma, és a téma a táj, s a tájban lejátszódó történés, a tájban rejtező jelenség. E természet-tükörben azonban idilli jelenetek helyett arányok, nézőpontváltozások, formatorzulások jelzik a sűrűsödési pontokat, a gócokat, a feszültségeket. Neuberger István képeit szemlélve a látásmódra kell figyelnünk, az ironikus, a gúnyos színezetű, az abszurditásba hajló szituációk megteremtésére: mindehhez gyakran elég számára egy kis zöld mező, egy fa, egy földhajlat, egy gát megragadása, amely a hétköznapi látványhoz kötődik, de amely mintha mégsem a normális létezésmódot reprezentálná. A jelentés ugyanis módosul, a jelentés mintha átértelmeződne, mintha az ellentétbe fordulna. A furcsa felülnézetekre, a rálátásokra, vagy a békaperspektívára figyelmeztethetünk, az egy-egy kép által feltételezett többirányú szemlélődő-helyzetre, a dolgok, a jelenségek egy kompozíción belüli körüljárására, kibontására. A megbolondított, a megbolondult tájakban feltűnik egy-egy emberalak is: hajszolt balatoni turista, vagy szigligeti bóklászó, tiszai hajós, mártélyi gátőr, művésztelepi festő. Szánalmas, üzött, tébláboló, közegükkel harmonikusan eggyéolvadó figurák. Ahogy a tájelemek, az emberalakok is eltorzulnak, de azért még felismerhetők, és ezért egy kis ijedelmet keltenek. Kissé irritáló a megbolydult szépség, bizonyos fokig idegesítő a felborzolt harmónia, bántó a kibillentett egyensúly; a képek nem ringatnak el, inkább nyugtalanítanak. Tündöklők, élénkek, tompítatlanok, vidámak a színek: a koloritban is tobzódik, gyanúsan virul, vibrál az élet.

Neuberger István festészetében az alföldi, földközeli, valósághű festészet és a pannon szellem által vezérelt, jelképekhez és szimbólumokhoz vonzódó, szellemdúsabb piktúra szemléletmódja, hatása is jelen van, s e két ág békésen kiegyenlítődik egymással, egyesül. Lehet, hogy különösségének ez az egyik fontos oka, indoka. Lírai szürreális realizmus — talán e fából vaskarika terminológiával jellemezhetnénk ezeket a műveket, talán e meghatározással kerülhetünk közel ehhez a festészethez; reáliái látomásszerűségbe fordulnak, valóságigézte tájai rejtelmes tartalmakkal, mágikus erőkkel töltődnek fel. Vérbő festőiség, lázító nyugtalanság, életet óvó aggódás — megannyi összetevője a még fiatal festő egyre biztosabb alapokra, remek, szuggesztív képekre épülő életművének. A győri rendhagyó-hagyományos tájkép-kiállítás is egy átfogó Neuberger-összes bemutatásának elodázhatatlanságára figyelmeztetett.

KÁÁN ZSUZSA: **Tánc**

„Új" táncszínház?

A tánc mindig színház, a színház nemigen tánc. Mégis, létezhet olyan színház, „amely csak gesztusokból áll" — ahogyan Brecht elképzelte. Nos, a Tavaszi Fesztiválon az „új" táncszínház legautentikusabbjai, a műfajt megteremtő német koreográfusnő: Pina Bausch és együttese: a Wuppertali Táncszínház végre bemutatkozott Budapesten.

A műfaj, ez a nehezen körülhatárolható, mindeddig csak hírből és mások utánzataiból ismert, e vitatott s a magasművészet felkent képviselői által magasról lekezelt „új" táncszínház ugyanis már húsz éve létezik. Azóta, amióta a híres német mozdulatművész, Kurt Jooss tanítványainak egyike, a művelt, határozott, táncra emancipált Filippina Bausch — mestere hívó szavára — felbontotta szerződését a New York-i Metropolitan Operával, és hazatért Németországba. Kezdetben, hogy az esseni Folkwangschuleban tanítson, majd, hogy koreografálni kezdjen s végül, hogy az 1973/74-es évadtól Wuppertalban — a vadonatúj társulat élére állva — új vonásokat adjon a német balett- és modern táncművészet akkoriban épp rezzenéstelen arculatának.

Miként az 1978-as keltezésű *Café Müller* jelzi (Vígszínház, III. 21.), Bausch ekkor még elsősorban koreográfus, mint „rendező". A klasszikus német mozdulatművész tiszta technikája, a lélek mélységeit kivetítő-kifejező táncnyelv képezi a hatszemélyes kamaradarab alapanyagát. A felhasznált Purcell-részletek (a Dido és Aeneas, illetve a Fairy Queen áriái) segítségével megrázó fohászok, táncvallomások szakadnak ki az elmagányosult figurákból, akik a Café Müller csupasz asztalai és székei között járják-sétálják-rohanják-topogják-lebegik-senyvedik végig az éjjelt: a magánytól s a hasztalan társkereséstől kimerült testük-lelkük végtelennek tűnő éjszakáját.

Bausch logikus dramaturgiai építkezése, a szerkesztés matematikai szigora, a koreográfiai ismétlésekben rejlő hatás- és jelentéstartalom felfedezése mind-mind markáns alkotó egyéniségre vall. Csakúgy, mint a tánc mellett a tér, no meg a díszletek s a kellékek „bejátszása". A padló, a forgóajtó, a fal, a bútorok, a ruhák, sőt egyikük parókája is, mint megannyi „pisztoly", szerepet kap s rendre „el is dördül" a táncmű folyamán. Egyszersmind azt is érzékeltetve, hogy a látszólagos esetlegesség mögött milyen bravúrosan tudatos következetesség rejlik.

A koreográfusnő lélekelemző képessége, politizáló kedve, társadalomkritikája s hozzá fanyar, „többrétegű" humora e korai alapműhöz képest kiteljesedve, látványos történelmi revü gyanánt ölt színpadi formát a másik most játszott darabban, az 1982-ben keletkezett *Szegfűk*ben (Vígszínház, III. 18., 19.).

Mert míg a Café Müllerben ugyanaz a hat ember, — épp a mozdulattal egyénített — hat karakter egymásra hatva, viszonylataikat megerősítve, de mégiscsak egyetlen szituációban éli meg saját (s a többiek) válságait, addig a Nelken (Szegfűk) megszámlálhatatlan új meg új szituációk sorozatából áll. A darab a sajátosan belső, illetve — épp az egymásutániságból születő — külsődleges összhatás, fokozás, összecsengés által ér el egyre erősebb (leginkább nyomasztóbb) pszichés hatást a nézők között. Pina Bausch a sokkolás nagymestere még akkor is, ha egy csepp vér (paradicsomlé) nem serken, nem fröccsen senkiből és semmiből; még akkor is, ha a színpadi szegfűtenger-arénában a táncosok, mint bohó kis nyuszik vágtáznak önfeledten. Csak amikor a porondmester: a hatalom, a bürokrácia jelképes „fakabátja" egyikük útlevelét kéri, lepődünk meg egy pillanatra; csak amikor egy másiktól újrakéri, de nem adja vissza, hanem — mert kedve így tartja — „erőltetett kecske-, kutya-, papagáj- és béka-menetre" kényszeríti az „idegen" állampolgárt, áll el a lélegzet is... Csak a „Pass, bitte!" visszhanzik-visszhangozna még bennünk, ha hagynának rá időt... A koreográfusnő azonban nemcsak táncosainak diktál feszített tempót, akrobatikára, a kiabálásig erősödő beszédre és — a kimunkált helyzetgyakorlatok során — színészi játékra „kényszerítve" őket. (Olyanokra is, mint a valódi hagymavágás, az arccal a hagymába-merítkezés, a krumplihámozás stb.) A nézőt is alaposan megtiszteli a másfélórás (eredetileg ötórás!) darab minden percének drámai erejével, a színpadról (olykor a nézőtérről is) érkező szimultán információk zuhatagával; idegeinket-figyelmünket is alaposan próbára teszi az itthon oly szokatlan montázstechnika asszociációinak megfejtetésével.

Ilyen hát az „új" táncszínház. Igaz, húszéves műfaj, de intenzitása még ma sem csökkent. Legalábbis, ami a magyar közönség fogadtatását s Pina Bausch művészi elveit illeti. Ő ugyanis, bár a nyugateurópai táncvilág legújabb áramlataival is lépést tartva, az utóbbi négy évben már ismét „csak" koreografál, repertoárját fanatikus gonddal ápolja, őrzi s tanítja-menti át a társulat legfiatalabb tagjainak. Ismerjük el, jól teszi. Enélkül — ha megkésve is — a Wuppertali Táncszínház stílusa és kitűnő táncosainak sokoldalúsága nem lehetne modellértékű a kortárs hazai tánc-, sőt, színháztörténetben.

Ám azoknak, akik nem szívesen szembesülnek emberi gyengéikkel, szorongásaikkal, vagy korunk s a tömegkultúra sztereotípiáival, az „igazi" táncszínház műfaját a jövőben sem ajánlom.

KÚNOS LÁSZLÓ: **Fotó**

Strindberg fényképei

Ha elolvassuk Strindberg tanulmányát *„A véletlen szerepéről a műalkotásban"*, amelyben azt fejtegeti, hogy a véletlen mint teremtő erő csak a felszínen értelmezhető véletlennek, mert valójában a véletlen a teremtő folyamat magasabb vagy mélyebb szintjén egy új látásmód, egy új szempontrendszer, egy új rend hírnöke; vagy ha elolvassuk élete utolsó éveiben írt „Okkult" naplóját, melynek tanúsága szerint minden általa észlelt jelenség egy eldobott újságpapír, egy távoli hangfoszlány, egy különös alakú felhő valamilyen üzenet hordozója, valamilyen mély jelentéssel bíró és közvetlenül hozzá szóló közlés, vagy ha felidézzük magunkban a „Haláltánc" házastársi párviadalának véletlenszerű, mégis könyörtelenül szigorú logikáját vagy az „Álomjáték" dramaturgiai meghatározását, amely szerint „valamilyen jelentéktelen valóságtöredékről elrugaszkodva a képzelet kibomlik, és emlékek, élmények, kósza ötletek, képtelenségek és rögtönzések szálait összesodorva új szövetet sző" — nos tehát, ha mindezt felidézzük, eltűnődhetünk azon, hogy vajon a puszta véletlen műve-e, hogy Strindberg fényképeit Magyarországon először a rokon lelkű nagy magyar kortárs és pályatárs, Ady Endre képeinek szomszédságában láthatjuk.

Ady és Strindberg sok mindenben hasonlítanak egymásra: mindkettő zseniális művész, harcos, konok, önpusztító természet, egyszerre érzékeny és érzéketlen, önző és odaadó, hívő és pogány, harsány és halkszavú, racionális és irracionális gondolkodású ember volt. Mindkettőjük magatartását a plebejus indulatok és az arisztokratikus fensőségesség, az alázat és a büszkeség sajátos elegye jellemezte, mindketten anyanyelvük mesterei, hazájuk imádott és kitagadott fiai voltak, mindketten Párizsban és a francia kultúrában kerestek és találtak menedéket. Adyról sokat tudunk, és Adyn keresztül könnyebben megérthetjük Strindberget, akiről viszont itt, Magyarországon viszonylag keveset tudunk.

Ismerjük és színházban is láthattuk néhány drámáját, elsősorban a *Haláltáncot*, a *Julie kisasszonyt*, az *Apát*, vagy nemrég az *Erősebb* című darabját a televízióban vagy a *Bertha és Axel*t a Radnóti Színházban. Antikváriumban itt-ott még fellelhető önéletírásának egyik-másik kötete, melyek a húszas években Mikes Lajos fordításában jelentek meg. Ennyi. Az átlagosan művelt magyar olvasó nem tudja, hogy mindez csak a jéghegy csúcsa, hogy Strindberg minden bizonnyal az európai irodalom történetének egyik legtermékenyebb írója volt, hogy regények, drámák, versek, elbeszélések, értekezések, tanulmányok, röpiratok, újságcikkek, kritikák tömege került ki tolla alól, hogy összes műve, sokezer levelével együtt, száz kötetben is alig fér el. A számok alapján élete minden napján átlagosan három nyomtatott oldalnyi szöveget kellett írnia, miközben persze férj és apa is volt, utazott, vegytani kísérleteket végzett, nyelvészeti kutatásokat folytatott, zenélt, festett és fotografált.

Ennek a rendkívüli módon termékeny művésznek szinte minden sorát és gondolatát áthatja az a vágy, hogy valamiféle modern polihisztorként minden avítt igazságot kérdésessé tegyen, és minden kérdést megválaszoljon. *Monista* volt, vagyis a német Ernst Haeckel biogenetikai fejlődéselmélete alapján, amely szerint minden elem egy és ugyanazon ősanyagból származik, úgy gondolta, hogy az élet minden területén, a felszínen látható jelenségek mögött mélyebb igazságok rejtőznek, s az ő feladata ezeknek az igazságoknak a feltárása és kimondása. Ezért fűzte ambivalens viszony a nőkhöz, a szerelmeihez, a barátaihoz és ellenfeleihez. Mögéjük akart látni, kételkedett érzelmeikben akkor is, ha azok őszinték voltak. Szellemi pályája is a vonzások és taszítások története; végigsodródott a keresztény istenhit és istentagadás, a buddhizmus, a misztika és a nihilizmus partjai mellett, de kikötni sehol sem tudott. Ez az „örökké a gondolkodás vércseitől zaklatott ember", ahogy éppen Ady írt róla egy helyen, monumentális életművet alkotott, de az életmű torzó maradt. Annak az embernek a tragédiáját tükrözi, aki polihisztor akart lenni egy olyan korban, amelyikben ez már nem volt lehetséges, rendet akart egy olyan világban, amelynek a káosz a rendje.

A világot és benne önmagát megismerni vágyó ember jelenik meg fényképein is. Az itt látható képek egyik csoportján szinte érezzük a felhős égboltot, a csillagokat, a kristályokat fényképező Strindberg izgalmát, amint várja, hogy megjelenjen a kép, hogy felfedje előtte titkát — ha van —, hogy láthatóvá tegye mások számára is, amit ő lát, hogy mások is lássák, hogy a dolgok úgy vannak, ahogy ő látja őket. A többi képen, talán az itt kiállított művek többségén, érdeklődése és kamerájának lencséje önmagára irányul. Írásainak mindenkori hősét, önmagát látja és láttatja velünk a legfőbb életszerepekben: a férfit, a férjet és apát, a művészt, az írót és a költőt. Egyszerre keresi és mutatja meg magát mint maszkot, mint műalkotást, vagyis azt, ahogy önmagát látni akarja, és azt is, ami a maszk mögött van, a magát kereső és a magát éppen megalkotó embert.

Ez az ember, August Strindberg, a svéd költő és drámaíró ugyanolyan éles és tiszta szemmel néz ránk a fényképeiről majd száz év távolából, mint Ady a szomszéd szobában. Aki végignézi a képeket, aki olvasta Strindberget, aki látta a darabjai, a kiállítás után is sokáig magán érezheti és magával viheti átható, okos tekintetét.

(Elhangzott március 6-án, a Petőfi Irodalmi Múzeumban, a kiállítás megnyitóján.)

Ünnepelt a csillagboltos

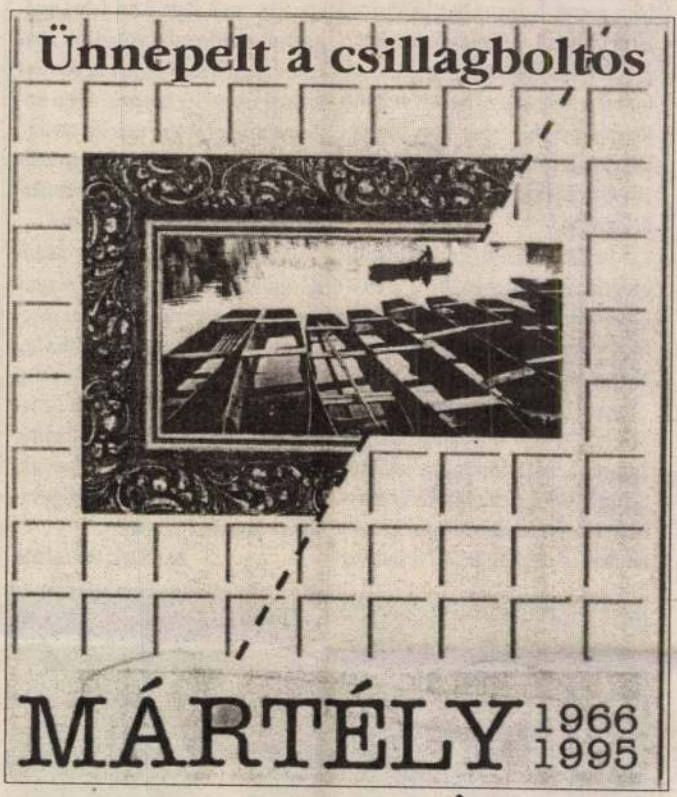

Csillagboltos műterem. Talán gazdája is van e mosolygósan szép fogalomnak, ám pénteken, mikor sötét leplet borított a mártélyi holtág vidékére az este, különösebb tárgyi ismeretek nélkül is olyan jólesett eljátszani ezzel a papírra is nyomtatott szóképpel. Belelapozni egy kiadványba, amin ladikok sorakoznak egymás mellett, s Mártély nevéhez illesztve pedig két évszám: *1966–1995*. A hőskor rajtja, s az ünnepre okot adó harmincadik képzőművész tábor időpontja. Mert bármilyen hihetetlen is, említett pénteken azon örömködtek deres hajú művésztanárok, vagy éppenséggel még tinikorukat taposó, s az ünnepi torta édes szeletére áhítozó festőtanoncok, hogy három évtizede él már a képzőművészet alföldi, s igenis csillagboltos műterme, amit *Mártélyi Képzőművészeti Szabadiskola* néven jegyez az ország szépre is fogékony népe.

Torta pedig vala a hatalmas kertben, gyertya is rajta, éppenséggel harminc. Megszámlálható. Csak az a tengernyi (vagy stílszerűbben: holtágnyi) élmény nem, amit ott idéztek föl a meghívottak, ifjoncok és a tábor történelme során segédkezők. Hiszen Mártély a maga művészeivel már fogalom, s nemcsak a föstő urakat s hölgyeket kíváncsian fürkésző halászemberek agyában, hanem mondjuk Miskolcon, ahonnan érkezett ide pemzlivel kezében kohász, hogy fűzfák emlékével, telerajzolt füzettel távozzon. Vagy pesti grafikus műtermében, ahol oly vastag jókedvvel idézhető minden mártélyi pillanat.

Persze Mártély a nagy nosztalgiázás örömében sem feledte el kötelességét – így például azt a tárlatot, amellyel minden évben, így az idén is illendő zárni a kéthetes kurzust. Volt is délután seregnyi hallgatósága a vásárhelyi Tornyai Múzeumban *Balogh Jánosnénak*, Mártély polgármester asszonyának, ki pátoszt inkább kerülve, de személyes élményeit szép rendben sorolva szólt arról, miért is öröm a környék népének, hogy az egykori halászfaluból művészfalu vált az évtizedek során. S a tábor rendjéhez tartozott persze, hogy a legjobbaknak díj is jusson. Így aztán *Novák Imrétől*, Vásárhely alpolgármesterétől a város díját vehette át *Boros G. Zsolt* (Vásárhely), a szabadiskola alapítványának elismeréseit pedig *Szalai Pál* (Budapest), *Varga Erik* (Szolnok), *Pozsér Zsolt* (Vásárhely) és *Jaronics Tamás* (Székesfehérvár) vihette haza. Szót ejtettek arról is, hogy az idei festőverseny díját *Korompáki Sándor* (Győr) és *Neuberger István* (Budapest) kapta, s arról, hogy a harmincadik év ünnepére díjat alapított két, immár mártélyi őshonos művész, *Czakó János* és *Szekeres Ferenc* is. Ők erre a legérdemesebbnek *Szabó Pétert* (Vásárhely) ítélték. S ha már díjak: *Fodor József*, Vásárhely messze földön is híres művésze bejelentette: a művésztábor egykori hallgatójának, majd tanárának, a fiatalon elhunyt *Kollár Györgynek* emlékére is alapítanak díjat, amelyet a jövőben a legtehetségesebbnek ítéltek vehetnek majd át.

Ünnepelt hát a csillagboltos, boldog piktorok lesték, gyertyák fényével, hogy is játszik a szél. Művészetük pedig falra szögezve, képben testet öltve ott lélegzik a Tornyai falain, másfél hónapig még biztos. Nézzék hát jókedvvel, nézzék hát megilletődve. Mert miért ne ünnepelhetne végre a mi csudálkozó szemünk is.

BÁTYI ZOLTÁN

1995. augusztus 14., hétfő
Szegedi Napló

NEUBERGER 7.hét

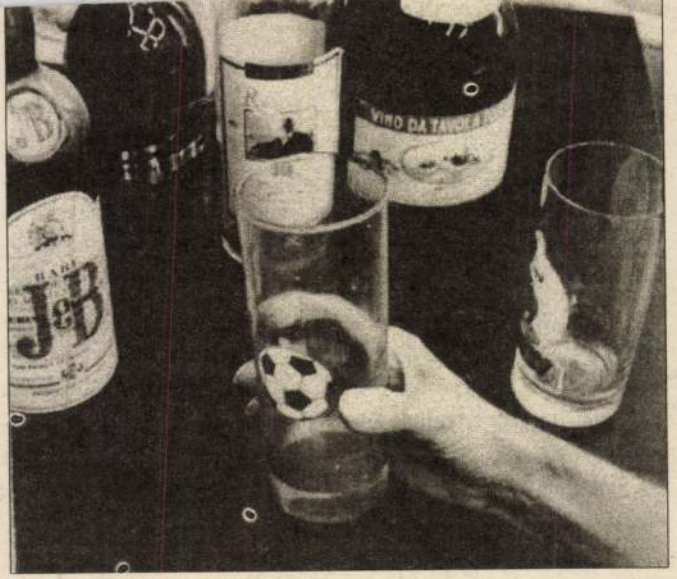

tó egységeit és boltjait. Ő, ha nem is sokkal, de mégiscsak optimistábban tekint az új jövedéki törvénnyel szabályozott jövőbe.

– Be kell látnunk, ami jár az államnak, azt bizony meg kell adni. Megítélésem szerint az egész törvény azért született, hogy a jövedéki termékek forgalmazásából minél több adó befolyjon az államkasszába, s minél kevesebb maradjon a feketegazdaságban. De ez a törvénynek csak az egyik, bár szebbik oldala. A negatív véleményemet így foglalnám össze: nem értem, hogy egy feltételezett szabálytalanság miatt miért kell nekem hátrányos helyzetbe kerülnöm? Miért büntetik 15 millió forintos biztosítékkal azt, aki évek óta megelégedésre végezte munkáját? S miért kell nekem jelzáloggal megterhelnem a tulajdonomat, azért, hogy ezt a feltételt tel-

a múlt hibáit, netán bűneit már el is felejthetjük? Elképzelhető, hogy mondjuk 80 millió forint befizetésével le is vezekelte bűnét az olajfodrász, aki a szőkítésből az elmúlt évek során akár milliárdokat is összeharácsolt? Vagy az a kérdés: vajon mihez kezdhetnek mindazok, akik tisztességes és szorgos munkával félre tudtak ugyan rakni néhány milliót, de korántsem annyit, hogy az elegendő legyen az igencsak magas összegű biztosítékokra? És a végére hagytam a legizgalmasabbat: vajon mikor érezzük áldásos hatását annak, hogy az államkincstár újabb milliárdokkal lesz vastagabb? Mert bizony sok kereskedő azt állítja: még mindig csak feneketlen zsákba dobálódnak a pénzek.

De jó lenne nyugodt szívvel leírni, hogy nincs igazuk...

BÁTYI ZOLTÁN

gyógyászati rendelésekre nem néhány percet, hanem egy, másfél órát is rászánnak. A gyógyító őszinte, emberi szeretettel, együttérzéssel fordul a betegéhez. Neki a legfontosabb az ember és az, hogy megtalálja az ok-okozati összefüggéseket, amelyek a pácienset elvitték az adott betegségig.

– A VI. Nemzetközi Természetgyógyászati Kongresszust éppen a napokban, augusztus 18. és 20. között rendezik meg. Várhatók-e szenzációs újdonságok?

– Az évenkénti kongresszus többek között arra is jó, hogy számot adjunk a tudásunkról, a fejlődésünkről. Szenzációk inkább esetismertetések során lehetségesek, amikor is egy-egy beteg "csodával határozzunk meg egy bizonyos színvonalat, ami alatt nem lehet gyógyítani. A sikeresen vizsgázók általános természetgyógyász képesítést igazoló oklevelet kapnak. Ezt a dokumentumot jövőre már kérhetjük.

– A természetgyógyász szakma hogyan tudja megvédeni presztízsét a kuruzslókkal szemben?

– Szakmai színvonalunk állandó emelésével és kitartó, alapos munkával. Presztízsünk igazi megvédése – mondhatni – a média kezében van. Hogy miért mondom ezt? Mert a sajtónak törődni kellene azzal, hogy csak hiteles gyógyítókat engedjen nyilatkozni. Olyat, aki be is tudja bizonyítani azt, hogy valóban képes a "csodára".

ALBERT MELINDA

TISZTELETTEL MEGHÍVJUK

NEUBERGER ISTVÁN

FESTŐMŰVÉSZ

KIÁLLÍTÁSÁRA

1997. JÚLIUS 4-ÉN, PÉNTEKEN 17 ÓRÁRA

A VIGADÓ GALÉRIÁBA (BUDAPEST V., VIGADÓ TÉR 2.)

MEGNYITJA:

WEHNER TIBOR

MŰVÉSZETTÖRTÉNÉSZ

KÖZREMŰKÖDIK:

SZENT KRISTÓF RÉGIZENE EGYÜTTES

A KIÁLLÍTÁS MEGTEKINTHETŐ:

1997. JÚLIUS 20-IG – HÉTFŐ KIVÉTELÉVEL – MINDEN NAP 10-17 ÓRÁIG

A KIÁLLÍTÁS LÉTREJÖTTÉT TÁMOGATTÁK:
MŰVÉSZETI ÉS SZABADMŰVELŐDÉSI ALAPÍTVÁNY
MAGYAR ALKOTÓMŰVÉSZETI ALAPÍTVÁNY
MAGYAR ALKOTÓMŰVÉSZEK ORSZÁGOS EGYESÜLETE

VIGADÓ GALÉRIA

Budapest V., Vigadó tér 2.

MEGHÍVÓ

Neuberger Róbert

a mártélyi képzőművészeti táborba ez idén a KISZ a tizenháromnapos táborba küldte, a tatai képzőművészeti szakköri tagot.

(gjörke): Mártély, 1972.

Dolgozók Lapja, Komárom, 1972. szept. 6.

Neuberger Róbert

-ik-: Berzsenyi alkotóházat

Egyetemi Lapok, 1946. ápr. 12.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1976 JUN 7
Egyetemi Lapok

Neuberger Robert
1021

...ban-
...em égünk
...ezzel a sebes-
...ozzunk? — kérdezte
— Még van fél óránk.
...agy búcsúlevelet írsz? Be-
diktálhatod a „fekete doboz-
ba". Az expedíció történetév
együtt. Örököseid csinos öss
get kapnának a kizáról
közlés jogáért.
— Nincsenek örököse
...gatta
...folyamat
...rsult, az au-
...a pulzáto-
...at.

ENTMIHÁLYI SZABÓ PÉTER—DR. TÓTH

Antropom

földre szállás előtt hat
órával az autom
lőberende

TUDO

NEUBERGER RÓBERT: KALAP

Neuberger Róbert festő

Az „Egyetemi Lapok" legutóbbi számában Neuberger Róbert festőről, műveiről olvashattunk. A következő számban Gatter János a kör építészmérnökéről ír a lap.

-sk-: Szabó Margit grafikái.
Egyetemi Lapok, 1976. jún. 22.

Aovább

Neuberger Rudolf

Pátzay Pál

Ripszám

Roda G.

Szödy Szilárd

Telcs Ede

Vastagh György ifj

Zala György

Árverési Csarnok

114. sz. 1945

675 szám.

19

Műemlékek Orsz

Tárgy:

„Figyelő" az ujság-
szelvény szolgálat
ban

A beadv

Melléklet

Egyúttal

Előirat s

Utóirat s

Másolta:

Összeolv

Neuberger R.

Wobrau

1911

l.

Bartha Liszt

45 l.

MDK

Neuberger Sándor

Városliget

Fasor

Rózsadombról

Faluvége

Szab. Képzőm. Rajz és Festőisk.kiáll. 1924.ápr.

7.1.

Archivum

a./ Adattár

Müvészi emlékezések, kikérd

másolatának, életrajzoknak

zása.

b./ Eredeti iratanyag

A Nemzeti Szalon irattárána

MDK

Neuberger Sándor

Margitsziget

Imre bácsi

Női fej

Cigányok

Szab. Képzőm. Rajz és Festőisk.kiáll. 1924. ápr.

7.l.

MDK

Neuberger Sándor

Dunapart

Mezőben

Szépvölgy

Szab. Képzőm. Rajz és Festőisk.kiáll. 1924. ápr.

7.l.

MDK

Neuberger Sándor

Akt

Alkoholista

Rákoshegy

Szab. Képzőm. Rajz és Festőisk.kiáll. 1924. ápr.

7.1.

MDK

Neuberger Sándor

Félakt

Önarckép vázlat

Édesanyám

Sápadt lányka

Szab. Képzőm. Rajz és Festőisk. kiáll. 1924.ápr.

5.1.

MDK.

Neuberger Sándor

Utalás a müvészre a hajdani Festő-iskolával kapcsolatban.

Magyar Nemzet 1965.márc.25. lap -

Neuberger Sándor

A Podolini Volkmann Artur iskola növendékei voltak Kolarits Ferenc, Faragó Endre, Mihálkovits, akiket nagyon tehetségeseknek tartottunk, eltüntetek szemünk elöl. Neuberger Sándor, talán a legtehetségesebb mindannyiunk közt, nyomorult betegség törte le.

Dèsi Huber István: Müvészeti irások
Kossuth Könyvkiadó 1975 164.o.

MDK

Neuberger,

Mellkép. Plakett.

Revers: Három sor irás.

Eisenstadt. Wolf gyüjtemény.

Dr. André Csatkai: Versuch einer Franz Liszt Ikonographie. Sonderabdruck aus d. "Burgenländischen Heimatblättern". Jahrg. 1936. Hft. 2. S. 63.

MDK

Neuberth Lajos

Erdőben, o.

Szépműv. Muz. háborus veszteségeinek jegyzéke
Bp. 1952.

M.D.K.

Neuberth Lajos /1846-1892/

463. Erdőben. Olajf.66 x 61.7, vászon.

Háborus mütárgyveszteség-jegyzékek. I. füzet.
MUMOK. Bp. 1952. 53. l.

Neuböhm Károly üvegfestö.

Pesti Hirlap. 1882. jun. 17. 3. l.

Neubrunn Tóbiás

festő

1889

Éimisk 1930. 86. l.

Dragonosok.

Egész alakban, telje
vagy arról leszálva, és két s
ben vannak ábrázolva. Öltöze
piros hajtókával, piros nadr
csizma. Felirata

fölül középütt: K.u.
Dr
balról: Neue V
gez, v
jobbról: Gross
jelzése pedig alól balra: Al
középütt: K.u.k.
lebe
és jobbra: Verlag

Szines kőnyomat, mér

Sz.n.l
189-9
Át.le

Neuhäusler Tobiás

1890/91 – 1895/96

Ferkápzomfoiskávk

117. l.

Neubrunn Tobiás

művésznövendék
egyéb adat nincs

1889/90 II. I. osztály

1890/91 I-II. " "

szül. Zalaegerszeg 1872
6 volg, 3 iparrajzik

1891/92 II. osztály

1892/93 I. III "

1892/93 II. " "

1893/94 II III. osztály

1894/95 I-II IV. "

1895/96 IV "

Kassa h. n. V. 306

Neuburger Tóbiás

rajztanár
a nyíregyházi tanító-
képző intézetben 1910–
20 között – Az ő tanít-
ványa az alábbi festő.
L.

Kárpáthy Imre
festő levelei

Neudeck mester, (Bécs)

Az 1885-ös kiállításra készült el az azóta már elpusztult Iparcsarnok. A budapesti kiállítás emlékérmén látható az Iparcsarnok képe, melyet Scharff bécsi érem művész rajza nyomán, Neudeck bécsi mester vésett. (említve és repr.)

G. Héri Vera: Budapest érmeken, Budapest, 1974. jún.

NEUCHLOSS Károly

Ybl Miklós épitész 1814-1891 : A Hild-Ybl Alapitvány kiállitása a BTM-ben 1991/1992. [katalógus] Bp. : Hild-Ybl Alapitvány, 1991 115.

Neudeck

és Schaff budapesti vonatkozásu érmét, az 1885-ösó budapesti ki állitás emlékérmét közli

G. Héri Vera: Budapest érmeken. Budapest, 1974.6.sz. 20-21.l.

Neudeck A

bécsi egyenvező

lásd

Numizmat. Közl.

1911. 74. l. 751

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása

Engedél

.....

a műhelyfőnök va
aláír

8. sorsz. Műhelyi minta. –

M.D.K.

Neudeck Gyula, utázfőhadnag

tanulmányát ismertette E. Illés Aladár, az Egesület nov. 25-i ülésén az Alduna szerb partján levő római utmaradványokról és erődítésekről.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesitője, Bp.

1893. XII. évf. 201. old.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-720

1976 APR 26

Egyetemi Lapok

Neuberger Róbert
1021

NEUBERGER RÓBERT GRAFIKÁJA

Híreink

vőben e cím alatt fog-
jékoztatni az Egyetemi
olvasóit a klubélet fon-
eseményeiről, a színe-
programokról. Hogy ro-
minél érdekesebb,
legyen, kérünk minden-
ogy klubközönségének
l, a jól sikerült ren-
yekről, a tervekről
eresen tájékoztasson
nket. Cikkeiteket várja
szerkesztősége!

★

prilis elejei helyzet sze-
klubnak 658 beiratko-
gja van, közülük 625
ó és 33 oktató, dolgo-
„csonka" évet tekintve,
n önmagában nem rossz,
karonkénti megoszlás
gyenletes: a TTK-ról
y háromszázhatvanan, a
rról kb, százötvenen, a
ól kb. százan iratkoz-
dig be.

...ség, vagy valami más? A
Alkotókör az NB I., a Ber
zsenyi kör tagjai ott csak
„tartalékcsapatban" kaptal
volna helyet? Nem értem,
ezért nyugtalan vagyok, d
ez magánügy. Azt viszont
hogy a tehetségek, ha való
ban tehetségek, ott koncentrá
lódjanak és csiszolódjanak
ahol kell, már közügy.

— Szigeti —

**Helyt adva Sz. Z. glosszájána
a Berzsenyi Alkotókörrel kapcso
latban, egyet mindenképpen me
kell jegyeznünk: tudomásunk sze
rint, nincs olyan miniszteri leira
rektori rendelkezés vagy „akármi"
amely kimondaná, hogy márpedi
az ELTÉ-n csak egyetlen alkotó
kör létezhet. Tudomásunk szerin
viszont van olyan állami vezeté
által közreadott, illetve a társa
dalmi szervek igenelte állásfogla
lás, mely szerint a fiatalok jó
szándékú kezdeményezéseit szak
mai-ideológiai támogatás, segíté
illeti meg például az Alma Mate
falai között. E jószándékú kezde
ményezéshez tehát — nem glos
szák formájában — várja a Be
zsenyi Alkotókör a hasonlóan jó
szándékú szakmai, ideológiai t
mogatást, segítést!**

A szerk.

Válasz

Neudeck Gyula.

mérnök

„Tiberius utja az Aldunán" a cikkéhez
12 tollrajzu ábrát készitett.

Arch.-Ért. 1894. évf. 114–130. l. *)

*) Ez a cikk kivonat a „M. Mérnök és Ép. itész-Egylet Közlönye" XXVIII. kötetében megjelent haroncinium értekezésből sa Arch. Ért.ben közölt ábrák szintén onnan valók.

A cikk szövegéből kitünik, hogy a rajzokat Neudeck Gyula készisette, aki 1894-ben a Vaskapu szabályozó munkálatok m. kir. müvezetőségének alkalmazottja volt.

Kassa

Neudorffer ötvös Gergely, 1725

Arch.Közl.1899. XXI. 3o3

Neudorfer ötvös Gergely

1725–1732. Polgárjogot 1725. dec. 20 án nyer. 1728, 1731, 1732-ben a lék regesztsomban más szegődteteichkel kapcsolatban szerepel.

Mihalik József. Kassaváros ötvösségének tört. Bpest. 1900. 303. l.

Nikolaus

lapicida

Bärtfa. XV. sz.

Neudorfer (Najdorfer)
Gergely.

ötvös

1732 Kassa

Eperjesen tanult.

Kapmagyarorszötvösök 25 l.

betung der Hirten.

F. Ricci: A pásztorok imádata.

b) Az Orsz. Képtárban. 1871 : XIII. 71. *F. Ricci:* A pásztorok imádata. — 1873 : XIII. 71. *Seb. Ricci:* Die Anbetung der Hirten. — 1876, 1878, 1879 : IX. 315. *Seb. Ricci:* A pásztorok imádják Krisztust. — 1881 : 620. *Seb. Ricci:* Pásztorok imádása. — 1888 : XVIII. 617. *Seb. Ricci:* A pásztorok imádása. — 1896, 1897 : XVIII. 617. *Seb. Ricci:* A pásztorok imádása. — 1897 : XVIII. 617. *Seb. Ricci:* Die Anbetung der Hirten. — 1898 : XVIII. 617. *Seb. Ricci:* L'adoration des Bergers. — 1901, 1904 : XVIII. 617. *Seb. Ricci:* A pásztorok imádása.

Neudorfer Gergely

ötvös

Eperjesen tanult. 1732 ben Kassán élt.

Dr. Illésy János: Magyarországi ötvösök 1732-ben. Arch. Ert 1904 évf. 392. l.

Neuenkirch Janos Kristóf

antalos 1807

l

Mihalik Miklósbört

51. l

LXXVIII.

J. Neuer jelzéssel:

„Bibliai jelent" o. fa 90 x 120 cm

A. l. j.: J. Neuer Ziviltási ár: 8000 ft

BÁV 43. Képaukció, Budapest 1977. szeptember

Neufahrer Sajos

éremvérő XVI. ny

l.

Az Érem. 1940. 5. l.

LUDWIG NEUFAHRER, éremmüvész

265.-I.FERDINÁND és ANNA.-- E/.Kor.kettős mellkép j. H/.-Het sorban.-FERDI-/NANDUS.ET/ANNA.ROM.HV-/NG.BOHE-REX.ET/REGINA.ARCHI/D.AVST.DVC./BVRG.ZC.-É.n./1536 körül.-30 mm.ezüst./18,25 gr./ vert.-Neufahrer müve. 1/2.o1 kép. 44.old

HUSZÁR LAJOS:A régi magy.emlékérmek katalógusa a legrégibb időktől 1850-ig.I.Ujkor.1526-1657.

A Magy.Éremgyüjtők Egy.Kiadasa. 5.csoport, 10.sz. Bp. 1973

LUDWIG NEUFAHRER, éremművész

265.-I.FERDINÁND és ANNA.-- E/.Korona és kettős mellkép j.--H/.Hét sorban:FERDI/NANDVS/et/ANNA.ROM.HV-/NG.BOHE. REX.ET/REGINA.ARCHI/D.AVST.DVC:/BVRG.ZC..É.n./1536 körül 30 mm.ezüst./18.25 gr./,vert.-Neufahrer müve.-1.old fekete repr.44.old

HUSZÁR LAJOS:A régi magy.emlékérmek katalógusa a legrégibb időktől 1850-ig.I.Ujkor.1526-1637.

A Magy.Éremgyüjtők Egy.Kiadasa. 5.csoport, 10.sz. Bp. 1973

LUDWIG NEUFAHRER ? éremművész

262.-I.FERDINÁND és ANNA.--E/.FERDINAND.ET.ANNA.RO.VNG.BO.REX.ET.RE.Kettős mellkép koronázva.Mindkettő az Aranygyapjas r.-el.A fejek fölött 1536.--H/INF.HISPA.ARCHIDUAVST.DUX.BVRGVND.SLESI.MARCH.M.Egyfejü sas mellém négy részü cimer.-1536.-31 mm.ezüst/12,70 gr./ vert.-Neufahrer müve ?- 10.old. Kép. 44.old

HUSZÁR LAJOS:A régi magy.emlékérmek katalógusa a legrégibb időktől 1850-ig.I.Ujkor.1526-1657.

A Magy.Éremgyüjtők Egy.Kiadása. 5.csoport, 10.sz.
Bp. 1974. 1975.

LUDWIG NEUFAHRER ? éremművész

262.-I.FERDINÁND és ANNA.--E/.FERDINAND.ET.ANNA.RO.VNG.
BO.REX.ET.RE.Kettős mellkép j.koronázva.Mindkettő az Ar
Aranygy.r.-el..A fejek felett 1536.--H/.INF.HISPA.ARCHI
DUXäAVST.DVX.BVRGVNÐ.SLESI.MARCH.M.Egyfejü sas,mellén
négyrészü cimer.-1536.31 mm.ezüst,vert./12,70 gr./ Neu-
fahrer müve ?. 10.old. Fekete repr.44.old

HUSZÁR LAJOS:A régi magy.emlékérmek katalógusa a legrégibb időktől 1850-ig.I.Ujkor.1526-1657.

A Magy.Éremgyüjtők Egy.Kiadása. 5.csoport, 10.sz.
Bp. 1xxxx 1973.

LUDWIG NEUFAHRER, éremmüvész

KÖZÉPKOr,6.Középkori magyar uralkodókra vonatkozó fiktiv érmek, 1300.-1526.

229.-MÁRIA.-Elől: MARIA.REGINA.VNG.VIDVA.CAROLI.CESA: ET.FERDI.REG.SOR+-Mellkép j.özvegyi fátyol,szörmés ruha.-Hatul:IN.PACIENCIA.POSSIDEBITIS.ANIMAS.VESTRAS.LVCEäXXI+.-Ülő nő előtt felhőkön puttó kereszttel,háttérben vár képe.-Év nélkül.34 mm.ezüst.21.29 17.14 gr./.-vert.Ludwig Neufahrer ~~müvex~~modorában. 60.old. kép. Fekete repr.

HUSZÁR LAJOS: A régi magy.emlékérmek katalógusa a legrégibb időktől 1850-ig.I.Tört.Érmek.I.Középkor

Az Éremgyüjtők kiadványsorozata.5.sz.5.csoport. Bp. 1972.

LUDWIG NEUFAHRER, éremmüvész

LUDWIG NEUFAHRER, éremmüvész

KÖZÉPKOR, 6.Középkori magyar urakkodókra vonatkozó fiktív érmek, 1300-.-1526.

229.-MÁRIA,-Elől:MARIA.REGINA.VNG:VIDVA.CAROLI.CESA.ET. FERDI.REG.SOR+Mellkép j.özvegyi fátyol,szörmés ruha, Hátul:IN.PACIENCIA.POSSIDERITIS.ANIMAS.VESTRAS.LVCE. XXI.-Ülő nőrxalak előtt felhőn puttó kereszttel,hattérben vár képe.-Év nélkül.-34 mm ezüst/21.29,17.15 gr./,vert.-Ludvig Neufahrer ~~müve. 60.old.~~ xxxxxxxxxxxxxmodorában 60.old. kép.

HUSZÁR LAJOS: A régi magy.emlékérmek katalógusa,a ~~legrégibb~~ időktől 1850-ig.I.Tört.érmek.I.Középkor

Az Éremgyüjtők kiadványsorozata.5.sz.5.csoport.Bp. 1972.

NEUFAHRER LAJOS, éremvésnök

---

rottenecki dr. Gienger György titk. tan. és udv. alkamcellár
Szül. Ulm 1500. Megh. 1577-ben. 14.-Arcképes érem, év nélk. /1
1542. Neufahrertől, aki 1530-62 Bécsben dolgozott. /.-Av: ba
ranéző mellkép hosszú negyes szakállal és rendjellánccal.
A karvágásban "42" éves. Rev: Négyrészes cimer sisakkal és
sisakdisszel körirat nélkül.-Ezüst, 35,36 mm. 17.15, 17.30
17.60, 23 gr. 9.old.

SZIGETI ISTVAN: Régi körmöcbanyai személyi érmek 1.old

AZ ÉREM, IX. évf. 1940. jan-dec.

NEUFAHRER LAJOS, éremvésnök

---

rottenecki dr. Gienger György titk. tan. és udv. alkancellár érme. - Szül. Ulm 1500. megh. 1577. . -15. -Arcképes érem, év né lk. /1542, Neufahrertől/. Av: balranéző mellkép, hosszú hegyes szakállal és rendjellánccal. A karvágásban "42" /éves/. -Rev: "MAGDALENA GIENGERIN" Lapos sapkás női arckép balraHajháló, nyaklánc. -Arany, 12 dukát, ezüst, 37, 38, 39 mm. 23.80, 24.10, 24.60, 24.70, 24.80, 25.xxpx 25.26, 27.40 gr. 9.old.

SZIGETI ISTVÁN: Régi kőrmöcbányai személyi érmek 1.old

AZ ÉREM, IX.évf. BP. 1940. jan-dec.

NEUFAHRER LAJOS, éremvésnök

---

rottenecki dr, Gienger György titk. tan. és udv. alkancellár érme. Szül. 1500. megh. 1577.-ig. Arcképes érem év nélk. Richter Lukács munkája Neufahrer mintája után/Av: mellkép, b. hosszu, szakállas hegyes, nyaklánc.-Rev: MAGDALENA GIENGERIN/"Lapossapkás női mellkép b. hajháló, nyaklánc. Arany ~~dukát~~ 12 dukát. Ezüst, 37, 38, 39. mm. 23.80, 24.10, 24.65, 24.70 24.80, 25.26, 27.40 gr. 9.old.

SZIGETI ISTVÁN: Régi körmöcbányai személyi érmek 1.ol

AZ ÉREM, IX.évf. 1940. jan-dec.

NEUFAHRER LAJOS és RICHTER LUKÁCS, éremvésnökök

Érmük: dr. Gienger Györgyről /1542/ /1561/-ből
5. old.

SZIGETI ISTVAN: Régi körmöcbányai személyi érmek 1. old.

AZ ÉREM, IX. évf. 1940. jan-dec.

NEUFAHRER, Ludwig

1542 Hofmann, Hans

Husár L: Személyi ennek.
Bp. 1999. 47. Nr. 182, 183.

zásának anyagi alapjait
la (nemesi bíróság) elnö-
birtokai legnagyobb ré-
lszabadult az örökség. A
bb, 1777-ben kinevezett
törő, energikus Szily Já-
e az árvaház létrehozásá-
elezett Kelcz Imrére bíz-
én egy volt jezsuita, Sza-
pítványra természetesen
tott Szily Jánosnak kemé-
s az ötletét helyeslő hely-
ményét – a hatalmas va-
biztossá vált a győzelem,
ásába.
írásbeli döntése előtt ter-
yi Püspöki Levéltárban –
-én kelt levelének piszko-
ékleteként szerepelt a kő-
csmester tervrajza és költ-

Neufeld Anna

Kedden osztották ki Vácott a Neufeld Anna művészeti alapítvány díjait. Az egy esztendeje létesített alapítvánnyal Hincz Gyula Kossuth-díjas festőművész állított emléket feleségének. Az idei díjakat Weisz György, Vác tanácselnöke adta át Erdélyi Sándornak és a vezetésével működő Musica Humana Zenekarnak, Losonci Miklós művészettörténésznek, Melocco Miklós szobrászművésznek és Szrogh György építésznek.

◆

Magyar Nemzet 1985. X. 9.

Neufeld Anna

Vác, Hímző Gy. gyűjt. '85

Losonci Hírlap: Neufeld Anna emlékkiállítása.
= Ú. T. 85. okt. 6, 4.

Neufeld Pál

Szarvatkói püspöki mérnök. 1707 ben.

Az egri vár látképe kézrajz, az egri érseki levéltárban.

Békefi emlékkönyv. 1912. 240. l.

M.D.K.

Neufeld i Paulus V., szarvaskői püspöki földmérő

1825-ben elkészíti Eger és környére térképét.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 373. old.

Neufeld Pál

térképe Egerről 1707 (?); másolta 1827-ben Flettner György. Reprodukció.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.

Magyarország műemlékei topográfiája VIII.

Budapest 1972.

Neugass Izidor

Thieme Becker

XXV. 407, 408-l.

(Lyka)

Aola

Neugass Izidor

festő

Kopácsy József
hercegprimás arch.
Jelzése: Izidor
Neugass pinxit
Ao 1843. Vászon
119 x 103 cm -

Maszlesztergképt
106. n -

Neugass Izidor

Kopácsy József
hgprimás archepe
1843

Esztprim

470. 97.

NYOMTATVÁNY.

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

MEGHÍVÓ

A

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGÁNAK

19 ..... évi ..... hó ..... n ..... napján

.....

délelőtt / délután ..... órakor megtartandó végrehajtó-bizottsági / rendes / albizottsági ülésére.

Tárgy: .....

Elnök megbízásából:

.....

Hornyánszky V. R.-T. Budapest.

Neugass, Izidor
festő 1780–1847.

F 1842 Kopácsy József primás arcképe Esztergomi primási palotában
(a német képek között)

Magyarország művészeti topográfiája
I. 193. l.

74/97: 508

a fordulóé és piros bársonyszéken ülő
etre dugta és balját térdein pihenteti.
aja, ősz, szeme kék, bajusza és szakálla szőke.
nyakkendő; hajtókás szűrke mellény, melynek
a van; sötétbarna kabát lehajtott gallérral és
ielői láthatól és órájának aranylánca rövid.
sztalon paletta közi le figyelmünket. Alól a
„Balló 1892
„Roma."

ra, méretei 99:74 cm.
ober 8-án)
(az 55291/96. sz. rendelet alapján.

1897. február 2-án (180/97) és az elszámolás
én a 13050/97 sz. alatt (123/97).

XX

Neugass

festö

l.

Szana 1890

14. l.

német hadvezetőség vidéki régi
Szombathely,Esztergom- müemlék
okoztak a hidak felrobbantásáv
a Lánchid maga is a főváros eg
Még stratégiai szüksége sem vo
hidat felrobbantsák,miáltal su
mási palotában és mükincseiben
tos kulturális pusztitásának j
tünk.Ugyancsak Esztergomban,az
székhelyén lőtték a bazilikát;
ták,a középkori királyi palota
ványait letördelték,régi metsze
ben hasonló kiméletlenségre m
ragott római köveket használta
és az Országos Levéltár régi o
lati cél nélkül.Jellemző,hogy a

40	Neugass Izidor				
41	festő.				
42	Lásd				
43	Berkeszi. Tem. mint 97.				
44					
45					
46					
47					
48					
49					
50					

65

66

67

68

69

70

71

72

73

74

75

Neugass Izidor

festő

l.

Művészeti lexikon

560 l.

Grei

történel

Szül. 1841. Meghalt Bécsben,
1902 ben.

NEUGASS e még kevéssé ismert festő Prónayné képéről találó megjegyzéseket olvasunk Donát, a festő, egy Kazinczyhoz intézett levelében, melyből ha tehetségére következtetünk, úgy ez nem lehetett valami nagy. Lehet azonban, hogy az alább közlendő kritikai megjegyzéseket Donáttal a festőtársára irigy művész mondatja és így még sem szabad annak oly nagy értékét tulajdonítani. Donát ugyanis szintén festette Prónaynét, ép úgy mint Neugass és a két kész képet összehasonlítva írja Kazinczynak 1816-ban: „Dieses von Neugass kann ich ohne Rührung gar nicht ansehen, denn es ist nicht gezeichnet, nicht kolorirt, weder Licht und Schatten gehörig vertheilt, noch weniger, dass man darin einige Aehnlichkeit finden könnte und doch erhält es Beyfall". A képe nem tetszése felett elkeseredett Donát még hozzáteszi: „eheu jam satis est!"

Neugassnak ismerjük különben még egy képét, ez szintén női arckép és Szirmay Mihálynét ábrázolja, még pedig, mint Kazinczy írja Szabó Jánosnak 1815. XI/9. „igen szerencsésen". —225.

Művészet. 1907. 349. l.

Neugas Izidor

festő

a nineglet 1842. évi
kiállításán Nagy Péter és
Kasimbég arcképei.

írod

Regélő. 1842. 441. l.

Mengasz Izidor Pesten

1842. pesti mügyl.

Nagy Péter Császár. olaszt.

Teherani Kasim Beg Kazáni tud. egyetemnél a persa nyelv tanítója. olaszt

Parasztmihába öltözött leány. olaszt.

Gyermekcsoport. olaszt.

Arckép. (166 rt) olaszt

L.

Neygass festő

lásd cikket róla

Művészet 1904. 4/4 l.

Köszöntjük Önt

és megtisztelve éreznénk magunkat, ha ezt a kis figyelmességet szívesen fogadná. ✶

Neygass festő

Báró Prónay Simonné most küldé meg nékem a Pesti híres Neygass által festett képét, de ez igen rút munka, er arbeitet nie das schwärzliche. Hamisabb coloritet alig ismerek, mint a Neygassé.

Művészet, 1904. 271. l.

Neugass Izidor

festi

lásd

E. G. II 2011

333 Gosztonyi János lovassági tábornoki egyenruhában:

Térdig, hétnyolczad balra, állva. Haja, szemöldöke s bajusza őszbevegyült, szeme világos barna s arcza leberetvált. Jobb kezével a derekát szorító szolgálati jelvényt fogja s bal kezét, melyben kesztyűjének párját is tartja, ol dalán lógó kardjának markolatán pihenteti. Nyakra valója fekete, ingének mellfodra látható, gazdagon zsinorzott dolmánya s nadragja piros s vállra vetett prémes mentéje fehér. Balra a sziklán zöldtollú-forgós csákója van. A hattér hegyes vidék. Alól balra: „Barabás 848. Neugass szerint" olvasható.

Olajfestés vászonra, méretei 132:102 cm.

Festette: Neugass után Barabás M. 1848.

Gosztonyi ~~János~~ Miklós örököseinek hagyománya 1861. október 17.

M. Kept: 127

Az 1899. X. 7-én Kelt 74849 sz. leiratal a Barabás Kiállításra engedretett át, honnan 1899. XI. 8-án érkezett vissza (559/99).

Neugass

fertö

Neugass Isidor

Folyosó

Wengass, Izidor: Kopáczy primás ar-
képe. Jelenve lent jobba: Izidor Wen-
gass pinxit. Ao 1842. Vásznon, olaj,
119 x 103 cm.

Mazzlaghy II. 470. szám.

Esztergomi primási
képtár

Pegasus

Liàb I. 20, 22

IV. 117, 118

Neugass

Müvesch 1906. 350

-1907. 349

-1913. 335

Neugass

a városi számadás-könyvek azon rovataiban kereshetjük, hol szekérbérüket a városi fizetőmesterek elszámolták. —224.

KELEMEN LAJOS

NEUGASS e még kevéssé ismert festő Prónayné képéről találó megjegyzéseket olvasunk Donát, a festő, egy Kazinczyhoz intézett levelében, melyből ha tehetségére következtetünk, úgy ez nem lehetett valami nagy. Lehet azonban, hogy az alább közlendő kritikai megjegyzéseket Donáttal a festőtársára irigy művész mondatja és így még sem szabad annak oly nagy értékét tulajdonítani. Donát ugyanis szintén festette Prónaynét, ép úgy mint Neugass és a két kész képet összehasonlítva írja Kazinczynak 1816-ban: „Dieses von Neugass kann ich ohne Rührung gar nicht ansehen, denn es ist nicht gezeichnet, nicht kolorirt, weder Licht und Schatten gehörig vertheilt, noch weniger, dass man darin einige Aehnlichkeit finden könnte und doch erhält es Beyfall". A képe nem tetszése felett elkeseredett Donát még hozzáteszi: „eheu jam satis est!"

Neugassnak ismerjük különben még egy képét, ez szintén női arckép és Szirmay Mihálynét ábrázolja, még pedig, mint Kazinczy írja Szabó Jánosnak 1815. XI/9. „igen szerencsésen". —225.

nyukba temetkezve, a közfigyelmet mégegyszer s utoljára akkor vonják magukra, midőn a napi események krónikásai, az újságírók, halálhírüket tudatják.

Anzenhofer művészi pályafutásának egy nagyon jellemző kedélyi mozzanata van: az az ok, amely miatt bécsi akadémiai tanulmányait félbeszakítja. Nem a szegénység kényszere, nem a tehetségében való csalódás keserve, vagy valami prózaibb külső ok hozza őt idő előtt vissza szülőföldjére: hanem a gyermeki szeretet ereje, mely még a művészet szereteténél is hatalmasabban buzog lelkében. Mély érzésű ember lehetett s így ez egy okkal több arra nézve, hogy művészi pályafutásának megszakadását sajnáljuk. Sokan talán úgy magyaráznák e tényt, hogy éppen e könnyű lemondás a legbiztosabb jele művészi rátermettsége fogyatékos voltának. De ki tudja ma megmondani, hogy mily lelki harcot küzdhetett végig, míg odáig jutott, hogy a fiúi kötelesség szava végleg elnyomott benne minden kétséget s nyugodtan jött vissza szülőföldjére, hogy az anyai szeretet oltárára szívesen lerakja a legnagyobb áldozatot? Életpályának rövid rajza is mély betekintést enged lelki világába, mert mint ez adatokból is meg fogunk győződni, művészi finom lélek maradt mindvégig. A szűk munkakör nem keserítette el és a szegényes viszonyok daczára se süllyedt odáig

Weygand

Münch. 1904. 271, 414

– 1911. 392

Hertelich Lajos: Lovag 215 (617) (506).

Nemzeti

l.

LykaMagyműI800-50
15,17,570,572.l.

9.

5.

Neugass

läsd

Perlajst 112

.....nevü munkás igazolta

.....

a müvezető aláírása.

yezem:

.....

gy helyettesének
ása.

- Endrényi Imre, Szeged.

Neugass Isidor
fessö

l.

Mel Estkept

43, 232 l.

Neygass

(itt Neyguss-nar
szedve)

pesti festő 1809

l.

Historia 1932.

V. 113. l –

~~1637. Német festő a XV. század II.~~

1637 Oltárajtó.

Az egyik oldalon szt. Márton ~~midőn~~ a mankókon kuszó félmeztelen ja egyik részét adja [illegible]. Balra ha szent; a jobb kezében lévő egyenes melyet a koldus megfogott; dicsfén tet hord, mely ép ugy, mint palást szőke haja vállaira omlik; bajusza szük nadrágja rozsaszinü és hegyes [illegible]. A háttér Amiens város a és körn pen az Úr felmutatását végzi, a mi dőt tartó. Az oltáron infulát, két Az oltár képe Feszület tövében a N mögött a ministrans, a kereszt ~~jobbról~~ összete [illegible] ezek között egy nő, szemközt pe tóskodik.

angyal segédkezik.

Fa, méretei 100: 87.8 cm.

2. é régi 93. b). — by lebs. ~~A Nemzeti Muzeum képtárá~~

904: IV. 26.

sz. 712. — 1898. átv. jegyz.

679!

Neygass

Kazinczy Ferenc levelezése. IX. k. Gpest 1899.

97, 138. l.

Most (1811) Pesten egy Weygass nevű festő van. Wagy művésznek tartatik, mert drága, s csillogó ruhákat fest, Báró Prónay Simonné archéjét, fenti tól emliti

Báró Prónay Simonnét festette Neygass, „de az igen rút munka, er arbeitet in das schwärzliche. Hamisabb Coloritet alig ismerek, mint a Neygasse" írja Kazinczy gróf Dessewffy Józsefnek 1811 okt. 3-án.

Neugass

l'

Kazinczy lev

XIV. K. 438. 4401-

űzés hallatlan mérveket ölt, a cs
a háborúk fölvonásközeiben a Tuil
sem láttak annyi gyémántot és gyö

A császárság romba dűl, a szám
meg kell tölteni; megkísérlik fölu
Minden gyökeresen megváltozott;
rajtok a köztársaság, a császárság é
korszak, melynek követelőségét, g
rek tükrözik vissza legjobban. Ez a
szegénysége, mely közepett egész
ideje, hogy egy lángelme, egy lele

Ekkor az irodalom indította meg
a művészetek minden ága fönséges
születésben, egész odaadással fogo
tartotta magát. Ma megmosolyogju
csúcsíves tornyocskákat, az öntött
nyers zománczokat, szóval az akl
aranyból és ezüstből készült bánáli
ségesnek tartották, voltak írók, kik
nánk nagyanyáink fölött, kik ezeke

Neygass

festő, berlini származásu, Budán 1808-
fiatal unber

lásd

Művészet 1911. 392. l.

ПК. 122.

K.

Neugass festő II

375

1848

122. Barabás Miklós.

Sz. Markosfalván 1810. február 22-én. † Budapesten 1898. február 12-én.

Gosztonyi János tábornok.

Térdig, balra fordul, áll. Jobb kezével a derekát szorító szolgálati jelvényt fogja; bal kezét pedig, melyben kesztyűjének párját tartja, oldalán lógó kardjának markolatán nyugtatja. Haja, szemöldöke és bajusza őszbevegyült, szeme világosbarna, arcza leberetvált. Nyakravalója fekete, ingének mellfodra látszik, gazdagon zsinórzott dolmánya és nadrágja piros, vállra vetett prémes mentéje fehér. Balról a sziklán forgós csákó van zöld tollal. A háttér hegyes vidék. Jelzése alól balra: »*Barabás 848. Neugass szerint*«.

Vászon, méretei 132 : 102 cm. — Magy. Képt. 127. — Lelt. sz. 122. — Gosztonyi Miklós örököseinek hagyománya 1861. október 17-én.

Kifüggesztésére vonatkozó adatok:

A Nemz. Múzeumban. 1868: I. 8. — 1870: I. 41. — 1871: I. 41. — 1873: I. 9. — 1876: VIII. 55. — 1878: VIII. 17. — 1880: VIII. 17. — 1881: VIII. 17. — 1883: VIII. 343.

A Tört. Képcsarnokban. 1884: VIII. 127. — 1894: VIII. 338.

M. 127.

Barabás Miklós

MDK

Neygass

Br.Prónay Simonnét festette Pesten.

Kazinczy Ferenc levelezése.IX.k.Pest,1899.
138.1.

MDK

Neugass. festöm.

lefestette Szirmay Béláné Szulyovszky Erzsébetet, ki maga is festvén, ezt a képét is lemásolta.

-197. Naményi Lajos: Szirmay Mihályné-Szulyovszky Erzsébet. Müvészet. 1906. 5 sz. 350.l.

NEUGASS Izidor festő

SZENTES András: A Csapó-kuria és a Szekszárdi Képtár. Szekszárd : Wosinsky Mór Megyei Muzeum, 1991 11 - 13.p. és 43.p és ill

Levele Csapó Sándorhoz, 26.p.

MDK

Neugass, festö.

122. Barabás Miklós:Gosztonyi János tábornok portréja. Jelz.l.b.: Barabás 848. Neugass szerint

TK. 122. M.127. II. 375.

Neugass Izidor festő

MŰVÉSZET
XII.évf.1913.
335-343.
"Osztrák művészek Magyarországon"

Neugass Isidor
1788-1847

1842-ben a pesti mükiállitásra beküldte Oroszországból magávalhozott müveit is: Nagy Pétercár Teheráni Kasim bég és a kazányi tudományegyetem perzsa nyelvtanárának portréját.

Bajkay Éva: Az orosz és magyar festészet rokonságai a XIX. sz. első felében
Szakdolgozat 1967. 48.l.

Neugebauer:

innasztatos

a trencseni jezsuita

rendházban novicius-

kodott 1728–38. közt.

Schoen Arnold:

Vanossi Antal

Székesfeh. Szemle:

1932. 58. l.

lt Szerkesztő Ur!

lékelt meghivónkon jelzett kiálli-
ntját:

én kedd d.e. 10-3 óráig.

enne ebben az időben, ugy a
ilvános látogatási órák alatt is

Kiváló tisztelettel:

Neugebauer Antal

l.

Bedygjörivajzisk.

19. l.

ände und Möbel aus

FLICHEN
ÄSSEN

chem und anderem
esitz

', 1931.

VI., NAGYMEZŐ-UTCA 8.

M.N.K.

Neugebauer Johann Georg,lakatosm.

Pesten dolgozott.Szül.Ratabor/Ratibor aus Schlesien/.
Pesten polgárjogot nyert.1737.IV.1. 247.o.

Temesváry Ferenc:Lakatosipari érdekességek a Magyar Nemzeti Múzeum gyüjteményében. 237.o.

Folia Archaeologica.XVII.1965.Bpest.Múzeumi Ismeretterjesztő Központ.Bp.

M.D.K.

Neugebauer Johann.lakatosm.

Pesten dolgozott.Szül.Ratibor in Schlesien.Pesten polgárjogot nyert.1755.III.4. 247.o.

Temesvary Ferenc:Lakatosipari érdekességek a Magyar Nemzeti Múzeum gyüjteményében. 257.o.

Folia Archaeologica.XVII.1965.Bpest.Múzeumi Ismeret-terjesztő Központ.4p.

Neugebauer József

nyomdász

l.

Kertész nyomtatvány

276. l

KEHELY,
aranyozott ezüst, gazdag trébelt rokokódíszítéssel, lábán és kosarán három-három domborított újszövetségi jelenettel, $\frac{CH}{G}$ mesterjeggyel. A talp peremén: verehrt 1773.
Magyar, valószínűleg pesti munka 1773-ból.
Paténán IHS.
Gerevich PA, 190. l. — Lepold Katalógus 102. sz.

KEHELY,
aranyozott ezüst, pozsonyi hitelesítő bélyeggel és EK mesterjeggyel.
Két példányban.
Mag. 22 cm.
Pozsonyi munka 1775-ből.

GYERTYATARTÓ,
ezüst, vert dísszel, Louis XVI. stílű. Nagyszombati hitelesítő bélyeggel és MS mesterjeggyel.
Mag. 26·5 cm.
Nagyszombati munka, 1780 körül.
Rudnay prímás tulajdonából.

ORDÓDY KÁROLY ÁLLÓ ÓRÁJA,
fa, tetején márványmedaillonban Szent Pál, óralapjain olajfestésű Pieta-kép. A hét napjait is mutatja.
Mag. 69 cm, 8 cm. magas fiókos állványon áll. Louis XVI. stílű. Alján származására vonatkozó latin vers.
Magyar munka 1780 körül.

MDK

Neugebauer József

"Férfiképmás" c. festm. Repr.

Árverési Csarnok aukció kat. 1933.okt. 3.sz.

Festészet, XIX.sz.,önálló táblakép

Neugebauer József:Leány c. festménye

Divatcsarnok, 1853.juni 5.19.374-379.

Solt: A pesti állandó képtárlat.

Neugebauer József, festő, XIX.sz.

Divatcsarnok, 1853.juni 5.19.374-379.

Solt: A pesti állandó képtárlat.

MDK

Neugebauer József

nyomdái

1835-ben alkid nyomdát nyitott. Ma is a család tulajdona

Fitzinger Károly: Hazai könyvnyomtatói Grafikai Szemle 1943/6 p. 99 l.

NEUGEBAUER JÓZSEF (?–?)

Nyitra első tipográfusa volt. Nyomdája 1835-től működött jó színvonallal.

Magyar könyvművészeti törekvések a azázadfordulón

MTA MKCS és Petőfi Irod.Muz.közös kiadványa Bp.1975.

MDK

Neugebauer József, 1810-1895.

Férfiképmás, of.

Árv. Közl. 1935. 2.rk.sz. 74.sz. 28 1.

Neugebauer József

Mincsontalos

Lásd

Schoenjersinta

292. l.

B. A. **VAN GOGH. — De la Faille** — Van Gogh. Œuvre complt. 1.900 reproductions en héliogravure, 16 pl. en couleurs. 16×24. Relié pl. peau. Seule édition contenant toutes les œuvres du grand peintre.

H.d.l'A. **MANUSCRITS. — Leroquais (V.).** — Les Pontificaux Manuscrits des Bibliothèques Publiques de France. 4 volumes.
Tirage limité à 500 exemplaires.
Tome I. - Introduction (160 p.). Abbeville-Paris Bibliothèque Nationale.
Tome II. - Paris, Bibliothèque Nationale (suite). - Vitry-le-François.
Tome III. - Table des Manuscrits et table générale.
Tome IV. - Album de 140 planches en héliotypie.
Expl. sur alfa vergé (450) Frs **800**
Expl. sur vergé d'Arches (50) Frs **1000**

B. A. **STERLING (Ch.).** — Les Primitifs Français. 145 reproductions en héliogravure et 4 h.-t. en coul. Frs **25**

B. A. **TINTORETTO. — La « Scuola » de St-Roch** (Les grands cycles de la peinture). Album av. 40 pl. en hél. I liv. (35×25). Frs **30**

M.D.K.

Neugebauer Mária, festő

egy „sikerült" akvarell-jével szerepelt a Szolnoki Téli Tárlaton.

JÁSZKUNSÁG, Szolnok, 1964. X. évf. 1-2. sz.

38. old.

Neugebauer Mária MDK

munkacsoport on kívüli tag, de egy akvarellel szerepelt a kiállításon

Kaposvári Gyula: Szolnoki Téli Tárlat - 1963

JÁSZKUNSÁG 1964 jun.

32-38. lap

Neugebauer Mária rajztanár

Molnár Jánosnéval közösen kamara-kiállítás nyílt a Verseghy Könyvtár kölcsönzőjének előterében. A kiállításon batik munkái szerepelnek.

Szolnok Megyei Néplap, 1973. jan. 19.

Neugebauer Mária

1915/16 - 1918/19

Ferképzomfoiskàvk

117. 1.

Neugebauer Mária

1919

Ki tud róla?

A Rajztanárok
Egyesülete

...lupád

tanácsos.

...ságának,

Budapest.

MDK

Neugebauer Mária

Szerepel a tárlaton.

Nem tagja a Képzőművészeti munkacsoportnak, de a zsüri egy akvarelljét elfogadta.

K.Gy.: A szolnoki Téla Tárlat megnyitása elé.

Szolnok Megyei Néplap. 1963.dec.15.

Neugebauer Jörg

Festő

l.

Mihályi Pannonia.

24. l.

Doszkár János és Ferenc

Háztatarozási, építési és átalakitási
vállalata

Budapest.

Iroda:
IV. Veres Pálné-u. 40.
Telefon 117-04

Telep:
IX. Márton-u. 3/B.
Telefon József 853.

Neugebauer József

bécsi festő
1853 júliusában 50 aranyát
megfestette Rimely Mihály
pannonhalmi főapát arc-
képét. Repr. 89. l.

Sörös Pongrác: A pannon-
halmi főapátság története.
VII. k. Budapest 1916. 105. l.

tel,rajongással, hittel. És a
szet sok kiváló tulajdonságával
stilusának nemes stilizáltságá
olykor naiv varázsával a lelke
hatol,amidőn sorra tárja elénk
születését,az Angyali Üdvözlet
Eljegyzést,az Egyptomi Menekül
Pietàt és Mária "Dicsőséges Szű
mennybevitelét.

Neugebauer Josef

festo

1810 - 1895

l -

Magyar Studio II.

41. C.

314. Uden, Jan van: OLASZ TÁJ.

Neugebauer J.

Károly fhg:

Egész alak, állva, kissé balra. Rövid haját oldalt előre fésüli s arcza s bajusza leberetvált. Jobb kezével a tábori sátran innen elhelyezett asztalra támaszkodik, hol parancsnoki botja s kőpénye van, s bal kezében, melylyel tollas kalapját szorítja hónja alá, kesztyűit fogja. Nyakra valója felett az aranygyapjas rendet szalagon viseli s mellét a Mária Terézia-rend diszíti, melynek szalagját is hordja. Fehér kabátja egy elejű, derekát szolgálati jelvény szorítja, oldalán kard lóg, s nadrágja paszománt csíkú. A háttér dombos vidék. Felirata a kép alatt két sorban:

„Carl
Erzherzog von Oesterreich"

alól balra: „Gemahlt von J. Neugebauer"
s jobbra: „Auf Stahl geschabt von Kininger und Mayer 1848."

Fekete-modor, méretei a háttérnek 66.5 : 41.; s az acéllapnak 73.4 : 45.3 c/m.

Metszette: ~~Neugebauer~~ Kininger

Ltsa 7963.

191/93 No 604.

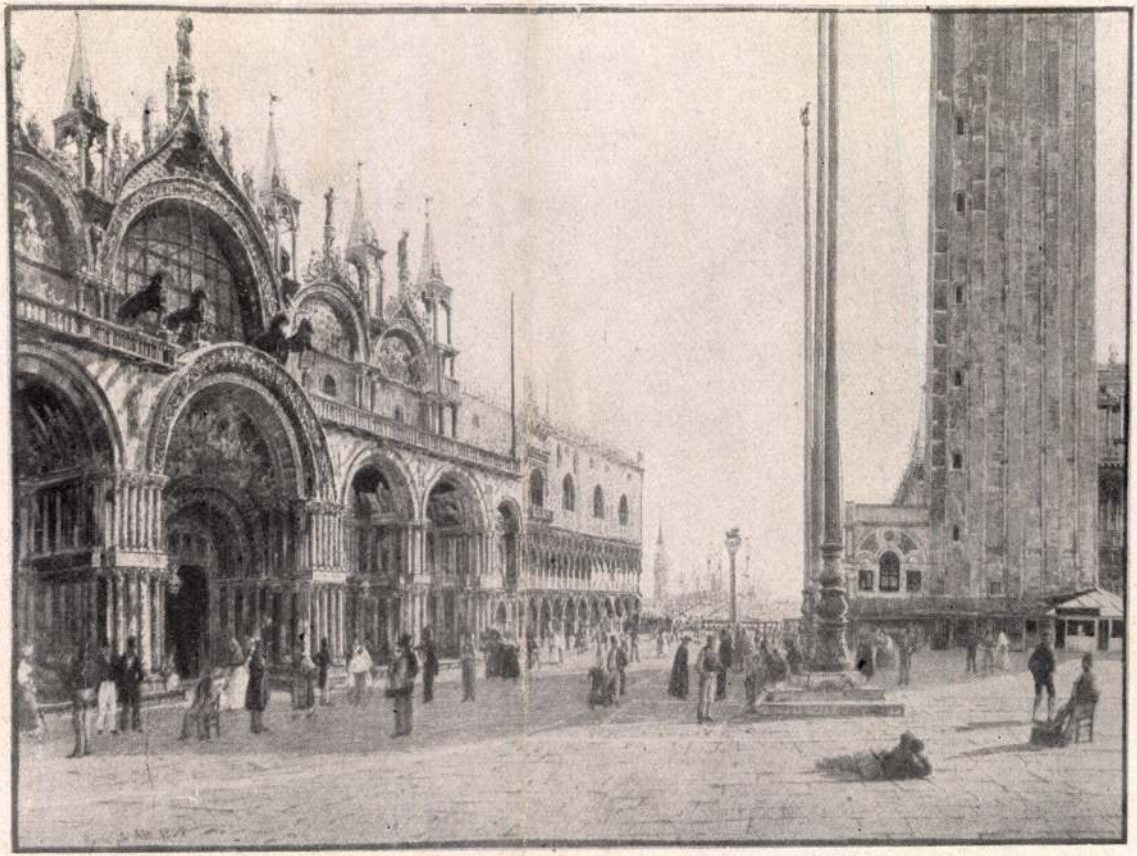

9.

Neugebauer J.
Jesu 1841.

Ernst Muzeum aukciói XX.

494.

Báró Deprelle (?) velencei konzulné
szül. Hertelendy Antónia
képmása, vászon

Neugebauer Frigyes
festő.

1911?

Ecsettől a koldusbotig.

Kétheti koldulási engedély Biharvármegye területére egy festőművésznek . . .

Nagyvárad, március 8.

Valamelyik nagy olasz mesterről irják, hogy a képeit tapogató műbarátokra dühösen ráförmedt: Ne szaglásszátok a vásznaimat, mert megárt a festék!

Mintha a fényes kis tubusokból kicseppenő lila, piros, kék, sárga foltok csakugyan halálos szagu bóditó mérgek volnának, ennek a művészi pályának, a festészetnek él a legtöbb lázárja, álmodozója, betege, élőhalottja, fantasztája, züllött csillaga és lerongyolt ciklopsza ezen a földön. Aki a szinek nagy hangversenyét, a szinek örökké muzsikáló, sohasem hallatszó szférikus zenéjét egyszer megsejtette, annak a szeme és szive többé nem szabadul fel: holtiglan az igézet rabja marad.

Tegnap Biharmegye székházának irodaigazgatójához egy különös, vibráló tagu, lerongyolt ruháju, nagyhaju, sáppadt képü ember állitott be. Első pillanatra kóbor népköltőnek látszott. Dermesztő és borzongató látvány volt, amint a két keze folytonos, gyors vitustáncot járt. Lépni csak ugrásszerü mozdulatokkal tudott. A halotthalavány arcából pedig elővilágitott lázasan égő nagy szeme.

Ez bátyjához, a „Kaiserliches Wiener Krankenhaus" hirneves orvostanárához, *Neugebauer* professzorhoz. De a testvér, a bécsi császári gyógyintézet vezető orvosa nem segitett szerencsétlen testvérén.

Neugebauer Frigyes erre kóborolni, kéregetni kezdett a magyar vármegyékben. Legutóbb hosszas viszontagságok közt elvetődött Békésgyulára, de onnan a hatóság elutasitotta.

Igy került most a nagyváradi vármegyeházára, ahol könyörgése kedvező elintézést nyert. Megengedték neki a biharmegyei járások területére a kéregetést, azzal a kikötéssel, hogy minden községben köteles koldusköny vét a községházán láttamoztatni . . .

A tragikus sorsu züllött zseni tegnap délben elindult az apostolok lován Biharmegye kis, bogárhátu, fehér falvai felé. Az irgalom és a szeretet nevében . . .

len, az elnök az ülést öt percre felfüggesztette. Szünet után ugyancsak 89-en voltak a teremben, de Polónyi Géza elállt kérelmétől és igy a Ház elfogadhatta a hatodik szakaszt is.

KÉT LEÁNY.

— Felsőbányáról és Rézbányáról Nagyváradra. —

Nagyvárad, március 8.

A rendőrség csöppet sem barátságos földalatti helyiségének most két rendkivül érdekes lakója van. Két fiatal leánygyermek került a bizalmatlan külsejü szerencsétlen páriák közé, akiken már réges-régen végig szántott az élet és azóta az utca sarából sohasem tudtak föltápászkodni. A két fiatal leánygyermek még csak most kezdték el járni az élet kálváriáját. Az egyik még nincs tizenhét éves, de már ugyancsak jó messzire került a bün

HIREK.

—

Felhivás.

Felkérem a törvényhatóságnak a nemzeti munkapárthoz tartozó tagjait, hogy a csütörtöki közgyülésen már d. u. 3 órakor megjelenni szivesked-jenek.

Hoványi Géza,
elnök.

—

* **Miskolczy Ferenc Budapesten.** Dr *Miskolczy* Ferenc, Biharvármegye főispánja tegnap Budapestre utazott s szombaton tér vissza Nagyváradra.

* **Darvassy Lajos nyugdijazása.** *Darvassy* Lajos katonaügyi tanácsos igéretéhez képest tegnap elküldte a polgármesternek nyugdijaztatásáról szóló kérvényét. A nyugdijazásról a nyugdijbizottság legközelebb fog dönteni.

* **Bálint Imre előadása Boszniáról.** *Bálint* Imre, a budapesti kereskedelmi muzeum tudós alelnöke tegnap nagyérdekességü előadást tartott Boszniáról a Városháza nagytermében. Az előadást igen sokan hallgatták meg. Bálint Imre szinesen, elbeszélő modorban, természettudományos adatokkal bőven

ielenjét,

...szele megütötte a kezét, reszketni kezdett, ki-
...halále az ecsetet, a tubust és a palettát.
...indult, gyönyörü karrier előtt állott, de a halál
...az ember nagyhirü festőmüvésznek
...pista
...Mostárt
é... ...ajrészletet. A
na... ...ott hasznos és ismeret-
terj... ...előadás igen meleg tapsokat és
tetsz... aratott. Különös elismerés illeti érte
dr Sarkady Lajost, a Kereskedelmi és Ipar-
kamara érdemes, agilis titkárát, aki fáradha-
tatlan buzgalommal készitette elő a szépsikerü
előadó-estélyt.

* **Az Uri-utca meghosszabbitása.** *Rimanóczy* Kálmán nemrégen nagyszabásu tervet nyujtott be az Uri-utca meghoszabbitásáról. Ehez a tervhez kapcsolódik most... beadvány, amelyet több törvényhatós... zottsági tag juttatott el a tanácsh... vásárolja meg a város az Ezred... és a Nagy Sándor-utca sarkán... féle házat (a...

ejtette bele...
Most koldusbotot szorong...
talan bolyongások után idedobta odissz...
sorsa Biharország szigetjére, hogy irgalmas adakozók jóvoltából eltengesse szánalmas életét . . .

Neugebauer Frigyesnek hivják. Kéregetési engedélyt kért két heti időre, Biharvármegye területére. Mikor a naconáléját kérte *Ujházy* Antal irodaigazgató, a szerencsétlen ember németül adta elő, hogy a dunántuli Szentistvánfalván született. Előkelő család gyermeke. Szülei kiváltságos tehetségében müvészi sikerek jósjelét látták és a festői pályára küldték. Budapest elvégezte a mintarajziskolát és rajztanári kevelet nyert. Azután kiment Münchenbe, ...ovább képezte magát. A képei nem... ...gy feltünést keltettek. Egy eljövendő ...olt láttak benne és nagy árakat ...en dus, uj problémákat, uj szép... ...hatásokat hajszoló vásznaiért. ...ősödöttnek

NEUGEBAUER Mátyás

Neugebauer Mátyás. Bemutatott mestermunkája alapján 1803. nov. 21-én inkorporálták a céhbe.[136] Obermayer Krisztián pesti lakatosmester Magdolna nevű lányát vette feleségül. 1823. jan. 25-én halt meg.[137] Műhelye saját házában volt, a józsefvárosi Renngasse 190. sz. alatt. Halála után az ipart itt már Jettmár János folytatta.

A család feltehetően még a 18 század első felében települt Magyarországra, mert Neugebauer János György 1737-ben, Neugebauer János pedig 1755-ben kapta meg a pesti polgárjogot mint lakatos.[138]

Perchány 1985 163. p.

tisztán. Sovány testének,
ges mozdulatai gyakorta el
ken kivül a testet is soks
külözésekkel. A harc nem m
nélkül. Kezeinek pillanatr
játszanak, ceruzát pörgetn
minden ujj külön életet él
pogatnak valami titkos bel
zett, meg-megálló, sosem s
ségű, akaratlanul hetyke j
kvaterkázó, adomázó, probl
Ha azonban kézfogásig jut
A kézfogás nála csak henye

Neugebauer Norbert

építészhallgató

műemléki rajzokat

autografált az alábbi

mű részére

Steindl Imre

Magyarországi mű-

emlékek

Bp. 1878.

festuca rubra

vörös csenkesz

Neugebauer Norbert

l.

Gereczerajztár

306.h. 327.h.

~~Mérlegsúly, római VI. 204.~~

Neugebauer Norbert

l.

Gyerekrajztár

372. h. 413. h.

Nizza l. m. V. 17.

Neugebauer Norbert

l.

Gereczerajztár

262 h. (Többiről)

Verfasser Name

Temperatur

25 °C (Raum)

Neugebauer Norbert

l. Gerecze rajztár

219. l.

FENYVES
FENYVES

Neugebauer-Norbert

Kalamient

71. l.
72. l.
74. l.
76. l.
78. l.

465. Ismer

A XVIII. sz

Károlyi Antal gróf.

Csaknem derékig látha
szembe néz. Mellét a Má
fehér-piros szalagon lógó j
parókája egyszer fodorított,
barna, arcza és bajusza leber
kendője fehér, ingének mellfo
és dolmánya, mely ezüst zsin
zöldesbarna.

Vászon, méretei 64·5 : 50·5
tett 1893 május 31-én Erdős M
Kifizettetett 1893 június 12-én.
28-án. — Az elszámolást jóváha
szvsz. leirat (21–894).

Kifüggesztésére vonatkozó
retlen festő a XVIII. szból : Kár
Ismeretlen festő a XVIII. szból
asztalnok.

Neugeboren Georg

Daniel

Siebenbürgische National-Pyramide zur Feier der Erinnerung des Johann Tartler, Grafen der Sachsen, tervezte fenti, litografálta 1824 4 folio lapon Bielz Mihály nagyszebeni könyvnyomdász

Bielz Graphik

17. l.

A magyar kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterium számvevőségének Igazgatójától.

Méltóságos

dr. P e t r o v i c s E l e k urnak,
az Országos Magyar Szépmüvészeti Muzeum
főigazgatójának.

Budapest.

Orsz. Magy. Szépmüvészeti Muzeum.

Neugeboren Henrik, festő
[Henri Nouveau]

L: Kacsz Gyula

13-15

Mezei Ottó: Időnegő gondolatok az „időnegőken"
Bauhausról

Magyar
Építőművészet 9 p. 1983

83/2

[Neugeboren Henrik],
Henri Nouveau], festő

Szerepel a Műcsarnok ban. (1970. aug.-szept.)

Beke László: Külföldi magyar művészet?

1-6. a.

KRITIKA, Bp. 1970. október

VIII/10.

Neugeboren Henrik

Bauhaus-beli magyar festő és zenén nevét emliti M.M. cikke:
Hang plus szín mivel is egyenlő?..

Magyar Épitőmüvészet, 1972. 1.sz.

64. l.

Neugeboren Henrik (Henri Nouveau)

ö áll a legfeljebb Párizsban

Tihanyi Lajoskor. 1925-től élt Párizsban

Acta Historiae Artium 1974/1-2

125-149 p.

Neugeboren Henrik

Részt vett a "XX. sz. magyar származásu művészek külföldön" c. kiállitáson.

Műcsarnok, 197o.

Major Máté: Külföldi magyar művészek kiállitása.

Nagyvilág 197o/11 1715. old.

NEUGEBOREN HENRIK (Henri Nouveau)

Wechselwirkungen – Ungarische Avantgarde in der Weimarer Republik

Szöveg:. 293-300, 457, **581-582**.

Kép: 27.

Neugeboren J. L.

Ügyesen rajzolt
litografált mellék-
letek az alábbi
folyóiratban
A cikket is Ö írta
(Ösregészet)

Archiv des Ve-
reins für sieb.
Landeskunde
1850. IV. k.

Lásd Szinyeit.

HELYSÉG

ÁLISTÁL

VÁRMEGYE

Pozsony

SZAKCSOPORT

KOR

ŐRZÉSI HELYISÉG

Rk.templom

TULAJDONOS

MÉRET

TÁRGY

Szentségház / ev.oldalon/

LEIRÁS (ANYAG, ALAK, MEGMUNKÁLÁS, DISZITÉS, FELIRAT, JELZÉS):

Az egyszerü falfülk
lemez tagozat szegélyzi.

FÉNYKÉP, RAJZ

Neugeboren Henrik

B. Turok Margit: A magyar grafika Külföldön, 1919-1933, Berlin.

A válogatás azon huszonöt magyar művész műveit öleli fel, akiknek az életmüve a századelőn valóban jelentős. Ők jelentették a németországi emigránsok legnépesebb csoportját. Számukra a siker felé vezető utat a „Der Sturm" köre jelentette, amelyet e kiállítás alapján a Bauhaus felé vezető állomásnak is tekinthetünk. — A 25 magyar művész között szerepel Nemes Lampérth József, Neugeboren Henrik.

A Bauhaust bemutató rész a pécsieket tevékenységét emeli ki: Neugeboren Henrik színpadtervei is szerepelnek.

(anlitze)

Művészet, 1989., 11-12., 43-45 old.

Neugeboren Pál

arany mivels

Pest.

1843, mester

1864ig nyepel

Horváth Kentpéteri

255. l.

Neugeboren Pál
ötvös, Pest

F. sz. *Lf. Nr.*	Próba *Beschau*	Mesterjegy *Meisterzeichen*	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom *Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur*
549		PN	**Paulus Neugeboren,** M 1843, e. — 1864. (Aranyműves. — *Goldarbeitermeister.)*
	Nr. 444 +470		Arany pecsétgyűrű, karneollal. -- *Gold. Siegelring m. Karneol.* Hencz Károly dr., Bp.

Kőmagyötvi 88. l.

151. Fr.

I. 460

151. Liesbronni festő.

A XV. század második feléből.

A kálvária. (Ján. 19. r. 34.)

E képtöredéken az előtérben Krisztust látjuk a keresztfán, kinek jobb mellét a homlokára mutató szt. Longinus lándzsájával átdöfi. A feszület körül gyalog és lovas katonák állnak. Jobbról a Centurio mellett lévők feje fölött mondatszalag lebeg, melyen e szavakat olvassuk: »veri fylius dei erat iste.« A Megváltó dicssugaras fején töviskorona van és testét fehér kendővel kötötték át. Fölül a kereszten »INRI« a felirat. A háttérben Jeruzsálem látható templomok- és tornyokkal.

Fa, méretei 74 : 67 cm. — 1880 : IV. 2-iki jegyzék 12. *Ramboux J. A.:* 474, pag. 74. Altdeutsche Schule: Christus am Kreuz.

Kifüggesztésére vonatkozó adatok az Orsz. Képtban:
1873: 54. *Altdeutsche Schule.* XVI. Jahrh.: Kreuzigung.

Neugeboren Pál

ötvös

Kőmagyötvj. 549. sz.

Neuhauser

innsbrucki üvegfestő

d.

Mihályi Pannonh.

14. l –

Novae h. n. VI. 210

Neuhauser

insbrucki üregfestő
készítette Storno-Ferenc
rajzai utan Szt László,
Szent Imre, b. sz. Má-
ria és Szent Benedek
Napolnák, továbbá a
tornác 3, a két fel-
ső folyosó és a fél-
kor ablakait az
1870 és években.

Emlpannonh.

Lapszám nincs

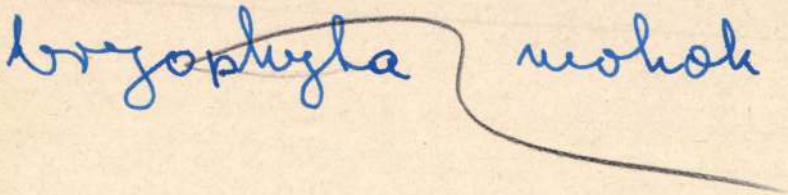

Neuhauser

insbrucki üvegfestő
magyar és más szenteket ábrá-
zoló üvegfestményei
a pannonhalmi
szekesegyharban

Fehér Ipoly

Győr megye és város
egyetemes leírása.
Bp. 1874. 664. l.

meg: van szerencsem
tisztelettel felkérni hogy a
c. April 4-én pénteken d. u. 5.
palota archeologiai bizottsági
ében megjelenni méltóztassék
d kiváló tiszteletem nyilvánitását

Tasnády Gedeon

államtitkár

szlmann Imre
a bizottság előadójának.

Neuhauser

innsbrucki
ünegfestö

l.

Lykaköröns

7.9.1.

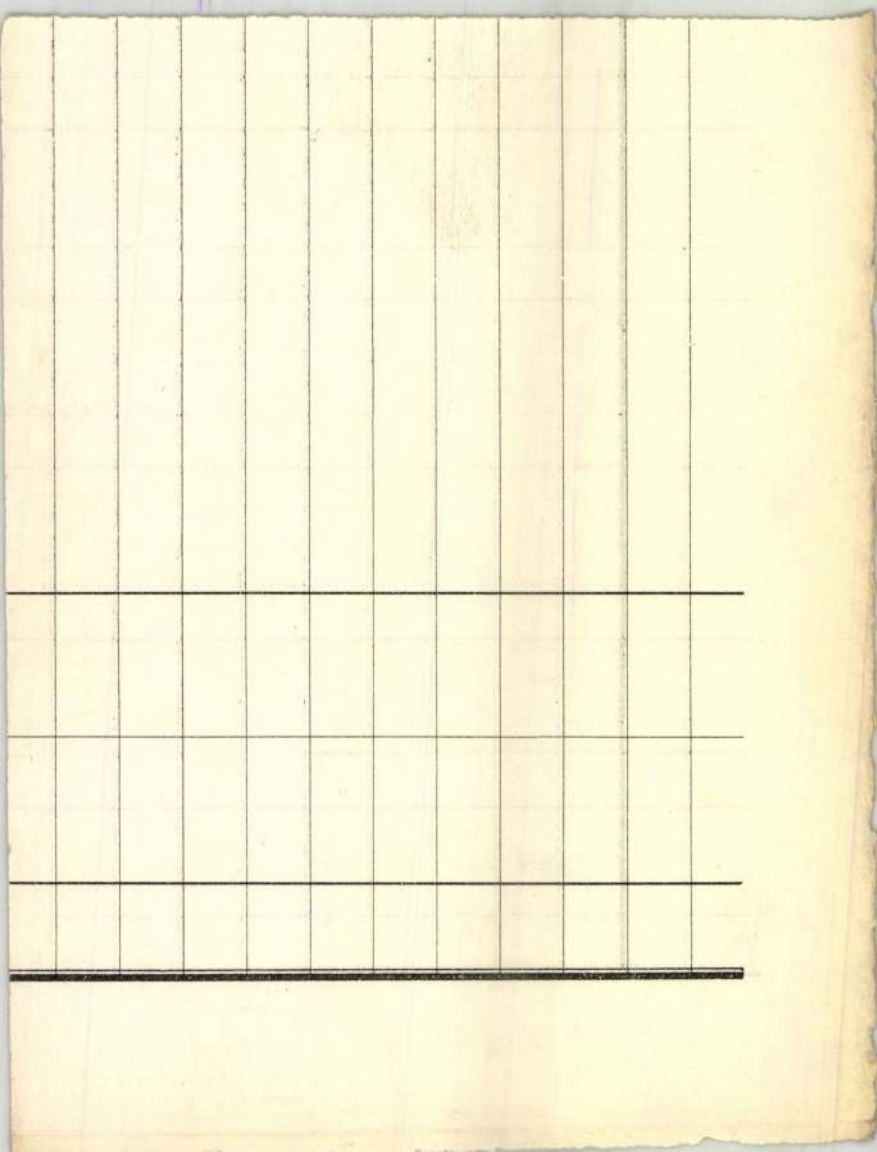

Neuhauser Ármin

Szül. Inotán (Fehérm) 1860
aug. 18. Izr. 4 gim Tatán
1880/81. I. vendéglát.
1880/81 II " "

Hunyadi László opera nyitánya

VIII. ü.

Neuhauser A.

1873-ban

Storno Ferenc rajzai alapján
készitette a szepesi székes-
egyház üveg ablakait??

Usaña nezin.

vród

Horváth Viktor: Szent
Márton püspökről cimzett
szepesi székesegyház.
Löcse, 1885. 30. l.

Neu Kamerad!

1873 – Nov.

Kann Ihre Tasse sagen alles
Kann sie's? o sagen wie
oft[illegible] mir gefehlen ??
Ihnen Ihnen

Herrn Dr. Ju = Kant

Meiner [illegible] Einsatz
Wagen [illegible]
Köln, 1885 30/9.

Neuhauser Armin

1878/79 – 1880/81

Ferképzomfoisk.vk

117. O.

SAN GIOVANNI, *Giovanni Manozzi da*, firenzei festő, * San Giovanni (Val d'Arno) 1590, † 1630. Matteo Rosselli tanítványai között a legtermékenyebb freskófestő. Freskói Firenzében: Jelenetek Lorenzo de' Medici életéből, allegorikus és mitológiai ábrázolások (Pal. Pitti, földszint) Krisztus kísértése (Refektórium, Badia Fiesole mel-

Neuhauser A.

ünvegfestő

festette az alábbi székesegyház

ünnegablakait Storno Ferenc

fervei szerint

ród

Horváth Viktor: Szent

Márton püspökről cimzett

szepesi székesegyház - Lőcse

1885. 30. l.

kissé jobbra néz. Kék bélésű prém-
forgó diszíti; haja, szemöldöke, szeme
bajusza barna; szakálla leberetvált.
ravetett fehér prémes mentéjé kék. A
ötön szalag s diszgombjai nagyok. Felisz-

fortuna

kóczy S. C. Reg. M. Hungarorum
s Colonellus. Anno 1652."

3: 14·9 cm.
ndéka 1824.

Neuhauszer Árnim

1878/9. I. elő-készítő osztály
szül. Inotán (Fehér m.) 1860
aug. 18. Izr. – Festi akar-
lenni – Tatán 4 gimn. vég-
zett –

1878/9. II. elő-készületi osztály

1879/80. I. – vendéglát.

Codexek II. 39

48 db.

1907. október 28. 552

48 intézetnek: a Magyar Könyvszemle 1907. évf. III. füzete megküldetik (828/1907.)

Weihardt Farkas

ágyúöntő

1603–1619

Bécs

l. Hadtört. Közl

1928. 425. l.

855 Ismeretlen művész.
A XIX. századból.

~~855.~~ Ferdinand és Anna ~~[illegible]~~.

~~Az érem~~ Előlapja Ferdinand, h
~~jesen~~ arczélben ~~[illegible]~~ abrázolva. Mindkett
~~kukba vetett lánczon pedig~~ emléket
bajusza leberetvált, inge korczos,
leire fésülte, és hálóba fogott kont
gott. Körirata az előlapon: EFFIG:
AVSTR: ZC. RO: IMP: a fej felett: VIC
~~[illegible]~~ a hátlapon: EFFIGIES SERe ANNE H
COM: TYRO és ~~[illegible]~~ ANo... AET: SVE

pedig

Bronz, átmérője 6 cm.
Vétetett az Eggenberger
leirat alapján 139.26 koronán (89/9
Elszámoltatott 1895: XII.
Az elszámolást tudomásul
tőleg 1896: X. 16-án a 36690 sz. le

Neuhäuser Josef
oder Johann

Maler, war in Kolozsvár Zeichnenprofessor und gab Zeichnenmuster heraus. Zwei Aquarelle von ihm (beide zeigen den Hof Kaiser Josefs, 1789) befinden sich in der Brukenthal-Gallerie in Wagneben. Er starb angeblich 1815.

Knicka II. 317. 1.

Konyha, római V. 241

Neuhauser Gottfried, rajztanár

Művészet, II., 1903. 282-283.

Naményi Lajos: Nagy Sámuel

Neuhauser József

festő idősebb
és ifjabb

lásd

Korrespondenzblatt

1915. 120. l.

42 VI 11 10

Neuhauser József

nagyszebeni festő
végetben is előfor-
dul 1–2 szer az
alábbi aukciókon
de talán Ferenc nek
hivtár és
1. nem Józsefnek.
Árv. Csarnok 111, aukció
tat

Gurbeth : Kronstadt

Neuhauser Józef

(nem Ferenc?)

l.

Arv. Csarnok III. aukc. Kat

A meglancolt

Amor c.

kepe

repr.

Fitz: Korvinák

Neuhauser, Josef

Michael Neustädter, 1736–1806. Protomedikus und k. Sanitätsrat. Kleines Kniestück. Aquarell auf Papier. Bezeichnet: Josef Neuhauser pin. 1784

SKV. 12.1.

16684-88. Posner, Budapest.

Neuhauser József

Jestő
XVIII–XIX sz

l.

Wurzbach

XX. 255. l

Neuhauser József, rajz- és épitészet-
tanár
a debreceni kollegiumban. Tanitványa Kiss Sámuel.

a XVII. sz. -tól a XIX. sz.-ig lépten nyomon tal kozunk idegen nevü müvészekkel magyar müvészetünk történetét vizsgálva. T.i. az őstermelő jobbágyság és a nemzet védelmére hivatott nemesség a kereskedelem és ipar fejlesztését nem segithette elö, igy külföldiekhet kellett beczalogatni azok kifejlesztésére. Igy a kereskedelemmel és iparralfoglalkozó védettebb városokban tömörülö idegenajku lakosság jobban ismerkedhetett meg a külföld müvészetével és kulturájával.

Kopp Jenö: Ismeretlen magyar festök a XIX. sz. elö felében.
Képzömüvészet. 1941. 75-80.l.

Neuhauser József

I.
Bíró Erdmív

156. l.

A bécsi udvari fegyvergyűjtemény
Zrínyi Miklós szablyája, g
aranyozott, egyenes keresztvasa végei fe
végei felé többszögletű. A nagyon gyeng
bevont markolat fája két helyen át van fú
kardzsinor volt keresztülfűzve. Az ezüst
érdekes az, hogy az eddig ismert címere
körül N C de Z (Nicolaus Comes de Z
ezüst foglalványokkal bír. A csúsztató m
fekete bársonynyal bevont hüvely négy

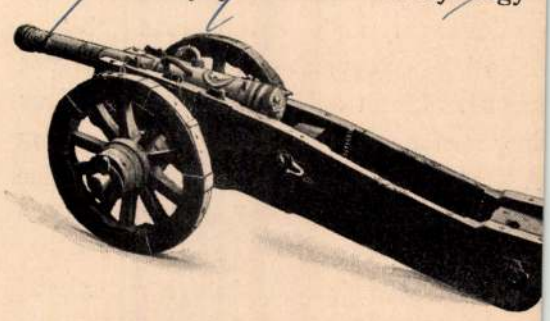

433. ábra. Taraczk 1576-ból, a fraknói várból.

letesen keskenyülő pengével, melynek ké
vércsatorna fut. A keresztvas sárga rézb
kénezve a penge élei felé hajlanak. Az ös

e és aranyozva. E bélyeget Münich Péter
e és ki van adva W. Boeheim: «Waffen-
upak gerinczlemezén nyíló tulipánt látunk
llel a hüvely foglalványain is díszül szol-
pánttal bír. A markolat és hüvely foglal-
ad. Kiállította: Teleki Sámuel gróf.

elem hadi díszvértje, (LXXI. tábla)
al tausirozott diszítményekkel ékítve, mely
bírnak, mint a milyenné azok hazánkban
mint azt fentebb Zrinyi sisakján is láttuk.
ely három részből van összeszegecselve.
edig három egymásba tolható lemez van
llél két oldalán a keresztre feszített Jézus
egy tornyos vár részlete látható, bizonyára
A hat lemezből álló rákczombvért diszítése
zat által rézcsattok segélyével van a vért-

mott csúcsos és 30 kúpszeletre csiszolt
alakúan kidomborodó halántékvérttel, rövid
bír. Aranynyal tausirozott gazdag, keleties
kvért apró szegekkel több sorban kivert.
tről két piros és sárga selyemmel borított
il készülhetett. A bécsi udvari fegyver-

Neuhauser József

festő Nagyrében

1789

l.

Bielz Portrékat.

305, 706-n.

~~Vaskard VI. 128.~~

Neuhauser József

festő

l.

Mark Baronélete

212. l.

ierte Architekturbild dem bewusst kon-
völlig neuen Raumgefühl Platz macht.
r Gechichtskonstruktion einiger Massen
noch in die Vergangenheit weisen, die i
schen Bauhütten die künftige Entwicke-
die italienische Entwickelung einen
nach Zeit und Ort noch ziemlich iso -
listischen Durchkreuzung und Dursetzun g
Strassburg erinnern, kann bei dieser Ge -
erdings unsere bescheidenen Funde dies er
lastik und einem der Höhepunkte euro-
er immerhin achtbaren Distanz zufolgen

Neuhauser Joseph

lebte zu Ende des 18 und zu Anbeginn des 19. Jahrhunderts zu Hermannstadt in Siebenbürgen. Er war Zeichner und Maler und bekleidete zu Anfang des laufenden Jahrhunderts die Stelle eines Zeichnungslehrers an der Normalschule zu Hermannstadt. Im 1807 begann er die Herausgabe eines Costumewerkes, und zwar erschien ein Heft mit sechs von ihm selbst radirten Blättern mit Darstellungen siebenbürgischer Trachten. Ob er seine Absicht, eine Sammlung von interessanten siebenbürgischen Ansichten, welche er gezeichnet, in von seiner Hand gestochenen Blättern herauszugeben, verwirklicht hat, Konnte Herausgeber dieses Lexikons nicht erfahren.

Wurzbach. Biogr. Lex. 1869. XX
Kat. 255 l

Nagler G. K. dr. Neues allgemeines Künstler Lexikon. München 1839.
X K. 204 l.

Neuhauser József

799-800. sz.

Csaki, M: Baron Bruckenthalisches Museum in Hermannstadt. Führer durch die Gemäldegalerie. VI. Auflage, Hermannstadt, 1909.

MDK

Neuhauser József, rajztanár
Nagyszeben.

Wurzbach lexikona /XX.k. 255.l./ tesz róla említést mint aki 1807-ben erdélyi népviseleteket tárgyaló nagyobb munkát kezdett kiadni. Ebből csupán egy kötet jelent meg, tőle magától radirozott 6 lappal.
Kérdés, hogy Wurzbach Neuhauesere ugyanazkit Trausch Neuhauser Ferenc néven említ.
Kazinczy levelezéséből ugy tudjuk, h. N.József nem József, hanem János. Fenti munka címe is más.

B.J.: Regi magyar festők.
Müvészet .1910. 231-234.l.

MDK

Neuhauser József, Nagyszeben
debreceni koll. rajz- és épitésztanár

Knopp Z: Ismeretlen magy.festők a 19.sz. első felében. Szépmivészet, 1941, .4.sz.

79 l.

Neuhauser József

festő

Nagyszeben

lásd

ifj. Neuhauser

Ferencnél,

kinek öccse volt.

M. D.K.

NEUHAUSER József festő

szül. 1774 Wien, megh. 1815 Nagyszeben

N. Ádám Ferenc festő fia

1805 Zsibó Wesselényi kastély falké-

pek (?) (N. Ferenc nél is szerepel(!))

Garás XVIII. sz 151, 238. l.

Neuhauser

N. *József*, festő és rajztanító. Nagyszebenben. 1807. egy kosztümmunka kiadását kezdte meg. Az 1. füzet hat lapját N. karcolta rézre; ezek régi erdélyi viseleteket ábrázoltak. Ismeretes tőle Neutsädter Mihály akvarell arcképe 1789-ből. † 1815 körül.

E. G. II. Zoil

Hadjárat.

Az előtérben a Maros hi
mig a háttérben a tulsó part
vő égő házak és malmokra. Fe

VI. Arme

alól középütt: Verlags-Eigen
Vervielfältigung vorb
leiró szövegének kezdete: Na
és befejezése: Ueberdies
eine 12 pfündige Kanone

Kny., mér. a vk. 24

Neuhauser

innsbrucki üvegfestő mihely

tőle a pinkafő plébánia

templom szentély ablakai

vőd

Velics László. Az egyházi

művészetek tanulmányozásáról.

Bpest 1894. 77. l.

Vasárnap
29
Tamás pk.

Hétfő
30
Dávid

Kedd
31
Szilveszter p.

Szerda
1

1935 • 53. hét **December** XII. hó • 31 nap

Protestáns naptár

December

V	29	Dávid
H	30	Zoárd
K	31	Szilv.
S	1	Ujév
C	2	Ábel
P	3	Benj
S	4	Leona

Ó görög naptár

December

V	16	Aggeu
H	17	Dániel
K	18	Sebes.
S	19	Bonif.
C	20	K. ü. k.
P	21	Julián
S	22	Anaszt

Izraelita

Neuhauser

insbrucki uwegferto

Ired

Fehér Spolz. Pannonhal-
ma. Athenaeum. 1874.

VII. 2340. l.

NYOMTATVÁNY

Wenhauser Ferenc

Kertő

laid

Kazinczy lev

VI. k. 2, 9.

541. l

úrnak

Budapest

AZ ORSZÁGOS MAGYAR RÉGÉSZETI
ÉS MŰVÉSZETTÖRTÉNETI TÁRSULAT
és
A MAGYAR-OLASZ TÁRSASÁG

tisztelettel meghívja

L. VAN PUYVELDE

a belga művészeti múzeumok igazgatójának,
liègei egyetemi tanárnak

folyó hó 28-án (csütörtökön) délután ½6 órakor
a Magyar Tudományos Akadémia előadótermében

Rubens et l'influence italienne

címmel tartandó előadására.

(Vetített képekkel)

GEREVICH TIBOR
az Orsz. Magy. Régészeti és
Művészettört. Társulat elnöke

FABINYI TIHAMÉR
a Magyar-Olasz Társaság
elnöke

Neuhauser Gottfried rajztanár

Századok 1874.184-205 o.
Nagy Iván: Magyarország képzőművészei
/Simó Ferenc/

Markó Károly, festő

Divatcsarnok, 1853.3.sz. boriték.

Bécsi élet.

FELVILÁGOSODÁS S PROVINCIALIZMUS (1780—1810)

II. József, Mária Terézia utóda nem koronáztatta meg magát, hogy ne kösse a koronázási eskü. Felvilágosodott uralkodó volt, aki uralkodói kényszerrel akarta megvalósítani a haladó emberiség eszményeit, hogy így kikerülje a francia uralkodóház katasztrófáját. Egységes birodalmat akart szervezni, ezért akciót indított a feudalizmus megtörésére, ipari, közigazgatási, szociális és vallási reformokat léptetett életbe Magyarországon. A feudális ellenállás azonban igen erős volt és az egész nemzet szimpátiáját bírta, mivel a magyar nép elnémetesítése elleni küzdelmet írta zászlajára. A monarchikus barokk már az egész uralkodóosztály, a nemesi rétegek sajátjává vált s továbbra is makacsul ragaszkodtak az elmaradott életformához. A konzervativizmus legfőbb kifejezője a latin nyelv fokozottabb kultusza volt, a latin szerzők lettek az írástudók legkedveltebb olvasmányai. A nemesi testőrség haladó szellemű tagjai, élükön Bessenyei Györggyel azonban a felvilágosultság francia eredményeit közvetítették költői művekben és pamfletekben a nemzet felé, harcoltak a magyar nyelv elismeréséért, a nemzeti hagyományok felfrissítéséért. Egy forradalmi csoport Martinovics Ignác vezetésével radikális programot dolgozott ki a magyar állam újjászervezésének érdekében. Martinovicsot és több jakobinus társát lefejezték, a nemzet részvétlenségétől kísérve, Kazinczit és sok más értelmiségit börtönbe zártak.

A kor képzőművészete évről-évre változó és nem egységes. Az interieurben bemutatott provinciális magyar barokk egyszerű formái mellett különösen a városokban és főleg az építészetben higgadtabb irányzatok jelentkeznek : a Louis XVI. az ú. n. copf-stílus, mely a polgári klasszicizmus felé veti előre árnyékát. A klasszicizmus első

megnyilvánulásai sokhelyütt barokk elemekkel párosulnak, amelyben az újítás és az elmaradottság szellemének küzdelmét követhetjük nyomon. Festészetünkben és szobrászatunkban a német mesterek is lassan behódolnak a klasszicizmus irányába haladó magyar igényeknek (pl. Maulbertsch). Mindenfelé az országban magyar festők bukkannak fel, akik a monarchikus formákkal szemben a németalföldi festészettől nyernek ihletet. (Stanover Károly, Schallhaas Jakab), vagy Mányoki realizmusát követik provinciális modorban (Falusy Zsigmond).

IV. TEREM

1. Önberakásos pohárszék. *Iparművészeti Múzeum.*
2. Írószekrény, intarziával. *Iparművészeti Múzeum.*
3. Szekrény, magyaros intarziával. *Iparművészeti Múzeum.*
4. Állóóra, intarziával. *Történelmi Múzeum.*
5. Karosszék. *Iparművészeti Múzeum.*
6. Támlásszék. *Iparművészeti Múzeum.*
7. Lábasszekrényke. *Fővárosi Képtár.*
8. Konzolasztal. *Iparművészeti Múzeum.*
9. *Ismeretlen magyar festő:* Női arckép. Olajf. *Fővárosi Képtár.*
10. — Férfiarckép. Olajf. *Fővárosi Képtár.*
11. *Falusy Zsigmond:* Férfiarckép. Olajf. *Fővárosi Képtár.*
12. *Ismeretlen magyar festő:* Gyermekarckép. Olajf. *Fővárosi Képtár.*
13. *Ismeretlen festő:* Férfiarckép. Olajf. *Fővárosi Képtár.*
14. *Neuhauser Ferenc:* Galambáldozás. Olajf. *Fővárosi Képtár.*
15. *Schallhaas Károly:* Tengeri táj. Olajf. *Fővárosi Képtár.*
16. *Stanower Károly:* Papagájos csendélet. Olajf. *Fővárosi Képtár.*
17. Immaculata. Fa. *Történelmi Múzeum.*
18. Céhláda. *Történelmi Múzeum.*

V. TEREM

Népi szoba MARTOS-ról. *Néprajzi Múzeum.*

Nagy érdemű Kedves Barátom!

Hogy az arany érrel való bailódásodtul szerencséssen meg szabadultál, szivembül örvendem.

Igen szivessen köszönöm Neked, hogy kérésemre kész lettél volna ide fel álítandó nevelő institutumba tanítót szerezni, én is meg edjezem abba, a mit írsz és e tárgyba Sipos Urral eggyet értőleg fogok munkálódni.

Gustermant hirébe ismerem, de nemzetünk elleni munkáját nem olvastam, örömest olvasnám pedig ha meg kaphatnám: az iljetén mázolásokat éppen ugy szükség ismerni és tudni egy Magyarnak, mint két egymással szembe áló Ellenségnek egymás erejét és ereje eszközeit. Hogy a Te igaz Hazafiui becses jelentésedet Vármegyéd hidegen vette, az éppen olj nagy hiba, mind [!] szép és jeles dolog az, hogy az érdemes Kovachich ezen piszkolódó munkát meg czáfolta — és meg vallom, ohaitanám birni ezen Munkát.

A Hazai Tudósitásoknak 29. 30. 31k. darabjait semmikép nem kaphatom kezemre — itt a környékbe senkinek se jár ezen Uiság levél, és meg vallom, sokat gondolkozom, hogy kaphatnám ezen 3 darabokat kezemre. Buczy aestheticus ember ugyan, de a festések és általjába a mesterségek mívei meg itélésihez a mint meg valja,

nem ért — azon kívül Erdéljbe el szórva festés igen sok vagyon, szép és figyelmet érdemlő, de olj heljeken nagyobbára, hogy a birtokos maga se tudja, mit bir: így a többi közöt a híres álat festő Sith Jánosnak original darabját kaptam egy uraságnál a fohrzimerbe [!], hol a legények háltak, dohányoztak; ez itt álott és kértem tőlle pénzemre, nem adta. Én birom ezen Sith Jánosnak egy nagy darabját, 1655ben festettett. Legaláb a Bruckenthal galeriáját jó volna artistai ízléssel le írni — kérlek, írj ez iránt Döbrenteinek, hogy mennyen ő nehány napra vagy hétre Szebenbe e végett, az Ipomnál lészen ottan szállása és asztala. Buczy heljbe vagyon, ezen kivül a galeria gond viselője Neuhauser értelmes ember és nékem jó ismerőm, Döbrenteinek bizonyossan minden uton segedelmére lészen. — Hogy a Te munkád iránt a Censor olj indiscretus volt és nagyon igazán mondot álításodat ki törölte, sainállom és csudállom.

Az Ipom utolsó leveliben eszt írja: «K[azincz]yt köszöntöm és örvendem, hogy igyekezetem heljbe hagyását nyerte, de a mostani terhes Hivatalom nem engedi, hogy foljtassam. Nem vala szándékom, hogy ki nyomtassam, annál fogva nem törődöm, ha ki nem nyomtattatik, elég jutalmoztatását fogom találni fáradságomnak abba, ha a Maradékaim közül valameljik olvasván, meg isméri benne őssinek Hazafiúi érzésit.»

Élj a leg boldogabb szerencsével és szeresd hív tisztelő barátodat

Cs.

Kivül: [1]

Tekintetes *Kazinczy* Ferencz Urnak. p. Debreczen. S. A. Ujhely. *Széphalom.*

[Eredetije a M. Tud. Akad. könyvtárában: M. Irod. Lev. 4r. 50. sz.]

2238.

Kis János — Kazinczynak.

Kedves Barátom!

Úgy hozzá szoktattál engem rest levelezőt feleletednek haladék nélkül vevéséhez, hogy rettegek, valamikor az tsak kevésé késik is. Rumi barátunknak írt leveledből látom, hogy mostani félelmem nem volt fundamentum nélkül. Áldassék az a' mindenható erő, a' melly

[1] A levél zárlatán ép fekete pecsét.

Neuhauser F.

Fr. Neuhauser.

„Das obere Eingang in das Devaer Schloss in Siebenbürgen."

„Fr. Neuhauser del 1824. — herausgegeb. im k. k. priv. Lithogr. Institut zu Hermannstadt." —

Erdei réalet. —

„Fr. Neuhauser del: ad Naturam 1822

Fényrép !!!

Neuhauser

festi

l

Kazinczy Ferenc

levelezése

X k. 41.63, 85, 98, e

Schchák Rezső, főgimn. tanár

IX. 43.

Neuhauser Ferenc

jestö 1800

l.

Korrespondenzblatt

1904. 40, 41 l.

79. l.

vegyes

c. 4

1kötet. 8r

Genetz

Arvid, dr.

Orosz-lapp utazásomból.

(M. Tud. Akad. Értekezések a Nyelv- és Széptudományok köréből, VIII. kötet, III. szám. 1879).

Neuhauser Ferenc

ferto-

l

Korrespondenz Blatt

1890. 56. l.

Grill Károly
é. n.

II. 1.–140. l., 54 képes tábla ——— u. o.

63. példány.

Neuhauser Ferenc ifj.

festő

Wód

Biró Sikó

22. I.

Neuhauser Ferenc

Kassinczy Ferenc levelezése
Tört. K. Budapest, 1893. 563,
598. l.

Neuhauser Franc

festō 1821.

vōd

Salzer

462. l.

MOB. gyüjtemények.

l

ágos Bizottsága

y { száma: hivatalból 19
kelte: 19
beérkezése: 19

száma:

ntézett szám:

na:

ma:

Neuhauser Ferenc

Grosser Ring** in Hermannstadt c. rajza*
repr.

Sigerus, Emil.
Aus alter Zeit
Hermannstadt, 1904.

* XVIII. nárad végi kép után készült

** A nagy Ring
Nagyszebenben

164

ruhán egy Nympha ül, kinek lábainál Satyr hever.
mögött tartja és baljával egy meg nem
bbi pedig bal felé néz és figyel. A le-
át takarja. A háttér hegyes vidék, hol a
i. Az égbolt felhős.

ól 1891: XI. 23-án az 52625 sz. leirat

I. 1-jén (189-92)
a 1893: I. 18-án az 1226 sz. leirat (29-93)

Neuhauser Ferenc

fest

l.

Korrespondenzblatt

1915. 120. l

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Neuhauser Ferenc itj

festö 1763-1836

laid

z

Rothardszárny

151. l.

1.-36. M.
I.-XX. Répes
tabla
St. Petersburg
Rodolphe Jassé
1899

Neuhauser Ferenc ifj

Ferkő

1818

Lás ø

Biro Erdkast

190. l. 87. szám

Neuhauser Ferenc id.

Ltáb I. 121, 123, 142 +1807

II. 17, 18, 43

III. 28, 33

Neuhauser Ferenc ifj

1763–1836.

Ltáb IV. 151

Neuhauser Ferenc ig

festö és id.

l.

Mark Baronéleti

31.l. 32.l. 76.l.

77.l. 212.l.

em perspektivischen Geschick im Mittel-
talles Esel und Kuh angebracht sind. Nur
ngel, der leider auch nur in ganz allge-
dem gewohnten ikonographischen Schema
ine Vorstellung aus der Margaretenlegen-
ann die reglos auf einer Bare ausgestrekt
selbst scheint von bartlosen Männerfigu-
n den oben beschriebenen Kopffragmenten
und mit gewellten Haarkranz wiedergege-
ganz ausserordentlichen anatomischen Kön-
nbar alle zu der Reliefdarstellung, die
em Typus des Marientodes folgt und könne
st werden, während die weiblichen, meist
graphischen Schema der Geburt Christi ge-
oder Wunderbild der heiligen Margarete
re Anhaltspunkte weder in Thema noch im

Neuhauser Ferenc ifj
vézm. litogr.

szül. Bécs 1763, u.o.
tanult, 1785-től rajz-
tanító Nagyszebenben,
megh. u.o. 1836. aug. 22.

Bielz Graphik
14, 16, 17, 28. l.
kepekkel

Honterus Janos
arch. litogr. 1822
A kerzi apátsági templom
romjai, litogr. 1822

1. – 58. U.

Budapest
Athenaeum
1877.

X

N e u h a u s e r F e r e n c rajtanár, tájfestő és kőrajzoló Nagyszebenben 1763-1836. Kőrajzai:

1."Jahrmarkt in Siebenbürgen /francia és magyar szöveg is/. Nach der Natur gezeichnet von Fr.Neuhauser, auf Stein von Lanzedelli. In Farben gedruckt in lithographischen Institut zu Wien.1819:- Albertina Zwfach XII.

2."Anfangsgründe der Zeichenkunst. Entworfen und lithographiert von Franz Neuhauser, kk. Professor der Zeichen- und Baukunst. Hermannstadt und Kronstadt". 20 litográfia. Többnyire virágok és állattanulmányok. 1821-22.- Kis qu-fol.-

3."Lenre von Licht und Schatten verbunden mit den notwendigsten Grundregeln zur freien Handzeichnung mit 10 lithographierten Blättern von Franz Neuhauser, Professor der Zeichen- und Baukunst. Hermannstadt, 1821". Kis qu-fol.-

4."Anfangsgründe zur Landschatfszeichnung von Fr.Neuhauser, KK. Professor, 1825". 20 litográfia. Táj- és virágtanulmányok. Datálva 1824. Kis qu-fol.-

5."Zeichenbuch für die gebildete Jugend nach der Antique entworfen von Franz Neuhauser. KK. Professor der Zeichen- und Baukunst. Im kk. priv. lithographischen Institut in Hermannstadt.1823". 12 nagy folio litografia. Mitológiai ábrázolások.-

6. Nagy erdei tájkép Nagyszeben mellett. Jelz: "Fr. Neuhauser del. ad Natur.1822". Nagy qu-fol.-

7. Vadászjelenet. Jelz: "Fr. Neuhauser del.1822". Nagy qu-fol.- 8. Állat-viadal. Jelz: "Fr. Neuhauser del.1822". qu-fol.- 9. Sátor lovakkal. Jelz: "Fr. Neuhauser del.1822." qu-fol.- 10. Sirkápolna. Jelz: "Fr. Neuhauser inv. pinx. et del: 1821." 11. Szent Család. Jelz: "Franz Neuhauser inv. et del". 1822 12. Utolsó vacsora. Jelz: "Fr. Neuhauser del.1821". Fol.- 13. Krisztus a kereszten. Jelz: "Fr. Neuhauser pinx. et del.1822."- 14. Luther Márton Cranach után. Jelz: "Franz Neuhauser del.1821". Tónusos litográfia. Fol.- 15. Luther Márton. Jelz: "Fr. Neuhauser del.1821". Fol.- 16. Bora Katalin. Jelz: "Fr. Neuhauser del.1821". Fol.- 17. Melanchton. Jelz: "Fr. Neuhauser del.1821." Fol.- 18. Luther Márton. Jelz: "Luc. Cranach pinx. Fr. Neuhauser del.1823." Fol.- 19. Calvin. Jelz: "Holbein pinx. Fr. Neuhauser del.1823.". Fol.- 20. Zwingli Ulrich v. Toggenburg. Jelz: Fr. Neuhauser del.1823." Fol.- 21. Mózes. Jelz: "Fr. Neuhauser del.1821." 8°.- 22. Edelmann. Jelz: "Fr. Neuhauser del.1821." 8°.- 23. Négy gyermekportré. Jelz: "Fr. Neuhauser del.ad nat.1821." qu-fol.- 24. Hat virágtanulmány. Jelz: "Fr. Neuhauser del.1822 és 1824." 4°.- 25. Huszonhét ornamentális rajz. Jelz: "Fr. Neuhauser del.1821". 4°.- 26. Szász parasztasszony a konyhában. Jelz: "Fr. Neuhauser del 182 ." Fol.- 27. "Jos. Carl Eder". Jelz: "Folka sc. Neuhauser del". 4°.- 28. Daniel Georg Neugeboren. Superintendent der Augsb. Confessions Verwandten in Siebenbürgen". Jelz: "F. Neuhauser del.1822." Nagy fol.- 29. Honterus János. Jelz: "F. Neuhauser del.1821". Kis fol.- 30. "Lucas Hirscher nach dem Originalgemälde aus der Baron Bruckenthalische Sammlung". Jelz: "Fr. Neuhauser del.1822." Nagy fol.- 31. Apolonia Frau des Kronstädter Richters Hirscher". Jelz: "Fr. Neuhauser del.1822." Fol.- 32. A kerczi kolostor romjai. Jelz: "Fr. Neuhauser del.ad nat.1822." Fol.- 33. A dévai vár felső bejárata. Jelz: "Fr. Neuhauser del.1824." Nagy folio.- 34. A dévai vár látképe. Jelz: "Fr. Neuhauser del.1824. Nagy fol.- 35. Nagyszeben látképe. Jelz: "Fr. Neuhauser del.1824." Nagy qu-fol. 36. Brassó látképe. Jelz: "Fr. Neuhauser del.1824." Nagy qu-fol.- 37. Kolozsvár látképe. Jelz: "Fr. Neuhauser del.1824." Nagy qu-fol.-

Neuhauser kőrajzai a Bruckenthal-Muzeum festményei után: 38. Adriaen van der Venne "Der Bauer in der Klemme". Jelz: "Neuhauser 1822". Fol.- 39. Pieter van Bloemen "Viehherde auf der Heimkehr". Jelz: "Neuhauser 1822." Nagy qu-fol.- 40. Pieter van Bloemen "Die kleine Viehherde". Jelz: "Fr. Neuhauser 1822." qu-fol.- 41. Pieter van Bloemen: "Esel mit Truthahn". Jelz: "Fr. Neuhauser 1821". Qu-8°.- 42. Leonhard Bramer "Pilatus wäscht sich die Hände". Jelz: "F. Neuhauser 1822." Tónusos kőrajz. Nagy fol.- 43. Flamingo /?/ "Kinder-Bachanal". Jelz: F. Neunauser; 1822." Tónusos kőrajz. Nagy qu-fol.- 44. L. Versdringten ? "Seestück mit Fischern". Jelz: "F. Neuhauser del.1822." Nagy qu-fol.--

Katalógusunk nagy részét Dr. Julius Bielz ur, a Bruckenthal Muzeum kiváló igazgatója szíves levélbeli közlésének köszönjük.- Bibliográfia: Th-B. Kstlex. XXV. 409. l.--

Weinhauser Ferenc

Nagy Zoltán adatai

Neuhauser Ferenc ifj

festő

l

Biró József:

A 2 sibói kastély

Bp. 1942.

16, 17. l

CSANÁD *(Marosvár, Morisium)* 26
— egyk. apátsági templ. 46
— egyk. székesegyház 46
— gör. kolostor és templ. 45
— keresztelőkápolna romjai 46
— IV. László sírja 48
— Szt. Gellért kőkoporsója 159
CSARODA *(Bereg m.)* ref. templom, torony 41, 104
CSATÁR *(Zala m.)* egyk. bencés apátság 232
—i biblia (ú. n. Guthkeled-, v. Gebhard-biblia; Admont, bencés apáts.) 232—234, 235, CCLI
—i kódexfestő műhely 233
CSÁBRÁG *(Csábrág-Barbók, Čabradský Vrbovok, Hont m.)* vár 126
CSÁKVÁR l. Vértesszentkereszt.

DEJTE *(Dechtice, P*
rk. templ. alapr.
— freskómaradvány
DENGELEG *(Eg*
leg, Nógrád*
templ., apszis
DETREKŐ *(Plav*
die, Pozsony*
DETTA *(Temes*
—i lelet (Nemz.
204, 239, CC
DÉVÉNY *(Dévi*
vár 126
DIAKOVEC l.
DINANT *(Maa*
195
DIÓSGYŐR vár
DIVIAKY NAI
l. Nyitradivé
DOBRONYA (
Zólyom m.)*
templom, ala
DONNERSMAI
tökhely

a Birottság házi pénztárából
a nevezett levelezőlap – jövedelmi
pénztárnak visszatéríteni méb
tisztassék.

Budapest, 1925. június hó 30-án.

Dr. Szőnyi

Wenhauser Tecne

L.

Rajzoltatás

1943. IV. évf. 8 p.

62 l.

191 szám.

A

192

Műemlékek Orsz

Tárgy:

A M. O. B. pénztárának visszatérittetik az ócsai építési eszközöknek fuvardija =

823,200 kor.

A beadv

Melléklet

Egyúttal

Előirat sz

Utóirat sz

Másolta:

Exp. 192

Neuhauser Ferenc

l.

Bedő litogr.

12. l.
22. l.

ános-szobor. Fekete.

Fekete.

.

tészet. Fekete.

m. Fekete.

um. Barna.

ék.

m. Kék.

m. Barna.

Neuhauser Ferenc ifj.

Siebenbürgische Jahrmarkt c. 6 lapból álló sorozatát 1819-ben Lanzedelli finesen litografálta.

Bielz Graphik

16. l.

1821-ben nyílt volt az első erdélyi a nagyszebeni Bielz-féle könyvnyomda alapításában, kiről mint rajzoló és litografus dolgozott.

u. o. 16, 17. l.

Neuhauser Ferenc ifj

festő

l. Biró Eidkast

66, 95, 98 l. 151

LVI. t

A gernyeszegi Tell-
ki kastély 1818-ban,
fenti festménye

Repr.

Neuhauser Franc ifj

A marosujvári
kastély 1800 Eörul
fenti festménye
repr.

Biró Erdkast
LVII. t.

NEUHAUSER Ferenc nagyszebeni festő

F. N. Zeichenlehrer in Hermannstadt, tervezte a nagyszebeni főtemplomba Bruckenthal Mihály († 1813) síremlékét, melyet bécsi művészek kivitelezték. Mellszobor lágy fémből, római kosztümben. (1815, 87–881)

Pressburger Zeitung
(Genthon)

Neuhauser Frauenrat

---

mit Herbette. Barabás
Gratis 1831
Hebenstein.

fortsetzende Zeitschrift
3 Lage.

Neuhauser Ferenc

festő

U. szebeni rajztanár 1780 körül
Altala festett arcképek közül
ismerem Eder Józsefét, meg vézbe
metszve megjelent (Erdélyi Mu-
zeum V. köt. 178. l emlittetik)

Nagy Iván. Magyarországi képzőmü-
vészek a legrégibb idők tól 1850 ig.
Szárazdon 1874 évf 186. l.

Neuhauser Ferenc Atj

1763 – 1836

fasto

l.

Genthon Erdélyunio

27. l.

Neuhaserek

l. Biró Erdmüv

155, 156, 281. l.

Az utóbbi darab 4396. sz. a., a
forgó főkötőt drótra felfűzött,
nincsenek szerves, a stílnek me
csúcsba végződő, áttörött, gör
zománczos, gyémántbélésű, ara
imitt-amott szivárványszínű alap
lékelt főkötő (l. a 478. ábrát), m

nasonmása az Oláh Miklós esz-övetből készített dolmánya, mely sod legrégibb ruházati emlék a íremlékének gipszmásolata volt. rt, noha a viselet szempontjából, eg Báthoryt a művész, koronával n letörött jogar nyelének marad-

Neuhauser

1802

laid

Falkà Sandt

...hauser Ferenc ify

...-tól a bécsi képző-
üvészeti akadémián
...anult, apjával együtt
...erült Nagyszebenbe, ki-
nek 1785-ben bekövet-
kezett halála után a
normális iskola rajzta-
nitója lett. 1802-ben meg-
nősült. 1828-ban polgár-
jogot szerett s 1836. aug.
22-én halt meg Nagy-
szebenben. Testvérei
József, János és Gottfried
rajzolók és festők voltak
József és János Nagysze-
benben, Gottfried ko-
lozsvár ott.

Bielz Graphik
17. l.

Aufgenommen v. von Neuhauser

Ansicht der Königlichen Freyen Stadt Mvásárhely [Neumarckt]

Vorzügliche Ansichten des Fürstenthumes Siebenbürgen

Kozat, Hüttes alapy

folio

fenti jelrés és

gez von Alt.

Neuhauser

Ueberfahrth J. J.
K. K. Majestäten Franz
des Ersten und Caro-
lina Augusta / über
den Altfluss in Sieben-
bürgen bei Girelsau
im Hermannstaedter
Stuhle am 12ten Sept.
1817.
Rein. folio. Umriss-
Aufgenommen und
gezeichnet v. Sonnen-
stein u. Neuhauser

Két oldalt alul
magyarázó tűvegyel

Neuhauser

rejm.

Land
=

Exlibr. 28

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhely

Miután keresményemnek 191 .... é

tésénél .....

jelenhetek, keresményemnek átvételére ..

nevü munkástársamat szóbelileg megbizt

Kelt ....., 191 ....

.....

tanu.

.....

tanu.

Neuhaser

Ansicht der Ruinen
des alten Rothen
Thurms am ilk
Flusse. /
Vorzügliche Ansich-
ten des Fürstenthums
Siebenbürgen
Heimat, folio -
Aufgenommen von
Neuhauser.
gezeich. v. Steinfeld

Neuhauser Franz jun.

Maler geb. 1763, gest. 22. Aug. 1836 in Magdeburg. war dort Zeichnenlehrer und etwa 1812 Kustos der Brukenthal-Gallerie. Um die Mitte der 20-er Jahre lernte Barabas Nikolaus bei ihm malen, und malte auch sein Portrait 1831. Von N-s Werken befinden sich in der Brukenthal-Gallerie ein Portrait (1810) und der Einzug des Pastors Stark in seine neue Pfarrei.

Knick II. 317. d.

Könyvtári (reformja) igazgatási szervezet (V. 236, 237.

Neuhauser Franz, sen.

Maler, gest. nach 1807, malte hauptsächlich Landschaften. Er wirkte in Nagyszeben, wo von ihm in der Brukenthal-Gallerie sich die Gemälde: Landschaft mit Mühle, Landschaft mit Ruine, das Schloss von Nagyszeben (alle drei 1789), Stombattalva (1802) befinden.

Krück II. 316. l.

-féle)

Komáromi ház Debreczenben V. 221

Neuhauser Ferenc festő,
szül. 1763, magh. 1836 VIII. 22.
Nagyszebenben, hol rajztanító s
1812 körül a Brukenthal-képtár
őre volt. Arc- és élet~~[illegible]~~
~~festett~~ és tájképeket festett. Barabás
Miklós rövid ideig nálá tanult
rajzolni.

1825.

~~Hagyszent miklósi kincs~~.

~~Nemzeti Lexikon 531 l.~~ (14

Neuhauser Ferenc ifj

1815–1824-ig az erdélyi
tájés városképek készité-
seért évenkent 200 frt
segélyt kapott Ferenc csá-
nartól. Bár Neuhauser
74 quasch képet elkészitett
a tervezett mu nem je-
lent meg. Ezek közül 4
orbot Bécsben Alt Jakab
rajzolt köre. 1825-töl
nem foglalkozott többé
litografiával –

Bielz Graphik

17, 18-l.

Neuhauser Ferenc rajzoló
és épitész életrajza
Szinyei. IX 1006.

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhely

Miután keresményemnek 191 ..... é

tésénél .....

jelenhetek, keresményemnek átvételére ..

nevü munkástársamat szóbelileg megbizt

Kelt ....., 191 .....

.....

tanu.

.....

tanu.

Neuhäuser.

tiroli üvegfestö

l.

Egyhárm. tap

I. 1880 275. l.

Neuhauser ad viv
del 1785

Juan Wargoj, od.
Klosca Rebell
Rexin, 8°
fenti jelres

Neuhauser nagyszebeni festő,
akitől az 1820 as években
Barabás Miklós rajzolni
tanult.

Pesti Divatlap. 1846. 1031 l

Neuhauser

laid

Müvészet 1910

231

..... *műhely.*

yfőnökség!

év ..... hó ..... n történő kifize

..... indokából személyesen meg nem

..... számú .....

ztam.

évi ..... hó .....

.....

sajátkezű aláírás és munkásszám.

Neuhauser Ferenc
ifj

Sigerus Péter (1759–1831) és Sigerus Károly (1813–1868) archépei fentitól az alábbi muzeumba

Mitteilungen aus dem Baron Brukenthalischen Museum

XI. 1946. 19. l.

Neuhauser Franz

München 1904-199. 206, 207
-1906. 135
-1910. 231-234

1 11 (100

Hermes Johannes: Topart (7

(976), 4340 (937).

MDK

Neuhauser Ferenc, ifj.

793-798. sz.

Csaki,M: Baron Bruckenthalisches Museum in Hermannstadt. Führer durch die Gemäldegalerie. VI.Auflage, Hermannstadt, 1909.

Neuhauser Ferenc

A művész „Vásár Erdélyországban" című műve 1819-ben készült.

Szabolcsi Hedvig: Művészet Magyarországon...
Művészet, 1980. június – 18. lap.

Neuhauser Ferenc festő

l. Donát János

Jávor A: A felvilágosodás művészete 1007-1015

Élet és Tudomány, Bp. 1980. aug. 8. XXXV (32

Neuhauser Ferenc (1763-1836), festőművész

Barabás Miklós festőművész 1825-ben Nagyszebenben Neuhausertől rajzolni tanult, ugyancsak ott tanulta meg a litografálást, az olajfestési technikáját pedig Kolozsvárt egy Gentiluomo nevű dilettánstól látta.

Művészetről mindenkinek.

Magyar Kommunista, 1920. júl. 2.

Nauhauser Ferenc, grafikusművész

A Budavári Palotában a Nemzeti Galéria és a Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutatócsoportja „Művészet Magyarországon 1780–1830-ig" ámmel kiállítást rendezett. – A táj témával indul a kiállítási sor, folytatódik az életképsorokkal. – Nauhauser Ferenc műve: „Vásár Erdélyországban" c. 3 lapból álló színes litográfia sorozat. (említve)

Esti Magazin

1980. VI. 5. Kossuth. 18.30 (S. J.)

MDK

Neuhauser, festőcsalád

szebeni mesterek Erdélyben dolgoztak.

A magyarországi müvészet története I.
Bpest, 1961. II. kiadás. 466.1.

Neuhauser Ferenc rajztanár

Falka Sámuel rajzoló, betü- és réz-
metsző /1766-1826/ tanára Szebenben.

Századok 1874. 26-44 o.
Nagy Iván: Magyarország képzőművészei

Grafika, rajz
Cserei Farkas atyja emlékoszlopának terve, Neuhauser Ferenc

Művészet, III., 1904. 206-207.

Adatok művészetünk történetéhez.

Szeben

Neuhauser Ferenc rajztanár tanitja Falka Sámuel rajzolót, betü- és rézmetszőt /1766-1826/

Századok 1874. 26-44 o.

Nagy Iván: Magyarország képzőmüvészete

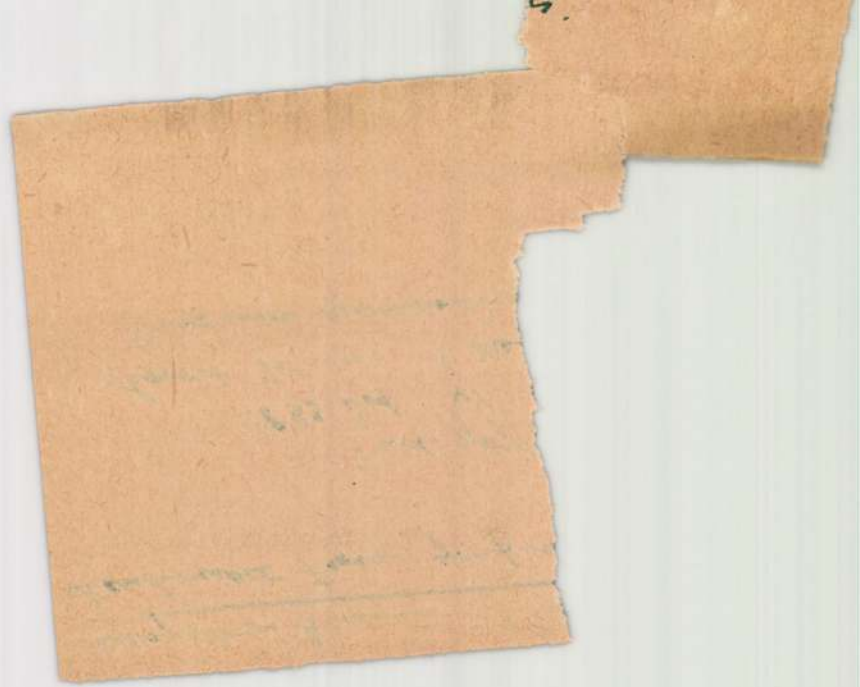

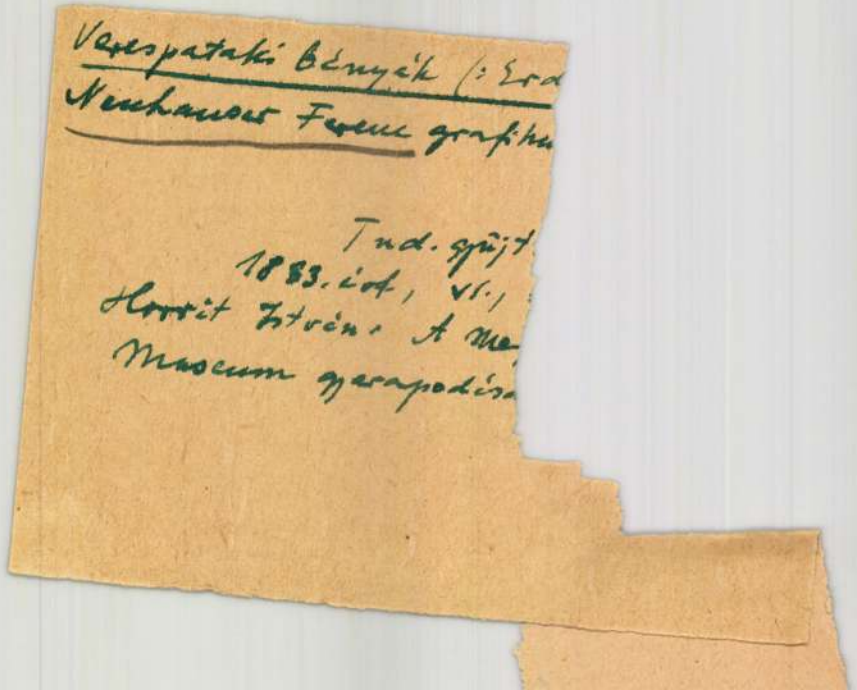

Verespataki bányák (: Erd

Neuhauser Ferenc grafikus

Tud. gyűjt.
1883. évf., vs.,
Horvát István: A Me
Museum gyarapodása

Neuhauser rajztanár

Pásztorlúr, 1925. XI. évf.

2. l.

Dr. Sihlossy László: Barabás Miklós

Festészet, falkép
a zsibói Wesselényi-kastély nagytermé
nek képei, Neuhauser Ferenc

Művészet, III., 1904. 206-207.

Adatok művészetünk történetéhez.

Festészet, táblakép
Brukenthal kormányzó arcképe, Neuhauser Ferenc

Művészet, III., 1904. 206-207.

Adatok művészetünk történetéhez.

Festészet, táblakép
Teleki József arcképe, Neuhauser Ferer

Művészet, III., 1904. 206-207.

Adatok művészetünk történetéhez.

Festészet, táblakép
Teleki Sámuel arcképe, Neuhauser Ferenc

Művészet, III., 1904. 206-207.

Adatok művészetünk történetéhez.

Neuhauser Franz festö, XVIII. sz.
Erdély.

Arch. Sieb. 1903. 32. köt. 83. l.

Neuhauser Ferenc rajztanár.

Tud. gyűjt.
1817. VI. köt. 56.o.
A.: A Debreczeni Ref.
Collégiumról.

Festészet, táblakép
Aranka György arcképe, Neuhauser Ferenc

Müvészet, III., 1904. 206-207.

Adatok müvészetünk történetéhez.

Festészet.

"Utolsó vacsora" Berethalom-i templomban fest. Neuhauser a XIX. sz. elején.

Erdély.

Arch. Sieb. 1903. 32. köt. 84. l.

Festészet.

"Utolsó vacsora" festmény a Szászsebesi templomban, fest. Neuhauser a XVIII. sz. végén.

Arch. Sieb. 1903. 32. köt. 83. l.

Festészet.

" Tanitó Krisztus" oltárkép, Berethalom

fest. Neuhauser XIX. sz. elején.

Erdély.

Arch. Sieb. 1903. 32. köt. 84. l.

Grafika, rézmetszet
Sorozat Erdély tájairól és régiségeiről, Neuhauser Ferenc

Művészet, III., 1904. 206-207.

Adatok művészetünk történetéhez.

87. *Révay Antal gróf.*
1780—83-ban nyitrai püspök.
VARJÚ ELEMÉR
Budapest.

88-90. *Kollonitz László gróf,*
váradi püspök és később kalocsai érsek. Rézmetszet. 3 változat.
COUDENHOVE-BREUNNER
GRÓFNŐ, *Zseliz.*

91. *Palkovics György, esztergomi kanonok.*
(1763—1835.) Rézmetszet.
VARJÚ ELEMÉR
Budapest.

92. *Felber Antal.*
Rézmetszet 1772-es évszámmal.
VARJÚ ELEMÉR
Budapest.

93. *Fekete József grófné, szül. Esterházy grófnő.*
Rézmetszet. COUDENHOVE-BREUNNER
GRÓFNŐ, *Zseliz.*

94. *Migazzi Kristóf, bibornok-érsek.*
(1714—1803.) COUDENHOVE-BREUNNER
GRÓFNŐ, *Zseliz.*

95. *Migazzi Kristóf,*
második változat. VARJÚ ELEMÉR
Budapest.

Neuhauser rézm.

96. *Schönborn Anselm Ferencz gróf.*
Munkács ura. (1681—1726.) Rézmetszet.
COUDENHOVE-BREUNNER GRÓFNŐ, *Zseliz.*

97. *Eder.*
Rézmetszet. NEUHAUSER-től.
MAGYAR NEMZETI MUZEUM KÖNYVTÁRA, *Budapest.*

98. *Hlavacs János.*
MAGYAR NEMZETI MUZEUM KÖNYVTÁRA, *Budapest.*

99. *Margitai Klára.*
Ny. 1764-ből. TÓTH ANDRÁS *Debreczen.*

100. *Pongrácz Gáspár (sz.-miklósi és óvári),*
esztergomi kanonok. († 1766.)
MAGYAR NEMZETI MUZEUM KÖNYVTÁRA, *Budapest.*

101. *Jeszenák Sándor.*
«Aliena relinque.»
MAGYAR NEMZETI MUZEUM KÖNYVTÁRA, *Budapest.*

102. *Dobai.*
Rézmetszet. MAGYAR NEMZETI MUZEUM KÖNYVTÁRA, *Budapest.*

Czakóexlib. 28. l.

MDK

Neuhauser Franz (18-19.sz.)

Táj erdélyi parasztokkal és nyájjal, stb. Jelzés lent jobbra: Franz Neuhauser pinxit 1832. Hermannstadt. Vászon. 109x189.

Táj erdélyi medvevadászokkal. Jelzés lent jobbra, az előtérben: Neuhauser, f. 1833. Vászon. 109x189.

Ernst Múzeum aukciói.XVII. 33.1.

Neuhauser Ferenc rajztanár és festő-
művész. 1830. Nagyszeben.

Tud. gyűjt.
1833., VI., 124.

MDK

Neuhauser Ferenc

Galambáldozás, of.

Főv.Képtár Kiáll. 43. M.Otthonok. Bp. 1949.máj.

Neuhauser Ferenc ifi é id. M.D.U.
festők

portréfestők, Erdélyben dolgoztak.

Gáldi L.: Siebenbürgen im Aufbau der ungarischen Kultur. Bp-Leipzig 1943, 71

Neuhauser Ferenc ifj. M.D.K

festő és litografus

litográfiái felsorolva:

Gerni, A magy. könyv. 1960 186

M. D. K.

Fraur Neuhauser festő XIX. n.

A zsibói Wesselényi kastély falait festi vadászjelenetekkel a 19. n. elején.

Balogh J: Ungarische Kunstdenkmäler im Heimgekehrten Siebenbürgen. 1941. 12.

M. D. K.

NEUHAUSER Ferenc ifj. festő

szül. 1763 Wien, meghal. 1836 Nagyszebenben

Zsibó, Wesselényi-kastély.

Falképek: „historiai oltárdarabok", 1810

Nagyterem: 5 nagy vadászjelenet, 1805

Garas XVIII. k. 205. l.

Neuhauser, Franz, nagyszebeni festő MDK

Unter den /von O. Beu (Răscoala lui Horia în arta epocei, Bucuresti 1935)/ aufgezahlten Arbeiten finden sich solche der Hermannstadter Maler.... Franz Neuhauser, Die Gipsmedaillen von Karlsburger Münzgraveurs Rudolf Liebhard...

59.o.

Bielz Julius: Die Revolution 1848/1849 in Hermannstadt im Spigel bildlicher Darstellungen.

KelemenEml 58-63.o.

M. D. K.

NEUHAUSER Ferenc festő

Szebenben a városi rajziskola vezetője

Művért 1955. 1 sz.
Balogh István: Adatok Debrecen képző
művészetéhez a XIX. sz. elején 56, 57. l.

56
57.

M. D. K.

NEUHAUSER Ferenc ifj festő, rézmetsző

szül. ~~1774~~ 1763 Wien, megh. ~~1815~~ 1836 Nagyszeben

N. Ádám Ferenc festő fia

1800 k. Eder József arcképe,

Aranka György arcképe

Teleki József és Teleki Sámuel arcképe

Neustädter Mihály, Fillsch Dániel arcképe

Marosvásárhely Teleki könyvtár „Gesellschaftssaal" falképei

Garas XVIII. 2. 151, 182, 205, 229, 238, 253.

M. D. K

NEUHAUSER, Franz d. Ä. festő

megh. 1807 u.

Tájkép ~~[illegible]~~ romokkal. (1789)

Tájkép malommal (1789.)

Nagyszebeni vásár (1789)

Szombatfolva (1802)

Joseph Karl Eder

Bruckenthal'sches Mus. Hermannstadt 1901.

215–216. l.

NEUHAUSER, Franz d. Gy. Pestő

Szász lelkész bevonulása új gyülekezetébe nyáron 1833.

Brukenthal'sches Mus. Hermannstadt
1901.
216 - 217. l.

 K.D.K.

NEUHAUSER, Franz d. J. festő

Szül. 1763 Nagyszeben

Rajztanitó Nagyszebenben.

Cactus speciosus grandiflorus

Georg Slinzmann nagyszebeni mészáros

Anna Maria Slinzmann

Filek nagyszebeni szíjgyártó 1818.

Szász lelkész bevonulása új gyülekezetibe Télen 1833.

MDK

Neuhauser Ferenc I-II

Roth V.dr.: A szássebesi oltár

Archiv des vereines ziebenburgische Landeskunde.1903.

mDK

Neuhauser Ferenc,

Cserey Farkas közelebbi összeköttetésbe lép vele, s atyja emlékének "ideáját" vele készitteti el. N.F. nevével még a 30-as években is találkozunk. Horvát István a"Széchenyi országos Könyvtár Orzője ir róla az általa szerkesztett Tudományos Gyüjteményben. /1833. VI.k. 124.l./

Barabás Miklós tanitványa volt, ki a tanitványok között a legnagyobb hirnévre tett szert.

B.J.: Régi magyar festök.
Müvészet.1910. 231-234.l.

Neuhäuser

läsd

Perlajst 94.l

.....nevü munkás igazolta

.....

a müvezető aláirása.

lyezem:

.....

agy helyettesének
rása.

— Endrényi Imre, Szeged.

M.D.K.

Neuhauser Ferenc.

A zsibói Wesselényi kastélyban vászonra festett két képét 1957-ben szakszerüen levették és most a zilahi muzeomban őrzik.

Vámszer Géza: A csikrákosi Cserei kuria falkép maradványai.

Müv.Tört.Ért. 1960. 1.szám. 29.lap

M.D.K.

Neuhauser Ferenc.

Szebeni festő, sok erdélyi kastélyról készitett képet. A zsibói kastély falára nagyméretü tájképet festett, és Wesselényi vadász tetteit örökitette meg.

Vámszer Géza: A csikrákosi Cserey kuria falkép maradványai.

Müv.Tört.Ért. 1960. 1.szám . 28.lap

Neuhauser Ferenc

rajztanár.

Kis Sámuel (később a Debreceni Kollegiumban a rajzolás tanára) behatóbb tanításban részesült N. Szebeni Rajzolás Professora Neuhauser Ferenc ur által.

A Debretzeni Reformatum Collegiumról. Tud. Gyűjt. 1817. VI. k. 56

Neuhauser

vajztanító

Nagy Szeben a XIX

század elgen

Lásd: Barabás Miklós

irod

Ujabbkori ismeretek tára

Pest, 1850. I. K. 323. l

Prodtner Daniels

Stvis.

XVII. st.

Neuhauser N

festo?

Lied

KB

95. 71. l.

Neuhauser Ferenc

festő Kolozsvár

l.

Szendrei: Műsk.

v. tört. V. k

381. l.

átiratommal van szerencsém érte-
siteni, hogy a visegrádi Salamon
torony udvarának szárazon rakott
kőfalazata további 7.5 m. hossz-

M á s o l a t :

793/1915. szám.

A m. kir. erdőhiva

A visegrádi m. kir. erdő
torony udvarának szárazon ra
folytán folytatólag összeo
mi és számszakilag felülviz
harminc koronát utalványozok

Neuhauser Ferenc, id.

Nagynebenben fertett tájképeket s ott halt meg 1807 után.

itj. Neuhauser Ferenc

fertő

1763 – 1836.

Neuhauser Gottfried

1830-as évek –

Minvészeti lexikon

560–561. l.

Alois

[illegible] fertő

Révai lex.

14 k. 433. l. (17)

Neuhauser Ferenc

id

Lind

Bielz Galeriestudien

8, 9. l. 10. l.

MoB kvt.

Neve: N. Ádam

Ferenc

Nagy

Szentiványi Endre
úrnak.

Kassa
Hóhérbástya.
Kulhaner lakás.

Neuhauser festőcsalád. MDK

méltatása Bielz J.től VViener Jahrbuch für Kunstgeschichte,1960.87.old.

A magyarországi művészet története I. 474.1.
Bpest,1901.II.kiadás.

NEUHAUSER FERENC

Tudoran, Olimpia:

Pictura lui Franz Neuhauser junior, in colectia Muzeului Brukenthal. /német összegogl./

Galeria de Arta Brukenthal, Studii si Comunicari, Nr. 1. 93-100 old. 10 kép. Sibiu 1978.

Neuhauser Ferenc 1/7

Szamos olajképet, táj-
képeket gnaschban, rajzot és litographiát kézitett a Bielz-féle kőnyomdában. Bielz Gyula számos litografiáját felsorolja s citálja Nagy Zoltánnak a Magyar litogr. tört. c. művét, melynek ő adta az adatokat.
Sokat utazott Erdélyben és számos táj- és városképet kézitett, melyeket Benigni J. H. szándékozott kiadni Malerische Reise durch Siebenbürgen c. művében Megnézni Szinnyeiben megjelent-e?

Bielz Graphik 17. l

NEUHAUSER, Franz

33 lapos erdélyi, főleg szász viseletekről készült vizfestmény sorozata maradt fenn- 1820 körül
MNM Történeti Képcsarnok

Galavics Géza: Erdélyi viseletalbumok a XVI-XVII. században. = Régi erdélyi viseletek. Bp., 1990.

121 - 123. p. ill.

enczné Thököly Mária. 1672. Kiállította: Herczeg
ázy Pál Frakno várából.

remény s szeretet jelvényei s így

chy Margit grófnő tulajdonában
n fején pompázott. Kétségkívül
grófnő, született Korniss Anna
lt ki egy vörös, részben nyitott,
fejedelem viselt gyermekkorában.

487. ábra. Herczeg Esterházy Pálné Thök
Kiállította: Herczeg Esterházy Pál

Az előbb ismertetett fest
herczegek családi képei közül
Nádasdy Ferenczné arczképe u
Évának képmását tárgyaljuk köz
Esterházy Pál (1635—17
a birodalmi herczegi rangra emelt
emberek által a XVII. század má

Neuhauser Ferenc id

festō

Bécs XVIII. 4.

és Magyarban

l.

Bielz Potrhat

281, 282. 7.

~~Vaskord, La Tène VI. 128~~

Neuhauser

zum vészcsalád

lásd

E. G. II. 201 l

3468

Neuhauser

nagyszeben! festő-
szalád
sződ (itt brassóinak
írva)

Kopp Magybiedfest.

13. l.

Tsz.:

Kelet	Beszélő neve (olvashatóan)	Hiv.	Magán	Inturb.	Kelet	Beszélő neve (olvashatóan)	Hiv.	Magán	Inturb.

Neuhauser Ferenc id

festő

Bécsből került Nagyszebenbe, ahol a normális-kola rajztanítója volt

Meghalt 1785-ben, 57 éves korában Nagyszebenben.

Bielz Graphik

17. l

Neuhauser.

l.

LykaMagyműI800-50

122, 124, 156-7,
287, 292. l.

8.

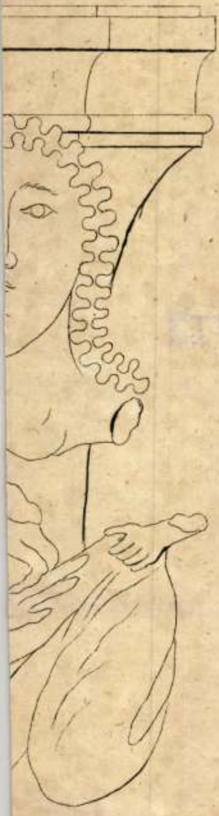

9.

5.

Neuhauser

Thieme Becker

XXV. 409. l.

(Lyka)

valami kivántatott; de eddig elő ezen segedelmet mind csak a szegény adózó Nép nyuitván: aug. 20kára minden jurisdictiok Elöljáróit egybe gyüitette Kolosvárra a Gubernator, ki most meg hatalmozott királyi Commissarius is, és aszt tette elejekbe, hogy a törvényes illendőség ugy hozza magával, hogy ezen köz terheket a Nemessi rend is viselje, tartassanak tehát generalis congregatiok, és azokba a fő Tisztek a rendekkel határozzák meg: mi móddal és micsoda mennyiségbe adakozhatik e végre a Nemesség is. Már most fognak [e] tárgyba a Vármegyékbe és Székekbe a köz gyülések tartatni. Ezek sok heljeken lármások lésznek, mert sokan nem akarják, sokan nem tudják által látni, hogy ezen segedelem nyuitásra szükség, és pedig haladék nélkül való szükség vagyon, olj nemü szükség pedig, meljel egybe vagyon Nemzeti lételünk és Constitutionk fen maradhatása köttetve. Én most a Verestoronyi Passusson által Oláh ország széllire, *Reu Vadului* nevü heljig be mentem, a hol már kosák posztok állanak — 12 lépésnyire álottam meg az utolsó kosák posztul, és láttam mind a Muszkáknak, mind Nékünk készületeinket — eggyik részrül való se Békeséges készület — a Muszkák azomba irántunk barácságos figyelemmel vannak és tőllünk félni láttatnak. — Sándor Császár a hirek szerint már is tapasztalhatta, hogy eggy genie erejét a hadi népnek számos volta meg nem gyengitheti — nékie jó volna inkáb Békeséget kérni, mint háborut tovább foljtatní, mert Napoleon annyira haladott már előre és Armadai ugy vannak el rendeltetve, hogy fel tett czéljába boldogulni fog, és igy a roppantot [!] számu armadára tett kölcséggel és a haszontalan vér ontással Sándor Népeit fogja csak szerencsétlenekké tenni. Meg mutatta már asztot Napoleon, hogy eö mindenre eléve el készíti magát, és mindenekrül olj tökélletes calculusu dispositiot tészen, meljnek ki menetele mulhatatlanul bizonyos — és igy Barátom a Te csudálkozásod igen méltó a felett, hogy vélle még is mér valaki ki kötni. — Bécsbül irják nékem, hogy oda érkezett Tudósitások szerint 2-a és 3-a Aug. a két nagy Armadánk közt véres viadal volt, meljbe a Muszkák felettébb nagyon meg verettettek. Hogy a Török és Muszka közt a Békeség tökélletessegre nem ment, a bizonyos, mivel a melj terminusra volt a Békeség ki hirdetése tétetve, akkor a Török nem csak nem publicaltatta, hanem eggy $\frac{m}{30}$ emberbül álló armadat álitot fel Nizzánál — eszt pedig okozta Andreossinak Konstantinápolba való meg érkezése — és ez okozta aszt is, hogy a melj Muszka Corpus Oláh országbul Lengyel országba

 Karácsay Ferenczhez

nyomult volt, a vissza tért és mars directioját a Duna felé Suvalovnak vette.

Én Szebenbe Bruckenthalnak Galleriaját szépnek, igen szépnek és gazdagnak találtam, de rosz rendbe. Bibliothecája még ennél is rosszabb rendbe vagyon; numismatica collectioja el packolva ál egy nagy vasas ládába; ásványi és Bányász gyüiteménye minden systema nélkül almáriumokba széljel hányva. Valóba kár azon roppant nagy kincsnek ilj gondolatlan kezekbe lenni. Utolsó Leveled szerint Rumi nem fogja Sopronyt el hagyni, eszt meg vallom sainállom, mert lelkembe már örültem annak, hogy ő itten rendet fog csinálni. Neuhauser nem volt jelen most Szebenbe, hanem a Galleriába észre vettem, hogy eő nem egyéb, csak egy festő, azaz ecsetjével le tud valamit vászonra festeni, de tudományossan nem ért a dologhoz, az az nem artista a maga fachjába. Nem tudom, Rumi a Tudományokra nézve Szebenbe nem használhatot volna e többet, mint Sopronba; ki tudja nem fogja é eő magát resolválni Szebenbe a Bibliothecariusságot magára válalni. Ohaitva várom válaszszát, és meg tudván gondolkodása módját, én mindent el követek abban, hogy eő be jöijön és pedig ugy jöijön be, hogy ez által maga sorsán jobbithasson. Élj szerencsésen.

A napokba egy ide szomszéd faluba egy B. Bánffi Urat látogattam meg — ebéd után, eng[edelemmel] mondom, az árnyék székre menvén, a tudva lévő szükségre egy régi el szaggattatott irás juta kezembe, meljet küldök is néked azért, hogy Erdéljre nézve hires Rabutin subscriptioja — mást vevék e heljet elő, hát ez is egy 1602. eszt. költ irás — rendre mind csak válogatni akartam, de mind a leg régibb irásokra kaptam, meljek el valának szagatva. Valóságos vétek ilj gondolatlan emberek kezekbe az irások. — Itt ez estve rettenetes történet esék — egy asszony hajadon testvérével tréfálván, elé kap egy pisztoljt és tréfábul reá cserszenti — ez el sül, és testvérit ugy találja szíven keresztül, hogy tüstént meg hala.

[Eredetije a M. Tud. Akad. könyvtárában: M. Irod. Lev. 4r. 50. sz.]

Neuhauser festőpalád

~ vól: Bielz, Julius / Wiener Jahrbuch für Kunstgesichte 1960. 87. /

A magyarországi műv. tört. I. 309.
Corvina 1970.

MDK

Neuhauser Ferenc, id.

788-792. sz.

Csaki,M: Baron Bruckenthalisches Museum in Hermannstadt. Führer durch die Gemäldegalerie. VI.Auflage, Hermannstadt, 1909.

M. D. R.

NEUHAUSER Ádám Ferenc festő

szül. 1734 Wien, megh. 1807 után

1780-ban Nagyszebenben rajztanár

1772 Mária Terézia családi arcképe

1779 Menekülés Egyiptomba

1789 Nagyszeben lálképe

1800 Szászsebes ev. t. utolsó vacsora

predella kép

Bertholom Krisztus és utolsó vacsora kép

Garas XVIII. A. 238. l.

Neuhauser Ádám

festő

Nagyszebeni, ~~archépfestő~~ mester.

A magyarországi műv. tört. I. 303.
Corvina 1970.

Neuhauser Ferenc

XIX. z oleje

l.

Makkai László

Erdélyi varos ok.
Bp. 1940. 25. l. 15. t.

Officina

NEUHAUSER Ferenc rajztanár

1833

16. ápr. 20. Neuhauser Ferenc nagyszebeni rajztanár a verespataki bányákat ábrázoló rajzokat ajándékoz. Szerzemény

Művtört.Ért. 1990 1-2 123

Gazdasági Vezetőnek

Igazolom, hogy .....
megbízását az alábbiak szerint teljesítette:

Fentiek alapján részére .....

Budapest, 197 ..... hó .....

Elsz

Elszámolandó .....

Neuhauser kőrajzai a Bruckenthal-Muzeum festményei után: 38. Adriaen van der Venne „Der Bauer in der Klemme". Jelz: „Neuhauser 1822." Fol. — 39. Pieter van Bloemen „Viehherde auf der Heimkehr". Jelz: „Neuhauser 1822." Nagy qu-fol. — 40. Pieter van Bloemen „Die kleine Viehherde". Jelz: „Fr. Neuhauser 1822." qu-fol. — 41. Piter van Bloemen: „Esel mit Truthahn". Jelz: „Fr. Neuhauser 1821." Qu-8°. — 42. Leonhard Bramer „Pilatus wäscht sich die Hände". Jelz: „F. Neuhauser 1822." Tónusos kőrajz. Nagy fol. — 43. Fiamingo (?) „Kinder-Bachanal". Jelz: Neuhauser, 1822." Tónusos kőrajz. Nagy qu-fol. — 44. L. Versdringten? „Seestück mit Fischern". Jelz: „F. Neuhauser del. 1822." Nagy qu-fol.

Katalógusunk nagy részét Dr. Julius Bielz úr, a Bruckenthal Muzeum igazgatója szíves levélbeli közlésének köszönjük. Bibliográfia: Th-B. Kstlex. XXV. 409. l.

NOVOTNI JÁNOS genre-festő Pesten, 1834—1879. A SzM. Graf. Oszt. őrzi egy tanulmányrajz-litográfiáját. Lt. 4118. Bibl. Éber: Művészei Lexikon 565. l.

ORBÁN GÁBOR rajztanár Komáromban a 19 sz. II. felében. Nála tanult rajzolni Jókai Mór. Orbán közepes tehetségű tájfestő, Markó Károly modorában. Több rajza jelent meg a kassai Ábrázolt folyóiratban. 1840-ben jelent meg a pozsonymegyei Farkasvölgy várát ábrázoló litográfiája. Bibliográfia: Hasznos mulatságok, 1828. II. (Repr.) — Lyka: Tbv. m. I, II. IV. — Győri Szemle, 1930. 26. l. — Magyarország vármegyéi és városai. Komárom vm. 262. l. — Nagy I.

ORLAY P. SOMA kőrajzai: Petőfi Debrecenben, 1844-ben. Festé Orlay Petrich Soma, metszette Molnár József, 1857. — Szép Ilonka. Kőre rajzolta Grimm R. Az Orsz. M. Képzm. Társ. műlapja, 1862. — Kazinczy és Kisfaludy első találkozása, 1860. — Kun S. 32—537, 752.

ORSZÁGH ANTAL Mármarosszigeten született 1818 körül 1848-ban cs. kir. hadapród volt, de átszökött az olaszokhoz és tiszt lett a velencei légióban. Később Konstantinápolyba ment, ahol, mint fényképész és nyelvmester tartotta fenn magát. 1853-ban Párisba költözött, ahol festegetett és fényképész műtermet nyitott. 1862-ben hazajött Pestre, 1878. április 6-án agyon lőtte magát. Bibl: Tragor I.: Vác műemlékei és művészei 140. l.

5. „Zeichenbuch für die gebildete Jugend nach der Antique entworfen von Franz Neuhauser. KK. Professor der Zeichen- und Baukunst. Im kk. priv. lithographischen Institut in Hermannstadt. 1823.“ 12 nagy folio litográfia. Mitológiai ábrázolások.

6. Nagy erdei tájkép Nagyszeben mellett. Jelz: „Fr. Neuhauser del. ad Natur .1822.“ Nagy qu-fol.

7. Vadászjelenet. Jelz.: „Fr. Neuhauser del. 1822.“ Nagy qu-fol. — 8. Állat-viadal Jelz: „Fr. Neuhauser del. 1822.“ qu-fol. — 9. Sátor lovakkal. Jelz: „Fr. Neuhauser del. 1822.“ qu-fol. — 10. Sírkápolna Jelz: „Fr. Neuhauser inv. pinx. et del. 1821.“ 11. Szent Család Jelz: „Franz Neuhauser inv et del.“ 1822. 12. Utolsó vacsora. Jelz: „Fr. Neuhauser del. 1821.“ Fol. 13. Krisztus a kereszten Jelz: „Fr. Neuhauser pinx. et del. 1822.“ — 14. Luther Márton Cranach után. Jelz: „Fr. Neuhauser del. 1821“. Tónusos lithográfia. Fol. — 15. Luther Márton. Jelz: „Fr. Neuhauser del. 1821“. Fol. — 16. Bora Katalin. Jelz: „Fr. Neuhauser del. 1821“. Fol. — 17. Melanchton. Jelz: „Fr. Neuhauser del. 1821“, Fol, — Luther Márton. Jelz: Luc. Cranach pinx. Fr. Neuhauser del. 1823.“ Fol. — 19. Calvin. Jelz: „Holbein pinx. Fr Neuhauser del. 1823“. Fol. — 20. Zwingli Ulrich v. Toggenburg, Jel.z: Fr. Neuhauser del. 1823.“ Fol. — 21. Mózes. Jelz: „Fr Neuhauser del. 1821“. 8°. — 22 Edelmann. Jelz: „Fr. Neuhauser del 1821“. 8°. — Négy gyermekportré. Jelz: „Fr. Neuhauser del. ad nat. 1821.“ qu-fol. — 24. Hat virágtanulmány. Jelz: „Fr Neuhauser del. 1822 és 1824.“ 4°. — 25. Huszonhét ornamentális rajz. Jelz: „Fr. Neuhauser del. 1821.“ 4° — 26. Szász parasztasszony a konyhában. Jelz: „Fr. Neuhauser del. 1822.“ Fol. — 27. „Jos. Carl Eder“. Jelz: „Folka sc. Neuhauser del“ 4° — 28. Daniel Georg Neugeboren. Superintendent der Augsb. Confessions Verwandten in Siebenbürgen.“ Jelz: „F. Neuhauser del. 1822.“ Nagy fol. — 29. Honterus János. Jelz: „F. Neuhauser del. 1821“. Kis fol. — 30. „Lucas Hirscher nach dem Originalgemälde aus der Baron Bruckentalische Sammlung“. Jelz: „Fr. Neuhauser del. 1822.“ Nagy fol. — 31. Apolonia Frau des Kronstädter Richters Hirscher“. Jelz: „Fr. Neuhauser del. 1822“. Fol. — 32. A kerczi kolostor romjai. Jelz: „Fr Neuhauser del. ad nat. 1822.“ Fol. — 33. A dévai vár felső bejárata. Jelz: „Fr. Neuhauser del. 1824.“ Nagy folio. — 34. A dévai vár látképe. Jelz: „Fr. Neuhauser del. 1824.“ Nagy fol. — 35. Nagyszeben látképe. Jelz: „Fr. Neuhauser del. 1824.“ Nagy qu-fol. — 36. Brassó látképe. Jelz: „Fr. Neuhauser del. 1824.“ Nagy qu-fol. — 37. Kolozsvár látképe. Jelz: „Fr. Neuhauser del. 1824.“ Nagy qu-fol.

NEUHAUSER, Franz

TATARU, Marius: Art et histoire: étapes de développement dans la culture visuelle de la Transylvanie du XIXe siecle. Revue Roumaine d'Histoire de l'Art

1. XVII, 1980 58 sh. ill
2. XVIII, 1981

NEUHAUSER, Joseph

1806-ban erdélyi viseleteket ábrázoló rézkarc sorozatot jelentet meg

Galavics Géza: Erdélyi viseletalbumok a XVI-XVII. században. = Régi erdélyi viseletek. Bp., 1990.

121.p.skk. ill.

Január 2-án /szerdán/ a ISZKER /
dr.M.Kiss Pál Erdél
mutatása.

A PROGRAMVÁLTOZTATÁS J

Ü G Y E L E T : a Landler Jenő utcáb
november 7. dr.Jáki Ferenc
november 14. Göböly József
november 21. Göböly József
november 28. Göböly József

EGYESÜLET ÚJ TAGJAI: Anóka Eszter -
Fekete Zoltánné -
Kerezni Béláné - B
Szőnyegi Péter - B

T Á J É K

- Korponai Margó /Eger/ festőművész
hónapot Stokholmban töltött. Ott
a Studio kívánságára Stokholmban k
- Martsáné Szűcs Ilona festőművész k
Szekszárdi Művészetek Házában. A t
totta meg.
- Csonka Ernő /Szombathely/ festőmű
rött a Városi Könyvtárban. A tárla
- Határ Jánosnak Németországban /NS
nyílt kiállítása.
- Sólyom Zoltán és Tóth Ferenc kiál
ni az SzDSz Galériájában /Dísz té
kesztő nyitotta meg.

B u d a p e s t, 199o.október 29.

NEUHAUSER JÓZSEF (Bécs, 1767 – Nagyszeben, 1815)

Joseph Neuhauser a bécsi Akadémián tanult, miként Ferenc bátyja (lásd Kat. 46), majd 1785-ben a nagyszebeni Theresianum Árvaházának Normál-iskolájában lett rajztanár, de egyidőben (1790) a Hadikasszánál írnoki állást is betöltött. Felesége a Nagyszebenben működő portréfestő, Franz Anton Bergmann leánya volt.

Alig néhány műve maradt ránk. Szebenből, hivatali elfoglaltságként is gyakran járt fel Bécsbe, s ilyen tartózkodásait idézheti fel két bécsi udvari jelenetet ábrázoló gouache kép (1789). Nagyszeben, Brukenthal Múzeum). Itt kiállított munkája mellett történeti szempontból legfontosabb műve az a rézmetszetben sokszorosított erdélyi viseletsorozat, amelyből valószínűleg csak két 6 lapos album jelent meg 1807 táján s amelyet eddig általában Ferenc bátyja munkájának tartottak (lásd Kat. 49). A töredékes sorozatból a kiállítás előkészítése kapcsán előkerült két Joseph által jelzett darab (lásd Kat. 48, 49) azonban azt látszik bizonyítani, hogy a Neuhauser testvérek közül az erdélyi viseletsorozatok műfajában kezdeményező szerepe Józsefnek lehetett. Valószínűsíthető, hogy a Habsburg Monarchia népeit bemutató első viseletalbum (V. Kininger, Bécs 1802/3) számára is ő készítette az erdélyi viseletek rajzait. Metszetsorozatán kívül még egy általa festett gouache portréról (dr. M. Neustädter), két virágcsendéletről (egykor mindhárom erdélyi magántulajdonban) s egy feltehetően hozzákötheto ideál-tájképről (1796, magyarországi magántulajdon, I. Neuhauser jelzéssel), tudunk s egy Meglancolt Ámor című, állítólag jelzett képéről is (Postatakarékpénztár 111. Aukciója, 1944 II–III, Kat. 447, repr.).

10 A marosújvári Mikes kastély és környéke, 1789 58. TÁBLA

gouache, 41,2 x 64,8 cm
Felirata: Marosújvár és a körül lévő Vidéknek lerajzolása mellyet Méltóságos Zabolai Grof Mikes István Felséges Tsászári arany Koltsos (!) Úr ő Nagyságának ajánlja Alázatos Szolgája Neuhauser Jósef Raj... 1789
MNM TKcs, ltsz. 64.63

A kompozíció az erdélyi Marosújvár (Ocna Mureş) barokk kori Mikes kastélyát ábrázolja, előtérben a kastély házanépével, középen elől a napernyő alatt dolgozó rajzolóval s

Művészet Magyarországon 1780–1830 Katalógus
MTA MKCS – MNG Bp. 1980

ben készült metszeteiről tudunk. Ezek a pesti Der Neue Kurier c. újság mellékleteinek készültek s az akkor folyó török háború vezéreit, Belgrád térképét, Laudon pesti fogadtatását s a pesti polgárőrséget, a későbbi Lipótváros rendezési tervét ábrázolták s máig csak egyrészük maradt fenn. A Szépművészeti Múzeum 1795-ből pedig három vízfestményt őriz Pollencig neve alatt, kettő a nádor köszöntésére készült, egy pedig farsangi bálját ábrázolja.

8 A budai vár látképe a pesti Dunapartról, 1787 2. TÁBLA

rézmetszet, 36,5 x 58,2 cm
Jelezve jobbra lent: Inven. et sculp. Jose. Pollencig Pict.
Felirata: Prospectus Regiae Civitatis Budae, Hungariae Capitalis. (ajánlás az Orczy címer két oldalán:) Excellentissimo, ac Illustrissimo Domino. Domino Ladislao L. B. Orczy, de Eadem S. C. et R. A. Maestatis Camerario, Actuali Intimo Consiliario, Comitatus Abaujváriensis Supremo Comiti, ad Excelsum Consilium Regium Locumtenentiale Hungaricum Primario Consiliario etec. etec. Domino Patrono Gratiosissimo dedic. et naturaliter design. a Jose. Pollencig Pict. ejusdemque inven et sculp. anno 1787
MNM TKcs, Itsz. T 9621

A budai várnak a Lánchíd pesti hídfőjének megfelelő nézőpontból megrajzolt látképén a királyi vártól a Mátyás templomig terjedő részt és az alsórakpartot látjuk a vedutáktól megszokott topográfiai hűségű ábrázoláson, de a vizen játszó fényekkel s a partmenti házak tükröződésével mégis új módon, egy ekkortájt jelentkező festői felfogás első megnyilvánulásaként. A metszetnek mindössze egyetlen példányát ismerjük, ez is az Orczy-leszármazott Podmaniczky László gyűjteményéből került múzeumba.

Irod: Vayer 1947, 95; Rózsa 1963, Kat. 95.

SZOKOLAI HÁRTÓ JÁNOS (Kecskemét, 1781 – Kecskemét, 1853)

Asztalos mester és fűzfapoéta volt, aki mint asztalosinas némi rajzoktatást is kapott. Verses Kecskemét-históriáját 1846-ban adták ki.

jobb oldalt kilátással a Marosra, amelyen egy tutaj úszik alá s a Marosmenti tájra. A kép egy főúri rezidenciát bemutató képtípus s egy tájábrázolás sikerült összekapcsolása. Több változata ismeretes, amelyek közül az itt kiállított lap a legkorábbi. A Kolozsvári Városi Galéria őrzi egy „Joseph Neuhauser Professor Pin. 1790" jelzésű, valamivel kisebb gouache, és egy nagyméretű, „Joseph Neuhauser pin. 1791" jelzésű olajfestmény változatát. Közülük a két gouche változat a frissebb, jelezve, hogy rajztanár készítőjük a grafika technika műfajában mozgott otthonosabban. Az egyes kompozíciókban jelentősebb eltérés csak a staffázsalakok elrendezésében van. A ma is álló kastély barokk kori állapotát csupán Neuhauser itt említett művei őrizték meg, mivel az 1848-as forradalom idején megrongálódott kastélyt Mikó Imre 1855-től Kagerbauer Antallal romantikus stílusban átalakíttatta.

Irod: Az olajkép változatot említi Biró 1943, 66, 98, 100, 89. kép (de Ferencnek tulajdonítva) és Bielz, 1960, 101 (de mint Teleki kastélyt). Az épület átépítéséről B. Nagy M. 1977, 82–95.

rézkarc szerepel a három Neuhauser testvér, Johann, Franz és Josef által készített albumban. Sorrendjük: 1. I Neuhauser: Eine alte evangelische Pestsäule – ein alter verfallener Brunn (feltehetően fantáziarajzok), 2. az itt kiállított lap, 3. Joh. Neuhauser sculp. Franz N. del.: Der Rothenthurmer Pass (A Vöröstorony-szoros), 4. Jos N – J. Neuhauser: Die reformierte Kirche Ucza (!) in Ungarn (az ócsai ref. templom), 5. J. Neuhauser: Die alte sächsische Kirche zu Hammersdorf ohnweit Herrmannstadt (a szenterzsébeti-gusterita-i erődtemplom), 6. J. Neuhauser: Das Schloss Zeyten ohnweit Kronstadt (a feketehalmi-codlea-i erődtemplom).

A sorozat év nélkül jelent meg. Mivel azonban a bécsi Neuere Annalen der Lit. des österreichischen Kaisertums 1808. évi júniusi száma (p. 263) ismerteti a kiadványt, megjelenését így 1807 körülre tehetjük. Cserey Farkas 1808. június 24-én írta Kazinczynak, hogy „Az Ausztriai Annalisok júniusi darabja ugyan rútul bánik a mi Neuhauserünkkel, nem láttam a munkát, melj olj kímélés nélkül, faragatlanul recensáltatik, mert ezen derék művészt ismervén, ismervén munkáit is, nem képzelhetem, hogy arra méltó lett volna." Az ismertetés valóban legáltó, mivel [illegible]

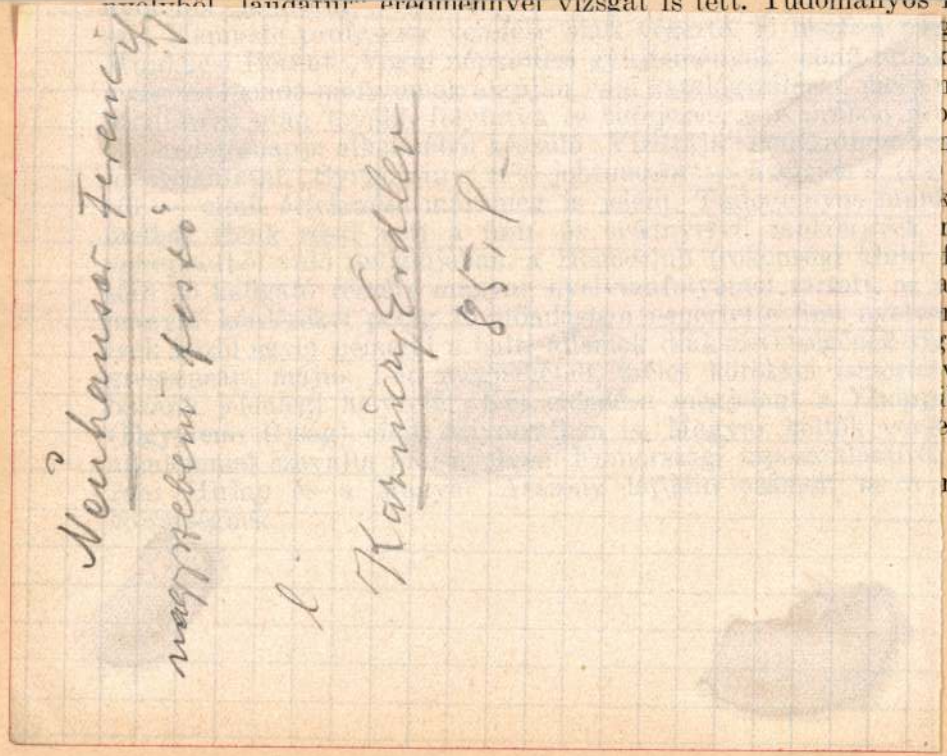

gkezdte
tájának
munkát
fesszor
n kíván
képző-
kássága
magyar
felkéré-
aktuális
n, ame-
gai kon-
ve meg
laslehti
eit több
a Sop-
magyar

ifjúsági keresztény egyesület vallásos összejövetelein, ahol nemcsak a közösen végzett ének megfigyelése, hanem a görög nyelv intenzív gyakorlásának lehetősége is nagy hasznot jelentett számára. Athéni tanulmányútja után visszatérve állásába, a miskolci görög keleti egyház zenei kultúráját most már alkalma lesz gazdag tapasztalatainak megfelelően a legmodernebb egyházzenei irányok figyelembevételével továbbfejleszteni.

IX. LENGYELORSZÁGI ÖSZTÖNDÍJASOK.

Felügyelőjük: Dr. Divéky Adorján, egyet. ny. rk. tanár, a Varsói Magyar Könyvtár igazgatója, Warszawa, Czackiego 16.

Dr. Komoróczy György (1909, Kapnikbánya, Szatmár m., ref.), október havától februárig a krakói városi, majd állami levéltárban (Archiwien ziemskie) vizsgálta át a magyar borkereskedelem történetére vonatkozó anyagot, különösen a városi vám- és adókönyveket, valamint a vámkamarai jelentéseket. Márciustól május közepéig az-

Neuhauser Ferenc itj

litogr. és festő Nagyszeben

1763 – 1836.

l.

Bielz Porthat

129. 300, 377, 410.
456, 485, 486, 487, 489,
702, 806. sz.

~~Vetemszentvidi lelet VI.128.~~

Neuhauser Ferenc

festő

l.

Birógernyetiegi

36-C.

10753.

reszólító

áros férfiközönsége lelkesedetten
emelvényen jobbra fordultan áll, ~~és~~
emelte, balját pedig keblán tartja.
négyes a gatyás kocsis szekerében
reszkedett ~~[illegible]~~.

.

44-901
-901-7.

Neuhauser Ferenc

festő

l.

Biró – Barabás

2/2. l.

CSÜTÖRT.

17

Kath. Cs. sz. Gerg.
Prot. Hortense

PÉNTEK

18

Kath. Pét. és Pál b.
Prot. Ödön

Mabyle 46/e. n. Térit ... eredeket

SZOMBAT

19

Kath. Erzsébet asz.
Prot. Erzsébet

Izr. 20. S. Vajere

47

47. HÉT 1932 * XI. HÓ * NOVEMBER 30 NAP

Neuhauser Ferenc

festo

l.

Roth Sieb Alt

117:133.l.

Közli a lap a honvé
marasztaló itéleteit. A névsor
mény:"Akiket nyugdijazásra, vag
hetnek a Népbirósághoz. A tapas
a Népbiróság felmenti, sőt gyak
ve.:/

5./Szabad szó.

A Szabó Dezső emlék
párt két vezére jelentős polit
mellékelve.:/

Az Egyesült-Államok
melyben közli, hogy ha a békef

Neuhauser Ferenc

nebeni festő

lárd okr

Domanovszky Sándor

Magyar művelődéstört.

V.k. Bp. é.n. (682. l.

148,)

LXII.

929 930

Neuhauser Ferenc

festő

l

Orsz Teleki

19. l.

~~Baesbodrogmegyei tört. és vég. társulat~~

~~gyűjteménye VII. 240, 293~~

~~IX. 188, X. 64.~~

Neuhauser Ferenc

Zsibói Wesselényi-
kastely (Szilágy vmi)
falkepei fenstitel -

Gerecze-falkepek

5-30-h.

Szijjdiszités IV. 228.

Neuhauser Ferenc

nagyszebeni festő
1800

l.

Arch. Ert. 1917

94. l.

LEÍRÓ-LAJSTROM

+, a nulyek egyike épen a dobogón halad át,

3141

3141. ~~15.~~ **Fr. Neuhauser.**

(Sz. 1763-ban. † 1836-ban.)

A Piatra Bojilor.

~~Az ábrázolt hegyre~~ hegyre, a ~~[illegible]~~ melyen, ~~[illegible]~~ bányabejáratok ~~[illegible]~~ látszanak, ~~látszanak~~ jobbról út vezet, a hol hét, kosarakkal felmálházott ló + megy a középtérben ~~[illegible]~~ tárna ~~[illegible]~~ irányában, honnan egy szürke ló jön ki. ~~A lovak egyike épen a dobogón halad át~~. Az előtérben balról két úri embert látunk, ~~Az~~ egyiknél kosár és a másiknál, ki jobb kezét ugy tartja, mintha beszélgetne, bot van; középütt egy munkás iparkodik dolga után jobb vállán nehéz kalapácscsal; jobbról pedig órsóját pedrő oláh leány követi a lovakat. Fönt négy madár röpköd a magasban ~~s~~ az égbolt felhős. Jelzése alól, jobbra az út testén, keresztbe irva: »*Fr. Neuhauser 1832.*« és a vászon hátán: »*Piatra Bojilor (?) ein Theil der Csetatjie, nach der Natur Gezeichnet und gemalet von Franz Neuhauser k. k. Professor 1832.*«

= Eidnek

542

Vászon, méretei 74 : 77·5 cm. — Át. Képt. 120. — Dep. ~~régi VI. 6. b) és~~ új 35. g). — ~~Ltsza 560.~~ Ny lelt. sz. 560. L

L -- 1905. átv. jegyzék 574.-- Száma az Orsz. Képtárban a sz. nban 2201 és a leltárban 3141.

Át. Képt. 120.
Dep. ny 35 g)
Ny l. 560

542

Ruthart Karl

9145.

A Detunata Goale látképe.

A középtérben emelkedő hegy baloldalán látjuk a basaltképződményt, a melynek egyes részei össze-vissza hevernek. Az előtérben pedig hat lovas alak képez csoportot. Az égbolt felhőzött és fönt a magasban számos madár röpköd. Felirata a kép alatt

balról: ERSTE ANSICHT DER BASALT-FELSEN DJE TUNATTA GOALE GENANNT.
ezután: Vorzügliche Ansichten des Fürstenthums Siebenbürgen
jobbról: PREMIERE VIE DU ROCHER DE BASALT NOMMEE DJE TUNATTA GOALE.
ezután: Vues principales de la principauté de Transilvanie.
alól balra: Aufgenommen von Neuhauser.
és jobbra: ?

Szines kőnyomat, méretei a vonalkeretnek 34.3:47.2 cm.

Szn. 61-910
1985-909-2
Át. lelt. 3224.

Vörös-Torony. T. 6590.

A háttérbeli hegyek tövében látjuk a vesztegzárt és a községet, melynek épületei közül a templom válik ki, a parton jobbra a csolnakok közelében az utat járó-kelők élénkitik; az előtért szelő ~~[illegible]~~ Olton pedig csolnak kel át. Felirata

balra: ANSICHT DER ROTHENTHURMER CONTUMAZ GEBÄUDE AM ALTFLUSSE.

jobbra: VUE DE BATIMENTS DE LA QUARANTAINE APPELÉE TOUR ROUGE SUR LA RIVIÈRE ALT.

alól balra: Nach der Natur gez. v. F. Neuhauser.

jobbra: Auf Stein v. Steinfels.

legalól balra: Sammlung der vorzüglichsten Ansichten von Siebenbürgen

középütt: Lithographisches Inst. in Wien.

jobbra: Recueil des principales Vûes dans la Transilvanie.

~~[illegible]~~

Kny., mér. a vk. 20.3 : 28 cm.

Szn. 596-98
112-98-2029.

Vöröstorony. T. 4526. III.

A középtérben az Olt innenső partján látjuk a régi Vöröstoronyt, a melyen innen a bográcsa alá rakott tüz körül többen képeznek társaságot, mig az utat pásztorok, lovasok, tehenek és birkák élénkitik. Felirata

balra: ANSICHT DER RUINEN DES ALTEN ROTHEN THURMS AM ALT-FLUSSE
Vorzügliche Ansichten des Fürstenthums Siebenbürgen.
jobbra: VUE DES RUINES DE LA VIELLE TOUR ROUGE SUR LA RIVIERE D'ALT
Vues principales de la principauté de la Transilvanie.

alól balra: Aufgenomen von Neuhauser.
jobbra: gezeich. v. Steinfeld.

Kny., mér. 34.5 : 46 cm.

57-94-78.

Grafika. XIX. nd.

Neuhauser Ferenc rajzai a verespataki bányákról.

Tud. gyűjt.

1833. évf., VI., 124. l.

Horvát István: A Magyar Nemzeti Museum gyarapodásai.

MDK

ifj. Neuhauser Ferenc

Biró Béla dr.: Sikó Miklós élete és müvészete 1818-1900. Kolozsvár, 1944.

Reinhauser Franz

festette 1805 körül a zsibói Wesselényi kastély ebédlőjének nagy vadász jeleneteit.

D. Nagy Margit: Renezánsz és barokk Erdélyben, Bukarest, 1970.

1981.

Neuhauser Ferenc

A Neuhauser testvérek.

Midőn Kazinczy 1816-ban Kolozsvárott járt, megemlíti, hogy a normalis iskola mellett „prof. Neuhauser, testvére Ferencnek a szebeni professzornak" volt rajztanitóként alkalmazva. Őt először Zsibón látta 1805-ben „a szállót festve s a szobákat, s ezeknek egyikét, vászonra olajjal."

Neuhauser Ferencről Trausch Schriftsteller-Lexikona (III. k. 16 és köv.) úgy

fordits

emlékezik meg, mint a
rajz és építészet tanárá-
ról a ~~[illegible]~~ nagyszebeni
főelemi iskolában. Szüle-
tett 1763-ban, meghalt
1836-ban. Főleg táj kép-

folytatása a mel-
lékelt nyomtat
ványon.

(Művészet 1910.
231. l.)

Neuhauser Ferenc

szebeni festő

a zsibói kastély

vadászjeleneteket

ábrázoló falképei.

Balogh Jolán.

Erdély karatérő műem-

lékei. Pásztortúr.

1940. 5 13. l.

darabjain keresztül a szél esfehé
stiláris igazodását felvázolni.

* *

Az Árpád-kor művészete, szell
jelentősége van a ránk maradt fa
reszténység első két évszázadából
maradt ránk. Latin nyelven is ink
koztat a kor birtokügyeiről, tá
kevésbbé szellemi kultúrájáról. Ug
maradtak ránk művészeti emléke
kultúrájának elsőrendű emlékei, íg
kútfői. Világosan beszélnek alkot
közi kapcsolatairól, tanultságáról,
Sajnos, az első két évszázad épités
többnyire nem maradtak ránk. A t

Neuhauser Ferenc ifj.

festő

l.

Gerevich Emlékkönyv

184, 185 l. 190 l.

23 22 21 20 19 18 17 16 15 14 13 12

CO - LECCO

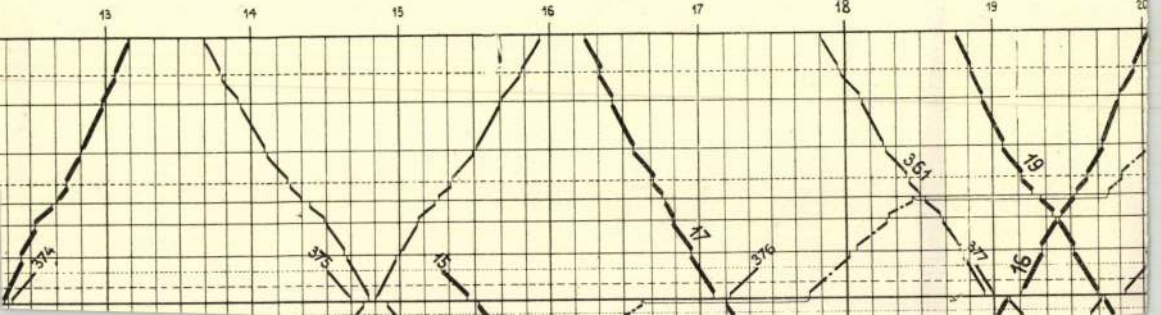

Neuhauser Ferenc

festő

Lásd

Rajzoktatás

1943. 62. l.

Bíró Béla dr:

A kolozsvári Normál

Rajzoda.

Erdélyi Helikon

1943. jún.

ZEMPLÉN

Várrom

Z: Zemplén vára. VV 1859, 172 l.

(képe 172 l)

3141

⊥ és a vászon hátán: „Tatra Bojilor ein Theil der Csetatjie, nach der Natur Gezeichnet und gemalet von Franz Neuhauser K: K: Professor 1832.

120

560

15 Fr. Neuhauser:

(Sz. 1763-ban + 1836-ban) A tatra bojilor.

~~Sziklás vidék.~~

Az ábrázolt hegyre, a melyen itt-ott ~~barlangnyilások~~ bányabejáratok látszanak, jobbról út vezet ~~[illegible]~~, a ~~melyen~~ hol hét, kosarakkal felmálházott ló megy ~~[illegible]~~ a középtérben látszó ~~barlang~~ tárna irányában, honnan egy szürke ló jön ki. A lovak egyike épen a dobogón haladát. Az előtérben balra két úri embert látunk. Az egyiknél kosár ~~[illegible]~~ s a másiknál, ki jobb ke~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ és ugy taptja, mintha beszélgetne, bor van; középütt egy munkás iparkodik dolga után ~~[illegible]~~ jobb vállán nehéz kalapácscsal; jobbra pedig órsóját pedrő oláhleány követi a lovakat. ⊥ Felrés alól jobbra az út testén keresztbe irva: „Fr. Neuhauser 1832." ⊥

Vászon, méretei —.—

(At. Kép 120. — Dep. régi VI: 6. b) és új 35. g.).

~~Ujszáma 35. g.~~

~~Ltriszáma VI: 6. b).~~

Ltsza 560.

42

mérni

vakr.

⊥ ~~Fölül~~ Fönt négy ~~[illegible]~~ madár röpköd a magasban s az égbolt felhős.

Kloska Inon

A barlangból Kloska csak vállig látszik ki. Haja göndör, bajusza lelóg s arcza leberetvált. Inge madzaggal van öfnekötve s bundáját vállra vetetten hordja. Felirata a sziklákon balra két sorban:

„Inan Wargoj
od. Klosca Rebell"

s jobbra: „Neuhäuser
ad viv. del.
78."

Reikara, méretei a vonalkeretnek 20.2 : 11.8 cm.

Lsha 2640

Nenhauser Ferenc

Barabás Miklós mestere. Barabás fiatalon hálából megfestette.

Lászlr M.: A magyar portré-műv. tört.-ből; Műgyűjtő, 1970. 4. sz. 41. l.

süveges fő P. M. betűk és stilizált
solingeni XVI. századi fegyverková
kunde» 650. lapján, ahol azonban a
bevésve, ar
gálnak. A
ványai arar
B á
vasból, kék
utóbbiak m
átalakultak
A vért alja
A hónaljná
egybeszege
alakja van a
Báthorynak
teljesen eg
hez csatolv
A
sisaksapkáv
rákfarkas n
díszítése h
A sisak pir
szalag lóg
gyűjtemény

435. ábra. Török spahi öltözet a XVII-ik századból a körmendi várkastélyból.

r. Felsége.
lynek hosszú fokéle van. Vastagon
gömbben végződik. A keresztvas
onnal és e fölött barna selyemmel
al vannak beszegve. A két lyukon a
l czimere van bevésve, a melyen
ronás növekedő sárkány. A czimer
ively elvágott végű és aranyozott
ésetekkel diszített. A vászonnal és
yar, mint a minő a XVI. és XVII.
országban divatos volt. E kard, a
ós tulajdonát képezte s mint ilyen
lyéink egyike. Azonban, ha csak a
volna e részben az irányadó, úgy
t ott az 1567. évet látjuk bevésve,
tvárnál 1566-ban esett el és így a
ősbb vésetett be, a mikor a család
bécsi udvari fegyvergyűjteményből
ir. Felsége.
ábra) kétélű, egy kézre való. Egyen-
gyharmad hosszában széles, lapos
elynek végei stilizált sárkányfejeket
redetileg bőrrel volt bevonva, alul-
j befelé karajolt, sárgarézből öntött

MDK

Neuhauser testvérek-

röl elég ellentétes adatok maradtak reánk.

művészet. 1910. 231-234.l.

N

ifj. Venhauser Ferenc festő M.D.K.

A Bruckenthal Museum festményeit köre rajzolva sokszorosította
Számos portré és tájképlitográfiát kéhitett

Gerni, A magy. körajz. 1960 15.

M.D.K.

Neuhauser, festő

Nagyszebeni mester. Barabás Miklósx havi 10 váltó forintot fizetettx neki napi két órás rajzleckéért.
268.o.

Lengyel Imre: Wilh. Agger pinxit 1825. A Lilla arcképfestőjéről. xxxx 257.o.

A Debreceni Déri Múz. Évkönyve. 1965. Debrecen, 1966
Alföldi Nyomda, Debrecen

Neuhauser Ferenc

rajztanár

Szebenben egy hónapig rajzolni tanította Barabás Miklóst, 15 wés korában.

Prof. Dunajcsz László: Barabás Miklós.
Művészet, 1970. szeptember - 48 lap

M.D.K.

Neuhauser, festő

A művészek, a múlt sz. elején, hogy megéljenek rajzleckéket is adtak, vagy iskolai rajztanárok lettek. Így ő is Nagyszebenben. 278.o. 31. jegyz.

Lengyel Imre: Wilh. Egger Pinxit 1825. A Lilla arckép festőjéről. 257.o.

A Debreceni Déri Múz. Évkönyve. 1965. Debrecen, 1966 Alföldi Nyomda, Debrecen

Neuhauser Ferenc

1822

l. Gereczeraptár

248 h.

Neuhauser

vizfestménye őrizte meg a XIX. szá-
zadból, a fehéregyházi kastélyt.

H. Takács Marianna: Magyarországi
udvarházak és kastélyok, Budapest, 1970.

2851

581

N

Neuhauser Ferenc Gertő M.D.K.

Luther portréját Bielz M. vitte át köre.

Gerszi, H magyar körajz. 1960 15

eszembe juta *Rumi* és ajálván Seiwerthnek, aszt a választ kaptam, hogy örömest heljheztetik ezen Statiora, csak hogy kívánságait tudják. Ehez képest mai napon irtam rövideden Ruminak, és meg kértem, hogy e tárgyba legyen Seiwerth Urral correspondenter — a mint ezen Urral beszéltem, most eleintén nagy fizetést nem adhatnak — csak ugyan szabad szálláson kívül leg alább is 400 forintot váltó czédulába kap — és én ugy itélem, hogy kár volna ezen fizetésre nem acceptálni a Bibliothecariusságot. Itt mind békességes hirek foljnak. Buczit láttam és szólottunk rollad is — ugy vagyon, hogy eő a kis öcsémmel, Cserey Jósival, Consiliarius Cserey Mihálj fiával, kinek Nevelője, a vacatiot nállam tölcse Krasznán — vagyok álandóul

hív tisztelőd
Cs.

[Eredetije a M. Tud. Akad. könyvtárában: M. Irod. Lev. 4r. 50. sz.]

2301.

Kazinczy — Zemplénmegyéhez.

Tekintetes Nemes Vármegye!

Bölcs rendelése az a' T. N. Vármegyének, hogy a' szőlők alatt való úgy nevezett borházakban állandóúl ott lakozók meg ne szenvedtessenek; mert nem képzelhetni olly moralitású embert, a' ki megállja, hogy midőn a' maga szőleje már meg vagyon szedve, de szomszédja még meg nem szedett, az idegen szőlőből gyümölcsöt, 's midőn télben fázik, onnan karót ne lopdosson.

Azonban ez a' rendelése a' Tek. Nemes Vármegyének már feledékenységbe kezd menni, 's én magam azon esetben látom magamat, hogy ez eránt panaszkodni kénytelenítessem, minekutána az Ujhelyi Köveshegyi szőlőm szomszédjában Néhai Szirmay Erzsébet Nénémnek maradékai embereiket egész háznépestűl lakatják, 's ezek szőlőmön keresztül útat törnek, terméseimet lopdossák, karómat égetik, a' méhrajokat az én szőlőmben lesik és fogdossák, 's tyúkjaikkal, lúdjaikkal, sértéseikkel, 's volt eggy idő és ismét lehet, még juhaikkal is nem csak termésemet, hanem szőlőmnek vesszejét 's tőkéjét is pusztitják.

Esedezem tehát alázatosan a' T. N. Vármegye előtt, méltóztassék ezen bölcs és igazságos rendelést ismét kihirdettetni, 's mint-

az a' Muzéum fennmaradását megerősítené. A' jövő Őszszel minden bizonnyal bémegyünk Kolozsvárra, 's akkor hozzá fogok. Bárcsak Szemere is indíthatná Auróráját, hogy két felől dolgoznánk a' Jón. — Ismét eszembe jut, hányszor nem? Ráday, Orczy, Csokonai biografiája. Édes szeretett Barátom, díszesítse-fel azokkal Muzéumunkat.

A' napokban Szabó Dávid Éneisét nézém-meg az Annalisokban lévő recensio szerint. Az a' recensio igen jó.

Kisünk Szuperintendensé leve, mellyen mindenkinek, a' ki őtet becsűlni képes, örvendeni kell.

Ma vette, az én szivem gyermeke, az Autographiai, és Pecsétgyűjteményt. Sokat gyönyörködtem benne. — Együtt indulnak leveleink. —

Lajosom csókolja az ő Széphalmi barátját. A' jövő csötörtökön adok vele exament. Az után írni fog. Nickgreis a' Klavirmestere sokat hallván tőlem Széphalomról, azt mondá elmegyen oda. Most ment-ki.

A' tisztelet és szeretet csókjait küldi Döbrentei.

Grófnénk jól vagyon. Ő is 200 Rf. V. Cz. ada a' Muzéumhoz. Tiszteletét íratja Széphalomra.

[Eredetije a M. Tud. Akad. könyvtárában: M. Irod. Lev. 4r. 53. sz. II. köt.]

2300.

Cserey Farkas — Kazinczynak.

Szeben 16dik Aug. 1812.

Nagy érdemű Kedves Barátom!

Én itt a környékbe mindeneket meg járván, holnap indulok haza felé. Forsportjainkon keresztül azon szélső postjainkhoz mentem Oláh ország szélin, a hol a mi végső Strásánktul 12 lépésnyire már Muszka kozák Strása ál.

Barátom! vétek, feletteb való nagy vétek, hogy a Bruckenthal Galleriáját csak oljan kevés ember ismeri — ugy tapasztaltam itten, hogy *Neuhauser* (kit nem láthattam) maga se isméri. Le irhatatlan nagy kincs vagyon abba. A Bruckenthal massájinak fő Directora, gubernialis Secretarius Seiwerth, régi jó Barátom lévén, tőlle meg tudtam, hogy egy Bibliothecariusra vagyon szükségek, azonnal

tettem, 's úgy hiszem, hogy Trattner Ur nem fogja Jelentésemtől megtagadni javallását.

Rendes a' mit a' Pestiek' csudálkozása felől írsz Sihulszkyra nézve. Én nem csudálkozom azon soha, ha olly emberek kapnak fényt, a' kik azt nem érdemelték. Bár csak az efféléknek az a' haszna volna osztán, hogy az eszesek nevetnék a' fényt. Te Sihulszkyt nyájasságáról dicséred. Valaki eggy fedél alatt lakik vele, épen az ellenkezőt panaszolja. Azt mondják, hogy durvább embert nem képzelhetni. Én magamra nézve ezt nem panaszolhatom, sőt engem gyakorta megszégyeníte kedvezéseivel, **bizodalmával,** melly becsületes embernél legveszedelmesbb neme a' csapodárságnak. Én minden kisértetnek állhatok ellent, csak ez egynek nem.

Te is Piaristáskodál tehát. — Tudatván velem valamit életed elmúlt esztendeji felől, nem remélhetném e hogy eggyik leveledben születésed helyét 's napját tudassd velem. Én az olly datumokat nagyon szeretem gyűjteni, még pedig magának annak keze írásával, a' kiről a' beszéd foly. Ha holta után egynek vagy másnak ez eránt kérdés támad, az illy levél véget vet a' pernek.

Az Iskolák most mingyárt megszűnnek. Hová írjak neked, és melly postákon? Köszöntsd a' mi közös barátunkat Siskovich Urat, kérd, hogy engem nézzen hív barátjának, akár hol leend. Szemmel fogom tartani, hogy tanúlása melly virágra fakadand. Élj szerencsésen, kedves barátom!

A' Pölitz Aestheticája készen áll, pecsét alatt, 's várja az elindúlhatást. Azt alig ha Septembernél elébb leküldhetem. Akkor eggyütt mehet Bácsmegyeivel etc. — Melly kár, hogy Szemere magához vevé a' Berzsenyi reze nyomtatását. — Vetted e a' Wesselényi rezét és a' Berzsenyi festett képét?

Aug. 11dikén.

Épen most veszem a' Bécsi Annalisok Juliusi darabját. — A' Szentgyörgyi Sallustját én recenseáltam, a' Horvát Kalendáriomát el nem találhatom kicsoda; — én annak a' Kalendáriomnak még csak eggy explját sem láttam, és így bizonyosan nem én recenseáltam. — A' mik lap 138. és 139. állanak, azokat az én leveleimből vette eggy valaki, de hogy azok el fognak mondattatni a' Publicumnak, azt én nem tudtam.

szőllő bort készittess pénzemért. — Én holnap után indulok Szebenbe, azért is hogy ottan lévő Ipomat meg látogassam, azért is mert dolgaim vannak ottan, és azért is hogy ottan áló Corpusokat és a tett Hadi nagy készületeket láthassam. Irni fogok Néked onnan is, és Neuheuserrel beszélni, hogy a Bruckenthal Galleriájárul készicsen egy ügyes le irást. Azon galleriát én gyerek koromban láttam és így semmi itéletet rolla nem tehetek — most más szemmel fogom meg tekinteni. Feleségem tisztel — Grófnéd kezeit csókolván, vagyok tisztelő hív barátod

Cs.

Kivül:

Tekintetes Kazinczy Ferencz Urnak — p. Debreczen, S. A. Ujhely — *Széphalom.*

[Eredetije a M. Tud. Akad. könyvtárában: M. Irod. Lev. 4r. 50. sz.]

2292.

Kazinczy — Helmeczy Mihálynak.

Széphalom Aug. 9d. 1812.

Kedves barátom!

Szemerénk még sincs. El nem képzelhetem miért nem jő, 's már nem merem reményleni, hogy jő. Sok örömektől fosztott-meg, és ha már eljő is, nehezen lelem-fel az örömnek azt a' tónusát, mellyel eddig fogadtam volna.

E' napokban Kassára kelle küldenem eggy gyalog embert. Azt remélvén, hogy Szemere bizonyosan itt lesz, kértem Rumit, a' Kereskedőt, hogy ha hozzád a' Bácsmegyei' csomóját még el nem inditotta, küldené-ki; alkalmam vagyon Pestre, az által akarom leküldeni. 'S Rumi nem csak a' Bácsmegyei nyalábját, hanem a' B. Barkóczy Lászlóhoz szóllót is vissza küldé, a' mint ide zárt leveléből fogod látni. Többet őtet illy szolgálatra nem kérem.

Nem állhatatlanság veve arra, hogy Trattner Urat a' Kis verseinek nyomtatásokra kérjem, noha már ezt Daykának megígérte volt, hanem barátság Kis eránt. — Eddig vetted jelentésemet a' Praenumeratio dolgában, 's látod belőle, hogy örömest kapok a' Trattner Ur által ajánlott szolgálaton. Reszketek, 's lángolok, látni, tudni, kapunk e elég praenumeránst. A' mi rajtam állott, azt meg-

Einer seiner Ahnen war in R[ákóczy]s Diensten. Er versprach den Ältesten der Familie dahin zu bewegen, dass er mir diesen Schatz leihe.

Den 20-sten kam ich mit Abraham Vay nach Berkesz.

Den 21ten kam der Hofrath und Zeyk, und den 22. gingen alle Gäste ab. Meine Cousine hatte 43 fremde Mäuler und 30 Schnitter zu verkösten. Aber sie konnte es, denn Vay gab seinem Sohne Berkesz und die näher liegende Besitzungen mit 68 telek und einer sehr reichen Allodiatur, und mein Onkel schenkte seiner Tochter und ihrem Manne Szőlőske ganz, und seine Besitzungen in Lagmocz und den Marktfleck Zemlény u. zwey grosse Weingärten in Liszka. — Und Vay Abraham ist erst 24 Jahre alt. Wie glücklich könnte mich der 10te Theil machen.

Lassen Sie den Bredetzky selig in seinem Herren ruhn. — Pohlens Regeneration hat er nicht erlebt. Ich glaube B. war unwürdig einer solchen Seelen-Wonne.

Der heilige Vater soll eine leichtere Lage haben. 1810 schrieb der Bischof von Savona einem Piaristen, der secularisirt hat werden wollen, dass Seine Heiligkeit arctissimae custodiae mancipata sich aller Geschäfte entzogen hat. Jetzt schreibt mir der Expiarist, er habe seinen Wunsch erlangt. — Man glaubt, das Concilium Parisinum hat den Erwartungen Napoleons nicht entsprochen. — Wissen Sie etwas davon?

Auf Ihre Fragen einen besonderen Brief. Leben Sie recht sehr wohl, mein lieber Freund. Zweifeln Sie an meiner Freundschaft nicht. — Noch muss ich Ihnen als Nachtrag melden, Pips habe seinen Sohn während dem Landtag Emil taufen lassen, und wie er mir schrieb, mir zum Compliment.

NB. Da sogar Pips bajuszen trägt, lassen Sie sich sagen, dass ich mich durch die Mode ebensowenig wie durch einen irrig verstandenen Nationalismus habe bewegen lassen einen ecklen und uncommoden Schnautzbart zu tragen. Bajuszen ohne Bart! wie unmahlerisch. Das trugen ohne Bart nur Sclaven, Mirmillonen.

[Eredetije a M. Tud. Akad. könyvtárában: M. Irod. Lev. 4r. 115. sz.]

2291.

Cserey Farkas — Kazinczynak.

Krasznán 6dik Aug. 1812.

Kedves barátom!

Tegnap szerencséltettem Jul. 27kén költ becses leveledet venni. Igen nagyon köszönöm Néked, hogy a kis Jósika nevelőjérül olj különösön gondoskodol és ajállom a tárgyot további szíves figyelmedre is. A Wesselényinek írt és kertembe áló epitaphiumod a Grófnédnak [!] nagyon meg teczet, izlésedre bizom részemrűl, a miljet Te jónak ítélsz, azt tudom a Grófné is mint igen jó ízlésü Dáma heljbe fogja hagyni. — Kissnek elő menetelén nagyon meg örültem, és miheljt az uiságbul értettem, azonnal gratuláltam nékie levelemmel.

Nállunk egy darabig szárazság volt, de azután essőre válván, igen is kelletin feljül essett. A kinek most sok szénája vagyon, Erdélji juhoknak fogadása nélkül is (a meljel temérdek bai 's processus vagyon) elég hasznát vészi az idén; körös körül nagy ármádák állanak és bőv szénával ritka helj dicsekedhetik. Erdéljbe a Hadi Corpus requisitio által tartatik és aligha Magyar országon is ezen sistemához nem nyul az udvar, annyival inkáb, mivel most nyakra főre Mehadianál eggy observativus corps álittatik fel — mivel a Muszkák Oláh országbul a nagyobb erővel a Dunán által Servia felé nyomultak. Igy tehát akár requisitio által, akár lieferung által tartasson a Magyar országon, Galicziába, Bukovinába, Erdéljbe álló Armadánk, minden esetre a két Magyar Hazának kell a Naturalékot számára adni, és igy bizonyosson a szénának nagy kelete lészen és nagyobb így, mint az Erdélyi mokány juhos gazdák által. — A mi azon gondolatot illeti, hogy két három esztendős csitkókat vásárolj, ezt igen is heljbe hagyom, és hogy ha sok szénád vagyon, hasznosnak is látom — azonba az előb kelő faiták nállunk iffiantan is drágák, lehet mindazonáltal utánna járással jutalmossan is venni. Leg első leveledben is ird meg nekem, hogy hány iljen csitkót kívánsz, micsoda szőrüeket, paripák vagy kanczák légyenek — mintegy mennyi árát szabod darabjának, és micsoda bestimmungra valók légyenek? Ahoz képest igyekezni fogok eleget tenni kívánságodnak. Én is uijitom kérésemet, hogy számomra egy antalko jó asszu

Kazinczy Ferenc levelére

K. k.

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
71021 BUCUREŞTI, CALEA VICTORIEI 125

BAND 25
Nr. 1–2
1982

FORSCHUNGEN ZUR VOLKS- UND LANDESKUNDE

NEUHAUSER Franz, Jos

BERICHTE

EIN NEUES GEMÄLDE VON FRANZ NEUHAUSER II

von

ANDREI-KERTESZ-BADRUS

In Band 24 (Nr. 2/1981) der Zeitschrift „Forschungen zur Volks- und Landeskunde" berichteten wir unter dem Titel *Restaurierungsarbeiten des Brukentalmuseums* über die Identifizierung eines Gemäldes des siebenbürgischen Malers Franz Neuhauser II.* Es handelte sich um das Porträt J. G. Bayers, das einem unbekannten Maler zugeschrieben worden war (auf Grund einer Inschrift wurden als Entstehungsort bzw. -zeit Bukarest und 1811 angenommen), und das sich als signiertes Werk Franz Neuhausers mit derselben Datierung erwiesen hatte. Zu diesem Ergebnis war man gekommen, als in Vorbereitung der Restaurierung eine Schicht von mattem Firnis entfernt wurde (Restaurator Vasile Sotelecan).

Die von Dorin Cioran vorgenommene radiographische Untersuchung förderte eine weitere Tatsache ans Tageslicht. Unter der genannten Malerei gibt es eine zweite Farbschicht, ein Fragment einer weitläufigen Komposition, dessen wahrscheinliches mythologisches Thema wegen der Bruchstückhaftigkt nicht mehr identifiziert werden kann. Natalia Deac hat auf chemischem Weg einige Übereinstimmungen bezüglich der bei beiden Malschichten verwendeten Farben festgestellt.

Aus den genannten Tatsachen lassen sich einige Schlußfolgerungen bezüglich der Tätigkeit des Malers ableiten. Bekanntlich war Franz Neuhauser II. auch wegen des Umfangs seines Werkes einer der hervorragendsten Künstler Siebenbürgens vom Anfang des 19. Jahrhunderts; seine künstlerischen Bemühungen waren unterschiedlicher Natur. Er war Maler, Kunstsammler, Zeichenlehrer, Restaurator. Vielfältig waren seine künstlerischen Themen (Kompositionen, Landschaften, Porträts, Altarmalereien, Kopien nach Gemälden der Brukenthalgalerie) und Techniken (Öl, Aquarelle, Fresken, Zeichnungen, Kupferstiche).

Die Leinwand des jüngst identifizierten Bildes ist aus einer weitläufigeren Komposition — einer Skizze oder vielleicht einem Entwurf zu einem Fresko —, die vom Künstler aufgelassen worden war, herausgeschnitten worden. Das durch die Radiographie entdeckte Kompositionsfragment ist also nur als Beleg von Wert.

Die Eingliederung des Porträts des J. G. Bayer in das porträtistische Gesamtwerk des Künstlers ist für die Erforschung von dessen Tätigkeit aufschlußreich. Der Beginn von Franz

---

* Das Bild war Gegenstand einer Kollektivarbeit, veröffentlicht in der Zeitschrift *Revista Muzeelor*, 17. Jg., 1980, Nr. 9.

Neuhauser II. porträtistischem Wirken wird um das Jahr 1799 angesetzt aus welchem das älteste erhaltene, signierte und datierte Porträt stammt (die Gräfin Bethlen), im Besit des Kunstmuseums in Klausenburg. Aus dem Jahr 1802 stammt das Bildnis des siebenbürgischen Historikers J. C. Eder, im Besitz des Brukenthalmuseums. Es ist belegt, daß Franz Neuhauser II. in den Jahren 1806—1807 im Auftrag des Sammlers Kazinczy[1] vier Porträts gemalt hat. Bis zur Entdeckung des Porträts des J. G. Bayer galt es als stehend, daß der Künstler von 1807 bis 1816 (dem letztgenannten Jahr werden die Porträts des G. Hinzmann und dessen Gattin zugeschrieben[2]), keine Porträts mehr gemacht habe. Nach 1818 sind die Bildnisse in seinem Gesamtwerk gut vertreten. Wenigstens zehn Porträts sind nach diesem Jahr datiert bzw. datierbar; inzwischen sticht er Bildnisse auch in Kupfer[3].

Die jüngste Entdeckung[4] beweist, daß es im Porträtschaffen Neuhausers keine Unterbrechung gegeben hat, auch wenn es im Jahrzehnt 1807—1816 spärlichere Ergebnisse gezeitigt hat. Deshalb sind seine Porträts ohne weiteres vergleichbar (von kleinen Ausnahmen abgesehen, gibt es keine wesentliche Qualitätsunterschiede zwischen seinen Porträts). Stilistisch läßt sich eine gewisse Anlehnung an die österreichische höfische Porträtkunst aus der zweiten Hälfte des 18. Jahrhundertsn erkenne. Seine Personen zeigen eine gewisse Steifheit. Neuhauser hat eine Vorliebe für den Faltenwurf und ein überbetontes Interesse für das Detail. Der Lichteinfall ergibt zwei Zonen maximaler Helligkeit: die eigentliche Gestalt und ein Vordergrund, in welchem sich häufig die Hand des Porträtierten, Papierrollen mit verschiedenen Inschriften haltend, befindet.

Auch wenn die neuendeckte Arbeit unser Wissen über das Werk Franz Heuhauser II. nicht grundlegend verändert, so erwachsen uns doch daraus zusätzliche Informationen über einen der wichtigsten Tätigkeitsbereiche des Künstlers.

[1] J. Bielz, *Familia pictorilor Neuhauser şi începuturile peisagisticii transilvănene*, in *Studii şi cercetări de istoria artei*, Serie Artă plastică, 1956, Nr. 1—2.

[2] J. Bielz, *Porträtkatalog der Siebenbürger Sachsen*, Hamburg 1936, S. 4, Katalognummer 41; wir vertren die hier genannte Datierung und nicht das Jahr 1823 wie O. Tudoran in ihrer Arbeit *Pictura lui Franz Neuhauser junior în colecţia Muzeului Brukenthal*, in *Studii şi comunicări, Muzeul Brukenthal*, Galeria de Artă, I, 1978, S. 98 annimmt; die porträtierte Person starb 1816.

[3] R. Fota, *Franz Neuhauser d.J. als Graphiker*, in *Forschungen zur Volks- und Landeskunde*, 24, Bd., Nr. 1, 1981, S.

[4] In den Sammlungen des Brukenthalmuseums befindet sich auch das Gegenstück dieses Porträts (Susanna Bayer), das aber nur nach Abschluß der Restaurierungsarbeiten von uns näher gedeutet wird.

Porträt des J. G. Bayer von Franz Neuhauser II.

ifj. Neuhauser Ferenc

Szabó Júlia: A XIX. s. festőzete Mo-n
Bp., 1985,

100 (38-as kép)

NEUHAUSER, Franz d.j. festő (1763-1836)

MYSS, Walter: Kunst in Siebenbürgen.
Innsbruck : Wort und Welt Verl., 1991
96,99.p. és ill.

NEUHAUSER, Gottfried

TATARU, Marius: Art et histoire: étapes de développement dans la culture visuelle de la Transylvanie du XIXe siecle. - Revue Roumaine d'Histoire de l'Art

1. XVII, 1980 58.
2. XVIII, 1981

Neuhauser Ferenc

Jestö

l.

Kazinczy Lev

V. k. 111, 257, 512.

535.

Neuhauser Gottfried

József

V. 536.

Neuhauser [Jänos?]

u. o. 571.

Neuhauser Ferenc, rajztanár
tájfestö és körajzoló Nagyszebenben.
1763-1836.

Körajzai: 1. "Jahrmarkt in Siebenbürgen /francia és magyar szöveg.....Institut zu Wien 1819.,
Albertina Zwfach XII.-
2. "Anfa ngsgründe der Zeichenkunst. ....Prof. der Zeichen- und Baukunst.Hermannstadt und Kronstadt." 1821-22. Kus qurol.

Nagyzlitó 11o-112.1.

Maros-Vásárhely. T. 5982.

A középtérben lévő város felé az előtérből négy-fogatos hintó vágtat, a melyet két hajdú kisér és a melytől jobbra a kéregető mögött asszony ül két gyermekével. Felirata

balra: ANSICHT DER KÖNIGLICHEN FREYEN STADT MVÁSÁRHELY (NEUMARKT)
Vorzügliche Ansichten des Fürstenthumes Siebenbürgen.
jobbra: VUE DE LA VILLE FRANCHE ROYALE DE MVÁSÁRHELY (NEUMARCKT).
Vues principales de la principauté de Transilvanie.

alól balra: Aufgenommen von Neuhauser.
jobbra: gez. von Alt.

Kny., alányomással, melynek mér. 34.1: 46 cm.

140-95

8875

Életkép.

Vásár Erdélyországban.

A jó vásárt csapott oláh vevők és eladók a balról csoportosult muzsikusok játékára tánczot lejtenek. Mögöttük és a háttérben épületek látszanak. Felirata:

Jahrmarkt in Siebenbürgen

ezután: Tanz der Wallachen
alól balra: Nach der Natur aufgenommen von Franz Neuhauser, Professor zu Hermanstadt.

Sz. kny., mér. a vk. 34.6:52.5 cm.

Szn. 133-907
535-907-2(4)

8873

Életkép.

Vasár Erdélyországban.

Az előtérbeli edényáruson innen balról három úr beszélget, mig jobbról többen a keresztelőről jönnek. Kissé hátrább az egyik szekérre butorokat rakosgatnak föl, mig az ecchos kocsit, a mely elé három lovat fogtak, egy fiú hajtja. A háttérben házak látszanak. Felirata:

Jahrmarkt in Siebenbürgen.

alól balra: Nach der Natur aufgenommen von Franz Neuhauser
Professor zu Hermanstadt.
legalól középütt: Farbendruck. Lithographisches Institut in
Wien. Bl. 2.

Sz. kny., mér. a vk. 34.3:52.3 cm.

Szn. 131-907
535-907-2(2)

8874

Életkép.

Vásár Erdélyországban.

A vásárról jövők elé balról egy fiú és egy leányka fut a beszélgető csoport felé, a kiktől nem messze vásznat és faedényt meg székeket árulnak. A sátrakon innen (többen dézsával közelednek és a kocsira ketten kosarakat raknak föl. A háttérben épületek látszanak. Középütt a két polgári asszony mögött egy oláh fiú visz levélalakú papirosokat a nála lévő galyon. Felirata:

Jahrmarkt in Siebenbürgen

alól balra: Nach der Natur aufgenommen von Franz Neuhauser, Professor in Hermanstadt.
legalól középütt: Blatt No 6.

Szines kny., mér. a vk. 34.3:52.3 cm.

Szn. 132-907
535-907-2(3)

3140

3140 ~~14.~~ **Fr. Neuhauser.**

(Sz. 1763-ban. † 1836-ban.)

A Csetatje Mare.

Az előtért elfoglaló szikla ~~oldalában~~ utak vezetnek a különböző ~~nagyságú~~ tárna-nyilásokhoz, a melyek ~~közül~~ háromba a jobb felől közeledő és kosarakkal felmálházott lovak mennek és a melyek egyikének nyilása előtt férfi áll. Az előtérben, középütt, a sziklák tetején, négy úr társalog a balról letelepedett művész közelében, ki a térdein fekvő vázlatkönyvbe rajzol. ~~A beszélgetők~~ Szulok egy a földön ül, baljával botra támaszkodik és jobb kezével mutatni látszik, ~~a hívbi~~ harom pedig áll. Jobbról egy uri ember vak koldust igazit utba, ki kezeit előre nyujtotta, mintha tapogat~~ni akarna~~ öznek. Alattok a sziklahasadékból egy ló jön ki.

542

~~Végre~~ Az uton, a sziklán ülő oláh, az előtte állót balra utasítja, mig az lovakat ~~egy~~ munkás ~~bottal~~ tereli a helyes irányba. ~~Kövi~~ A magasban összesen hat madár röpköd három csoportban. Az égbolt felhős. Jelzés az előtérben a szikla egyik kövén: »*F. Neuhauser*« és hátul a vásznon: »*Die Csetatje mare und ein Theil der Csetatje mika, nach der Natur gezeichnet und gemalt von Franz Neuhauser k. k. Professor 1832.*«

Vászon, méretei 73·5 : 79 cm. — Át. Képt. 119. — Dep. ~~régi VI. 6. a) és~~ új 35. f). — ~~Ltsza 559.~~ Ny lelt. sz. 559.

L — 1905. é átv. jegyzék 573. -- Száma az Orsz. Képtárban a sz.nban 2200 és a leltárban 3140.

Át Képt. 119.
Dep. uj 35 f)
ujl. 559

541

Ruthart Karl.

3140

14. Fr. Neuhauser.

(Sz 1763-ban + 1836-ban.)

1 és hátul a vásznan: „Die Csetatje mare und ein Theil der Csetatje mika, nach der Natur gezeichnet und gemalt von Franz Neuhauser K. K. Professor 1832. 4

559

A csetatje mare
~~Sziklás vidék.~~

Az előtért elfoglaló szikla oldalában utak vezetnek a különböző nagyságú ~~barlangokhoz és alagutakhoz~~, a melyek körül háromba a jobb felől közeledő ~~[illegible]~~ kosarakkal felmálházott lovak mennek, egynek nyilása előtt ~~pedig~~ férfi áll. Az előtérben középütt a sziklák tetején négy úr társaloga balra letelepedett művész közelében, ki a térdein fekvő vázlatkönyvbe rajzol. A beszélgetők egyike a földön ül s ~~jobb~~ baljával a botra támaszkodva jobb kezével mutatni látszik, a többi pedig áll. Jobbra egy uri ember vak koldust látszik utba igazitani, ki kezeit előre nyujtotta, minutha tapogatni akarna. Alattok a sziklahasadékból egy ló jön ki. Végre az utón a sziklán ülő ~~[illegible]~~ oláh az előtte állót balra mutatva igazítja utba s lovakat egy munkás bottal tekeli a helyes ~~utta~~ irányba. Fönt a magasban összesen hat madár röpköd három csoporban s az égbolt felhős. Jelzés az előtérben a szikla egyik kövén

F. Neu
„Neuhauser" 1
1832.

Vászon, méretei —.—
(At. Képt. 119. — Dep. régi VI: 6. a.) és uj 35. f.)

~~Ujszáma 35. f.)~~
~~Lisza VI: 6. a)~~

Lasza 559.

41

Mérni
vakrám.

NEUHAUSER János festő

1910 után a templom hat uj hajójának oltárait és ablakait készíti Bátky Józseffel és Kaveczky Hugóval.

JÓZSA László: A kunszentmártoni nagytemplom két évszázada. = Magyar Egyháztörténeti Vázlatok,2. 1990 (1991) 102.p.

zettörténész,művészetfilozófus,

Bp.1923.

festőművész.

tő- és grafikusművész, az illusztrá-

magyar mestere.

festőművész.

festő, a magyar nemzeti festészet

e, a kritikai realizmus nagy alakja.

19.századi magyar történelmi festé-

833-1904/ festőművész.

stő.

stő.

Neuhauser Gottfried

rajztanár

A XIX sz. elején Kolozsváron.

(1836-ban meghalt?)

Nagy Iván. Magyarországi képzőmű-
vészek a legrégibb időktől 1850 ig.
Szárnadók 1874 évf 194. l.

Francken

Neuhauser-testvérek, festőművészek

a Nemzeti Galériában megnyílt „Kazinczy korának művészete" c. kiállítás. Láthatók itt a Neuhauser-testvérek metszetei és litográfiái, az idősebb Mark'o Károly sokat igérő korai táj-lapjait. Mennyire tanulságos, hogy ezek előzték meg leghazaibb művet, a „Visegrádot" (1830 körül). [emlitve].

Mojzer Miklós: Kazinczy korának művészete. Budapest, 1980. 9. 25.-old.-on.

M.D.K.

Neuhäuser János
márványozó

Neuhäuser budapesti műmárvonyózot az oltá-
rok javitásával bizzák meg.

Bachó László: A gyöngyösi templomok története. 48 l.
A Szent Bertalan templom

Neuhauser János

műmárvanyozó

szül Zirc 1867 máj 8.

† Bp. 1933 okt. 30.

A királyi vár építésén

Ybl alatt olasz műmár-

vanyozoktól tanult. ¶ 1896-

óta önállóan működött.

Szegedi fogadalmi templom,

debreceni Déri Museum.

1919 után. Megelőzőleg

igen sok templom műváry

munkálatat végezte.

Fiának közlése

1947. jul. 13.

¶ Az országhar munkálatai-

nál mund segéd dolgozott

Kérjük a munka szives

Budapest, 1913. decembe

Neuhauser János

a főoltár műmarvány munkái

Kotsis Iván dr

A zalaegerszegi templom

MAGYAR·ÉPITŐMŰVÉSZET
1928. 4. sz. 28. l.

28
Kat. Keresztes Pál
Prot Valéria

CSÜTÖRTÖK

29
Kat. Péter vt.
Prot Albertina

Izr.: L. beomer.

PÉNTEK

30
Kat. S. Katalin
Prot. Katalin

SZOMBAT

1
Kat. Fülöp, Jakab
Prot. Fülöp

MÁJUS

Izr.: S. Emor 4

18. HÉT • 1937. ÁPRILIS HÓ 30 • NAP.

Neuhäuser János

Operti Műrnárdanyóró

l.

Schlosser János

A gyöngyösi Szent

Bertalan templom.

Gyöngyös 1922.

15. l.

A címzett (külföldi vevő)	neve (cége)		
	lakóhelye (telephelye)		

A Magyar Nemzeti Bank cégjegyzése :

A vasúti (hajó) állomás bélyegzője :

-ig

-ig

A felhatalmazott pénzintézet bélyegzője :

....., 193.....

az áru kiküldőjének (exportőrnek) aláírása (cégszerű aláírás).

Neuhauser Jaius

márvanyoró

l.

Lechner Jenő dr

A Magyar Nemzeti Múzeum épülete 1836–1926. Bp. 1927. 63 l

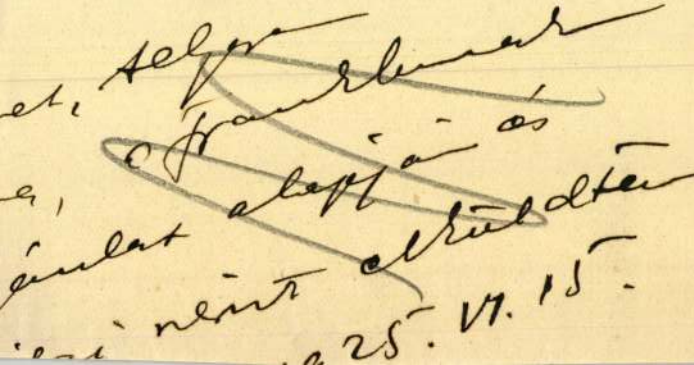

Neuhauser János

az egri szeresztház
szentéljének műmárva-
nyozása.

Velvánd
179. l.

Neuhäuser János

budapesti mümárványozó mester végezte az alábbi templom mümárvány oltáraínak letisztitását és javitását 1921-ben.

Schlosser János:

A gyöngyösi Szent Bertalan templom. Gyöngyös 1922.

15. l.

Ked

Neuhäuser János

végezte az alábbi helyreállításnál a műépítőmunkálatokat

Lechner Jenő dr

A Magyar Nemzeti Múzeum épülete. Fényképalbum. Bp. 1926.

Neuhäser Paula polg.isk.IV.o. MDK

A

Az öreg ur és a halál, tusrajz

Básta szekere, tusrajz

A kis béres, tusrajz

Pécsi Képzőm. és Mübarátok Társ. 1933. máj.

Első tehetségkutató kiáll.

Neuhauser Pál

aranyfoszomsmester

lásd

Lamagyiparalm. 214. l.

VASÁRNAP **17** Kath. Rainer hv. Prot. Laura	
HÉTFŐ **18** Kath. Efrém ea. Prot. Arnold	Kohlmann Hoffman
KEDD **19** Kath. Gyárfás vt. Prot. Gyárfás	
SZERDA **20**	3 [illegible] teljes [illegible]

Neuhausler Sándor

építész

elő,
ki-
ózó
us-

— **Gyászrovat.** *Neuhausler* Sándor elő-
kelő abbaziai építész, aki magyar szárma-
zású volt, hirtelen elhúnyt.

Az Est. 1938, maj. 10

ВСЕСОЮЗНАЯ ПУЛКОВО

özv. NEUHERTZ TERÉZ, asztalosmester

Budai asztalosmester volt 1828-ban.-Krisztinavárosi lakos.-Helyrajzi szám: 31.-Segédek száma: 2. Összeirási szám: 60.- 46.old.

BATÁRI FERENC: Pest-budai asztalosok 1828-ban 39.old.

Az Iparműv.Múz.Hopp Múz.Évkönyve.~~1828-ban~~.XIII. 1970.-Bp.1971.

NEUHOLD ANTAL, asztalosmester

Pesti asztalosmester volt 1828-ban.-Belvárosi lakos.-Helyszinrajzi szám: 486.-Segédek száma: 5.-Összeirási szám: 1165. 45.old.

BATARI FERENC: Pest-budai asztalosok 1686-ban. 39.old.

Az Iparműv.Múz.Hopp Ferenc Múz.Evkönyve. XIII. 1970. Bp. 1971.

NEUHOLD ANTAL, asztalosmester

---

budai asztalosmester volt 1828-ban.-Vizivárosi lakos.-Helyrajzi szám: 672.-Segédek száma: 2.-Összeirási szám: 1573.- 46.old.

BÁTÁRI FERENC: Pest-budai asztalosok 1828-ban 39.old.

Az Iparmüv.Múz.Hopp Múz.Évkönyve.~~1828-ban~~.XIII. 1970.-Bp.1971.

NEUHOLD ANTAL, asztalosmester

1828-ban a belvárosi mester 5 segéddel dolgozott. Még öt pest-budai mester dolgozott 5 segéddel. -40.old.

BATÁRI FERENC: Pest-budai asztalosok 1828-ban. 39.old.

Az Iparmüv. Hopp Ferne Múz. Évkönyve. XIII. 1970. Bp. 1971.

MDK

Neuhold János,

Bronz munkékat állitott ki.

Szalay Imre: A müvészi ipar az Országos Tárlaton.
Müvészi Ipar. 1885/86 évf. 144.l.

NEUHOLD, Josef bádogos

Absolovompa, Kartif 1795

Ars 1996/1-3. 185, 213

zésű párna,

ike szép

ája aranyozott

bádog.

zással. XVIII.

űvészies.

rtozat fából s

alakú polyon

ium papucs

Neuhold Tamás

könyvkszegéd

füskevári (Veszprém vm)

születésű. 15 évés, 1852-

től tanonc Kümmerth

Ágoston soproni mester-

nél. 1855-ben felszabadul.

Véghsoprkönyvk

231. l.

Neuhold Tamás

könyvkötőlegény

1855

l. Vasi Szemle

1936. 231. l.

Paris
E. Thunot et Cie
1866

Neukom J. H. svéjn
festő

Der Ungar 1844 dec. 6.
(Pesth-Ofner Notizen.)

Kaln

Neükom
Festő

Ker Ungar 1844. dec. 21.
(Pesth-Ofner Notizen.)

Kalmár

Neukom
Pesth

Der Ungar 1844. dec. 23.
(Pesth-Ofner Notizen.)

Kalmár

Neükom
festő

Der Ungar 1845. jan 11.
hirdetés

Kalmon

Neukom
festő

Der Ungar 1845. jan. 9.
hirdetés

Kalmán

Neükom J. H.
Fertő

Der Ungar 1845. jan. 5.
hirdetés.

Kalmár

Neükom
fordó

Der Ungar 1845. jan. 16.
hirdetés

Kálmán

Neukom, J. H.
Pest

Der Ungar 1845. Febr. 16.
hirdetés

Kalmar

Neükom
Festő

Der Ungar 1845. febr. 20.
hirdetés

Kalmár

Neukom
Pest

Leo Ungar 1845. März. 20.
(Pest-Ofner Neuigkeits-Bote.)

Kalmár

Neukom
Ferko

Der Ungar 1845. márc. 22.
(Pest-Ofner Neuigkeits-Bote.)

Kalmon

Neukom
festo"

Der Ungar 1845. märc. 25.
(Pesth. Ofner Neuigkeits-Bote.)

Kalmán

Neukom
Jestő

Der Ungar 1845. März. 27.
hirdetés

Kalmán

Zachariás Neuhold

bécsi kályhás állítja fel 1774-ben az egri Foglár u. 6 sz. a. szeminárium épület kályháit.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II. köt.

Magyarország műemléki topográfiája VIII köt

Budapest, 1972

2891

MDK

Neuhuys Albert

Varrónő, repr.

Uj Idők 1908. XIV. 49.sz. 482.l.

Neukircher Henrik.

Kerámikus.
Istvánnyi idejében telepedett le Hollóházán

Sikota Győző: Hollóházi kerámia. Bp. 1961.

38/0

Neuman Gáspár puskamüves, Pozsony, XVII.század

Kálmán János közlése

M.D.K.

Neukomm J. H., tájképfestő

1844-ben lírdeki dioramáját a pozsonyi Promenádon, majd 1845-ben Pesten is bemutatott. Aztán Győrön át Bécsbe ment.

Csatkai Endre: Pozsonyi képzőművészek és iparművészek 175-–185- között

Művészettörténeti Értesitő, Bp. 1963. XII.évf. 1. sz. 22. old.

MDK

Neuländer Lilly

Öregasszony

Félakt

Akt

Szab. Képzőm. Rajz és Festőisk.kiáll. 1924.ápr.

7.1.

Neuhauser László, építész

A Kiskunhalasi Járási-Városi könyvtár tervezője.

(Az épületről, az olvasó-térről } fénykép

és: alapraj.)

Szabados László: Kiskunhalas új könyvtára 592-594

KÖNYVTÁROS, Bp. 1969. október XIX/10

Neuhauser László

N.L.: Lakóépület, Kecskemét, Széchenyi tér. Épitész: Neuhauser László, belsőépitész: Tóth Tamás, statikusok: Sántha Gyula, Tóth Sándor. Képes ismertetés.

Magyar épitőmivészet, 1969.3.sz. 16-18.l

MDK.

Neuhauser László

A nógrádverőcei ifjusági tábor képe

Magyar Épitőmüvészet 1965 6. 9.lap.

.

Illyefalvi: Pesti és budai polgárok 1686-1848.....I. II. 198

Név: Neukäuser Matthias

Foglalkozás: aranymüves

Szárm.hely: Arzbach ex Austria

Hitfelekezet: R.K Csal.állapot: nőtlen

A polgárjog megszerzésének időpontja: 1794 II. 14

A polgárjogért fizetett összeg forintban: 12

M.D.K.

Neuhauser Mátyás ötvösmester

Aczbach-i (Ansbach-i?) születésű, 1786-1811-ig tartozott a budai ötvösök céréhez.

S. Mihalik: Versuch einer Zentralisierung des ungarischen Punzierungswesens im 18.Jahrhundert.
Acta Historiae Artium, 1961. Tom.VII. Fasc.3-4.
271. old.

Neuhauser Kálmán

budapesti műmárványozó

kiszítette a nékesfehérvári-
egyházunk az 1930-as éve-
ben végrehajtott restaurálás-
ban a műmárványozó
munkákat és a szürkeárni
kápolnak műmárvány elá-
rát.

Kiáthy Szerán: Szent Szám
kiszíthetet őrzi egyházi
műemlékeink Nékesfehérvárott.

Nékesfeh. Szemle
1958. 57. l.

5

Neuhauser Kálmán

műmárványozó

készítette 1942-ben

az alábbi templom

korusrészeinek mű-

márványozását

Szabójpestiferencrendich

83. l –

faradt olvasok 12 óráig.

Szentiványi Zsuzsa
III. éf.

Neuhauser Kálmán

szobrász, műmár-
vanjozó
Bpesten
Kamos templomi
restaurálási
munkát végzett
a fővarosban és a
vidéken (Vác stb)
Adatok tőle beké-
rendőte. Személye-
sen ismerem.

Az uj zekrény alsó

Steindl és növendékeinek rajza

1sö dezske Körmöcz bánya 1. 2. 3. 4. 2

269. 270.

Selmecz bánya: 5. 7.

21. 146.

274. 275

Besztercze bánya: 26. 2

146. 3.

Rádván: 55.

Zólyom: 14. 16. 18.

Vigles: 31. 32. 33.

2vik fiók. Szentbenedek: 138. 141.

277. 279.

Nagyszombat: 70. 71.

Neuhauser Kálmán

műmárvanyozó

szül. Bp. 1902 ápr. 17.

N. János fia. Édesapjánál tanult, a kivel 1918–1933 ig együtt dolgozott. 1932 ben önállosította magát. Német, Francia, Angol, Olaszországban, Belgiumban volt tanulmány uton. Jelentékenyebb dolgai szekesfehérvári szekesház, egri minoriták templom, szegedi alsóvárosi templom, a Krisztinatéri rk. pléb. templom a pannonhalmi apatság olasz gimnazium műmárvány munkáit. Váci szekesegyház

Közlése 1947. jún. 13.

ÁGOS BIZOTTSÁGA.

értesiteni, hogy a

a közleményeinek harmadik

tára számára a Franklin-

Neuhauser Kálmán

műmárványozó

l.

Kismarty-Lechner

Jenő dr

A rémetekertvárosi

szentlélek templom

4. l.

421 —

4979 —

10001 92

8000 10001 92

NEUHAUSER LÁSZLÓ

Megyei Számítóközpont, Kecskemét

Építész: Neuhauser László (BÁCSTERV)

2

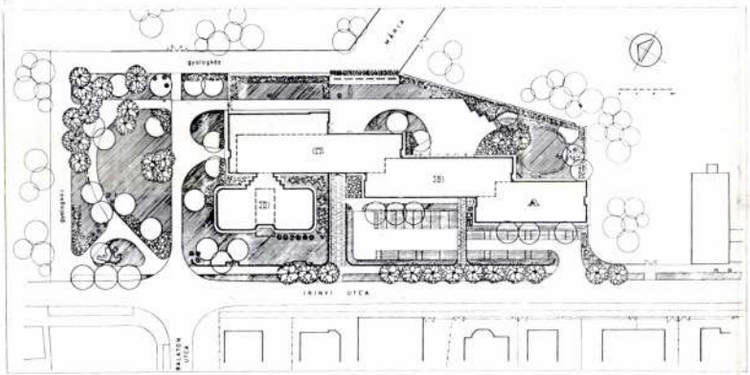

3

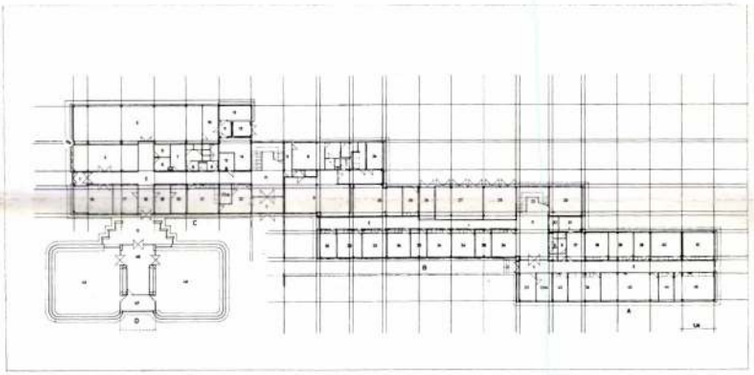

1

4

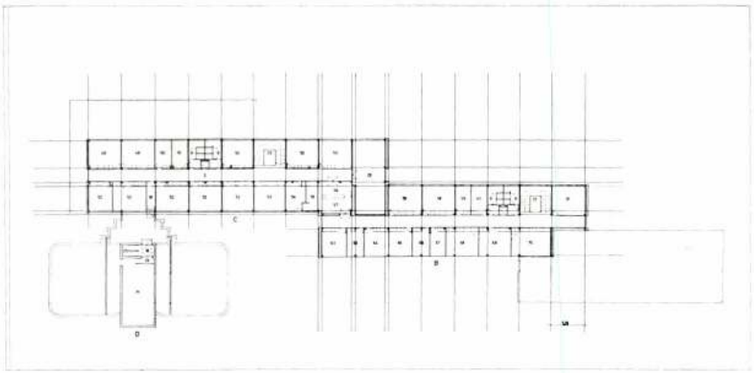

5

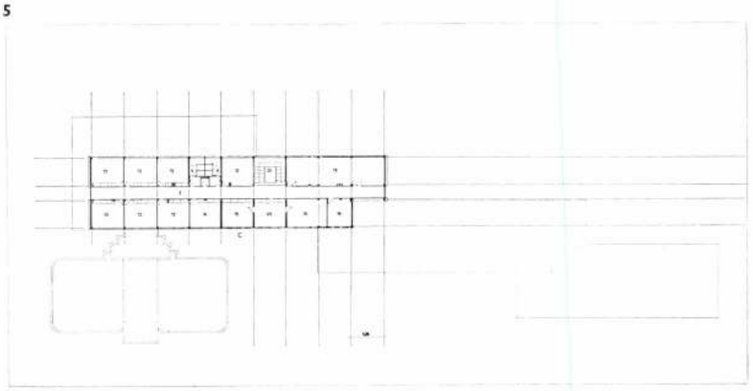

Építész munkatárs: Ujvári Kálmán
Belsőépítész: Neuhauser László, Ujváry Kálmán
Szerkezet: Dr. Bajzik László
Víz-csatorna: Tóth Józsefné
Fűtés: Fásy Attila
Szellőzés-klíma: Számítástechnikai és Ügyvitelszervező V.
Villamos: Kozma László
Közmű: Benedek István
Mélyépítés-út: Mayer Antalné
Terep-kert: Mayer Antalné
Építés-technológia: BÁCSÉP
Technológiai berendezés: SZÜV
Beruházó: Bács-Kiskun megyei Beruházási V. Fekete Sándor műsz. ell.
Tervezés éve: 1975
Kivitelező: Bács megyei ÁÉV
Építésvezető: Tóth András
Kivitelezés éve: 1976—1978
Beépített alapterület: 308 100 m²
Beépített térfogat: 11 453 m³
Bruttó építési költség: 30 686 000,— Ft

A megyei Számítóközpont tulajdonképpen a Számítástechnikai és Ügyvitelszervező Vállalat üzemépületét és a Központi Statisztikai Hivatal megyei Igazgatósági apparátusát tömöríti egy épületbe. Az épület helyét Kecskemét város olyan választóvonalán jelölték ki, ahol megszűnik a családiházas beépítés és megjelenik az új többszintes lakótelep. A terület kapcsolódik a lakótelep pihenő parkerdő céljára távlatban átalakuló református temető zöldövezetéhez.

A kettős funkció szoros kapcsolatban áll egymással, mégis leválasztást igényelt. Jelen esetben az egymáshoz kapcsolódó különböző szintszámú épületeknél ez úgy jelentkezett, hogy a földszintes és fszt.+I. emeletes szárnyban került elhelyezésre egy középfolyosós cellás rendszerű irodaház, a KSH Igazgatóság, míg a fszt.+II. emeletes és ebből kiemelt, tömegében hangsúlyozott, földszintes utcai szárnyakban a

Magyar Építőművészet 1980/1

rendszerére akartam utalni, a másik ami döntő számomra, hogy keskeny, tagozott épületek határolják az É-i térfalat és nem akartam kontrasztot teremteni. Ezt a megosztott homlokzati rendszert akartam az épület külsejével tartani. Nagyon fontosnak tartom a szobát elválasztó falak kérdését. Véleményem, itt a maximális hangszigetelésre való törekvés, amit eddigi tapasztalataim alapján a B 30-as 17,5 × 30 × 14,0 falazóblokkal értem el. A földszinten az ajtók acélszerkezettel, illetve edzett üvegből készültek, az emeleten ÉPFA típusú ajtókat, ablakokat helyeztünk el.

A zuhanyozók, illetve fürdőszobák fala mennyezetig fehér csempe, hálós kötésben rakva. Az épület belső felülete alapvakolaton fehér műanyagfestéket kapott. A homlokzaton Modakril festéket alkalmaztunk. A parapetek és a földszinti üvegfalak orosházi fényvisszaverő, szürke színű üvegből készültek. A tervező és kivitelező részére a legnagyobb „kálváriát" az edzett üvegfal képezte. Ennek csak jó rekláma van hazánkban, a megvalósítása azonban ma még csak elméletileg biztosított.

Az épületet mázascserép fedi, szegezett kivitelben. Az épület a szükséges hőenergiát tömbkazánból kapja 90/70 °C hőlépcsőjű meleg víz formájában. Gépészeti érdekessége a központi tér padlófűtése, mely a gyakorlatban is igen jó eredménnyel vizsgázott, valamint az aula alatti közműalagút, melyben valamennyi épületgépészeti szerelvény szabadon szerelt, az emeleti szobák, folyosók és fürdők alapvezetékei kivételével, amelyek a tetőtérben haladnak. A rendszer felsőelosztású, Tichelmann rendszerű.

F. P.

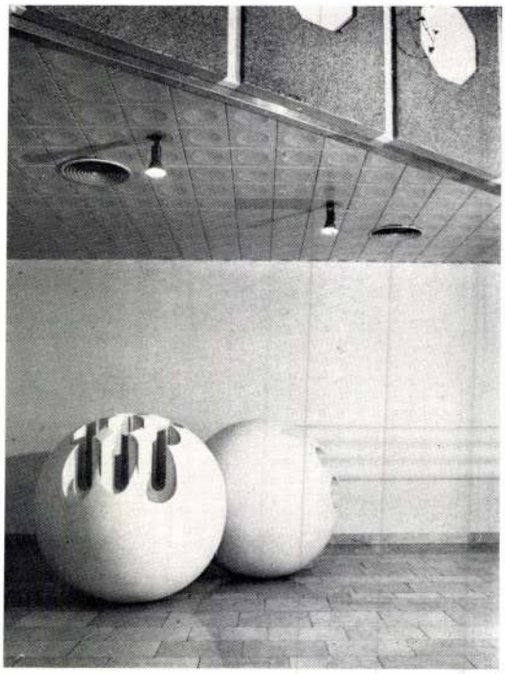

7

5

6

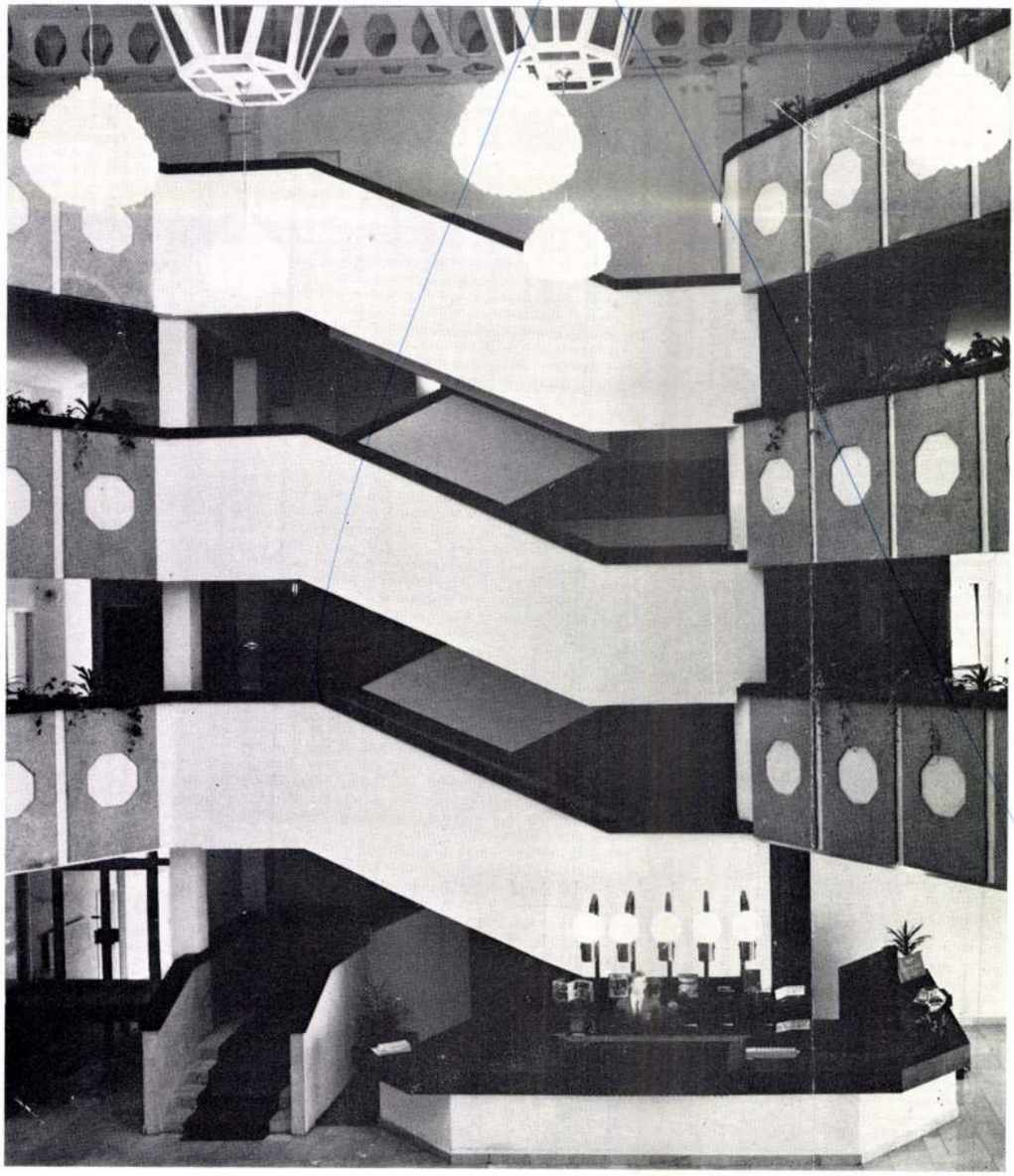

1. Nézet az árkádsor alól
2. Metszet
3. Metszet
4. Recepció részlete
5. Térplasztikák
6. Recepció
7. A recepció felülnézetben

1. Vue d'audessous de la suite d'arcades
2. Section
3. Section
4. Détail de la réception
5. Plastiques d'espaces
6. Réception
7. Réception vue de dessus

Neuhauser László

Kecskemét, Széchenyi téri lakóépület /Neuhauser László építész, Tóth Tamás, Udvardi Lajos belsőépítész/. - Ism: Ségi Károly, Müszaki Tervezés, 1968. 12.sz.3-4.l.

Az 1960.évi magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája. - Művtört.Ért. 1971.2.sz.149-182. l.

155. l.

Neuhauser László

Járási Tanács Székháza, Kiskőrös. /Ásós József épitész, Tóth Tamás belsőépitész, Mayer Antal kertterv./ - Ism: Neuhauser László, Müszaki Tervezés, 1968.12.sz. 14-15. l.

Az 1968. évi magyar müvészettörténeti irodalom bibliográfi ája. - Müvtört.Ért. 1971.2.sz. 149-182. l.

155. l.

Neuhauser László épitész

A kecskeméti Széchenyi-tér beépitési tervein „egyszerü megoldásu csupa erkély, csupa ablak arculatu 95 lakásos épülete könnyedebbé teszi a környezetbe épült házak látványát",- irja Németh Ferenc: "A Dél-Alföld mai épitészete" c. ismertetésében a müvész munkájáról. A Magyar Épitőművészek Szövetsége bpesti székházában november 19.-én megnyilt fotokiállitáson mutatta be Csongrád és Békés megye tervezőinek müveit.

Élet és Irodalom, Bp. 1971. dec. 18.
XV. évf. 51. sz. 7. lap

Neuhauser Lázló, épitész

Vita.

L.: Havassy Pál

Dr. Tomtor T.: Építének és .... 397-398.

KÖNYVTÁROS, Bp. 1970. jül. XX/7

MDK

Neuhauser János

Uj diszben ragyog a barátok tpla /belv.tpl/
Nemzeti Ujság 1926. ápr.18. 2o.l.

MDK

Neuhauser János, rajztanár

Kazinczy levelei szerint Wurzbach N.Józsefe nem József, hanem Janos, /IV.k. 563.l./ ki festésre tanitotta B.Wesselenyi Miklost. A rajzban pedig mestere volt Falka Samuelnek, a stereotyp betük önte se feltalálójának.

B.J.: Régi magyar festök.
Müvészet. 1910. 231-234.l.

MDK

Neuhauser János, rajztanár
Kolozsvár.

ö adott ki egy rajzgyüjteményt, de nem kosztümöket, mint Wurzbach hiszi. Címe: Gegenden und Alterthümer aus Siebenbürgen. Für Anfänger im Zeichnen...
Schwarz und illuminirt nach der Natur gezeichnet und gestochen von Joh. Neuhauser.
Cserey szerint /1807/"Erdélyben az elsö festö", ki épp most fejezte be Bruckenthal gubernator arcképét.

B.J.: Régi magyar festök.
müvészet.1910. 231-234.l.

MDK

Neuhauser János

a ferencrendiek belv. temploma mümárvány oltár és stukkók készitése

Nemzeti Ujság 1926. ápr. 18. /képek/

Neuhauser János

festő, rézm

szül. Bécs 1794, u.o.
tanult, Nagyszebenben
működött, megh. u.o
1815.

Bielz Graphik

14, 17, 28. l.

ify Neuhauser Ferenc
öcse volt.

Neuländer Nelly

szül Wienben 1893 jul. 2
Itr. 6 felsőbb leányiskola
1912/13. I. elsőontálybeli mű-
vesznőv. Deák Ebner Lajos
1913/14. I. elsőontbeli
Olgyai V., Bonnay J.,
Pilch D.
(neve Neuländer
Kornélia-nak
írva)
1913/14. II. első oszt.
u. o.

Mihalik Josef VI. 230

Neuländer Kornélia

1912/13 I., 1913/14.

Ferképzomfoiskèvk

917. (

lett), Jelenetek Szt. András életéből (S. Croce), kupolafreskók és lunetták a keresztfolyosón Szt. Ferenc életéből (Ognissanti); továbbá Rómában freskók a SS. Quattro Coronati tribunájának félkupolájában. Olajképei közül különösen genre-képei említhetők: Művészek lakomája (Uffizi) és a Caravaggio hatását mutató Vadásztársaság asztalánál (Pitti).

SANMICHELI (ejtsd: *-kéli*), *Michele*, olasz építész (1484—1559), a felsőolaszországi renaissance egyik nagymestere. Bramantenál tanul Rómában, majd szülővárosában, Veronában dolgozott, az ottani római emlékek erős befolyása alatt. Korai művei közül a monteíiasconei dóm s a S. Maria delle Grazie nevezetesek; mindkettő centrális alaprajzú. Veronában a nemes architektúrájú Pal. Bevilacquát építette, amelynek erőteljes, rusztikás földszintje az emelet finom arányú korinthusi diadalív architektúráját hordja; a két emeletsort végigfutó balluszter-mellvéd választja el, amely konszolsoron nyugszik. Egyéb veronai művei: az előbbihez sokban hasonló, de nyugodtabb architektúrájú Pal. Lavezzola-Pompei és a későbbé sikerült, kissé lapos homlokzatú Pal. Conossa. Érdekesek veronai városkapui, a Porta Nuova és Palio (Stupa), rusztikás, római dór architektúrájú alkotások. A Verona melletti Madonna di Campagna érdekes centrális templom, kívül kőralakú, belül nyolcszögű alaprajzzal; ez már halála után került kivitelre. Veronán kívül különösen a velencei palotaépítés terén fejtett ki nevezetes működést; az ő műve a Pal. Corner-Mocenigo és a nemes homlokzatú Pal. Gri-

NEUMAIR (Noymair) Hans Römüva

1631 Pozsony

Ars 1997/1-3. 221

vében három

Cecília s két

al Szilassy

irat.

özepén álló

lt románkori

sokkal.

maradványai,

kel.

Neumann A.

"Tót zenész" c. olajfestménye finom, mesteri munka"-irja Morva Miklós: "Fővárosi séták" c. beszámolójában a műtárlaton szereplő művekről.

Családi Lapok, Pest. 1857. I. félév.
5. sz. 69-7o. lap

NEUMANN F

Neuhauser János

festő

lárd okr

Korrespondenzblatt

1915. 120. l

75 × 37

225

525

2775